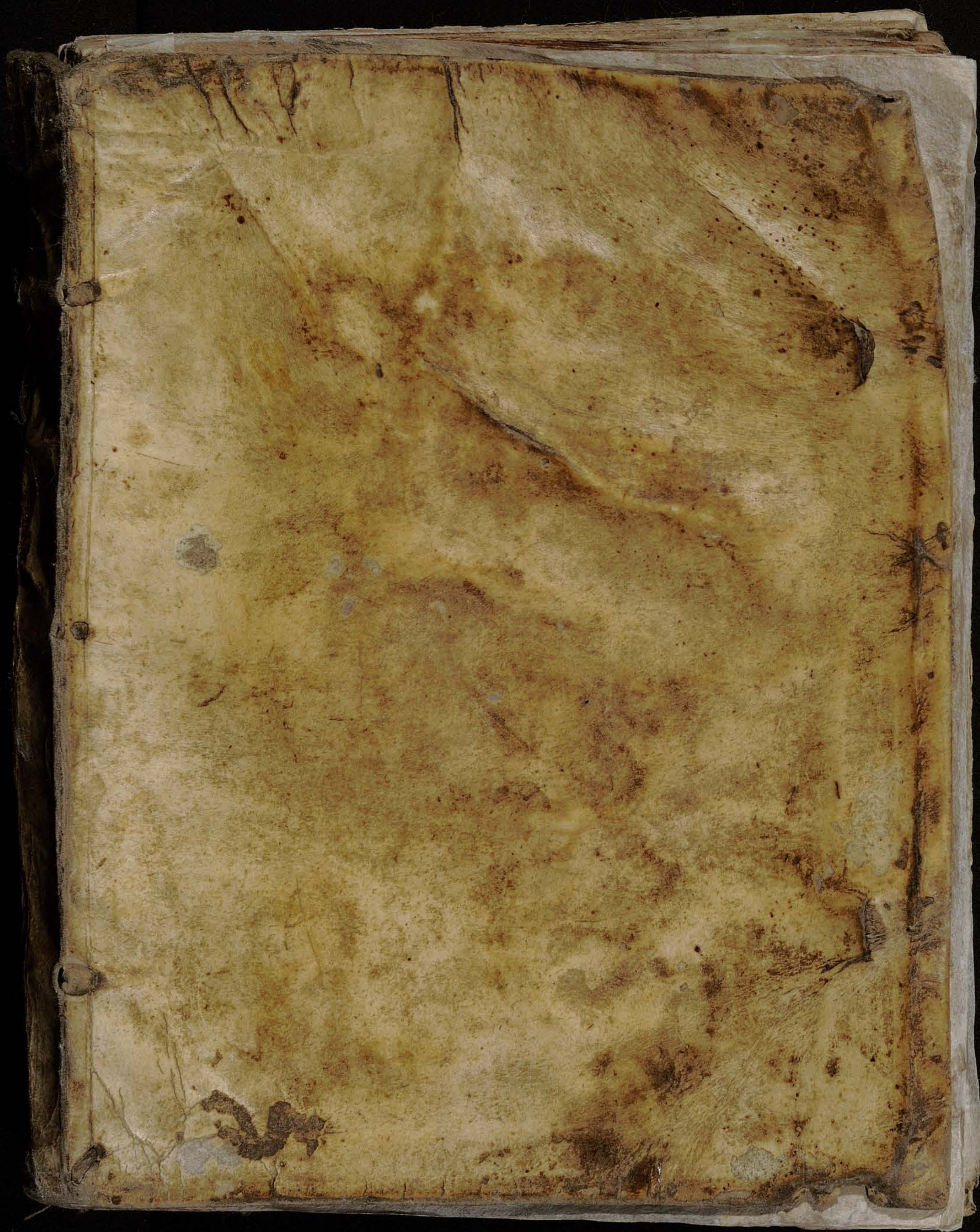

PRINCEPS
DEI GRA
ARCHIEPS

III. DEVS circumdat Sauli novo Regi autoritatem, inclinatione animorum facta in populo. *Strigel. 1. Sam. 11.*

IIII. In Davide primùm lucet eximia virtus: & apparet eum iuvari divinitus, Incenduntur autem animi hominum admiratione virtutis, & opinione præsentiæ DEI, seu auxilij divini. Hæc quanquam multùm conducunt ad autoritatem parandam; tamen & tertium munus DEI accedere oportet, videlicet inclinationes animorum divinitus factas in ipso populo. Huc pertinet illa memorabilis sententia Salomonis: Vt oculus videat: & auris audiat: DEVS facit utrumq;. *Idem 1. Sam. 18. 1. Paral. 12.*

V. Autoritatis dono ornatus Ioseph non tantùm administravit politiam & œconomiam: sed etiam studia doctrinæ gubernavit: & Ecclesiam in Aegypto collegit. *Idem in orat. de Iosepho.*

VI. Dionysius Tyrannus appellavit exercitum & arma, & magnam vim pecuniæ, adamantina vincula regnorum: sed hoc dictum Pauli Rom. 13. Necesse est obedire non tantùm propter pœnam: sed etiam propter conscientiam; magis munit politicum ordinem; & veriùs est adamantinum vinculum Imperiorum: quàm omnia arma, omnes exercitus, omnia supplicia, deniq; omnes res humanæ. Dictum autem Dionysij Tyranni extat in vita Dionis apud Plutarchum: qui filium Dionysij, iuniorem Dionysium, eiecit ex regno. Nam eventus ostendit; qualia fuerint adamantina præsidia relicta à patre ipsi filio. Fallax equus ad salutem. Præsidia humana longè sunt inferiora: quàm ut possint defendere politias. Olim in scuto Palladis pingebatur caput Medusæ; quod erat valde horribile. Nam pro crinibus dependebant angues ex ipso capite; & ipsa facies erat torva & valde terribilis. Quid significat caput Gorgonis? Significat *autoritatem: qua Deus ornavit & armavit magistratum*: & si liceret ita dicere: hoc dictum Pauli: necesse est obedire: hoc est illud caput Gorgonis: quod Christiani Principes nunc objiciunt suis subditis: & meritò objiciunt. Non enim alia re magis possunt reprimi homines: quàm hoc capite Gorgonis monstrato, hoc fulmine audito. *Idem lib. 2. Ethic. pag. 102.*

VII. Nos minoribus virtutibus excellebat Iulius Cæsar, quàm Pompeius; sed longè magis valebat Pompeius studio hominum, quàm Cæsar; colebatur ab omnibus favore & applausu populi; penè erat in odio Cæsar.

VIII. Meminimus duo recentia exempla, Ducis Iohannis Friderici, & Landgravij Hassiæ. In Landgravio erant magnæ virtutes, inprimis bellicæ; quibus compararat sibi autoritatem præcipuorum militum, & hominum studia; tamen longè superabatur favore hominum ab altero. Ita *non tantùm virtus & sapientia sunt dona: sed maiestas etiam, & autoritas tribuitur à DEO: quæ sic comparatur: si ad hæc omnia accedat in hominibus illa peculiaris ad favorem inclinatio: quæ est singularis metus divinus.* **Vnd wenn vnser HERR Gott einen wil groß machen/ so gibt er jm die drey ding**: & quando concurrunt omnia; faciunt virum excellentem. 1. excellens sapientia: 2. & virtus. Multi valent consilijs: sed sunt in reb. gerendis infelices: movent non necessaria bella; evertunt regna, Respublicas, infelicitate consiliorum & virtutis. **Wenn das da ist**/ ut accedat autoritas; necesse est ut addatur hoc tertium, quod est singulare donum DEI; **Das ein Wille in den Leuten ist**: ut hunc singuli affectione virtutum & sapientiæ complectantur; ut agnoscant dona divina;

venerentur illa: & rectè iudicent de virtute: & illa quæ fiunt, accipiant in illam partem: in quam fiunt. *Par virtus in dissimilibus non conciliat paria studia hominum.* Omnia ista concurrerunt in Alexandro; DEVS ista omnia in Alexandrum contulit cumulatissimè; instruxit eum virtute summa: & semper addidit his velut colophonem, vel summum fastigium, autoritatem & maiestatem: quæ fuit tanta: ut consilijs eius cederent summi & exercitatissimi virtute bellica duces. Das ist in jm gewesen/ donec floruit. *Peuc. in lectione Chron.* 10. *Iulij, An.* 1574.

IX. In Scipione quanquam adolescente, tamen erat autoritas, seu majestas. Lucebat in eo eximia virtus: & apparebat eum juvari divinitus.

X. Vt valeret consilio Themistocles: & ne eius consilia aspernarentur Græci; utrumq; fiebat DEO gubernante animos. *Philip. in Daniel. cap.* 11. *pag.* 149.

XI. Tantam indidit DEVS Moysi majestatem: ut Rex Pharao Aegypti nunquam ausus sit in eum manum mittere, facientem prodigia virtute DEI, etiam usq; ad primogenitorum necem. Verbum DEI inviolabiles facit suos legatos sua maiestate, non minùs quàm gentes suis caduceis: & dixit Psal. 104: Nolite tangere Christos meos: & in Prophetis meis nolite malignari. Illa etiam maiestas in Moyse apparuit: cùm ipse eam acceperat ex colloquio Domini: & videbatur eius facies cornuta: ita ut duræ cervicis populus non posset in eum intueri ob gloriam & maiestatem eius: nisi ipse velaret faciem. *Exod.* 34. Cùm etiam DEVS distribuit de spiritu Moysis in septuaginta senes: quos ei dedit in adiutorium gubernationis populi: maiestas apparuit: & inter populum isti tali maiestate agniti Prophetæ & observati fuerunt. *Num.* 11.

XII. Sic postquam unctus fuit Saul in Regem à Samuele: immutavit illi cor aliud: & qui eum invenerunt redeuntem ad patrem, agnoverunt eam maiestatem, & muneribus donarunt: imò & cuneus Prophetarum ad eum venit: & in ipsum insiluit Spiritus Domini, 1. *Sam.* 10. Rursum cap. 11. cùm Ammonitæ obsiderent Iabes: maiestas illa effecit: quæ ex Spiritu Domini facta est: ut nullus ausus fuerit ex populo contradicere: ne in bellum veniret. Sic 1. *Sam.* 16. illud singulari nota adiectum est, post unctionem David in Regem: quòd directus est Spiritus Domini à die illa in David, & deinceps: Spiritusq; Domini recessit à Saule: & exagitabat eum Spiritus nequam à Domino.

XIII. Quando etiam Salomon unctus fuit Rex, 1. *Reg.* 1. statim Adoniæ factio à maiestate sola regia territa, dilapsa est: quæ iam iam Adoniam regnare volebat, vivo Davide patre. DEVS enim, *quia potestatem dat, quia non est potestas, nisi à Domino: sua autoritate eandem conservat, & revereri vult: & ita fit, ut vult.* Quemadmodum hominibus potestatem dando in animalia dixit: Terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli. *Gen.* 9

XIIII. Postquam Spiritus Domini induit Gedeon; antè privatum, & addictum etiam à patre morti propter destructam aram Baal, omnes reveriti sunt eum: & iussu eius absq; contradictione, arma sumpserunt & secuti sunt eum *Iudic* 6.

XV. Legimus lictorem vel satellitem iuvenem armatum delegatum ad occidendum Marium Consulem proscriptum apud Minturnenses in carcere decrepitum & inermem, nusquam ausum ferire, veluti quadam occulta maiestate Marij percussum & prohibitum.

XVI. Narrat & Tranquillus (*in Vita Vespas. cap.* 7) cùm victoria Vitellij nunciaretur Vespasiano; subitò in Vespasiani vultu apparuisse maiestatem antea invisam

XVII. Atq; Silius Italicus, loquens de Scipione Africano, narrat inter arma solam maiestatem ei insedisse præcipuam: qua veneratior habebatur: & magis timebatur. *Hactenus Petr. Gregor. Tolos. lib. 8. de Repub. cap. 3 pag. 556. & 555.*

VIII.

Etiam apud Ethnicos maiestas & dignitas regia semper fuit sacrosancta.

Aliquando, imò sæpe, qui premuntur Tyranni vel Regis potestate, ad evitandum maius malum, maluerunt illi favere: quàm eum tollere. Petr. Greg. Tolos. lib. 8. de Repub. cap. 3. pag. 559.

Cicero in orat. pro Deiotaro: Semper regium nomen in hac civitate sanctum fuit: sociorum verò Regum & amicorum, sanctissimum.

EXEMPLA.

I. Apud Persas ut venerabiliores Reges essent: à vulgi conspectu se removebant: & perrarò copiam sui populo faciebant. Hoc à Deioce primo Rege tractum videtur notare Herodotus: ne familiaritate & frequentia vilesceret regia maiestas. Neq; adire Regem, vel alioqui sine eius iussu, & nisi per internuncium licebat: idq; & servatum posterioribus Imperatoribus tradit Ammianus Marcellinus. Omnes servi Regis, & cunctæ, quæ sub ditione eius sunt, provinciæ norunt (inquit Esther ad Mardochæum) quòd sive vir, sive mulier, non vocatus, si interius atrium Regis intraverit, absq; ulla cunctatione statim interficiatur: nisi forsan ad eum Rex auream virgam intenderit pro signo clementiæ: atq; ita possit vivere. Erant etiam viæ non faciles ad adeundos Reges. Tanta erat & regia illa veneratio rursum: ut regiæ sellæ honorem deferrent: & ei insidere, quam vocabant, βασιλικὸν θρόνον, capitale esset. Dominatio hæc Persica barbara prorsus habita: ideo eguit & gravioribus custodijs, & legibus asperioribus, quibus conservaretur. Tamen si inspiciamus rationem: cur tanta esset veneratio horum Regum: forsan non videbitur omnino barbara: quin & iusta ex causa servata. Dicebant enim Persæ, convenire adorationem, vel tantum honorem Regi: quòd ipse esset imago Dei in terris: ut Artabanus respondit Themistocli, detrectanti more Persico adorationem, cùm esset Græcus. Persæ etiam qui circa portas Regis versabantur, singulis diebus cœnaturi mensam genio Regis parabant. Et cum sacrificabant: non pro se solis privatimq; vota nuncupabant; sed

commu-

communiter universis Persis benè precabantur : & inprimis quidem Regi. Narrant consuevisse & Persas in honore habere filios Regum : & etiam si qui ab eis defecerint: tamen illorum filijs restituere principatum. Præterea legem habent Persæ : quæ una ex omnibus observantissimè ab illis colebatur : cùm Rex per Persiam equitaret : ut omnes ei Persæ singuli pro suis facultatibus munera offerrent ; & qui agriculturæ dediti essent : & terræ colendæ operam navarent : & qui sua manu laborarent opifices : neq; nimis attrita & prava, neq; nimis preciosa & magnifica donarent : sed aut boves aut oves : nonnulli etiam frumentum sive vinum. Exeunti autem ipsi & præter equitanti hæc à singulis apponerentur : & munerum nomine vocabantur : qua appellatione ipse recipiebat. Qui verò essent his pauperiores : lac, palmas, & caseum, maturaq; bellaria, & alias primitias de suis fructibus.

II. Mos est in Sicilia, Africæ potissimùm in AEnaria Insula, quam Isclam vocant incolæ, transeuntem Regem, quamvis hostem, applausu, tibijs, tubis, & huiusmodi gratulatione venerari : quod & fecerunt Alphonso Hispaniarum Regi, quamvis hosti. *Panorm. de dict. & fact. Alph. lib. 2. cap. 6.*

III. Declaravit reipsa sæpe Senatus sapientissimus Romanus, quantum deberetur huic nomini & potestati Regis : etiam in personis eorum : quos in custodia & captivos Romani habuerunt, bello superatos, alioquin inimicos. Atq; ideo Syphacem quondam opulentissimum Numidiæ Regem, captivum in custodia Tiburi mortuum, publico funere censuit sepeliendum : ut vitæ dono honorem sepulturæ adijceret. *Vt scribit Livius lib. 30. & Valer. Max. lib. 3. cap.* 1. Consimiliq; clementia, *inquit idē Val. Max. ibid.* in Perse usus est. Nam cùm Albæ, in qua custodiæ causa relegatus erat, decessisset : Quæstorem misit : qui eum publico funere efferret ; ne reliquias regias iacere inhonoratas pateretur. Hostibus illis & miseris, & fato functis, officia Regibus erogata. At & erga vivos celebre illud narratur à Livio & Plutarcho : L. Paullum cùm Persem parvi temporis momento captivum ex Rege, ad se adduci audisset, occurrisse ei Romani Imperij decoratum ornamentis : conatumq; ad genua procumbere, dextra manu allevasse : & Græco sermone ad spem exhortatum esse ; introductum etiam in tabernaculum, lateri suo proximum in consilio sedere iussisse : nec honore mensæ indignum iudicasse. Post Calendas Ianuarias, Romæ die tertio pro salute Principis vota suscipiebantur : nuncupabantur verò à Consulibus & reliquis magistratibus & sacerdotibus. Meminit & Plinius in panegyrico Traiani, ita se fecisse. Fiebant & ludi pro æternitate Imperij : quos Nero voluit vocari Maximos. Iaciebant & quotannis stipem pro salute Principis in lacum Curtij Romani. Exegit & votum Caligula ab eo : qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat. Erant & vota anniversaria in die : qua adeptus esset Imperator Imperium : vel in qua natus esset. Apud Cornelium Tacitum crimini datum fuisse notatur maiestatis Trascæ : & inde accusatum : quòd in principio anni solenne jusjurandum vitaret : nuncupationibusq; votorum non adesset, quamvis quindecimvirali sacerdotio præditus.

IIII. Lacedæmones nemini surgendi honorem habebant, præterquam Regi & Ephoro. Cùm verò Rex è vita discesserat : nihil per totum triduum videbatur : atq; forum paleis conspergebatur. Regibus honoris gratia tribuebantur duo sacerdotia, Iovis Lacedæmonij, & Iovis cœlestis.

V. AEthiopibus morem fuisse, inquit Diodor. Siculus, ut si quando Rex aliqua corporis parte ex quavis causa debilitaretur : domestici omnes sponte sua eandem

partem

partem debilitarent. Turpe enim existimabant, Rege claudo, non omnes amicos claudos esse: cùm veræ sit amicitiæ, ex rebus adversis amicorũ dolere, lætari secundis.

VI. Apud Iaponios Indos duo sunt Præfecti summa cum potestate: quorum alter honoribus, alter judiciorum & causarum cognitioni præest. Honoris Præfectus, quem Voonem nominant, stirpis successione delectus, in Deorum numero colitur. Hunc terram pede contingere religio est: si tetigerit, magistratu depellitur. Domesticis finibus nunquam egreditur: nec temerè in conspectum se dat. Domi vel lectica vehitur: vel ligneis soccis ubiq; præaltis ambulat. In sella dum sedet: ex altera parte pugionem, ex altera arcum & sagittas habet. Exteriore tunica rubra, serico tenui, uti velo, obducta, interiore autem nigra utitur. Pileum gerit in capite pendentibus vittis ad instar pontificalis tiaræ. Frons rubro candidoq; colore depicta est. Cibum ex fictilibus capit.

VII. Scythæ, cùm Darius illorum regionem invasisset, & omni commeatu destitueretur, cupientes eum ad internecionem cædere, cum Ionum Principibus, qui in Isthmo pontem custodiebant, collocuti, persuadere illis conabantur: ut pontem solverent: ne Dario fuga pateret: quòd hac ratione & ipsi servitutis iugum, quo à Dario premebantur, excutere possint. De hac re consultantibus Ionijs: Miltiadis quidem Atheniensium Ducis, & Chersonensium, qui erant in Hellesponto Tyranni, sententia erat: Scythis obtemperandum esse: & Ioniam servitute liberandam. At Histiæi Milesij diversa: quòd diceret, nunc quidem eos suæ quemq; urbis Tyrannos esse, ob Darium: potentia vero Darij sublata: neq; se Milesijs, neq; alium quemquam usque præesse posse: fore enim, ut singulæ civitates popularem statum, quàm tyrannicum, mallent. In quam sententiam & deinde omnes transierunt. *Idem Tolos. lib. & cap. ijsd. pag. 556 557. 558. 559.*

IX.

CIrcumacto trigesimo anno, novum succedit seculum, decedentibus è sua statione ijs: qui antea rebus communibus præfuerunt: & in eorum locum succedente novo hominum genere: quod intra triginta annos adolevit.

Herod. lib. 2. ætatem dicit complecti seriem annorũ 33.

Plato in 8. de Repub. inquit de causis, quæ afferunt mutationem in Imperijs: *Degeneres cives, qui tamen potiuntur Republica, qui sunt in administratione,*

ex præstantioribus orti, evertunt Respublicas paulatim usq; ad periodum. Est memorabile dictum. Talis degener filius fuit Sardanapalus. Tales fuerunt alij in alijs Imperijs.

X.

IMperia, quæ amplitudine sua fulta ac maiestate, solius potentiæ nixu & sese sustentarunt, & omnem vim externam respuerunt, tandem intestinis conquassata, convulsaq; motibus, corruerunt. In Chron. Philip. lib. 4. pag. 410.

Quando regna sunt ruitura: incidunt domesticæ simultates: quibus evertuntur.

Primus gradus ruinæ Imperiorum est civilis discordia. Secundus gradus est infelicitas consiliorum. Tertius, amentia & cœcitas. Strig. Esa. 19.

Initia mutationum in regnis & Rebuspublicis plerunq; à domesticis dissidijs existere solent.

Quando instat finis alicuius regni: præcedunt multæ seditiones. Philip. in Locis Manl. pag. 115.

Quando regnum debet everti: præcedunt multæ seditiones. Quia sicut ædificia paulatim per partes ruũt: sic etiam imperia. *Idem An. 1554. die Mariæ Magdal.*

Periodis regnorum circumactis, cũm ad finem

illa tendunt: ruinam proximè antecedunt, ut Appiani verbis utar, ὕβρις ἄκοσμος, καὶ νομῶν καὶ δικῆς αἰσχρὰ ὑπερφρόνησις, *& discordiæ: quæ si quid reliquum est: id labefactant. Nec ferè nisi fatalibus discordijs magna Imperia evertuntur: cumq; momenta mutationum instant: insigni petulantia accelerantur pœnæ*: ut significatum est tribus vocibus apud Danielem: quibus Baldasceri Regis denunciatur interitus, & regni dilaceratio. *In Chron. Philip. pag. 573.*

Contentio paulatim crescens, auget dißidia: quæ cùm latiùs vagantur: sæpe totas Respublicas evertũt. Philippus in Postilla pag. 232.

In Ecclesia & Republica à parvis initijs ortæ dissensiones, cùm invaluerunt: nullis remediis sanari possunt. Strig. in orat. de Salomone.

Initia ruinæ civitatũ universaliter sunt talia: ut primùm orbatæ civitates vel gentes sapientib. gubernatoribus, tumultuentur inter sese: vel irritent alios: ut Salomon Proverb. 29. inquit: Cessante prophetia, dissipatur populus. Vocat enim prophetiam, felicem & salutarẽ gubernationem: ut post Elisæi mortem non multò plùs centũ annis duravit regnum Israël, agitatũ assiduis seditionibus. *Deinde sequuntur seditiones: in quibus sunt diversæ factiones: & quæruntur diversi duces. Et cùm in his certaminibus utrinq; vires labefactatæ sunt: postea vel sine externis hostibus dißipantur: vel op-*

primuntur ab externis hostibus: ut tristissima exempla omnium ætatum ostendunt. Idem in argumento cap. 3. Esaiæ.

Theognis inquit: Vereor ne navis penitus submergatur, Wenn die Schiffleute vneines seind. Idem potest dici, ubi ipsi doctores inter se dissident.

Nam cætera regna
Luxuries vitijs, odijsq́ superbia vertit.
Philip. in Postilla part. 4. pag. 649.

Vera est illa vetustissima sententia, qua dicitur, Rempublicā esse diuturnum atq; immortale animal: quod nunquam occidit: nisi ipsi vim afferat: mortemq́; sibi consciscat. *Francisc. Patrit. lib. 5. de Repub. tit. 2. pag. 216.*

EXEMPLA.

I. Monarchia Græcorum eversa est bellis successorum Alexandri Magni.

II. Romana Monarchia intestinis bellis corruit: cùm multi Imperatores passim eligerentur, dimicantes invicem de imperio.

III. Regnum Galliæ evertitur dissidijs intestinis: cùm habeat nullum aliàs hostem.

IIII. Græcæ civitates seipsos everterunt, moto bello Peloponnesiaco, & Sacro, post pulsum exercitum Xerxis.

V. Capta Carthagine deliberatum est Romæ in Senatu: utrum urbs deleri deberet, nec ne. Suasit Cato delendam esse: sed hoc dissuasit Scipio: & addidit caussam: non tollendam esse æmulam imperij: ne, ea sublata, deesset: quæ lacesseret & exerceret milites Romanos. Futurum enim, ut milites, deficientibus externis bellis, moverent bella civilia, patriæ perniciosa. *Plutarch. in Vita Scipionis.*

VI. Mutationis in urbe Roma exordium sumptum est à bellis civilibus Marij & Syllæ: Iulij & Pompeij.

VII. Initium postremæ ætatis in populo DEI ante CHRISTVM natum extitit à contentionibus & dissidijs summorum Pontificum: qui cùm atrocibus cædibus & odijs dimicarent de Pontificatu: attraxerunt Reges Syriacos: & paulò pòst, istis Regibus sublatis, Romanos.

VIII. Sicut jam paulatim sacra ædificia per partes ruunt: sic sensim ruunt etiam Imperia. Quantus tumultus iam est in Germania? Sine ulla dubitatione instat mutatio aliqua. *Philip. in Loc. Manl. p. 115.*

IX. Sicut ædificia paulatim per partes ruunt: sic etiam Imperia. Videte quantæ fuerint seditiones in Vngaria: antequam à Turca capta est. *Idem An. 1554. die Mariæ Magdalenæ.*

X. Impe-

X. Imperium Occidentis primò discordijs successorum convulsum, paulatimq; velut nervis incisis ac solutis compagibus inclinatum ad ruinam, postea exterarum gentium impetu ac violentia gravius impulsum, penè corruit, his per ruinas involantibus & rudera diripientibus, nemine prohibente, imò consternatis omnibus ac trepidantibus. *In Chron. Philip. pag.* 347. *Item pag.* 294.

XI. Græcos Imperatores Saraceni, dum inter se consenserunt, magnis affecerunt detrimentis: ita ut potentia labefactata, deinceps illi nec retinendæ Italiæ, pellendisq; quæ involârant, peregrinis gentibus, neq; arcendis ac reprimendis novis hostibus, quos è Septentrione excibant occasiones acquirendæ prædæ & novæ potentiæ, pares esse ampliùs possent. Sed cùm dissensiones domesticæ horum etiam animos mutuis odijs incêsos, ad arma in se mutuò capienda perpulissent: robore partim distracto, partim mutuis cædibus comminuto, desperatio imbecilliores coëgit accersere peregrina auxilia. Ita adducti sunt Turci: qui cùm militassent Sultano Persico contra Calipham Baldacensem seu Babylonicũ: postea utrisq; oppressis, sibi regnum constituerunt, à Perside intra Pontum & Armenios montes ad Hellespontum, & inde per totam anteriorem Asiam ad Syriam usq; dilatum. Sic concidit Saracenorum in Asia *regnum, ut ferè omnis magna potentia, non alienis & externis, sed suis dissolutum atq; dissipatum viribus.* Pag. 355.

XII. Cùm domesticis bellis & seditionibus enervatæ atque in contemptum adductæ essent vires Constantinopolitanæ; initiò commoti sua sponte, deinceps etiam invitati & acciti ex Asia Turci, ex Europa Hispani & Itali, ijq; diversi & inter se dissidentes, Veneti, Pisani, Genuenses, Florentini, uno quasi impetu in reliquias miserè dilacerandas incubuerunt: donec Turci, oppressis per partes Palæologis, Serviis, Bulgaris, Hispanis verò & Italis exclusis, Græciam omnem edomuerunt. *pag.* 573.

XIII. Imperium Turcicum iam tantùm stat sua mole: quia non habet parem hostem externum. Si concidet: concidet dissensionibus familiarum Imperatoriarum: quarum hodie adhuc quinq; sunt. Si decederet Ottomannica: sine dubio reliquæ de Imperio decertarent. Atque hinc videtur cautum esse legibus Imperatoris Turcici: ne ullus ex illis familijs Turcarum ad dignitatem quatuor Purpuratorum, penes quos summa post Imperatorem est autoritas, eligatur, videlicet, Cancellarij, Præfecti cohorti, Præfecti classi, & Præfecti Cameræ. Sapientes existimant: Ianizaros tandem eversuros esse regnum Turcicum, exacta fatali periodo regni Turcici. Ascribam huc locum ex Itinerario Leonharti Rauvvolffij Doctoris Medici, *pag.* 85. qui huc optimè quadrare videtur. Sic autem ait: **Wenn nun die Türcken solche herrliche Sieg erlangend / heben sie jhre Hende auff / loben vnd preysen Gott den Allmächtigen / sampt jhrem Propheten Mahomet / dem Gottsliebsten Boten / vnd bitten weiter / das Gott noch ferner Vneinigkeiten vnd Zwytracht vnter vns (so dem Buch Ingilis / wie sie es nennen / das ist / dem Buch des Euangelij zuwider) schicke / die Oberkeiten wider die Vnterthanen / die Geistlichen wider die Weltlichen errege / daraus grosse Vnordnungen erfolgen vnd Vbel entstehen / Das also die Gebott Gottes noch weiter vbertretten / der Glaube an vnsern Messiam erlösche / vnd dann auch gute Policeyen vnd Ordnungen zertrennet werden: Daher vnser HERR Gott verursachet werde / durch sie vns noch weiter anzugreiffen vnd zustraffen. Wanns dann also zugehet / das der Reiche den Armen drücket /**

die Obrigkeit den Fromen vnd Gerechten nicht Schutz vñ Schirm haltet/ sondern die Häupter viel mehr einander selbs in das eusserste verterben bringen vnd stürtzen: Erfrewen sie sich vber vnser Vnglück sehr/ fürchten sich auch vmb so viel desto weniger für vns/wir jnen einigen Abbruch thun solten (Das sonst bald/ wenn wir einig weren/geschehe) das sie vns nicht viel mehr grössern Schaden köndten zufügen. Pertinet huc locus ex Centur. 2. Operar. succisiv. Camer. *cap.* 24. *pag.* 140. 141. Cùm tantùm illi, qui animo & corpore præstant, promoveantur: mirum non est, quòd huiusmodi iuventutẽ, Imperij sui fundamentum Genizaros, non immeritò Turcarum Princeps filios suos vocet. Verùm enimverò, licet illi prætoriani milites, ab initio in acri disciplina & metu, veluti mancipia educentur & contineantur: tamen non ita pridem, nonnulla enormia argumenta contumaciæ & rebellionis ediderunt: ita ut proprium Imperatorem aliquoties ad inhonestas conditiones redegerint. Id ipsum confirmat Busbequius *Epist.* 3. cùm quidam ex numero Gianizerorum suos læsissent: & nonnullis aureis vexatio redempta esset: Rustanem Bassam illi curasse nunciari: ut causam omnem contentionis cum illis pessimis hominibus præcideret: an ignoraret bellum esse, quo ipsi regnarent, sic ut ne Sulimannus quidem eorum potens esset, & sibi ab eis malè metueret? Facilè itaq; fieri poterit: sicut olim apud Romanos quoq; accidit: ut facta rebellione, Imperium Turcicum turbent: & ad alios, quos ipsi per factionem elegerint, transferant: & hac ratione id, quod ad custodiam regni inventum est, ad ruinam eius tendat. Id sanè post alios, ante multos annos Claudius Seisellius *de Rep. Gallica lib.* 2. prædixit, Turcico nimirum Imperio ruinam ex eo instituto imminere: quod Turcici Imperatores, tanquam firmissimum fulcrum Imperij, excogitarunt: & hactenus feliciter experti sunt. Crudele est, inquit, institutum militum, quos vulgò Ianizaros appellant, & immane: atq; futurum aliquando perniciosum atq; exitiale Turcico Imperio. Ianizari enim milites pertæsi tandem dominatum illum tyrannicum & inhumanum, excitata rebellione, summam inter se Imperij partientur. Idq; eò magis: quòd nullas habent possessiones: & stipendijs tantùm vitam tolerant. Id ipsum quoq; Leonclavius noster (*in suppl. Annal. Turcic.*) observavit: ubi recenset, quomodo Genizari, Ramandana Tripolitanum Bassam, cœco perciti furore, nulla nec ipsius Viri dignitatis, nec Sultani sui ratione habita, qui huic eum provinciæ præfecisset, obtruncarint. Neq;, inquit, Murates hactenus, hanc Bassæ sui cædem, pro autoritate Imperij castigare potuit. Quod nemini mirum videri debet: quippe non ampliùs illa nunc apud Turcos obedientia, non disciplina militaris est: quæ fuit olim apud seculum prius. Et addit aliud contumaciæ insignis exemplum: quo pacto ante plusculos annos, ijdem Genizari Achmetem Bassam, Beglerbegum Cypri, Famagustæ, cum suis trucidarint. Quod cùm Sultanus Murates ægrè ferret: & alium Beglerbegum in occisi locum, cum decem triremibus misisset: ut subdolè rebelles Genizaros in ordinẽ redigeret & puniret: is quoq; astu ab eis circumventus, & universi eius milites, ipsis etiam triremibus in potestatem redactis, trucidati sunt. Quare ita ibi suam narrationem concludit: Murates licet ægerrimè ferret alterum hoc Genizarorum in Cypro facinus, quo gravissimè lædi suam & prorsus imminui maiestatem videbat: tamen, quòd infeliciter hactenus gesti belli Persici causa, condonandum his aliquid censeret: ne novas & intestinas præterea turbas excitaret: iris animi dissimulatis, nihil ampliùs in eos tentavit.

XIIII. *Sem-*

XIIII. *Semper quando fuerunt secuturæ regnorum mutationes: præcesserunt civiles discordiæ & seditiones:* ut ante Augusti imperium priùs dimicârunt inter se de summa potentia, Sylla & Marius: postea Iulius & Pompeius: deinde Antonius, Brutus, Cassius; donec tandem factus est Monarcha Augustus. *Philippus cap. 24. in Matthæum.*

XI.

QVando non puniuntur atrocia scelera: evertuntur totæ gentes & Respublicæ.

Non evertuntur Respublicæ tam propter peccata & lapsus hominum: quàm propter impunitatem atrocium scelerum. Eberus in Postilla pag. 962.

Cùm magistratus polluit se societate scelerũ: hoc est: cùm est negligẽs in puniẽdo: totæ gentes delentur. Philip. in Postilla pag. 231.

Quando nimiùm laxatur disciplina: tunc veniunt maiores pœnæ. Quando gubernatores antevertunt pœnas sua severitate: tunc Deus non punit: aut mitiùs punit. Idem 23. Augusti. An. 1555.

Cùm magistratus non punit atrocia scelera: pœnæ publicæ divinitus magistratum & populũ opprimũt. Strigel. in Chron. lib. 2. pag. 312.

Notę sunt causæ: cur regna sæpè ad alios Dominos trãsferãtur: aut urbes florentissimę horribilib. modis evertãtur. *Violando ius divinũ nõ stabilitur Majestas Imperij.* Propter injustitiam transferuntur regna de gente ad gentẽ, ait Syrach cap. 10. *Semper* igitur *habeatur pro signo*

mox

mox ruituræ urbis: quando turpia exempla nimis latè vagantur: & neglectio doctrinæ ac disciplinæ supra modum crescit. Ubi injuriæ prævalent, inquit Sophocles: *& quisq; quod libet facit: eam urbem existima mox præcipitem ruituram.* Bucholc. in Chronolog. pag. 440.

Donec manent in Rebuspublicis puritas doctrinæ, & veri cultus Dei: & aliqui Deum rectè invocant: & atrocia delicta non impune grassantur: Deus parcit regnis & civitatibus. Quoties autem doctrina & cultus Dei depravantur: & disciplina fit laxior: & pauci ardentes preces pro sua, & aliorum incolumitate concipiunt: aut instat iam planè, aut certè appropinquat interitus, omnia tollēs atq; delens: ut ostendunt historiæ omniū temporum. Strigel. 2. Par. 12.

Necessario & immutabili ordine, ex immota iustitiæ divinæ regula, comitantur atrocia scelera atroces pœnæ: cumq; cessat Magistratus: neq; in autores animadvertit: Deus ipse legem exequitur suā: & sæpe totas gentes perdit ob unius impunitā licentiam: sicut dicitur in Hesiodi versu præclarè: πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ: *& testantur hoc eversiones Imperiorum & Rerumpublicarum.* Peucer. de Divinat. pag. 31. b.

Parcit

Parcit Deus populo: donec manet disciplina: ac puniuntur peccata: & aliqua pars populi mores emendat. Sed cùm nō solùm peccat multitudo: sed etiam impune peccat: & confirmantur idola: ac ridētur Epicureæ opiniones & libidines: tunc sine ulla dubitatione impendent extremæ calamitates: ut accidit Asiæ, Græciæ & vicinis gentibus: & similes pœnæ opprimient alias gentes. *Strig. Psal. 79. pag. 56. Et in Chron. lib. 2. pag. 312.*

In omnib. gentibus cùm sit laxatio disciplinæ, id est, cùm non puniūtur scelera: tum evertuntur regna. Philip. in Postil. per Pezel. edit. part. 1. pag. 102.

Plerunq; hæ res antecedunt urbium exitia, totisq; gentibus clades denunciant & accelerant. 1. Enormium delictorum magnitudo. 2. Delinquentium multitudo. 3. Delinquendi consuetudo, naturam ipsam inficiens & depravans. 4. Et atrociū delictorum publicè concessa licentia atque impunitas: quæ consuetudinem in ἀναίδειαν seu impudentiam vertit: & mentes in effrenem ac portentosam rabiem agit: ut instar brutorum erubescere nesciant: & scelera sceleribus annectere non desinant: donec eadem, clamore suo nubes penetrante, iustam in se Dei vindictam provocent & concitent. Congruit huc dictum, quod Bonaventura lib. 3. pharetræ cap. 12. ex Seneca allegat: Mali mala sua, quod malorum ultimum est, amant: tunc autem consummata est infelicitas: ubi turpia non solùm delectant: sed etiam placent: & desinit esse remedio locus: ubi, quæ antea vicia fuerunt, mores fiunt. *Bucholc. in Chron. pag. 124.*

EXEMPLA.

I. Lacedæmonij non voluerunt punire nebulones: qui ſtupraverant filias Scedaſi: ibi ipſo in loco victi ſunt Lacedæmonij: & amiſerunt libertatem; & in ſervitutem venerunt: ac planè conciderunt.

II. Troja everſa eſt propter raptum Helenæ: cùm Paris nollet reſtituere raptam coniugem Menelao marito.

III. Tribus Beniamin deletur: cùm juſſi Benjamitæ nollent ſiſtere cives Gibeonitas: qui ſtuprârant Levitæ coniugem. Atq; ita non ſunt deleti propterea tantùm: quòd aliqui ſtupraverant coniugem Levitæ: ſed quia ipſi ſtupratores adhuc absque pœnis evaderent.

IIII. Corinthus funditus deletur à Romanis: cùm impunitos dimiſiſſent Corinthij nebulones: à quibus legati Romani lotio perfuſi fuerant.

V. Arunti Hetruſco abducitur coniunx à quodam adoleſcente: quem ipſe domi ſuæ aluerat. Re delata ad Iudices, vicit Lucumon: & cauſam obtinuit, ope amicorum & pecuniæ: qua Iudices corruperat. Irritatus Arunx hac iniuria, profugit in Galliam: Galloſq; in Italiam attraxit. *Vide Plutarch. in Vita Camilli.* Direpta eſt tunc urbs Roma, & flammis deleta à Gallis.

VI. Heli ſacerdoti filij erant malè morati: qui inter alia ſcelera, mulierum, Silo ventitantium orandi cauſa, pudicitiam ſolicitabant. Ille delatos ad ſe cùm non debita ſeveritate caſtigaſſet: DEVS propterea vehementer iratus, & ipſum, & filios, & nurum parientem eodem die è medio ſuſtulit, manifeſtiſſimo furoris & iudicij ſui edito exemplo.

VII. Philippus Rex Macedonum, pater Alexandri Magni, poſt non paucas & præclaras victorias, interfectus tandem fuit à Pauſania quodam aulico juvene: quòd ille iniuriam, huius honori factam, ſilentio & diſſimulatione præterijſſet. At juvenis, tam enorme ſcelus impunitum relinqui non oportere, nec Regem vivere, qui in eo conniveret, exiſtimavit. *Iohannes Spinæus lib. 5. de Tranquillit. animi, pag.* 274. De eodem Franciſcus Patrit. *lib. 5. de regno, tit.* 13. *pag.* 329. ita: Nullius magis intereſt quàm Principis: amicorum improbitatem ac petulantiam coërcere. Eorum namque licentia odium, ſimultatem, exitiumq; in ipſos etiam plerunq; parit. Non ſuijpſius odio Philippus à Pauſania interemptus eſt; ſed quòd Attali turpitudinem ac petulantiam non vindicaverit: verùm illum excellentiori militia extulerit: & Pauſaniam conquerentem varijs fruſtrationibus illuſerit. Iram ergo, qua in adverſarium tumuerat, in Regem ipſum evomuit: & occaſionem nactus, ultionem ab eo exegit: quam ab Attalo nunquam exigere poterat.

XII.

CApitalium ſcelerum obligationes civitatibus inprimis exitioſæ ſunt: quoniam amicitiarum &

concor-

concordiæ spe sublata, desperati homines in omne scelus prorumpunt: nec ullis promissis ab insania deduci possunt. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Rep. cap. 7. p. 740.*

EXEMPLVM.

Vt cùm legio Carthaginensium bello confecto domum revocaretur: milites stipendia sibi petierunt: quæ cùm denegarentur: oppida quæq; munitissima occupant ac diripiunt. Et quoniam ducibus metuendum erat ne proderentur: militem quemq; fortissimum inaudita scelerum crudelitate ac immanitate obligarunt: Hasdrubalem Imperatorem, ac legatos cum omnibus Carthaginensibus, qui in eorum potestatẽ venerant, crucibus affixerunt: ut necesse fuerit Carthaginensibus novos exercitus cum veteranis conscribere: ac difficili diuturnaq; obsidione rebelles, qui vinci non poterant, fame conficere, ac modis omnibus enecare. *Idem ibid.*

XIII.

Occasiones & initia mutationum in Imperijs & Rebuspublicis existunt ab his vicijs. 1. vel à φιλοκερδίᾳ seu πλεονεξίᾳ: 2. vel φιλοτιμίᾳ: 3. vel φιλονεικίᾳ: 4. vel πολυπραγμοσύνῃ: 5. vel φιλαυτίᾳ: 6. vel ὕβρει: 7. vel κακοζηλίᾳ: 8. vel ἰδιογνωμοσύνῃ seu αὐταδίᾳ: 9. vel ἀπιστίᾳ: *si nimirum uno ex his vicijs laborent gubernatores: qui Rebuspublicis præsunt.*

Magnam opulentiam ac potentiam comitantur luxus, superbia, discordiæ, & alia scelera: quæ pœnas & mutationes Imperiorum attrahunt: sicut dictum est:

Nam cætera regna
Luxuries vicijs, odijsq; superbia vertit.

In Chron. Philip. lib. 2.

Regna non modò à gente ad gentē, sed etiam à familia in familiā transferuntur propter iniustitiam. *Syrac. 10. Strig. 1. Paral. 11.*

Propter injustitias, injurias, contumelias & diversos dolos, transferuntur regna de gente in gentem: regiæ domus & clarissimæ familiæ extinguuntur: & unà populus cum suo Principe sæpe corruunt. *Petr. Greg. Tolos. lib. 10. de Rep. cap. 2. pag. 614.*

Notæ sunt causæ, cur regna sæpe ad alios Dominos transferātur: aut urbes florentissimæ horribilib. modis evertātur. *Violādo ius divinū non stabilitur Majestas Imperij.* Propter injustitiam transferuntur regna de gente ad gentem, ait Syrach cap. 10. Semper igitur habeatur pro signo mox ruituræ urbis: quando turpia exempla nimis latè vagantur: & neglectio doctrinæ ac disciplinæ supra modum crescit. Vbi injuriæ prævalent, inquit Sophocles, & quisq; quod libet facit: eam urbem existima mox præcipitem ruituram. *Abrah. Bucholc. in Chronolog. pag. 440.*

EXEMPLA.

I. Hæ ipsæ causæ initiò turbârunt, mox everterunt Rempublicam Romanam, & eum statum: qui ex regio, optimatum & plebeio concinnatus fuerat egregio temperamento: illum dissolverunt. Hæc debetis diligenter considerare, &c.

II. Per Romanos evertit DEVS Carthaginensem Rempublicam, fiducia opum ac potentiæ ferocientem, & bella serentem ex bellis, atq; infinitam potentiam, ingentes spiritus animo concipientem, domi verò luxu ac libidinibus diffluentem: cuius fuerunt opes maximæ. ***Comitatur*** autem ***opes plerunq; luxus: luxuriam libidines, ambitio, superbia.*** Ista vicia creverunt in Carthaginensi urbe: & regnavit domi. Et Carthaginensibus superbia & dominandi cupiditas iniusta sæpè arma induit. Carthaginenses multis annis arma Romanorum profectò duriter exercuerunt: & si numerentur, qui ex parte utraq; ceciderunt: reperientur multò plures ex Romanis interfecti: quàm ex Carthaginensibus. Tandem vicit fortuna populi Romani, & fatum Imperij. Cogitemus de causis. ***Punit DEVS per imperia idolatrias, tyrannidem, & iniurias principum, latrocinia, luxuriam, libidines, ac similia alia***

flagitia

flagitia & scelera: quia mutationes Imperiorum, quæ plerunq; fiunt armis, sunt sine omni dubitatione pœnæ publicorum peccatorum & privatorum.

III. Postea DEVS sustulit per Romanos regnum Macedonicum, & Reges Macedonicos multiplicibus sceleribus infames: Reges Syriacos, Aegyptios, fractos voluptatibus, contaminatos cùm alijs flagitijs; tum incestis nuptijs, sævitia immani in populum Iudaicum, toti terrarum orbi nota. **Vnd sind nichts denn Pancketyrer gewesen.** Sicut de Antiocho Magno scribitur dixisse Arsaces Persicus Rex: quod citatur apud Athenæum in primo libro ex Posidonio: Decepit te, Antioche, audacia tua & ebrietas: quia sperasti, te Imperium Romanum exhausturum magnis poculis.

IIII. Alexander Magnus Persicam potentiam sustulit: quæ complexa erat maximam orbis terrarum partem: erat instructa ingenti multitudine & robore hominum. Hanc tantam potentiam penè momento evertit Alexander adolescens: & quidem cum exigua manu militum: quam ex Europa secum in Asiam traxerat; quæ collata ad innumeros exercitus Persicos planè nihil fuit. Hæc non potuissent geri aut perfici, nisi DEO adiuvante, & ducente ipsum, & milites & eventum gubernante. Et paulò ante susceptã hanc expeditionem, Ochus Rex Persicus horribilem sævitiam exercuit in Iudæos. Iste Tyrannus attraxit regno Persico pœnas fatales, fatale excidium: sicut constat, Alexandrum esse divinitus instigatum ad hanc expeditionem. Adolescenti ei in Macedonia in somno species summi sacerdotis Iudaici apparuit: quæ hortata est eum: ut expeditionem in Asiam adversus Persas susciperet: se traiecturo in Asiam & bellum gesturo belli ducem fore. Et sine dubio hæc ipsa species, quæ ei apparuit, fuit Angelus. Quia multò antè prædictum fuerat, adolescentem destructurum esse regni Persici potentiam. Ita Angelus ponit ei hoc signum: & hac ipsa hortatione ad arma capienda instigavit. Hæc debetis diligenter considerare. Intuentes Imperia cogitate de iustitia DEI punientis scelera: & de bonitate DEI tuentis ordinem, & conservantis aliquam societatem generis humani: ut colligi Ecclesia possit: & admoniti his exemplis, cùm videamus nunc etiam impendere tristissimas & maximas mutationes, oremus DEVM: ut det nobis salutaria Imperia. *Peucerus in lectione Chronicorum An.* 1571.

V. Huius regulæ exemplum proponitur in Saule: qui non solùm regno, sed etiam vita exuitur partim propter contemptum verbi divini: partim propter commercium cum organis Diaboli In hoc speculũ intuentes Principes & Reges, discant iustitiam, & non temnere Divos. Si enim DEVS non pepercit primo Regi Israëlis: sed eum propter causas, quas dixi, hostibus trucidandum obiecit: quantò minùs parcet alijs: qui similibus delictis polluti sunt. Semper ergo in auribus gubernatorum sonet illa vox: quæ in libro sapientiæ legitur: Potentes potenter tormenta patientur. *Strig.* 1. *Paral.* 11.

XIIII.

SÆpè Respublicæ mutantur: cùm agitur de repetundis adversus potentiores: ac rerum gestarum

rationes exquiruntur. In quo genere optimis quibusq; metuendum est: potissimùm in populari statu: ubi agitur de capite, de fama, de fortunis omnibus. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Rep. cap. 1. pag. 613.*

EXEMPLA.

I. Vt omittamus externa, domesticis abundamus: & quidem recentibus exemplis eorum: qui huic imperio faces subiecerunt: ac bellorum civilium incendia excitarunt: quibus vniversa Gallia penè deflagravit: cùm decies millies L I S ab illis repeteretur.

II. Nec mirum, si peculatus accusationem metuerent: cùm Pericles, summæ vir integritatis, & qui suas opes pro Republica Atheniensium magnificè semper effudisset, ne rationes redderet, bellum Peloponnesiacum excitârit: quod non priùs finem accepit: quàm omnes Græcarum civitatum status converterentur. At vir frugi cùm semper fuisset: & Reipublicæ ærarium annos ferè quinquaginta curavisset: nihilo tamen locupletiorem fuisse tradit Thucydides verissimus scriptor, & quidem ipsius Periclis adversarius omnium maximus: à quo etiam in exilium ostracismo pulsus est.

III. Eandem ob causam Coi ac Rhodij statum optimatum in popularem mutaverunt.

IIII. Ac tametsi Cæsar imperandi cupidissimus esset: non tamen Imperij tanta in eo cupiditas extitit: quantus erat metus: ne rerum à se gestarum rationem privatus reddere cogeretur: ut palàm adversarij iactabant. Meminerat Scipiones, Rutilium, Ciceronem, tametsi summa integritate ac religione Rempublicam gessissent, populi iudicio fuisse damnatos. *Idem ibidem.*

XV.

VIX ulla Respublica diu stetit: quæ ebriosorum consilio gesta est: vix ulla concidit: quam non ebriosi everterint: vix ulla non floruit: quæ à siccis ac sobrijs hominibus administraretur. Tom. 5. Decl. pag. 702.

Hinc rectè Cato dixit: Vno excepto, neminem unquam ad evertendam Rempublicam accessisse sobrium. Et Achilles apud Homerum non potuit atrocius convicium ignavo

ac ve-

ac vesano Regi dicere: quàm ut temulentum eum vocaret: hoc uno probro, quicquid erat gravissimorum flagitiorum, complecti visus. *Ibid.*

Quî fieri potest, ut regna & Respublicæ, in quibus luxuria & deliciæ vigent, diuturna prosperitate fruantur? Cato Censorius mirabatur: quomodo civitas, in qua pisciculus cariùs venderetur, quàm bos, diu stare posset: quoniam homines (aiebat Pythagoras) delicijs opimati & exaturati, pigri & insolentes fiunt: hinc ruina illis impendet. Nam molle ocium illos facilè in bellum, aut civile, aut cum vicinis impellit: & cùm molles & effœminatos reddiderit: efficit etiam: ut bellum, temerè susceptum, malè administrantes vincantur. *Ioh. Spinæus lib. 5. de Tranquillitate animi pag. 217.*

EXEMPLA.

I. Hoc in causa fuit, cur tam facilè Babylon à Dario caperetur (quemadmodum Daniel & Herodotus scribunt) Ballazare convivia cum Principibus & Nobilibus su.s magnificentissima celebrante.

II. Eadem de causa Numantini sæpiùs Romanos vicerunt: nec ab his debellari potuerunt: quoad Scipio, in illos missus Imperator, luxum & licentiam militum Romanorum repressisset: & scortis, lenonibus, coquis, dulciarijs pistoribus, hisq; similibus alijs è castris expulsis, disciplinam militarem restituisset.

III. Eandem ob causam Gothi aliæq; barbaræ nationes Italiam facilè occupârunt: Romam igni & ferro persecuti sunt, Honorio imperante, & paulò pòst Theodosio: quo tempore discerptum fuit Imperium negligentia Principis & Legatorum: qui delitijs & voluptatibus effœminati resistere non ausi sunt.

IV. Callidè Fabius Maximus exercitum Annibalis in delitias induxit, permissa ei Campania: in qua aliquandiu commoraretur: prospiciens fore: ut post labores ocio & dulcedine frugum illius regionis degustata, genio indulgerent: itaq; molles, pigri & obtusiores redditi, facilè debellarentur.

V. Paulus Aemilius in Annalibus Franciæ commemorat: causam, cur nonnulli Reges à suis ministris fuerint regno spoliati, fuisse: quòd onere omnium suorum negociorum in eos deposito, delicijs & voluptatibus sese dederent. Nam populo, aut domesticis in ipsos conspirantibus, aut externis bellū inferentibus, ita stupidi & consilij inopes erant: ut facilè ad illorum conditiones depaciscerentur: partim ne quid de suis voluptatibus diminuerent: partim ob inscitiam & imperitiam rerum administrandarum: quæ tanta erant: ut ad eas restituendas, unde facerent initium, non intelligerent.

VI. Nondum excessit biennium: cùm Cæsare oppidum Pado vicinum, in quo præsidium erat Hispanorum, captum fuit industria D. à Salvoison: qui cùm intel-

lexisset; futuras diebus Hilariorum insignes nuptias; quibus decorandis pleriq; Hispani interessent, convivia & ludos celebraturi; mente communicata cum legato regio, eiq; probata, nocte festum illud sequente adortus oppidum cepit, milites saltatione & ludo defessos, vinoq; oppressos, occupante alto sopore; quos non tibijs Musicis, sed Martijs excitando non minùs officium fecerunt Galli; quàm fecerant illi saltando.

VII. Et quamvis hæc natio in omnibus negocijs cauta & prudens habeatur; tunc tamen illi parùm meminerunt excidij Troiæ; quæ per similem occasionem, post longam obsidionem, & hostibus fortissimè repulsis, tandem capta fuit atq; incensa.

IIX. Quoniam autem non sine maximo periculo intemperantia & deliciæ in castris versantur; Scipio Aemilianus, Carthaginem obsidens, nobilem quendam Romanum exautoravit, propterea; quòd præliantibus alijs ipse in tentorio cum quibusdam commilitonibus epulatus esset sumptuosiùs; quàm disciplina militaris permitteret.

IX. Et quid adhuc tam bellicosos & formidabiles reddit Turcas, quàm sobrietas, & infatigabilis patientia, in qua à teneris exercentur?

X. Nec olim Pompeium quicquam aliud tam terruit; & in victoriæ desperationem coniecit; quàm intellecta militum Cæsaris tanta sobrietas & patientia; ut, alijs escis deficientibus, victitare possent herbis & radicibus; quæ in agris obviæ sunt. Vnde factum, ut animum postea despondertit; & de cura & studio in rebus gerendis remiserit. Nam ut temulenti & abdomini dediti, quantumvis opibus, amicis, alijsq; facultatibus valeant, ab omnibus viles & timidi tum ad suscipiendum, tum ad id, quod susceperint, exequendum, existimantur; ita sobrij, quantumvis inopes, semper suspecti sunt & formidabiles hostibus: ut qui tum corpore, tum animo habili sint & parato; adeò ut non semel de ijs adoriendis sit consultandum; nec mediocri ope & consilio animus in eos adorientes obfirmandus. Nihil à Catone tam metuebatur in Iulio Cæsare; nihil quod tam moveret ei suspicionem; fore ut inverteret & mutaret statum Reipublicæ; quàm eius sobrietas, & ambitio fulta & armata potentia, vigilantia & industria, virtutibus cum sobrietate plerunq; coniunctis: cùm non ignoraret, nihil esse; quod in rebus prosperis moderatiores, in adversis constantiores, in omnibus negocijs paratiores & cautiores homines redderet. Hæc via est compendiosissima ad amicos multos & certos acquirendos; & invictum se ab hostibus & adversa fortuna præstandum.

XI. His præcipuè armis Alexander usus est ad Asiam imperio suo subijciendam; his apparatibus (*ut ait Plutarchus*) magis, quàm alijs quibuslibet confidebat, se ad tantam gloriam, ad quam cum certa spe contendebat, perventurum. Devicti Darij tentorium ingressus, visisq; voluptatum apparatibus magnificentissimis, exclamavit, inquiens: Quid? num hoc est regnare?

XII. Hæc munimenta & propugnacula; quibus Lacedæmonij libertatem suam per septingentos annos defenderunt & tutati sunt; ut per tantum spacium temporis à tot tantisq; hostibus illibata permanserit. Quod Agesilaus respondit cuidam miranti, quòd ille, qui Rex esset, alijq; Principes Spartani tam parcè viverent: Quid causæ est, cur mireris (inquit) siquidem ex hac frugalitate libertatem, pulcherrimum & optimum fructum, percipimus. *Spinæus ut suprà.*

Nimiæ

XVI.

Nimiæ subditorum expilationes præbent causam rebellioni.

Principi utilius est ad firmandas status sui opes, subditos divites, quàm inopes, habere. Paupertas enim ad res novas moliendas impellit. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 806.

Ab isto consilio, nimirum ut populus inopia in fide contineatur, nihil nisi seditiones, motus & bella civilia, in Republicã nasci, exempla testantur. Idem pag. 809.

Inopiam multarum dissensionum, bellorumq́ civilium causam & originem extitisse, multa testantur documenta. Idem pag. 807.

Conspiratio sæpenumero inopũ, & rerum exhaustarũ necessitas, causas innovandarum rerũ præbuit. Franciscus Patrit. lib. 9. de regno, tit. 11. pag. 597.

Nec vera mihi videtur Galbæ Cæsaris sententia: qui dicere solebat, nullos hominum minùs metuendos esse: quàm qui de solo victu cogitarent. Veriùs Lycurgus: qui pauperẽ, & sine laribus, longè magis in Republica timendum esse judicabat: quàm divitem & insolentem. Et Silius poëta ait:

Est deforme malum, & sceleri proclivis egestas.

Dura quidem consilia eorum sunt: qui pro quærendo pane consultant. Cato senior in maxima annonæ caritate blandam præter naturam suam orationem ad populum habuit,

cuius initium fuit: Difficile est, Quirites, ad carentem auribus ventrem verba facere. *Formidandam inopum ac famelicorum multitudinem in commeatuum difficultate, multi Imperatorum senserunt. Idem ibid.*

EXEMPLA.

I. Childerico IIII. Franco Galliæ Regi, Guimandus, nobilis Eques Gallus, prudentia insignis & manu strenuus, intimus amicitiæ & consiliorum erat. Rex aliquamdiu luxui & voluptatibus deditus, ut libidines expleret, ingentia & iniqua tributa populo indicere coactus est. Id graviter tulere FrancoGalli: qui tum aspero & duro ingenio erant (ut inquit historiæ scriptor) itaq; Regem capere, & in custodiam tradere, juvenes verò & pravos consiliarios, quos secum habebat, ab ipsius latere & consuetudine arcere statuunt. Id ubi Childericus comperit: sciscitatur ex Guimando, quid facto opus sit. Ille suadet, ut fuga sibi consulat; & iræ Francorum & tempori cedat: se interea, dum ipse abesset, placaturum animos: & curaturum, ut ab exilio revocetur. Tum annulo in duas partes fracto, alteram partem Regi tradens, Rex Childerice, inquit, cùm alteram huius annuli partem, quam mihi ipse asservo, ad te mittam: eo tu indicio & signo cognosce, tutum tibi reditum in regnum patere. Childericus igitur ad Thuringiæ Regem perfugit. Eo absente, FrancoGalli Egidium majoris Galliæ partis Præsidem (quam etiam tum Romani tenebant) Regem sibi præficiunt. Is Guimandum, cujus ea tempestate prudentia inclyta & celebris erat, arcessitum ad se inter amicos accipit, & in consilium adhibet. Guimandus verum animum dissimulando, apud Romanum Præsidem novem annorum spacio ita dextrè se gessit: ut fidei tamen benevolentiæq; in Childericum nunquam oblitus sit. Nam inter cætera, quæ huic novo Regi persuasit, admonuit: Gallorum ingenia non nisi sævo & duro imperio posse subigi: proinde videret, ne ditescerent: illos inopiâ moderatiùs, quàm abundantiam laturos: quippe Gallos bonis intemperanter abuti, & lascivire ocio, ubi effuse affluant opes, & rebellionem moliri, consuesse. Tam callido consilij commento (cujus exitum talem expectabat, qualis accidit) Romanum Præsidem facilè adduxit: ut ingentibus tributis & oneribus novis Gallos gravaret; & potentiam in superbiam ac sævitiam verteret. Itaq; FrancoGalli (consilio & occulta factione ipsius Guimandi) Childericum Regem suum communi consensu revocarunt: cui alteram annuli partem, quam sibi ipse asservârat, Guimandus remisit. Regi redeunti nobiles Galli Franciq; cùm obviam gratulatum Barium usq; processissent: eum honorificentissimè exceperunt. Ipse vero, sublatis tributis ac vectigalibus novis, ex eo sapienter & moderatè se gessit: ac ex Sardanapalo & delitijs effeminato Rege, egregius ac strenuus Princeps factus, è Romanorum servitute Galliam (cuius illi majorem partem occupabant) vindicavit in libertatem: & regni FrancoGallici fines longè lateq; propagavit. Quare vel ex hac una historia satis liquet, sive Machiavelli præceptum, sive ei compar consilium Guimandi, sicut Egidio exitiosum fuit: ita semper fœdum inceptu, fœdum exitu fore. *AntiMachiavell. lib. 3. pag 796. 797. 798.*

II. *Inopia*

II. *Inopia obedientiores & mansuetiores redditum iri, ac quantumlibet gravia onera aequiùs faciliùsq; laturos, sperandum non est.* Hoc sentiebat Galba, cùm relatum esset, Vitellium moliri res novas: diceretq; nullos minùs metuendos: quàm qui de solo victu cogitarent. Itaq; Vitellium gulæ & ventri deditum in summa rei familiaris egestate, nulli quicquam in se metuendum relinquere. Sed falsum id esse, periculo suo tandem expertus est: & docuit, *hominem in rerum angustias redactum, nullum non lapidem movere: ut animo & accensis longa egestate cupiditatibus satisfaciat.*

III. Hæc causa, *inopia* videlicet, Othonem ad Imperium rapiendum instigavit. Neq; enim dissimulabat (*inquit Suetonius*) nisi Principem se stare non posse: nihilq; referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet.

IIII. Romæ crebras seditiones plebis accidisse legimus, ob sævitiam fœneratorum, & caritatem annonæ.

V. Eiusmodi in Gallia motus sæpe coorti sunt. Nam regnantibus Philippo Augusto, Ludovico, cui Divo cognomen fuit, Iohanne, & sæpe aliàs: cùm Iudæi & Itali mensis publicè positis fœnus in Gallia exercerent: & plebem usuris obruerent: ideo regno pulsi sunt.

VI. Factiones Malleariorum (Maillotinos vulgò vocabant) eorumq; qui versicolores cucullos gestabant, & similia vulgi irritamenta & seditionum faces, non alio fundamento nitebantur. Homines enim egentes ac viles, autores semper & concitatores ejuscemodi turbarum erant.

VII. Imò cùm Gallia Romano Imperio subjecta erat: jam tum Galli ob continuationem tributorum, sævitiam fœnoris, & superbiam præsidentium, rebellionem sæpe faciebant.

VIII. Imperante Augusto, Licinius quidam, Iulij Cæsaris libertus, Galliæ procurator ab Augusto impositus fuerat. Is miro astu, cùm Galli menstrua tributa penderent, septimanas ad sex dies, menses ad viginti quatuor, contraxit. Ita annum in quatuordecim menses descripsit: quorum duos integros in quæstum suum converteret. Cæsar, cùm audivisset, molestè tulit; neq; tamen in Licinium animadvertit Aliquantò pòst Augustus Quintilium Varum Gallis præfecit cùm antè Syriæ præfuisset: quam pauper divitem ingressus, pauperem reliquit. Galliam ergo sortitus, eadem quæ in Syria moliri, & Gallis perinde ut Syris, id est, gentibus ad serviendum natis, imperare cepit: & vectigalia acerbè exigere. Id Galli diu cùm ferre non possent: apertè tamen & palàm non defecerunt: sed simulata benevolentia frequentes ad eum, bellum in Germanos parantem, venerunt, velut eum in expeditionem secuturi. Sed mox ubi in saltum quendam impeditum pervenissent: atq; id quod petierant, clausum silvis & montibus circumfusumq; suis & Germanorum copijs hostem habuerunt: Romanos invadunt & trucidant. Varus, & qui cum eo erant clarissimi viri, infelici dextra & suo ictu mortem invenêre.

IX. Eandem ob causam sæpius ex eo Galli adversus Romanos rebellavêre: sicut accidit Nerone primùm, deinde Galieno imperante, & alijs: donec prorsus ab Imperio Romano deficerent *Idem pag* 806. 807. 808. 809.

X. Romæ priscis illis temporibus, quibus plebs pressa ære alieno, & fœneratorum improbitate exagitata, nomina militiæ dare, & impetrata exequi detrectans

in Ianiculum ſeceſſit; & inde à Q. Hortenſio Priſco Dictatore magnis pollicitationibus deducta eſt.

XI. Octavius, qui in maxima frumenti caritate, cùm populus Romanus inedia premeretur, infeſtante Sexto Pompeio, Magni Pompeij filio, univerſum mare, & plebis tumultus undiq; ſurgeret, occurrit compluribus rixantibus, paucis ſatellitibus ſtipatus; & rationem querelæ à multitudine expoſcebat. Turpiter primò irriſus omnibus contemptui fuit. Deinde cùm minabundis verbis plebem compellare pergeret; jactis in eum telis repulſus eſt, nonnullis etiam ex commilitonibus cæſis. Cui Antonius cum multis militibus ſubvenit; & ab imminenti periculo liberavit: eumq; intra domeſtica penetralia trepidum redegit. Neq; antè plebi reconciliatus eſt Octavius: quàm pulſo ex Sicilia Sexto Pompeio, tanta frumenti copia exuperaverit: ut nullum murmur ſuper inopia oriretur.

XII. Appius quoq; Clodius cùm imperaret; & propter ſterilitates arctior annona eſſet: in medio foro à turba detentus eſt; & convicijs clamoribusq; infeſtatus: fragminibusq; etiam panis appetitus: adeò ut paulatim non niſi per poſticum evadere potuerit. Rectè Lucanus Poëta: *Neſcit plebs jejuna timere.*

XIII. Nec minus periculum eſt in re militari: quàm intra muros. Milites Iuliani Cæſaris conſumptis frugibus extremam famem timentes, illum probris inceſſabant, Græculum ac fallacem vocantes, & ſpecie ſapientiæ ſtolidum: à quibus quidem in eum inſultantibus vix evadere potuit. *Franciſc. Patrit. ut ſuprà.*

XVII.

FAtalia non ſunt alia.

Conſtat neminem poſſe ſibi tollere ſucceſſorem, tanquam fato deſignatum. Petr. Gregor. Toloſan. lib. 21. de Rep. cap. 3. pag. 1285.

Arnobius lib. 2. adverſus gentes: Rationibus fixis peraguntur res DEI: & quod ſemel decretum eſt fieri, nulla poteſt novitate mutari.

EXEMPLA.

I. Ejus ſententiæ refert Suetonius Tranquillus fuiſſe Titum Veſpaſianum: qui duos patritij generis convictos in affectatione Imperij, nihil ampliùs, quàm ut deſiſterent, monuit; dicens, principatum fato dari: ſi quid præterea deſiderarent, promittens ſe tributurum.

II. Meminit Cicero, de verſibus Ennij; qui Deo, quem Heram vocat, tribuere videntur imperandi vim cum virtute.

Ferro, non auro vitam cernamus utriq; :
Vos ne velit, an me regnare Hera, quidve ferat sors,
Virtute experiamur.

III. Metuens sibi nasci successorem in regno Astyages ex filia Mandane, juxta sibi revelatum somnium, voluit perdere ex illa natum filium Cyrum: non potuit.

IIII. Voluit Amulius oppresso fratre, regni Latij consorte Numitore, in se transferre successionem generis sui & regnum, incarcerata filia Numitoris: & partu ejus Romuli & Remi exposito & necari jusso; ne illi esset ex stirpe successor; non potuit tamen: sed illi providentia divina servati, ad Imperium vocati. Quod exponit Manilius, postquam proposuit illos versiculos pro themate, lib. 4. Astronom.

Fata regunt orbem: certa stant omnia lege:
Longaq; per certos signantur tempora cursus.

Et postea addit:

At nisi fata darent leges vitaq; necisq;,
Fugissent ignem AEneam Trojana sub uno
Non eversa viro. Fatis vicisset in ipsis.
Aut lupa projectos nutrisset Martia fratres, &c.

Et alibi:

Mitto quod certum est & inevitabile fatum.

V. Cambyses Cyri filius admonitus in somnijs; quòd Smerdis post eum successurus esset: putans sortem eludere: curavit fratrem suum Smerdin interimi: tamen non evitavit quod decretum erat. Nam alius Magi filius, Smerdin se dicens, ei successit: & primùm rebellavit per rebellionem: & regnum aucupatus est.

VI. Saul voluit sæpe Davidem necare, suspicatus tanquam meliorem, & à DEO electum regnaturum: sed non potuit.

VII. Salomon voluit interficere Ieroboam servum suum, seu præfectum tributorum: eò quòd intellexerat, illum regnaturũ in decem tribubus post mortem suam, ex prophetia Ahiæ Silonitis Prophetæ: sed non potuit. Dominus enim ita decreverat ob peccatum Salomonis: atq; ideo effugiens manus ejus, fugit in AEgyptum ad Sesac Regem AEgypti; donec mortuus fuit Salomon: & successit Roboam in regnum: qui consultus à populo de remittendis tributis, cùm noluisset: dedit occasionem implendi voluntatem DEI: & elegerunt decem tribus, juxta prædictionẽ Prophetæ, Ieroboam in Regem. Neq; tamen fuit melior Ieroboam Salomone: quia & ipse fuit idololatra.

VIII. Tyberius Cęsar post mortem Germanici factus crudelis, Astrologiæ se dedit in hominum perniciem. Nam multos indagata illorum nativitate: si quid excellens vel Imperium concernens inveniret, occidebat: Galbam tamen, Imperatorem futurum, non occidit.

IX. Verus Cæsar cùm de morte Avidij Cassij cogitasset: qui postea fuit Cæsar: & Marco de eo scripsisset: respondit Marcus: Si ei divinitus debetur Imperium: non poterimus interficere, etiamsi velimus. Scis enim proavi tui (Adriani scilicet) dictum: *successorem suum nullus occidit*: ut scribit Vulcatius Gallicanus in vita Avidij Cassij.

X. Cùm multa etiam prodigia facta fuissent; quæ mortem Neronis denunciare declarata sunt ab haruspicibus: ipse tanquam futuros infensos trucidabat: donec

à Seneca monitus est; licet quàm plurimos occidas: *non potes tamen successorem tuum occidere. Xiphilin. ex Dione in Nerone.*

XI. Accepisse narratur Alexius Comnenus Imperator Græcorum oraculum: quo ei per ambages declaratum fuerat; seriem Comnenæ familiæ duraturam tantum: quod literas nomen αἶμα haberet: nempe quatuor, qui fuêre Alexius, Ioannes, Manuel, & ejus filius Alexius Iunior. In ultimo autem desijt successio Imperij, opera tutoris Andronici, à patre Manuele constituti: qui pupillum suum Alexium, ut ipse imperaret, necavit. Sic enim non potuit fatum, etiam cautione per patrem adhibita, devitari.

XII. Quod nec potuit effugere, & ex eo successorem sibi destinatum extinguere Valens Imperator Arrianus: qui cùm Dæmonem interrogasset: quis post eum Imperio potiturus esset: accepit à Dæmone literas Græcas, ΘΕΟΔ: significans, hoc esse initium nominis eius. Qua ratione Valens jussit occidi omnes: quotquot in nominum suorũ initijs haberent has literas, nempe vel nomen Theodi, Theodosij, Theoduli: sed non potuit Theodosium successorem.

XIII. Scribit Cedrenus, famam fuisse, eum Romanum virum, qui Cretam cepisset, necessariò quoq; Romano Imperio potiturum. Idcirco cùm renunciatum fuisset, Cretam esse captam: Romanus tertius Imperator misit: qui inde Nicephorum Phocam avocarent. Verùm nec sic fatum prohiberi potuit. Nam paulò pòst Nicephorus Imperator factus est.

XIIII. Ioas Ochoziæ Iudæorum Regis filius, cùm in crepundijs esset: omni virili stirpe Davidicæ gentis crudelissimo Athaliæ aviæ imperio, uno die extincta: vita donatus est: opera aliena regno spoliatus, puer tamen adhuc regnum recepit. Receptum turpiter amisisset: nisi illud aliquantò turpiùs, omni gaza regia fuisset ab eo redemptum. Ad postremum, ferrum, quod infans aliena effugit solertia, sua ipsius effugere non potuit.

XV. Permansit ex semine David Rex super sedem Iuda, ex Dei promissione & voluntate, usq; ad tempus Messiæ. Adfuerunt signa venturi veri Regis: adfuerunt signa perituri regni temporalis: quæ prudentes & Deo amabiles observarunt: alij viderunt, neq; cognoscere potuerunt. Herodes autem avertere, multo effuso sanguine innocentium infantium, & suiipsius & aliorum, sed perperam, conatus est: & alios innumeros occidit. Verum autem Regem successorem æterni regni, tollere non valuit. *Idem Tolos. pag.* 1285, 1286. 1287. 1291.

XVIII.

Deus plerũq; revelat futuras proximas mutationes Rerũpub. vel signis, vel prodigijs, vel prophetijs, vel modis alijs: prout sapientiæ ejus incomprehensibili

expedire

expedire visum est: vel ad admonitionem mortalium, ut resipiscant & ad DEUM convertantur, ut evadant iram ejus: vel ut parati sint ad patientiam, tolerantiam, & adversus tela futura: quæ prævisa minùs lædunt: vel ut fugiant à loco, ubi hæc mutatio imminet. Non enim fiunt mutationes istæ regnorum & formularum gubernandi, vel occupationes tyrannicæ, vel Principum expulsiones, sine maxima calamitate cædium, & omnis generis malorum. Deditq; DEUS significationem dilectis suis, ut fugiant à facie arcus, *Psalm. 59. v. 6.* Vel singulari illorum providentia, eos quos diligit inde subtrahit: vel in alia loca eos, etiam illis non cogitantibus, transferendo: vel ex hoc seculo ad meliorem vitam ante miseriarum tempus rapiendo. *Petr. Gregor. Tolosan. lib. 21. de Repub. cap. 3. pag. 1297. 1298.*

EXEMPLA.

I. Quemadmodum in Sodomorum interitu, etiam velut invitum, inde exire fecit Loth cum filiabus.

II. Et imminente diluvio, jussit intrare Noam cum liberis & uxore arcam.

III. Et antè prædicari jussit, venturum hunc finem: quàm immitteretur diluvium.

IIII. Antequam invaderentur ab Antiocho Iudæi, tempore Machabæorum; apparuerunt acies in cœlo armatæ.

V. Revelavit DEVS prædixitq; per Danielem, futuram Persici regni eversionem, & inclytam Alexandri Magni, victoriam, per visionem Arietis & Hirci, aliaq; edocta mysteria.

VI. Memorat Sabellicus *lib. 2. ennea. 1.* Pharaoni prædictum fuisse: unum ex gente Judæorum nasciturum: qui AEgyptum magnis cladibus afficeret: idq; per Sacerdotem AEgyptiacum: incertum an spiritu afflatum divino: an verò edoctum aliquo oraculô. Cujus metu Rex jussit omnem natum masculum ex Hebræis necari. Non potuit tamen tollere Mosem: qui DEI voluntatem executus est.

VII. Apertè DEVS per Samuelem prædixit Sauli ademptionem, & privationem regni.

VIII. Et Ieremias captivitatem excidiumq; Iudæorum.

IX. Et per Sibyllam, ut habetur in ejus oraculis, apertè prædixit Macedonum bellicam gloriam, Philippo Amyntæ filio regnante, partam, alterius Philippi temporibus ruituram:

AEmathiæ populi (Argeadæ queis gloria Reges)
Commoda nunc pariet regnans, nunc damna, Philippus.

Namq; duces major populis atq; urbibus unus
Imponet. Sed enim Hesperijs domitus minor armis,
Mox etiam Eois, illustres perdet honores.

Nam, sicut scribit Pausanias, Romani, qui ad Occidentem sunt, Attali & Misorum auxilio, qui ad Solis ortũ vergunt, Perseum, Philippi filiũ, & regno & vita privarunt.

X. Paulò ante adventum Hispanorum in Americam, Rex Insulæ, quæ postea ex nomine inventorum dicta est Hispaniola, idolum Zenij consuluit, jejunio quinque dierum religiosè obito, flagellis etiam laceratus: quid de regno suo post ejus obitum futurum esset. Respondit autem Dæmon, à Deo veritatem dicere, ut alibi sæpe, compulsus: venturos homines barbatos, vestitos, regnum vi subacturos; uno ictu gladijs suis multa corpora dissecaturos; servitute gravissima oppressuros incolas. Quod oraculum Rex ad placandum numen carmine comprehendi, quod Arentum vocant, & solenni ceremonia festis diebus cantari voluit. Et proinde multi incolarum, ubi Hispanos primùm adventantes vidêre, fuga sibi consuluerunt, oraculi memoria.

XI. Antequam corrueret omnino Respublica Democratica Romani populi; prodigium factum est Romæ, ut scribit Iulius Marathus; quo denunciabatur, Regem populi Romani naturam parturire: idq; paucos ante menses: antequam Augustus nasceretur: qui fuit primus legitimus Monarcha Romanorum. Et ideo Senatum exterritum censuisse: ne quis illo anno genitus educaretur. Cujus tamen Senatus consultum ad ærarium delatum non fuit: curantibus ijs, qui uxores prægnantes haberent, ne fieret: singulis ad se spem trahentibus: ut ait Suetonius in Augusto.

XII. Paulò antè quàm capienda esset Hierosolyma à Tito Vespasiano, inter præcipua perditionis ejus civitatis præsagia illud fuit: quòd ante Solis occasum antea visi sunt per inane ferri currus totis regionibus: & armatæ acies tranantes nubila, & civitati circumfusæ. Festo autem die, quem Pentecosten vocant, nocte Sacerdotes intimũ templum more suo ad divinas res celebrandas ingressi, primùm quidem motum quendamq; strepitum senserunt: postea verò subitam vocem audiêre, quæ diceret: Migremus hinc. Quæ refert etiam Cornelius Tacitus *lib. 5. hist.* de obsidione ejus agens: Evenerant prodigia, quæ neq; hostijs neq; votis piare fas habet gens superstitioni obnoxia: regionibus adversæ visæ per cœlum concurrere acies, rutilantia arma: & subito nubium igne collucere templum. Expassæ repentè delubri fores: & audita major humana vox, excedere Deos: simul motus ingens excedentium.

XIII. Et nocte quoq;, qua capta est Troja, apparuerunt Dij quidam, ut loquitur Maro, exeuntes à templis, & simulacra sua exportantes. Atq; solitas à Dijs suis deseri eas civitates: quæ mox in hostium potestatem obventuræ essent: aut saltem eam fuisse opinionem veterum, ostendit AEschylus.

XIIII. Refert Herodotus quoq; in 8. quo tempore Xerxes Atticam invasisset: Athenienses, quibus maximè infensus is erat, edictum proposuisse; ut qua quisq; ratione posset servaret suos: eoq; tempore ingentem Draconem, arcis custodem, cui menstrua libamina ex melle confecta proponere solebant: ea tunc illibata reliquisse: quasi etiam Deus ipse, sic vocabant idololatræ, sedes suas relinquere videretur.

XV. Scribit & Suetonius Tranquillus in Flavio Domitiano, inter prodigia futuræ mortis ejus, eum somniasse Minervam, quam superstitiosè colebat, excedere sacrario, negantem se ultrà eum tueri posse: quòd exarmata esset à Iove. *Idem Tolosan. pag.* 1298. 1299. 1300.

XVI. Me-

XVI. Meminit Aymonius *lib. 1. de gestis Francorum cap.* 8. de quodam vaticinio Bassinæ, Bassini Regis Thuringorum uxore: quæ relicto marito nupsit Childerico Regi Francorum adhuc pagano: quod videretur nostris temporibus, si verum esset, finem minari Monarchiæ Gallicanæ: quem tamen DEUS avertet: etsi maximè concutiat. Cùm enim Bassina prima die nuptiarum convenisset cum Childerico: admonuit, ut à thoro conjugali illa nocte abstineret: & rogavit, ut ante fores palatij exiret: & quæ vidisset, sibi renunciaret. Is autem vidit primùm foràs magnarum formas bestiarum, veluti deambulantium, pardorum scilicet, unicornium, leonum: quibus perterritus ad conjugem rediens commemorat visa. Illa bono animo esse eum imperavit: & ut secundò ac tertiò id faceret edixit. Quare iterum revertenti Regi apparuerunt ursorum, luporumq; circumcursantium imagines. Tertiò quoq; regressus, aspexit canum figuras, minorumq; animalium, se invicem lacerantium. Quorum visiones Bassina sic ei interpretata est: esse præsagia morum futurorum successorum. Nostro, inquit, qui primus surget à semine, filij censebitur nomine, insignis erit potentiæ: quem leonis & unicornis conspexisti in specie. In figura sanè lupi & ursi, signantur ejus posteri, virtute prævalidi, rapinæq; avidi. At canis libidinis impatiens, meliusq; virtutis sine ope humana esse prævalens, eorum præsagit ignaviam: qui ultimis in seculis hujus regni potientur sceptris. Porrò minorum turba animalium, semetq; invicem lacerantium, populus est sine timore Principum. Qui dum regni primoribus mutuo sese odio impugnantibus obsequitur attentiùs: varijs sese implicat causarum tumultibus: dumq; proceres alterutris sese moliuntur privare honoribus: illis ignobile vulgus favendo, patet sine numero cædibus. Hæc sunt ipsissima verba vaticinij: nihil addidi: judicet autem qui voluerit: num hæc conveniant nostris temporibus: & si existimet convenire: det operam, si in ejus est potestate: ut restituatur prior ætas. Quod ad me pertinet, nihil possum certi proferre: scio tamen quod in mentem venerit Anno Domini 1573. quo tempore Lutetiam invisi primùm: ut coronationi Henrici III. de regno Poloniæ & Polonicis legatis ibi existentibus faciendæ interessem: dumq; contemplarer statuas Regum Galliæ in palatij Parlamenti aula dispositas; vivente adhuc Carolo IX. cujus statua erat in ultimo angulo aulæ, juxta & retro aulæ egressum: venit, inquam, in mentem: nullum locum intra illam aulam superesse: quo recipi posset futuri Regis imago: nisi alius ordo inciperetur: aut extra portam poneretur: tuncq; cepi quibusdam amicis, virisq; clarissimis, qui mecum aderant, & cuncta, velut æditui peritissimi ejus palatij, ordine monstrârant, nescio qua opinione tunc motus, dicere: videri mihi illud quippiam malè ominari Galliæ. Quid autem contigerit post mortem Caroli IX. & Henrici III. temporibus: nec refero: nec oportet: notiora enim sunt. Quid autem futurũ sit: & DEUS quoq; solus novit: & nostrum non est de his sententiam ferre. *Idem pag.* 1290. 1291.

XIX.

RESpublica, in qua nec legibus, nec magistratibus honor habetur, diu salva esse non potest. Ioh. Iovian. Pontanus lib. 5. de Obed. pag. 40. b.

Hinc seditionum semina, labesq; Rerumpublicarum. Ex magistratuum enim contemptu legum oritur despicatio: quæ res civilem omnem tranquillitatem perturbat: labefactatq; publicã libertatem. Quòd si qui unquam gigantes fuerunt: ij mihi fuisse videntur: qui legibus rebellantes, Respublicas occupare conati sunt. Hi Cyclopes, & Læstrygones. Hæc monstra teterrima: & diræ illæ pestes Erebi: queîs nomina mille, mille nocendi artes. *Idem pag. 41.*

XX.

NIhil in rebus humanis stabile.

Naturale est, ut quæ ortum habent, consequenter expectent citiùs aut tardiùs interitum. Omnia quæ sub perpetuo motu cœli sunt: varietatem & interitũ experiuntur: ut generationẽ & corruptionem. Ingenia hominum in corpore luteo & fragili inclusa, corporalibus & externis moventur & sæpe traducuntur: naturalisq; ad dissentiendum hominum facilitas: mores mutantur cum tempore: *nova semper placent: antiquantur priora: nova succedunt. In summa, nihil stabile in singularibus rebus reperietur. Multò magis nec stabile vel constans in corpore civili seu Republica: quæ ex talibus singularibus componitur.* Causæ diversæ diversos producunt effectus. Corpora ægra exigunt medicinam. Populus dissolutus indiget superioris rigore. Prin-

ceps & superior excedens suos fines, Principisq; DEI leges, jam dignus flagello. Hoc autem à privatis inferri non potest: vel si inferatur, DEO permittente: unà populus cum Principe eodem periculo involvitur: concutiuntur Reipublicæ jura: fundamenta pacis & æquitatis subruuntur: omnia miscentur temerè: bene stabilita corruunt: facies Reipublicæ mutatur: & dum mutata in melius resurgere sperat: ruit suiipsius viribus & mole oppressa. Sic mutantur regna, senescunt, intereunt protinus: alia aliquando ex illis nascũtur: sed deteriora prioribus: vel transeundo in aliud nomen: quæ priùs fuerunt, omnino amittunt: ut mutare videantur substantiam: & potiùs aliud, quàm alteram facere. Quemadmodum ex corpore humano, quod in cadaver transit, nascuntur quidem animalia, vermes putidi, ex materia corporis humani in aliam formam & substantiam degenerantes. Videmus enim ex subversione regnorum & imperiorum magnificorum vel hodie tantùm nomen & umbratilem imaginem legi, tantùm vel nominari: vel minutum quendam inde natum principatum: & Imperia in regna exigua, vel in ducatus, vel in provincias, vel aliud quidpiam vilius degenerasse, velut ex cadavere maximi Imperij: ut rectè Manilius cecinerit lib. 1. Astronom.

Quot post excidium Troiæ sunt exuta regna?
Quot capti populi? quoties fortuna per orbem
Servitium Imperiumq; tulit, varieq; revertit?
Troianos cineres in quantum oblita refovit
Imperium? fatis Asiæ iam Græcia pressa est.
Secula dinumerare piget: quotiesq; recurrens
Lustraret mundum vario Sol igneus orbe:
Omnia mortali mutantur lege creata.
Nec se cognoscunt terræ vertentibus annis:
Exutas variam faciem per secula gentes.

Generantur regna nova ex corruptione aliorum: & generatio unius est corruptio alterius: & corruptio unius generatio

eſt alterius. Quod accidit interdum ſubitò: interdum ſucceſſione temporis, per media quæ habent, ex uno in aliud, viam alterationis, niſi impediantur. Serpunt mala: & paulatim invadunt Rempublicam. *Petr. Gregor. Toloſ. lib. 21. de Repub. cap. 1. pag. 1274.*

Quemadmodum accidit hominibus: ut non illis eadem ſit forma ſemper, vigor & ingenium: aliaq; ſit ſenibus: quàm fuerit infantibus, juvenibus & viris: & poſt mortem, niſi memoria aliqua cum cadavere, interdum nec cadaver ipſum appareat: imò nec ulla memoria ſæpiùs ſuperſit: *Sic accidit Rebuspublicis: quibus non eadem eſt facies, non vigor, non imperium, non memoria interdum, nec alia plura, quæ in his viguerunt. Mutantur namq; & corrumpuntur, creſcunt, decreſcunt, intereunt: & aliquando perit memoria cum ſonitu.* Hoc naturale inter corruptibilia & inter terreſtria: ut quæ ſub continuo motu cœleſtium rotationum ſunt, nunquam in eodem ſtatu permaneant: gradibus creſcant, augeantur, decreſcant, alterentur, intereant: morbos ſentiant: remedia quædam recipiant: quædam fatali morbo obſeſſa immedicabilia ſint. *Idem cap. 2. pag. 1279. 1280.*

EXEMPLA.

I. Ipſa Reſpublica Romana vel ſola teſtimonium omnium alterationum præbebit: ſi conſideremus ejus mutationes: à Regibus in Conſules: à Conſulibus in Decemviros: in Tribunos militum: Tribunos plebis: Dictatores: Magiſtros militum: Tyrannos: Imperatores: eosq; florentes, decidentes, & per anaſtaſin reſtitutos: ut mihi videatur illa Respub. ſimilis ægro & malè diſpoſito corpori: quod ab uno morbo in aliud recidit: & per intervalla temporum benè ſe habet: donec deſtitutum radicali humore ſeu calore vitali in mortem refrigeſcit. Quod ipſa ſenſit in ſe: in aliorum principatus etiam exercuit: nunc provincias in regnum erigens: nunc regna & Imperia in provincias reducens: vi propria deficiente, alia dominante. Carthaginis Imperium, civitate deleta per Scipionem, in provinciam reductum. Per Africam ſex provinciæ factæ: Maurorum, Numidarum regna extincta: per omnes Hiſpanos ſex provinciæ factæ: quæ poſtea regna: & rurſum ſub uno Rege nunc conjunctæ. A Iulio

Cæſare regna Galliarum plura in provincias redacta: rurſum in regna: à regnis in Monarchiam pervenerunt. Trajanus Dacos ſub Rege Decibalo vicit; Daciam provinciam fecit Romanam: Pannonias, Macedoniam, Thraciam: quæ rurſus in regna reverſa ſunt: tum à Germanis, tum à Turcis occupata: ut Aſia, quæ in ditionem Attali teſtamento venerat: poſteà illis erepta. Id ipſum de Lydia, & alijs infinitis propemodum regnis, in provinciam redactis, reſtitutis, ſubrutis, translatis, dicendum eſſet: ſi tempus ſupereſſet. De Perſis, Parthis, Saracenis, alijſq́;, quæ in ditionem Romanorum veniſſe, paucis notat Sextus Rufus Conſularis *libro de Rom. hiſtoria*, alijq́; hiſtoriographi.

II. Tempore Achaz Regis Iudæ Athenis perpetui Archontes eſſe deſierunt, in ultimo Alcmæone XIII. ceperuntq́; in denos creari per annos LXX. poſt quos Reſpub. annuis commiſſa eſt magiſtratibus. Ex his, qui denis annis præfuerunt, fuit Charope primus: ultimus Erix: ex annuis primus Crean: ut Velleius Paterculus ſcribit.

III. Albani primi, ut ait Licinius, poſt Amulij Numitoriſq́; Regis obitum, deſinente ſtirpe regia, magiſtratus annuos crearunt cum annua poteſtate.

IIII. AEgyptios, confuſis rebus per bella civilia, mortuo Sethone Rege, in interregno, quod duravit per XV. annos, Rempub. adminiſtraſſe per duodecim ex ſenioribus electos, regno præfectis, ſcribit Diodorus Siculus *lib. 2. cap. 2.* poſt quos reſtitutum regnum novum in Pſammetico.

V. Periander primus Imperium Corinthiorum commutavit, nova forma inducta, & ab legatis, quos habebat, ſatellitibus: quos nec in urbe vivere permittebat: tributa remittens, & ſervis poſſeſſiones adimens: ut ſcribit Heraclides *in libro de Politijs*.

VI. Theopompus Rex Spartanorum mutavit ſtatum Reipub efficiens ut Ephori crearentur à populo: qui Regi obſiſterent; ut Tribuni apud Romanos Conſulibus. Lycurgus, ut ait Nabis Tyrannus Lacedæmoniorum apud Livium, non in paucorum manu Rempub eſſe voluit; quem Senatum Romani vocarunt: nec eminere unum aut alterum in civitate; ſed per æquationem fortunæ ac dignitatis fore credidit: ut multi eſſent, qui pro patria arma ferrent.

VII. Poſt Codrum ultimum Regem Athenienſium à Cecropide primo, à Doribus interfectum, Reipub. ſtatus mutatus; & deſinente regia poteſtate: Regum Imperium imminutum: & loco Regis creatus Archon, rationibus reddendis obnoxius: quorum primus fuit Medon: unde appellata familia Medontidarum: & Archonti datum ita Imperium ad vitam: uſq; ad Alcmæonem ultimum Archontωn perpetuorum: quo mortuo, placuit Athenienſibus: ut Archontes tantùm in decennium obtinerent; primuſq́; talis creatus eſt Charops anno 4. Olympiad. 5. Duravitq́; hic modus imperandi per 70. annos uſq́; ad Olympiad 24. in quo mutata rurſum Reſpub. in Democratiam, ab Athenis conditis annó 867. & ita abrogato Imperio Archontωn decennalium, ſumma rerum novem Archontibus quotannis eſt mandata, Regi, Archonti, Polemarcho, Theſmothetis ſex: permiſſumq́;, ut ab Archonte ſinguli anni nominarentur, juxta Chronologos.

VIII. Similis & propemodum mutatio Imperij Lacedæmoniorum generalis. Nam ut Pauſanias *in Laconicis* numerat aliquot Reges: qui regnarunt ex ſucceſſione & generatione filiorum apud Spartiatas, à Lelege primo Rege uſq́; ad Tiſamenum

Orestis filium: deinde constituit mutatam formam regni; & pro uno Rege cepisse duos creari ex duabus familijs, Euristhenis Agidarum, & Proclis Euripontidarum, ex oraculi responso; quæ forma duravit usq; ad Cleomenem Regem Leonidæ filium natu majorem ex Agidarum familia; qui affectans tyrannidem, Eurydamidem ex altera familia Regem, veneno sustulit: & fratrem suum Epiclidem ejus loco, novo exemplo, substituit; primiq; ex una familia duo Reges regnarunt; Ephoros sustulit; & bonorum æqualitate inducta, veteres leges ac Rempub. restituit. Verùm postea ab Arato Lacedæmone expugnata; Epiclidas in acie cecidit: Cleomenes victus ab Achæis in AEgyptum profugit; & ibi necatus est. Et Lacedæmonij Regibus liberati, popularem Rempub. instituerunt. Sed rursum populari Repub. instituta; rursum in Tyrannos incidit: primusq; tyrannidem invasit Machanidas: eo sublato, Nabis.

IX. Arvernorum fuerunt Reges aliquando inter Gallos potentissimi; quorum ditio ab Strabone ad Narbonensium Massiliensiumq; fines & montes Pyrenæos extendebatur; & ad Oceanum & Rhenum: cum quibus prælia Romani non nisi magno cum sanguine commiserunt. Quemadmodum Florus *in Epitome lib. 61. Livij* docet: dum Q. Fabium Maximum Consulem Romanum, Pauli nepotem, pugnasse contra Bituitum Regem Arvernorum, & in eo certamine necata fuisse ex exercitu Bituiti centum viginti millia meminit. Exactis tamen postea Regibus; recidit Imperium in Rempub. liberam: qualem docet fuisse suo tempore Iulius Cæsar *in suis Commentarijs de bello Gallico*. Postea fuit sub Romanis: nunc subijcitur Regi Francorum.

X. Dolo multæ Democratiæ mutatæ in regna paulatim à Tyrannis, inescato populo. Vt mutatio Reipub. Romanæ à Democratia in Imperium, paulatim, non statim & semel facta est, post mortem Iulij Cæsaris: qui pro Tyranno habitus est: eò quòd sibi potestatem usurpasset. At Augustus, & reliqui sequuti Cæsares, quodammodo per gradus jugo regio assuefecerunt Romanos. Nam cùm Monarchiam citra Tyrannidis opinionem stabilire vellet: id perfecit quinquenniorum & decenniorum rogatione. Quod sequuti sunt Cæsares alij: qui, quanquam non in certum tempus, sed in totam vitam designarentur Imperatores; tamen quinquennalia & decennalia celebrarunt; quasi tum Imperium renovantes: & ita populum deceperunt.

XI. Tempore quo Ludovicus, dictus Gallis Clodoveus, Allemanos subegit & omnino devicit: regnum Allemanorum, quod olim in plures partes divisum erat, ut constat ex Ammiano Marcellino, versum est in Ducatum: imitatiq; in hoc Franci Romanos; qui provinciarum rectores tunc Duces appellabant.

XII. Refert Iunius *lib. 1. hist.* eò magnitudinis rem Pisanam aliquando evectam: ut centum eorum familiæ illustres, totidem rostratas naves privato sumptu ædificaverint; exornatasq; ad Ligusticum bellum eduxerint; verùm cùm bellica virtute, & mercaturæ studio partis divitijs aliquando floruissent: eos deinde superbiam opulentiæ comitem, & natas continuò ex nimia felicitate intestinas seditiones, eversa Republica, transversos atq; præcipites egisse; factumq; esse, ut attritis discordia opibus, atq; intermissa obiter maritima negotiatione, per diversa tempora varijs Tyrannis servire didicerint.

XIII. Fuit olim Mantua libera Imperij civitas; at postea varijs agitata motibus atq; civibus malis, ad Ludovicum Gonzagam, propter ejectam Passerimi tyrannidem, rerum summam detulit, Anno Domini 1327. *Sleidan. lib. 7. & Platina.*

XIIII. Contrà Carolus Magnus, everso Longobardorum regno populos ac civi-

tates in regno, hoc est, in Liguria, Aemilia, Venetia, Tutia citeriore, & Cotijs Alpibus sitas, nova gubernatione donavit: & regni limites atq; oppida Comitibus administranda commisit: atq; eis omnem publicam & privatam jurisdictionem mandavit. Limites Marchas vocarunt: unde præfecti limitum, Marcharum Comites ac Marchiones dicti. Extra ordinem autem Legatos quosdam cum potestate misit, quos Missos vocant. *Sigon. lib. 4. regni Italici.*

XV. Vltima quæ regnavit titulo regio in AEgypto, fuit Cleopatra: qua sublata, Augustus eam in provinciæ formam redegit. Diviso deinceps inter Constantini filios Imperio: AEgyptus Orientalibus sive Græcis paruit Imperatoribus, usq; ad Annum Christi, 700. Tunc enim facta ad Sarracenos defectione, Calipham ex Mahometi stirpe passa est: à quo Reges deinceps cæteri Caliphæ sunt dicti. Postea capto Calipho, circa Annum 1153. Saraco Medus Dux, AEgyptum occupans, se Sultanum AEgypti dixit: donec à posteris ejus amissa, cessit in Mammeluchorum regnum. *Idem Tolosan. pag.* 1280. 1281. 1283. 1284.

XXI.

IMperij conversiones eò citiùs accidunt: si Tyrannus avaritia, aut impotenti libidine, aut utroque vicio fractus languescat. Plures tamen voluptas perdidit, quàm crudelitas. Quia crudelitate homines perterrentur: at libido Tyranni non modò subditos ad odium, verùm etiam ad contemptum excitat: cùm intelligunt, hominem voluptatibus deditum impotentis animi esse: nec imperio dignum videri: qui imperare sibi non poßit. Itaq; innumerabiles penè Tyrannos perdidit voluptas. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 594.*

EXEMPLA.

I. Sardanapalum inquam, Canadum, Dionysium juniorem, Hieronymum, Heliogabalum, Amyntam, Periandrum, Pisistratum, Tarquinium, Aristocratem, Timocratem, Childericum, Andronicum, Rhodericum, Appium Claudium, Galeaciũ

Sfortiam, Alexandrum Medicem, Perucium Senensem, Lugtacum & Megalum, Scotiæ Reges: qui *omnes ab Imperio exciderunt: cùm impuræ libidini, quàm virtuti servire maluissent.*

II. Ac majorum ætate, duæ Africæ urbes potentissimæ à Rege Fesarum defecerunt: propterea quòd Præfectus Sponsam alienam Regis exemplo rapuisset: quo statim occiso: Rex ipse Fesarum Abusahita cum sex liberis cæsus est à domestico servo: quòd ejus uxori stuprum intulisset.

III. Nec aliam ob causam populus Constantinus Africæ maritimæ, Delcaiedi, qui à religione Christiana transfugerat, Imperium, quàm Regis Tunetani filium perpeti honestiùs putavit.

IIII. Cur ætate nostra Muleasses de regno dejectus, nisi ab intemperantia? Qui tametsi exul in Italia & Germania vagaretur: ac de opibus Caroli V. Imperatoris, in quo spes omnes collocàrat, omnino desperaret; nihilominus ad pavonis unius, quo vescebatur, condimenta vix aurei nummi centum sufficiebant: ut quidem Iovius scribit. Et ut suavitatem ac dulcedinem, quæ ab harmonia proficiscitur, jucundiùs molliusq; hauriret: oculos velabat: quòd duobus sensibus duplicem voluptatem simul percipi non posse didicisset. Sed non sine ultione divina ferro candenti oculorum humores sensim exiccante, jussu filiorum obcœcatus est, ac Imperio spoliatus. *Bodinus ibidem.*

XXII.

QVando publicæ calamitates non sentiuntur amplius aut metuuntur: certum est, impendere totis Rebuspublicis extremam eversionẽ & interitũ.

Tom. 1. Intimat. VViteberg. pag. 397.

In ægro corpore Medici pro lethali signo habet: quando ægrotus morbum ipse non sentit: & interrogatus nihil dicere potest, quò doleat. Et apud Hippocratem Aphorismus est: ὁκόσοι πονέοντες τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται: τουτέοισι ἡ γνώμη νοσέει. Idem prorsus cogitandũ est de totis cœtib. *Ibid.*

XXIII.

R*Espublicæ mutantur*

1. *Vel propter vicia & insolentiam eorum, qui dominantur & imperant.* Petr. Gregor. Tolos. lib. 22. de Repub. cap. 3. pag. 1381. 1382. 1383.

2. *Vel propter intemperantiam, prodigalitatem, luxum & expensas inutiles.* Idem cap. 4. pag. 1383. 1384. 1385.

3. *Vel propter superbiam.* Id. cap. 6. pag. 1388. 1389. 1391.

4. *Vel propter crudelitatem.* Id. cap. 7. pag. 1393. 1394. 1395.

5. *Vel propter contemptum Principum.* Idem cap. 8. pag. 1395.

6. *Vel propter nimiam licentiam, potestatem & indulgentiam quibusdam concessam.* Id. cap. 9. pag. 1402. 1403. 1404.

7. *Vel propter avaritiam.* Id. cap. 12. p. 1416. 1417.

8. *Vel propter contemptum cultus divini & mandatorum DEI.* Id. cap. 14. pag. 1425. 1426. 1427.

9. *Vel propter seditiones & factiones.* Idem lib. 23. cap. 2. & 3. pag. 1430. 1431. 1432. 1433.

De primo Regulæ membro.

Vitia & insolentia eorum, qui dominantur & imperant, habent causam plerunque mutationis formæ vel interitus Reipub. & principatus. Id. pag. 1381.

EXEMPLA.

I. Heraclides in politijs, dum de Atheniensibus agit, tradit, post Codridas, nullos ampliùs Reges electos: eò quòd in mollitiem & luxum delapsi esse viderentur.

II. Refert & in Cephalenorum Repub. regnum in Ducatum versum: quod Promnesus, homo summæ inclementiæ, Rex, omnes Virgines ante connubium cognosceret: quem occidit Antenor, arrepto ense, muliebribusq; vestimentis assumptis: quem eam ob causam populus summis honoribus ornatum, Ducem sibi constituit.

III. Superbi Tarquinij importuna dominatio & luxuria sic affecit injurijs populum Romanum: ut is cupiditate etiam libertatis incenderetur: & pulsis Regibus administrationem suæ Reipub. institueret: & ex imperio perpetuo annuum, ex singulari duplex: ne potestas solitudine aut mora corrumperetur: Consulesq; appellavit pro Regibus: ut consulere se civibus suis debere meminissent.

IIII. Appius Claudius Decemviratui finem dedit ob cupiditatem & amorem illegitimum Virginis.

V. Postquam Monarchia Assyriorum durasset per 1300. annos: postremus apud eos regnavit Sardanapalus, vir muliere corruptior: quem videre cum ægrè obtinuisset Arbaces seu Arbactas, præfectus militum ejus: & eum inter scortorum greges purpuram colo nentem invenisset: & muliebri habitu mollitia corporis & lascivia eas oculorum anteeuntem: pensaq; inter Virgines dividentem: indignatus, conjuratione facta cum militibus, eum obsessum sustulit: & Imperium in Medos transtulit.

VI. Non est passus DEVS suscipere principalem dignitatem & sacerdotalem, filios Heli summi sacerdotis & principis: eò quòd propter sua peccata detrahebant homines à sacrificio Domini; & dormiebant cum mulieribus: quæ observabant ad ostium tabernaculi.

VII. Causa cur extincta est tyrannis Pisistratidarum, impura etiam luxuria fuit. Pisistrato enim mortuo: filius ejus Diocles per vim stuprata virgine, à fratre puellæ necatus est: & cùm alter filius Pisistrati Hippias nomine, imperium tenens, interfectorem comprehendi jussisset: qui per tormenta socios cædis nominare cogeretur: omnes amicos Tyranni nominavit. Quibus interfectis: quærenti Tyranno, an alij reliqui conscij essent, nemo, ait, superest, quem mori gestiam, quàm ipsum Tyrannum. Qua voce ejusdem Tyranni se victorem, post vindictam pudicitiæ sororis ostendit. Ejusq; voce cùm admonita libertatis civitas esset: tandem Hippias regno pulsus, in exilium actus est. Et ad Darium Persam confugiens, aciem in Athenienses dirigens, in Marathonio campo, ubi pugna cruenta commissa est, bello occubuit; & civitas plenè ab ejus Tyrannide liberata est.

VIII. Mutatio quoq; & finis regnandi Heraclidis contigit mirabili modo, per socordiam & voluptatem Candaulis Regis ultimi; qui non contentus frui solus consuetudine uxoris: eam formosissimam supra omnes fœminas collaudans, voluit nudā Gygi, uni ex suis satellitibus, ostendere. Quo facto, & intellecto ab uxore: ea ira percita, quòd nuda visa fuisset: Gygem in virum, & homicidam mariti elegit: & in dotem seipsam & regnum ei dedit. Et sic regnum Lydorum ab Heraclidis in Mermnadas translatum est.

IX. Chil-

IX. Childericus Rex Francorum, pater Clodovei, regno fertur ejectus à Francis: quòd filias illorum constuprare cœpisset: cujus in locum electus Rex Egidius, magister militum Romanorum: donec post octo annos, quibus latuerat pulsus, in Toringia, ejecto Egidio, rediit in gratiam Francorum: & regnum recepit ope & consilio VVinomandi.

X. Eadem occasione Eoricus Gothorum, ab Arvernis Romam fugit, metu, ne ab illis occideretur, ob nimiam luxuriam in mulieres. Cumq; eandem vitam luxuriosam tentasset cum mulieribus Romanis prosequi: lapidibus obrutus est.

XI. Culculenus Rex Scotorum, flagitiosissimus, Veneris & Bacchi mancipium, nobilium adolescentium corruptor, cædes, rapinas, latrocinia impune permittens, dum ad comitia, quibus illi regnum abrogabatur, tenderet: à Cadhardo Scotiæ urbis Thano, cujus filiam corruperat, cæsus est.

XII. Ab Hunnis seu Avaribus rebellavit gens Slavorum: qui & alio nomine dicuntur VVinidij: quòd cùm jam antea Avaribus primùm vectigalia veluti dominis dependerent: ut præliantium castra tutarentur, fugientibus auxilia subministrarunt: ideoq; plures ab illis sibi contumelias illatas tollerassent: ut non homines hominibus, sed feræ potiùs viderentur imperitare vilibus jumentis. Tandem inter cætera pessimè tulerunt, & dictu horrendum quoq;, & inauditum scelus in se perpetratum: quòd quasi hyematuri, eorum adeuntes domicilia, uxores eorum suis assumebant socias stratis: quod postea inde geniti noluerunt pati: sed moverunt arma in Hunnos. Et advenerat eo tempore mercator mercium comparandarum causa, Samo quidam natione Francus ex Senonibus, cum socijs pluribus: qui cum Sclavis contra Hunnos bellum gesserunt: & eos superarunt. Vnde factum, ut Slavi eundem Samonem in Regem eligerent: qui postea pluribus prælijs tutatus illos est.

XIII. Scribit H. Mutius, Anno Domini 1300. accidisse: Comitem Habspurgensem habuisse quendam Nobilem in valle arcta Vraniæ arcis præfectum, superbum Tyrannum, intolerabilem: qui libidine inexhausta formosiores virgines, & matronas honestas corrumperet: Cùm autem duorum Germanorum fratrum Virginem compressisset: eum ab illis fuisse necatum: indeq; secutam rebellionem contra omnes Nobiles, ita tyrannicè viventes: societate primùm ejus rei causa inita inter tres pagos, Vre, Svitz, & Vndervalden: ita ut omnis Nobilitas ferè inde extrita fuerit: quemadmodum nec tulit Erythriensium populus in gubernatione regiarum urbium gubernatores nobiles: licet eas diligenter curarent: sed Rempub. mutavit.

XIIII. Refert Theopompus, mutatam fuisse Monarchiam Rhodiensium in Aristocratiã per voluptuosum Hegesilochum Regem Rhodiũ: qui cùm ob temulentiam talosq; inutilis esset factus: neq; ullam dignitatem haberet omnino apud Rhodios: sed à socijs omnibusq; civibus ob vitæ intemperantiam accusaretur: paucorum principatum cum amicis constituit: qui multas nobiles matronas dedecore affecerunt: ac non paucos pueros vitiarunt: in tantumq; petulantiæ processerunt: ut vel talis luderent de liberis mulieribus: differentq; inter talorum jactum: quam urbanorum victus ad victorem duceret. *Pag.* 1381. 1382. 1383.

Secundum membrum.

In excessu & prodigalitate imperantium, seu in luxu & expensis inutilibus in convivia, voluptates, superfluum apparatum conviviorum & personarum, & in profusas largitiones, magnum detrimentum capit Respublica. Tum quòd postea pecuniæ in necessarios sumptus desiderantur: tum etiam, quòd pro his, onerandus multis sit tributis populus: quibus læsus accipit rebellandi occasiones. *Pag. 1383.*

In summa, duo maximè vicia succrescunt non solùm in regnis, Regibus: sed etiam in populis, & in omni specie Rerumpublicarum: avaritia, & luxuria: quæ ut pestes crudelissimæ omnem statum Reipub. subvertunt & depopulantur. Pag. 1385.

EXEMPLA.

I. Narrat Idomeneus, Pisistrati filios Hippiam & Hipparchum, convivia invenisse: & equorum aliorumq; multorum apud illos fuisse copiam: & ex eo fuisse eorum grave imperium.

II. Causa cur Arbaces regnum invasit Asiæ, & transtulit in Medos, fuerunt nimiæ delitiæ Sardanapali ultimi Regis.

III. Ea occasione usus Carolus Martellus in invasione regni Franciæ: Regibus tunc in delitijs tantùm viventibus: & negocia regni per Majorem domus gerentibus: qui Merovingorum familiam tunc sceptro dejecerunt.

IIII. Campania invictum armis Annibalem luxuria illecebrisq; suis complexa, vincendum militi præbuit; illa vigilantissimum Ducem, illa exercitum acerrimum, dapibus largis, abundanti vino, unguentorum fragrantia, Veneris usu lasciviore, ad somnum & delitias evocavit; ac tum demum fracta & contusa Punica feritas est: cùm Seplaciaci & Albana castra esse ceperunt. Quid autem his vicijs fœdius? quid etiam damnosius? quibus virtus atteritur: victoriæ languescunt: sopita gloria in infamiam convertitur: animiq; pariter & corporis vires expugnantur: ut nescias ab hostibus ne, an ab illis capi perniciosius habendum sit.

V. Scribunt autores fide digni, Xerxem ostentatione opum regiarum eximia, eò usq; ad luxuriam gaudentem, cùm edicto præmium ei proposuisset, qui novum genus voluptatis reperisset: dumq; delitijs nimijs captus esset: amplissimo regno ruinam dedisse.

VI. Erat Volsiniensium urbs opulenta, legibus & moribus ornata, Hetruriæ caput habita. Sed postquam in luxuriam prolapsa est: in profundum injuriarum & turpitudinis decidit. Et cùm cives servos suos sine delectu manumitterent: convivijs alligarent: convivijs honestarent: Rempublicam amiserunt: & Libertini in partem potestatis recepti, plenitudinem usurparunt: testamenta ad arbitrium suum scribi jubebant: convivia, conventusq; ingenuorum fieri vetabant: filias dominorum in matrimonium ducebant. Imò postremò lege sanxerunt: ut stupra sua in viduis pariter & nuptis impunita essent: ac ne qua virgo ingenuo nuberet: cujus castitatē non antè ex numero ipsorum aliquis delibasset. Sicq; luxuria aluit luxuriosiores: qui in se Rempublicam transtulerunt: eamq; ita pessimè administrarunt: donec postea prędicti Libertini, Romanorum ope per Decium Murenām, omnes aut in carcere necati sunt: aut dominis in servitutem restituti.

VII. A tempore, quo Paris fertur judicasse, in concertatione Iunonis, Palladis & Veneris, pro Venere: omnia confusa voluptate perturbataq; fuerunt, ut dicit Athenæus. Alludit autem ad subversionem Imperij, vel regni Trojani: quod accidit ob voluptatem Paridis, filij Regis Trojanorum: qui rapuit Helenam: Græcorumq; iram adversus Ilium provocavit: qui regnum post decennalem obsidionem deleverūt. Atq; Homerus cùm voluptatis mala Principibus insinuare vellet: fingit Iovem, quæcunq; de rebus Trojanis pernoctando rectè cogitaverat: ea per diem voluptate captum subvertisse: tumq; fortissimum Martem à debilissimo Vulcano ligatum fuisse: qui cùm illegitimis amoribus detineretur: calumniam & pudorem ex illis reportavit.

VIII. Ferunt & Sibaritas ob nimiam voluptatem, tandem per occasionem actionum ejus, victos & subactos à Crotoniatis: & Rempublicam amisisse. Cùm enim in tantum voluptatum pervenissent studium: ut equos etiam ad tibiam in symposijs tripudiare assuefecissent: Crotoniatæ id cognoscentes, ubi cum his pugnarent: saltandi concinnitatem illis pararunt: *ut asserit Aristot. in eorum Rep.* Aderant enim illis tibicines in acie militari: quorum cùm tibiarum sonum equi audivissent: non exsilierunt solùm: verùm etiam sessores habentes ad Crotoniatas confugerunt.

IX. Sic etiam Cardianos, qui ita quoq; ad voluntatem equos saltare instituerant, fuisse superatos, & fusos à Bisaltis, refert Athenæus.

X. Exemplo etiam erunt Athenæ & Roma. Nam quæ urbs voluptati plurimùm tribuit: Imperium maximum amisit: quæ labore delectata est: obtinuit & occupavit.

XI. Et Aristoteles plures Reges & Principes perijsse ait: quòd in voluptatibus viventes, effecti sunt contemnendi: ac multas præbuerunt occasiones opprimendi se. *Tolos. pag.* 1383 1384. 1385.

Tertium membrum.

Hinc subversiones Principum & principatuum: quòd superbia inflati, plùs de se, quàm in his sit virium, sibi promittentes, seipsos decipiant: & periculis temere se objiciant: à quibus dehinc non possunt se eximere: inimicos & subditos contemnant: à quibus opprimantur incauti. Pag. 1388.

Insolentia Principum & superbia alienat valde animos subditorum ab eorum amore & obedientia. Pag. 1391.

EXEMPLA.

I. Superbia dejecit à principatu Angelorum Luciferum: & fecit ex Angelo Dæmonem. Qui eum imitantur; periculo simili se exponunt.

II. Hac etiam primus homo, Rex factus totius creaturæ orbis, elatus & inflatus à Diabolo, à regno præcipitatus est; & subditus creaturis; quibus antea imperare poterat; mortiq; factus obnoxius.

III. Sic Darius Arsani filius, Rex Persarum, qui se Regem Regum, ac consanguineum Deorum vocabat, & Alexandrum Magnum famulum suum, & jusserat Satrapis suis, ut insanientem illum Philippi adolescentulum (sic enim eum per contemptum appellabat) verberibus puerilibus graviter cæsum, indutumq; pòst veste purpurea, sibi vinctum traderent, sensit quantum superbia illi profuerit, exutus vita & regno ab eo, quem contempserat.

IIII. Ecce, hæc fuit iniquitas Sodomæ (*Ezech. 16. v. 49.*) superbia, saturitas panis & abundantia, & ocium ipsius; & quo tempore magis intumescebat; omnino cum sua Republica sublata est.

V. Sensit id Nabuchodonosor Assyriorum Rex. Vbi enim se superbè extulit, dicens; Nonne hæc est Babylon magna, quam ædificavi in domum regni, & in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? statim ab hominibus ejectus, & de regno deturbatus est.

VI. Pharao Rex AEgypti cum suo exercitu aquis involutus serò didicit; quòd nimiùm superbè Moysi respondisset; Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israël? Nescio Dominum, & Israël non dimittam.

VII. Cùm esset aliquando post diluvium populus unus, labij unius & regni; & eò superbiæ pervenisset; ut vellet sibi parare in posterum præsidium contra aquas adver-

sus DEVM, & testimonium suæ superbiæ relinquere, dicentes: Faciamus nobis civitatem, & turrim, cujus culmen pertinget ad cœlum, & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras. DEVS confudit sermones eorum; & divisit & separavit eos, dispersos super faciem cunctarum regionum.

VIII. Arphaxat Rex Medorũ, post subjugatas multas gentes imperio suo, & ædificata civitate illa magna Ecbatanis, cùm gloriatus esset tanquam potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadrigarum suarum: anno 12. regni sui superatus est à Nabuchodonosore: qui regnabat in Ninive. Qua rursum is victoria elatus supra modum; ita ut jusserit per Holofernem principem militiæ, ut omnem orbem subigeret; & omnes Deos de terra tolleret; ut ipse solus Deus diceretur. Verùm tanta superbia per unicam fœminam Iudith, DEO auxiliante, qui superbis resistit, & humilibus dat gratiam, dejecta est ablato Holoferni capite, & inde fugato & dissipato ejus copiosissimo exercitu.

IX. Cùm etiam Antiochus Rex, superbia & ira concitus, jurasset se venturum Hierosolymam, & congeriem sepulcri Iudæorum eam facturum; à DEO percussus est insanabili & invisibili plaga; & inde obijt miserabili morte.

X. Annibal Cannensis pugnæ victoriæ elatus, nec admisit quenquam civium suorum in castris; nec responsum ulli nisi per interpretem dedit. Maharbalem etiam ante tabernaculum suum clara voce affirmantem, prospexisse se, quonam modo paucis diebus Romæ in Capitolio cœnaret, aspernatus est. *Pag.* 1388. 1389. 1391.

Quartum membrum.

Degenerant Principes & Rerumpub. gubernatores in Tyrannos: cùm non paterna admonitione aut castigatione, sed feroci sævitia utuntur: unde sæpe & principatus interitum, aut magnam certè alterationem & mutationem acceperunt. Odiosi tales & invisi facti suis & extraneis. Pag. 1393.

EXEMPLA.

I. Ita fuerunt invisi omnibus nationibus Cynathenses cives in Arcadia, omnigenæ crudelitatis participes; qui post ingentem seditionem legatos Spartam miserunt. Verùm in quamcunq; civitatem eundo legati illi Arcadiæ ingressi sunt; ex ea mox per ignominiam fuerunt expulsi; & reditus ad eam interdictus; quanquam ex Arcadum essent genere. Mantinenses etiam, post illorum discessum, expiationibus ac sacrificijs civitatem ac circunstantia quæcunq; loca purgaverunt. Tam invisa fuit omnibus eorum crudelitas.

II. Effecit

II. Effecit crudelitas, ut Persarum regnum destitueretur successore legitimo. Postquam enim temporibus Alexandri Magni, Darius vivente patre Artaxerxe Rex creatus, in patrem conjuravit: eo cum patre mortuo, regnum pervenit ad Ochum fratrem Darij: qui metuens similem conjurationem, cognatorum & Principum sanguine & cædibus regiam replevit: ut post mortem ejus nullus inventus sit ex genere successor: & Codomenus quidam electus fuerit in Regem à populo, cum titulo & nomine Darij: quem vicit Alexander Magnus: & fugientem cognati proprij necarunt. Hunc Darium fuisse legimus Arsanis filium: qui decimus quartus à Cyro totius Orientis Monarchiam tenuit. Objicitur autem ei ab Alexandro apud Arium: quòd post mortem Ochi, filium ejus Arsin necasset: & contra legem Persicam, quæ per genus deferebat Imperium, regnum occupasset.

III. Aristocrates Icetæ filius, Rex Arcadiæ, ob proditos ad fossam magnam Messenios, ab Arcadibus lapidatus est tanta invidia: ut à domo Cypseli Arcadum Imperium removeretur. Fuerat ejus avus Aristocrates Archimedis filius, ob incestum cum virgine sacerdote, lapidibus obrutus.

IIII. Amasis AEgyptiorum Rex, cùm plerosq; ex suis ultimo supplicio affecisset: aliosq; fortunis spoliasset: & in omnes insolentior & superbior fieret: ejus Imperium aliquantum toleratum est: donec Actisanes Aethiopũ Rex, in eum irrupit. Tunc enim odia occulta erupêre: cumq; multi ab eo descivissent: regno tandem pulsus est.

V. Refert de Thryzo insigni Tyranno AElianus: ita eum subditis evasisse infestissimum: quòd legem tulerit: ut nemo publicè aut privatim invicem colloqui, aut sermones invicem miscere auderet: imò ne nutu oculorum manuumq; gestu animi sensa exprimere. Sed cùm adhuc vellet adimere flendi libertatem: & contra flentes cum satellitibus in forũ pervenisset: subditos ereptis satellitibus armis, suum quoq; Tyrannum sustulisse.

VI. Cùm Arsacidarum quoq; genus, quod imperabat Parthis, in crudelitatem incidisset velut hæreditariam: justo Dei judicio finem accepit. Siquidem Mithridates cognomento Magnus, filius Artabanis, Rex, post bellum in Armenos feliciter gestum, à Senatu Romanorum Parthico regno pulsus: & frater ejus Herodes, seu alijs Orodes, regnum occupavit: quiq; etiam fratrem, qui se ei dederat, in suo conspectu trucidari jussit. Tuncq; cepit fatum propinquum accelerari Parthis: cujus jam quasi solenne ceperat haberi, Reges esse parricidas. Atq; ex Herode & pellice ejus filius Phrahartes III. nomine constitutus Rex, statim patrem interemit: & fratres triginta trucidavit: & filium adultum interfici jussit: evasitq; insolentior: quòd Antonium & legiones Romanas vicisset. Quare cùm multa crudeliter consuleret: in exilium à populo suo pulsus est: quo absente Tyridaten Regem crearunt: qui confugit ad Romanos: eoq; tempore Imperium Parthicum Romanorum conjunctum, defecit.

VII. Prusias Rex Bythiniæ, cùm consilium cepisset occidendi Nicomedem filiũ: dum studeret minoribus filijs: quos ex noverca susceperat: & Romæ habebat: re prodita juveni ab his, qui scelus implere promiserant: ipse præoccupavit insidias, iisdem hortantibus: & cùm accitus in regnum venisset: statim Rex appellatus, patrem Prusiam regno privavit: qui postquam privatus est redditus: derelictus à servis, cùm in latebris ageret: non minori scelere, quàm filium occidi jusserat, à filio occisus est. Sic recidit crudelitas in artificem: & eum regno, quod per crudelitatem conservare decreverat, privavit.

VIII. Meminit quoq; Aymonius, Childebertum ejus nominis II. Regem Austrasiæ, filium Clodovei, & postea Regem Franciæ, levẽ fuisse nimis: & multos Francos oppressisse; unumq; ex illis nobilem, nomine Bodilonem, ad stipitem tensum valde cædi sine lege jussisse. Et proinde per VVigeberthum & Amalberthum Francos, reliquosq; majores natu, contra ipsum Childebertum seditionem concitatam: & Bodilonem cum reliquis insurgentem, Regi insidiatum, eum interemisse cum Regina ejus prægnante.

IX. Vt & Martialis quidam Centurio, unus è custodibus Antonini, eum obtruncavit: quòd paucis antè diebus Princeps fratrem suum, delatum tantùm, sed minimè redargutum, occiderat.

X. Aristocratia Mitylenensium mutata in Democratiam, & Penthalidæ sublati, ob injuriam illatam civibus. Sicq; Megaclas apud Mitylenem Penthalidas circumeuntes, & clavis pulsantes cum amicis aggressus interfecit.

XI. Asdrubalis potestas à servo sublata est barbaro: qui eum subitò aggressus necavit: ubi Dominum suum occidisset.

XII. Et Anno Dom. 1532. Christiernus Danorum Rex fuit ob tyrannidem regno pulsus à suis: & dehinc cùm decimo pòst anno sui exilij conscripto milite conaretur ditiones suas recipere: & in Norvegiam & Daniam venisset; captus est, missus inde in carcerem captivus finivit vitam.

XIII. Defecerunt à Demetrio Rege Syriæ Antiochienses, duce Tryphone, execrantes superbiam Regis: quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat.

XIIII. Hiero Rex Syracusarum propter crudelitatem & superbiam à suis interfectus est: & Monarchia redijt ad Democratiam.

XV. Ab Astyage Rege Medorum defecit regnum: & à Medis in Persas translatum per Cyrum nepotem Astyagis fuit per conjurationem Harpagi. Is enim Harpagus jussus impiè ab Astyage exponere & necare recens natum ex filia sua Cyrum, cùm eum conservasset: incidit in odium Astyagis: qui in ultionem conservati nepotis ejus filium interfecit, epulandumq; patri tradidit: sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium Regis in vindictæ occasionem distulit: & ita prodidit regnum: & favit Cyro. *Pag.* 1393. 1394. 1395.

Quintum membrum.

Quando populus odit Principem, vel suum rectorem: aut si contemnit: augurium potest esse certißimum de infelici successu Reipublicæ. Pag. 1395.

Contemptus Principum viam parat ad minuendam, & postea ad excutiendam eorum autorita-

I tem.

tem. Et poſt Tyrannorum contemptum plerunq; ſequitur eorum mors vel exilium. Ibid.

Subditi concipiunt odium contra præpoſitos, interdum ex levioribus, interdum ex juſtis cauſis. Ibid.

EXEMPLA.

I. Harmodius in filios Piſiſtrati ob contumeliam ſorori factam.

II. Adverſus Periandrum Ambraciæ Tyrannum inſidiæ factæ ex eo: quòd inter potandum quem amabat puerum interrogavit, an nondum ex ſe prægnans factus eſſet.

III. Philippus Rex Macedoniæ à Pauſania necatus: quòd non ulciſceretur contumeliam ſibi factam ab Attalo.

IIII. Adamas à Coty rebellavit, quaſi contumelia affectus: quòd ab eo in pueritia exſectus eſſet. *Ibid.*

Sextum membrum.

Nutriunt plerunq; Reſpublicæ & Principes improvidè ſerpentes in ſinu, mures in pera: & ferrum porrigunt: à quo pereant. Nimiam poteſtatem quibusdam concedunt: ex qua ad majora audenda ambitioſè impelluntur: ut tandem, ſi non proſpiciatur, præſenti fortuna, qua indigni etiam ſunt, non contenti, nihil ſibi habere videantur: niſi principatum ipſum, necatis etiam Dominis apertè vel clandeſtinè, occupent. Pag. 1402.

EXEMPLA.

I. Ieroboam Nabathi filius ex ſerva matre natus, adhuc juvenis ædificationi murorum Hieroſolymitanorum ſubſerviens, à Salomone Rege primùm præfectus operi, dehinc tributo Ioſephæorum contribulium: tandem decem tribus regno illi ſubtraxit.

II. Philippus Arabs præfectus negociorum Imperij, existente adhuc minore Gordiano nepote ex filia Gordiani majoris, dolosè concitavit seditionem inter milites, subtractis consultò annonis: eaq; occasione, indignum esse Gordianum, qui imperaret, facilè militibus persuasit: & se potiùs dignum. Quare se primùm tutorem creari obtinuit: postea & Imperatorem a militibus: atq; ita usurpato Imperio Gordianum interfici curavit.

III. Sejanus ad summam dignitatem per Tyberium evectus, invadere factionibus Imperium tentavit.

IIII. Sub Severo Antonino Plautianus Afer natione, ex parva humiliq; fortuna ab Imperatore ad opes maximas provectus, damnatorum bonis adjudicatis, longè supra cæteros locupletatus, omnibusq; dignitatibus, excepta tantùm Imperij participatione honoratus, cujus & filia uxor data erat filio Imperatoris: opibus & licentia abutens, in tantam crudelitatem violentiamq; evasit, adeò trux & horribilis: ut non modò non adiretur à quoquam: sed etiam qui fortuitò occurrebant, ab eo averterent oculos: tandemq; ausus & ipsum Imperium appetere insidijs, cum Saturnino pactus: ut abiret in aulam Principum, quasi aliqua arcana habens ex ejus parte mandata: utrumq; & senem Imperatorem & filium obtruncaret. Quod & factum fuisset: nisi Saturninus rem detexisset Imperatori: qui paratus ad insidias excipiendas eum obtruncavit, tanquam manifestum hostem.

V. De Galba Imperatore, alioquin bono Principe, scriptum est: multa perniciosè gesta & cum populi jactura sub ejus principatu: quòd regeretur trium arbitrio: quos unà & intra palatium habitantes, nec unquam non adhærentes, pædagogos vulgò vocabant. Hi erant: Titus Iunius, legatus ejus in Hispania, cupiditatis immensæ: Cornelius Laco, ex assessore præfectus prætorij, arrogantiæ socordiæq; intolerabilis: Libertus Icellus, paulò antè annulis aureis, & Marciani cognomine ornatus, ac jam summo equestris dignitatis gradu candidatus. Quibus diverso vitiorum genere grassantibus, adeò se abutendum permisit & tradidit: ut vix sibiipsi constaret. Quamobrem & ob gesta illorum malo consilio, irritavit in se totius Reipublicæ odium & offensionem, & invidiam militum & exercitus: & tandem trucidatus est.

VI. Fuit Cleander Phryx genere, ex ea nota hominum: qui publicè per præconem veneunt. Hic cùm in domum imperatoriam servitio fuisset traditus: & cum ipso Commodo Imperatore accrevisset: eò honoris & dignitatis provectus est: ut & corporis custodiam, & cubiculi curam, præterea militum præfecturam solus obtineret. Cæterùm divitiæ & luxus etiam illum ad Imperij spem instigabant. Quare grandi coacta pecunia plurimum frumenti coëmit: id autem conclusum habebat: ut tempore necessitatis & famis penuria laborantes sibi conciliaret. Gymnasium quoq; maximum ædificaverat: publicatis etiam balneis: ut eo modo populum inescaret. Quod fecisset: nisi populus infensus, seditionem movisset: Commodus sibi timens, insatiabilitati ejus restitisset: & ab Imperatore caput ei abscindi non fuisset mandatum, & posteris: quo facto, pacata fuit seditio: & Commodus Imperium sibi conservavit.

VII. Majores Domus in Gallia, in quos administrationis regni summa translata erat à Regibus, tandem ipsos Reges pepulerunt: & sibi Imperium retinuerunt. *Pag.* 1401, 1403. 1404.

Septimum membrum.

Avaritia Principum & rectorum Rerumpublicarum, sæpe causam dat subversioni status publici & principatus: vel magnas in eo excitat & tragicas mutationes. Siquidem cupiditas possidendi pecunias, impellit ad illicita & gravia tributa imponenda, sine causa Reipublicæ necessaria vel utili: quò fit, ut à quibus invitis pecunia sine justa causa extorqueatur: ineant consilium seditionis, mutationis, aut defectionis & rebellionis. Pag. 1416.

EXEMPLA.

I Vt Batto Dalmaticis rebellantibus Dux, tractans cum Tiberio Romano Cæsare de pace, interrogante Cæsare, cur ita deficerent & rebellarent Romanis, respondit: Vos, inquit, ipsi in culpa estis; qui ad vestros greges custodiendos, non canes pastoresve, sed lupos mittitis. Idipsumq;, cum secundò rebellassent, responderunt.

II. Defecerunt à Roboamo Rege, filio Salomonis, decem tribus: quòd interpellatus & rogatus à populo de remittendis tributis & oneribus, quibus Salomon eos oppresserat, plura imposuit.

III. Mauritius Imperator, Cappadox genere, & successor in Imperio Tiberij soceri, primùm ob avaritiam desertus à militibus, à Phoca Centurione limitis Scythici captus, & securi percussus fuit.

IIII. Et rursum idem Phocas eo non melior, ob eundem avaritiæ morbum contumelijs affectus, postquam 13. annos regnasset, è medio sublatus est.

V. Defecerunt ad Parthos civitates Syriæ ab Antiocho Magno Rege dicto Sedete: cùm gravari se copiarum præbitione & injurijs militum viderent; quare etiam die statuta divisum per hyberna exercitum omnes aggressi sunt.

VI. Albertus Megapolensis Ducis filius, Sueonum & Gothorum Rex creatus, cùm exhaustum ærarium reperisset consiliariorum pessimorum rapinis: coactus est vim subditis inferre: & contractis ad comitia Pontificibus, proceribus & cæteris, qui in regno prædia possidebant, tertium prædium ab his pro sua curia sustinenda postulavit: statimq; sine consensu possessorum, omnia quæ voluit, nullo servato numero, occupavit. Cæterùm ob eam tyrannidem proceres cum Margarita Daniæ Regina conspirantes, eum regno ejecerunt.

VII. Cùm Mammæa etiam, mater Alexandri Imperatoris Romani, simularet, ideo se thesauros congerere: ut suppeditare Alexandro posset: quò is facilè abundanterq; suis largiretur militibus: & proprios tamen domi thesauros strueret: ea res notam infamiæ Imperatori attulit: quia etiam illo invito & indignabundo, mulier avida bona quorundam per fraudem, atq; hæreditates suppilabat. Fuit & ea avaritia & exactio nimia causa defectionis ab Imperio Africæ, & malorum odijq; popularis in eum Imperatorem.

VIII. Malè audivit Darius ob curam vel solam exigendorum tributorum: quæ per Satrapas certa distribuit: unde Persæ dicebant, Darium fuisse institorem: Cambysem, Dominum: Cyrum verò patrem. Quoniam Darius res omnes quæstui habebat: Cambyses asper erat & morosus: Cyrus mitis, & omni ratione de illis bene mereri studebat.

IX. Causa iræ Dei & subversionis domus Achab, Iezabelis & posterorum, fuit cupiditas habendi vineam Naboth: quæ induxit homicidium ejusdem. *Pag.* 1416. 1417.

Octavum membrum.

Qui rebellis DEO est: sibi subditos rebellare in se, ordinario jure sentit. Duo fundamenta totius bonæ societatis sunt, Religio & Iustitia. Vbi ceptum ab illis declinari: & pro modulo minuitur felicitas Reipublicæ. Pag. 1425.

EXEMPLA.

I. Vbi populus Iudaicus incipiebat deflectere à via præceptisq; & religione Domini: continuò Tyranni sibi manus inijcere, & sibi dominari experiebatur.

II. Quando filij Heli & Samuelis reliquerunt Dei cultum, & mandata transgressi sunt: amiserunt principatum.

III. Perinde ac primus homo transgressus præceptum Dei perdidit Imperiũ in creaturas: saltem sensit eas sibi rebelles & contrarias.

IIII. Et cùm Salomon avertisset mentem à Domino: & non custodisset præcepta ejus: audivit à Propheta terribilem Dei sententiam: Quia habuisti hoc apud te: & non custodisti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandavi tibi: disrumpens scindam regnum tuum: & dabo illud servo tuo, 3. *Reg.* 11.

V. Cepit discessio fieri per Iudæos à regno antè occupato per genus Machabæorum ferè per centum annos, tempore Alexandri Iannis: qui post mortem Aristobuli, Alexandram Aristobuli viduam cum regno accepit: & fuit hæreticus Sadducæus, & inimicus Iudæis verè de fide sentientibus: ideo crudelis in illos: ex quibus

ſex millia occidit: ſeptingentos Phariſæos crucifixit: cæteros in fugam abire coëgit: quæ fuit cauſa, quare plebs, quæ ſub eo erat, cepit tumultuari. Regnavit poſt eum Alexandra: quæ tamen voluit unà Phariſæos & Sadducæos convenire, & pacificè inter ſe vivere: quod tamen non potuit aſſequi. Quare regno perturbato, & filijs de Imperio diſputantibus; regnum in Romanorum venit poteſtatem.

VI. Tradit Eghinartus Caroli Magni notarius, cùm in Oriente Imperatorum incuria hæreſes reciperentur: paulatim collapſum Imperium Orientale, in Pipinum & Carolum ejus filium tranſlatum fuiſſe. *Pag.* 1425. 1426.

Poſtremum membrum.

Plerunq; diſcordiæ & ſeditiones in tantum perveniunt furorem: ut cum illis tandem ſubvertatur omnis Reipublicæ ſtatus: & ſunt, ut ait Lucanus, *Publica belli Semina, quæ populos ſemper merſêre potentes. Etenim per diſcordias civiles, Reipublicæ compages paulatim diſſolvuntur: & aperiunt hoſtibus viam facilem ad ſubijciendos jam debilitatos & confractos.* Illudq; fuit certiſſimum præſagium Criſpi ad Cæſarem de Reipublicæ Romanæ excidio: Ego, inquit, ſic exiſtimo: quoniam omnia orta intereunt: qua tempeſtate urbi Romanæ fatum excidij adventarit: cives cum civibus manus conſerturos: ita defeſſos & exangues Regi aut nationi prædæ futuros. Aliter non orbis terrarum, neq; cunctæ gentes conglobatæ, movere aut contundere queant hoc Imperium. Sicut navis compactis & conjunctis tabulis, infinita propemodum maris pericula, ſyrtes & cautes ſuperat & vitat: at ubi tabulæ diſſolutæ ſunt, per rimas & fiſſuras ſeu commiſſuras, paulatim aqua ingrediens in profundum, & ipſam & vectores & nautas demergit: & ſicut modicæ commiſſuræ, aquæ dant ad ſubmerſionem initium, & niſi jungantur, cauſam interitus: ſic quoq; *leves ab initio cauſæ,*

Reipub-

Reipublicæ, nisi citò subveniatur, aut mutationem aut subversionem adferunt. Solent autem procedere ex factionibus & seditionibus. Ita factiones fuerunt eruntq; pluribus populis magis exitio: quàm bella externa, quàm fames morbivé. Idem lib. 23. cap. 1. pag. 1430.

Baldus solitus est dicere, partialitatem in civitate esse, tanquam vermem in caseo. Et Andreas Barbatia, portam patentem ad introducendos inimicos: quòd discordia omnia & tandem seipsam quoq; destruat. Sic Plato recensitis victorijs pluribus obtentis de barbaris ab Atheniensibus, Tantam, inquit, est nostra civitas victoriam consecuta: ut nunquam expugnari posse, nec ab omnibus hominibus crederetur. Et sanè id verum esse visum est: neq; enim aliorum viribus: sed nostris ipsorum diffidijs oppressi sumus: Nam, ut ait Livius, pars factionis, quæ domestico certamine inferior est: externo potiùs se applicat: quàm civi cedat. *Neq; solet esse*, ut dicebat Cicero, *discordiarum exitus inter claros aut potentes viros: nisi aut universus interitus: aut victoris dominatus & regimen. Pag. 1432.*

Vetus est proverbium: Concordia res parvas crescere, discordia maximas labi & corruere: quod & de Republica qualibet dictum esse, non ambigitur. *Ibid.*

Omnis factio & conjuratio, sive fiat per subditos inter se, sive cum extraneis Principibus, ad destructionem pertinet principatus. Pag. 1433.

EXEMPLA.

I. Magnus fuit dissensus populi & Senatus Romani: & civilis inde exitiosa & crudelis seditio, divisa in diversas partes Cæsaris & Pompeij: quæ subvertit statum

rei Romanæ. Hic secuta dominatio unius Iulij Cæsaris, suis ipsius viribus pereunte Romana Republica.

II. Id docet quoq; liberarum civitatum in Græcia dissidium; quæ dum inter se discordarent: & aucupabantur imperare inter Græcos: dederunt, amisso statu proprio, occasionem occupandi utrasq; partes Philippo Regi Macedonum.

III. Valachorum duæ factiones, una Danorum, altera Dracularum, dederunt occasionem; per quam se subjecerunt alijs Principibus. Nam Draculæ cùm Danis impares essent: atq; ab illis multifariam opprimerentur: Turcas in auxilium vocavêre: quorum armis adjuti, Danos penè ad internecionem deleverunt. Danis verò Iohannes Hunniades, Hungarorum imperio fretus, opem ferens, non tam illos restituit: quam sibiipsi claritatem & opes acquisivit: quippe qui Danorum agros, ex potestate Turcarum ereptos, & sibi & posteris perpetua possessione possidendos occupavit.

IIII. Iason & Menelaus, Simonis filij, cùm de pontificatu Israëlis inter se Hierosolymis contenderent: & populus Iudæorum Iasonem, Nobiles Menelaum sequerentur: tandem Menelai factio, Antiocho Epiphani Regi Syriæ portas aperuit: qui urbem gravissimis affecit cladibus.

V. Genuenses, qui cuncta quondam maria pervagati, relictis clarissimis ubiq; victoriarum monumentis, cæteras gentes omni tempore navali gloria superaverant. Sed cùm domi seditiosi atq; discordes esse cepissent, sævissimis factionũ fluctibus agitati: in Sfortianorum clientelam concesserunt.

VI. Narrant historiographi, quantum detrimenti Britannia seu Anglia acceperit, ex factionibus, quas vocant partialitates domorum seu familiarum, Lencastri, & de Iortz.

VII. Quantum item in Gallia nocuerit factio duarum domorum Aureliæ & Burgundiæ, quæ cepit inter Ludovicum Ducem Aureliacensem, fratrem Caroli VI. Regis Galliarum, & Iohannem Ducem Burgundiæ: tumultus, clades, cædes, quæ per sexaginta annos perseverarunt, docent abundè.

VIII. Anno Domini 990. Mediolani ingens seditio exarsit; quæ novam Reipublicæ mutationem induxit: quippe Bonicius Dux ab Imperatore Othone I. constitutus, Gothifredo Archiepiscopo mortuo, dignitatem illam ab Othone III. Landulpho filio suo impetravit: populoq; Landulphum repudiante: ad arma ventum est. Bonicius ipse in lectulo confossus clàm. Landulphum verò, cùm Ducis præfecturam mandari fratri suo natu proximo vellet, populus ira percitus, urbe exegit: ac Ducis magistratum abrogavit: Consules, qui regerent civitatem, more etiam in Italia instituto, creavit. Atq; hæc seditio civitatem Mediolanensem in duas partes distraxit, & nobilitatem & plebem: quo veneno semel infecta, nunquam postea planè invaluit. *Pag.* 1432. 1433.

XXIIII.

PRæcipuæ pestes Rerumpublicarum sunt πολυπραγμοσύνη, κακοζηλία, *& ambitio. Et hæc tria præcipuè*

fugienda

fugienda sunt gubernatoribus. Et κακοζηλία *plerumq; est infelix.*

Omnium bellorum civilium causæ fuerunt ira seu cupiditas vindictæ, & ambitio.

In omni gubernatione maximos motus excitat cupiditas vindictæ: ut in versu etiam dictum est:

Nam cætera regna
Luxuries vicijs, odijsq; superbia vertit.

Philip. in Postilla pag. 232.

Sapienter toleremus *privatas injurias: quarum depulsio nocet publicæ tranquillitati. Strig. 1. Reg. 9.*

Vulgaris pestis est, & latè grassatur in omnibus gentibus, civitatibus & familijs, Iracundia & vindictæ cupiditas: quæ mala undecunq; oriantur: aliàs enim alij sunt fontes: sæpiùs excitant ingentia bella & perniciosos tumultus in Ecclesijs, Regnis, Rebuspublicis, & privatorum familiis.

Nihil est perniciosius & magis exitiosum Rebuspublicis: quàm cupiditas vindictæ. Multi tumultus exorti sunt ex cupiditate vindictæ & æmulatione. Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 4. pag. 578.

Cupiditas vindictæ sæpe maximarum discordiarum initium fuit; & hæreses sparsæ sunt & pertinaciter defensæ: ut contraria factio premeretur. Strig. 1. Sam. 24. & in oratione de Davide.

Iracundia & vindictæ cupiditas ſæpe excitant ingentia bella, & pernicioſos tumultus: ut hiſtoriæ bellorum civilium oſtendunt. Idem in Proverb. Salomon. pag. 145.

Ambitio cauſa multorum malorum.

Ambitionem comitantur infinita mala.

Ambitio DEI honorem ſibi aſſcribit: & omnia jura atq; officia ſubvertit.

Omnium temporum hiſtoriæ plenæ ſunt exemplis: quòd ambitio turbavit Imperia, Reſpublicas & regna: & civilia bella excitavit. Peucer. in lectine Chron. 14. Ian. An. 70.

In corde humano duo ſunt, turbulentiſſimi & ſæviſſimi affectus: Ira & Ambitio. Hi & facilè accenduntur in magnis viris: & accenſi latè turbant Imperia, & vitam communem Tom. 4. Decl. fol. 260. Et Strig. in Proverb. Salom. pag. 132. Idem 1. Sam. 26.

Rerumpublicarum peſtes quatuor. 1. πολυπραγμοσύνη. 2. κακοζηλία. 3. *Ambitio.* 4. *Cupiditas vindictæ, ſeu Ira.*

I. De πολυπραγμοσύνῃ.

Hiſtoria docet, tantùm neceſſaria facienda eſſe: nec movendas eſſe res non neceſſarias ſtulta πολυπραγμοσύνῃ: quæ quatuor habet cauſas. 1. Interdum æmulatio, quæ pugnat de antecellentia, incendit animos. 2. Interdum ingenij pertinacia attrahit bellum. De hac dicit Sophocles: ſi pu-

tas, cœcam pertinaciam esse rem præclaram, valde erras. 3. Sæpe ambitione, quæ est injusta gloriæ appetitio, moventur res non necessariæ ab inquietis ingeniis. 4. Interdum moventur animi κακοζηλία: quæ est prava & inepta imitatio. *Philip. in Chron. pag. 7. Et Strigel. in Dialect. lib. 2. pag. 653.*

Cùm igitur legimus, quales habuerit eventus πολυπραγμοσύνη: cogitemus de regula: *Necessaria facienda esse: & quidem cum petitione auxilij divini: non movenda esse non necessaria.* Ideo inquit Paulus: Qua vocatione vocatus es: in ea ambula. Et Syracides inquit cap. 3. Quæ mandata sunt tibi, cogita sanctè. Qui amat periculum: peribit in eo. 1. Thessal. 4: Sitis quieti: & agite propria. Vbi præcipit Paulus de vitanda πολυπραγμοσύνη: quæ ruit extra vocationem. Tales multæ admonitiones traditæ sunt, etiam ab Ethnicis sapientibus. Spartam nactus es, hanc orna. Et Aristophanes Periclem exagitat in fabula: cui titulus est, Acharnensis: Ἐρεῖ τις, οὐ χρῆν. ἀλλὰ τί χρῆν εἴπατε: id est: Dicat aliquis: Non opus erat. Sed dicite: Quid opus erat? Item: πλείω πάρεργα ἔργων. *Tantum igitur necessaria sunt facienda:* quia tentare & suscipere non necessaria, est tentare Deum. Hæ regulæ semper debent sonare in nostris animis & auribus. *Idem ibidem.*

Artabanus apud Herodotum in Polymnia (*lib. 7.*) ex loco à necessario hanc sumit regulam salutaris consilij: Nemo propriæ sapientiæ aut potentiæ fiducia, res periculosas, & non necessarias suscipiat. Sint igitur bella non tantùm justa: sed etiam necessaria. Potest hæc regula accommodari ad omnes actiones vitæ humanæ. Cùm Xerxes incitatus à quodam consiliario suo, Mardonio, homine inquieto & turbulento, & πολυπραγμονικῷ, & quidem fiducia opulentiæ ac potentiæ Persicæ, suscepturus esset bellum non necessarium & injustū contra Græcos, Athenienses & alios: Artabanus, patruus

ejus, dissuasit hujus belli susceptionem: & inter alia argumenta hanc regulam commemorat: *Bellum non sit tantùm justum: sed etiam necessarium. Nam suscipere injusta, aut non necessaria, est valde periculosum: & rarò, aut nunquam consilia πολυπραγμονικά, quæ suscipiuntur, vel tentantur fiducia propriæ sapientiæ & potentiæ, sunt felicia & salutaria:* quod posset demõstrari longissima inductione historiarum, si opus esset. Vtinam hoc consilium dominaretur in multis aulis: ita Respublica esset tranquillior. *Strig. lib. 4. Dialect. pag. 1140.*

Deforme & turbulentũ vicium est πολυπραγμοσύνη: quod si dominatur in quocunq; ordine generis humani: dat magna damna: sed maxima in Ecclesia & Republica. *Peucer. in lect. Chron. 28. Iannarij, Anno 1570.*

Iohannes Funccius, qui de publicis studijs propter supputationes Chronologicas præclarissimè est meritus, Regiomonti capite truncandus, d. 28. Octob. ante necem pronunciasse dicitur hoc distichon:

Disce meo exemplo mandato munere fungi:
Et fuge ceu pestem τὴν πολυπραγμοσύνην.

Abr. Bucholc. in Indice Chronologico sub Anno Christi 1566.

Sedulitas versatur inter duo extrema: quorum alterum est πολυπραγμοσύνη, id est, curiositas seu inquietudo undecunque orta: alterum est ἀπραγμοσύνη, id est, ignavia. Sunt variæ causæ πολυπραγμοσύνης: alius est natura inquietus: alius est ambitiosus: alius alia causa movetur: ut non maneat intra metas suæ vocationis: sed extra eas erumpat: & alia aggrediatur: ad quæ non est vocatus. Apud Locrenses fuit lex: ut pœna afficeretur civis, qui interrogasset in foro, Quid novi? Hæc lex non conveniret mercatoribus. Sed quæ fuit ratio

istius legis? quia *omnis* πολυπράγμων *est injustus:* negligit suas res: & curat alienas. *Strigelius lib. 1. Ethic. pag. 176. Vtilem & dulcem de* πολυπραγμοσύνῃ *concionem vide in Philippi Postilla per Pezel. edita, part. 3. pag. 422. & seqq.*

EXEMPLA.

I. Sicut Phaëton appetens gubernationem currus paterni, majora sibi, quàm pro viribus arrogavit: ita Absalon rudis & ignarus negociorum & periculorum, quæ regni administrationem comitantur, constitutionem melioris status subditis pollicetur. Sed ut Phaëton, currus auriga paterni, magnis excidit ausis: & totam rerum naturam flammis involuit: sic Absalon non constituit meliorem statum: sed patriam crudelissimo luctuosissimoq; bello implicavit: in quo tandem ipse quoq; miserabiliter interfectus pœnas ambitionis & πολυπραγμοσύνης persolvit. Fugienda est igitur usitata πολυπραγμοσύνη juvenilium ingeniorum. *Strigel. 2. Sam. 15.*

II. Pericles magnus orator, tonans & fulgurans, & relinquens aculeos in mentibus auditorum, ut scriptum est in veteri Comœdia de Pericle, movit sua pertinacia bellum Peloponnesiacum; quod duravit annos viginti octo; & quod fuit tale incendium: quo tota Græcia penè conflagravit: & fuit levissima & futilissima causa: de quâ verissimè potest dici; Eheu quàm levibus pereunt ingentia causis? Noluit retractare Pericles injustum decretum de Megaris.

III. Alcibiades homo maximo ingenio præditus, fuit homo adeò inquietus: ut dictum sit in proverbio: Græcia nec duos Alcibiades, nec duos Lysandros ferre potest: quia unus sufficiebat ad evertendam Græciam. Hic aliàs partium Atticarum fuit: aliàs Laconicarum: nunc se contulit ad Pharnabasum Satrapam Persicũ; paulò pòst ad Tissaphernem. Deniq; omnes res gestæ Alcibiadis à principio usq; ad finem, nihil fuerunt, nisi futiles contentiones: quæ nec ipsi profuerunt: nec patriæ vel Reipublicæ: imò utrisq;, ipsi & patriæ, fuerunt exitiales. Fuit etiam suasor belli gerendi in Sicilia: cùm patria domestico bello arderet: & nulla magna causa esset tam procul mittendi robur civium.

IIII. De Bruto & Antonio notæ sunt historiæ. Brutus interfecit Cæsarem: qua re accersivit sibi & patriæ magnam calamitatem. Quanta enim mutatio sit secuta: & quanta bella extiterint post interfectum Iulium Cæsarem: nemo vestrum ignorat.

V. Antonius cùm possedisset dimidiam partem Romani Imperij; non fuit ea contentus: sed intulit bellum Collegæ & confœderato Augusto Imperatori: & victus cùm non posset impetrare vitam ab Augusto irato victore: mortem sibi consci-vit unà cum Cleopatra. Talis est exitus actionum & contentionum non necessariarum: quæ tantùm ambitione quadam, aut æmulatione, aut inquietudine naturæ moventur. *Idem lib. 1. Ethicor. pag. 486. & 487.*

VI. Cato nec morte Pompeij, nec amissis tot exercitibus movetur; ut arma deponat. *Philip. in Chron. lib. 1. pag. 7.*

VII. Agathocles circumsessa urbe Syracusana, abducit exercitus in Africam; qui ibi trucidantur.

II. De κακοζηλίᾳ.

Oratoriȩ naturȩ plerunq; multa faciunt stulta æmulatione, κακοζηλίᾳ: *quæ plerunq; est infelix. Peucer. in lect. Chron. 20. Febr. An. 74.*

EXEMPLA.

I. Demosthenes volebat videri; imitari se illos summos viros, nempe Aristidem, Themistoclem, Cimonem, Periclem, & alios; volebat sua consilia haberi pro Themistocleis & Pericleis: volebat videri, tueri se libertatem Græciæ; & volebat vindicare Græciam ab imperio & principatu Macedonum; sicut Themistocles liberavit Græciam à Persis. **Das waren** stolidæ persuasiones. Non considerabat dissimilitudinem temporum, & circumstantias alias; quæ erant considerandæ. Non videbat Macedonum potentiam augeri indies & confirmari; & studia gentis Græcæ paulatim ad illam felicitatem sociorum inclinari. Non consideravit Græciam planè esse debilitatam; civitates bello exhaustas opibus; fractas viribus nihil valere; cùm tempore belli Persici Græcia esset populosissima, integerrima, opulentissima & potentissima. Illa non consideravit. *Idem Peuc. eod. die & anno, ut suprà.*

Sed audiamus etiam de hac ipsa Demosthenis κακοζηλίᾳ differentem Strigelium; qui lib. 3. Dialect. pag. 814. ita ait; Heroici motus non sunt imitandi. Cùm enim heroica exempla sint supra regulam: mediocres homines continere se intra regulæ metas debent. Ideo Plutarchus venustissimè inquit (περὶ κακοζηλίας) ineptos imitatores similes esse pueris; qui induunt majorum suorum grandes cothurnos, galeas, thoraces: quibus si fingerent, se similes esse illorum; nemo non ridiculos esse judicaret. Ideo homines diligenter docendi sunt de imitatione: ne peccent κακοζηλίᾳ: id est; prava & inepta imitatione. Est autem duplex virtus: alia heroica; alia communis seu mediocris: quæ vocatur disciplina. Heroici viri sunt; quos DEUS ornat & instruit excellentibus donis, sapientia, virtute & felicitate, supra communem hominum infirmitatem. Ac tales viri sunt gemmæ in genere humano. Sicut enim gemmæ sunt raræ, & tamen preciosæ; ita pauci sunt heroici gubernatores in Ecclesia & Republica. Reliqui homines agnoscant modum donorum suorum; vel potiùs sint memores suæ imbecillitatis: & non tentent nec suscipiant in sua vocatione ea; quæ vident magna cum laude gesta esse ab heroicis personis. Ideo Polybij dictum laudatur; cujus sententia congruit cum similitudine Plutarchi. Multi, inquit Polybius, cùm non possint imitari ἔργα magnorum virorum; tantùm imitantur velut simiæ, πάρεργα: atq; ita producunt in theatrum suam magnam stultitiam. Exempla κακοζηλίας sunt apud Ciceronem in Dialogo de Oratore. Crassus, Orator excellens & heroicus, fuit vehemens in dicendo; & solitus est pedibus excitare strepitum quendam. Multi cùm non possent eloquentiam Crassi imitari: supplosionem pedum imitati sunt. Ita scribitur de ineptis discipulis Aristotelis; quòd balbutiem linguæ, & gibbositatem, ut ita dicam, κυρτότητα imitati sunt. *Sed sæpe homines peccant κακοζηλίᾳ, non ridiculè: sed nimis atrociter: & cum magna clade Rei-*

publicæ.

publica. Vt, qualis & quantus vir fuit Themiſtocles? cujus conſilio & ſapientia, poſt divinum auxilium (quod ſemper excipio) ſervata eſt Græcia. Sic enim tota Græcia laudavit Themiſtoclem in conventu Olympiaco: qui fuit celeberrimus in Græcia. Hujus viri conſilio & virtute Perſæ victi ſunt in pugna Salaminia: & ſervata patria. Quid poteſt homini tribui glorioſius? quid magnificentius? Hujus heroici viri exemplum non rectè imitatus eſt ſuo tempore Demoſthenes Orator, alioqui ſapiens; ſed in hac re ſtultus; ſicut etiam ſapiente ſapientior interdum peccat. Sic argumentatus eſt Demoſthenes in oratione περὶ στεφάνου, & in alijs; Themiſtocles depulit à cervicibus Græciæ Perſas: & acerrimè libertatem propugnavit; nec ulla in re ceſſit hoſtibus. Ergo mihi quoq; meo tempore, & meo loco, idem faciendum eſt. Nego conſequentiam. Ratio eſt: quia magna eſt inæqualitas perſonarum Themiſtoclis & Demoſthenis. Themiſtocles fuit vir heroicus, bellator divinitus excitatus ad ſervandam patriam, & ad Perſas puniendos. Tu Demoſthenes es mediocris perſona: tu debes agnoſcere modum tuorum donorum: tu nondum es Themiſtocles; etiamſi fingis te ſimilem eſſe illi. Secunda ratio ſumitur à temporis diſcrimine. Longè aliud fuit tempus Demoſthenis; quàm tempus Themiſtoclis. Themiſtocles habuit integram Rempublicam: tu verò Demoſthenes tantùm colligis fragmenta & tabulas fractæ navis: ſicut venuſtiſſimè dixit Demades, orator ejuſdem ætatis, collega Demoſthenis. Themiſtocles, inquit, habuit integram navim: ego verò & mei collegæ habemus tantùm fractam navim: & colligimus rudera & tabulas fractæ navis. Hac enim oratione uſus eſt Demades: cùm reprehenderetur, quòd quædam aliter faceret, quàm Themiſtocles. Voluit ſignificare: ſe non debere reprehendi propter hanc rem: quia hoc tempus & hæc ætas alios mores poſtulet: ut ille inquit apud Comicum.

II. Prorſus talia faciebat in Republica Romana Cicero; qui infatuatus illis ſucceſſibus oppreſſionis conjurationis Catilinariæ, poſtea ſimiles ſperans ſucceſſus, laceſſebat Antonium: exiſtimabat ſe eadem facilitate oppreſſurum Antonium; qua oppreſſerat conjurationem Catilinariam; cùm eſſet infinita diſſimilitudo ſtatus publici illo tempore, & ejus, cùm ipſe Conſulatum gereret. Ideo multa faciebat contra Antonium, exemplo Demoſthenis ſcriptis Philippicis; in quibus planè ſcurriliter in eum invehitur. Talia ſunt conſilia Oratorum; quibus excitant horribilia diſſidia; & attrahunt clades, ſibi & patriæ pernicioſas. *Peucerus ut ſuprà.*

III. Hoc modo ſæpè in Eccleſia peccatur. Vt Zedechias ſcit à prioribus Regibus defenſum eſſe templum; ac ſperat ſuam defenſionem fore felicem: quàm Ieremias contra ſuperiorum Prophetarum exemplo diſſuadebat.

IIII. Accelerarunt interitum Græcis Italorum conatus & irruptiones: qui quòd ſtulta æmulatione veterum civitatum Græciæ, quæ ex devictis ac profligatis Perſis acquiſita Imperia in Aſiam uſq; propagarant: quòd ergo horum exemplo & Imperium Græciæ, & victorias contra Turcos Perſicis ſimiles ingentibus animis & auſis ſomniarent ac quærerent: quanquam multùm diſſimiles illis veteribus Græcis, ſapientia, virtute, opibus: tandem rebus deſperatis, fractam incurſionibus ac direptionibus, nudatamq; præſidijs Græciam Turcis objecerunt. *In Chronico Philippi, lib. 5. pag. 573.*

V. Omnes plerunque fortiter clamamus: ſed nihil agimus. Idem eſt quod Plutarchus dicit: Quando poſteri mutatis vel langueſactis jam Rebuspublicis allegant exempla majorum: perinde eſt, ac ſi pueri induant thoraces & arma parentum,

vel

vel aliorum grandium hominum. Sic Iudæi dicebant: Maccabæi pro templo dimicarunt. Ergo & nos faciemus. Est tantùm κακοζηλία: quia Maccabæi incipiebant bellum, incitante, & juvante, & gubernante DEO eorum dextras, ut textus dicit: Auxilio parvulo sublevabuntur. *Philip. in Postilla per Pezel. edita, part. 4. pag. 617.* In Iudæa tunc non fuerunt similes veterum, quales fuerunt David, Iosias. In exemplis muß man sehen quid conveniat. *Sæpe homines ruunt & accersunt sibi magnas calamitates decepti hac* κακοζηλίᾳ. *Idem pag. 618.*

VI. Sæpè tentata res est in Germania. Am ersten Frantz von Sickingen: Darnach die Bauren: postea die zu Münster / Das war eine offentliche Teuffeley. Marggraff Albrecht hat auch die Stifft eingenommen: ostendit se tanquam liberatorem Ecclesiæ Ist jhme aber nicht gerathen. Ipse non erat, per quem DEVS liberaturus erat Israël, wie in Maccabæis stehet. *Raró* κακοζηλίαι *sunt felices.* Nihil est audacius jam quorundam præcipitantia. Von denen der Verß zumercken: Νεὸς φιλοδόξων πρώϊμος πονηρία: præcox malitia, ehe es reiff wird / thut es schaden. Iuvenis ambitiosus nocet antequā maturescit. Videtis quantum sit clamorum, quàm nihil modestiæ. *Idem pag. 800.*

VII. Antonius cogitat: Ego volo movere talem tumultum, sicut Iulius Cæsar. Ergo ego quoq; ero alter Iulius. *Idem part. 1. pag. 20.*

III. De ambitione.

Fugienda est ambitio: *quæ maximam pestem perniciemq́; ambitiosis affert:* ut Plutarchus in vita Syllæ inquit: δεῖ φυλάττεσθαι τὴν φιλοτιμίαν ὡς ὀλεθριωτάτην καὶ κακίστην δαίμονα τοῖς χρωμένοις. *Strig. 1. Sam. 23.*

Plato describit gubernatorem ambitiosum his verbis. Dicit plenum esse ostentatione & audacia inusitata, sine mente. Magnam enim sapientiam ostentat: & hac fiducia multa audet: cùm reipsa fatuus sit & ineptus ad consilia. *Idem 2. Sam. 15.*

De ambitione inquit Poëta: *Patriam tamen obruit olim*
Gloria paucorum, laudis tituliq́; cupido.

Et citatur Ennij versus à Cicerone:
Omnis cura viris uter esset Induperator.

Ardent animi omnium cupiditate dominij. Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est. Animi hominum sunt ignei, inquit Seneca: ideo sursum tendunt. *Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 3. pag. 503.*

Ambitione multò plures civium Romanorum ceciderunt: quàm in propagatione imperij totius orbis terrarum. *Francisc. Patrit. lib. 4. de regno, tit. 20. pag. 288.*

Verissimum est, quod Thucydides in descriptione seditionis Corcyreæ narrat: πάντων κακῶν αἴτια ἡ ἀρχὴ διὰ πλεονεξίαν καὶ φιλονεικίαν: Omnium malorum causa, cupiditas imperij & ambitio. Ex his affectibus nascitur omnis calamitas, etiam hoc tempore, in hac seditione Ecclesiastica. *Peuc. in lect. Chron. 6. Sept. Anno 1572.*

Ambitiosæ naturæ, quæ assiduè æstuant flammis ambitionum, non possunt quiescere: nec patiuntur eadem quiete esse imperia aut politias: eò quòd ambitio perpetuò adversatur justiciæ: & turbat ordinem proportionis Geometricæ, non tribuens cuilibet suum locum. Ideo præclarè ait Plutarchus in Agesilao: Ambitiosæ naturę in politijs nō observant hoc quod nimium est: id est: quia turbant ordinem proportionis Geometricæ: quòd non tribuunt suum cuiq; locum: sed ad summa ipsi contendunt: & summa occupare conantur, reliquis oppressis: *plus mali in se habent, quàm boni*: quia non sunt æquales: vel non servant æqualitatem. Plutarchus idem in Catone: Esse sine ambitione non exiguum est ad humanitatem, mansuetudinem politicam, viaticum. Naturæ non ambitiosæ sunt humanæ & mansuetę: non facilè offendunt alios: quia sunt æquales. Contrà inquit, φιλοτιμία est viaticum difficile admodum, & fœcundum invidię: id est: fœcundum odiorum, certaminum, dissidiorum: conciliat odia: parit dissidia, bella civilia: evertit ordinem in Rebuspublicis. *Idem 14. Ianuar. Anno 1570.*

Ambitiosa ingenia nunquam feliciter gerunt res magnas, si conjunguntur. Et reprehendit Plutarchus Agesilaum: quod hoc modo Lysandrum evertit, & dicit:

cit: Naturæ ambitiosæ ad imperium non congruunt: quia altera alterius gloriam in gubernatione impedit. **Vnd ſaget ratione̅ darzu:** τοὺς γὰρ ἐναντίους εἶναι τῆς ἀρετῆς οἷς ἔξεστι χρημάτων συνέργοις. *Idem 29. Novemb. 1572.*

Ambitio eſt viciosa & inordinata appetitio glorię: quia ambitioſus impedit & corrumpit, quantum poteſt, aliorum judicia: & non quærit gloriam recta via. Eſt autem rectiſſima via ad gloriam, ut ait Cicero in Officijs, ſi talis ſis: qualis videri cupis. De Amphiarao ſcribit Aeſchylus, & hic verſus ſæpe citatur à Plutarcho in vita Ariſtidis, & alibi:

Non volebat videri, ſed eſſe bonus.

Hic verſus monſtrat rectiſſimam & compendiariam viam: quæ ducit ad veram gloriam. Videri velle, eſt magna fatuitas: ſed eſſe, eſt aliquid. *Strig. lib. 1. Ethic. pag. 176.*

Ambitionem quoq;, ut *quæ multorum ac magnorum malorum altrix & parens ſit*, ab aula tua ejectam exterminabis. De qua idem ſentio, quod Thomas Pontanus gentilis meus, vir & doctrina, & multarum rerum uſu clarus: quem dicere ſolitum accepi: *Urbium regnorumque peſtem eſſe ambitionem. Ioh. Iovian. Pontanus lib. de Principe, pag. 87. b.*

Univerſale eſt ambitioſos ſerere diſcordias, alios in alio genere: quia non manent intra metas ſui loci: & appetunt majora ſuo loco: & alios premere conantur. Motis autem diſcordijs: aut ſophiſtica, aut manifeſta violentia, vel utroq; modo pugnatur. Ideo Salomon hic tribuit ambitioſo linguam perverſam, id eſt, *ſophiſticam & crudelitatem*. Exempla in tota vita ubiq; obvia ſunt. Nam & *Principes & privati tur-*

bant

turbant bene constitutum statum ambitionibus. Philip. Proverb. 6. pag. 56. 57. edit. tertia.

Ambitio res est deterrima ac periculosa: inprimis quidem civitatẽ partibus inficit: & indignis plerisq; honores ac magistratus potiùs, quàm dignis tradit. Francisc. Patrit. lib. 6. de Repub. tit. 5. pag. 288.

EXEMPLA.

I. Pompeij symbolum fuit: Semper ego cupio præcellere, & esse supremus. Cæsar verò dixit: se malle in obscuro oppido primum esse: quàm Romæ secundum. Verba Dionis de his duobus hæc sunt: Multæ commemorantur occasiones belli civilis inter Pompeium & Cæsarem. Sed verissima causa fuit principatus cupiditas & amor dominandi. Nam Pompejus etsi initiò ornavit & provexit Cæsarem: tamen postea cepit invidere ipsius felicitati & splendori: & primùm quidem clàm conatus est eum premere: tandem verò apertum bellum eidem intulit. Cæsar verò cùm non posset ferre dejectionem de gradu: sed cuperet alijs superior esse: relicta Gallia Romam properavit: ut Pompeium imparatum opprimeret. *Strigel.* 1. *Sam.* 23.

II. Contentiones Milonis & Clodij partim ab ira, partim ab ambitione ortæ sunt. Nam cùm Milo esset amicus Ciceronis: acerrimè oderat Clodium tanquam hostem Ciceronis. Deinde eodem anno honores uterq; in Republica petebat.

III. Saul quamdiu vixit, Davidem generum suum persecutus est: & ita quidem, ut vel dux esset ipse copiarum: quæ ad eum perdendum militabant: eò inductus spiritu ambitionis, ac dolore inde solùm manante: quòd post Goliathi & Philistinorum cædem, Israëliticæ puellæ hanc victoriam celebrantes, primum illi præmium & laudem virtutis tribuissent: quodq; DEVS, ut ejus hypocrysin & inobedientiam ulcisceretur, illum regni successorem ipsi substituisset.

IIII. Absalom eadem ambitione, tanquam rabie & furore abreptus, populum universum contra patrem seditiosè concitat: in ejus necem conjurat: domo ac thalamis paternis publicè absq; ullo pudore conspurcatis & perpetua infamia commaculatis: eum fugientem diligentiùs quàm infensissimum hostem persecutus, & acie instructa aggressus: nec conquievit, quoad omnia indicia & argumenta hominis tum pietatis, tum legis & humanitatis omnis expertis, palàm ederet.

V. Salomon, cùm accepisset divinæ esse voluntatis & decreti: ut Ieroboamus secundum ipsum in decem Israëlis tribus regnum obtineret: nihil ab eo tempore prætermisit: quò hunc è vivis tolleret; & ne DEI consilium & voluntas impleretur, pro virili obstaret.

VI. Rabsaces & Nebucadnezar insolentiùs etiam sese gesserunt. Nam uterq;, victorijs & rebus præclarè gestis elatus, ausus est (ut loquitur Propheta) verba in cœlum jactare, & ore blasphemo DEI potentiæ obloqui: quòd dicerent, eum non posse suos ab ipsorum manibus liberare.

VII. Quæ causa fuit atrocium bellorum, ab initio conditi orbis perpetua serie continuatorum? cur Alexander igni & ferro Asiam omnem persecutus est? cur Cyrus antea Ioniam populatus est? cur Lacedæmonij cum Atheniensibus aut Thebanis, Athenienses verò cum Megarensibus & Corinthijs perpetuas inimicitias & bella gesserunt? cur Carthaginenses in Romanos, Romani verò in omnes nationes, & his subjugatis, in seipsos & patriam manus intulerunt, in suos cives proscriptionibus ita sævientes, ut vel sola narratio tantæ crudelitatis literarum monumentis proditæ, lectores horrore afficiat? Nam liberi cædem parentum mercabantur: uxores virorum: fratres carnificibus suos germanos, servi dominos jugulandos tradebant. Denique nulla fides erat: nulla humanitas: quæ non ab hac ambitione & regnandi cupiditate violaretur. *Iohan. Spinæus de Tranquillitate animi, lib. 2. pag. 55. 56. 57.*

VIII. Certabant inter se ambitione & odio Aristides & Themistocles, omnium Atheniensium civium tunc præclarissimi: & semper in contrarias sententias nitebatur. Proinde cùm aliquando Senatus dimitteretur, rebus omnibus infectis, propter eorum altercationem: exclamavit Themistocles: nisi me & illum in barathrum dejeceritis: Respublica Atheniensium nunquam salva esse poterit. *Francisc. Patrit. lib. 4. de regno, tit. 20. pag. 291.*

IIII. De Ira, seu Cupiditate Vindictæ.

Cupiditas vindictæ est acerrimus motus & stimulus in magnanimis viris. Sicut Ferdinandus dixit de nostro Imperatore: **Mein Bruder ist nicht leichtlich auff den Esel zubringen / Aber wenn er einmal darauff kömpt / so ist er nicht leichtlich davon zubringen**: id est, est lentus, non facilè irascitur: sed iratus vehementer irascitur. *Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 4. pag. 566.*

Cupidi vindictæ non facilè reprimunt se, præsertim naturæ vehementiores. *Idem pag. 603.*

Iracundia in imperij fastigio fulmen esse dicitur. *Strigel. Prov. Sal. pag. 78.*

Pallas apud Sophoclem ostendit Vlyssi Ajacem inimicum furentem: & interrogat ipsum: an voluptatem ex inimici sui calamitate capiat. Huic Vlysses respondet: sibi triste id spectaculum videri. Laudat hunc sermonem Minerva: Et tu si hoc, inquit, animo fueris: superis charus eris: & vitam feliciter exiges tuam. Nam Deus insolentes & vindictæ cupidos odit: mites verò & moderatè agentes diligit. *Idem. pag. 119.*

Ennius de Fabio: Non ponebat enim rumores ante salutem: id est: non voluit propter privatum dolorem turbare Rempublicam. Cupiditas vindictæ plus fecit mali, quàm amor. Sæpe mecum cogitavi, an plus mali ex amore, an verò ex cupiditate vindictæ ortum sit: sed animadverti, majora mala ex vindictæ cupiditate & ira esse orta. *Philip. Mel.*

Multi vindictæ cupiditate eò progrediuntur: ut cùm alios lædere velint, seipsos lædant: sicut & Ovidius ait: Non lædit, nimiùm lædere quisquis avet. *Peucer. in lect. Chron. 20. Septemb. An. 72.*

Nihil societati hominum & humanitati ipsi magis contrarium: quàm iracundia. Est enim origo & radix majoris partis tumultuum, bellorum, seditionum, sectarum, litium, cædium, excidiorum & vastationum: ex quibus perpetuò mundus laborat. Quot quantaq; bella (ab initio orbis conditi) fuere suscepta à Regibus pro placenta, ut ait Democritus noster Gallicus? Quot lites hoc in regno pro teruncio vectigali, domino, quo die oportuit, non penso? Quot amicitiæ, quæ sanctæ ac immortales habebantur, ab his picrocholis dissolutæ & violatæ? Quot vice versa inimicitiæ ab iracundia natæ? *Ioh. Spinæus de Tranquill. an. lib. 3. pag. 113.*

Demiror, quosdam, Viros alioqui magni judicij habitos, reperiri: qui perturbationes laudare ausint: & vindictæ cupiditatem defendere, ut nobile quid, & cum virtute conjunctum. Nam hoc perinde habet: ac si quis morbos corporis, aut urticas & noxias plantas agrorum laudet. Quibus tantò perniciosiores sunt pravæ animi affectiones: quantò remedia difficiliora. Si quis domum suam ipse incenderet: stultus aut rabidus judicaretur. Quid igitur existimandum de eo, qui animum suum, velut igne injecto, inflammat? D. Augustinus ajebat, quemadmodum aceto vas, in quo asservatur, acescit & corrumpitur: ita iracundum ab ira depravari. *Idem pag. 115.*

EXEMPLA.

I. Theodosius cùm ex suis ministris quendam Thessalonicæ occisum fuisse accepisset; statim milites eò misit; qui urbem igni & ferro vastarent; & præ ira jussit; ut nullo discrimine, sontes & insontes, indicta causa, necarent. *Theodoret. lib. 5. Ecclesiast. hist. cap. 17. Sozomen. lib. 7. cap. 24.*

II. Simeon & Levi, vehemente ira perciti propter Dinæ sororis suæ raptum, statuerunt, quicquid futurum esset, Sichemitas omnes interficere, nulla nec periculi sui & parentis ac fratrum suorum, nec innocentiæ eorum, qui ex Sichemitis insontes erant, habita ratione. *Genes. 34.*

III. David cùm audisset se à Nabale repulsum; è vestigio, ira accensus, sese ad illum, & quicquid ejus erat, perdendum accinxit, præter suam naturam. Fuit enim ille, si quis unquam, Princeps clementissimus, & in ferendis inimicorum injurijs moderatissimus. Verùm nullam non vincit & domat virtutem hæc perturbatio; ubi in animo pedem posuit. *1. Sam. 25. Spinæus lib. 3. pag. 180.*

IIII. Quis superbas ædes eversas, urbes florentes solo æquatas, regiones fertilissimas & opulentissimas ab hac execranda perturbatione vastatas enumeret? Abimelech per vindictam oppidum Sichemiticum demolitus est; & agrum sale conspersit, ut sterilem in perpetuum redderet. *Iud. 9.*

V. Gedeon eodem ferè pacto incolas Sucothi & Phanuelis accepit; quòd, dum hostes fugientes persequeretur, panes suo exercitui petens, ab illis non modò repulsam, sed & convicia tulisset. *Iudic. 8.*

VI. Friderico Barbarossa Imperatore, urbs Mediolanensis eversa, & in cineres fuit redacta; quòd cives quidam, odio & contemptu Majestatis Imperialis, dominam Imperatricem impositam mulæ vetulæ, & caudam adversa facie loco habenæ tenentem, per urbem cum maximo spectatorum risu & convicijs circumduxissent.

VII. Carolo ultimo Duce Burgundiæ, habitatores Dinantij, oppidi ad Mosam siti, Leodiensis Episcopi ditionis, ut suum in Ducem odium explerent; statuam illi quàm simillimam, illiusq; insignibus instructam, & ad proximum Ducis oppidũ, Bovinium, vectam, fossæ, graveolentis aquæ & bestiarum venenatarum plenæ, in sella super imposuerunt, ad Bovinios clamantes: Hic sedet magnus bufo, Dux vester. Bovinij verò dolore & commiseratione simul inducti, quòd prospicerent, quantum in periculum illi se conjecissent; nisi Ducem sibi reconciliarent: tabellarium ad illos miserunt cum literis hortatorijs, amicissimè scriptis. Verùm illi ira & furore abrepti, pro munere, quod tabellarijs dari solet, ut inimicum morte mulctarunt, violato hospitalitatis & gentium jure: quo vel apud ferocissimos & inhumanissimos populos legatis & tabellarijs publicis cavetur. Imò, Bovinijs persistentibus illos hortari, quòd timerent ne ad se, ob viciniam, belli calamitas pertingeret, missum ab ijs cum literis, ejusdem cum primis argumenti & lenitatis, puerulum dilacerarunt instar luporũ aut leonum rabidorum. Vnde intelligere est; hujus perturbationis eam naturam esse: ut homines omni humanitate spoliatos quasi per gradus ad majorem subinde crudelitatem deducat; quoad in summo gradu positos, & cumulata iniquitatis mensura, DEVS in exitium præcipites agat; & sanguinem ab illis effusum ulciscatur; ut his miseris Dinantianis accidit; quos omnes in flumen binos immergi, urbe solo adæquata, Dux jussit; ut tertio pòst die diceretur: Hic fuit Dinantium.

VIII. Non multò meliùs Regiaci cives, Attrebates, à Rege Ludovico habiti sunt: qui obsessi, Gallica insignia ad furcam suspensa supra muros erexerunt, contumeliæ causa. Rex autem capta urbe, insolentiæ illius autores capitis supplicio affecit: urbem mœnibus discinxit; multitudinem captivam huc illuc dispersit.

IX. Quid nostra ætate Burdegalensibus factum est, regio præfecto seditiosa proditione interfecto? Præsidio, quo antea caruerant, gravati fuerunt: privilegia adempta: reditus publicus fisco commissus: immunitates abolitæ: fides eorum perpetuò Regibus suspecta. Quamvis clementiùs quàm pro merito tractati sint. Multæ enim maximæ & florentissimæ urbes leviori de causa graviùs mulctatæ fuerunt: ut

X. Alexandria, in qua omnis juventus jussu Imperatoris Caracallæ à milite interfecta fuit: quòd gestum illius contumeliosè traduxissent.

XI. Quoties Gandavum eversa fuit, ob temeritatem quorundam audacium & iracundorum: qui plebem res futuras nullo modo prospicientem, præsentes parùm cernentem concitabant, obtendentes boni publici & privilegiorum ac immunitatum defensionis studium, & sese Principum immoderatis cupiditatibus opponere jactantes: quamvis hæc falsò prætexerunt: cùm potiùs tyrannidem longè graviorem & intolerabiliorem invehere conarentur? Iacobus & Philippus Artevellius nescio qui, ambo artifices, plures ducentis millibus in perniciem illo pacto secum attraxerunt: *ut Froissardus scriptum reliquit. Idem Spinæus, pag.* 131. 132. 133.

XXV.

AMbitiosæ naturæ cùm sint regnandi cupidæ: quod clementia nequeunt, crudelitate obtinere conantur.

Sunt ambitiosi quidam: qui cuperent quidem sine sanguine potiri dignitate aut imperio desiderato: verùm cùm plura obstent: & post ceptam rem, resiliendi honestè non detur facultas: detectis clandestinis factionibus, quas per dolos perfici putaverunt: necessarium habent, vel occumbere: vel auxilio crudelitatis & impietatis cepta persequi. Et proinde ambitio regnandi, quantumvis dolosè se insinuet,

aut

aut ab initio tyrannicam auſpicatur crudeliter administrationem: aut per crudelia, ſimulata amici priùs perſona, poſſeſſionem poſtea tuetur: aut nondum aſſecutam perſequitur, cum pernicie ſemper Reipublicæ: cujus deſiderat principatum. Petr. Gregor. Toloſ. lib. 7. de Repub. cap. 18. pag. 502.

EXEMPLA.

I. Clearchus Heracleota cùm tyrannidem decreviſſet uſurpare Heracleotarum; nec tamen tutum haberet locum, quo ſe defenderet: conſtituit, ut mercenarij clàm exirent, raperent, injuriam inferrent, vulnerarent: quod cives ægrè ferentes, Clearchi auxilium imploraverunt. Qui reſpondit, cohiberi non poſſe: niſi ij mœnibus circundati eſſent. Permittentibus autem Heracleotis, locum civitatis munivit, arce facta: qua poſtea, non ad injuriam compeſcendam, ſed ad inferendam, uſus eſt. Et rurſum, ut caperet potentiores, quos ſibi obſtituros putabat; rumores ſparſit, ſe dimiſſurum ſatellites, quibus ſtipabatur: & conſilio trecentorum Rempublicam traditurum. Qui convenerunt in curiam ad afficiendum laudibus Clearchum, & libertatem recipiendam. At ille, poſitis ad curiam militibus: trecentos per præconem evocavit; & ſingulatim comprehenſos, juſſit in arcem deducere. Dehinc multos cives è medio tollere volens, cùm occaſionem & cauſam non haberet: delegit eos, qui eſſent maximè ad militiam idonei, ad expeditionem in caniculæ æſtu, quaſi urbem Aſtacum oppugnaturus. Poſtquam autem appropinquavit Aſtaco: cives quidem in paluſtri loco, quieto & pleno ſtantium aquarum, juſſit caſtra ponere: ipſe quaſi ſummam emoleſtiam oppugnationis toleraturus, excelſa loca & umbroſa, aquis affluentia, cepit, & in his caſtra metatus eſt: & eò uſq; oppugnationem extendit: donec ſuos cives perdidiſſet ibi ob paluſtria & morboſa caſtra: quibus extinctis, caſtra cum mercenarijs movit, cauſatus peſtem fuiſſe cauſam interitus civium. Potuit autem hoc modo ille Tyrannus civibus jugum imponere fraude occulta: ſed non evaſit judicium Dei. Namq; tandem à Chione familiari & auditore Platonis interemptus eſt.

II. Agathocles ex figulina opera ad Tyrannidem Syracuſanorum pervenit, primùm ſub ſpecie conſervandæ libertatis: & Soſiſtrato unà cum ſuis urbe exacto, revocatus ab exilio, cepit criminari de inſidijs ſibi factis ſexcentos: qui poſt paucorum dominationem urbi præfuerant: eò quòd partes populi tuerentur. Sicq; movit ſeditionem contra ſexcentos: eaq; ratione direptæ eorum & opulentorum facultates. Et id cùm obtinuiſſet; tanquam liberata Republica, finxit, ſe velle etiam ſe magiſtratu abdicare. Quod cùm perſuaderet populus ne fieret: finxit, non alio modo ſe in eo remanſurum: quàm ſi ſolus eſſet; & ſine Collega imperaret. Quo impetrato: ſtatim cepit crudeliter ſævire; bonos tollere & ſibi adverſantes: & ad omnia crudelitatis exempla pro ſuæ poteſtatis conſervatione confugere. Verùm divina vindicta non

diu passa est hanc feram immanem: sed necatis ejus filijs Archagatho & Heraclide à militibus, ipse carbonibus exustus candentibus, extinctus est.

III. Post mortem Saladini Sultani AEgypti, qui Christianorum terror dicebatur, totq; regna invaserat vivens, & domuerat Orientem: occupavit frater ejus Saphadinus regnum. Qui ut tutiùs regnaret: necavit octo filios, nepotes, filios Saladini: omnes Tyranni orbis ferè filios tollens: ut nullum successorem de suis haberit in imperio Saladinus: qui multis sceptrum ademerat.

IIII. Nicocles Eunuchus, Evagoram Regem Cypri dolo malo occidit: & Salaminiorum regnum sibi subegit. *Idem pag. 502. 503. 504.*

XXVI.

OMnium calamitatum in Imperijs & Rebuspublicis causæ sunt 1. Idolatria. 2. Tyrannis. 3. & Libidinum confusiones. Strigel. part. 2. Locor. Theol. pag. 209. & in Proverb. Salom. pag. 151. & 2. Paral. 36. Et in Chron. part. 1. pag. 337.

Tres causæ mundum perdunt: Idola: Tyrannis:
Atq; invisa simul fœda Libido DEO.

Quid vocas Idolatriam, Tyrannidem & Libidines?

I. *Idolatria* complectitur tria.

1. Superstitionem: quæ sua sibi fingit & fabricat numina: & instituit peculiares cultus contra mandatum Dei.

2. Hypocrisin, quæ velo quodam religionis simulato corrumpit fontes doctrinæ cœlestis.

3. Epicuræum contemptum omnium religionum, tanquam fabularum anilium.

II. *Tyrannis* duo complectitur.

1. Injustam violentiam, fraudes, rapacitatem, injurias superiorum.

2. Negligentiam magiſtratuum in tuenda & conſervanda diſciplina & honeſtis legibus, neceſſarijs ad conſervationem humanæ ſocietatis.

III. *Libidinum confuſiones* denotant omnes commixtiones prohibitas lege Dei.

Quare hæc tria peccata evertunt Regna & Reſpublicas?

Propter duas cauſas.

1. Quia Deus ſeveriſſimè iraſcitur his peccatis. De idolatria dicitur: Maledictus qui ſculpſerit ſibi idolum. De Tyrannide: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. Item: Væ qui ſpolias: quia ſpoliaberis. De Libidinibus: Omnis anima, quæ fecerit has abominationes, delebitur de populo ſuo.

2. Quia hæc peccata polluunt & contaminant omnes ordines vitæ humanæ: unde neceſſariò ſequitur mutatio. *Idolatria* polluit Eccleſiam. *Tyrannides* vaſtant politias, Regna & Reſpublicas. *Libidines* contaminant Oeconomias.

Chytræus in Exodo fol. 110. facit quatuor præcipuas & proximas cauſas προκαταρκτικὰς everſionis omnium regnorū: 1. Idolatriam. 2. Tyrannidem erga Eccleſiam & cæteros ſubditos. 3. Libidines. & 4. Seditiones ſeu inteſtina bella.

Regimina ſunt inſtituta, ut mali puniantur, & boni defendantur: & quàm diu hæc officia fiunt: tam diu manent Imperia. Sed quando magiſtratus fiunt Tyranni: & ſævitiam exercent in innocentes: tunc evertuntur & pereunt totæ familiæ. Tyranni non

ni non ſunt diuturni. Deus punit Tyrannidem. *Philip. in Poſtil. per Pezel. ed. part. 4. pag. 351.*

EXEMPLA
punitæ Idolatriæ, Tyrannidis & Libidinum confuſionis.

I. Totum genus humanum deletum eſt aquis diluvij propter hæc tria peccata. De Idolatria dicit textus: Et corrupta erat terra coram DEO. De Tyrannide: Erant gigantes ſuper terram: id eſt: Tyranni turbantes pacem publicam. De Libidinibus: Ingreſſi ſunt filij DEI ad filias hominum: & genuerunt ex eis. *Geneſ. 6.*

II. Cananæi deleti ſunt à populo Iſraël: quòd vagarentur in iſtis gentibus tria illa peccata. *Deut. 7. & 26.*

III. Manaſſes Rex Iudæ punitus eſt divinitus, & abductus in captivitatem à Rege Aſſyriorum Benmerodach, propter Idolatriam & Tyrannidem. *2 Reg. 21.*

IIII. Monarchia Chaldæorum ad Perſas eſt tranſlata propter blaſphemias in DEVM & tyrannidem impij Regis Balzaar: qui Herodoto Labinythus dicitur, Is enim in venatione filium Gobryæ interfecerat.

EXEMPLA
punitæ Idolatriæ everſionibus & mutationibus Imperiorum.

Etſi omnia peccata Deus odit & punit: tamen nullum majori indignatione deteſtatur, quàm Idolatriam: quæ eſt crimen læſæ majeſtatis divinæ. Vt enim concors maritus etſi multas infirmitates uxori condonat: tamen adulterium ferre nullo modo poteſt: ita Deus de omnibus peccatis faciliùs diſpenſat, quàm de cultu idolorum. Fugiamus igitur omnem Idolatriam, ſive craſſam, ſive ſubtilem: ſi volumus vitare pœnas: quas Deus cultoribus idolorum denunciat. *Strigel. 2. Paral. 7.*

I. Regnum Iſraël poſt mortem Salomonis divulſum eſt in duo diſtincta regna, regnum Iuda, & regnum Samariæ, quod ceſſit Ieroboam Regi, & complexum eſt decem reliquas tribus. Hæc divulſio, ut narrat hiſtoria, facta eſt propter Idolatriam Salomonis. *1. Reg. 12.*

II. Regnum Samariæ exciſum eſt à Salmanaſſare Rege Aſſyriorum propter cultum idolatricum aurei vituli: & abductæ ſunt decem tribus in captivitatem: quæ nunquam in patriam ſunt reverſæ. Hujus calamitatis cauſa fuit Idolatria Regum & populi. *2. Reg. 17.*

III. Regnum Iuda deletum eſt à Nebucadnezare Aſſyrio propter eandem Idolatriam: & abducti eſt in Babylonem tribus, templo & urbe Hieroſolyma flammis deleta *2. Reg. 25.*

IIII. Propter blaſphemias Regis Sennacherib, quas evomuerat in DEVM in illa expeditione contra Iudæos, transfertur Monarchia ab ejus poſteritate ad Chaldæos.

V. Totus Oriens pœnas dedit, vaſtatus armis Turcicis, propter blaſphemias Arrianorum contra Filium DEI.

EXEMPLA

punitorum Regnorum propter Tyrannidem.

I. Regnum Aegypti everſum eſt propter crudelitatem, ſævitiam & tyrannidem Pharaonis; quas exercebat in Iſraëlitas.

II. Aſtyages Rex Medorum punitus eſt à nepote Cyro Perſa, propter Tyrannidem, quam exercebat. *Herodot. lib.* 1.

III. Monarchia Chaldæorum tranſlata eſt ad Perſas à Cyro: cùm Rex Balſaar in venatione interfeciſſet filium Gobryæ. *Xenoph. lib.* 7. *παιδ. Cyri.* Daniel narrat, punitas eſſe divinitùs blaſphemias Regis contra DEVM. *Daniel.* 5. Itaque translatio facta eſt propter blaſphemias & Tyrannidem.

IIII. Aegyptus defecit ab Imperio Romano ad Saracenos: cùm Græci ſuperbè & avarè imperarent. Iſti ſervitutis pertæſi, evocatum contra Græcos Calipham Saracenorum Ducem, Regem ſibi delegerunt, Græcis exturbatis & rejectis: anno poſt natum Chriſtum. 703.

V. Mutationi in Helvetia factæ, vindicanti ſe in libertatem, cauſas præbuerunt inclementiora & injuſtiora imperia illorum: qui pro Imperatoribus illa loca adminiſtrarunt: & ὕβρις nobilitatis. ἣ Σμύρνην καὶ Μαγνῆτας ἀπώλεσε, καὶ Κολοφῶνα. Exitus verò is fuit: qui olim in veteri Græcia: cùm civitates, Regulis, qui ſuperbè & tyrannicè imperarent, vel ejectis, vel oppreſſis, vel in ordinem redactis, paſſim in Attica, Achaia & Peloponneſo, ſeſe in libertatem vendicarunt. Regia enim poteſtate vel abrogata prorſus, vt Athenis, Thebis, & alibi, vel ad eum modum acciſa ac circumſcripta, ut ſolo nomine agnoſceretur, ut Spartæ, ſummam poteſtatem vel in populum, vel in optimates, vel in utroſq; tranſtulerunt. Commemorantur duo inſignia exempla ὕβρεως (ut rurſum ad Helvetica revertamur) unum de Præfecto Suitenſi: alterum de Vntervvaldenſi. Suitenſis collocato ad ſcopum honeſti eo in loco civis filio, & ſupra caput pueri impoſito pomo, coegit patrem ad pomum ceu metam jaculari: ut ſi pomum non collimaſſet: transfigeret filium. Sed & patrem, cùm inſigni auſu rem tantam feliciter peregiſſet illæſo filio, inſuper vinctum ſecum abduxit: in quo itinere excuſſis compedibus, Tyrannum trucidavit. Vntervvaldenſis adulterio per vim & contumeliam oblato conjugi cuidam ejus oppidi civis, cauſam conjurationi præbuit. Ita ἀφορμὴ mutationis proxima provenit à pœna Tyrannidis & Libidinum. *In Chron. Philip. pag.* 605. 606.

VI. Piſiſtratus collega Solonis habuit duos filios, Hipparchum & Hippiam. Hipparchus interfectus eſt ab Harmodio & Ariſtogitone: *ut ſcribit Thucyd. in lib.* 6. Hippias verò pulſus eſt Athenis propter tyrannidem. *Plinius lib.* 34. *cap.* 4. Athenienſes primi omnium Harmodio & Ariſtogitoni Tyrannicidis publicè poſuerunt ſtatuas. *Strig. part.* 2. *Loc. Theol. pag.* 210.

EXEMPLA

punitarum Libidinum excidijs Vrbium & Regnorum.

Sæpe publicarum calamitatum proximæ causæ sunt, & quasi προκαταρκτικοὶ, Libidines. Strig. in orat. de Abrahamo. Et Pezel. in Genes. cap. 34. pag. 644.

Causæ maximarum calamitatum & perturbationum in genere humano, plerunq; sunt confusiones libidinum. Deniq; plenæ sunt historiæ magnarum mutationũ: quibus occasionem præbuerunt libidines. Nihil enim tam est invisum Deo: quàm mens incesta, & animus impurus: ut verissimè dixit Lactantius. Idem Strigel. in Chron. part. 1. pag. 383.

Semper, quando venturæ sunt pœnæ, præcedunt illæ: enormis Tyrannis, & Libidines. Ista sunt certa signa venturarum mutationum. Philip. in Cordiali Bucholc.

Omnes Reges, qui se polluunt incestis Libidinibus, hærent in pœnis. Idem ibidem.

Sæpe propter Libidinum confusiones totæ gentes deletæ sunt. Idem in Chron. p. 3. Strig. lib. 1. Eth. p. 518.

Non tantùm Regna tota sunt deleta, sed sæpe totæ gentes sunt excisæ & dissipatæ bellis & cædibus, propter Libidines. Peuc. in lect. Chron. 12. Iunij, An. 74.

Multæ magnæ clades, bella & vastationes or-

tæ ſunt ex Libidinibus. Philippus in Poſtilla pag. 41. Et paulò pôſt: Ariſtoteles plurima exẽpla collegit in Politicis: quibus admonet: *mutatas eſſe Reſpublicas propter Libidines.*

In conſpectu ſunt exempla quotidiana: *vagantur pœnæ per Regum, Principum & privatorum familias, propter adulteria & inceſtas contaminationes:* quia manẽt regulę immotę: Omnis anima, quę fecerit has abominationes, eradicabitur. Item: Scortatores & adulteros judicabit Deus. 1. Cor. 6. Ne erretis, nec ſcortatores, nec adulteri poſſidebunt regnum Dei. Et Galat. 5: Manifeſta ſunt opera carnis, adulterium, ſcortatio, impudicitia. Talia facientes regnum Dei non poſſidebunt. Epheſ. 5: Nullus ſcortator aut immundus habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei: nemo vos ſeducat vanis ſermonibus. *Strigel. lib. 1. Eth. pag. 517. 518.*

Sequuntur exempla.

I. Quinq; urbes deletæ ſunt propter libidines flammis cœleſtibus, Sodoma, Gomorra, Adama, Seboim, & Segor. *Geneſ. 19.*

II. Tota tribus Benjamin deleta eſt propter ſtupratam Levitæ conjugem. *Iudic. 20.*

III. David pulſus eſt ex regno à proprio filio Abſalone, propter raptam Vriæ conjugem. *2. Sam. 11.* Trucidata ſunt multa millia civium: contaminatæ ſanctæ matronæ.

IIII. In deſerto 24000. hominum propter fornicationem occiſa ſunt: & ſuſpenſi omnium tribuum Principes: inter quos erat Nahaſſon: ex quo CHRISTVS, teſte Matthæo, ſecundum carnem natus eſt. *Num. 25.*

V. Inter cauſas excidij Hieroſolymæ recenſentur à Ieremia idolorum cultus & adulteria. *Strig. in orat. de Abrahamo.*

VI. Diluvij etiam cauſæ fuerunt libidines. *Philip. in Poſtilla pag. 41. b.*

VII. Vrbs Troja, tam ampla & opulenta, ſolo æquata fuit, Principibus occiſis, & nobilibus matronis & puellis in captivitatem abductis: idq; propter Helenæ raptum: quam abduxerat à marito Paris. *Herodot. lib. 2. & Homer.* Pro repetenda Helena Græci ingentem compararunt claſſem: & pugnarunt cum Trojanis annis 10. menſibus 6. diebus 12. Ceciderunt ex Græcis 886000. ex Trojanis uſq; ad oppidum proditum 676000. ut ſcribit Dares Phrygius. Trojani Græcis repetentibus Helenam reſponderunt: ſe quidem ſentire, injuriorum virorum eſſe, rapere fœminas: amentium autem, raptis ulciſcendi operam dare: prudentium autem, pro nullo habe-

rera-

re raptorum pulchritudinem: quippe quæ nisi voluissent: haud dubiè raptæ non fuissent. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 11. de Rep. cap. 1. pag. 649. 650.*

VIII. Ioniam Cyrus populatus vastavit, in has miserias à suis luxurijs & scortationibus conjectam. *Spinaus pag. 272. lib. 5.*

IX. Romæ Reges sunt ejecti, & mutata forma Reipublicæ post expulsum Tarquinium: cujus rei causa fuit stuprum illatum Lucretiæ conjugi Collatini à Tarquinio Regis filio. *Livius lib. 1.*

X. Sardanapalus amisit Monarchiam: quæ post ipsum translata est ab Assyrijs ad Chaldæos per Phulbelochum præfectum Babylonicum. Causas huic mutationi præbuerunt libidines: quibus Rex fuit deditus. Vixit enim in gynecæo, indutus muliebri veste. *Diodorus Siculus lib. 3. rerum antiquarum, cap. 7. Vide suprà in reg. 6. longam narrationem de hoc Sardanapalo.*

XI. Decemvirorum potestas sublata est Romæ propter tentatam ab Appio pudicitiam filiæ Virginei. Rempublicam Romanam initiò gubernarunt septem Reges, à Romulo usq; ad Tarquinium Superbum: cujus filius Sextus Tarquinius stupravit Lucretiam; & duravit regnum annos 244. teste Livio. (fuit dimidia periodus: integra est 500. annorum) Post Reges exactos, præfuerunt Reipublicæ Consules bini singulis annis. His successerunt Decemviri, Appius & reliqui Collegæ; sed occasio hujus mutationis hæc fuit. Appius Claudius Decemvir, incensus amore cujusdam virginis Romanæ, quæ erat alteri desponsata, cùm non posset ea potiri, dedit negocium clienti: ut eam prætextu servitutis raperet. Pater puellæ Lucius Virginius, cùm non posset aliter filiam vindicare in libertatem (quia magna erat potentia Decemvirorum) cultro lanij transfodit puellam. Propter hanc rem mutata est forma Reipublicæ: & conjectus est in carcerem Appius, & quidam alij. Reliqui sunt pulsi in exilium: postea res iterum rediit ad Consules. *Strigel. part. 2. Locor. Theolog. pag. 209.*

XII. Mauri expulerunt Gottos ex Hispania, & regnum occupârunt, attracti à Iuliano Cantabriæ Comite: cujus filiæ Rodericus Rex Gottorum stuprum intulerat. *Anno Christi 717. Eandem historiam Spinaus lib. 5. de Tranquillit. animi pag. 272. sic describit:* Saraceni, qui diu Hispanias & regnum Granatæ usque ad Ferdinandum Arragoniæ Regem tenuerunt: à quo, felice virtute ac prudentia magni Gonsalvę uso, expulsi fuerunt; eò ex Africa venerant cum numeroso exercitu, evocati & introducti artificio cujusdam nobilis Hispani, vindicandæ gratia factæ ipsi à Rege Roderico injuriæ ob consuetudinem cum ipsius uxore; quo tribus prælijs atrocissimè profligato & cæso cum omni stirpe regia, populus ab impijs illis Mahumetanis subjugatus, non solùm bona & libertatem, sed etiam fidem & religionem Christianam amiserunt. Proponat sibi vnusquisque ob oculos mentis imaginem turbarum, confusionum, gemituum, tyrannidum & miserabilium oppressionum: quæ tunc in eas regiones propter illud adulterium grassabantur: altera ex parte terribilis DEI furor consideretur, earum omnium calamitatum causa efficiens. Iam igitur talia peccata extenuemus quantum velimus; quæ tam severè DEVS vindicet.

XIII. Belli inter Thebanos ac Phocenses per decennium conflati, quod ἱερὸν, id est, sacrum appellatum est, Thebana mulier, à Phocense quodam amoris stimulis rapta, causam præbuit. *In Aphthonij Progymn. fol. 45.* Deinde etiam Thebanis magna mala attulit incesta consuetudo sapientissimi Regis Oedipi cum matre. Pater

Oedipi fuit Lajus. Is rapuit cujusdam civis filiam Chrysippam ad turpitudinem nefariam. Ideo punitus est sterilitate; non potuit procreare sobolem: sed tandem contra fatum, ut loquar cum Poëtis, obtinuit importunis precibus filium Oedipum: à quo est interfectus. Nam Lajus jussit exponere Oedipum: qui postea eductus est à pastore: & cùm haberet jam maturitatem ætatis: redijt Thebas: & in itinere Lajum interfecit, nolentem cedere de via, ignorans esse patrem. Postea cùm solveret Oedipus ænigmata Sphyngis: nupsit ei Iocasta mater: ex quo suscepit filios, qui dimicarunt de regno, Eteoclen & Polinicen, & filias Ismenem, Antigonem, &c. Omitto cætera. Vixit autem Oedipus ante bellum Trojanum. Nam historia Thebana est antiquior Trojana. *Strig. part. 2. Locor. pag. 209.*

XIIII. Libidinum occasione fuerunt Franci primùm attracti in Galliam. Senator Trevirensis attraxit Regem Francorum contra Romanos: eò quòd Lucius præses Trevirensis eripuerat ipsi conjugem. Ita occupata urbe Trevirorum Belgium subegerunt universum: & condiderunt regnum Francicum. Circa annum Christi 714.

XV. A simili occasione libidinum extitit ἀφορμὴ expeditionis: quam susceperunt Galli Senones. Et narrat Timarus scriptor, fuisse tetras confusiones libidinum in gente Hetrusca. Res sic gesta. Adolescens nobilis Lucumon Clusinus, orbus parentibus, sed divitijs inter suos cives facilè primus, & forma spectabilis, rapuerat tutoris Aruntis conjugem: cum qua aliquandiu occultè consueverat. Tutor Aruns re ad Iudices delata, cùm amicorum numero & largitionibus à Lucumone vinceretur: justo dolore accensus, invitat Gallos & Celtas Senones: ut sedem quærant in illa parte Italiæ: quæ erat amœnissima & fertilissima: & ut scelus Lucumonis punirent. Ita DEUS universæ gentis Tyrrhenæ scelera cùm esset puniturus: egressi ex horridioribus locis Celtæ Tyrrhenos oppresserunt: & ut Plutarchus refert, decem & octo Tyrrhenorum maximas urbes, & ad opum & divitiarum splendorem comparandum, & ad magnificè delicateq; vivendum opulentissimas, illas gente ea oppressa occuparunt: & in suam redegerunt potestatem. *Peucer. in lect. Chron. d. 12. Iunij, An. 1574.*

XVI. Carolo Rege Galliæ, fratre Ludovici IX. qui in Sicilia erant Galli, crudeliter omnes sub vesperam festi Paschalis interfecti sunt: infantes rapti ab uberibus maternis, silicibus illisi: gravidæ dissectæ, ut fœtus avulsi feris objicerentur: aliaq; immania perpetrata ad vindicandas eorum libidines: quibus mulieres & virgines Siculas stuprabant. *Spinæus pag. 273.*

XVII. Extat apud Plutarchum in vita Pelopidæ & alibi, memorabilis historia. Scedaso cuidam, in Leuctris habitanti, & humaniter peregrinos hospitio excipienti, licet non admodum diviti, duæ erant formosæ & honestæ filiæ: quarum amore duo Lacedæmonij hospites correpti, primò quidem præsentiam & virtutem patris reveriti, nec ardentem libidinem suam patefacere ausi, abierunt. Sed reversi, cùm pater abesset: & filiæ comitate patria & decora grataq; urbanitate illos excepissent: tum illi has solas, & consilio ac ope destitutas, obliti omnis officij, honestatis, hospitalitatis, amicitiæq;, sacrati juris, antiquæ majorum suorum virtutis, severarum adversus adulteros Lycurgi legum, austeræ patriæ disciplinæ, famæ virtutis & æquitatis Spartanæ ubique celebratæ, aliarumq; rationum (quibus contineri potuissent: nisi eos sua libido excœcasset) turpissimè violarunt: & incorrupta illibataq; hactenus virginitate per vim spoliarunt: ad hæc eas lamentantes, & Deorum hominumq; fidem, tantæ injuriæ & turpitudinis ultricem implorantes, in puteum dejecerunt. Postquam

abijssent:

abijssent: pater reversus diu hæsit inscius, quid filiabus suis factum esset; quoad caniculæ indicio, quæ ad puteum itaret, miserè suffocatas reperit. Quibus sepultis, miserabiliter lugens, cùm Lacedæmonios illos se absente reversos, intellexisset, suspectos habuit: quòd aliquando sibi filias laudassent. Itaque Lacedæmonem profectus, rem ad Ephoros detulit: non auditus, aut neglectus, ad Reges se contulit: inde ad populum, cùm & ab his negligeretur. Sed neminem nactus, qui vellet auderetvè pro ipso verba facere, quantumvis justa orante: tum demens præ dolore pedibus terram pulsans, manus ad cœlum tendens, & diras Spartiatis imprecatus, super sepulchra puellarum seipsum jugulavit. Quid autem inde accidit? Tunc Lacedæmonij omni Græciæ, præsidio in præcipuas urbes posito, dominabantur. Sed Thebani servitutem indignè & impatienter ferentes, duce Epaminonda, præsidiarios ad unum omnes interfecerũt: & cùm accepissent, Lacedæmonios ipsorum rebellionis ulciscendæ causa accelerare; statim coactis copijs, ad sepulcra filiarum Scedasi illis occurrerunt; & victos ita profligârunt: ut se recolligere postea nunquam potuerint. Quod omnium admirationem excitavit: quia inauditum hactenus fuerat: à paribus, nedum ab inferioribus, illos superatos fuisse. Et certè DEVS tum evidentissimè ostendit: se probè stupri illius, & magistratuum in eo ulciscendo negligentiæ, meminisse. Quod ut manifestiùs declararet; potentissimos, & omnibus formidabiles, cùm per septingentos annos imperium Græciæ obtinuissent, voluit ab imbellibus, paucis & malè instructis, repentè cædi & profligari ad sepulcra virginum illarum; ac uno prælio ad eam & hominum & bellicorum apparatuum necessitatem redigi; ut ab eo tempore non facilè adorientib. resisterent. Et quò meliùs hic DEI justitiam animadvertamus; Pelopidas, unus ex Thebanorũ ducibus, paucis ante conflictum diebus, signis quibusdam aërijs territus, Scedasum in somnis vidit, ipsum hortantem ut pergeret; fore enim, ut eo victore Lacedæmonij sibi & filiabus suis injuriam acceptam luerent. Quis ex hac historia non intelligat, DEVM semper apertis esse oculis, & parata manu ad observandos, & tempore opportuno plectendos non solùm ipsos autores scelerum, sed etiam magistratus & Respublicas, à quibus tolerantur. *Idem pag.* 275.

XVIII. Dicunt Constantinopoli tantam fuisse libidinum turpitudinem, antequam à Turcis capta esset; ut omnes homines dixerint: futuram esse ingentem mutationem.

XIX. Dicunt Vincentiam hoc modo venisse in Venetorũ potestatem; quia Vincentiæ Dominus jussit ad se adduci civis cujusdam filiam; quam pater ei mittere noluit. Abducta est igitur vi; & post aliquot dies remissa patri dissecta in calatho. Pater, re deliberata cum amicis quibusdam & Senatoribus, mittit cadaver, ut erat dissectum, Senatui Veneto: eiq; pollicetur deditionem urbis. Ita Tyrannus oppressus & expulsus est. *Philip. in Locis Manl. pag.* 328.

XX. Athenis filij Pisistrati ejecti sunt, propter contumeliam factam sorori Harmodij. *Strigel. in Chron. part.* 1. *pag.* 383.

XXI. Bellum Iantino Regi Scytharum, Darius Rex Persarum intulit; cùm filiæ ejus nuptias non obtinuisset: armatisq; 700000. hominum Scythiam ingressus, non facientibus tamen hostibus pugnæ potestatem, metuens ne interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis 90000. hominum, trepidè refugit.

XXII. Fuit & motum bellum inter Moschum & Regem Sveciæ Iohannem III. sopitum vix Anno 1582. ex eo ortum: quòd cùm Moschus gravi bello pressisset Polonos: bonamq; Lithuaniæ partem sub suum imperium junxisset: ita ad pacis venit

conditiones; si sibi donaretur in matrimonium Catharina Magni Sigismundi Polonorum Regis filia, Sigismundi autem Augusti soror germana. Sed illa eum rejecit: & data fuit in matrimonium Iohanni Duci Finlandiæ, potentissimi Gostavi filio: qui olim Sveciæ Regis filius natu secundus: & successit in regno Sveciæ Erico fratri ex primo matrimonio, captivato: contra quem Moschus acerrimum inivit bellũ; quod tandem finitum est, Moscho per Iohannem III. Regem Sveciæ & Gothorum, & Stephanum Regem Polonorum cedere coacto; & pollicente summo Pontifici; se contra Turcam & Tartarum Christianis Principibus conjuncturum. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 11. de Rep. cap. 1. pag. 649. 650.*

XXVII.

Historiæ ostendunt, semper post βουλιμίας *seu infinitas expilationes, mutatam esse formam Reipublicæ. Strigel. 1. Paral. 17. Philip. in Comment. in Daniel. cap. 11. pag. 129. b.*

Mutationes regnorum accelerant βουλιμίαι: ut dicebat Capnio: Quando conduplicantur lateres: tunc venit Moses. *Idem Philip. in Postil. part. 3. pag. 561.*

Inter signa mutationis Imperij scis hoc quoque recitari: Hinc usura vorax. Idem in Epist. ad Camerar. pag. 638.

EXEMPLUM.

Cùm Romæ quater centesimæ in usu fuerunt, & aliæ compilationes: tunc veniebant pœnæ. Iulius & Pompeius intestinum bellum incipiebant. *Idem ibidem.*

XXVIII.

Quos pecunia ad honores & administrationem Reipublicæ evehit: ij plùs privatæ, quàm publicæ rei consulunt.

Cavenda

Cavenda ſummopere venalitas magiſtratuum, maximè quibus ineſt juris dicendi neceſsitas, tanquam omnium ſcelerum fons, iniquitatis principium & finis. Facit enim ambitio honorum: ut multos inveniat emptores, avaros quidem, ſed indignos, quod venale proponitur: cùm etiam, quando venalia ſunt officia, multi indigni inveniantur: qui per largitiones ad dignitates prorumpere conentur. Petr. Gregor. Toloſan. lib. 4. de Repub. cap. 5. pag. 177.

Peccatur ex parte concedentium magiſtratus, cùm venales faciunt. Sæpe enim accidit: ut idonei, & qui totum vitæ tempus in jure diſcendo triverunt, non habeant, unde poſſint mercari munus: quod tamen utiliter exercere poſſent: & dextra tenent lapidem inopiæ, qui eos remoratur: cùm altera ſuſtineant ingenij alas: quibus, ſi darentur, & invenirent magiſtratus, emergere ex latebris poſſent. Accidit etiam aliud damnum Reipublicæ: ut nemo aut rarò virtuti ſtudeat: cùm ſciat, non virtute, ſed precio promotionem ad dignitates fieri: atq; ideo vileſcunt ſtudia: vileſcunt leges: quæ ab ignaris & mercatoribus officiorum, pro modo ignorantiæ polluuntur. Quòd ſi quis obijciat, Principem cum precio etiam capacem requirere emptorem, & ideo eum, qui emerit, ſubijcere probationi & examinationi curiarum: admitto hunc prætextum quoq; cupiditatis ſervire excuſationi: ſed remanet primùm indiſſolutus nodus: quòd idonei vel magis idonei pecunijs ut plerunque carent: & ideo Reſpublica illorum utilitate privatur: item quòd deterrentur à ſtudijs utilibus Reipublicæ: qui ſciant, ea ſibi non profutura ſine pecunijs: & potiùs ſe transferunt ad negociationem & artes lucroſas: quàm ad virtutem. Sed & vix reijciuntur etiam indigni, qui pecunias numeraverint Principis

ærario. Accedunt enim, ſi reijciantur, tot juſſiones Principis: ut abſolutæ poteſtati Principis qui in claſſe judicum jam ſunt admiſſi: hunc, indigniſſimum quamvis, repudiare ampliùs non auſint contendere. Vt etiam aliquando quidã Princeps reſponderit, recuſantibus inutilem Reipublicæ, & amuſum, tanquam ex numero pecoris Arcadici: *poſſe aſinum inter tot equos morari*. Sed utinam unus tantùm, & non tot, gregem Arcadicum implerent: quanquam *vel unus ſolus, poßit eſſe inter plures bonos, pernicies totius Reipublicæ. Idem cap. 6. pag. 193.*

EXEMPLA.

I. Octavianus Cęſar juxta antiquas de ambitione leges edictum propoſuerat, Anno ab V. C 736. ut qui largitionibus factis, magiſtratum aliquem ambijſſet, per quinquennium ab his arceretur.

II. Deteſtatur fœdiſſimas judiciorum venalitates Caſſiodorus; quemadmodum & deteſtantur ſacri Canones & Leges Epiſcopalium venalitatẽ & ambitionem.

III. Declinantis Imperij manifeſtum notatur ſignum à Vopiſco in Aureliano; quòd ſub eo officia venalia eſſe ceperunt; neq; dabantur hominibus; ſed divitijs.

IIII. Idipſum factum ſub Iulio Cæſare tradit Pomponius: & data ſectarijs, non merentibus; ſed exiſtente Republica turbulenta, ut ait Plutarchus in Cæſare.

V. Habetur in Annalibus Franciæ, Ludovicum XII. Regem, qui dictus eſt Pater populi, ad relevandum populum, & ut diſſolveret æs alienum, contractum per Carolum VIII. anteceſſorem, atq; ut opem ferret alijs quibuſdam majoribus negocijs, quibus premebatur, & ut redimeret Mediolanenſem Ducatum, primum fuiſſe ex Regibus: qui vendiderit officia regalia: & tamen abſtinuiſſe à venditione officiorum judicaturæ: quæ invendibilia eſſe placuit.

VI. Honorem juris & gladij nunquam Alexander Severus Imperator vendidit, dicens: neceſſe eſſe, ut qui emit, vendat. Et ego non patiar, inquit, mercatores poteſtatum: quos ſi patiar: damnare non poſſum: erubeſco enim punire eum hominem: qui emit & vendit.

VII. Demoſthenes, civitates ægrotaſſe, cùm magiſtratus intenti eſſent muneribus, & nimiùm delicati in ocio degerent cives, & inde ſubverſionem Reipublicæ illorum inopinatè accidiſſe, docet.

VIII. Cornelius Tacitus perſtringit Dolabellam; qui prætextu ſpectaculi edendi, Quæſturam venalem effecit. Cenſuit, inquit, Dolabella ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum, pecunia eorum; qui Quæſturam adipiſcerentur. Apud majores virtutis id præmium fuerat: cunctiſq; civium, ſi bonis artibus fiderent,

licitum petere magiſtratus; ac nec ætas quidem diſtinguebatur: quin prima juventa Conſulatum aut Dictaturas inirent.

IX. Martianus, Illyricus genere, cùm eſſet in bello ſtrenuus, Imperator ab omni exercitu creatus, initium reformationis Reipublicæ ex ea parte incepit: & confeſtim decrevit, nemini per pecuniam conferendum eſſe magiſtratum.

X. Idipſum & feciſſe Anaſtaſium quoq; Imperatorem Theodorus Lector ſcribit; & magiſtratus antea venales gratis contuliſſe.

XI. Statuit & Zoa Orientis Imperatrix, cum ſorore conſorte ſua Theodora: ne magiſtratus ſeu principatus venderentur, ut antè fiebat; eaq; de re extat ejus conſtitutio in Iure Orientali, collecta per Bonfidium, titulo; περὶ τοῦ ἀπρίατην τὰς ἀρχὰς γίνεσθαι: de non vendendis magiſtratibus.

XII. Ariſtoteles etiam improbat, tanquam errore plenam, legem Carthaginenſis legiſlatoris: quæ ditiſſimos tantùm in magiſtratum vocabat. Nam ſi, inquit, reſpicere oportet ad opes, gratia quietis: pravum eſt, magiſtratus maximos eſſe venales, Imperium & belli ducatum. Hæc enim lex precioſas magis facit divitias, quàm virtutem; ac civitatem totam ad ſtudiũ pecuniarum convertit. Vbi autem non maximè honoratur; ibi non eſt poſſibile, firmum optimorum eſſe in Republica ſtatum.

XIII. Conſentit Conſul eloquentiæ inſignis Cicero. Nullum, inquit, vicium eſt tetrius: quàm avaritia, præſertim in Principibus, & Rempublicam gubernantibus. Habere enim quæſtui Rempublicam, non modò turpe eſt; ſed ſceleratum etiam & nefarium. *Idem pag.* 177. 178.

XXIX.

NUllum Imperium in hodiernum diem uſq;, vel amplificatum, vel conſervatum eſt: niſi per homines Reipublicæ ſtudioſos: qui non ſaltem publicum commodũ amant: ſed & in eo promovendo propriam utilitatem & autoritatem ita negligunt: ut Reipublicæ vitam, honorem atq; fortunas impendere parati ſint. Et econverſò: ubi homines contrariæ qualitatis Rebuspublicis præeſſe ceperunt: eodem die talis earum inclinatio eſt facta: ut penitus tan-

dem conciderint. Fridericus Furius Ceriolanus in Idea Consiliarij pag. 57. 55. 56.

Erat olim apud Athenienses lege sancitum: ut quoties advocata concione populus de Republica consultabat: præco maxima voce diram cladem & exitium illi & posteritati ejus imprecaretur: qui Reipublicæ inutile consilium daret: ne ipse incommodum aliquod subiret. Erant autem illæ execrationes, quæ caput civis perfidi devovebant, tam horrendis verbis scriptæ: ut maximum metum omnibus, qui illas audiebant, incuterent. Sapienter enim intellexit, qui legem illam tulit: *nihil esse acuto ingenio sine fide, sine Reipublicæ studio, sine patriæ charitate, perniciosius. Idem pag. 186.*

EXEMPLA.

I. Callicratides, qui Dux fuit Lacedæmoniorum in bello Peloponnesiaco, cùm classem salvam conservare posset, eam ab Arginusis removendo: & prælium cum Atheniensibus, citra rerum suarum detrimentum, declinare; id facere recusavit: quòd diceret: Lacedæmonios, illa classe amissa, aliam parare posse: se fugere sine suo dedecore non posse. Quare prælio facto; classis ejus profligata, maximo Lacedæmoniorum damno, in hostium potestatem venit.

II. Verùm Q. Fabius Romanus diversam rationem amplexus, & injurias sui exercitus, hostiumq; per contemptum atq; irrisionem, Cunctatorem ipsum appellantium, patienter perpessus, Hannibalem, multis victorijs exultantem, ita cecidit: ut patriæ libertatis, & oppressionis Carthaginensium autor fuerit. Vnde antiquitate & prudentia celeberrimus Poëta Ennius eum carmine singulari concelebravit: quod, quia dignum est Regum palatij aureis literis inscribi, apponere libuit:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem:
Non ponebat enim rumores ante salutem:
Ergo postq; magisq; Viri nunc gloria claret.

Callicratides semel recedere noluit, ne gloriæ periculum subiret: Fabius sæpiùs tergiversando prælium detrectavit, nulla nominis ratione habita. Quantùm itaq; Reipublicæ profuit? Callicratides de rerum summa cum periculo decertare, quàm ignominiosè terga vertere maluit: Fabius cum infamia fugere (ex vulgi opinione loquor) quàm Rempublicam, in discrimen conijcere, potiùs duxit. Callicratides cum amissa victoria, Rempublicam, vitam atq; honorem perdidit, cognomine TEMERARII deformatus: Fabius cunctatione, cum Republica vitam & honorem conservavit, gloriosum cognomen MAXIMI, à rebus præclarè gestis, referens. *Idem pag. 57. 58. 59.*

Univer-

XXX.

VNiversaliter quando semel fit insignis destructio alicujus regni: nunquam postea recuperatur vetus dignitas.

Etsi quassatæ aliquo tristi casu civitates restitui in meliorem statum possunt: tamen cùm prorsus deletæ sunt: nulla spes est instaurationis. Hæc sententia declarari potest imagine: quam Orator Atticus proponit. Vt homo vivus ex adversis rebus eluctari potest: mortuo nihil spei in hac vita superest: sic *Vrbium, quæ opibus & gloria floruerunt, mors est desertio & vastitas. Strigel. in orat. de Ieremia.*

EXEMPLA.

I. Regnum AEgyptiacum eversum per Mosen, quod sine ulla dubitatione fuit omnium regnorum pulcherrimum, nunquam recuperavit pristinam dignitatem.

II. Regnum Babylonis destructum ab Alexandro post eversam Monarchiam Persicam, & Darium interfectum, nihil fuit ampliùs.

III. Regnum Hierosolymæ destructum à Nebucadnezar, nunquam est restitutum in pristinum statum: sicut ostendunt historiæ Iudaicæ post reditũ ex Babylone.

IIII. Quando Ionia horribiliter est vastata ab Harpago: qui fuit dux Cyri: postea nunquam recuperavit pristinum decus. Multa millia hominũ conscenderunt naves: & se submerserunt potiùs: quàm ut venirent in potestatem Medorũ. *Herod. lib.* 1.

V. Carthaginis magna fuit potentia: antequam deleretur à Scipione. Post excidium verò etsi fuit restituta ab Augusto Cæsare: tamen non fuit par potentia & opibus veteri urbi.

VI. Thebæ excisæ ab Alexandro Magno, cùm antea fuissent inter potentissimas Græciæ urbes, postea restitutæ nullam ampliùs habuerunt potentiam.

VII. Cùm Troja fuisset maxima urbium ejus temporis, & Asiæ domina: postquam semel à Græcis eversa & deleta est: postea nunquam instaurata est. *Strigel. in orat. de Ieremia.*

XXXI.

Respublicæ donec hospitia Ecclesiarum manent, non dissipantur, nec funditus delentur. *Strig. in orat. de studio Theologico, habita Ienæ, 9. Mart. An. 1552.*

EXEMPLA.

I. Navis, quæ Paulum vehebat, etsi videbatur mersura navigantes: tamen ex tempestate eluctata est; & socios Pauli in portum integros & incolumes perduxit. *Idem ibidem.*

II. Vt tota domus ObedEdom felix est propter præsentiam arcæ: sic DEUS *benefacit politijs: quæ sunt hospitia Ecclesiarum & Scholarum.*

III. Floruit Regnum AEgyptium: donec familiæ Iacob hospitium præbuit. Postea cùm exasperata esset tyrannis Regum AEgyptiorum contra Israëlitas; Regnum florentissimum diu varijs seditionibus quassatum est. *Idem 2. Sam. 6.*

XXXII.

Respublicæ tam diu florent & vigent: quàm diu ibi regnat & floret sapientia & consilium.

Poëtæ fingunt, fuisse in fatis: evertendam esse Trojam, ablato Palladio: quo significarunt: *tam diu stare ac florere Respublicas: quàm diu ibi regnet Pallas, id est, Sapientia & Consilium: ea amissa: illas concidere ac everti.* Bucholc. in Chronolog. pag. 271.

XXXIII.

FIeri non potest: ut Respublica sit quieta & tranquilla: regnante Magistratu sine legitima vocatione. Nam is, qui per scelus Rempublicam oppreßit, circumspectat omnia: & quicquid increpuit, pertimescit. Contrà verò subditi omnes nervos contendunt: ut alieni imperij jugū excutiāt. Strig. 2. Paral. 23.

Raró successus habent ij: qui fiducia potentiæ aut generis affectant gubernationem. Peucer. in lect. Chron. 15. Octob. An. 69.

Regnum malis artibus comparatum, & vi retentum, non potest perdurare. Lælius Zecchius lib. 1. de Principe, cap. 4. pag. 64. Et Petr. Greg. Tolos. lib. 6. de Rep. cap. 19. pag. 377.

Nullum regnum dolo aut scelere partum est diuturnum. Strigel. 2. Paral. 23.

Imperia sine mandato, & vocatione Dei legitima, non sunt felicia. In Chron. Philip. lib. 5. pag. 524.

Qui non rite ad Imperatoriam dignitatem pervenerunt: cruenta morte plerunq; interierunt.

Raró contigit, ut qui per tyrannidem & vim illatam, regnantibus ademerunt principatus, diu

gaudeant & utantur prædâ: sed talione vel ipsi, vel posteri plectantur. Petr. Greg. Tolos. lib. 6. de Repub. cap. 19. pag. 378.

Dolo & fraude plures ad dignitatem principatus pervenerunt: ad quam legitimè pervenire non potuissent. Et quibusdam aliquandiu fortuna arrisit: aliquibus detrimento fuit: ut detectis dolis, etiam unà cum principatu vitam deposuerint. Idem lib. 7. cap. 18. pag. 498.

EXEMPLA.

I. Athalia sine ulla dubitatione fuit fœmina astutissima & audacissima. Nam Tyrannos oportet esse non stolidos: sed callidos & versutos: neq; ignavos, sed acres: non deniq; timidos, sed audaces: ut omnium Tyrannorum exempla ostendunt. Cùm autem sex annos in Iuda regnasset: anno septimo interfecta est à confœderatis propter scelus: per quod Regnum violata lege divina invaserat. Nemo igitur sibi usurpet honorem, nisi vocatus à DEO: nec quisquam propter potentiam grassetur inter homines, perinde quasi ipsi, quicquid libet, liceat. Verissimè enim Heraclitus dixit: non faciendum esse Soli, ut excedat spacia sua: quod si faciat: reperturas tamen illum Furias administras justitiæ. Et in libro Sapientiæ cap. 6. scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur.

II. Cùm Iudæi ægrè ferrent sibi præfici peregrinos, Principes ex Ethnicis natos; ac disputarent, tribui Iuda Regnum promissum esse, donec Messias nasceretur: subinde atroces seditiones moverunt. Herodes verò victor occidit summum Senatum populi Iudaici: quem nominabant septuaginta duos Seniores. Strig. 2. Paral. 23.

III. Si intueamur historias nostri seculi per annos triginta; reperiemus, nemini, qui conatus fuit aliquid extra vocationem, consilia successisse. Fuerunt infelicia bella nostrorum Principum: & penè omnes oppressi sunt mole illarum rerum: quas extra vocationem susceperunt. Peucer. in lect. Chron. d. 15. Octobr. An. 1569.

IIII. Anno Christi 1257. duo simul electi diversis sententijs Imperatores. Alij ad Richardum Cornubiæ Comitem, Iohannis Anglorum Regis filium, alij ad Alphonsum Castellæ Regem Hispanum suffragia inflectebant: & visus est uterq; non tantùm magna contentione & ambitione ambire Imperium: sed multo id auro velut licitare tanquam empturus: propterea diversis sententijs adeptus est nomen Augusti uterq; eodem anno: sed conditione dispari. Richardus enim præsens mox Imperium à Moguntino, Coloniense, & Palatino, quorum suffragia emerat, accepit. In eo sese confirmaturus, vi potiùs, quàm benevolentia, dissoluto fœdere Principum, ac pertur-

perturbata pace publica, hostiliter atq; crudeliter persecutus eos, qui à cæteris in electione dissenserant, direptionibus atq; incendijs magna damna dedit. Sed ut *violentum nullum est diuturnum:* ita citò exhaustus pecunia, quam largitionibus immoderatis in emptionem suffragiorum profuderat, ac tandem à suis etiam spretus ac derelictus, desperatione redijt in Angliam ad Henricum fratrem, bella cum subditis gerentem: ubi in obsidione oppidi cujusdam telo trajectus oppetijt. Alphonsus aberat. Ad hunc, Galliæ Regis consensu, Biturigibus eventum consultationum Germanicarum expectantem, legatos misit factio adversa: qui in Germaniam illum adducerent. Sed dum cunctatur Philosophica quadam seu moderatione, seu potiùs timiditate: reformidans discordias, quibus flagrabant Germania & Italia: Imperium foris, regnum domi amittit, dejectus de spe consequendi Imperium novis Principum consilijs, paterno regno domi exutus à filio Sancio. Reversus Hispalim Alphonsus mœrore contabuit. *In Chron. Phil. lib. 5. pag. 524.*

V. Inter Friderici II. & Rudolphi Imperatoris tempora, quatuor Reges Romani contra antiquorum morem electi, exitu tragico perierunt. 1. Henricus Thuringiæ Princeps intra Vlmā sagitta lethaliter percutitur. 2. VVilhelmus Comes Hollandiæ interficitur à Phrysijs. 3. Richardus Anglus tumultu patrio eijcitur è patria: & à Guidone Comite Starchenbergio Viterbij in templo cæditur. 4. Alphonsus Rex Castiliæ etiam pellitur. *Fabric. in orig. Misn. lib. 1.*

VI. Cresphontes defraudatis orphanis fallaci sortione occupavit Messenem. Postea cives eum interfecerunt: & conjunx Merope furens filios interfecit. Hæc pœna fuit fraude occupati alieni regni, deceptis orphanis. *Phil. in Chron. pag. 3.*

VII. Mortuo Eduardo IIII. Anglorum Rege, relicto filio Eduardo: Richardus frater Eduardi IIII. Glocestriensis Dux, filio Eduardi datus à patre tutor, interfectis optimis quibuscunq;, cum Rudolpho Shao Theologo egit: ut is in concione populum doceret: Eduardum non fuisse ex Richardo Eboracensi Duce natum; sed ex quodam alio: qui matris Cæciliæ ante nuptias notitiam furtim habuisset. At neminem posse dubitare: quin Richardus foret verus Ducis filius, isq; primogenitus: qui jure regnum patri debitum possidere deberet. Quare illa falsa persuasione stipatus jam armata multa manu inaugurari se fecit tyrannicè Regē Londini Anno 1484. & postea Eboracum profectus, nepotes in carcere necari curavit. Verùm postquam biennio obtinuisset tyrannidem, omnibus invisus, ab Henrico VII. vita & pariter & regno exutus est.

VIII. Evectus Hyperbolus Atheniensis post Cleonis potentiam ad principatum sua versutia: cùm priùs æreas lucernas factitaret. Sed è Republica ejectus propter improbitatem, Samumq; profectus, culeo insutus in mare dejectus est, inimicorum insidijs.

IX. Gvilimerus, Genserici quondam Regis nepos, cùm regni hæreditatem, vivente Hilderico Rege, immatura ac insana cupidine devorasset: Hildericum accusavit apud Vandalos: quòd proditione Vandalos Iustiniano subijcere conaretur: & excitata seditione, comprehendi illum, carcereq; concludi, & se substitui, ut gradu proximum, curavit. Sed hoc ipsum illi vitam, & mox Vandalis imperium in Africa abstulit. Siquidem Iustinianus ea de re commotus, ruptis fœderibus cum Genserico antea initis, per Bellisarium Vandalos vicit: & captum Gvilimerum habuit.

X. Dolo occupaverat regnum Poloniæ quidam Lescus nomine, non minùs

composito: quàm eo, quo Darius regnum Persarum invenerat. Verùm dolo detecto: hic Lescus pro regno mortem sibi comparavit. Ejus rei narratio digna est quæ recenseatur. Lesco enim primo ejus nominis Rege Polonorum sine liberis mortuo: & multis procerum Principatum ambientibus: placuit, indicto ad certam diem masculorum equorum cursu, qui primus ad metam pervenisset, Princeps & dominus esset totius Poloniæ: fixaq; est meta apud Prandivicum amnem in aperta planicie ad Septentrionalem plagam Cracoviæ. Inter proceres competitores fuit unus, Lescus nomine: cùm stadium vafro consilio stratis clàm ferreis in sabulo exagonis sive stylis cœcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, impedivisset: ipse obliquo & minimè impedito tramite, primus ad metam pervenit. Munierat etiam ipse equi sui calces soleis ferreis: ne offenderet in stylis: si fortè currens impetu in eos incideret: cùm omnes omnium aliorum equi, de more illius temporis, soleas ferreas nullas haberent. Atq; rei prorsus ignaris, & miraculo attonitis omnibus: Lesco oblatus est principatus. Verùm techna & dolo patefactis: statim conscriptus & necatus fuit.

XI. Fuit quidam Iohannes Vicentinus Monachus Bononiæ: qui de se opinionem in animis hominum confirmaverat: ut cum DEO colloqui crederetur, & suscitare mortuos: unde principatum & tyrannidem Bononiensis civitatis per annum tenuit.

XII. Vt & Iacobus Bussularius Monachus alius, concionibus Ticinensem populum circumducens, miseræ urbis tandem Tyrannus crudelis evasit: donec Galeatius II. Vicecomes, urbe domita, eum cepit. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 18. pag. 500. 501. 502.*

XXXIIII.

IMperia & regna plerunq; habent signa quædam fatalia, de incremento & inclinatione fortunæ.
Sabinus in 13. lib. Metamorph. Ovidij.

Omnis habens Capricornum in Horoscopo ascendentem, facit mutationẽ in Imperio Romano. Dicitur enim esse fatale signũ in mutationib. Imperiorũ.
Philip. in Locis Manl. pag. 416.

Dicunt aliqui, fatale esse signum: videlicet, quòd omnis Imperator habens Capricornum in

ascendente, faciat mutationem in Imperio. *Idem in Postilla Pezeliana part 4. pag. 658.*

EXEMPLA.

I. Trojanum regnum habuit aliquas significationes: quamdiu duraturum esset: atq; extitit vaticinium de simulacro Palladis, tanquam de signo fatali. Fingitur Troja eversa: postquam Palladium fuit illinc ablatum. Eo figmento significatur: tum demum everti Respublicas: cùm sapientia ex urbibus sublata est. Pallas enim, cujus id erat simulacrum, Dea sapientiæ & consilij olim habebatur. Procopius de bello Gothorum lib. 2. tradit: Palladium fuisse redditum Aeneæ in Italiam venienti. Nam Diomeden, qui Vlysse juvante illud ex arce Trojana sustulerat, esse admonitum oraculo, cùm graviter ac periculosè ægrotaret: si vitam retinere vellet: ut Palladium restitueret viro Trojano. Scribit autem (si rectè memini) fuisse simulacrum instar præliantis & vibrantis hastam: nec Græcæ, sed Aegyptiæ imagini simile: diuq; conservatum fuisse Romæ in Fortunæ fano. Postea translatum esse Constantinopolin: ibiq; defossum in foro Constantini. Arbitror Imperatorem Constantinum ita persuasum habuisse: ibi fore Imperium orbis terrarum; ubi simulacrum illud custodiretur. *Sabinus.*

II. Augustus habuit Capricornum ascendentem in Horoscopo: ideoq; ipsum incudit in auream suam monetam.

III. Vespasianus quoq; habuit Capricornum.

IIII. Noster Imperator Carolus V. etiam habet Capricornum, ascendentem in Horoscopo. *Philip. ut suprà. Et in Postil. per Pezel. ed. part. 4. pag. 658.* Sleidanus scribit, Carolum ijsdem Calendis, quibus natus erat, Imperatorem creatum fuisse Bononiæ à Clemente VII. coronatum: Franciscum Regem Galliarum cepisse: & de Germania triumphasse. Habuit autem in ortu Capricorni sidus: quo sidere etiam natus fuerat Augustus: qui propterea nummum felici Capricorni sidere percussit. Ad quod etiam Horatius alludit, cùm Hesperiæ Tyrannum Capricornum appellat. Eodem sidere Carolum Borbonium, Cosmum Medicen natum Cardanus scripsit, & Selymum Principem Turcarum: qui 7. Cal. Sept. eodem mense, quo M. Antonium Augustus vicit, Regem Persarum Hismaëlem in Calderanis campis fregit: biennio pòst eisdem Calendis Campsonem Soldanum de imperio dejecit. Hi omnes habuerunt Capricornum in ortu: & singuli ad maxima imperia, regna, ducatus, & opulentas hæreditates pervenerunt: multaque & gravissima bella felici exitu gesserunt. Hinc Basilicus Mathematicus prædixit Cosmo Medici Florentię Duci, cùm adhuc privatus esset, & de eo nihil cogitaret, ingentis opulentiæ hæreditatem ipsi portendi: quòd in ipso genituræ Horoscopo Capricorni felix astrum mirabili conspirantium siderum aspectu irradiatum esset. *Henricus Ranzovius libro de prædictionib. astrologicis, pag. 192.*

XXXV.

ANimadvertendum est, omnem irruptionem gentium factam esse ab Ortu, & locis illis magis Septentrionalibus, in Occasum, à primis temporibus. Et è converso, paucæ migrationes factæ sunt ex Occidente in Orientem. Et tantùm duæ Celticæ leguntur. Vna ante natum Christum: ubi Galli effusi in Italiam, Græciam & Asiam, omnia devastârunt. Horum reliquiæ in Asia consederunt: & provinciæ Galatiæ nomen indiderunt. Hodie utuntur lingua Germanica. Ex eorum Regibus fuit Dejotarus: quod sine dubio nomen fuit Theodoricus, **Dittrich**. Altera post Christum natum nostrorum Argonautarum: qui cum ingenti multitudine expeditionem in Asiam susceperunt. **Sonst findet man wenig** migrationes ex Occidente in Orientem. *Peucer. in lect. Chron. 9. Februarij. An. 1572.*

Nescio quo providentiæ decreto, res & vigor ab Oriente (considera, si voles) in Occasum eunt. *Iustus Lipsius lib. 1. de magnitud. Rom. cap. 3. pag. 13.*

Sanè illud sagax & curiosa mens deprehendet: sacra, imperia, artes, ab Oriente ferè in reliquum orbem & in Occasum paulatim defluxisse. *Idem lib. 1. poliorcetικῶν cap. 3. pag. 12.*

Ex Septentrione omnibus ætatibus gentium peregrinarum migrationes extiterunt.

Imperia maxima sunt propagata in Austrum.

Docent historiæ, omnia penè Imperia à Septentrione in Austrum propagata: pauca verò vel nulla

ab Austro in Septentrionem. Hoc nimirum est, quod Propheta ait: *A Septentrione omne malum.*

Apud Ieremiam cap. 1. minatur Deus omnibus regnis: se puniturum regna orbis terrarum immissione gentium Septentrionalium: *Ab aquilone,* inquit, *omne malum super omnes incolas terræ.*

EXEMPLA
migrationis ab Ortu & Septentrione.

I. Ex locis Orientalibus effusi sunt Sacæ, Dai, Getæ, Gotthi, Heneti & Sarmatæ, Vngari, Tattari duce Tamerlane in Asiam ante annos centum irruentes. Hic Tamerlanes Bajazetem Imperatorem Turcicum in cavea ferrea circumduxit.

II. Turci primùm in angustijs Caucasi montis habitarunt; inde egressi, cùm potentiores essent facti, Asiam invaserunt.

III. Sapientes non tam metuunt Turcas, quàm Tattaros. Pleriq; enim sunt in ista sententia: Germaniam tandem prædam futuram Tattaris.

IIII. Regnante apud Lydos Ardy Gygis filio, Cimmerij à Scythis Nomadibus ejecti, transierunt in Asiam: & novas sedes quæsiverunt. *Herodot. lib. 1.*

V. Vandali, Gothi, Alemanni, & aliæ gentes, quæ Italiam & alias Romani Imperij provincias invaserunt, ex angulo Septentrionali prodierunt primùm.

VI. Cimbrica Chersonesus est Dania. Cimbri habitarunt ad Septentrionem, in illa angusta ora ad littus Balthicum, ad mare Septentrionale. Hi Cimbri, Septentrionales populi, unà cum vicinis Teutonibus, id est, Germanis, fecerunt irruptionem in Italiam tempore Marij, ante Christum natum: & maximam cladem initiò attulerunt Romanis: nec mediocrem eis pavorem incusserunt: sed tandem à Mario callido duce, magis consilijs, quàm armis repressi sunt. *Strig. part. 2. Locor. Theol. pag. 185.*

EXEMPLA
propagationis Imperiorum à Septentrione in Austrum.

Assyrij vicerunt Chaldæos: Assyrios Medi: Græci Persas: Parthi Græcos: Romani Pœnos: Gotthi Romanos. Turcæ fregerunt Arabes: Tattari Turcas: Angli Gallos: Scoti Anglos.

XXXVII.

EÆ mutationes, quibus totæ gentes fatali quasi incitatæ impetu, relictis sedibus pristinis, quæsi-

ſiverunt novas ſedes, pulſis prioribus colonis, ferè periodo uſitata quingentorum annorum duplicata, id eſt, *mille annis acciderunt.*

EXEMPLA.

I. Ante natum Chriſtum circiter 500. annos egreſſi ex Septentrionalibus & Occidentalibus locis Gotthi, occuparunt regimen Iazygum, magnam partem Pannoniæ, Thraciam, Myſiam ad Pontum Euxinum, Mæotidem paludem, Boryſthenem & Tyram fluvium: ubi adhuc Tranſlyvani, reliquiæ Getarum atq; Tyrigetarum: pepuleruntq; colonos veteres. Hos anno 300. circiter poſt Chriſtum natum Hungari cum alijs adorti pepulerunt: & maxima parte terræ occupata, Gotthos coëgerunt in anguſtos angulos: & Germanos invaſerunt. Manſerunt ergo in illis locis circiter mille annos.

II. Rurſus circumactis mille annis Turci ex Scythia effuſi, & Vngaros & cæteros adoriri ceperunt.

III. Sic anni ſunt mille: quando Vandali primùm irruperunt in has regiones.

XXXVII.

O*Mnia regna ſuos fatales limites habent.* Solius CHRISTI regnum hanc habet gloriam, quòd non ſit ſeptum & incluſum certis terminis & limitibus: ſed CHRISTUS, ut ait Zacharias cap. 9. & David Pſal. 72. dominatur à mari uſq; ad mare, & à flumine uſq; ad terminos orbis terrarum.

Omnia regna fatales habent limites: ultra quos progredi feliciter non poſſunt. Strigel. 1. Sam. 2.

Nullum Imperium unquam complexum eſt totum orbem terrarum. Idem in Chronicis pag. 71.

EXEMPLA.

Fatalis limes Perſarum.

Prima Monarchia, imò & secunda habuit terminum fatalem Hellespontum, id est, illud angustum fretum: quod est inter Asiam & Europam, non procul à Constantinopoli. Nam quandocunq; progressi sunt ultra illum terminum vel Chaldæi vel Persæ: semper victi sunt: fuerunt infelices. Hunc transgressi Darius Hystaspis & Xerxes, re infecta, & magnis cladibus acceptis, intra fatales limites revocati sunt. *Idem ibidem.*

Hac de re ait Polybius *lib.* 1: Persarum quibusdam temporibus magnus principatus ac magna potentia fuit: sed quotiescunq; transgredi Asiæ terminos ausi fuêre: non in principatus solùm, verùm etiam in proprij capitis periculum inciderunt.

Semiramis Babyloniæ regina rebus præclarè gestis ad extremum victa est: cùm bellum intulisset Indorum regi Staurobati. *Diodorus Siculus lib.* 2. *rerum antiquarum, cap.* 5.

Græcorum.

Tertia Monarchia, videlicet, Alexandri, habuit partem Europæ, & partem Asiæ. Nihil habuit in Africa. *Strig. in Chron. pag.* 71.

Romanorum.

Vltima Monarchia Romana tempore Augusti, quando fuit potentissima & florentissima, habuit versus Orientem fatalem terminum à DEO definitum Euphratem. Nam quandocunq; Romani sunt progressi ultra Euphratem: semper fuerunt infelices. *Strig. in Chr. p.* 72. *& ps.* 2 *pag.* 19 *&* 1. *Sam.* 2. Hunc transgressus Crassus ad Euphraten Aquilas, natumq;, suosq; perdidit: & letho est ultimus ipse datus. Iulianus Alexandrum Magnum in Monarchia Persarum occupanda imitari volens, & Euphratem cum exercitu transgressus, justas suæ impietatis & sævitiæ adversus Christianos pœnas persolvit. *Chytræus in Iosuam fol.* 67.

Carus Narbonensis Imperator Romanus, cùm ad fatalem Imperij Romani limitem, ad fluvium Tygridem, qui Euphrate paulò orientalior est, pervenisset, mortuus est. *Philip. in Chron. lib.* 3. *pag.* 193.

Cecinerant Vates antiquissimi, Romana arma Ctesiphontem transire nefas esse: & Duces, qui ausi fuissent, pœnas daturos esse. Putant M. Crassum id cogitantem cum exercitu perijsse. M. Vlpium Trajanum transgredi ausum, Italiam non repetijsse: & quinq; provincias trans Tygrim statim amisisse: satiusq; fuisse iter non tentasse: legiones longo labore attrivit & ferè consumpsit. Et quamvis victor longiùs produxerit terminos: tamen non multùm profecit. Ctesiphontem cupiens transire, superato Tygride, Valerianus, à Sapore Rege Persarum captus est. Verùm Odenatus Palmyrenus victor Romanæ majestatis, Ctesiphontem usq; trans Tygrim pervenit. Carus Imperator exercitum Probi Sarmatico bello latè victorem duxit in Persida: hostile regnum vastavit: Seleutiam cinctam Euphrate, quam olim ceperat Aelius Verus Antoninus, expugnavit. Deinde Ctesiphontem petentem, & longiùs progredi volentem, vel morbus, vel ictus fulminis cœlo turbido & coruscante absumpsit. *Cuspinianus in Vita Cari Cæsaris, pag.* 104.

Flavius autem Vopiscus de eodem Imperatore Caro sic: Plerunq; dicunt vim fati quandam esse: ut Romanus princeps Ctesiphontem (Ctesiphon urbs regia ad

Euphratis ripam) transire non possit: ideoq; Carum fulmine absumptum: quod eos fines transgredi ceperit: qui fataliter constituti sunt.

Philippus lib. 3. *Chron.* facit fatalem limitem Imperij Romani Assyriam.

Ita videtis, DEUM constituisse ὁροθεσίαν, ut dicitur Act. 17. in concione Pauli ad Athenienses: id est, ***constituisse metas & fines singulis Imperijs: ultra quas metas & fines non potuerunt progredi.*** CHRISTUS autem habet tale regnum: quod tam latè patet: quàm totus orbis terrarum: & est regnum sine fine: sicut dicit Angelus ad Mariam Luc. 1. Cujus regni non erit finis. *Strigel. in Chronicis pag.* 72.

Turcarum.

Solimannus Turca nunquam feliciter dimicavit cum Persis.

XXXVIII.

VErsus Septentrionem cùm omnibus regnis, tum etiam Romanis, fuit fatalis terminus Tanais & mons Caucasus: ultra quem nemo ex Regibus aut Monarchis regni & potentiæ suæ milites protulit.

EXEMPLA.

I. Sesostris potentissimus Aegypti Rex, postquam totam Asiam victricibus armis percurrisset: & ad Colchidem accessisset: scribitur acie victus esse à Colchorum Rege. *Plinius.*

II. Cyrus Persicæ Monarchiæ conditor in eadem vicinia à Tomyri Massagetarum regina victus est. *Herodot. lib.* 1.

III. Darius Hystaspis, tertius Rex Persarum, profectus contra Scythas, re infecta redijt domum. *Herodot. lib.* 4. Nullus Rex in Septentrionem altiùs ascendit Dario: sed ultra Tanaim tamen non est progressus.

IIII. Alexander Magnus non irritatis feris gentibus Septentrionis, portas Caspias ferratis repagulis obseratas clausit: ut gentes Scythicas hoc pacto ab Asiæ aditu arceret. *Plutarch. in Vita Alexandri.*

V. Romani ultra Mithridatis regnum non ascenderunt.

XXXIX.

OMnia regna creverunt foris militari labore & disciplina: domi modestia & justitia gubernationis, & ordinum ac onerum distinctione. Contrà, eversa militari disciplina in castris, domi verò legum autoritate jacente ac prostrata, regna evertuntur.

Dionysius Halicarnassæus dicit: Respublicas crescere tribus rebus: 1. religione, si Dij placentur. 2. modestia & justicia. 3. fortitudine bellica adversus exteros hostes.

EXEMPLA.

I. Romanum Imperium ascendit ad hoc fastigium: cùm domi diligentes in regenda disciplina & moribus populi essent: foris verò acerrimi in militia: id quod ostendit Manliana severitas interfectione filij: quòd contra edictum paternum cum hoste dimicârat. De hac diligentia Romanorum inquit Poëta:

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

II. Turcicum Imperium simili modo crevit, domi justa severitate, & foris fortitudine ac virtute militari.

III. De urbe Carthagine Polybius scribit: ideo eam amisisse Imperium, & victam esse: quòd circa tempora bellorum Punicorum in urbe Carthagine omnia negligentiùs administrarentur: & disciplina magis laxaretur: econtrà verò Romam ideo vicisse: quòd eo tempore majori cura & studio Romæ mores hominum regerentur.

IIII. Regnum Persicum crevit: quòd domi à teneris ad justitiam & observantiam legum adducerentur milites: foris verò militares labores magna virtute exercerent: sicut Xenophon scribit in παιδείᾳ Cyri.

XL.

QVando heroës excitati sunt divinitus: secutæ sunt magnarum urbium & magnorum regno-

rum everſiones. *Vide Poſtil. Phil. per Pezel. editam, part. 2. pag. 101.*

Quoties ſurgit aliquis magnus & potens Rex: tunc evertuntur magnæ urbes. *Idem part. 3. pag. 662.*

Cauſa eſt:

Quia Deus vult per duces à ſe excitatos puniri Tyrannos, & mutari Imperia. Id non fit ſine magnis cladibus, ſicut dicitur: πᾶσαι πολιτειῶν διαφοραὶ πᾶσαι ἐπιφοροι: id eſt omnes mutationes politiarum ſunt funeſtæ.

EXEMPLA.

I. Cyrus evertit regnum Lydorum, Medorum & Aſſyriorum: miſerè pervaſtavit Ioniam: quæ tunc in toto orbe fuit florentiſſima.

II. Italia non eſt perpeſſa tantas mutationes & vaſtationes à temporibus Friderici II. quantas ſub Carolo V. Imperatore: ſub quo Roma capta eſt & direpta.

III. Tales etiam fuerunt Alexander Magnus, Romani, Gotthi, Turci. Per hos quoq; urbes & regna everſa ſunt.

IIII. Carolus domuit urbem Florentinam, & alias: Veneti erant in magno metu. *Philip. ut ſuprà.*

XLI.

OMnia regna circa finem magis turbulenta fuerunt omnibus ætatibus & temporibus. *Strig. 2. Sam. 24.*

Cùm impendent ruinæ: creſcunt ſeditiones & tumultus. *Idem 2. Reg. 15.*

Magnæ ſemper perturbationes, magni motus & ſeditiones ſunt in qualibet Republica, & prope-

modum

modum in quolibet corpore, in fine periodi, ante interitum, wenn es nun fallen sol. *Philip. in Postilla per Pezeliũ edita, part. 2. pag. 683.*

Cùm periodi Imperiorum peractæ sunt: ruinas antecedunt immediatè hæc duo: Legum & disciplinæ contemptus: & discordiæ & ambitiones. Et ferè cùm in foribus sunt ruinæ, hæc crescunt.

Quando impendent exitus & fines Rebuspub. præcedũt dissensiones voluntatum & distractiones. Sicut mortem præcedunt varij morbi, qui affligunt corpus: vel sicut ante ruinam alicujus ædificij priùs franguntur aliqui tigni. *Philippus.*

EXEMPLA.

I. Antequam regnum Syriæ occuparetur à Romanis: orta sunt maxima bella civilia. Vno tempore multi Reges de regno dimicarunt, Antiochus, Triphon, Demetrius & alij.

II. Post reditum ex Babylone perpetuis bellis concussa est tota Iudæa.

III. Circa finem Monarchia Romana perpetua habuit bella civilia, dimicantibus inter se Romanis ducibus.

IIII. Nostra ætate infeliciſſimè dimicarunt de regno Vngariæ duo Reges, Ferdinandus & Iohannes.

V. Iacobus Minor, Apostolus, post ascensionem Domini Episcopus Hierosolymorum, fuit spectator horribilium confusionum; quia tunc ruebat Respublica. Multæ fuerunt Hierosolymis cædes, multæ distractiones. Collocata fuerunt idola in templo. Istorum omnium spectator fuit Iacobus. *Philippus ut suprà.*

XLII.

ACcidunt interdum seditiones in Republica, non ex intentione prima subvertendi vel mu-

tandi statum Reipublicæ: sed ex aliquo concepto dolore in administrantes, vel Principes, vel contra eorum administros illius doloris: ob quam obtinendā solent plerunq; Respublicæ turbari: ut cùm putant se opprimi tributis, injurijs, injustitia, contumelijs.
Petr. Gregor. Tolos. lib. 23. de Repub. cap. 5. pag. 1439.

EXEMPLA.

I. Apud Hestiæam popularis status divisus, ex contentione divisionis hæreditatis duorum fratrum. Cùm enim unus alteri non communicaret partem integram; is populum pro parte sibi conciliavit: alter ditiores.

II. Ita & Mytilenæ seditio, ex hæreditate coorta, magnorum malorum fuit origo: indeq; bellum Atheniensibus contra Mytilenæos susceptum; in quo urbs à Pachete Duce capta fuit.

III. Explicat hæreditatis quæstionem Aristoteles, ex Timocharis divitis obitu: additq; apud Phocenses etiam seditionem ortam, ex hæreditate inter Mnaseam Mnasonis patrem, & Eutychratem Onomachi: quæ fuit initium belli; quod Sacrum appellarunt.

IIII. Fuit Romæ sæpe seditio mota à plebe ob æs alienum, quo premebatur à creditoribus divitibus: quæ & adversus eos, qui creditores sustinere & defendere volebant, pervagata est. Item ob annonæ caritatem: contra divites ob inopiam: in Grachi Tribunatu ob frumenti penuriam.

V. Apud Ardeates ob nuptias puellæ, usq; ad interitum ferè Reipublicæ, inter plebeios & nobiles seditio: dum plebeius illam sibi denegari, à tutoribus impetratam, doleret.

VI. Fuerunt & aliæ seditiones ortæ, ex quadam cujuspiam rei, quæ non placeret, occasione: ut ob Consulum electionem: ob rem agrariam: propter Reipublicæ statum: ob colonias deducendas: ob stipendia retenta, & similia. *Idem. pag. 1440.*

XLIII.

IN regnis, quæ tantùm militari disciplina gubernantur, summa rerum omnium potestas est penes milites.

EXEM-

EXEMPLA.

I. Prætoriani, stante Monarchia Romana, jus & potestatem conferendi Imperij, quibus vellent, in sese transtulerunt: sicut ostendunt historiæ Cæsarum, Caligulæ, Neronis, Vespasiani, Titi, & aliorum.

II. In regno Turcico potestas eligendi Imperatorem est penes Ianizaros: nec potest esse Imperator contra eorum consensum electus.

XLIIII.

QVoties Deus vult regnum aliquod aut politiam florere: dedit ei viros heroicos: eosq́ instruit excellenti sapientia, virtute & felicitate. Strigel. 1. Paral. 12.

Non inest naturâ heroica virtus hominibus: nec doctrinâ comparatur: sed divinitus existit in præstantibus naturis: ut Plato in Menone verissimè dixit. Et Cicero in secundo de Nat. Deor. Nullus, inquit, magnus vir unquam fuit sine afflatu divino.

EXEMPLA.

I. Alexandro adjunxit Clitum, Parmenionem, Seleucum, Ptolemæum, Lysimachum, Craterum, & alios sapientes & fortes viros.

II. Sic Reipublicæ Atticæ dedit Miltiadem, Themistoclem, Aristidem, Cimonem, Cononen.

III. Reipublicæ Romanæ Scipionem, Fabium, Marcellum.

IIII. Ita David dedit Iasabeam, Eleasar, Abisai, Benajam, Asahelem & alios; quorum catalogus 1. Paral. 12, recensetur. *Strigel. ibidem.*

XLV.

SEnes suo consilio Respublicas conservant: & nisi magnorũ Principum æstuantes cupiditates tem-

pera-

peratione quadam consilij sæpe sustinerentur: nisi quæ juvenibus hortantibus suscipiunt, senum consiliariorum sapientia & rerum gerendarum usu penderentur atque regerentur: sæpe levißima de causa regna perderent. Quapropter Respublicæ omnes sapienter institutæ Senatum (ut ipsa vox declarat) ex senibus conflatum habuerunt. Iohannes Spinæus de Tranquill. animi, lib. 7. pag. 386. 387.

Quemadmodum ignis ardor aquę frigore temperandus est: sic necesse est, ut in Rebuspublicis conservandis, juvenum vehementibus & subitis cupiditatibus, senum consilium & prudentia moderetur.

Quemadmodum qui in navi clavum tenet, quamvis non moveatur loco, nec remiget, nec vela aut rudentes aptet, nec anchoram jaciat, nec alia ministeria obeat, plùs tamen, quàm cæteri, ad navis gubernationem confert: sic in Republica rectè instituta (qualis hodie Venetorum) senex cathedra sedens, in consilio plus ad ejus defensionem & conservationem, quàm miles fortis & armatus, confert. *Idem pag. 387.*

Senes prudentia Respublicas gubernare, & labefactatas erigere ac restituere, Principum item negotia suo consilio dirigere possunt. Idem pag. 386.

Cicero citat ex veteri Poëta interrogantem, Quinam everterint Rempublicam? Deinde subijcit: Oratores novi: stulti adolescentuli. Et Xenophon venustissimè inquit: Sicut novitij Cytharædi multas cytharas corrumpunt: ita *Iuvenes gubernatores evertunt Rempublicam.* Hujus generis dicta passim multa leguntur: quæ monent,

imperitæ juventuti non rectè tradi gubernacula Reipublicæ. Nazianzenus laudat legem nauticam: qua nemo admittitur ad gubernacula navis: nisi diu priùs sederit ad remos. Idem debet fieri in Republica. *Strigelius in Chron. part. 1. pag. 337.*

Parens urbis Romulus gerendæ domi Reipublicæ Senes statuit: unde Senatus dictus. Hi non ab autoritate modò, verùm & ab ætate Patres vocati. Et cùm in anno disponendo, primum mensem Marti, Veneri secundum dedicasset: à majoribus, id est, senibus, nominavit tertium. Tanti enim ducebat senectutem: ut proximum à Dijs locum, nominandis mensibus, ætati huic tribuerit. Quòd si qua unquam in Republica virtuti locus fuit: haud scio num quæ sit hac in re, sicuti nec in magnitudine Imperij cum Romana comparanda, quòd eam non Oratores novi, stultuli, adolescentuli, ut ille inquit, sed *Senes maximè administrabant: qui quòd consilio & prudentia valerent quàmplurimùm: domi forisq; rem bene gerebant.* Etenim si pravæ cupiditates, affectusq; turbulenti sejungendi sunt à nobis: ut possimus rectè consulere, & quid verum ac bonum sit discernere: videtur proprium hoc munus *Senum esse: quorum animos longa dies, & rerum multarum usus purgavit atq; excoluit: & quorum multa est observatio, atq; memoria rerũ præteritarũ. Ioh. Iov. Pontanus lib. 5. de Obedientia pag. 42. b.*

Cùm omnibus seculis & apud omnes nationes honorata fuerit & sit senectus: quæ ipsa per se laudabilis & suspicienda est: cujus etiam prudentia rudis ætas constituenda sit, juventaq; informanda: *meritò colendi sunt Senes: ut quisq; maximè rebus gestis clarus est, præstatq; ijs*

virtutibus, quæ Viros bonos efficiunt: quorum præceptis qui gaudeat adolescens: næ ille existet probatissimus: cujus præcox sapientia multum sibi, multum amicis, plurimum sit patriæ utilitatis collatura, & decoris. Idem pag. 43.

Juvenes sunt feroculi ob casuum humanorum imperitiam: ac subitò incalescunt: & non nisi accepto damno sapiunt, edocti experientia, stultorum magistra. Cautiùs dimicant veterani milites: de quibus verè canit Poëta: *Vulnerib. didicit miles habere metũ. Quantum etiam Rebuspublicis sæpe profuerint Juniorum consilia: ex historijs notum est.* Bucholc. in Chronolog. pag. 350.

Syrach. 8. Verachte nicht was die Weisen reden / sondern richte dich nach jren Sprüchen / denn von jnen kanstu etwas lernen. Das ist: Höre den Alten vnd Weisen Leuten fleissig zu / vnd laß dich den Laßdünckel nicht betriegen / das du wollest meinen / du werest klüger vnd weiser als sie sind. Diß ist nun ein gar nötiges / gutes / vnd heyliges Gebot für Junge Studenten vnd das Junge Haußgesinde. Denn die Jugendt (wie denn der Clitipho im Terentio auch thut) achtet es für eine Ehre vnd Wolstandt / wenn sie nur die Alten weidlich verachten / gering halten / vnd jhre ernste Gebot vnd trewen Rhat in Wind schlahen vñ hindan setzen sollen / gehen darzu nicht gerne mit den Alten vmb / wie auch that König Rehabeam Salomonis Sohn. **Aber solche eigensinnige stoltze Junge Lecker vnd böse verwehnete Buben / gehen in jrer Narrheit vnd Thorheit zu grunde vnd zu boden / vnd wird nimmermehr aus**

keinem nichts guts / noch kömmet auff einen grünen Zweig / der die Alten verachtet. Ein Alter hat viel gelernet vnd erfahren / Darvmb weiß er auch viel mehr als ein Junger / vnd ist wie ein alter Wanderer / er weiß viel Wege / vnd kan offt nach / vnd ein Compendium weisen / damit man einen Weg ersparen / oder weiß Anleitung zugeben / wie vnd wo man in der Reise sol vnd kan zurichten / auch wol mit einem Wort so viel erinnern / welches ein Junger Lappe in vier Wochen nicht hette erstudiret / viel weniger erklügelt vnd außspintisiret. Es stehet nicht alles in Büchern. Auch können Junge Leute nicht alles ersehen / Sonderlich wo des Mercurij Seule / vnd ein guter Anleiter vnd Wegzeiger nicht verhanden ist / oder jhnen zuspringet. Darumb sol man das Alter ehren / vnd der Alten Rede vnd That keines weges nicht verachten. Denn man spüret bald die Leute an jrem Leben vnd Wesen / vnd die Alten können auch alte Streiche oder Griffe weisen / Oder / wie Syrach hie saget: Von jnen kanstu etwas lernen. Das Griechische Wörtlein λιτουργῶν / so allhie Syrach gebrauchet / heisset / Hofeweise / Antwort / Ehrliche Vrtheil lernen. Vnd wil Syrach so viel sagen: Ein Junger Geselle / da etwas auß werden sol / muß Alte Leute lieb vnd werth halten / gern vmb sie sein / jnen zur Handt gehen / vnd sich nicht zu zeitlich düncken lassen / er könne nu alleine fligen / oder habe die Kunst von sich selbest vnd alleine gar gefressen / wie jener Fuchs in der Fabel. Das fligen ist wol sanffte / aber das nieder sitzen thut leiden wehe. *Mathes. in Syrac. cap. 8. pag. 50. a. b.*

Ecclesiast. 10: *Væ terræ, cujus Rex puer est.*

EXEMPLA.

I. Vt Agesilaus; qui sua prudentia cavit; ne post Leuctricam pugnam Lacedæmon à Thebanis capta diriperetur.

II. Vt Nestor: cujus consilium Agamemnon in Trojano bello administrando, quàm omnium Imperatorum & militum fortitudinem pluris faciebat.

III. Roboamus plùs quàm dodrantem regni amisit; quòd veteribus consiliarijs non credidisset.

IIII. Ludovicus XI. hujus regni Gallici Monarcha similem ob causam penè regno excidit: ut ipse moriturus confessus est coram filio: quem dehortabatur à suo exemplo; jubens, ut, quos relinquebat, senes consiliarios, in consilium adhiberet: & illorum sententiam sequeretur: propterea quòd, relictis sibi à patre cùm minùs ipse initio credidisset, ferè in ruinam lapsus esset.

V. Nostra memoria, Ludovicus Rex Vngariæ, juvenis cujusdam Episcopi inductu, cui de regni administratione planè fidebat, bellum adversus Turcas, nec viribus par, nec satis munitus, & veteribus ducibus & consiliarijs dehortantibus, suscepit. Vnde factum est, ut mortuo Rege, florentissimum illud regnum, Christianismi firmum antea propugnaculum, in Turcarum potestatem devenerit; & infinitæ calamitates sint consecutæ.

VI. Atheniensibus ad electionem Ducis olim convocatis, cùm oratores Charetem quendam juvenem & robustum Iphicrati valde seni præferrent: Timotheus, ex principibus viris unus, Talem, inquit, non ducem eligite; sed qui duci suas stragulas portet; significans, rebus gerendis non lumbos fortes, non validos lacertos sufficere: sed magis requiri judicium atq; experientiam; ut iccirco tutiùs senibus quàm aliis, earum administratio committatur; ut qui plerunq; sapientia & peritia juvenes superent.

VII. Prætermitto exempla Appij Claudij, Masinissæ, Catonis, Phocionis, Sophoclis & Lælij; de quibus Cicero & Plutarchus: ut senilis virtutis typum proponant.

VIII. Quæro, num Moses & Iosue anno ætatis centesimo, num David, cùm præ senectute Abisagis puellæ calore foveretur, rerum curam & administrationem deposuerint, minusq; utiles, quàm cæteri, tanta ætatis gravitate fuerint? *Spinæus pag.* 386. 387. 388.

IX. Scipio is, qui primus nomen hoc meruit, à cultu & studio senis patris, qualis ipse evasit & vir & civis? quales ejus posteri?

X. Papyrius qui vir, & quantus? puer non puerorum studia & inanes ludos, sed senum sectabatur vestigia.

XI. Et Cyrus, qui regnavit in Perside, & apud avum, & apud alios usu rerum probatissimos homines, ea didicit & meditatus est: quæ postea, & fecisse illum & gessisse, quæ non historiæ tradunt? *Ioh. Iov. Pontanus ut suprà.*

XII. Moses hat nicht alles im Körblein gestudiret vnd gelernet / sondern hat viel dinges von seinem Schwäher / dem alten Jethro / begriffen.

XIII. Also auch vor Jahren vnd alten Zeiten hat man den Jungen Gesellen feine alte / verlebte / gelehrte vnd erfahrne Leute / wie Phœnix vnd Chyron gewesen / zu præceptoren vnd Zuchtmeistern zugegeben. Jetzund hat

man

man Junge pferde/ Junge Reuter/ Junge Lehrmeister / derwegen wird auch nichts sonderlichs drauß.

XIIII. Deßgleichen des Römischen Manilij Rath/war ein Junger Mañ/ Aber des bescheidenen Fabij alter Rath/damit er hinter dem Berge halten kundte/bestunde/vnd den kennete Hannibal wol. *Mathesius ut suprà.*

XV. Tyrij Persarum bellis diu variéq; fatigati, victores quidem fuerunt: sed attritis viribus,a servis suis multitudine abundãtibus,indigna supplicia perpessi sunt: qui conspiratione facta,omnem liberum populum cum dominis interficiunt: atq; ita potiti urbe, lares dominorum occupant: Rempublicam invadunt: conjuges ducunt: & quod ipsi non erant, liberos procreant. Vnus ex tot millibus servorum fuit: qui miti ingenio, senis domini, parvuliq; ejus filij fortuna moveretur: dominosq; non truci feritate trucidavit: sed pia misericordia ac humanitate respexit. Itaq; cùm velut occisos alienasset: servisq; de statu Reipublicæ deliberantibus placuisset, Regem ex suo corpore creari: eumq; potissimùm quasi acceptissimum Dijs: qui Solem orientem primus vidisset: rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen erat) dominum occultè latentem detulit. Ab eo informatus, cùm medio noctis omnes in unum campum processissent: cæteris in orientem spectantibus: solus occidentis regionem intuebatur. Id primùm alijs videri furor,in occidente Solis ortum quærere. Vbi verò dies adventare cœpit: editissimisq; culminibus urbis oriens splendere: & spectantibus alijs,ut ipsum Solem aspicerent: hic primus omnibus fulgorem summo fastigio civitatis ostendit. Non servilis ingenij ratio visa: requirentibusq; autorem, de domino confitetur. Tunc intellectum est,quantum ingenua servilibus ingenia præstarent: militiaq; servos,non sapientia vincere. Igitur venia seni filioq; data est: & velut numine quodam reservatos arbitrantes, Regem Stratonem creaverunt. Post cujus mortem regnum ad filium,ac deinde ad nepotes transijt. Celebre hoc servorum facinus, metuendumq; exemplum toto orbe terrarum fuit. *Justinus lib. 18. pag. 198.*

XLVI.

PLerunq; illi, qui Respublicas vel constituerunt, vel præclarè de Republica meriti sunt, pessimam retulerunt gratiam. Nam aut exularunt ab ijs Rebuspublicis, omni dignitate exuti: aut prorsus ab ingrata multitudine oppressi sunt.

Constat apud omnes ferè gentes: nullos indigniùs aut iniquiùs tractatos fuisse omnibus seculis: quàm

eos: quorũ maxima in Rempublicã merita extiterũt. *Rodolphus Gualtherus Homilia 44. in Lucam, pag. 117. b.*

Qui Rempublicam administrant: si in suo munere fideles & diligentes sint: mox non ingratos modò, verùm etiam rebelles & seditiosos adversus se sentient eos: pro quorum salute ipsi dies & noctes excubant. *Idem ibid.*

Mundus rependit mercedem anguinam. *Strigel. lib. 1. Ethic. pag. 56.*

Nullius rei minor est diuturnitas, quàm beneficiorum. *Philippus in Cordiali Abr. Bucholceri.*

Magni viri & benè meriti de Republica, tandem obruuntur magnis procellis.

Plures experti sunt, ut ait Pausanias, illud præclarè dictũ: *hominem nimis Reipublicæ administrationi addictum, & populari aura fidentem, haud unquam feliciter diem extremum claudere.* *Petr. Gregor. Tolos. lib. 26. de Repub. cap. 3. pag. 1499.*

Sicut mercatorum ut plurimùm hic solet esse exitus, ut bonis cedant: navigantium, ut submergantur: ita *frequenter is, qui diu Rempublicam administrat, sinistrum aliquem casum sustinere cogitur.* *In Hypomnes. politicis Francisci Guicciard. pag. 5.*

Ovid. *Obruit ingentes ista procella viros.*

Proverbium Germanorum:

Wer da redet für die Gemeine/
Der bleibet zu letzt alleine.

Omnia

Omnia ſunt ingrata : nihil feciſſe benignè eſt.
Pindarus inquit : παλαιὰ εὕδει χάρις : ἀμνάμονες δὲ βροτοί.
Vetus gratia dormit : homines ſunt immemores.

At non debent hæc viros prudentes movere: ut propterea Rempublicam deſerere, & populi ad interitũ ruentis improbitati indulgere velint. Vt enim non probabitur nauclerus : qui propter vectores aliquos immodeſtiùs ſeſe gerentes à gubernaculo diſcedit : navimq; totam perire ſinit : ita neq; ſibiipſi, neq; communi patriæ fidelis fuerit : qui populi improbitate & ingratitudine ſe ſuperari ſinit: ut Rempublicam exitio proximam deſerat. Tunc potiùs conſilio utendum eſt : & remis maximè incumbendum : ut ſi omnino naufragium facere oportet : ſaltem aliquos illi ſervent : & ſuam fidem apud omnes liberent. *Rodolphus Gualtherus ut ſuprà.*

Pertinet huc venuſtus Apologus de mercede anguina. Quidam ruſticus faciebat iter in vicinum oppidũ : ut ibi ſuas merces diſtraheret. In itinere verò fatigatus aſſedit cuidam cavernæ: in qua latebat anguis: qui cùm animadverteret adeſſe viatorem : magnopere ab eo contendit : ut ſibi patefaceret viam. Nam caverna erat obſtructa & obturata ſaxo. Pro hoc beneficio promittit tantã gratiam : quanta ſolet referri inter homines ꝓ maximis meritis. Miſer viator ignarus doli & artis Pelaſgę, præſtat hoc officium ſerpenti : removet lapidem : & ſinit ſerpentẽ frui libero cœlo. Serpens qui vix prodierat ex ſuo antro : mox ſignificat, ſe impetum facturum in benè meritum ruſticum. Viator expoſtulans cum ingrato, An hæc, inquit, illa merces eſt, quę inter homines rependitur pro maximis beneficijs? Imò, inquit anguis, hæc ipſa merces & non alia reddi ſolet benè meritis. At viator: ego ſum ſimplex idiota: ignarus juris & diſputationum civilium : agatur res adhibitis aliquot teſtibus & arbitris honorarijs. Quòd ſi illi contra me ſententiã tulerint: ego non gravatim moriar : ſed noli me ſine teſte & judice interficere. Egrediuntur ergo ambo: & incidunt in vetulum equum : qui paſcebatur ſolus

in aridis pascuis: & jam erat destinatus cerdoni. Interrogant hunc, quid solus hic agat, cur non potiùs domi sit in stabulo? Hic equus respondens, Ego, inquit, triginta annos fideliter servivi meo domino: nunc cùm sim confectus ætate, & virib. destitutus: pulsus sum in hunc locum: & expecto singulis momentis ictum carnificis. Audis, inquit serpens, sententiam contra te latam? Ah, inquit viator, in duorum aut trium testium ore consistit omne verbum: progrediamur ulterius. Inciderunt progredientes in canem: qui erat in simili fortuna: in qua fuerat equus. Cùm enim is per omnem vitam fuisset custos rerum sui domini: & sæpe navasset operam domino in venatione: tandem alligatus ad arborem expectabat mortem. Iam, inquit serpens, victus es duobus testimonijs, equi & canis. Nihil igitur restat: quin similem mercedem experiaris. Sed serpens motus deprecatione & lacrymis viatoris, differt supplicium: & uterq; adhuc quærit tertium testē & ultimum. Veniunt ergo ad vulpeculam. Ea seorsim interrogat viatorem, an habeat multas gallinas? Respondit rusticus: non sum ego expers harum rerum: habeo multas gallinas. Si, inquit vulpecula, mihi dederis gallinas: ego te liberabo præsenti periculo. Bene est, inquit rusticus: omnes tibi dabo. Redeunt igitur & viator, & anguis, & vulpecula ad illum locum: ubi fuerat prima disceptatio orta: & facta litis contestatio. Vulpecula sua calliditate persuadet serpenti: ut irrepat in suum nidulum: & mox jubet obstrui à viatore orificium cavernæ. Ita liberatur rusticus. Quid fit? redit domū viator: & narrat uxori ordine periculum, in quo fuerat: & addit, se promisisse vulpeculæ liberatrici omnes gallinas. Illa verò indignitate rei permota exclamavit: Gallinæ sunt meæ: malim te perijsse, quàm gallinas. Permitte mihi arbitrium statuendi de vulpecula quod volo: ita enim fiet, ut & gallinas retineamus: & tu ex vulpecula quæstum facere possis. Redeuntem ergo vulpeculam tempore constituto excipit uxor rustici fustibus: & ex vulpe occisa marito dat pellē:

quam

quam postea is vendidit in foro vicini oppidi. Hæc fabula est pictura pulcherrima ingratitudinis totius mundi. *Strig. lib. 1. Eth. p. 56. Vide etiam Chronicon Strig. lib. 2. pag. 94.*

Themistocles pater filium aspirantem ad Rempublicã, & magna affectantem, deduxit ad stationem navium urbis Atticæ: & monstravit ei pertusas & fractas triremes antiquas: quæ negligebantur, destinatæ focis, monens, ut cogitaret de ingratitudine: quam esset reportaturus pro operis impensis in Rempublicam. *Nec tantùm sæpe nulla gratia redditur: sed plerunq; mala. Talis benè meritis redditur gratia: plerunq; ab istis interficiũtur: qui per illos sunt servati.* Men' servasse, ut esset qui me perderet? sagt der Tragicus. *Peucer. in lect. Chron. d. 26. Augusti, Anno 1570.*

EXEMPLA.

I. Charondas Rempublicam Catanensium constituit. Tandem ejectus est in exilium.

II. Demetrius Phalereus summâ cum dignitate Rempublicam Atheniensium rexit: donec eum Atheniensibus consueta solitaq; invidia ejecit.

III. Timotheum primùm quidem laudibus Athenienses extulerunt. Postquam verò delinquere peccareq; visus est: nihil eum iuuit pristina virtus: neq; res antea gestę.

IIII. Ad Themistoclem nullum omnino redijt emolumentum, neq; ex nauali pugna, quam circa Salaminem fecit: neq; ex legatione, quam Spartam obivit: cùm Atheniensium munitionem occultaret. Exulavit enim ille non solùm ex Atheniensium urbe: verùm etiam è tota Græcia.

V. Pausaniæ Lacedæmonio nihil adjumenti attulit Platæensis victoria: quò minùs, cùm Byzantij novas res moliretur, & Persico morbo laboraret, etiam eum favorem, quem ex anteactis sibi conciliârat, amitteret.

VI. Phocionem præconium illud bonitatis & justitiæ non eripuit: quò minùs, cùm jam septuagesimum quintum annum ageret, neq; vel minimam injuriam Atheniensibus intulisset (quoniam ita visum esset Antipatro: qui Pireum prodere vellet) capitis ab Atheniensibus damnaretur. *Hactenus Aelianus lib. 3. de Varia historia. De Phocione vide Petr. Gregor. Tolos. lib. 26. de Rep. cap. 3. pag. 1499.*

VII. Accidit hoc olim Mosi: quem non semel convitijs gravissimis proscideiunt Israëlitæ; imò lapidibus obruere conati sunt: in quorum gratiam ipse aulam Aegyptiacam & honores amplissimos reliquerat.

VIII. Quid Davidi evenerit post mille bellorum discrimina, & labores pro pu-

blica salute infinitos: ex historia sacra & Psalmis ejus notius est: quàm ut multa commemoratione opus habeat.

IX. Fuit eadem Ezechiæ & Iosiæ sors: quorum uterq; parùm fidos habuit eos: quorum consilijs maximè utebatur: & hi deinde populum infelicem ad rebellionem excitabant. *Rodolph. Gualth. loco suprà allegato.*

X. Ioas consilio & opera summi sacerdotis Iojadæ regno potitur: exaltatur in solium regium: introducitur in templum: inauguratur, inungitur, pronunciatur Rex. Mortuo hoc summo sacerdote, cùm amisisset ducem & rectorem consilij publici, & monitorem salutarem, degenerat: fit sui dissimilis: incipit colere idola: & idolatriam cumulare parricidijs; quia interficit Zachariam Prophetam, filium summi sacerdotis, summi sui benefactoris.

XI. Cicero evehit Augustum ad imperium: tuetur contra Antonium; postea ex conspiratione, colludente Augusto, interficitur: & quidem ab eo ipso; quem patrocinio suo servârat in judicio. *Peucerus ut suprà.*

XII. Bajazetes Achomati Bassæ ex Albania oriundo, per quem Imperium adversus fratrem defensum conservârat, gratiam laqueo reddidit. *In Chronico Philippi lib. 5. pag. 658.*

XIII. Bojebracius Matthiam ex carcere liberatum ad regnum evexerat. Sed Matthias non vicissim, quam debuit, gratiam benefactori reddidit: cùm se ad arma Bojebracio inferenda impelli passus est; etsi ut non necessaria nec justa, sic infelicia illa fuerunt, & Reipublicæ Christianæ noxia. *In Chron. ejusd. pag. 641.*

XIIII. Respublica Attica retinuit in carcere usq; ad mortem Miltiadem ducem: qui vicit Persas in pugnâ Marathonia.

XV. Deinde Aristidem optimum virum, cujus justitia omnium literis celebratur, & Themistoclem liberatorem totius Græciæ in bello Xerxis, & Cimonem expulit in exilium. Historiæ prolixè recitantur à Plutarcho in vitis horum virorum.

XVI. Quanta fuerit ingratitudo Romæ adversus Camillum: narrat *Livius lib. 5. decad. 1.* Scitis enim optimum virum Camillum pulsum fuisse à civibus ingratis in exilium.

XVII. Scipio cùm res maximas gessisset pro patria; coactus est abire in exilium, & mori in suo prædio Linterno.

XVIII. Iustinianus Imperator, qui reliquit multa volumina legum, fuit ingratissimus adversus optimè meritum ducem Bellisarium: de quo narratur memorabilis historia. Bellisarius repressit tempore Iustiniani Imperatoris Persas: vicit Vandalos in Africa: vicit Gothos aliquoties in Italia: deniq; illo tempore nullius viri fuit tanta gloria & virtus, quàm Bellisarij. Sed audite qualis gratia sit ei relata ab Imperatore Iustiniano. Non tantùm est spoliatus opibus & omni dignitate: sed etiam effossis oculis ad extremam mendicitatem redactus est. Quare cùm sibi struxisset in via publica tuguriolum: quale solent habere mendici: petivit à prætereuntibus viatoribus obolum, utens hac formula: Date obolum Bellisario: quem virtus extulit: invidia excæcavit. *Strigel. lib. 1. Ethic. pag. 481.*

XIX. Anno mundi 2734. Theseus Athenis regnavit: cujus egregia & laude digna sunt facinora. Primùm enim homines dispersos & in agris vagantes collegit, & unum in locum congregavit, quæ civitas appellatur. Ad quam rem sapientia, consilio & eloquentia fuit opus, tum legibus etiam, quibus Resp. constitui atq; firmari solet.

Secundò

Secundò Minotaurum interfecit: qui crudelis Tyrannus fuit: multosq; Athenienses diripuit atq; trucidavit: tum regionem totam latronib. refertam pacavit. Sublato igitur Minotauro, Athenas à difficili tributo liberavit: & obsides Atheniensium liberos secum incolumes ex Creta reduxir. Amazonum exercitum subegit; & Reginam earum Hippolyten uxorem duxit. Pro tantis beneficijs eam gratiam retulerunt illi Athenienses: ut per calumniam eum oppressum ostracismo expulerint. *Matth. Dresserus in Millenario tertio Isagoges historicæ, pag. 215.*

XLVII.

SEmel motis Imperijs, non facilè pax restituitur: sed subinde bella ex bellis nascuntur.

Semel motis rebus in Ecclesia vel regnis, mutationes fiunt in infinitum: quia pœnæ latè vagantur. Peucer. in lect. Chron. 26. Aug. Anno 1570.

Usitatum est, semel motis seditionibus, subinde plures fieri dilacerationes. Sicut fingit Homerus, aperto utre, in quem Aeolus incluserat ventos, erumpentibus diversis ventis, mare undiq; turbatum esse: *ita in Imperijs semel turbato ordine politico: multæ postea distractiones sequuntur.*

Non sunt æstus tanti, inquit Seneca, in Ponto Euxino: quanti sunt æstus in Imperio.

Xenophon inquit: πᾶσαι μεταβολαὶ πολιτειῶν θανατίφοροι.

Pindarus: facile est cuivis urbem movere: sed eam rursus in tranquillum sistere, solius Dei opus est.

EXEMPLA.

I. Ante bellum Syllæ & Marij nulla fuerunt bella civilia in Italia. Moto autem isto bello, subsecuta sunt alia plurima; quæ Romanum Imperium everterunt. Ex reliquijs belli Mariani ortum est bellum inter Cæsarem & Pompejum: quod formam Reipublicæ mutavit, anno post mortem Syllæ trigesimo. Postea sub Augusto extitit

bellum contra Antonium Triumvirum. Ita bella ex bellis nata sunt; nec fuit quieta Italia ab illo primo bello, usque ad translationem sedis Imperij in Græciam, ducibus Romanis subinde de Imperio decertantibus.

II. Bellum Peloponnesiacum fuit primum bellum sociale; quod gestum est inter Græcas civitates; duravit annis penè triginta. Hoc composito, subsecutum est aliud inter Thebanos & Spartanos propter Locros & Phocenses; inter quos æmulationes extiterunt. Paulò pòst exortum est bellum sacrum; enata sunt & alibi bella: & Athenienses Samum occuparunt. Ita Græcia nunquam fuit tranquilla: etiam pòst oppressa fuit à Philippo Macedone.

III. Bella civilia inter successores Alexandri nata non quieverunt ante finem Monarchiæ Græcæ.

XLVIII.

Non potest esse firmus consensus in magnis Imperijs inter plures Collegas & socios, autoritate & potentia pares: quantumvis eorum animi fœderibus & alijs firmioribus vinculis colligentur. Facilè enim inter tales nascuntur dissidia: quæ in bella civilia erumpunt.

Omnis potestas summa est impatiens consortis: nec facilè inter duos ejusdē Reipub. Reges convenit. Danæus in Aphorismis politicis, pag. 214.

Seneca: *Nec regna ferre socium, nec tædæ queunt.*
Lucan. lib. 1. *Nulla fides regni socijs: omnisq́; potestas*
Impatiens consortis erit.
Ennius: *Nulla sancta societas nec fides regni est.*

EXEMPLA.

I. Post Sethonem Regem Aegypti, abolita Monarchia, constituta est Aristocratia; & commissa est administratio regni duodecim Principibus: inter quos unus fuit Psammetichus; qui sublatis reliquis, excitato civili bello, solus regno potitus est. *Herodot. lib. 2.*

II. Post mortem Iulij Cæsaris partiti sunt regnum Augustus, Lepidus & Antonius. Sed cùm Collegæ conarentur Augustum excutere; ipse, reliquis devictis & interfectis, solus regnum obtinuit. Dion de triumviratu Cæsaris, Antonij & Lepidi: Difficile erat tres aut duos viros æquali dignitate sublimes, cùm bello tantas res adepti essent, concordiam servare.

III. Constantinus Magnus pulsis Collegis, inter quos postremus fuit Licinius affinis, sororis maritus, regnum occupavit,

IIII. Pyrrhus sustulit Neoptolemum.

V. Iugurtha post mortem patris sustulit fratres collegas: ut solus rerum poti- retur. *Vide Salust. in Iugurtha.*

VI. Contra Demetrium Regem Macedoniæ adjuvit Pyrrhum in occupanda Macedonia Lysimachus. Hi duo sunt postea partiti regnum Macedoniæ: sed non fuit diuturna amicitia inter Lysimachum & Pyrrhum. Pyrrhus enim excussit Lysimachum: eumq; interfecit; cùm priùs à Lysimacho & Macedonia & Epiro fuisset pulsus Pyrrhus. Plutarchus in vita Pyrrhi inquit de isto facto: Paulò pòst agnoscebat Pyrrhus, istam partitionem regni non attulisse finem discordiæ: sed præbuisse causas & initium dissidijs & querelis novis, & multò majoribus. Quorum enim cupiditates nec mare, nec montes, nec vastæ solitudines, nec termini Asiæ & Europæ cohibere poterant: illos quomodo ratio, quomodo vincula cognationis coërcere possent? Talia accident aliquando in Germania: ubi Principes fuerint partiti Episcopatus. Plutarchus in vita Demetrij: Adeò impatiens est consortis imperium, infidelitatisq; & malevolentiæ plenum; ut Antigonus gloriaretur, potentia & ætate maximus successorum Alexandri Magni; quòd non metueret sibi à filio: sed eum ad se cum hasta venientem admitteret. Et sanè sola hæc familia per plurimas successiones ab intestinis cædibus pura fuit: solusq; ex omni Antigoni posteritate Philippus filium suum necavit. Reliquæ successorum Alexandri familiæ ferè omnes multis liberorum, matrum, uxorumq; cædibus sunt contaminatæ. Nam qualia apud Geometras sunt, quæ illi sibi concedi suo jure poscunt, & postulata appellant: tale postulatum Regibus commune est, & quasi concessum, fratres securitatis causa necare.

VII. Iulius Cæsar Bibulum Collegam suum in Consulatu prorsus repudiavit. Vnus ex eo tempore omnia in Republica & ad arbitrium administravit: ut nonnulli urbanorum, cùm quid per jocum testandi gratia signarent: non Cæsare & Bibulo, sed Iulio & Cæsare Coss. actum scriberent, bis eundem præponentes nomine atq; cognomine: utq; vulgò mox ferrentur hi versus:

Non Bibulo quicquam nuper, sed Cæsare factum est:
Nam Bibulo fieri Consule nil memini. *Sueton. in Cæsare.*

VIII. Iohannes Palæologus & Iohannes Cantacuzenus simul imperarunt in Oriente. Inter utrumq; ut firmior coalesceret benevolentia; alter alteri filiam matrimonio conjunxit. Sed ut regna socium ferre nequeunt; ita citò dissilijt malè facta inter utrumq; concordia: Gener exosus potentiam soceri profugit in Tenedon, adducturus nova auxilia ad socerum exturbandum. Tandem post varias clades Cantacuzenus Palæologo cessit: & Imperio abdicato, sese in Monasterium abdidit. *Vide Chronicon Philippi lib. 5. pag. 577.*

IX. Henricus Dux Brunsuicensis, Caroli Cæsaris stipendijs conductus, ut nutantem in Italia Cæsareanarum partium fortunam, novis copiarum viribus confir-

maret;& obsessis Neapoli, ab Odetto Foixio Lautrecho Gallorum Duce, Cæsareanis opem ferret; viginti signa peditum, & sexcentos equites in Italiam duxit. Cujus adventu cognito, Antonius Leva, qui Mediolanum nomine Cæsaris tuebatur, trans Abduam ad ejus colloquium venit: eumq́; , quòd itinera Neapolim versus impedita ab hostibus tenerentur, ad Laudem Pompejam oppugnandam deduxit. Qua tormentis, quæ simul advexerat, verberata, & aliquot impressionibus irrito conatu factis, cùm stipendia militibus solvere Antonius Leva recusaret; & jam lues pestilens in ipsius legiones atrociter grassari inciperet; hortante etiam & instigante Antonio Leva: *qui collegam potentiorem, socium imperij & rapinarum apud se retinere nollet*: rebus infectis, & magnam bellici apparatus partem, & equos, intumescentibus ungulis, relinquens, exiguové precio divendens, in Saxoniam redijt. *Chytræus in Chronico Saxoniæ lib.* 12. *pag.* 361. *sub Anno* 1528.

X. In Vngaria An. 1526. cùm Rex Ludovicus cum Turcis conflicturus esset: pleriq́; censuerunt, non esse propter paucitatem copiarum cum hoste decertandum: sed adventum Iohannis Veidani, cum suo agmine subsequentis, expectandum. Verùm Tomorræus Monachus, qui se belli ducem ipse fecerat, partim ex temeritate, partim ex ambitione, contrà disseruit. Videbat enim Iohanni supervenienti tradendum esse imperium exercitus; quo ipse non libenter cessisset. *Vide Curæum in Annalib. Silesiæ pag.* 252.

XI. Cleomenes non priùs quievit: quàm eijceret Demaratum. *Vide Herodot. lib.* 6. *pag.* 169.

XLIX.

E*St ac semper fuit difficilimum summa imperia duorum tueri*: & quod Lucanus scribit: Nulla fides regni socijs, omnisq́; potestas Impatiens consortis erit: de Duumviratu potissimum interpretandum est: quia *trium pluriumvé potestas stabilis esse potest ac firma: duorum non item: cùm per naturam unum uni tantùm contrarium sit: plura esse non possunt: tertium enim quasi medium quid extrema copulat. Ioh. Bodinus lib. 2. de Repub. cap. 2. pag.* 303.

Quòd si una civitas ne fratres quidem summi imperij collegas, ut minimùm diffideant, ferre potest: quonam mo-

do mundus hic duos Imperatores voluntate ac tota sui natura dissidentes ferat? *Tres aliquatò faciliùs imperaret*, propter eam, quam priùs diximus, rationem. *Idem pag. 304.*

EXEMPLA.

I. Imperatores Romanorum, cùm iisdem temporibus ad eadem sceptra capessenda venirent; ne mutuo imperij concursu amicitiam ac fidem violarent; divisum Imperium habuerunt: alter quidem Orientis, alter Occidentis regiones: ac tametsi leges eædem communi utriusq; voluntate in utroq; imperio interdum pervulgarentur: re tamen divisa imperia fuêre.

II. Lacedæmoniorum Rempublicam Rex unus facilè moderabatur; at cùm Aristodemus Proculum & Eurysthenem liberos simul regnare vellet: tunc oborta contentio est: ac dissidentibus utrisq; Lycurgus facilè potestatem eripuit: & converso statu ad populum summam rerum detulit.

III. Idem antea Aphareo & Leucippo, Messeniorum Regibus (*ut est apud Pausan. lib.* 4.) contigerat.

IIII. Sed Argivi ne eadem tempestate jactarentur: cùm Atreus & Thyestes patris imperium simul crevissent: populus prudentiorem universo imperio præfecit, vel, ut Lucianus (*in lib. de Astrolog.*) prodidit, doctiorem.

V. Qui verò à Meroveo & Carolo Magno stirpem duxerunt, cùm plures liberi eandem hæreditatem cernerent: provincias & imperia inter se diviserunt. Nam Clodovei liberi ex unius patris regno quatuor, æquata potestate, fecerunt; ac Ludovici Dij tres liberi totidem regna inter se partiti sunt. *Nec plures simul imperium indivisum diu tenuisse legimus: propter individuam maiestatis naturam, & plenam periculorum imperij societatem: in qua nullus summum imperium habet.*

VI. Cùm Cn. Pompejus, & C. Cæsar, M. Crassum ad amicitiam societatemq; imperij sibi adjunxissent: tanta concordia seipsos ac Romanorum imperium tuebantur: ut vulgus illos Tricipitium appellaret. Postea verò quàm Crassus cæsus est in Chaldæa; eodem momento Pompejus à Cæsare dissidere, ac Respublica sævissimis bellorum civilium tempestatibus ac procellis tamdiu jactari visa est: quoad unus omnia moderaretur.

VII. Eadem penè, interfecto Cæsare, in Triumviratu contigerunt; cùm Augustus, Antonius ac Lepidus Imperij Romani corpus unum in tria membra divisissent; cùm Lepidus ad Imperium omninò ineptus, Augusto fasces summisisset: tametsi Antonius Augusti sororem sibi despondisset: ac Imperium ex æquo inter se divisissent; regionibusq; à sese disjunctissimi viverent; non tamen diu conquieverunt; quin alter alterius dominatu ac potentia quateretur. Inde consecuta est stabilis Imperij salus unius imperio confirmata. Illud igitur fixum teneamus: nec Monarchiam dici, ubi penes duos Imperij majestas est: *nec eo statu, si dißident, Imperium consistere posse. Bodinus ut suprà.*

L.

O*Mnes mutationes Imperiorum habent aliquid sævitiæ. Strigel. in orat. de Cyro.*

Mutatione Imperiorum rarò mutantur calamitates. Et sæpe liberatores Rerumpublicarum solent vino libertatis acerbum acetum infundere. Neq; illa Prudentis Poëtæ querela vana est, qui dicit:

Libertatis amor, stultum cur decipis orbem?

Curæus in Annalibus Silesiæ pag. 171.

Imperiorum mutationes non fiunt sine magnis calamitatibus publicis & privatis: sicut verissimè dixit Xenophon: πᾶσαι μεταβολαὶ πολιτειῶν θανατήφοροι. *Nec minus incommodi est in gubernatorum crebra mutatione: quàm si formæ politiarum, legum & gubernationis innoventur:* sicut vulgò dicitur: Novus Rex, nova Lex: quod non tam de scripta Lege, quàm de Principum moribus intelligatur: qui sæpe efficaciùs movent animos subditorum: quàm leges ipsæ. Sicut Ose. 4. dicitur: Qualis populus, talis Sacerdos.

Et Claudianus inquit: *Non sic inflectere sensus*
Humanos edicta valent, ut vita regentum.

Proverb. 28. inter pœnas peccatorum generis humani recensentur crebræ mutationes Principum: ut nulli diu regnent: vel ut multi discordes regnent: & alij alios pellant: Própter delicta terræ citò alij post alios fiunt Principes: & propter virum prudentem & intelligentem durabilius esse imperium. Apud Pausaniã extat prçclarum dictũ in eandem sententiã:

μάλιστα πῶς ἐπὶ πλάσμασιν ἐθέλει μεγάλοις προαφαιρεῖσθαι τὸν ἡγεμόνα ὁ δαίμων. Magnorum Principum obitus fatales & ominosi. *In Chron. Philip. lib. 4. pag. 340.*

Vt Cometes novus apparens, aut magnum bonum, aut ingens malum portendit mortalibus: ita *novus Princeps salutem adfert rebus humanis, si bonus est: aut maximam pestem, si malus. Petr. Gregor. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 19. pag. 504.*

Vt experientia docuit, semper cum novo Rege nova lex sequitur: novi magistratus: novi amici: nova consilia: novi inimici: nova vestimenta: novus modus vivendi: in summa, omnia innovantur: nec alia interdum de causa: quàm ut sui memoriam ex innovatione relinquant: quod non solùm singulis, sed etiam corpori Reipublicæ maximè damnosum est. Nam fœdera cessant: armantur vicini confœderati: invadunt: prædantur fortiores, eos qui debiliores sunt: factiones in interregno sæviunt, pluribus ad electionem aspirantibus: & civilibus armis se mutuò, cupiditati aliorum inservientes, interimunt cives. Idem ibid.

EXEMPLA.

I. Magnis domita cladibus Ionia à Cyro, vix tandem in servitutem redacta est. *Strigel. ut suprà.*

II. Prutenis, qui se avulserunt ab Imperio, & manserunt in potestate Regis Poloniæ, hoc accidit: quod Xenophon habet in Epiphonemate suæ historiæ de bellis Græciæ: cùm existimaretur esse debellatum; plus fuit confusionum in Græcia; quàm ante bellum. *Curæus ut suprà.*

III. Carolus filius Ludovici Germanici, cùm à Carolomanno Italiam, ab altero Ludovico Germaniæ regnum jure hæreditario accepisset: Saracenos in Italia grassantes & Vrbi imminentes, inde feliciter abegit, totaq; Italia pepulit: quo tempore à Iohanne Pontifice Imperator renunciatus est. Tertium ergo hunc Imperatorem intra annos quatuor Occidentis Imperium habuit: quæ tam crebræ mutationes, præter quàm quòd hostium vicinorum & aliorum Principum audaciam & potentiam, vulgiq; licentiam confirmarunt: Imperium etiam ipsum ceu enervatum graviter afflixerunt; & commutatis animis, studijs ac moribus vulgi, sicut fieri in mutationibus solet, perturbationes ac distractiones pepererunt magnas. *In Chron. Phil. ut suprà.*

LI.

IMperia, quamvis optimè constituta, non sunt durabilia. Strig. in Chron. pag. 170. & 322.

Summis negatum stare diu. Itaq; regna & Respublicæ, quibus res ex animi voto succedunt, diu sic felices perstare non possunt: sed vel à DEO, propter abusum felicitatis, immediatè summis calamitatibus, vel ab hominibus, magnis bellis, sive ex invidia, sive ex metu, statim affliguntur. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 196.

Hinc sunt illæ querelæ: Magna momento ruunt. Item: Summisq; negatum est Stare diu: nimioq; graves sub pondere lapsus.

EXEMPLA.

I. Sub Davide & Salomone, patre & filio, annis ferè octoginta, fuit mediocris status regni Iudaici. Mortuo Salomone, Roboam ex patre sapientissimo stultissimus filius & arrogantissimus, qui quòd populum se arctiùs habiturum, quàm fecisset pater, palàm professus esset, amisit maximam regni partem, videlicet decem tribus; & vix retinuit duas tribus, tribum Iudæ & tribum Benjamin cum Levitica. Levitica verò cum Iudaica mansit propter templum Domini: quod erat Hierosolymis. Hoc exemplum ostendit: *non diuturnum esse felicem statum regnorum: sed DEVM aliquantisper retinere imperia: ne desint Ecclesiæ hospitia.* Idem ut suprà. Item 1. Reg. 10.

Postea

Postea fuerunt perpetua bella civilia inter regnum Iuda, & regnum decem tribuum seu Israël.

II. Idem accidit in regno Persico. Cyrus fuit laudatus & bonus princeps: filius verò Cambyses fuit degener Tyrannus. Mortuo Cambyse defecit Babylon à regno Persico: & vix magno labore potuit recuperari à Dario Hystaspis. Nunc Xerxes movet bellum πολυπραγμονικὸν & non necessarium: quo duo partes orbis terrarum graviter afflictæ sunt, Europa & Asia. Postremo tempore Persicæ Monarchiæ Ochus sævitiam exercuit adversus Ecclesiam: & sibi ac posteris pœnas accersivit. Nam Bagoas princeps, & ipsum & filium ejus Arsamen veneno necavit. *Strigel. in Chron. ut suprà.*

III. Sic Polycrates in suo regno (in quo ei cuncta prosperè cedebant) non semper fortunatus fuit: sed tandem cum regno turpiter vitam amisit. *Vide Herodot. lib. 3. pag. 85. 100. 101.*

LII.

IMperia non solis consilijs aut viribus humanis firmantur aut restituuntur. In Chron. Phil. pag. 547.

Ordo in Imperijs, ut in rerum natura, sine dubio est opus Dei. A Deo sunt & boni ac præstantes humanoq; generi utiles Principes: & felix ac salutaris gubernatio. In eod. pag. 410.

Imperia Dei sunt opera: & excitantur divinitus, cùm opus est, sapientes, magnanimi, concordes & felices Principes: atq; adjuvantur & instruuntur: cùm per sese viribus imbecilles, & mole negociorum ac periculorum judicio humano videntur esse impares. Reguntur etiam divinitus consilia publicarum deliberationum: cùm quæruntur idonei gubernatores: & flectuntur animi deliberantium, ad ea: quæ sunt salutaria καὶ συμβιβαστικά. *In eod. pag. 547.*

EXEMPLA.

I. Quòd in maxima & confusissima anarchia Interregni, Italia flagrante intestinis dissidijs ac seditionibus, Germania ex veteribus odijs & motibus novis dubio statu fluctuante, cunctis rebus ubiq; ad tristem ruinam spectantibus: quòd tunc ergo penè cunctis cæterorum suffragijs gubernacula Imperij commissa sunt uni Rudolpho Habsburgensi, multis alijs præteritis: id gubernatum esse à Deo non dubitemus: qui & Principum animos impulit, ac flexit: ut hunc præferrent: & ipsum Rudolphum, quanquam plerisq; alijs inferiorem opibus, viribus, autoritate, tamen quadam animi magnitudine incitatum confirmavit: ne onus difficilimæ & periculosissimæ gubernationis recusaret. Gessit enim res salutares orbi Christiano, ac præcipuè patriæ: etsi, ut nulla humana sapientia non errat aut impingit alicubi, sua quoque habuit errata. Affectavit tunc Imperium ambitioso pariter ac minaci conatu Ottocarus Boëmus, empto Ottonis Brandeburgici suffragio, & nonnullis inter reliquos etiam ordines pecunia expugnatis. Et disputatum etiam fuit in Senatu Septemvirûm de nonnullis alijs: quorum aliquos opum splendor, aliquos fama rerum præclarè gestarum, aliquos sapientiæ opinio & respectus autoritatis commendavit. Sed Rudolphi fatum vicit. *Ibid.*

LIII.

MVtationes Imperiorum fatales.

Fato evenire mutationes, quæ efficiunt vastationes in Imperijs, seditionibus aut bellis, civilib. vel externis, præsertim si plures simul in eundem quasi articulum temporis locis diversis incidant, non est dubium. In Chron. Philip. pag. 543.

LIIII.

ADministratio regnorum vel Reipublicæ sine arte, ex sola experientia, sæpe fallit: ut & sola consideratio & contemplatio sine experientia. At

quando

quando utrumque cōjungitur: felicē facit Rempublicā. Ita non sufficit, ut quis bonus medicus habeatur: didicerit artem medendi ex scriptis: cùm in his non solùm curationes, sed & quomodo etiam sanari possint homines, & curatio adhibenda sit, uniuscuiusq; habitu distincto, exigatur. *Petr. Greg. Tolos. lib. 10. de Repub. cap. 6. pag. 640.*

LV.

SOepe fit, ut Principes è carcere ad regnum evolent. Contrà sæpe fit, ut potentissimi Principes ex alta dignitate in miserabilem servitutē deturbētur. Ioh. Spinæus de Tranquill. animi lib. 6. pag. 373.

1. Samuel. 2: Erigit ex pulvere exhaustum: & inopem ex luto attollit: ut collocet eum inter principes: & solium gloriæ tanquam hæreditatem ei attribuat: quia Domini sunt columnæ terræ: & posuit super eas orbem.

Psal. 113: Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat? Humilia respicit in cœlo & in terra. Erigens è pulvere inopem, & de stercore erigens pauperem: ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.

Ecclesiast. 4: E carcere aliquis educitur ad regnum: alius in regno natus, id amittit. Vel ut in paraphrasi poëtica Viviani dicitur:

E carcere hic ad aurea
Decore multo culmina
Transcendit: alius regia
De stirpe vitam inglorius
Rebus in egenis transigit.

EXEMPLA

prioris membri.

I. Ioseph è carcere ad universi regni Aegypti gubernationem eductus fuit: de quo *Psal.* 105. Misit ante eos virum, in servum venundatus est Ioseph, Humiliaverunt in compedibus pedes ejus: ferrum pertransivit animam ejus. Donec veniret verbum ejus; & eloquium Domini probavit eum. Misit Rex,& solvit eum: Princeps populorum,& dimisit eum. Constituit eum dominum domus suæ,& principem omnis possessionis suæ. Vt erudiret Principes ejus juxta voluntatem suam: & senes ejus sapientiam doceret.

II. Item Carolus Martellus longa captivitate, qua detinebatur à suis inimicis,tandem liberatus,ijsque omnibus paulò pòst tempore superatis & occisis, tantùm suis fortibus factis promeruit: ut Magister Gallorum (qui secundus erat à Rege) ab omnibus Ordinibus crearetur.

III. Rex Matthias,qui è Regibus Vngaricis felicioribus & potentioribus unus fuit,emissus è carcere,quò à Rege superiore fuerat relegatus,cum maxima pompa Budam,regni metropolin,Rex coronandus est profectus. De quo sic Aeneas Sylvius ait: Singulare prorsus humanæ inconstantiç documentum,ex duobus adolescentibus,ætate moribusque penè paribus,alter Ladislaus Rex ex regio solio dum novæ nuptæ thalamum exornat,defertur ad tumulum: alter dum capitalem sententiam expectat trepidus,ex carcere vocatur ad regnum. Mirabile,quòd matrem repentina lætitia non exanimaverat: cùm tot cladibus afflicta priùs Regem appellatum audierit filium: quàm vinculis exemptum. Camerarius *Centur.* 2. *Oper. succis. cap.* 31. *pag.* 190. ita hanc historiam recenset; Fuit Matthias Rex Vngariæ,Iohannis Hunniadis,Corvini Moldavi,viri excellentis,& præclaræ virtutis,& qui Turcarum fulmineus terror appellabatur,filius. Is mortuo patre,ab Ladislao Hungariæ & Bohemiæ Rege,ob cæsum Vlricum Ciliæ Comitem, Regis cognatum,necato fratre suo Ladislao, in arctissimum carcerem inclusus,primò Budam,pòst in Bohemiam, ut ibi procul à patria quoq; ad supplicium raperetur, abductus est. Verùm enim verò cùm ita in vinculis,absq; omni spe,utpote neci destinatus,detineretur: accidit, ut Ladislaus veneno, uti fama est, sublatus Pragæ extingueretur. Consuetudinem is habebat, *inquit Cominæus lib.* 10. ijs locis cum fœmina quadam nobili: quæ graviter ferens,illum in matrimonium ducere Caroli VIII. Galliarum Regis filiam, contra datam sibi fidem & promissum, in balneo pomum ei dedit,per medium cultello divisum: qui veneno tinctus erat. Mortuo itaq; Ladislao; Hungariæ proceres, partim beneficiorum patris Huniadis, qui sæpiùs Turcorum conatus & irruptiones hostiles singulari felicitate fregerat, memores,partim Michaëlis Zilagij ejus avunculi autoritate, necnon & Elisabethæ Silagiæ matris fœminæ lectissimæ precibus & largitionibus moti, deniq; calamitatem nobilissimi adolescentis averruncare conantes, eum absentem & captivum,& propè extremo supplicio destinatum,in Regem crearunt. Prædixerat hanc felicitatem filij minimi natu patri ipsius diu antè Iohannes Capistranus: qui pro sancto viro tunc temporis habebatur: admiratus præclaram indolem Matthiæ. Cæterùm electo Rege Matthia Corvino à proceribus Hungariæ: cùm Rex Bohemiæ Georgius Pogibracius fortè cœnans,literis & legatis hac de re,quam antea ex rumoribus tantùm senserat,fuisset admonitus: mox Matthiam accubantem sub se imo loco, in honoratiorem supra se collocari jussit. Cumq; hac subita mutatione Corvinum inter spem &

metum,

metum, memorē fortunæ ſuæ præſentis, attonitum conſpiceret: eum bono animo eſſe juſſit: exacta enim cœna fauſtum & felix nuncium ſe indicaturum: quod & fecit. Nam non ſolùm eum, antea pacto precio redemptionis, liberum eſſe juſſit (hoc enim unicū Matthias expetiverat) ſed etiam ſancito perpetuo fœdere, Regem Hungariæ ſalutavit: filiamq; ſuam Catharinam deſponſavit. Quæ multiplicia bona uno tempore cumulata Matthias læto animo accepit; & gratias egit: cunctaq; quæ voverat, inviolata fide præſtiturum eſſe recepit.

IIII. Non ita pridem Comes Richmontius, profugus & exul Angliæ, poſt decennium, quo pauperrimus fuerat, exiguo Regis noſtri auxilio Richardum Regem devicit: &, occupato regno, paulò pòſt Rex fuit coronatus, & ab univerſo populo vocatus. *Spinæus ut ſuprà.*

V. Iſmaël ſecundus Perſarum Rex, è carcere, in quem à patre Techmas detruſus fuerat, ad regnum evolavit. *Iohan. Leonclavius part. 2. Annal. Turcic. pag.* 89.

VI. Goſtavus Erici cùm obſes, præter fidem datam captivus abductus eſſet in Daniam à Chriſtierno Rege: mutato habitu elapſus in venatione, ad regnum Sueciæ potentiſſimum, ex afflictiſſimis initijs, & deſperata penè fortuna, divinitus evectus eſt. *Chytræus in Chronico Saxoniæ lib. 9. pag.* 265.

VII. Amurathes Imperator Turcicus Tattarum quendam Aslan Czirei dictum, quem multos annos captivum detinuerant Ottomanni, & ipſum regij ſanguinis, pecunia & milite inſtruxit: ut Regem Tattariæ ſibi rebellantem ex regno excuteret. Perfecit autem hic largitionibus, ut Tattari proprium Regem, in caſa ruſtica tum divertentem, cum duobus filijs in fruſta conciderent: atque Aslanum pro Domino acciperent. Acciderunt hæc An. Chr. 1584. *Idem lib. 27. pag.* 805.

VIII. Maſiniſſa Numidas, quem Livius longè maximum omnium ſuæ ætatis Regum appellat, quoties, nondum favente fortuna, ad regnum aſpiravit: toties propemodum magna cum clade ſuorum, & ingenti periculo vitæ ſuæ, improſpero ſucceſſu dejectus eſt: donec ſuperatis potentiſſimis hoſtibus, regnum avitum, idq; ob ejus fidem & conſtantiam in bello contra Carthaginenſes, munificentia populi Romani, auctore Scipione, admodum auctum, uſq; ad ſummam ætatem, quietè adminiſtraret. Primò enim mortuo patre Gela excluſus: ſed mox recuperato regno paterno, inſtinctu Aſdrubalis, qui ejus indolem & acre ingenium metueret, à Syphace Rege acie victus: & cum paucis in Balbum montem compulſus: ibidem rapto vivere coactus eſt; donec à Bocchare præfecto regio, viro acri & impigro, cum exercitu in vallem arctam conjectus fuit: inde cum haud quinquaginta equitibus per anfractus montis ignotos vix ſequentibus ſe eripuit. Tenente autem ejus veſtigia Bocchare: ab eo in patentibus prope Clupeam urbem campis, ita veluti indagine incluſus eſt: ut cæteris omnibus, præter quatuor equites, cum ijs ipſum quoq; Maſiniſſam ſaucium, è manibus inter tumultum amiſerit. In conſpectu erant fugientis, *inquit Livius*, alæ equitum diſperſæ lato campo: quibuſdam ut occurrerent per obliqua tendentibus, quocunq; hoſtis flectebat: amnis ingens fugientes accepit (neq; enim cunctantes, ut quos major metus urgeret, immiſerunt equos) raptiq; gurgite, & in obliquum relati, duobus in conſpectu hoſtiū in præruptum gurgitem hauſtis, ipſe perijſſe creditus: duo reliqui equites cum eo virgulta ulterioris ripæ tenuerunt. Is finis Bocchari ſequenti fuit, nec ingredi flumen auſo, nec habere credenti ſe, jam quem ſequeretur. Maſiniſſa in ſpelunca occulta cùm herbis curaret vulnus: duorum equitum latrocinio per dies aliquot vixit. Vbi pri-

mùm ducta cicatrix: patiq; posse visus est jactationem; audacia ingenti pergit ire ad regnum repetendum: & cum favore pristino & gaudio insperato; quòd quem perijsse credebant, incolumem cernebant; fecit, ut intra paucos dies sex millia peditū armatorū, & quatuor equitū ad eum convenirent; atq; non in possessione paterni regni esset: sed etiam Masæsylorum fines (id Syphacis regnum erat) vastaret. Irritato ad bellum Syphace; cum filio Vermina, Masinissam vi partita acie, à fronte & à tergo, aggreditur; cæsoq; ejus exercitu cum LXX. equitibus vix fuga evasit: atq; ad minorem Syrtim pervenit: ibiq; permansit: donec opera & auxilio Romanorum, inprimis Scipionis Africani, non solùm patrium regnum, sed quoq; Syphacis hostis sui, obtineret; mansitq; in fide & tutela Romanorum constanter usq; ad mortem suam: adeò ut non solùm omnis Africa, sed etiam cunctæ gentes scirent, amiciorem Corneliæ familiæ, atq; urbi Romanæ, quàm sibimet fuisse. *Camerar. Centur. 2. Oper. succis. cap. 31. pag. 188. 189. 190.*

IX. Admirabile fortunationis genus visum est nuper in Ludovico Aurelianensi Duce: qui pugnans adversus Regem Galliæ captus cùm esset: capitisq; damnatus, patrum, ac judicum omnium sententijs, in carcere custodiretur ad supplicium: à Rege Carolo VIII. adversus omnium sententiam atq; opinionem, absolvitur: atq; ab ipso Rege reserato carcere, equo acceptus in regiam deducitur; nec multos post annos, Carolo ipso absq; liberis decedente, Galliarum Rex creatur, uno patrum ac procerum consensu. Atq; haud multò pòst Ludovico Mediolanensium Duce, de metu adventus ejus in Italiam consternato: clanculumq; ab illo arrepta fuga; Insubrium ei omne deditur, cum Transpadanis, quiq; cis Padum sunt populis. *Ioh. Iov. Pontanus lib. 2. de Fortuna, pag. 283. b.*

EXEMPLA
posterioris membri.

I. Ex Romanis Imperatoribus Valerianus contra Persas agens incautè in potestatem Regis Saporæ incidit: & ignominiosa servitute apud eum consenuit: ut ipse senex acclivus humi, Regem equum ascensurum, non manu, sed dorso semper attolleret.

II. Ex Constantinopolitanis magna pars in carcere vitam finierunt.

III. Ex Germanicis, Henricus IIII. qui sexaginta commisisse prælia dicitur (quod de alio nullo nec ante nec post ipsum narrant historiæ) tandem post tantos honores & victorias, à filio in carcerem detrusus miserè obijt.

IIII. Ex Græcis Principibus Dionysius Tyrannus potentissimus, regno expulsus ad eam redactus est paupertatem: ut Corinthi ludum literarium aperuerit.

V. Alexander filius Persei Regis Macedonici, Scriba Magistratuum Romanorum factus est.

VI. VII. Ex Iudæis, Ioachin & Sedecias Babylone captivi mortui sunt: ille per triginta annos carcere inclusus; hic & liberis & amicis ante oculos, inde ipsis oculis orbatus; quò gravior & miserior esset ejus captivitas.

VIII. Et ipsa in genere progenies Davidis eò paupertatis decidit: ut Iosephus, inde natus, cogeretur arte fabrili victum sibi comparare: & virgo Maria, illius sponsa,

die purificationis par turturum offerre; quæ pauperum erat oblatio Lege DEI constituta.

IX. Omnes Herodis Magni (qui tantos labores susceperat: ut opulentissimum & perpetuum filijs relinqueret Iudææ regnum) successores an non post centesimum ab ejus morte annum exterminati fuerunt, & ex ijs quidam, ut Herodes & Antipas, in perpetuum carcerem relegati?

X. Ex Turcarum Imperatoribus, Bajazeth hujus nominis primus, post multas victorias non à Tamerlane captus fuit? Hic illi, in prioris fortunæ ludibrium, reliqua vita in cavea concluso, cùm sumeret cibum, frusta & ossa tanquam cani objiciebat, tyrannica prorsus & barbara insolentia.

XI. Ex Anglis Regibus, Richardus Principis Gallensis filius, cùm tanto honore affectus fuisset, quanto ante illum in Anglia nullus: in senectute (cui ætati requies maximè necessaria) ab hoste captus, miser & egenus reliquum vitæ spacium traduxit.

XII. Philippus Cominæus narrat, sua ætate quosdam ex regia Anglorum sobole eò paupertatis redactos: ut in aula Ducis Burgundiæ quidam ex domo Lancastrica, aliquandiu à pedibus servus esse cogeretur.

XIII. Ex Vicecomitibus Mediolanensibus, Barnabo ille terribilis nonne tandem à Iohanne Galeatio interceptus, crudelissima morte in carcere interijt?

XIIII. Et postea Ludovicus Sfortia, qui sibi Mediolanensem Ducatum usurpârat, an non Novaræ captus, in arce Ochensi apud Turones cavea ferrea conclusus expiravit?

XV. XVI. Ex Gallorum Regibus, Chilpericus & Ludovicus simplex, nonne à suis subditis regno pulsi, alter in carcerem, alter in monasterium relegatus fuit.

XVII. Ex Hispanis, filia unica Henrici, Regis Castiliæ, an non dolis & vi Reginæ Isabellæ, coacta fuit in Lusitaniam aufugere, ubi tanquam serva viveret?

XVIII. Et nostra ætate quid accidit Duci Sabaudiæ, Regi Vngariæ, Germanis quibusdam Principibus, & Muleassæ Regi Tunetæ, alijsque plurimis? *Spinam pag.* 373. 374. 375.

LVI.

SÆpe etiam inferioris sortis homines ad regiam pervenerunt dignitatem.

Exempla multa testantur, multos ex humili genere ad regiam dignitatem evectos esse. Hinc verè respondit sapiens ille vir: cùm interrogaretur, quid faceret DEUS: eum alta deijcere: & humilia erigere. Quò etiam

ſpectat illa Horatij Oda:

———————valet ima ſummis
Mutare, & inſignem attenuat DEUS,
Obſcura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: Hic poſuiſſe gaudet.

Camerar. Centur 2. Operar. ſucciſ. cap. 54. pag. 338.

EXEMPLA.

I. Celebratur paſſim Agathocles ob ſuas eximias virtutes; eò quòd ex humili & ſordido genere, ad Regiam dignitatem dotibus ſuis pervenerit: & meritò quidem: licet vicijs enormibus non caruerit; ſed illæ hæc ſuperârint. Quippe, ut ait Iuſtinus hiſtoricus, patre figulo natus, non honeſtiorem pueritiam, quàm principia originis habuit. Cùm autem manu ſtrenuus, & in concionibus perfacundus haberetur: brevi Centurio, ac deinde Tribunus militum factus eſt. Deinde variam fortunam, adverſam & ſecundam, expertus: Prætor Syracuſis conſtituitur. Pòſt, pulſis Pœnis, totius Inſulæ imperium occupavit. Verùm cùm dolus, fraus, & aliæ malæ artes, hujus Viri virtutes admodum obſcuras faciant: ſolummodò de ejus parſimonia, & recordatione ſuæ humilis originis, nonnulla in laudem illius adducam. Etſi enim, ut diximus, ex Carcino patre, figulina arte vix cognito, Rhegij Brutiorum natus fuit; & ob oraculum, ex ejus matre gravida infantem natum iri, à quo Carthaginenſibus, atque univerſæ Siciliæ, variæ clades imminerent, pater eum natum exponendum, ſuffocandumq;, conductis ad id famulis, tradidit; ſed miniſtri ejus pulchritudine in commiſerationem, cædisq; innocuæ formidinem, attracti, à ſuffocatione abſtinentes, more gentis duntaxat eum expoſuerunt; quo cognito, mater noctu filium è vado raptum, ad avum maternum Heraclidem clàm educandum detulit: tamen poſtquam plurimas adverſas res adultus ſuperaſſet; ſolus Rex Siciliæ effectus fuit: & initio principatus, non tam armis, quàm comitati, ſtuduit; pauperes benignitate proſecutus, muneribus pluribus affecit: in pervicaces durus animadverſor. At quanquam autoritate regia niteretur: diadema tamen ſuſcipere noluit: vel ſatellites, regio more, ad ſui cuſtodiam habere: ſed facilis ad eum unicuiq; acceſſus aditusq;. Vaſa præterea fictilia (licet pecunia, regaliq; inſtrumento, nemo Regum præter illum ditior fuerit) nomine ſuo in anſis græcè ſic impreſſo, AGATHOCLIS (cujuſmodi apud Elorum Anno ſalutis 1555. menſe Iulio, unum ſe vidiſſe, Thomas Fazellus ſcribit) quippe quòd ipſe figulus, & figulo patre genitus eſſet, inter aurea ponebat: non alias majorum imagines, vel triumphos, aut Conſulatus oſtentans; quòd glorioſius exiſtimaret: regnum propria virtute, quàm hæreditate, adipiſci. Vnde Auſonij verſus triti, ſed elegantes fluxerunt, continentes moralem utilem doctrinam:

Fama eſt, fictilibus cœnaſſe Agathoclea Regem:
Atq; abacum Samio ſæpe oneraſſe luto:
Fercula gemmatis cùm poneret aurea vaſis:
Et miſceret opes pauperiemq; ſimul:

Quarenti

Quærenti causam, respondit: Rex ego qui sum
Sicaniæ figulo de genitore satus.
Fortunam reverenter habe, quicunq; repentè
Dives ab exili progrediere loco.

II. Alterum exemplum habemus in Pipino filio Caroli Martelli. Is Childerico III. Rege Galliæ, ob segniciem & voluptates abdicato, ex præfecto palatij in regiam dignitatem successit. Fuit autem Childericus ultimus ex familia Merovæorum: quæ cum illo terminata est: cùm annos trecentos regnasset. Ab hujus autem Pipini patre gens Carolæa ob res strenuè gestas appellata est: quibus domum suam evexit tantopere; ut Merovæorum regnum ad Carolum Magnum recideret. Carolus autem Martellus, cùm aliquot Regum Galliæ præfectus palatij fuisset: tandem paucos post dies Anno 741. mortuo Rege Theodorico, cognomine Chellensi, & ipse obijt Carisij: atq; cum ipso in æde S. Dionysij Francisci sepultus est: cui successit filius natu maximus Childericus III. qui septennio paruit autoritati Pipini & Carolomanni, filiorum Martelli: qui præfecturam palatij effectam hæreditariam ipsis diviserat. Pater autem ipsorum Martellus fuit dictus, à mallei sive martuli (martellum Galli vocant) ferrum domantis comparatione: quemadmodum *Ierem.* 50. Nabuchodonosor Rex malleus totius terræ appellatur. Nam quo tempore deerant cognomina: assumebantur adjectiva in eorum locum: ut verbi gratia, Calvus, brachio ferreus, & id genus alia: sicut Iohannes Tilius observavit. Cæterùm cùm Childerici voluptuaria vita & desidia omnibus exosa esset: missi sunt legati, Vegardus Episcopus Herbipolitanus, & Folcadus Pipini Capellanus, ad Zachariam Papam: ut de Pipino eligendo assentiret: qui Bonifacio Moguntino Archiepiscopo, Sedis Apostolicæ legato, mandavit; ut Pipinum sacrans, coronaret Regem. Hoc facto Childericus abdicatus, postquam novem annis regnasset, Monachus apud Svessiones effectus est, Anno 751. Pipinus itaq; consecratus primùm à Bonifacio Archiepiscopo Moguntino (quod antea in familia Merovæorum usitatum non fuit) & Rex institutus fuit: & cùm annos 17. & dimidium in dignitate regia transegisset: ex hydropisi Lutetiæ Parisiorum obijt, die 24. Sept. sive, ut alijs placet, Octob. Anno 767. & in æde S. Dionysij sepultus est: sicut hæc & alia idem Tilius scripta reliquit.

III. Porrò exemplum VVillegisi Archiepiscopi Moguntinensis est valde memorabile: cujus specimen humilitatis, & recordatio infimæ sortis, postquam ex infimo genere ad maximas dignitates pervenisset, perpetuam memoriam posteritati relinquere voluit. Ita enim de illo scribit post alios Siffridus Præsbyter: Tempore Sancti Henrici Imperatoris, VVillegisius (vel, ut alij, VVilligis) Archiepiscopus Moguntinus vivebat. Ille quia humilem progeniem habuit: & patrem, qui currus & bigas facere solebat: in thalamo ornatis & grandibus literis hæc scripta habebat: VVillegis, VVillegis, recole unde veneris. Hæc & in Teutonica lingua scripta erant. Appendebat etiam rotas, & hujusmodi instrumenta, in pariete circumquaque: in quibus suam prosapiam recognoscebat. Adhuc usq; habentur duæ rotæ quasi aratri in vexillo, & una in clypeo Ecclesiæ Moguntinæ.

IIII. Lesco præterea II. in Principem Poloniæ, quamvis plebejus, electus est, ob virtutes suas, Anno 780. mortuo Premislao sive Lescone I. Attamen talem se præbuit: ac si regali ortus esset prosapia; idq; totis diebus vitæ suæ diligenter observabat; quòd ornamentis regijs solenniter induturus, vestes, quas olim ex vili lana

gerebat, desuper indueret: pro monumento prioris vitæ id habens: usq; fortunam instabilem, quæ sui sum elevatos ad ima deijcit, eluderet. Quam consuetudinem multi Principes Polonorum solenniter observabant. Is tandem pluribus heroicis gestis exactis, filioq; hujus nominis tertio relicto, vitam cum morte mutavit, Sicut hoc ab Alexandro Gvagvino prolixè describitur: qui hos versus adjecit:

Attulit huic regnum variorum cursus equorum,
Et præter morem, sors oculata, suum.
Dignus erat regno, quamvis patre natus agresti,
Rusticus, & modici justus arator agri.
Non bello, quàm pace minor: mireris in illo
Hoc, qui nulla unquam moverat arma, viro.
Ante oculos voluit monumentum vile prioris
Fortunæ sagulum semper habere suos.
Et tamen illius non legerat ille Poëta
Sarmatico dignum carmen in orbe legi:
Fortunam reverenter habe, quicunq; repentè
Dives ab exili progrediere loco.

V. Lesconi adjungendus est Pyastus Crusphicensis, de quo ita scribit ibidem Gvagvinus: Anno Incarnationis divinæ 842. Popelo II. à muribus portentosè absumpto: multæ controversiæ in Crusphiciensi conventu, de electione Principis, exortæ sunt. Erat autem tunc temporis in Chrusphicia, Pyastus quidam, vir simplex: virtute tamen & pietate præstans. Huic eodem conventus tempore filius natus est: cui ad nomen solenniter gentili ritu imponendum, mellis mulsati duo vasa præparavit, propter convivas tractandos, porcumq; mactavit. Tunc temporis autem in Crusphicia, ob magnum confluxum populi, ad comitia electionis, plurimi commeatus, pabuliq; penuria laborantes, ad Pyastum, ut sibi aliquid pro victu venderet, veniebant: qui singulis gratis necessaria suppeditabat: quantum cuiq; opus fuerat: carnis autem suillæ & mellis, panisq; copia, apud eum non deficiebat: nam incrementa omniū rerum à copiosissimo largitore & remuneratore illi procedebant. Omnes igitur manum divinam cum Pyasto esse videntes, communibus suffragijs & vocibus, Monarcham eum salutant: regnumq; oblatum, quamvis agresti familia natus, strenuè cum summa fortitudine & dexteritate viginti annis gubernavit. Postea 120. annis ætatis suæ exactis, relicto filio Semovito, extremum diem clausit. Ex hujus sanguine Duces Regesq; Polonorum ad Ludovicum Hungarum usq; genus duxerunt.

VI. Eodem modo cùm Primislaus III. Bohemorum Dux à Libussa ab aratro in maritum assumptus esset, ex hoc indicio, quòd in ferrea mensa comedisset: isq; in equum impositus, calceos querno robore factos secum afferret: interrogatus cur hoc faceret, servandos in arce Vissegradensi, respondit, ostendendosq; posteris: ut scirent omnes: primum qui principatum inter Bohemos accepisset, ex agro fuisse vocatum: neq; insolescendum esse: qui ex humili fortuna solium ascenderit. Servati calcei diu apud Bohemos: religiosè habiti: ac per sacerdotes templi Vissegradensis ante Reges delati: dum pompa coronationis educitur. Is cum conjuge, aucto regno, & Praga condita, eaq; muro circumdata, diu feliciter regnavit: & longinquam posteritatem reliquit.

VII. Postremò addendus est Tamerlanes Scytharum Imperator: qui à Leon-

clavio

clavio nostro, Temir Chan appellatur: & ob maximas res gestas, orbis terror & clades Orientis nominatus est. Is ex humili militiæ loco, ut Iovius scribit, per omnes honorum gradus ad eximiam bellicæ virtutis opinionem, & deniq; ad summum imperium ascendit, insigni præsertim applaudentium militum studio, cùm adulatione quadam Temir Cuthlus vocaretur: quæ vox Tartaricè fortunatum ferrum significat. Eum Samarcandæ urbis, quæ est ad Laxartem amnem Sogdianæ regioni finitimum, infimæ classis civem, & altero crure debilitatum, ideoq; deformiter incedentem fuisse tradunt. Vix autem reperitur alibi, ex gregario ducem militum factum, tam immensum exercitum unitum habuisse. Fuêre enim in ea tot gentium colluvie centum myriades, teste eodem Iovio, peditum & equitum: ingensq; majoris & minoris pecoris numerus. Is Bajazetem Turcarum Imperatorem memorabili prælio, in quo supra 140000. hominum cæsa feruntur, vicit, vivum cepit, caveæ ferreæ inclusit: secumq; circumduxit. *Idem Camer. pag. 330. 331. &c. Vide ibidem colloquium Tamerlanis & Bajazetis, lectu dignum & jucundum.*

LVII.

OPtimus status Regnorum & Rerumpublicarum, & minimè obnoxius mutationibus, est Monarchia, temperata Aristocratia.

Quot sunt formæ Rerumpublicarum?

Tres.

I. MONARCHIA, quæ summa potestas est penes unum: quæ tamen circumscripta est legibus. Hic quando secundum leges imperat, & dirigit consilia ad publicam utilitatem; vocatur ea forma gubernationis βασιλεία. Quando contra leges imperat, & multa crudeliter statuit, obsequens suis cupiditatibus: dicitur ea forma Tyrannis. Et nomen βασιλεὺς videtur esse à βιβάζω, quod est stabilio, & λαὸς, id est, populus, factum, quasi stabiliens populum, & βασιλεία, quasi basis populi: quia Regna debent esse directa ad salutem populi. Et talis status verè est ἔνδοξος δουλεία, ut Antigonus dixit; id est, splendida servitus: servit Rex servitutem splendidam. Quia sicut in Oeconomia, ita in Regno bono & salutari solus Rex servit; ut sonat Menandri versus: Vnus est servus in domo, Dominus. Ita revera in regno bonus Princeps unus est servus: quia præcipua onera ipsi soli incumbunt: si vult ea exequi: quæ sunt muneris & officij sui. Talis est forma regni Gallici; ubi Rex est alligatus legibus: & nihil audet facere sine judicio Parlamenti. Hæc (ut jam dictum est) cùm degenerat, fit Tyrannis: ubi gubernator omnia facit pro arbitrio & libidine sua: & subditi coguntur ipsi obtemperare tanquam pecudes. De hac

teneatur Regula: *Magna potentia, quæ non est astricta legibus, rarò manet intra iustas metas.*

II. Aristocratia, ubi summa potestas est penes Optimates: ubi est Senatus bene constitutus; qui in imperando sequitur normam certarum legum. Talis fuit in populo Israël. Et hodie est Norimbergæ. Hæc degenerat in Oligarchiam, quando pauci summam potestatem ad se rapiunt: & est talis status, in quo pauci, cæteris oppressis, invadunt imperium: ut Romæ factum est, quando Triumviratum constituerunt Cæsar, Pompejus, Crassus. Vt sæpe fit, quòd pauci pro cupiditate leges inflectant, & ad reliquam multitudinem opprimendam conspirent. Ea forma est viciosa, & dicitur Oligarchia.

III. Democratia, id est, populare imperium, quando summa potestas est apud plebem; ubi non est autoritas unius, nec Senatus certus: sed vulgus promiscuè tumultuatur. Talis fuit Athenis, & Romæ sub Coss. Quòd si opulentiores & potentiores ex vulgo imperium invadunt: nominatur ea forma τιμοκρατία ab Aristotele; ubi nec leges, nec Senatus regnant: sed ditiores ex plebe. Hic autem perniciosissimus, ut Aristocraticus optimus est status. *Vide Peucer. in lect. Chron. Anno 1569. d. 1. Octobr.*

Vno & eodem die urbs Noriberga & Augusta Rhetica petiverunt contraria à Sigismundo Imperatore. Augusta petivit institui, ne quid Senatus constitueret, nisi Tribunis opificum approbantibus. Noriberga petivit, ne liceret Tribunis impedire Senatus decreta. Nunc Carolus potestatem Tribuniciam Augustæ rursus sustulit. Et apparet, Aristocratiam in magno cœtu optimam esse. *Philip. in Chron. lib. 2. pag. 134.*

Libet huc asscribere, quæ apud Philip. Camerar. in Operis succisivis, Centur. 1. cap. 88. pag. 439. de hac disputatione extant. Experientia, inquit, docuit: quòd plerique Orientales populi, impatientes Oligarchiæ, Aristocratiæ vel Democratiæ, Monarchiæ semper deditissimi fuerint, neque potuerint uno eodemque tempore pati plures Reges & Dominos. De qua re etiam exemplum in sacris literis, cùm indignante Deo Rex à Iudæis more gentilium expeteretur, habemus. Rectè itaque Nicoclem dixisse perhibent: non solùm considerandum esse ingenium Tyrannorum, cur benigni & difficiles sint: sed civium quoque mores. Multi enim hactenus propter subditorum malitiam, asperiores se dare, quàm pro ingenio suo coacti sunt. Huc referri possunt ea: quæ Alexander Magnus apud Q. Curtium (*lib. 7.*) dicit: Regum videlicet, Ducumque clementiam non in ipsorum modò, sed etiam in illorum, qui parent, ingenijs sitam esse. Testatur id quoq; memorabile exemplum: quod Stobæus (*Serm. Quòd opt. sit Monarchia*) ex Serini apomnemoneumatibus refert. Nam cùm Lydis Crœsus imperaret: & fratrem in consortium Imperij assumpsisset: tum quidam ex Lydis accedens dixit: Omnium in terra bonorum, ô Rex, autor est Sol; neque quicquam extaret, Sole non illustrante. At si gemini Soles forent: periculum imminere: ne omnia conflagrantia pessum irent. Ita & Regem unum quidem accipiunt Lydi, & servatorem esse credunt: duos verò simul tolerare non possunt. Huc quoque Homeri illud (*Iliad. 3.*) spectare videtur:

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω,

εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
σκῆπτρον, ἠδὲ θέμισας ἵνα σφισὶν βασιλεύσῃ.

Haud bonum multorum dominatio, unus dominus esto,
Vnus Rex, cui dedit Saturni filius callidi ingenij
Sceptrum, atque jura, ut his regnet.

(Augustus venustè depravavit:
οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη: Id est; *non est bona multitudo Cæsarum.*
Noxia res plures Domini: Rex unicus esto.
Multos imperitare malum est: Rex unicus esto.
Non bene turba regit populum: Rex unicus esto.)

Id ipsum fortasse idem Alexander Magnus consideravit, eique in mentem venit (diligenter enim legit, & magni fecit libros Homeri; noverat etiam seipsum, quòd impatiens consortis esset) cùm responderet legatis Darij, ut apud eundem Q. Curtium (*lib.* 4.) legimus: Mundum duobus Solibus non posse regi: nec duo summa regna salvo statu terrarum posse habere. Huc respexit & M. Anton. Zimara (*Problem.* 28. & quærit rationem: quam ob causam multitudo Principum sit mala. An, inquit, quia, si Imperium in Tyrannidem transeat, ac convertatur, satiùs est unius, quàm plurium subire jugum? An quia ad commune Reipublicæ commodum, raro imperantium multitudo respicere consuevit? Quò fit, ut uno dissentiente, maximum universitati immineat malum. Faciliùs quippe est unum, quàm plures ad bonum disponi. In principatu enim multorum non desunt invidiæ, jurgia, contentiones, rixæ. Proinde cùm experimento comprobatum sit, regnum non capere duos: quàm verissimè illud Aristoteles enunciavit: Multitudo principum prava: unus ergo sit princeps. Hoc etiam Machiavello placuit: qui Reipub. statum condi & componi non posse asserit, si plures pari imperio rerum arbitri existant. Quippe commune duobus aut pluribus imperium cùm rarò concors sit: unius hominis ingenio atque autoritate omnia constitui multò esse satiùs. Rectè autem faciet studiosus lector: si Herodotum (*lib.* 3.) adhibeat: ubi septem Principes Electores in Persia, mortuo Cambyse, consultant, nunquid Democratiam, vel Aristocratiam, vel etiam Monarchiam in constituenda Imperij forma, debeant anteferre. Buchananus sanè (*de jure regni apud Scotos*) licet Democratiam non probet: tamen Regem Monarcham ita legibus astrictum esse vult: ut Rex sit Lex loquens: Lex verò, Rex mutus; id est, ut Rex & populus communicato consilio communiter statuant: quod ad omnium salutem communiter faciat. Nam, inquit, multitudo ferè meliùs, quàm singuli de rebus omnibus judicat. Singuli enim quasdam habent virtutum particulas: quæ simul collatæ, unam excellentem virtutem conficiunt. Quod in Medicorum Pharmacis, ac inprimis in antidoto eo, quod Mithridaticum vocant, perspicuè cerni potest. In eo enim pleræque res per se noxiæ, ubi confusæ fuerint, salutare adversus venena remedium afferunt. Similiter in hominibus, alijs tarditas & cunctatio, alijs præceps temeritas obest; hæ in multitudine commixtæ, temperamentum quoddam, & quam in omni genere virtutis quærimus, mediocritatem pariunt. *Hactenus Camerarius.*

Hæc nostra conclusio est; nullam unquam Rempublicam ex duabus, multò minùs ex tribus conflari formis: at ne opinione quidem fingi, sed tria tantùm genera

constitui posse: ut Herodotus inter Græcos verissimè scripsit: quem Tacitus (*lib. 4.*) inter Latinos secutus, Cunctas, inquit, nationes & urbes populus, aut primores, aut singuli regunt. *Ioh. Bodinus lib. 2. de Repub. pag. 287. cap. 1. Et pag. seq.* Quarum civitatum divisa sunt jura majestatis: minimè omnium Respublicas, sed Rerumpublicarum mutationes appellare oportet. *Vide ibidem multa alia sapienter dicta.*

Libet huc etiam asscribere sapientissimam deliberationē septem Principum Persicorum de optimo statu Reipublicæ, ex tertio Herodoti libro. De qua Peucerus in lect. Chron. die 16. Febr. An. 1572. frequentissimum auditorium in hunc modum docuit.

Interfectis Magis instituitur deliberatio de forma gubernationis. Deliberant Principes, an retinere Monarchiam velint: vel an Regno abolito, aliam velint instituere formam, seu popularem, seu Oligarchiam. Et extant tres orationes insignes & dulces apud Herodotum, quæ disputant de optimo statu, & conferunt Democratiam, Oligarchiam & Monarchiam. Similes extant orationes apud Dionem, ubi Augustus cum Mecœnate & Agrippa consultat: utrum populo autoritatem pristinam restituere debeat: an verò retinere. Sed illæ orationes videntur arte compositæ, & ad Rhetoricum schema magis, quàm ad rei veritatem.

Primam sententiam dicit filius Sisamnis Otanes: hic dicit sententiam pro Democratia. Suadet non creari Regem: sed ut certis potiùs legibus Principes & Vrbes fœdus faciant de communi defensione: & retineant singuli suam libertatem & æqualitatem. Requirit statum talem: qualis in Repub. Achæorum olim fuit, aut hodie Helvetiorum est: æquali jure vivunt, omnes simul citra insignem aliquam prærogativam. Disputat accuratè contra Monarchiam: quòd in unum summa rerum potentia neutiquam sit locanda: *magnitudine potentiæ, etiam bonos naturâ, tamen reddi aut deteriores aut asperiores: & plerunq; peccare tales aut* ὕβρει, *aut* φθόνῳ. ὕβρις *plerunque comitatur magnam potentiam, non astrictam certis legibus, aut circumseptam limitibus aut repagulis.* Quia *in magna potentia vix ulli sunt moderati: quia facultas quidvis faciendi pro libitu suppetit: creat audaciam: & tendit in omnia scelera.* Odia manifesta sunt: quia *collocati in summo fastigio plerunq; meliores oderunt, & horum reprehensiones ferre non possunt. Et hi aures aperiunt delatoribus: à quibus iniustis odijs inflammantur adversus meliores: & semel concepta odia ferè non exuunt: donec ea expleverint. Delectantur plerunq; malorum societate & calumnijs*, quasi κολακευμάτοις & συκοφαντίαις. *Semper desiderant aliquid etiam in subiectissimorum hominum studijs & obsequijs.* Sie können jhnen das medium nicht treffen. *Iidem armati tali potentia solent plerunq; movere leges patrias: non patiuntur se alligari legibus: rapiunt alienas coniuges: insontes interficiunt sine iudicio.* Nun describit autem Monarcham Herodotus ut Tyrannum prorsus, ut Demosthenes: qui non discernens inter Regem & Tyrannum inquit: quòd Rex omnis & Tyrannus sit invisus libertati, & legibus infensus. Ita describit Herodotus Tyrannum, non bonum Principem: non facit discrimen inter bonum Principem & Tyrannum. Boni Principis est, sicut præclara vox est Theodosij (*l. digna vox 4 Cod. de ll.*) fateri, legibus se

teneri.

teneri. Sicut Agesilaus respondet Senatui Spartano, cùm reverteretur ex Asia jam victor, jamque ducturus esset exercitum adversus Regem ipsum: Obtemperabo vobis, inquit, quia decet me. Tunc enim, inquit, verè & rectè administrantur imperia: ubi Rex ipse legibus paret, & Ephoris, aut ijs, qui cum magistratibus in urbe aliqua præsunt. **Nun da macht Er kein** discrimen Herodotus: & loquitur cum vulgo usitata consuetudine ejus seculi: quod pro Tyrannis habebat omnes eos, qui in liberis civitatibus rapuerant dominatum, & perpetua potentia præessent, etiamsi nihil facerent crudeliter: sed justè & moderatè ex legum præscripto omnia administrarent. Qui in liberis civitatibus rapuerant dominatum, & transferebant imperia in hæredes: **das hiessen sie alle** sine discrimine Tyrannos. Otanes præfert Democratiam propter æqualitatem, ἰσονομίαν, **wie es** Herodotus **nennet**: quòd in Democratia pariter omnes sint legibus subjecti: & creentur magistratus, qui secundum leges sententias dicant, & ex præscripto legum consilia referant ad communem utilitatem, ac de urbium administratione rationem reddant. Ita Demosthenes in Democratia omnia πραώτερα dicit: quod rarò verum est.

Altera est sententia Megabyzi: qui Democratiæ adversatur: & pugnat pro Oligarchia. Refutat vulgi tyrannidem: quam ostendit multò minùs tolerabilem tyrannide unius: nimirum, quòd vulgus sit sine sapientia: non regatur judicio, prudentia, cogitatione: sed feratur vesano impetu: sicut incitatus ab ijs, ex quorum nutu pendet, & sine cogitatione ruit in negocia, incitatur sicut torrentes, cùm augentur hybernis nivibus. Legite orationes integras ipsi in tertio libro. Et verè dicit, quia *vulgus fertur vesano impetu, sine mente, omnia in præceps agit.* Suadet itaque commendari gubernationem paucis delectis ex numero Principum. Et concludit sententiam insigni dicto: Consentaneum est, *Optimorum virorũ optima esse consilia.* Hæc est Aristotelis etiam sententia: qui Aristocratiam præfert alijs formis: scilicet, *summa rerum sit penes paucos, qui antecellunt reliquos virtute & sapientia,* non referant aut inflectant consilia ad sua commoda.

Tertia sententia est Darij: qui suadet creari Regem: & disputat contra popularem statũ & Oligarchiam: argumento sumpto à discordia: quòd nec in populari statu inter multos, nec in Oligarchia inter paucos possit esse concordia diuturna. Ex deliberationibus enim, si discrepent sententiæ, nasci odia: quæ paulisper exardescant in discordias: demum ad cędes pervenitur: & ita tandẽ redigetur res ad unum: si discrepent, crepent ædes propter civilia bella: propter dissidia necesse est summam potentiam ad unum transferri. Et hoc ipsum est verissimum. Concludit igitur, rectius esse potiùs jam commendare summam potentiam uni, non discedere à patrijs moribus. Fuerunt de hac quæstione semper agitatæ magnæ disputationes etiam inter Philosophos apud Ethnicos, *Sed non dubium est, eum statum esse optimum: qui est ex Monarchia & Aristocratia ita temperatus: ut unus quidem rerum potiatur: sed potentiam eius ac consilia ut regant ac forment viri sapientes.* Ita primùm DEVS in populo suo esse voluit Duces: quorum tamen potestatẽ moderarentur & quasi coërcerent ij: quos in Senatum populus legerat, numero septuaginta. Ejus Senatus erat potior autoritas, quàm Ducum. *Et certum est, hunc statum ad durabilitatem esse longè accommodatiorem:* sicut Reipub. Venetæ, Spartiani Imperij, Romani in Ger-

mania exempla testantur. Et verum est Homeri dictum: Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω: Non est bonum multos imperare; sit unus Dominus, unus Rex. Quia non potest esse inter multos pari potentia dominantes diuturna concordia. Et etiam in Democratia vel Oligarchia tamen semper observatum fuit: ut rebus difficilibus summa potentia conferretur in unum: qui omnia gereret suo consilio. Sicut Romani crearunt Dictatores. Veneti ut Spartani eos, quos ad bellum ablegabant, sinebant bella gerere potestate imperatoria, planè regia. Vicit itaque Darij sententia: quam cùm approbassent cæteri: decretum est, ut Rex crearetur. *Hactenus Peucer.*

Studiosus Lector, qui pleniorem hujus consultationis tractationem desiderat, non graVetur pagellas aliquot in Scholis Historicis Strigelij, in secunda nimirum parte, initio à pag. 35. facto, perlegere. Nos ab earum transscriptione, cùm passim ea eruditorum manibus terantur, consultò abstinuimus: in earumq; locum, præcedentia illa substituimus.

In altera Megabyzi sententia dictum est: Aristotelem etiam Aristocratiam alijs formis præferre. Ea de re observetur historiola recens, & quæ ad hoc propositum nostrum pertinet de Aristocratia. Fuerunt in Gallijs nostra memoria, regnante Francisco Rege Gallico, duo Viri excellenter docti: unus Scholasticus homo & Philosophus, Bigotius: alter aulicus, Castellanus. Cùm autem Rex audiret disputationes Castellani inter prandendū; eisq; mirificè delectaretur: quidam proceres monuerunt Regem: ut curaret aliquando accersi alterum è Schola Parisiensi Professorem Bigotium. Castellanus verò metuens suæ existimationi, mox subjecit hanc commonefactionem Regi: Noli, inquit, illum accersere: quia est Aristotelicus. Rex miratus novitatem nominis (quia Aristoteles & Plato non sunt valde noti in aulis) postulavit sibi declarari hunc Laconismum. Ibi respondit Castellanus: Aristoteles anteponit Aristocratiam Monarchiæ seu Regno. An, inquit Rex, Aristoteles docet talia? Omnino, inquit Castellanus. Sinamus ergo, inquit Rex, Aristotelem delirare in sua Schola, & istum defensorem harum ineptiarum. Quod eò recito: ut videatis, sermones de Aristocratia parùm esse plausibiles apud Reges & Monarchas. *Strigel. part. 2. Chron. pag. 41.*

De causis, cur Monarchia sit optimus status, sic dicit *Strigelius, part. 1. Locor. Theol. pag. 7.* Apud Herodotum post mortem Cambysis filij Cyri, agitata est disputatio à Principibus Regni Persici de optima forma gubernationis. Tandem Darius successor Cambysis, consentientibus reliquorum Principum suffragijs, obtinuit, Monarchiam antecellere reliquas formas, propter has causas. 1. Quia Democratia facilè degenerat in Anarchiam. Cujus exemplū vidimus Anno 1525. quo tempore in Germania exarsit tumultus Rusticorum. Et Sophocles in Antigone inquit: ***maius esse malum*** ἀναρχίαν, ***quàm tyrannidem.*** 2. Quia Aristocratia facilè degenerat in ὀλιγαρχίαν, quæ est paucorum gubernatio, magis serviens privatæ, quàm publicæ utilitati. Etsi autem omnium rerum humanarum magna est instabilitas: tamen cùm conferuntur Ideæ Rerumpublicarum: verissimum est, Monarchiā esse optimam, propter illas superiores, & has sequentes duas causas. 1. Quia proximè accedit ad majestatem & similitudinem gubernationis divinæ: de qua Aristoteles *in polit. lib.* 12. citat versum Homeri: Multos imperitare malum est, Rex unicus esto. 2. Quia in Monarchia faciliùs retinetur ordo legum, executio pœnarum & εὐταξία: quàm in ἀριστοκρατίᾳ & Democratiā.

Scitis *illum statum cæteris statibus antecellere, quando unus aliquis præest: & ordine gubernat homines: ille faciliùs retinet coniunctionem, copulationem & obedientiam: quàm quando multi præsunt.* Interdum Monarchia degenerat in Tyrannidem. Sed quando est status popularis, & fit ἀναρχία: **so ists eine viel ärgere** Tyrannis, **als** Monarchia: **da wil ein jeder Herr sein.** Sicut inquit Aristoteles: Seditiosa Democratia est pessima Tyrannis. Vnusquilibet in Democratia vult esse Tyrannus, **wie ihr sehet auch** in Ecclesia. Iam unusquilibet vult esse Lutherus: **wil etwas newes machen** / in throno Episcopali **sitzen** / Monarcha **sein** / **vnd eine newe Lehre fürbringen / gute Tage haben / vnd zureissen alle ding so jämmerlich vnd elendig / das es zu erbarmen ist.** *Philip. in Postil. per Pezel. edit. part. 4. pag.* 701.

Manifestum est, magis secundùm naturam esse: civitatem ab uno temperari: quàm à pluribus; cùm in civitatibus ijs, quæ à pluribus reguntur, quò pax concordiaq́; vigeant, necesse sit illorum, qui Rempublicam gerunt, sententiæ, ut in unum omninò conveniant: quæ ubi in diversa trahuntur: tum seditiones & intestina oriuntur bella. Contrà verò optimè agitur cum illo populo: florentq́; urbis ejus opes: cujus Principes idem unum & sentiunt & volunt. Quota enim navis ad certum pervehetur portum, si & gubernator, & nautæ ita diffideant, ut alius alij & judicio adversentur & opera? An non medici ita commiscent, quæ ægrotis dant, ut multa in unum redigant? *Ioh. Iov. Pontan. lib. 4. de Obed. pag. 29. b.*

Parvæ etiam civitates, quæ à pluribus reguntur, assiduis ferè laborant seditionibus: cùm latissima regna hujusmodi vix ullos, aut certè quàm rarissimos tumultus sentiant. Atq; ut curandis morbis adhibere novos sæpe medicos, sic gubernandis populis periculosum est novos patres conscribere: cùm sæpe accidat, aut electione mala, aut factione civium, seditiosos homines, aut gerendis rebus parùm aptos, atq; inutiles creari magistratus. Quid? quòd usitatissimum est, in qua civitate plures Rempublicam tractant: sive è plebe, sive è nobilitate ij sint: tyrannidem exoriri: ut apud Corinthios, & Milesios, & Athenienses legimus. Sulla quoq́, & Marius vel inter crudelissimos Tyrannos numerandi sunt. At Reges quàm rarissimum est in Tyrannos evadere ac dilabi: idq; cum minori fit civium damno. Quippe cùm non in omnes sævire, sed in paucos soleant: nisi omnino fuerint immanissimi; ac nihilominùs pacem tueantur populorum: & ne quid illorum Respublica, quæ suæ curæ ac temperationis est, detrimenti capiat, omni studio & arte curent. *Idem pag.* 30.

Quanquam plures imperasse in imperio constet aliquando, & quibusdam in regnis; tamen experientia comprobavit: nec tutam nec longam fuisse societatem in regno: & non posse in uno mundo duos Soles inveniri; cùm duo Domini ejusdem rei in solidum esse non possint: & communitas proculdubio mater discordiarum sit: & quod communiter possidetur, contemnatur. Nec potest summus Pontificatus duos admittere ullo modo. Sicq́; nec potestas summa, quæ unius tantùm esse potest, ut dominium, admittit communionem hanc: nec utilitas populi ex discordijs communitatis, vel ex contemptu plurium dominorum, pati potest concursum duorum, vel plurium imperantium: proindenec successionem utilem Reipublicæ. Quocircà ex consuetudine ferè juris gentium, universa imperia, regna,

principatus, ad unum devolvuntur: quia & ita experientia docuit: magis Reipublicæ, paci & tranquillitati subditorum expedire. Et regulariter unus Rex admittitur, vel exemplo politiæ apum. Et consuetudo jam regulariter observat: ut non tantùm regna, sed etiam Ducatus, Marchionatus, Comitatus, similesq; dignitates non dividantur: sed primogenito, vel proximiori deferantur. *Petr. Greg. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 5. pag. 416.*

LVIII.

HOc habet singulare Monarchia: quòd Rege capto, stat Imperium tamen. At in popularibus & optimatum imperijs, si sedes imperij, in qua optimates aut populus jura majestatis tuetur, capta fuerit ab hostibus: actum est de Republica. Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 619.

EXEMPLA.

I. Cùm Romani Capuam cepissent, secundo bello Punico: cætera Campanorum oppida deditionem fecerunt.

II. Ita quoq; Senarum urbe expugnata, Gosma Florentinorum Duce: secuta est imperij eversio. Neq; enim multò pòst arces omnes & oppida in hostium potestatem venerunt. *Idem ibidem.*

LIX.

REumpublicarum status in magnis periculis, magnisq; calamitatibus, nulla alia ratione servari salvariq; possunt: nisi ad unius Viri imperium redigantur. Francisc. Patrit. lib. 1. de regno, tit. 13. pag. 62.

Virtus

Virtus siquidem unita potentior longè est, quàm dispersa, & utilior ad omnes bonas ac rectas actiones. *Cernimus* enim *civitates, quæ à pluribus gubernantur, seditionibus, & intestinis odijs plerunq; laborare: illas autem, quæ ab uno reguntur, concordes esse: ut quæ justè legitimeq; imperanti, æquo animo pareant, ultroq; obsequantur, sine æmulatione aut obtrectatione aliqua: quibus quidem ex rebus perpetuæ sunt: & bonis omnibus affatim semper abundant. Quin etiam civitates atq; Respublicæ ipsæ, cùm bellorum difficultatibus aut maximis calamitatibus premuntur, ad unitatis remedium se conferunt: nullaq; ratione alia faciliùs evadunt: quàm si res omnis ad unius arbitrium redigatur. Idem pag. 60.*

Cornelius Tacitus paucis verbis, exemplis quoq;, illisque concisè relatis, videtur concludere: *semper Reipublicæ administrationem restituendam tandem Monarchiæ: & eò apud Romanos post multàm malorum experientiam decursum, vel ab invitis, ex motibus & seditionibus.* Vrbem Romam à principio, inquit, Reges habuêre: libertatem & Consulatum L. Brutus instituit: Dictaturæ ad tempus sumebantur: neq; Decemviralis potestas ultra biennium: neq; Tribunorum militum jus Consulare diu valuit: non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. Et Pompeij Crassiq; potentia, citò in Cæsarem, Lepidi atq; Antonij arma in Augustũ cessêre: qui cuncta dis-

cordijs civilib. fessa nomine Principis sub Imperium accepit. *Plurium principatus non potest esse sine factionibus & seditionibus. Dum enim unus alijs praeponi desiderat: vel apertè, si praevaleat, vel clàm, socios & optimates, & qui ejusdem gradus sunt, aggreditur. Unius principatus à bellis dissidijsq; solutus ac liber esse solet.* Petr. Greg. Tolos. lib. 5. de Repub. cap. 4. p. 274. 275.

EXEMPLA.

I. Romani in magnis periculis Dictatorem unum creabant; cujus imperio omnia permittebant. Et idcirco Dictatorem appellari Varro arbitratur: quòd illius dicto omnes auscultarent obsequerenturq;. Licinius Romanus civis, qui magna diligentia de antiquitatibus scripsit, retulit, Romanos hujus magistratus exemplum ab Albanis, à quibus magna ex parte originem ducebant, sumpsisse; qui post Amulij Numitorisq; mortem, deficiente regia sobole, annuos Dictatores designabant: qui regiã potestatem haberent.

II. Theophrastus quoq; in libris suis de regno scripsit, Civitates Graecas in rebus difficilimis ad modicum temporis ejusmodi magistratus instituisse: quos Aesimnetas vernaculo verbo appellabant: quemadmodum Mitylenaei elegerunt aliquando Pittacum contra exules; qui cum Alcaeo erant: ut Dionysius Halicarnassaeus etiam testatur.

III. Romani itaq; ideo faciebant: quòd clarè cognoscerent: *in unius principatu maximam autoritatem esse: liberam sententiam: consilia non ambigua: iudicia in rebus ordinandis potiora: & executiones promptiores alacrioresq;: & hoc consilio è multis periculis non semel evaserunt: ac penè victi, victores extiterũt.* In difficilimo contra Latinos bello, Aulus Posthumius ad Regillum lacum Dictator emicuit: adversus Aequos re malè gesta apparuit.

IIII. Quintius Cincinnatus Dictator factus, & ab aratro accersitus, quamprimùm victos hostes sub jugum misit; & ad optatum agellum redijt.

V. Sic etiam Fidenae captae.

VI. Furius quoq; Camillus Dictator primùm obsessos per annos decem Vejos cepit: & rursus, cùm Galli Senones, fusis Romanis ad Alliam fluvium, urbem cepissent totam, praeter Capitolium; & coacti fame Romani mille auri pondo jam spopondissent; Camillus Dictator creatus, cùm exul esset, advenit; & Gallos urbe expulit ac trucidavit: pristinamq; patriae libertatem vindicavit; Romanumq; populum, qui jam Vejos migrare volebat, retinuit.

VII. Longè etiam pòst cùm tot cladibus à Carthaginensibus, Duce Annibale,

acceptis, post Cannensem etiam calamitatem (à qua per fugam evasisse in laude fuit) res Romana in ultimo discrimine versaretur: Dictatorem creari placuit: & Fabius Maximus designatus est: qui cunctando Annibalis vires attrivit: & rem Romanam restituit: donatusq; est à Senatu populoq; Romano, & ab omni etiam Italia, graminea corona: qua nulla fuit nobilior.

VIII. Quin etiam in bellis intestinis, in quibus Romanus populus in seipsum ferrum convertit, post diram sævitiam atq; immanitatem L. Syllæ, qui à civium iniqua cæde ac carnificina Felix cognominari voluit, post Cinnam, Marium, Carbonem, & alios, qui præmium in medio patriæ prædam posuerunt, & pro patriæ tyrannide certaverunt, postquam ad Pompeij Cæsarisq; seditionem ventum est: complures prudentes atq; optimi cives publicè asserebant: nullo pacto ab intestina lue Rempublicam curari posse: nisi delato imperio ad unius arbitrium. Hanc sententiam Cicero, qui nunquam nisi de optimo statu Reipublicæ cogitavit, manifestè docuit: cùm ad Pomponium Atticum scribit: Ego autem usq; eò sum enervatus: ut hoc ocio, quo nunc tabescimus, malim ἐντυραννεῖσθαι (hoc est, tyranno gubernari) quàm cum optima spe dimicare.

IX. Vtilitas redigendæ rei ad unius arbitrium apparuit, Cæsare rerum potito. Nam continuò seditiones intestinas compressit: pacem non modò urbi, verùm etiam Italiæ & universo terrarum orbi præbuit: instaurantes bella coërcuit: leges judiciaque instituit: labascentem Romanum populum erexit: nutantem Italiam firmavit: civibus pepercit: inimicis indulsit: exules proscriptosq; restituit. Tunc vetustissimum illud oraculum verum esse apparuit: quo consulentibus Phrygibus de fine civilium discordiarum respondit Iuppiter: Rege in seditionibus opus esse.

X. Proinde Gordius vir prudentissimus, sed humilimæ sortis, ut qui conductis bobus araret, jussu Dei Rex constitutus est: qui discordias omnes virtute atque eloquentia compescuit: & summa cum æquitate diutiùs imperavit. Hic nodum indissolubilem in templo suspendit: ex quo Phrygiæ fata pendere dicebantur. Quem longo tempore pòst cùm solvere nequiret, abscidit Magnus Alexander. Gordio successit Midas ejus filius, Regum omnium opulentissimus: cujus posteri longa serie regnaverunt, usq; ad tempora Alexandri; qui eos exegit. *Francisc. Patrit. loco suprà citato.*

LX.

IN Democratijs florent & dominantur homines inquieti & factiosi, præditi facundia: qui Optimates opprimunt: & flabello linguæ populum variè concitant.

Certis-

Certiſſimum eſt, popularem ſtatum omnium eſſe deterrimum. Peuc. in lect. Chron. 24. Novemb. An. 71.

In magnis urbibus ex occaſione Democratiæ plerunq; effert ſe potentia peſſimorum hominum, & eorum maximè, qui facundia valent, & qui flabello linguæ ciere & ventilare ſeditiones poſſunt: qui poſſunt populum impellere in opiniones & ſententias, quas volunt: & facilè populo oratione blanda hæc vel illa perſuadere, cùm populus nihil intelligat. Quod oſtendunt exempla Oratorum in urbe Attica. Non tantùm de ſeditionibus verus eſt verſus: ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς: In ſeditionibus peſſimus quiſq; conſequitur honores: ſed poteſt etiam accommodari ad δημοκρατίαν: ἐν δημοκρατίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. *In Democratia etiam peſſimus quisq; factionibus populi poteſt conſcendere ad ſummos honorum gradus:* ſicut oſtendunt exempla. **Vnd pflegen gemeiniglich dieſelben** *Oratorum ingenia in tali Republica* **ſich groß zu machen.** De quibus verus eſt verſus Ariſtophanis de Cleone: πράττει, βουλεύει, πολεμίζεται, &c. πράττει, id eſt, **macht** practicas, factiones. βουλεύει, init conſilia, quibus turbet Rempublicam: & pugnat lingua. **Vnd wie er ſagt** de Cleone: Sicut qui anguillas capiunt, priùs ſubruto cœno aquam turbant: ita *qui in Republica per popularem ſtatum conantur creſcere: illos neceſſe eſt priùs, populo in factiones divulſo, Reſpublicas turbare.* Peucer. ibid.

Sicut

Sicut in aulis aſſentatores, ita in Democratijs ſeu populari ſtatu maximè dominantur Sycophantæ. Animus vulgi enim mutatur celerrimè: & patent vulgi aures Sycophantis: qui optimè meritos, & dirigentes conſilia ad ſalutē publicā, calumniis evertūt. Idem.

Sub Carolo IIII. eodem tempore urbs Norica petivit tolli & aboleri Democratiam, & conſtitui Oligarchiam Ariſtocraticam, qualis adhuc eſt. Contrà urbs Auguſtana petivit aboleri Ariſtocratiam, & concedi ſibi Democratiam: quæ ſtetit, quanquam non felici aut fortunato urbis ſtatu, uſque ad tempora Maximiliani: cujus autoritate Democratia rurſus eſt mutata in Ariſtocratiam. Sed cùm urbs Auguſtana ſeſe dedidiſſet Mauritio: ſunt conati aliqui Democratiam reſtituere: ſed Carolus reverſus, ſubmotis illis, reſtituit autoritatem optimatibus. Et quantum nocuerit popularis ſtatus urbi Erfurdienſi, indicant ejus urbis hiſtoriæ. *Idem ibid.*

Proverbium vetus eſt: Felix urbs, quæ legibus, & quàm minimè Oratoribus obtemperat.

EXEMPLA.

I. In Republica Attica tempore Democratiæ floruerunt Oratores, Pericles, Alcibiades, Demoſthenes, Lycurgus, Hyperides, Demades: qui fuerunt faces perpetuorum bellorum civilium in Græcia. Pericles tonans & fulgurans, ut dicitur in Tragœdijs, fuit autor belli Peloponneſiaci. Alcibiades bellum non neceſſarium movit contra Siculos. Demoſthenes ſuaſor fuit belli contra Philippum Macedonem ſuſcipiend, pro defenſione libertatis Græciæ, Athenienſibus & Thebanis. Idem incitavit eaſdem urbes cum Lycurgo contra Alexandrum Magnum: in quo bello Thebæ funditus ſunt deletæ. Demades & Hyperides poſt mortem Alexandri, ſollicitatis rurſus ad defectionem Athenienſibus, præbuerunt cauſam bello Laconico, quod contra Antipatrum geſtum eſt.

II. In Republica Romana ſub Democratia maxima fuit autoritas Tribunorum plebis: qui autoritate Senatus labefactata, auxerunt potentiam plebis. Hi præbuerunt cauſam maximis motibus in Republica Romana, incitata plebe contra ſeniores. Ab his calumnioſè accuſati, & in exilium ejecti ſunt, Coriolanus, Camillus,

Appius Claudius: qui cùm illi dies à Tribuno dictus esset: ut cederet furori plebis, sibi mortem conscivit. *Vide de Coriolano & Camillo Plutarch. De Claudio lib. 9. Halicarnass.* Horum potentiam, ut esset finis tumultuum, labefactavit Sylla. Pompejus autem postea rursus restituit illis priorem autoritatem. Restitutam autem à Pompejo Augustus Cæsar sustulit prorsus, & in sese transtulit.

LXI.

Democratiæ & Tyrannides maximè sunt obnoxiæ motibus & mutationibus.

Imperia popularia sunt crudeliora, quàm Imperia Tyrannica. Aucupatio auræ popularis est morbus insanus, Tyrannidi similis, imò deterior. Nam ij, qui in populari statu hoc agunt, ut captent auram popularem, ut attemperent se, assimilent & accommodent populi affectib. & ipsius cupiditatibus obsequantur: tales longè sunt graviores & difficiliores viris bonis & sapientibus: quàm sunt Tyranni. *Peucer. in lect. Chr. d. 5. Septemb. Anno 73.*

Popularis auræ studium est furor, Tyrannide nihil mitior: quia popularis auræ applausus Tyrannidem excitat. Tales longè sunt crudeliores, & longè plus nocent, quàm soli Tyranni. Qui tantùm est Tyrannus, minùs potest nocere: quia cogitur alios metuere: quàm qui per popularia studia aliquid molitur. Verum est, populare studium est multò furiosius Tyrannide. *Idem die 22. August. An. eod.*

Verum

Verum est, quod senserunt Philosophi omnes, nullum statum deteriorem esse Democratia. Plato sagt: δημοκρατία ἄκρατος οὐ πολιτεία, ἀλλὰ πάντων πωλιὸν πολιτειῶν. Mera Democratia non est politia: sed est velut forum venale omnium politiarum: quia in Democratico statu pauci incitant animos reliquorum captatione auræ popularis. Und ist verissimum, wie Plutarchus sagt: δημοκρατία ἐπιμανὲς νόσημα, τυραννὶς ὁ οὐκ ἔλαττον. *Idem ibid.*

Popularia imperia principiò gratiosa ac præclara videntur: contrà quàm in Monarchia fieri solet. Sed hæc ingentibus vastisq; fluminibus consimilis est: quæ quidem ab ortu ipse exigua sunt: longo tamen aucta tumefactaq; progressu, eò majores undas volvunt: & capacioribus alveis feruntur, quò à fontibus ac capitibus suis longiùs recesserunt. Popularis verò status vento similis est: qui unde oritur, vehementissimus est: ad longinqua tamen fractus debilitatusq; pervenit. *Ioh. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 4. pag. 1099.*

Aristoteles de Democratia: mera δημοκρατία extrema est Tyrannis. Et Herodotus ruere, inquit, vulgus, & impellere negocia sine mēte, ut feruntur magno impetu flumina. Vulgus nō paulatim, sed torrentis more in negocia præcipitatur. Verba hæc sunt: ὄχλος ὠθέει ἐμπεσὼν τὰ πράγματα ἄνευ νόου, χειμάῤῥῳ εἴκελος. Vulgus est sine sapientia, ac ruit in negocia incitatū, ut rapida flumina. χειμάῤῥος significat non perpetuum flumē, sed propriè torrentem, qui subitò intumescit, auctus imbribus seu pluvialibus aquis. *Philippus lib. 2. Chron. pag. 134. Et Strigel. lib. 2. Ethic. pag. 36. 37.*

De Tyrannide Euripides inquit:
Odit DEUS *nimis vehementes impetus,*
Odêre cives: gratior moderatio est.

EXEMPLA
de Democratijs.

Romæ temporibus Democratiæ populus ter secessionem fecit à Senatu relicta urbe. Primæ successioni causam præbuerunt Tribuni, qui incitabant plebem contra Senatum. Hæc secessio facta est in montem sacrum. Secunda secessio facta est in montem Aventinum: ubi causam præbuit Appij Decemviri Tyrannis; & tunc abrogatus est Decemviratus. Tertia facta est in Ianiculum propter æs alienum. Democratiam habuit Roma imperantibus Consulibus.

Lucanus: *Et cum Consulibus turbantes jura Tribuni.*

EXEMPLA
de Tyrannide.

I. Pysistratus cùm bis invasisset & obtinuisset Tyrannidem in urbe Attica: bis pulsus est à civibus; tertiò illam recuperavit & retinuit. Sed filius Hippias post patrem non diu eam tenuit, pulsus nimirum à civibus, in exilium. *Herodot. lib.* 1.

II. Dionysius junior Tyrannus Siculus ex regno pulsus est à Dione.

III. Astyages deficientibus ab eo subditis Medis & Persis, regno Medorum excidit, & à Cyro in captivitate est detentus. *Herodot. lib.* 1.

IIII. Dominatus triginta Tyrannorum in urbe Attica constitutus à Lysandro post captas Athenas tempore belli Peloponnesiaci duravit per menses octo, recuperatis Athenis, & Tyranno Critia cum Collegis sublato per Thrasybulum.

LXII.

SI quis popularium civitatum veterem memoriam repetat: profectò comperiet: aut cum hostibus, aut cum civibus sempiternum bellum gessisse: & quandiu floruerunt: non populari, sed sapientissimi cujusdam civis imperio, nutu, consiljs, quasi regia quadam potestate, moderatas fuisse. Ioh. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 4. pag. 1094.

EXEMPLA.

I. Quamdiu floruerunt Athenæ: non populi, sed Senatus Areopagitarum imperio tenebantur. Postea verò quàm à Senatu ad populum omnis delata potestas est: Periclis unius arbitrio omnia regebantur; quem rectissimè Thucydides civitatis imperium habuisse confitetur.

II. Florentini perpetuis ferè seditionum fluctibus jactati sunt: quousq; Lau-

rentius

rentius Medices imperium arripuisset. Hinc Soderinus in concione, quam habuit ad populum de convertendo statu, civitatem quidem antea specie popularem, reipsa unius Laurentij dominatione occupatam fuisse dixit: paulò pòst imperio plebi restituto, ad furores civiles relapsos non priùs conquievisse; quàm Regem haberent.

III. Romanam verò civitatem quis non videt perpetuis hostium bellis implicatam, vix tamen à civilibus unquàm abstinuisse? Quòd igitur stetit; quòd legibus & armis aliquandiu floruit: Menenio Agrippæ, Furio Camillo, Papirio Cursori, Fabio Maximo, Catoni Censorio, Marco Scauro, Pompejo Magno laus illa, non populo debetur. Quamobrem Livius, Sub umbra Scipionis, inquit, Vrbem terrarum dominam latere: nutus ejus pro decretis Patrum, populi pro jussis esse.

IIII. Stetit etiam aliquandiu popularis Thebanorum status: sed Pelopidæ, sed Epaminondæ imperio singulari stetit: quos cùm amisissent: non ita multò pòst populare imperium amiserunt. Perinde ut Athenienses amisso Pericle Imperatore fortissimo ac prudentissimo, civitas quasi navis amisso gubernatore, & ereptis Areopagitarum Senatui gubernaculis, in alto fluitare, ac seditionum civilium procellis agitari cepit: cùm alius ancoras jacere, alius portum tenere, alius vela facere conaretur: oborta tempestate fœdissimum sui naufragij spectaculum, & hostibus jucundissimum, exhibuerunt. *Idem ibidem.*

LXIII.

DEmocratiæ obnoxiæ sunt mutationibus propter septem causas. Primò enim mutantur propter eorum, qui veluti duces se præbent populo, perfidiam: dum privatim egregium quemq; calumniatur, compellentes ita conspirare: publicè verò multitudinem irritant. 2. Propter seditiones & discordias civium. Sic enim seipsos perdunt: & advocant aliunde potentiores in auxilium: qui postea dominantur. 3. Propter nimiam licentiam à populo magistratibus concessam: quam facilè in tyrannidem convertunt. Per arma enim, quæ pro defensione Rei-

publicæ à Republica suscipiunt, jam parata, inermi populo facilè imperant. 4. Propter res à gubernatoribus prosperè gestas. Prosperè enim res à gubernatoribus gestæ, aliquando etiam inducunt populũ spontè ad deferendum administratoribus principatum, & ad mutandam Reipublicæ formam: & è diverso, successus rerum gestarum, ad populum Rempublicam revocant. 5. Propter nimiam magistratuum indulgentiam. Illa enim tanquam dulci veneno seipsum populus perdit: & gradum facit ad principatum. Et qui magistratus ambiunt in Democratia, in omnibus ferè obsecundant populo: & eò rem deducunt: ut populum faciant dominum legum: quo facto nihil potest perniciosius accidere statui politico. Nam solis legibus mobilitas populi veluti freno continetur: & sequitur ex relaxatione legum, mutatio Reipublicæ bonæ popularis, in ultimam speciem vitiosam popularitatis. 6. Propter malam gubernationem & negligentiam magistratuum. 7. Propter confusionem actionum, & promiscuam officiorum & personarum indifferentem operationem. Hanc proximè sequitur interitus. Petr. Gregor. Tolos. lib. 22. de Repub. cap. 2. pag. 1377. 1378. 1379. 1380.

EXEM-

EXEMPLA

De primo membro.

I. Hoc modo apud Coum popularis ſtatus interijt. Nobilitas enim ob paucitatem eorum, qui populum ducebãt, conſpiratione facta, regimen civitatis arripuit.

II. Apud Rhodum potentes retinentes ſibi pecunias, quæ militibus ſolvi debebant, irritarunt per triennium claſſis præfectos: qui cùm ſine pecunijs etiam ex lege navigare cogerentur, rebellarunt: & veriti pœnam judicij, conſpirationem inierunt ad popularem ſtatum evertendum.

III. Apud Megarenſes etiam, ductores populi, quò pecunias ex bonorum publicatione haberent, illatis injurijs nobilitatem expulerunt. Illi verò facta exulum multitudine, in unum convenientes, precio ſuperiores evaſerunt: oppreſſoq; populo, potentiam paucorum conſtituerunt: & perijt popularis ſtatus.

IIII. Dionyſius accuſans Daphnæum & divites, meruit Tyrannidem Syracuſis obtinere, propter inimicitias nobilitatis, ſibi fide à populo præſtita, tanquam ipſe popularis eſſet. *Idem pag.* 1377.

De ſecundo membro.

Ita popularis ſtatus diviſus 1. apud Heſtiæam. 2. Mytilenem. 3. Phocenſes. 4. Delphos. 5. Epidamnos. *Idem ibidem.*

De tertio membro.

Craſſi, Pompeij, & Iulij Cæſaris triumphi, præclaraq; acta navata pro Republica Romana, cujus miniſterio, opibus, militibus, dignitatibus gloriam ſibi pepererant, &, ut loquar cum Floro, nimia felicitas eorum, genuit ambitionem: per quam ſublato populari ſtatu ſibi dominationem vindicarunt: & demum inter ſe diffidentes, ut conſortis impatientes, viam pararunt ad monarchiam. *Idem ibidem.*

De quarto membro.

I. Apud Argivos nobilitas, quòd in prælio contra Lacedæmonios apud Matiniam urbem commiſſo, magnam famam conſecuta erat, popularem ſtatum delere tentavit.

II. Athenis Areopagi conſilium per tempora belli Perſarum famam conſecutum, Reipublicæ gubernandæ formam videtur ſeveriorem feciſſe.

III. Apud Romanos autoritas Senatus, & apud Syracuſanos contrà multitudo urbana, quod cauſa victoriæ belli adverſus Athenienſes videbatur feciſſe, Rempublicam mutavit in popularem ſtatum.

IIII. Apud Ambraciam populus unà cum aggreſſoribus, Periandro tyranno expulſo, in ſeipſum gubernationem convertit. *Pag.* 1378.

De quinto membro.

In Heræa primùm magiſtratus fiebant nutu populari: poſtea ſortito: cùm electiones eorum in pudendos homines caderent. *Pag.* 1379.

De sexto membro.

I. Apud Thebanos post pugnam in Onophytis commissam.
II. Apud Megarenses.
III. Syracusis ante Gelonis Tyrannidem.
IIII. Rhodi, antequam rebellarent. *Idem ibidem.*

De septima causa.

De hac causa Plato ait: Si faber opera coriarij aggrediatur: vel coriarius fabri: vel instrumenta inter se commutent, aut præmia; aut si idem utraq; exercere contendat: omniaq; talia inter se permutentur: non commutationem hanc existimas magna quadam jactura afficere civitatem? Quoties autem aliquis artifex vel alius natura quæstuarius, divitijs elatus, vel multitudine, copiave & robore, aut hujusmodi alio quopiam, militaris ordinis hominem transire conatur: vel miles, cùm sit indignus, in consularis nititur & custodis ascendere dignitatem: & instrumenta vicissim quoq; isti præmiaq; comutant: aut idē aliquis hæc omnia simul peragere tentat: tunc arbitror mutationem multarumq; rerum tractationem ejusmodi, videri tibi totius civitatis interitum. Et maximè quidem. Cùm ergo tria in civitate hominum sint genera: multorum tractatio, alteriusq; in alterum commutatio, & extrema civitatis calamitas, rectissimeq; pernicies appellabitur. Est ita. Perniciem verò summam civitatis tuæ nonne injustitiam esse dices? Quid ni? Hoc igitur injustitia est. Rursum autem sic dicimus: quæstuarij, auxiliarij, custodum generis actio propria, unoquoq; suum opus peragente in civitate, contrà ac confusio illa superior, & justitia erit: & civitatem ipsam efficiet. Hæc Plato. D. etiam Paulus hanc confusionnem valde noxiam Reipublicæ paucis describit: & eam esse unum corpus civile dicit: quòd in ea sint multa membra, diversa officia habentia: & si non essent membra, non esse corpus. Nam, inquit, & corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore? Si dixerit oculus, quoniam non sum auris, non sum de corpore; non ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus? Nunc autem posuit DEVS membra, unumquodq; eorum in corpore, sicut voluit, &c Apologo quoq; corporis humani usus Menenius Agrippa, pro revocanda plebe à secessione facta, contra patritios & senatum: docuitq; plebem: quòd si nulla corporis pars amplius faciat suū officium; & contra ventrem conjuret: non fieri posse ullo modo: ut corpus diutiùs duret: ac non intra paucos dies fame, pessimo mortis genere, consumatur. Et idem de civitate eodem modo sentiendum. Et evenit populo alioquin, quod fabulosè narrat Plutarchus cuidam serpenti contigisse: cujus aliquando caudam ferunt, adversus caput seditione facta, petijsse: ut sibi vicissim quandoq; ducem reliqui corporis esse liceret: nec semper caput ducem sequi teneretur. Accepta autem ducendi potestate, fiebat: & ut ipsa sine intuitu sese movens, graviter offenderet: & caput insuper, quod cœcum surdumq; ducem præter naturæ institutum sequeretur, in eandem secum perniciem traheret. *Idem pag.* 1380.

Optima

LXIIII.

Optima gubernandi ratio est, continere vulgus in officio, non tam sævitia, quàm moderata quadam severitate. Sabinus in 2. Metamorph.

In administranda Republica convenit imitari ipsum Solem: quem Mathematici tradunt, niti quidem contra supremi orbis impetum: sed obliquè molliterq; ex transverso. Et *exempla utriusq; generis testantur, quàm perniciosa sit, tum dura nimiùm, & populari voluntati semper adversa severitas:* qualis fuit in Catone: *tum blanda nimiùm, & ad vulgi libidinem accommodata facilitas. Pari enim calamitate Rempub. afficit gubernatio aut durior, quàm humanitatis postulat ratio: aut lenior, quàm officij dignitas permittit* Quare ait Ovidius: medio tutissimus ibis. Nam *qui severitatem cum mansuetudine & comitate conjungunt: hi sapientissimè gubernandi viam incedunt: qui verò id non faciunt: illi non diu vulgus in officio continent.* Idem ibidem.

Non aliter agendum cum civibus qui delinquunt, atq; cum membris languentibus. Semper anteferenda lenitas est severitati. Sed ut in difficilibus mor-

bis curandis, sic in gravibus delictis puniendis, interdum acrioribus utendum remedijs. Idem in 1. Metamor.

Imperia sint moderata. Utraq; enim optima, ut ait Plato Epist. 8. *moderata libertas, & moderata servitus. Strig. in Proverb. Salom. fol. 150. cap. 30.*

Benevolentia retinentur & amplificantur imperia.

Inprimis ut orationis, ita etiam regnorum aut gubernationum exordia decet esse verecunda, blanda, jucunda, & ad civium benevolentiam conciliandam composita & accommodata. *Bucholc. in Chronolog. pag. 348.*

Clementiæ Principis in subditos multi solent extare fructus. Quippe eo remedio populi querimoniæ sedantur: rebellionum seditionumq; materies, si qua est, discutitur. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 600.

Ira Principis crudelis & temeraria, odium illi subditorum irreconciliabile parit: Danæus in Aphoris. pag. 194.

Cruentis remedijs nunquam, nisi summa necessitate cogente, utendum: cùm ut plurimùm majus ex illis damnum, quàm lucrum, nascatur. Guicciard. in Hypomn. pag. 94.

Usus docet haud diuturnam esse posse subditorum obedientiam: si Principis imperia injusta esse videantur. Itaq; eos, quibus acerbè imperatur, opportunitate oblata, obsequium exuere, nec diutiùs

imperium tolerare, quàm necesse sit. Jam cùm nulla vis ac necessitas diuturna esse possit (nihil enim violentum naturâ durabile est) imperia quoq; aspera & iniqua non diu ferri certum est: & obedientiam metu nixam parùm fidam & stabilem esse. Nam æquitas & justitia imperij nervus est. Et quemadmodum sine nervis corpus moveri quoquã non potest, nisi fortè in præceps, ut lapis: ita *edictum propter iniquitatem infestum & invisum subditis, usu valere & obtinere autoritatem nequit: nisi breve ad tempus, & in ipsis tantùm initijs. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 515.*

Quàm non solùm non damnosa, sed utilis clementia ei sit, in quemcunq; divinitus ea dos collata est: non aliunde meliùs, quàm ex contrarij vitij contentione deprehendi potest. Nam si sævitia (oppositum clementiæ vitium) sævis exitium adfert: quid ex clementia proficisci potest, præter utilitatem & decus? Cùm enim hæc virtus sponte sua sit amabilis: omnium hominum favorem, gratiam & benevolentiam ei conciliat, in quo est: neq; hi affectus aut ociosi esse, aut à suis effectis magis sejungi, quàm ignis à calore, aut lux à splendore, possunt. Quare clementia & lenitate ornatum virum (præsertim Principem) super laudem, amicitiam & veneratio-

nem omnium, ultrò etiam omni metu libera securitas, & summa animi tranquillitas consequentur. Idem pag. 657.

Nihil est, quod Principis statum tutiorem validioremq; præstet: quàm si nullos inimicos hostesve habeat. Nullas autem inimicitias odiave in se concitarum Principem bonum & lenem, clementia ipsa spondet: virtus per se semper amabilis, & quæ eos, in quibus est, gratos omnibus acceptosq; reddit. Ac si fortè in talem Principem adversarij quoq; nonnulli exoriantur (sicuti nonnunquam honorum & divitiarum cupido avaros ambitiososq; adversus mites stimulat) vix tamen aut ejus statum labefacere, aut eum sede ac fastigio evolvere unquam potecerunt: præsertim si cum clementia boni consilij copiam habeat. Cùm enim ei sua virtus vicinos benevolentes, subditos ultrò obsequentes efficiat: quis dubitet, tot studijs amicitijsq; fultum facilè vel occultis inimicorum insidijs obviam ire, vel impetum propulsare posse? Idem pag. 680.

Perpetua omnium ætatum experientia docuit docetve: nullum statum diuturniorem firmioremque ullo tempore fuisse ac esse: quàm bonorum & clementium Principum. Id. pag. 687.

Princi-

Principes & qui Rempublicam administrant, quos præstantiores, & præcipuos, atq; proniores ad factiones, tumultus & seditiones viderint excitandas, beneficijs, favore & largitione in suas partes adducere debent: subtiliterq; inquirere de causis, ob quas possent seditiones movere: num, quia pauperes, divitias quærant: aut, quia nobiles, ambitione moveantur: aut num odio in aliquos, & quam ob rem concitentur. Et pauperes quidem pecunijs venari oportet: ambitiosi dignitate & favore trahendi: odio irritati, satisfactione aliqua placandi, antequam in factiones & conjurationes prorumpant: aut si eas jam paraverint: poterunt ex his ad dissolutionem earum impelli. Etenim satiùs puto plerunq; his remedijs, quàm vindicta utendum: ne exasperati animi, in desperationem & audaciam majorem perveniant. Canes latrantes objecto osse silent. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 23. de Repub. cap. 9. pag. 1449.*

Proverb. 30: Qui premit lac, exprimit butyrum: & nimiùm emungens narem, elicit sanguinem.

Seneca: Violenta nemo imperia continuit diu: Moderata durant.

Scriptura nos hortatur ad moderationem, cùm inquit: Nè sis nimis justus. Item, Qui nimiùm emungit, elicit sanguinem. Et sæpe citatur dictum illud contra nimiam severitatem, quod in quadam Græca epistola extat de gubernatione ancillarum: Scito imitandas esse citharas, in quibus fides rumpuntur, si nimiùm tendantur. Sin autem nimiùm laxentur, edunt obtusos sonos. Quare mediocritas in omni re est optima. *Strigel. 1. Samul. 14.*

EXEMPLA.

I. Rex Ferdinandus (alij referunt ad Maximilianum I.) cùm esset Noribergæ, interrogavit unum ex præcipuis Senatoribus Civitatis, quo modo tantam multitudinem regerent? Respondit ille: Serenissime Rex, blandis verbis, & atrocibus pœnis. Est sapientissimum responsum hominis ingeniosi. *Sic* enim *debent esse Imperia constituta: ut gubernatores omnibus comiter respondeant: at in pœnis sumendis gravitatem adhibeant. Philippus in Locis Manlij pag. 589.*

II. Cùm Salomonis regnum filio ejus Roboamo tradendum esset; populus in urbe Sichem collectus petijt σεισάχθειαν, id est, onerum publicorum levationem: ad quod postulatum responsurus Roboam, tridui spacio ad deliberandum sumpto, primùm cum senioribus, qui paternæ sapientiæ discipuli fuerant, & vulgi sensus nôrant, deliberavit. Hi suaserunt, ut deposito fastu, captandæ gratiæ causa, populum placidè & blandè alloqueretur: firmius ei fore imperium, si amari mallet, quàm metui. Verùm Roboam juniores quoq; in consilium adhibuit: qui ei autores fuerunt: ut populo responderet: minimum digitum ipsius crassiorem esse lumbis patris sui; & si ab illo graviter se oneratos existiment: onus illud se nova accessione aucturum: Pater meus, inquit, castigavit vos flagris: ego autem flagellabo vos scorpionibus. Hac superbia & asperitate Roboam alienavit à se voluntates populi: quem obsequio, comitate & lenitate in officio continere potuisset. Verùm is torvitate sua perpetua distractioni occasionem præbuit. Nam decem tribus è vestigio ab ipso defecerunt: & constituto peculiari regno, quod vocarunt regnum Israël, Regem sibi crearunt Ieroboam: ita ut decem tribus parerent Ieroboamo; duæ verò Roboamo. Tanta autem fuit adversus Roboamum populi indignatio & fremitus: ut Aduram, quæstor regius, ad placandos concitati vulgi animos missus, nec dum auditus, à tota multitudine lapidibus sit obrutus: quod ita accepit Roboam: ac si in legati persona, suum quoq; caput saxis petitum esset. Protinus itaq; conscenso curru, in urbem Ierusalem celeri cursu contendit. *Bucholc. in Chronolog. pag.* 348. 349.

III. Philippus Rex Macedo cùm audiret, Pythiam bonum quendam pugnatorem à se alienatum: quòd tres filias habens, vix eas aleret: nec à Rege adjuvaretur; monentibus aliquibus, ut ab eo caveret: familiariter ad se advocatum Pythiam, cognitaq; difficultate rerum domesticarum, pecunia instruxit: ac meliorem fideliorem-que habuit; quàm haberet, priusquam offenderet.

IIII. Iulius Cæsar militum erga se amorem & fidelitatem incomparabiliter comparavit, auxit & retinuit, primùm immensa largitione & honoribus: ostendens, non ad privatum luxũ se opes parare ex hostibus: sed communia virtutis præmia apud se servanda deponi; hactenus autem se ditescere: quatenus in bene meritos profunderet milites. Deinde, quòd nullum non periculum ultrò subiret: neq; laboribus fatisceret in ullis.

V. Nolæ M. Marcellus Prætor cùm pro magno haberet negocio L. Bantium principem juventutis sibi conciliare, jam à Romanis abalienatum: quòd putaret sibi non fuisse gratiam habitam: quòd Cannensi strage ex cæsorum cumulis Romanum seminecem extractum diligenter curasset: cumq; eum videret ad res novas spectantem; ad se vocatũ benignè allocutus, laudavit; quòd pro Romanis strenuè se gessisset: equo donavit insigni & quingentis bigatis nummis: in futurum majora pollicitus; lictoribus imperans, ut quoties Bantius vellet, ad se darent aditum. Qua Prætoris munificentia ferox juvenis animus adeò est mutatus: ut sociorum nemo fideliorem operam Romanis eo bello deinceps exhibuerit. *Petr. Greg. Tolos. ut suprà.*

VI. Alexandrum Severum, moderatum, lenem, affabilem, & cunctis hominibus amabilem fuisse accepimus. Itaq; cùm ei nimiam civilitatem objiceret Mammæa mater, & sæpe diceret; Molliorem tibi potestatem & contemptibiliorem Imperij fecisti; ille respondit: sed securiorem atq; diuturniorem. Præclarè sanè ac verè.

Nam

Nam nisi illa fuisset; diu imperaturum constabat: sed parca & sordida mulier tantum arrogantia & avaritia effecit; ut sibi & filio exitium attulerit.

VII. Simile dictum Theopompo Spartæ Regi attribuitur: qui cùm regiam potestatem optimam esse intelligeret, si ea Reges moderatê utantur; plures tamen esse, qui eam in superbiam & libidinem vertant; quàm qui moderari sciant: solutæ Regum potentiæ Ephororum autoritatem, tanquam frenum, injecit; sibiq; & sequentibus Regibus illos veluti censores & castigatores morum imposuit. Ergo cùm exprobraret ei uxor: quòd regnum filijs minus, quàm accepisset, esset relicturus: Imò, inquit, eò majus, quò diuturnius. Ita nimirum innuens: *principatum nullis meliùs opibus fundatum quàm moderato imperio stare: cùm videlicet Princeps ita iura & leges dat subditis: ut legum autoritati semet ipse subijciat.*

VIII. Domitianus quanquam immanis & sanguinis sitientissimus esset; clementiam tamen, velut necessarium Principis ornamentum, laudibus ferre, & quoties in Senatu aliqua de re sententiam diceret, clara semper virtutis hujus encomia orationi aspergere insueverat. Famam scilicet mansuetudinis consequi dictis cupiebat; cùm factis everteret.

IX. Posteaquam Romæ, exactis Regibus, Respublica & libertas instituta est; populus sine publico stipendio militare cogebatur: interea eodem tempore Reipublicæ operam dare, & æs alienum facere: quod nihilominus usuris cumulabatur. Ergo militi labore ac vulnerib. fesso, domi pro quiete, novus obijciebatur labos; quippe aderant, creditores; qui super sortem crediti etiam fructus belli tempore auctas efflagitarent. Ita inopes judicati pecuniæ, & nexi ob æs alienum, à fœneratoribus in servitium ducebantur. Quamobrem plebs injusto fœnore obruta fremere; milites ægrè pati: postquam bello sanguinem pro Republica impenderint: non tantùm fortunas suas, sed corpora quoq; pecuniæ creditæ obnoxia esse; se nexos in servitutem & in vincula duci: ac ingentis motus non suspicio tantùm, sed aperta species obversabatur ante oculos. Iamq; haud procul seditione res erat: cujus leniendæ causa Patribus in curiam vocatis; Senatores aliquot æquioris ingenij, remittenda egenis debita, certè fœnore levandum æs alienum, censebant. Neq; æquum esse, ut plebs suo sumptu militiæ onera sustinens, usuris insuper sortem ipsam mergentibus obrueretur. Hujus sententiæ princeps erat M. Valerius, Marci filius, fratris P. Valerij Poblicolæ, unius eorum: quorum opera Tyranni urbe pulsi fuerant. Is addebat, irritatos esse inopes; periculum esse, ne plebs infensa Senatui Rempublicam iniquo tempore desereret; imò ne Tyrannorum blandimentis illecta cum illis arma adversus patriam consociet: ac mox Tarquinium in regnum restituat. Itaq; demerendam hoc beneficio plebem, & parvæ rei jactura civium benevolentiam redimendam, sibi videri: qua una Reipublicæ incolumitas staret. Huic Valerij sententiæ Senatus assensus est: edixitq;, ne quis civem Romanum vinctum aut clausum teneret; ne quis militis, donec in castris esset, bona possideret aut venderet: liberos nepotesve ejus moraretur. Quippe non ignorabat: *publici status firmitatem clementia & æquitate niti. Anti Machiavellus lib. 3. pag. 681, 683, 684. 685.*

Monar-

LXV.

Monarcha cùm nullius judicium metuat, infinitam licentiam ſibi ſumit: nec tanta præditus eſt ſapientia quisquam: qui in ſumma poteſtate omnium rerum modum ſervare poſsit. Nam Monarchia eſt res inſolens, & prona ad faciendas injurias: & ſtimulis invidiæ agitatur. Quem verò iſtæ Furiæ de ſua mente atq; ſanitate deturbarunt: huic ego nullum viciorum genus deeſſe arbitror. Fieri enim non poteſt, quin partim ſuperbia inflatus, partim invidia ardens, multa tetrè & impiè faciat cum ſumma temeritate & impudentia. Otanes apud Herodot. lib. 3. referente Strigel. in part. 2. Chron. pag. 37.

EXEMPLVM.

Exemplo Alexandri Magni hanc ſententiam Otanis Principis Perſici, qui fuit filius injuſti judicis Siſamnis, declaremus. Alexander Magnus ante captam Babylonem, cùm adhuc eſſet ſanus, fuit optimus Rex & excellens ſapientia, virtute & felicitate: nec quicquàm fuit pulchrius in toto Regno, quàm ipſe Rex Alexander. Sicut enim in prælijs fuit acerrimus: ſic in victorijs fuit clemens & modeſtus. Poſt captam verò Babylonem, cùm jam eſſet tota Aſia potitus: cepit furere & indulgere omnibus pravis cupiditatibus. Helluatus eſt: & inter pocula interfecit amicos & conſiliarios optimè meritos, Clytum, Parmenionem, & alios. Voluit etiam ſe adorari tanquam numen: & negligentes aut omittentes hanc adorationem, juſſit obijci vel leonibus: vel includi in carcerem, & poſtea interfici: ſicut Lyſimachus fuit objectus Leonibus juſſu Alexandri: & Calliſthenes Philoſophus & Hiſtoricus caveæ incluſus, & poſtea morte mulctatus eſt. In hanc hiſtoriam intuentes diſcitis, quid dicat Otanes: ***Nemo eſt præditus tanta ſapientia: ut poſsit in ſumma omnium rerum poteſtate, modum tenere.*** *Luxuriant enim animi rebus plerunque ſecundis. Idem Strig. ibidem.*

Munitæ

LXVI.

MUnitæ civitates hoſtium devictorum relictæ integræ, victoribus victoriam reddunt infructuoſam.

Exteri plerunq; eorum fiunt Domini: à quibus poteſtatem condendi civitatem precibus obtinuerũt.

Novæ civitates ſæpe ſubvertunt eas ipſas Reſpublicas: quibus illæ debebant eſſe ſubditæ.

Semper fortiores imperant inferioribus. Quare qui metuunt vicinos, dum illis ſuperiores facti fuerint, dant operã, ut dejiciant eorum civitates: & ut ſuas augeant: ut corruptio unius eſt generatio alterius. Quamobrem convenit, ſi quando Princeps videat vicinas ædificari civitates, ſibi proſpicere: ut vel impediat: vel fortiores objiciat. Permittere autem extraneis, novas ſedes eligentibus, vix aut nunquam munitas excitare non erit utile. Recordatus exemplorum antiquorum: *quæ ab his ſubverſas poſt permiſſionem declarant Reſpublicas. Petrus Gregorius Tholoſanus lib. 2. de Repub. pag. 27.*

EXEMPLA.

I. Tullus Hoſtilius Rex Romanorum ideo Albam potentiſſimam civitatem dejecit: ut Roma creſceret: Tarquinius Priſcus, Corniculum: Servius Tullius Pomeriam; Populus Romanus Vejorum civitatem. Quo factum eſt; ut ſublatis æmulis illis, & alijs civitatibus rebellibus, præſtantior effecta fuerit. Qua arte & aliæ nationes uſæ ſunt.

II. Cùm Phœnices fugientes tyrannidem Pygmalionis Tyranni, in Africam veniſſent: cumq; repellerentur ab Afris: petierunt tantum loci ad incolendum: quantum tauri tergus comprehenderet. Riſerunt illi Phœnicum tunc ſordes: & puduit

tantil-

tantillam rem pernegare: sed maximè mirati sunt, quomodo oppidum in eo spacio posset fieri: cupidiq; videndi commentum ingeniosum, jurati promiserunt se daturos. Phœnices verò secto in orbem corio, sic ut unam corrigiam efficerent tenuissimam: circumtenderunt ubi fuit arx postea Carthaginensium: quam inde Byrsam nominarunt. Procedente verò tempore, incursantes finitimos & vincentes, navibus quoq; per mare victum quærentes more patrio, arci & urbem circumdederunt: jamq; potentes obtinuerunt Africam mari latè imperantes.

III. Idipsum evenit Segoregioribus: quorum Rex Senano permisit Phocensibus Massiliam in suis finibus ædificare: quæ tandem pro civibus primùm inquilinis protulit dominos regionum. *Idem ibidem.*

LXVII.

SI verè judicare volumus, & veterum historiarum monumenta revolvere: inveniemus, plures rerum status eversos incuria ac perfidia eorum, qui arci præfuerunt: quàm servatos. Francisc. Patrit. *lib. 8. de Rep. tit. 9. pag. 357.*

Periculosa cùm in bello, tum etiam in pace & ocio, arcis munimenta sunt: & custodum ignavia seu incuria, nonnunquam civem, nonnunquam externum ad tyrannidem invitat. Idem pag. 359.

Aristoteles affirmat inutilem periculosamq; arcem esse in optima Republica: præbereq; eam tyrannidis opportunitatem. Optimè etiam Pedianus arcem definit: sedem esse Tyranni. *Idem pag. 357. 358.*

EXEMPLA.

I. Roma quidem à Gallis capta incensaq; fuerat: sed Capitolij præsidio ex parte servata, pacem auro redemit. At ubi ad imperium rerum evasit: urbana munimenta seditionum, discordiarum, & intestini belli sæpenumero causas præbuerunt.

II. Timoleon summus ille Corinthiorum Imperator, qui patriam primò à Tyranno liberavit, & à Syracusis, quibus auxilio missus fuerat, inveteratam servitutē

depulit,

depulit, docuit, Vrbem, quæ arcis præsidio teneretur, vix unquam sine tyrannide esse posse. Nam cùm Dionysium Sicilia pepulisset: & civibus sua restituisset: urbiumq́; mœnia bello disjecta instaurasset: & civitatibus suas leges libertatemq́; reddidisset: arcem Syracusanam funditus evertit: & nunc (inquit) solida pacis fundamenta jecimus; cùm Tyrannorum domicilium ac sedem evertimus.

III. ***Arcem, simultatem & civilem discordiam fovere***, vel ex hoc uno exemplo ostendere possumus. Lacedæmonij exercitum, cui Phœbidas præerat, Olynthum mittebant: iterq́; per Thebas, amicam tunc civitatem, ut faceret, opus erat. Laborabat tunc intestina seditione Thebanus populus: & pauciores, qui multitudinem formidabant, Lacedæmonio duci persuaserunt: ut munitissimam arcem, quam Cadmiam à conditoris nomine appellabant, occuparet: quod quidem eo consilio faciebant; ut adversæ factioni faciliùs resisterent, Lacedæmoniorum auxilio adjuti. Cùm autem occupasset arcem Phœbidas; hospitalitatis jura violata esse querebantur Thebani. Lacedæmonij excusabant, factum id privato ducis consilio, non publico. Et (ut rei fidem facerent) eum ab exercitu amoverunt pecunia multatum. Arcem tamen nihilo magis reddiderunt; ut qui assererent, periculosas esse inimicitias: nisi simul priùs paciscerentur: & dissimulato consilio, Lacedæmonij summam potestatem amicis dedere: qui tali auxilio freti, principes alterius factionis partim interfecerunt: partim verò in exilium ejecerunt. Et sic libertatem amiserunt Thebani: & paucorum potentia, externa tyrannide adjuta, tam diu populum Thebanum vexavit; donec Pelopidas vir fortissimus, exulibus accitis, & parva sociorum manu adjutus, patriam, hostibus cæsis, in pristinam libertatem vendicavit.

IIII. Pyrrhus Epirotarum Rex, qui Siciliam occupavit, & partem inferiorem illam Italiæ tenuit, quæ tunc magna Græcia dicebatur, bellumq́; contra Romanos periculosum admodum gessit, & mox Macedoniam invasit, aliquando Athenas venit: benignoq́; civium hospitio exceptus est. Is postquam urbem illam tunc opulentissimam & disciplinarum omnium matrem lustravit; in arcem Palladis deductus est: sacraq́; magna cum veneratione fecit: & arcem natura atq; arte munitissimam magna cum admiratione contemplatus est. Deinde cùm discederet, inq́; forum venisset: principibus civitatis, qui eum comitabantur, gratias peringentes egit pro fide magna, quam de se habere ostenderent: deinde eos monuit, ut in posterum nulli Regum potestatem facerent ampliùs arcem ingrediendi: ne opportunitatem præsidij nactus quispiam invaderet. Gratum consilium fuit Atheniensibus; ut qui liquidò cognoscerent; ***periculosum admodum esse fortibus viris arcis aditum præbere***; & deinceps majore diligentia portas asservarunt.

V. Hæc Molossi Regis præcepta si tenuissent Locrenses, nobile quondam Italiæ oppidum, & Timei Platonici alumni memoria venerandum: non amisissent libertatem: nec Dionysij Tyranni crudelitatem ac libidinem perpessi essent. Exegerant namq́; eum crudelissimo bello Syracusani. Is in Italiam profugit: & quamvis nomen ejus propter sævitiam compluribus odio esset: tamen à Locrensibus hospitij ac societatis jure benignè admodum exceptus est; & hi non modò urbis & agri, verùm privatarum ædium Tyranno potestatem fecerunt. Ille sævitiæ injuriæq́; memor, immemor autem humani diviniq́; juris, urbis arcem, quæ minùs diligenter custodiebatur, invasit: & eandem immanitatem in Locrenses diutiùs exercuit: quam in Syracusanos priùs exercuerat. Nam Principum civitatis conjuges, ubi forma præstarent,

rapi jubebat: & libidini satellitum suorum exponebat. Virgines ante nuptias adducebat: stupratasq; sponsis, procis patribusve reddebat. Locupletes quosq; aut civitate eijciebat: aut occidi jubebat: ut eorum bona invaderet. Ita demum pœnas Locrenses malè custoditæ arcis dederunt: alijsq; exemplum præbuerunt: *non temerè Tyrannos in urbem accipiendos esse.*

VI. Tarentini ignaviæ desidiæq; quondam etiam pœnas luerunt. Nam cùm Spurij illi Lacedæmoniorum, ob notam materni pudoris, relicta patria, ad novas sedes quærendas in Italiam se recepissent: Tarentum accesserunt: & exploratoribus præmissis, animadverterunt Tarentinam arcem minùs diligenter custodiri: quocirca eam repentino impetu occuparunt: urbemq; non modò diripuerunt: verùm ad unum usq; cives omnes pepulerunt: & retentis solùm virginibus, alijs verò omnibus relictis, sedes sibi constituerunt. Sic veteres Tarentini urbe ac laribus exspoliati sunt: & in perpetuum exilium acti; dum negligentiùs urbis præsidium asservarent. Eadem tamen Tarentina arx longo tempore pòst diligentiùs asservata à Romanis, urbis recuperandæ causam præbuit. Nam cùm ad Hannibalem defecissent Tarentini: & M. Livius Salinator arci præesset: præstò cum exercitu adfuit Fabius Maximus: urbemque per arcem recuperavit. Qua ex re ortum est illud facetè dictum, cujus non solùm Cicero, sed etiam meminit Plutarchus in apophthegmatis ad Trajanum Cæsarem cùm ait: M. Livium dicere: Memento Fabi, te mea opera recuperasse Tarentum. Cui ille, Verum, inquit, ais; nam nisi tu amisisses; ego nunquam recuperassem. *Idem Patritius ibidem.*

LXVIII.

MAgnatum vel plures, vel adeò unus, qui inter eos potentior est, à Principe temerè læsus ac irritatus, facilè cæteros ad conspirandum impellit. Danæus in Aphorism. polit. pag. 194.

LXIX.

PRincipibus, monarchis ac potentioribus factæ à Republica vel Principe tenuiores injuriæ, altè in animis insidunt: nec, nisi priùs vindicatæ, omit-

tuntur vel oblivioni traduntur. Danæus in Aphoris. pag. 210.

EXEMPLUM.

Darius, ut ei nunciatum est, Sardes captas incensasq; ab Atheniensibus, & hujus rei autorem fuisse Aristagoram Milesium, fertur cùm primùm hæc audivit, interrogasse, quinam essent Athenienses? Id cùm audisset; tum arcum poposcisse; eoq; sumpto, sagittam, quam imposuerat, in cœlum excussisse; & ea in aërem excussa, dixisse: ô Iupiter, contingat mihi, ut Athenienses ulciscar. Atq; hæc locutus, cuidam famulorum præcepisse, ut sibi semper, apposita cœna, ter diceret; Here, memento Atheniensium. *Vide Herodot. lib. 5. pag. 157.*

LXX.

EXempla multarum historiarum testantur: tentatis emendationibus politiarum, semper sequentem statum nova vicia genuisse. Philippus in Cordiali Abrahami Bucholceri: d. 15. Ianuarij, Anno 1557. Item in Comment. in Daniel. cap. 11. pag. 168.

EXEMLPLUM.

Democratia Athenis licentiam vulgi auxerat: postea Oligarchia peperit tyrannides; quæ iterum discordias & bella civilia excitarunt. *Idem ibidem.*

LXXI.

CRescente Tyrannide, interit autoritas Legum. Tyranni enim nolunt subjecti esse legibus: & opprimuntur, qui leges tuentur.

EXEMPLA.

I. Caracalla Imperator Romanus curat interfici Papinianum Iureconsultum, nolentem excusare parricidium fratris Getæ. *Dion in Caracalla.*

II. Cambyses quærit ex judicibus Persarum, utrum lex sit inter Persicas: quæ concederet Regi sororem ducere: cumque illi negarent, talem legem extare, quæ hoc permitteret: sed aliam legem esse, quæ concederet Regi, ut faceret quod liberet: idq; dicerent metu suppliciorum: Cambyses, illis dimissis, sororem sibi matrimonio junxit. Et addit Herodotus: ita Iudices Persarum neq; legem abrogârunt metu Cambysis: & ne legem tuentes ipsi perirent, aliam invenerunt adjutricem eius, qui sororem in matrimonium locare vellet.

III. De Tarquinio Superbo inquit Dionys. Halicarnass. *lib. 4. antiquit. Rom.* Tarquinius rarò progrediebatur: nec statis temporibus: sed ex improviso. Tum negocia publica domi plerunq; tractabat cum amicis intimis: pauca in foro. Controversias quoq; litium non ex jure dirimebat: sed ex suis moribus. Vnde vulgò Superbus cognominatus est.

LXXII.

DUæ sunt Rerum omnium publicarum antiquissimæ pestes, Egestas & Inertia. *Ioh. Bodin. lib. 6. de Rep. cap. 2. pag. 1049.*

Summa ex operibus publicis ad universos & ad singulos utilitas manare consuevit: quia egestati simul ac ignaviæ occurritur: inertia è civitate expellitur: opificia condiscuntur: tenues sublevantur: ociosi exercentur: urbes exornantur: morbi arcentur: deniq; invidiæ erga Principes, quæ sæpissimè subditos ad defectionem exacuit, nullus nec seditioni locus relinquitur: cùm quæ tributa subditis imperantur, parta pace non modò in universorum, sed etiam in singulorum utilitatem redundant. Imò difficiliùs subditorum innumerabilis multitudo à paucis Principibus coërceri potest: nisi plebs operibus publicis ac opificijs intenta quæstum faciat. *Idem pag. 1048.*

EXEMPLA.

I. Hinc Pericles publicas opes in opera publica effudit: nec solùm urbem propugnaculis munitissimam, verùm etiam ædificiorum magnificentia superbam, & opificum ingeniosissimorum multitudine admirabilem reliquit. *Idem pag. 1049.*

II. AEgyptij suorum inertiam capitalibus pœnis coërcebant. Hinc illæ pyramides, quæ à Regibus AEgyptiorum, ne plebs ocio & ignavia langueret, extructæ feruntur.

III. Et quidem Augustus parta pace, ut populum in officio contineret, locupletissimos quosq; ad ædium construendarum æmulationem invitabat: eosq; opibus & honoribus cumulabat; qui Vrbem ædificiorum magnificentia exornarent. Ipse sacras ædes vetustate collapsas, aut incendio absumptas, refecit: & in sacellum Iovis Capitolini XVI. millia pondo auri contulit: ac meritò gloriabatur: se Vrbem, quam lateritiam acceperat, marmoream reliquisse.

IIII. Quid Claudius Imperator? nulla re posteritati magis, quàm operum publicorum incredibili magnificentia commendatus est. Fucini lacus per tria passuum millia partim effossis, partim excisis montibus canalem absolvit post undecim annos, continuis triginta hominum millibus sine ulla intermissione, inquit Tranquillus, operantibus.

V. Quid Vespasianus? Non modò Capitolium, sed urbis regiones duodecim, incendio Neronis absumptas, civibus certatim operi manus admoventibus, paucis annis restituit. Et cùm architectus aliquis grandes columnas exigua impensa in Capitolium perducturum se polliceretur: præmium obtulit: operam remisit; præfatus, fineret se plebeculam pascere.

VI. Quid Veneti? Quatuor circiter hominum millia operibus publicis assiduè exercent & fovent. Quo nihil aut plebi utilius, aut civitati commodius, aut universis jucundius fieri potest: quòd præter opera publica civitati necessaria, etiam publicas opes tenuibus alendis summa benignitate largiuntur. *Idem ibid.*

LXXIII.

Sophistica Principum & Ignavia exitio sunt Rebuspublicis. Philippus in Epist. ad Camer. pag. 386.

Duæ sunt pestes Ecclesiæ & Reipublicæ præcipuæ, Tyrannis & Sophistica: sed hæc multò nocentior Tyrannide.

Omnibus seculis Sophistica contaminavit & dissipavit religiones. Philip. Tom. 1. Declam. pag. 588.

Camerarius ex Sophocle:

Vbi magistratus sophismatibus scatent:

Faciuntq́; pluris odia sua, quàm patriam,
Quæ genuit ipsos, & adeò æternum DEUM:
Hanc civitatem statue tandem, prospero
Cessante cursu, vi procellis obrutam.

EXEMPLA.

I. Athenæ perierunt, secundum oraculum, ἡγεμόνων κακότητι, ductorum ignavia seu pravitate.

II. Apud Pausaniam in Phocicis dicitur, Athenas perijsse, δ' ὠλέσθαι τρόποις, κακότητι νομέων, id est, fraudulentis moribus, pravitate pastorum, id est, ductorum.

LXXIIII.

Cum Tyrannide semper conjuncta est Sophistica calumniatrix, & præstigiatrix. Et econtrà, ubi est Sophistica: ibi simul est Tyrannis. Semper enim hæ duæ pestes conjunctæ sunt: ita ut una non sit sine altera. Hæc Regula est perpetua & semper vera. Peucer. in lect. Chron. 25. Iulij, Anno 1573.

Semper cum Tyrannide est mixta Sophistica. Fœdera fiunt & dissolvuntur mirabilib. artibus, man macht denn einen cothurnum, congruentem utriq; pedi. *Philip. in Cordiali Abrah. Bucholceri.*

Hujus Regulæ exempla invenietis infinita: quia *quæruntur plerunque speciosi prætextus ad opprimendos alios: & postea ad parricidia & injustas lanienas quoquo modo excusandas, prætenduntur non causæ ut causæ. Ista fallacia est usitata Imperijs Tyran-*

nicis, id est, *ingenijs Tyrannicis. Ingenia enim Tyrannica sunt Sophistica. Et plerunque Sophistica Imperia sunt Tyrannica.* *Peucer. ut suprà.*

Cum Tyrannide & sævitia injusta, semper est conjuncta Sophistica. Mendacijs & Sophistica excusantur crudeliter facta: ac quæruntur calumniæ: quibus innocentes opprimantur & tollantur è medio. Nec in Imperijs hoc tantùm fit: sed etiam in Ecclesia. Propterea Filius Dei pingens naturam Diaboli, hæc duo conjungit, mendacia & parricidia: dicit eum esse ab initio mendacem & homicidam. Ista duo tribuit præcipuè Diabolo Filius Dei. Et talia fiunt in Ecclesia. Hæretici enim non tantùm sophisticè corruperunt doctrinam omni tempore: sed etiam fuerunt crudeles: sicut testatur tota historia Arianorum: quorum sævitia fuit longè major: quàm ipsorum Ethnicorum. *Idem.*

In summa: ubi sævitia, ibi & Sophistica: & ubi Sophistica, ibi & sævitia. Hæ sunt duæ conjunctæ pestes inter se: sed perniciosæ Rebuspub. & Ecclesijs. Idem.

EXEMPLA.

I. Exemplo sit vobis totum Imperium Laconicum. **So sind die** Spartani **durchaus gewesen**: fuerunt crudeles & sophistici.

II. Paches, cùm obsideret Colophonem: noverat Arcadicum Ducem (cujus erat excellens industria) in urbe esse. Igitur evocat illum: & simulat se velle cum illo colloqui, promittens ei incolumitatem, & salvum in urbem reditum. Egresso ipso, Paches expugnat urbem: qui sciebat, sine Duce nihil effecturum esse exercitum. Capta verò urbe, iterum Ducem introduxit: ut sic servare videretur, quod ipsi promiserat: verùm postea eum callido hoc sophismate elusum iniquè trucidavit. Quare Paches etiam seipsum gladio confodit: quia DEUS punivit injustitiam illam. *Philippus in Locis Manl. pag.* 271.

III. Gonsagæ præsulis Mediolanensis singularis est in judicando dexteritas.

Cùm Hispanus, Præfectus oppidi, imperio ipsius subjecti, teneret nobilem captivum: & conjunx ejus peteret liberationem, oblata pro eo magna pecunia: Hispanus hac conditione promisit se ei redditurum maritum; si priùs sui copiam ipsi faceret. Quod cùm obtinuisset: deinde reddit mulieri captivum maritum, sed priùs interfectum. Gonsaga, rescìens illum tristem casum, capit Hispanum: & cogit eum ducere interfecti mulierem. Ducta illa, & re deliberata, Hispanum capitali supplicio affecit; & omnes ejus facultates mulieri attribuit. *Idem pag.* 290.

IIII. Erat inter Triginta Tyrannos Theramenes; qui ut erat astutus, & antea mutationes quasdam rexerat: & arte deduxerat rem ad deditionem, ut urbs servaretur. Hic cogitans, hanc sævitiam non posse diuturnam esse, & sciens præstantiam virtutis in Thrasybulo exule, fuit hortator moderationis. Metuens igitur Critias, qui inter Triginta crudelissimus erat, ne, ut erat artifex Theramenes, contra hunc statum aliquid moliretur: accusat eum apud Collegas: & petit eum interfici. Theramenes se excusat, & respondet: Sua consilia non contraria huic statui, sed potiùs salutaria esse: quia injusta sævitia non possit esse diuturna. Et nosse se, inquit, magnitudinem animi & consilij in expulso Thrasybulo: qui nactus exulum multitudinem, non sit omissurus consilia recuperandæ patriæ. Deniq; lex tuebatur Theramenem recens lata; Ne Collegæ, aut illi, qui in Catalogo scripti erant, sine judicio interficerentur. At ego, inquit Critias, ne hic lege se tueri possit, nomen ejus deleo, & eum condemno. Tacent Collegæ: quia vident armatos ex Catalogo circumstare. Et cùm ad Aram confugeret Theramenes: imperat lictoribus Critias: ut eum ab Ara abstrahant, & interficiant. Abstractus ducitur ad bibendum venenum. Quod cùm exhausisset; & aliquantulum, quod reliquum erat, effudisset: jocans inquit; Hoc propino Critiæ. Hic exitus est Theramenis, interfecti sævitia Collegæ propter moderata consilia. *Idem lib.* 1. *Chron. pag.* 77.

V. Andromache apud Euripidem cùm confugisset ad aram: ne à Menelao interficeretur; jubet ille adferre infantem filium Pyrrhi & Andromaches: eamq; jubet ab ara discedentem redire ad percussorem: quod nisi faciat: minatur se filium ipsius interfecturum. Hic generosa mater filij salutem anteponit suæ: ac discedit ab ara. Postquam igitur ad percussorem redit: insultat Menelaus deceptæ mulieri: Te, inquit, ego quidem interficiam: sed infantem filia mea perdet. Hic illa justo & ingenti dolore affecta exclamat: O dignissimi odio Spartani, & execrandi ab omnibus hominibus, dolosi, mendaciorum architecti, insidiosi, flexiloquas ambages captantes, aliud loquentes, aliud sentientes, malè pereatis. *Tom.* 1. *Declam. Phil. in orat. de odio Sophisticès, pag.* 534.

VI. Achab Rex Israël cùm inhiaret vineæ Nabodi Israëlitæ; & hac potiri non posset: per calumniam illum opprimit; & mortuo eripit vineam. Prætextus fuit, Nabodum Regi maledixisse; & propterea secundùm legis præscriptum mortem commeritum esse.

VII. Antoninus Caracalla crudelissimus Tyrannus in Imperio Romano, submisit interfectores; qui fratrem Getam in sinu matris confoderent. Quo facto ipse fugit ex Vrbe ad exercitum, simulans percussores subornatos esse ab alijs; qui se & fratrem interficerent: & fratrem quidem jam occisum esse. Hoc prætextu sævitiam exercere cepit in multos; quos dixit conscios fuisse cædis fraternæ; & interfecit ad viginti millia hominum. Idem cùm Cilonem Vrbis Prætorem interfici jussisset: & milites

eum

eum in balneo correptum per urbem ad palatium ducerent: ut ibi interficeretur: & concursus fieret multitudinis: Imperator simulans suo jussu Cilonem non interfici, prodijt illi obviam: & toga illum texit. Postea sævijt in milites, prætextu usus: quòd Cilonem interficere voluissent: sed revera, quòd non in continenti illum occidissent. Plures alias fecit cœdes: quas talibus prætextibus occultare conatus est. *Dion in Caracalla.*

VIII. Nero cùm matrem Agrippinam interfecisset: scripsit ad Senatum: & objecit ei multa crimina: ob quæ interfecta esset justè. Accusavit eam præterea: quòd vitæ suæ insidias struxisset. Cùm tamen omnia à Nerone conficta essent: ut parricidium hoc excusaretur. *Vide Dionem in vita Neronis.*

IX. Pericles hostibus vitam incolumem futuram promisit, si ferrum abjecissent: illos tamen exarmatos, qui vel fibulas ferreas in vestibus haberent, trucidari jussit. *Ioh. Bodinus lib. 5. de Rep. cap. 6. pag. 949.*

LXXV.

Πολυπραγμοσύνη Mulierum, immiscentium se negocijs Ecclesiasticis aut Politicis, semper est infelix: & turbat regna & Respublicas.

Quando in Imperio, præsidente Principe, ignavo, molli, effœminato, tumido & crudeli, & subjecto imperio muliebri, res communes administrantur muliebri consilio, à vetula inquieta, avara, libidinosa, superba & ambitiosa: tunc ejus gubernationis exitus, sicut videre est in historijs, plerunque est perniciosus publico statui in Ecclesia & in Imperijs. Peucer. in lect. Chron. d. 8. Aug. An. 73.

Universaliter, quando res redeunt eò: ut vetula potiatur rerum in Imperijs: ut inserat se negocijs vel Politicis vel Ecclesiasticis: excitat ingentes mo-

tus ſine cauſa, ingentes calamitates : & dilacerat Eccleſias & Politias. Idem lect. eadem.

Eſt vetus verſus de tali vetula, apud Græcos:

γραῦς ἀνασκιρτήσασα πολὺν κονιορτὸν ἐγείρει:

Anus inconcinnè ſaltans, magnum pulverem excitat.

Quo verſu hoc voluerunt ſignificare Græci, *Anum ingerentem ſeſe gubernationi, admiſcentem ſe negocijs Eccleſiaſticis aut Politicis, & adminiſtrantem res communes ſuo conſilio, ardentem odio ſibi adverſantium, & cupiditate vindictæ, nocere privatis & Rebuspublicis, eſſe cauſam multorum magnorum malorum, privatis & ſtatui publico : ſicut oſtendunt exempla omnium ætatum & hiſtoriarum : Imperia muliebria infelicia eſſe : & plerunq; regna & Reſpublicas evertere.* Idem.

Gynæcocratia eſt naturæ legibus inimica : quæ viris prudentiam, robur, animi magnitudinem, imperandi vim dedit : fœminis ademit. Et quoties DEUS opt. max. ſui nominis hoſtes acerbiſſimè ulturum ſe teſtatur : fœminarum imperijs ac legibus ſubditos fore minatur *(Eſa. 8.) quaſi malorum illud & calamitatum omnium extremum eſſet.*

In Gynæcocratia aut connubio jungetur fœmina : aut per ſe ipſa imperabit. Si nupſerit : Gynæcocratia tamen eſt : quoniam ea lege nubit : ut penes illam ſint majeſtatis & imperij jura : non autem penes

mari-

maritum. Quòd si Regina nuptias recusârit: quæ verissima Gynæcocratia dicitur: Rempublicam in summo discrimine versari necesse est. Quoniam magno ac forti animo subditi muliebre imperium & contumeliosum, nec diu tolerandum sibi putabunt: sed alij quidem sexum, alij fœmineas libidines, alij muliebrem impotentiam, & sermonib. & scriptis irridebunt. Nihil est autem civitati pernitiosius: quàm eos, qui majestati præsunt, à subditis contemni. At fœmina contumeliarum impatiens ultionem reposcet: quod sine civili tumultu fieri non potest. Quòd si quem è subditis opibus & honoribus cumulaverit: uti quisq; gratiosissimus erit: ita invidiosissimũ fore necesse est. Ac cùm difficile sit in eo genere castissimas decus & existimationẽ tueri: tũ verò Reginas ipsas ab impudicitiæ fama vindicare difficilimũ est. Quis enim facem ardentissimam in altissima specula latere putet? Quin etiam fœminis natura quodammodo insitum est: ut procorum numero & certaminibus pascantur. Quòd si tanta est subditorum ignavia, tantus stupor: *ut per summam contumeliam ac dedecus fœminam gubernacula Reipublicæ torquere patiantur: singulos etiam domestico fœminarum imperio teneri necesse est. Quod enim publicè licet: privatim semper licebit. Et quemadmodum familiæ perturbantur,*

in quibus fœminæ maritis imperant: sic etiam Respublica disturbatur: quæ fœminæ dominatu tenetur: etiamsi prudentiæ famam assecuta fuerit: quantò magis si nec libidines domitas habere, nec cupiditates coërcere possit.

Tametsi perniciosum sit Reges suffragio creare: tolerabilius tamen est, quàm perpeti Gynæcocratiā. Quoniam si Regina peregrino Principi nupserit: peregrinis legibus, peregrina religione, peregrinis institutis populum imbuet: ac peregrinis honores & imperia largietur. Sed, inquies, Reginam civi nubere oportet. Id quidem commodius videtur: sed *res est inexplicabilis: quia nec facilè ad subditorum nuptias fœminæ principes delabuntur: nec sine potentiorum odio & invidia ijs, quos adamaverunt, nubere licet. Hactenus Ioh. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 5. pag. 1154. 1155. 1156. 1159.*

Aristoteles dixit, consilium mulieris esse invalidum: & non bene à mulieribus regi civitatem. Atq; Bologninus, in condendis statutis, vult, non adhibendum consilium mulierum: quòd in illis non resideat prudentia. Ita inconstantia, mutabilitas, & ad omnia ferè momenta versatilis mens, notatur in illis. *Petr. Greg. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 11. pag. 447. 448. Idem tamen cap. eod. prolixè pro fœminarum regimine disputat.*

Regna tenent Solem, clamat gens tota simul væ:
Interitus regni est à muliere regi.

Menan-

Menander: πολὺ χεῖρον ἐρεθίσαι γραῦν, ἢ κύνα:

Multò peius est irritare vetulam, quàm canem.

Rythmi proverbiales apud Germanos:

Wo Landßknechte sieden vnd braten /
Pfaffen zu weltlichen dingen rathen/
Vnd wo Weiber haben das Regiment/
Da nimpt es selten ein gut endt.

EXEMPLA.

I. Athalia regina Iudæ, mulier tyrannica, post mortem mariti rapuit regnũ: interfecit posteritatem Salomonis; & publicè cultum & sacerdotium Baal instituit.

II. Iesabel uxor Achab Regis Israël, cultum Baal instituit; horribiliter est persecuta Prophetas: curavit interfici Naboth Israëlitam: propterea quòd Regi expetenti nollet concedere vineam à majoribus acceptam.

III. Semiramis obtinuit imperium Assyriorum fraude. Cùm enim eam deperiret Rex Assyriorum: petijt ab Rege munus, stolam regiam, Asiæque imperium ad quinq; dies,& eorum, quæ in hoc gererentur,potestatẽ. Ipsa potita postulatis, mandavit satellitibus: ut Regem interficerent. Ita obtinuit imperium, *Aelian. lib. 7.*

IIII. Hecuba regina persuasit Priamo Regi Trojano: ne Menelao redderet Helenam: quod aliàs facturus erat,permotus populi clamoribus: qui scelus hoc Paridis raptoris alienæ conjugis detestabantur. *Dictys Cretensis lib. 1.*

V. Hujus regulæ exemplum est in historia Artaxerxis Mnemonis: cujus mater Parysatis, superba & libidinosa & crudelis fœmina, commisit inter se primùm filios, Artaxerxem & Cyrum: Cyrumq́; incitavit ad bellum fratri inferendum. Postea cùm Cyrus occubuisset, ultura cædem ejus,plerosq́; conscios cædis,adigit per fraudem ad horribilia supplicia: sicut atrox admodum est supplicium Mithridatis: qui per jactantiam, se Cyrum manu sua concidisse,in convivio vino plenus dixerat: sicut describitur apud Plutarchum supplicium scaphale. Parysatis, omnium fœminarum, quas hic Sol vidit,pessima & perditissima. *Vide Peucerum,ut suprà. Item Strigel. part. 2. Chron. pag. 225. 232.*

VI. Tiberius Cæsar, ob imperium, quod sibi sumebat mater Livia, nominabat eam Vlyssem stolatum: **darumb das sie im Regiment viel wolte zuschaffen haben / nicht bey jhrem Spinnen / Nehen / Kochen / vnd ander Haußarbeit bleiben.** (Idem tamen publicis omnibus actionibus ab ea remotis, familiaris rei curam gerere mandavit. Propter quod & illa illi usq; adeò molesta fuit; ut peregrinationes ideo instituerit. *Petr. Greg. Tolos. lib. 7. de Rep. cap. 11. pag. 451.*)

VII. Ludovicus Pius, Caroli Magni filius, Imperator, totus pependit à consilijs Vxoris: ab eaq́; persuasus, multa & injustè & crudeliter fecit. Ea de causa incurrit in odium apud proceres; qui incitatis contra eum filijs, prætextu occultarum moronum novercæ, regno amotum carceri incluserunt.

VIII. Soror Constantini Magni Constantia, revocato Ario,& revocatis certaminibus, quæ longo labore vix in Synodo Nicena Constantinus sopiverat, autore cõ-

demnato

demnato & expulso, horribile excitat incendium in Ecclesia: quod postea longè lateque vagatum est: & horribiliter convulsit Ecclesias multos annos. **Das heist** verè excitare ingentem pulverem, **einen scheutzlichen Staub anrichten.**

IX. Ita Eudoxia secunda Theodosij uxor, vidua, mulier inquieta & ambitiosa, cùm opponeret se Synodo Chalcedonensi, & foveret reliquias Eutychianæ factionis: verè ingentem pulverem excitavit.

X. Et paulò pòst Basiliscus, qui Zenone in exilium pulso, imperium rapuerat, incitatus à Conjuge, edicta proposuit: quibus abolevit sententias & decreta Synodi Chalcedonensis.

XI. Et aliquantò pòst Iustinianus Imperator, indicta quinta Synodo Oecumenica, quæ est secunda Constantinopolitana, restituit decreta Synodi Chalcedonensis, & ea de novo sancivit & stabilivit. Sed idem Iustinianus paulò pòst persuasus Conjugis illecebris & blandimentis, descivit à veriore sententia ad Eutychianos: & præbuit causam magnis motibus & tumultibus in Ecclesia. **Das gehet also** universaliter. *Peucerus ut suprà.*

XII. Antonij, Reinerij nothi filij, Viduæ Mahometes cum parvulo filio supplici possessionem Principatus pecunia vendidit. Hæc postea exarsit amore Veneti mercatoris: qui filius erat Petri Palmerij præsidis Nauplij, & domi uxorem habebat. Cum hoc pacta est: si divortium faciat cum Vxore: se ipsi nupturam esse: & collocaturam eum in Principatu. Venetus incensus cupiditate, Conjugem domi veneno sustulit, & Viduam duxit. Sed cùm sævitiam exerceret in Viros nobiles: Athenienses pertæsi Tyrannidis accusarunt eum apud Mahometen. Cumq; ad hunc profectus esset: ut pecunia & culpam & pœnam redimeret: Mahometes eum interfici jussit. Ita primùm ipse scelerum pœnas dedit. Postea cùm Mahometes parvi hæredis cognato Antonio principatum attribuisset: is mulierem, quæ propter libidinem specie conjugij Vrbem in Venetum mercatorem transtulerat, carceri inclusam Megaris necavit. Ita & mulier divinitus punita est. Hæres matre orbatus, cùm sibi quoq; à cognato eripi Principatum videret: accusat eum apud Mahometum de nece matris. Mahometus igitur videns, non esse finem parricidiorum in ea familia, mandat præsidi Thessaliæ, ut Athenas occupet. Ita in Mahometi potestatem Athenæ redactæ sunt: ubi postea propter civium seditiones, arcem & magnam partem Vrbis victor delevit. *In Chron. Phil. lib. 5. pag. 570.*

XIII. Nemo est, opinor, qui nesciat, quales tragœdias de se ipsa excitaverit Iohanna: quæ ab impudicitia Lupa dicta est, Neapoleos Regina. Tres enim Reges eosdemq; maritos crudelissimis parricidijs interfecit: eodemq; supplicio est affecta.

XIIII. Cleopatra, ut Aegypti regno sola frueretur, fratrem interemit. *Ioh. Bod. lib. 6. de Rep. cap. 5. pag. 1156.* De eadem ait Dion Cassius lib. 50: Propter hanc Cleopatram declaratus hostis Romanus Antonius: quare & Octavius contra eum excitans milites dicebat, eum mutatum fuisse per illam à priori virtute. Quod fieri non posset, ut qui regio luxui mollitiæq; muliebri indulgent, viro aliquid dignum vel consulant vel agant. *De eadem & Petr. Greg. Tolos. lib. 7. de Rep. cap. 17. pag. 496.* Cleopatra, ex his quæ in Aegypto vetustiore memoria Reginæ nomen tulerunt, matrem thoro expulit: filias viduas fecit: fratrem, cui debebatur regni successio, veneno sustulit, agentem quindecimum annum: deinde sororem suam Arsinoen, Ephesi in templo supplicem, per Antonium interfecit. Alterno fratrum matrimonio virilis

ſtirpis unum in exilium egit: alterum interficere conata eſt: cui tamen poſtea ſuorum ſcelerum debitas exſolvit pœnas, poſt mala propemodum infinita.

XV. Fuit ſumma Laodices in ea re ambitio & impietas; quæ ex ſex filijs, quos ex Rege Ariarathe ſuſceperat, timens ne non diuturna regni adminiſtratione, adultis quibuſdam, potiretur, quinq; parricidiali veneno ſuſtulit: unum tantùm parvum ſceleri matris cognatorum cuſtodia eripuit: qui poſt necem Laodices ſolus regno potitus eſt: & ipſa propter crudelitatem juſtas pœnas pependit, & à populo necata eſt.

XVI. Decreverat Euridices, uxor Amyntæ Regis Macedonum, occidendum virum, regnumq; adultero tradendum. Occidit & poſtea Alexandrum filium. Sed filia pellicatum matris, & adulterium, & conſilium in perniciem generis conceptum, detexit.

XVII. Brunechildis, uxor Sigeberti Regis, ut poſt mortem mariti regeret regnum Galliarum, decem Reges Galliarum, partim conſilio, partim manu aut veneficio extinxit. Verùm tandem meritas ſcelerum & parricidiorũ luit pœnas: & indomiti equi caudæ per crines & brachia alligata, per aſpera, ſontes, rupeſve ab equo concitato tracta, calcibus cerebro diſperſo, per membra quoq; diſſipata eſt: ex ſententia comitiorum Francorum communi ſub Clothario Rege.

XVIII. Refert Aeneas Sylvius, mulieres Boëmicas principatum Boëmiæ, more Amazonum, obtinuiſſe potenter per ſeptem annos: multos interim viros juveneſq; aggreſſas, paſſim trucidaſſe: nec aliter pugnaſſe: quàm ſi mulieres viri animos, viri verò muliebres induiſſent.

XIX. Tullia, Servij Tullij filia, impijſſima fœmina, ut Tarquinio Superbo nuberet, & regnum ſibi pararet Romanorum, maritum, Tarquinij fratrem, & ſororem ſuam, ejuſdem uxorem, necari curavit: & poſtea Servium Tullium patrem fugientem: ſupra cujus jacentis & vulneribus ſauciati cadaver, prætervehens carpento, infeſtis furijs agitata, & muliebri ſpiritu inflata, incedere non dubitavit.

XX. Scribit Dubravius, Drahomiram Lucenſem, quæ Vratislao Boëmorum Principi nupſerat, poſt mortem mariti imperium uſurpaſſe: quamvis ex eo matrimonio haberet duos filios, Venceslaum & Boleslaum: & cùm Boëmi principatum propter ejus tyrannidem detuliſſent Venceslao: eam Ludmillam, ſanctiſſimam fœminam, aviam Venceslai per ſicarios in templo ſtrangulaſſe: & Venceslaum trucidaſſe in templo: & ſacerdotes extra Pragam occidiſſe. Cæterum biennio pòſt, eò loci, quo adhuc inſepulta jacebant oſſa ſacerdotum, terram ſua ſponte dehiſcentem, Drahomiram unà cum curru, & qui ſimul vehebantur, abſorbuiſſe. *Idem Petr. Greg. ibid.*

LXXVI.

MVtationes gubernationis mutant etiam leges & doctrinam. Omnes mutationes gubernationum ſunt periculoſæ in politijs, & multò magis

in Ecclesijs. Quia Monarchæ non patiuntur se astringi vinculis legum: quærunt occasiones: quibus aut laxent autoritatem legum, si non violentia, saltem sophisticis interpretationibus & calumnijs: quibus eludatur, vel potiùs elidatur autoritas legum. Alij profligata autoritate legum faciunt quod volunt. Multi religiones inflectunt ad suas opiniones & cupiditates. *Peuc. in lect. Chron. d. 3. Decemb. An. 69.*

Jene Saw sagte, cùm cecidisset causa in Cameræ judicio: Ich wil gerne den Schultzen sehen / der mich zwingen solte. Iubebatur Comiti N. restituere Comitatum: quem vi illi eripuerat.

LXXVII.

FRustrà appetitur regnum contra decretum Dei. Strig. 2. Sam. 5.

EXEMPLA.

I. Titus Vespasiani filius duos patricij generis convictos in affectatione Imperij, nihil ampliùs, quàm ut desisterent, monuit, dicens: Principatum fato dari. *Idem.*

II. Maximilianus I. Imperator æmulos suos, qui illi abrogare Imperium moliebantur, ita elusit: ut cùm olim Principes conventiculum celebrarent contra eum: quò administrationem Imperij illi auferrent: in castrũ illius Principis sponte ingressus, qui autor factionis erat, cum Vxore ejus pransus est hilariter & intrepidè.

III. Ita olim Trajanus fecit Cæsar: qui Licinij Suræ domum ingressus est: & cum eo pransus post delationẽ factam. *Cuspinianus in Vita Maximiliani I. Imperatoris.*

IIII. Augustus Cæsar multas conjurationes ac conspirationes prudentia fatoq; evasit: priusquã fastigiũ Imperij attingeret, rerumq; potiretur. *Idem in Vita Augusti.*

LXXVIII.

REgnandi cupiditate, quæ in maximis animis, splendidissimisque ingenijs plerumq; exi-

stit, nihil nec tetrius, nec fœdius excogitari potest. *Strigel. 2. Samuel. 15.*

Scitis maxima bella sæpe tantùm ex regnandi cupiditate orta esse: quibus eversa sunt & deleta, aut insigniter afflicta potentißima Regna & Respublicæ amplißimæ. *Peucer. in lect. Chron. d. 28. Ianuar. An. 1570.*

Nihil familiarius est ambitiosis ingeniis: quàm de dignitate certare quibusvis artib. & machinationib. *Idem.*

Notus est versus Ennij: *Omnis cura viris, uter esset Induperator.*

Aurum, & opes, & vasa frequens donabit amicus:
Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

φιλαρχία *semper fuit causa magnorum scelerum.* Ovidius: *Regia res scelus est*, id est, *in magnis familijs nihil parvi accidere solet: sed omnia in utramq; partem magna sunt.* Inde Pompejus semper in ore habuit hoc Symbolum: Semper ego cupio præcellere, & esse supremus. Cæsar verò dixit, se malle in obscuro oppido primum esse: quàm Romæ secundum. *Strigel. in Comment. in 1. Tuscul.*

In omnibus hominibus, & maximè in illis, qui summo loco nati sunt, aut qui ad aliquod honorum dignitatumq; fastigium evecti sunt, maximum plerunq; est incendium ambitionis honorum, & regni cupiditas.

Cupiditate honorum temerè rapti, nec humanis nec divinis parcunt legibus: imò nec sibi, nec filijs: nec proximis: multò minùs extraneis: sive jure, sive injuria, sive ex suspicio-

ne, quos ſibi obſtituros implendæ ambitioni exiſtimaverint, eos tollere omni ſtudio ſatagunt: viam ſibi per ſcelera deteſtabilia, ferro, igne & immanitate facientes. *Petr. Greg. Toloſ. lib. 7. de Rep. cap. 17. pag. 493.*

EXEMPLA.

I. Eteocles apud Euripidem in Phœniſſis (quam vocem Iulius Cæſar ſcribitur ſemper in ore habuiſſe) inquit: Si violandum eſt jus: regnandi gratia violandum eſt: alijs rebus pietatem colas. Verſus Eteoclis Tyranni, recuſantis admittere fratrem Polynicen ad ſocietatem regni, citat ex Euripide Suetonius, à Cæſare ſæpe pronunciatos, etiam Cicerone teſte 3. Off. εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ τυραννίδος πέρι καλλίστου ἀδικεῖν, τ᾽ ἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών. *Sueton. in Vita Iul. Cæſ. pag. 32.*

II. Polynices frater Eteoclis apud Senecā in Thebaide matri Iocaſtæ reſpondet: Pro regno velim patriam, penates, conjugem flammis dare: Imperia precio quolibet conſtant benè.

III. *Cicero in primo de Officijs*: Maximè adducuntur plerīq;: ut eos juſtitiæ capiat oblivio: cùm in imperiorum, bonorum, gloriævè cupiditatem inciderint. Declaravit id modò temeritas C. Cæſaris: qui omnia jura divina atq; humana pervertit, propter eum, quem ipſe ſibi opinionis errore finxerat, principatum.

IIII. Abſalom, cùm eſſet filius Regis, magnificebat & colebatur à principibus & conſiliarijs; ac debebat adjuvare patrem Sed non contentus hoc ſplendore præcipuoque dignitatis gradu, appetit ſuperiorem vocationem, ſeu ſummum faſtigium: nec exſpectat mortem patris: ſed ante tempus invadit & occupat regnum, excuſſo patre. Hæc cupiditas impellit eum: ut jus naturæ violet: quo ſancitum eſt, ut parentes colamus ſermone, opere & patientia. Impellit etiam hæc peſtis degenerem filium: ut ſit ingratus erga parentem pro recenti beneficio reconciliatæ gratiæ. Deniq; extinguit in eo lucem & affectum naturalem; & eſt ei dux ad omnem turpitudinem. Non enim contentus eſt regno per ſeditionem rapto: ſed etiam conjuges patris contaminat: quo nihil triſtius cogitari poteſt. *Strig. ut ſuprà.*

V. Scitis Romæ fuiſſe ſeptem Reges: quorum primus fuit Romulus: ſextus, ut reliquos omittam, fuit Servius Tullius. Hujus filia fuit Tullia, nupta Tarquinio Superbo; qui fuit ſeptimus & ultimus Rex Romanorum ante Conſules. Hæc Tullia agitata furijs partim mariti Superbi Tarquinij, partim ſororis, non dubitavit impellere maritum ad interficiendum parentem Servium Tullium: neq; contenta hoc ſcelere, addidit aliud majus. Egit enim carpentum ſeu currum per cadaver patris: & paterno cruore reſperſa auſa eſt domum redire. *Hiſtoriam integram legite lib. 1. apud Livium, Decad. 1. pag. 23. Et apud Ovidium in Faſt. lib. 6. Strig. lib. 1. Ethic. pag. 115.*

VI. Severus Imperator laudatiſſimus, habuit filium monſtroſum, crudelem & inceſtum, Antoninum Baſſianum Caracallam. Is interfecit initio ſuæ gubernationis fratrem Getam: & ipſo facto probavit dictum Euripidis in Phœniſſis: quod ſuprà in primo exemplo citatum eſt. Nam pater in teſtamento decreverat: ut frater Geta eſſet Collega Baſſiani Caracallæ. Tanta verò fuit impudentia hujus Tyranni crudeliſſimi: ut non dubitārit poſtulare à viro juſtiſſimo Papiniano Iuriſconſulto & præfecto ur-

bis Ro-

bis Romæ; ut excusaret hanc cædem aliquo juris prætextu & specie. Ad hoc postulatum tyrannicum & injustum & impudentissimum respondit, ut vir gravis & justus, Papinianus; Non tam facile est excusare parricidium, quàm facere. Propter hanc vocem interfectus est. *Idem lib. eod. pag. 127.*

VII. Pausaniam, cùm annum unum regnū tenuisset, bello invasit & regno exuit Amyntas II. Philippi exulis filius, adjutus auxilijs Atticis. Sed rursus fuit bis regno pulsus, & reductus item, semel à Thessalis, deinde à nobilibus Alephatis; & cùm secundò esset pulsus: venit in tantam desperationem: ut constitueret regnum deserere. Ibi quidam ex amicis confirmavit cum illo dicto Hellopidæ ad Dionysium: Honestissimam sepulturam Regum esse Regnum. Quo dicto monere voluit: neutiquam debere eum abijcere conatum appetendi regnum; etiamsi sit ei occumbendum. Isto dicto confirmatus, denuò confirmatis exercitibus, & accersitis auxilijs, regnum recuperavit, & in filios transtulit. *Peucer. in lect. Chron. d. 6. Febr. An. 1574.*

VIII. Mortuo Selime Solimanni filio Imperatore Turcico, Anno 1582. passim circumferebantur chartæ venales: in quibus ipsius & filiorum feretra conspiciebantur depicta, singula cum diademate, & stragulis preciosissimis exornata. Ii jussu fratris Muratis III. (qui nunc solus longè lateq; dominatur, & rerum inter Turcos potitur) interfecti & regio funere in monumenta majorum, ad minuendam invidiam, unà cum defuncto patre, illati fuerant. Murathes enim patris successor, recepto more barbaro, strangulari quinq; fratres suos, natu se minores, in præsentia sua jussit. Quorum minimi cervicibus & jugulo, cùm pro more nervus adhiberetur: incertum an tenerioris in hunc amoris causa motum, an conscientia patratæ crudelitatis in omnes, illacrumasse quidem illum constat.

IX. Eodem modo & anno Ismaël Techmasis Regis Persarum vel Parthorum filius, secundo loco genitus, non solùm Sultanos sibi suspectos, verùm etiam fratres suos omnes, quotquot nancisci potuit, è medio sustulit: qui tamen sexto regni mense à sorore veneno sublatus est: sicut Leonclavius noster (*in supplem. Annal. Turcic.*) refert. Cùm autem hæc fratricidia pleriq;, & rectè quidem, detestarentur: cogitatio subijt animum: *nihil novi accidere inter illos: qui libidine regnandi excæcati, neutiquam turpe vel flagitiosum ducere id soleant: quod ipsorum cupiditatibus impedimento vel est: vel suspicantur esse posse.* Siquidem, *ut Robert. Gaguin.* (*lib. 1. cap. 5. histor. Franc.*) *ait, nihil apud dominandi cupidos probitatis aut fidei est. Libidine enim habendi Reges feruntur: nec amicis, nec generi indulgent suo.* Hoc ita esse apparet in Antonino Caracalla. Cùm enim fratrem Getam in gremio matris interfecisset: & quidam ei suasisset; ut fratrem interfectum, ad mitigandam invidiam fratricidij, divum appellaret; Sit, inquit, divus, dum non sit vivus. *Tam nescia est pietatis & iuris regnandi cupiditas.* Rectè itaq; de Tyrannis illis Lucani hoc dici potest: Nulla fides regni socijs: omnisq; potestas Impatiens consortis erit. Sic videmus bruta pleraq;, quæ (quod Tyrannorum proprium est) rapto vivunt, & quibus solius pabuli cura impressit aliqua tyrannicæ naturæ vestigia, in proprios fœtus sævire potiùs: quàm ut illos socios venationis accipiant. Eodem modo Plinius (*lib. 10, cap. 19. nat. histor.*) scribit; Aves uncos ungues habentes, omnino non congregantur: & sibi quæq; prædantur. Ad summam, non frustrà barbara illa vox tam

ſæpe ab hiſtoricis repetitur: *Nullum regnum ſine domeſtica cade aut parricidio eſſe ſolere.*

X. Secutus eſt Murates ille (*ſuprà exempl. 8.*) exemplum proavi ſui Selimis, Bajazetis filij; qui patre veneno, opera Iudæi Medici, ut ajunt, ſublato, cùm libido & cupiditas regnandi naturalem mortem expectare non permitteret, non modò fratres ſuos & eorum liberos, omneſq; conſanguineos è medio ſuſtulit; ne æmulos regni relinqueret: ſed etiam, cùm in expeditione Aegyptiaca eſſet, veritus ne ſibi abſenti, Solymannus filius unicus Imperium adimeret, quemadmodum ipſe Bajazeti patri ſuo illud extorſerat, veſte quadam veneno tincta dono miſſa, filij vitæ pater, ut multi indicârunt, inſidiatus eſt.

XI. Eadem diffidentia Solymannus erga filios laboravit. Cùm enim an. 1552. Muſtapha filius major natu (ſicut poſt alios à Bodino refertur) fractis Perſarum opibus, ad patrem, accepta fide, ſine comitatu redijſſet; tanto exercitus clamore, tantaq; gratulatione exceptus eſt: ut mortalium antea nemo. Pater iſtam gloriam ferre non potuit; ſed filium ſubinde ſtrangulari mandavit in cubiculo interiore; & eodem momento coram exercitu proijci: tum præcone altiſſima voce promulgare juſſit; Vnum in cœlo Deum, in terris unum Solymannum Imperatorem eſſe oportere. Totus exercitus terrore attonitus obmutuit. Iunior natu biduo poſt veneno ſublatus eſt, quòd ingemuiſſet. Tertius metu patris ad Regem Perſarum confugerat: ſtatim per legatos revocatus eſt, ac ſecuri percuſſus. Reſtabat Selimus; cui pater minas intentavit: niſi ſolus reſtaret.

XII. Atq; ita uſitatum eſt in gente Othomanorum: quia apud illos Muſulmanos Reges mos eſt perpetuus: ut ſpes Imperij ad omnes, exitus ad unum recaſurus ſit. Ob hanc cauſam mortuo Saladino Sultano Aegypti, Saphadinus patruus ejus, novem filios Saladini, extra unum Norradinum, amicorum virtute tectum, libidine regnandi necavit. Deceſſit autem Saladinus, domitor ille Orientis, ac noſtrorum terror, Anno 1352. *teſte Meyero, in Annalibus Flandriæ lib. 7.* Rectè itaq; dicit Augerius Giſlenius Busbequius, legatus Cæſ. Majeſtatis, in ſuo itinere Conſtantinopolitano: Nihil omnino miſerius Turcicorum Imperatorum filijs eſſe: è quibus, ſi quis patri ſucceſſit, reliquos inevitabilem mortis neceſſitatem manere. Nam neq;, inquit, Turcæ imperij æmulos ferunt: nec per milites prætorianos omnino ferre poſſunt: qui, ſi quis fortè fratrum ſit, præter eum, qui regnat, ſuperſtes, congiariorum petendorum nullum finem faciunt; ſi recuſantur, ſtatim audis; Salvus frater ſit: fratrem Deus nobis ſervet. Quo verbo deſignari illum Imperio non eſt obſcurum: adeò ut fratrum ſanguine manus polluere, & parricidio regnum, Turcis Imperatoribus ſit neceſſe.

XIII. Olim quoq; ſimilia parricidia Aſiaticis illis Regibus (licet Oſmanica ſtirps nimis Europæa, cum magna clade & dedecore Chriſticolarum, jam pridem eſſe ceperit) conſueta fuêre. Siquidem *apud Reges nihil tam ſanctum eſt*: ut Papirius Maſſonus (*lib. 2. Annal. Franc.*) monet, *quod non facilè violetur: ſi utilitatẽ oſtendas.* De qua re audiamus, ut de innumeris ferè exemplis unum atq; alterum memorabile adducamus, Plutarchum. Ait enim, Dejotaro plures fuiſſe filios; quorum cùm ipſe uni relinquere Imperium, atq; omne patrimonium ſuum cuperet: quò id faciliùs efficeret: cæteros omnes manibus ſuis trucidaſſe, vinitorum exemplo; qui cùm vitis aliqua complures emiſerit ſurculos; unum modò ex eis relinquere, alios amputare conſueverunt: ut is, qui relinquitur, major & robuſtior fiat.

XIIII. Iustinus præterea de Horode Parthorum Rege (qui paulò antè fratrem suum Mithridatem, licet fiducia cognationis ultrò se in potestatem ipsius tradidisset, in conspectu suo trucidari jusserat) cùm filius ejus Pacorus unà cum toto exercitu à Ventidio interfectus esset, ita (*lib. 42.*) scribit: Hæc cùm nunciata in Parthia essent: Horodes pater Pacori, qui paulò antè vastatam Syriam, occupatam Asiam à Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repentè filij morte & exercitus clade audita, ex dolore ad furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quenquam: non cibum sumere: non vocem mittere: ita ut mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud, quàm Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur: cum illo loqui: cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invadit: quem ex numero triginta filiorum in locum Pacori Regem constituat. Multæ pellices, ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæq; sollicitæ, animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiæ fecit: in qua jam quasi solenne est Reges parricidas haberi: ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahartes nomine, Rex statueretur. Itaq; statim, quasi nollet mori naturaliter, patrem interfecit: fratres quoq; triginta trucidat. Sed nec in filijs cessant parricidia. Nam cùm infestos sibi optimates propter assidua scelera videret: nec esset, qui nominatim posset Rex creari: adultum filium interfici jubet. Rectissimè igitur de hoc barbaro Rege, vel potiùs Tyranno dici posset: quod Polybius (*lib. 2.*) refert, Philarchum historicum de Aristomacho memoriæ tradidisse: Eum non solùm Tyrannum fuisse: verùm etiam è Tyrannis genitum. Quo quid gravius aut perniciosius dici potest? Hoc enim nomen, inquit, quasi seminarium in se continet crudelitatis: & omnes hominum injurias sceleraq; complectitur.

XV. Simili morbo laboravit etiam populus Israëliticus. Qualis enim regnandi cupiditas, conjuncta cum insigni Tyrannide, fuit in Absalomo filio Regis Davidis? nonne parricida fuit (ut de Ammone fratre ab hoc interfecto taceam) si conatus ipsius spectes, Patris optimi? Quid Adonias ipsius frater consanguineus aliud meditatus est? cùm opera Ioabi præfecti militum, & Iothari summi Sacerdotis, Salomoni designato Regi, regnum & vitam præripere, nimia regnandi libidine conaretur, sicut sacra historia expressè testatur? Sed ad profanas historias revertamur.

XVI. Hæc parricidia Artaxerxes potentissimus Rex Persarum, in se à filio Dario, quem successorem regni constituerat, præparata, mira prudentia & astu vitavit: ut Plutarchus in ejus vita refert: qui tamen in extrema sua senectute paulò pòst conspicere cogebatur: quomodo filij sui propter libidinem regnandi invicem sibi insidias struerent: & alter alterum ad moriendum adigeret. *Ea de re sic Petr. Gregor. Tolos:* Artabanus præfectus Xerxis Regis Persarum, in spem regni adductus, Xerxem aggressus, ad quem jure amicitiæ semper ei patebat aditus, domi trucidavit: & postea ut filios ejus tolleret: finxit apud Artaxerxem filium Xerxis, à Dario fratre & filio quoque Xerxis, quò maturiùs regno potiretur, fuisse necatum: & impulit, ut fratrem trucidaret. Sed cùm adhuc decrevisset & Artaxerxem tollere: is detecto consilio & proditione, collecto exercitu, Artabanum meritò cum filijs trucidavit: & ita perfidiæ & crudelitatis pœnas luit: & regni, quod ambiebat, spe privatus unà est. *Lib. 7. de Rep. cap. 17. pag. 493.*

XVII. Mitiore sanè animo sunt Reges Aethiopum vel Abissinorum (ex quibus

unus, teste Alvaresio, suo tẽpore Negus & Iochan Belul, id est, gemã preciosissima appellabatur) in Africa omnium potentissimi. Ii enim regnante legitimo successore, reliquos filios suos & consanguineos, ne ad regnũ aspirent, neve habeant occasionẽ turbas libidine imperij excitandi, procul remotos, in monte altissimo, qui ab Alvaresio Anga vocatur, ad quem propter præcipitia unus tantùm aditus esse dicitur (scribit enim Hier. Osorius, *lib. 9. de reb. Afric. & Indic.* Multos in ea regione montes editos & excelsos contineri, undiq; præruptos, aditu perangusto: adeò ut unus tantùm homo per ostium penetrare possit: in summo autem fastigio esse miras planicies latè patentes: aquas perennes: pabula & fruges lætissimas: amnes pellucidos: pecorum & boum multitudinem: alvearia, ex quibus ingens vis mellis exprimitur) perpetuis, sed liberis custodijs potiùs incolumes detinere, quàm parricidia committere malunt. Inde nulli, nisi qui ad imperium magis idoneus ex filijs, & ijs deficientibus ex proximis agnatis, optimatibus videtur, egredi, & habenas Imperij absq; æmulo liberas capessere, mortuo tamen antè Rege, licet. *Hactenus ex Operis succisivis Camerarij, cap.* 88.

XVIII. Philippus Cominius in Commentarijs prodidit, annis non amplius 36. octoginta regiæ gentis Principes mutuis cladibus ac supplicijs in Anglia occidisse.

XIX. Reges item Castiliæ puras à parricidio manus continere non potuerunt. Vt enim omittam ea, quæ recenter facta commemorantur: Rex unus in ea gente sex fratres crudeli parricidio peremit. *Ioh. Bodinus lib. 2. de Rep. cap. 5. pag.* 348.

XX. Mahometes Turcicus Imperator, hujus nominis tertius, Amurathis patris An. 1595. d. 3. Febr. mortui, successor, à cæde fratrum octodecim (alij dicunt undecim) & quadraginta concubinarum patris, regnum auspicatus esse dicitur.

XXI. Antigonus & Hircanus fratres, filij Alexandræ Reginæ Iudæorum, dimicant de regno. Antigonus excutit Hircanum. Postea ope Pompeij rursus ab Hircano regno expellitur. Illud recuperat ope Parthorum; & Hircanum captivum in Babylonem abduci à Parthis permittit. Eripit hoc illi postea Herodes Magnus, à Romanis declaratus Rex Iudææ. Cum hoc dimicant filij Antigoni de regno: sed victi tandem in isto conatu vitam amittunt.

XXII. Philippus postremus Rex Macedoniæ duos habuit filios, Perseum & Demetrium: ex quibus Perseus cùm videret se præferri à patre, & Macedonibus omnibus, Demetrium fratrem, metuit: ne regni spe, quod ad ipsum tanquam ætate antecuntem fratrem pertinebat, excideret. Quare primùm consiliarios patris, mox patrem ipsum contra Demetrium incitavit, imbutos suspicionibus: quasi cum Romanis, de quibus semper optimè loqui solebat, colluderet. Erat autem Philippus acerrimus hostis Romanorum. Tandem multis delationibus hoc effecit: ut Philippus filium Demetrium per Didam Heracleæ in sacrificio veneno tolleret: ut ipse post obitum patris regno potiri posset. *Vide Livium lib. 40. ab V. C.*

XXIII. Eucratides Bactrianorum Imperator, cùm obsidionem Demetrij Regis Indorum summis laboribus solvisset: & victor evasisset: & Indiam in potestatem suam redegisset: cumq; se inde reciperet; à filio, quem socium regni fecerat, in itinere interfectus est.

XXIIII. Refert Iustinus, Cambysem filium Cyri, postquam vidisset per quietem, fratrem suum Smerdim regnaturum: somnio exterritum, jussisse illum occidi.

XXV. Post Sethonem Aegyptiorum Regem, duodecim Reges creati; qui sanctissimo quidem fœdere ab initio inter se pacti sunt: ne sibi alius alij insidiarentur:

sicq;

ſicq; fida conſpiratione Aegyptum adminiſtrarent. Sed paulò pòſt cùm oraculo cognitum fuiſſet; quòd is eſſet ex illis regnaturus; qui phiala ferrea libaſſet in Vulcani templo; undecim Pſammetichum duodecimum poteſtate deturbarunt: & dignum morte, interdicta adminiſtratione, in paluſtrem Aegypti partem relegarunt. Is autem paulò pòſt, auxilio Ionum & Carium, qui eò vi tempeſtatis delati fuerant, Reges ſuſtulit; totiuſq; ditionem regni ſolus adeptus eſt. *Petr. Greg. Toloſ. lib. 5. de Repub. cap. 4. pag. 275. 276.*

XXVI. Refert Plutarchus, ſucceſſores regnorum poſt mortem Alexandri Magni, omnes parricidas, & inceſtis libidinibus infames fuiſſe; & inter illos axiomatis loco habitum; *Fratrum cædes ad ſecuritatem regni eſſe.* Extra unam Antigoni domum: in qua nullus, præter Philippum Macedoniæ Regem, qui Demetrium filium ſuſtulit, cognato ſanguine manus polluit.

XXVII. Sic meminit Herodotus, Aſtyagem avum Cyri Regis Perſarum, voluiſſe & juſſiſſe necari hunc Cyrum, nepotem ex filia Mandane: metuens ne poſt illum ſuccederet, juxta vaticinia ſuorum ſomniorum.

XXVIII. Voluit idipſum agere Amulius, oppreſſo fratre Numitore: & filios filiæ Numitoris tradidit exponendos & trucidandos: ne in eos paternum Numitoris recideret imperium.

XXIX. Herodes alienigena à gente Iudæorum, ideo regni incapax, ut tutiùs in tyrannide uſurpata imperaret: ſocrum, ſocerum, atq; filiam, uxorem ſuam, & duos ex ea ſuſceptos liberos, & Ariſtobulum interemit: Zanedrim ex domo David delevit: tum & Salomen ſororem ſuam, & virum ejus, de tribu Iuda, itemq; proprium filium, quem ex uxore ejuſdem tribus ſuſceperat, interfecit: quòd diceretur, jam in lege promiſſus CHRISTUS natus. Quamobrem Auguſtus, cùm audiſſet inter pueros, quos in Syria Herodes intra bimatum juſſit interfici, filium quoq; ejus occiſum, ait; Melius eſt eſſe porcum Herodis, quàm filium. Abſtinebant enim à porcis Iudæi; & ita non occidebant.

XXX. Quemadmodum & Domitianus, longo pòſt tempore, veritus regnum CHRISTI terrenum, eos qui de genere eſſent Davidis, juſſit conquiri & necari. Valde enim erat regnandi cupidus: ex quo non ceſſavit fratri Tito Veſpaſiano clàm inſidias ſtruere palamq;: quoad correptum gravi valetudine, priùs quàm planè efflaret animam, pro mortuo deſeri & ſepeliri juſſit.

XXXI. Otho Sylvius nullum officij aut ambitionis genus in quemquam omiſit: ut favorem ſibi demereretur: & ſollicitaret etiam cuſtodias excubantes Principis viventis Galbæ: & cùm dolo non potuiſſet pervenire ad Imperium: per apertas inſidias Galbam necari & trucidari fecit. Sed non diu imperio potitus: neq; plùs quàm 95. diebus: à Vitellianis oppreſſus, ſeipſum interimens.

XXXII. Extincto in Sicilia Dionyſio Tyranno ſeniore, filium natu maximum ejus Dionyſium in locum ejus milites poſuerunt, maturam ætatem ejus ſecuti: & quòd firmius regnum futurum eſſet: ſi penes unum remanſiſſet: quàm ſi portionibus inter plures filios divideretur. Sed ipſe Dionyſius, favore priùs popularium ſibi conciliato: & cognatos & fratres ſuſtulit: ne conſortium regni aliquando haberent; & in ſuos priùs tyrannidem, quàm in extraneos auſpicatus eſt. Sed ille tandem & regno pulſus, & in privatam vitam Corinthi redactus.

XXXIII. Demetrius Soter contra jus gentium, mortuo Antiocho fratre, primo-

genito relicto filio pupillo, curavit filium necari, ut regnaret. Verùm ab alio Tyranno paulò pòst, qui se filium Antiochi diceret, nomine Alexandro, ex consensu populi supposito, victus & necatus est.

XXXIV. Ptolemæus κέραυνος cùm totum Macedoniæ regnum occupasset, pulso Antigono: ut Arsinoën sororem suam deciperet: & filios ejus vita privaret; & Cassandriæ urbis possessione sibi regnum illorum firmaret, quod occupaverat; finxit se amore ejus detineri; & ducere in matrimonium velle. Atq; eo prætextu, in ipso nuptiarum convivio filios ejus trucidari jussit. Verùm non multò pòst à Gallis in prælio cum suis victus, eiq; caput amputatum est.

XXXV. Alexander Magnus proficiscens ad bellum Persicum, omnes novercæ suæ cognatos, quos Philippus in excelsiorem dignitatis locum provehens, imperijs præfecerat, interfecit. Sed nec suis, qui apti regno videbantur, pepercit: ne qua materia seditionis, procul se agente, in Macedonia remaneret; & Regis stipendiarios conspectioris ingenij, ad commilitium secum trahit; segniores ad tutelam regni relinquit.

XXXVI. Scribit Luc. Florus, motum concitatum in Syria; quòd Cleopatra Demetrium virum suum, & Seleucum filium interemisset; multùm indignata, quòd occiso patre ejus à se, injussu suo diadema sumpsisset.

XXXVII. Non omittam quæ narrat Plato, de Archelao Perdiccæ filio, qui imperavit Macedonibus. Is enim ex ancilla Alcetæ, Perdiccæ fratris, natus est: & ideo regnum occupavit; quod ad eum non pertinebat; sed ipso jure Alcetæ servus erat. Occupavit autem injurijs commissis, & cædibus, primùm in ipsum Alcetam. Nam primò hunc ipsum Dominum patruumq; suum Alcetam, accersitum ad se, quasi regnum, quod Perdiccas abstulerat, redditurus, convivio vinoq; gravatum, ipsumq; & ipsius filium Alexandrum patruelem æqualemq; suum, conjectos in plaustrum, nocteq; asportatos trucidavit atq; delevit; & paulò post fratrem suum legitimum, Perdiccæ filium, puerum annorum septem, ad quem regnum pertinebat, in puteum præcipitem dedit & suffocavit.

XXXVIII. Polycrates, AEacis filius, Samum insulam armis occupatam, cum Pantagnoto & Silosonta fratrib. primò tenuit. Mox uno interfecto, altero in exilium acto, solus tyrannidem tenuit. Verùm non multò priùs, quàm Cambyses Persarum Rex perijt, ab Oræote, Lydiæ præfecto, fraude captus, & cruci affixus est.

XXXIX. C. Marij & L. Syllæ, Triumvirorum postea, Augusti, Lepidi & M. Antonij dissensiones regnandi causa, in horrendam carnificinam optimorum utriusq; factionis civium eruperunt.

XL. Arydæus, Pamphiliæ Tyrannus versutissimus, patrem senio confectum, & fratem natu majorem, interfecit.

XLI. Victericus Hispaniæ Rex, Luybam antecessorem in regno, insidijs interemit: ut regnum obtineret. Sed eo septem potitus annis, eodem mortis genere perijt.

XLII. Refert Ritius Neapolit. Theodoricum II. Visigothorum Regem in Hispania, unà cum fratre Friderico, Torismundum fratrem jugulasse: ut regnum acciperet: tandem & illum à suis fratribus jugulatum. *Idem Petr. Gregor. lib. 7. de Rep. cap. 17. pag. 492. 493. 494. 495.*

LXXIX.

IN regnis nihil est periculo propius: quàm Rege sine liberis mortuo, unum aliquem existere: qui opibus ac potentia cæteris præstet: eoq; magis, si regnandi cupidus fuerit. Neque enim dubium est: quin dominatum cæteris Principibus, si poßit, eripiat.
Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 621.

EXEMPLA.

I. Vt quidem Hugo Capetus; intermortua Caroli Magni stirpe: cùm præfectus Prætorio, opibus & gratia plurimùm valeret: Carolum Lotharingiæ Ducem, qui unus cum Othone filio ex omnibus Caroli Magni nepotibus restabat, de imperio dejecit.

II. Id quod Othomanis Principibus metuendum est; qui tametsi habent Turacanos, Ebranes, Michaëlitas, suæ gentis ac nominis Principes: nihilominus tamen, si Othomanorum familia penitus intereat, verendum est: ut qui plus opibus & gratia possit inter Prætorianos milites, de Imperio dimicaturus sit: ac Principibus, qui minùs potentia valent, dominatum erepturus; quod maximos bellorum civilium motus in Oriente excitaret: propter eam quam de Othomanorum virtute & imperandi majestate opinionem populi conceperunt.

III. Memorabile exemplum habemus de conversione imperij Lacedæmoniorum. Nam fuso ac fugato Cleomene Rege ab Antigono; Spartiatarum populus summo imperio tres annos præfuit. Sed cùm allatum esset, Cleomenem Regem in Aegypto cæsum fuisse: ex Ephoris quinq; à populo creatis, duo, arreptis armis tres Collegas sacrificantes occiderunt. Deinde populus Agesipolim regiæ stirpis Heraclidarum suffragio Regem creavit. Sed cùm ante Cleomenem duo Reges creari consuevissent; Lycurgus novus homo, emptis pecunia suffragijs, Rex etiam à populo creatus est, Chilone regiæ stirpis propter inopiam à petitione diadematis summoto: qui tantam suo generi ac dignitati contumeliam illatam ferre cùm non posset; magistratus omnes interfecit. Ita Lycurgus, qui cædem evaserat, solus dominatum tenuit: cùm Heraclidarum gentem penè delevisset. *Idem ibid.*

XXC.

Principum securitas nulla major esse potest: quàm ut subditi persuasum habeant, sanctos & inviolabiles esse oportere. Quanquam Reipublicæ plurimùm interest, stirpem regiam sacrosanctam esse: ne sublatis Principibus Respublica concidat: aut inexplicabili seditione perturbata, distrahatur.
Ioh. Bodinus lib. 2. de Repub. cap. 5. pag. 348.

EXEMPLA.

I. Quæ cùm ita sint: prudenter Seleucus Asiæ Rex, qui captum Demetrium Poliorcetem, bellicis laudibus clarissimum, nec liberum abire, nec occidi passus est. Alterum enim impietatis erga socerum, alterum imprudentiæ fuisset.

II. Ita Hugo Capetus Carolum, quem in urbe Laoduni post diuturnam obsidionem, Pontificis Laodunensis perfidia, ceperat, Aureliorum arce conclusit: ne principatum à parricidio proximi, qui cum cognatione conjunctus erat, auspicaretur; ac regiæ stirpi parcendum esse doceret.

III. Crudeliùs aliquantò Henricus I. Anglorum: qui Robertum fratrem captivum, & quidem natu majorem, exoculari, sempiternisq; carceribus coërceri jussit.

IIII. Nec ita pridem Christiernus, hujus Federichi Daniæ Regis pater, eum quem de regno dejecerat, post exilium redeuntem in arce Calemburgi conclusit: in qua cùm annos 25. exegisset: privatus interijt.

V. Eadem pietate Ioannes Suecorum Rex, qui nunc sceptra moderatur, erga Henricum fratrem usus est: quem à populo repudiatum, ne se Remq; publicam perturbaret, carceribus continere cogitur.

VI. Nec aliter Elizabetha Anglorum Regina Mariam Scotorum Reginam, ad quam totius Insulæ principatum jure pertinere Scoti contendunt, diuturna captivitate continet: ut suæ Reiq; publicæ saluti consulere, ac tandem aliquando in utriusque regni jus ac libertatem restituere velle videatur. *Idem ibid.*

XXCI.

NVllius unquam gubernatio eſt felix: niſi à Deo adjuvetur. *Philip. in Theog. fol. 866.*

Nulla gubernatio invadẽda eſt ſine vera vocatione: juxta illud ad Ebr. 5. Nemo ſibi ſumat honorem: ſed vocetur à Deo, ſicut Aaron. *Nec enim felix eſt gubernatio: niſi Deo adjuvante:* ut Baptiſta inquit: Nemo poteſt quicquam ſibi ſumere: niſi ſit ei datum deſuper. *Strig. 2. Reg. 9.*

Quàm infelices ſint magnæ potentiæ extra vocationem & ordinem affectationes: oſtendunt exempla hiſtoriarum. *In Chron. Philippi, lib. 4. pag. 409.*

Verſus: χωρὶς θεοῦ μοὶ οὐδ' εἰς εὐτυχῶν.
Item: Niſi Dominus ædificaverit domum, &c.

Vbi non DEVS, ſed humana electio, gubernatorem ad clavum Reipublicæ collocat: ibi malorum & ærumnarum nullum eſt effugium. *Strigel. in orat. de Davide.*

EXEMPLA.

I. Siſyphus. Conatus ſapientum, DEO non juvante, eſt volvere ſaxum Siſyphi. Siſyphus ſignificat ambitioſum: ſignificat humanos conatus ſine auxilio divino. *Philippus ut ſuprà.*

II. Saul fuit infelix: quia non tam approbante, quàm permittente Domino, humanis conſilijs electus erat. At Davidis labores profuerunt Eccleſiæ ac politiæ: quia DEVS ipſe hunc Regem populo dedit.

III. Sic Reges Samariæ non divina, ſed humana autoritate electi geſſerunt res pernicioſas ſibi & alijs: & magna ex parte tragicos exitus habuerunt. *Strig. in orat. de Davide.*

IIII. Pertinet huc fabula de Phaëthonte: de qua vide Sabinum *Metamorph. 2.*

XXCII.

MVlti in qualibet gubernatione sunt, qui impediunt bona consilia: & pauci qui adjuvant. Et multa vasa iræ: pauca vasa misericordiæ. *Philipp. Proverb. 3. edit. tertia, pag. 42.*

EXEMPLA.

I. Vt in exercitu Saulis multi duces impij fuerunt: pau[illegible]tares, ut David & Ionathas.

II. Romæ multi fuerunt turbatores Reipublicæ, Cassius, Brutus, Lepidus, Antonius, & eorum comites. Econtrà Augustus fuit utilis patriæ. *Idem ibidem.*

XXCIII.

NIhil omnium rerum humanarum est difficilius: quàm gerere magistratum. Quicunque enim accedunt ad Rempublicam: initiò in magn[illegible] difficultates incurrunt: deinde, quò sublimiorem gradū obtinent: quoque diutius gubernant: eò majora sustinent pericula. Sabinus Metamorph. 2. *Omnium verò difficillima, est gubernatio Ecclesiæ.* *Philipp. in Postilla per Pecel. edita, part. 3. pag. 253.*

Nullius unquam Regis aut Principis gubernatio tam placida est, & tam felix: quin multæ ca-

lami-

lamitates misceantur: & multa vitia accedant. Strigel. 2. Samuel. 24.

Nulla gubernatio est sine peccato: tanta animorum humanorum est infirmitas. Lutherus in Genesin, cap. 12. pag. 116. b.

Fateri oportet sapientes omnes: multas magnas difficultates, multa impedimenta semper in omni, quamvis salutari & placida, gubernatione, obijci: multa acc[illegible]re, aut improvisa sapientiæ humanæ: aut huma[illegible] consilijs inextricabilia: & augeri hæc mala: cùm motis aut turbatis Rebuspublicis, effert sese, & applausu multitudinis confirmatur ac crescit licentia deteriorum adversus meliores. Peucer. in præfat. lib. 2. Epist. Philippi.

Quantum invidiæ, metus, calumniæ ac discriminis expectandum sit omnibus Reipublicæ gubernatoribus, etiam optimis & prudentissimis, admonet Ovidius, cùm ait *Metamorph. 2.*

Forsitan & lucos illic, urbesq; Deorum
Concipies animo, delubraq; ditia donis
Esse: per insidias iter est, formasq; ferarum.
Vtq; viam teneas, nulloq; errore traharis:
Per tamen adversi gradieris cornua Tauri,
AEmoniosq; arcus, violentiq; ora Leonis,
Sævaq; circuitu curuantem brachia longo
Scorpion, atq; aliter curuantem brachia Cancrum.

Multæ enim existunt belluæ in Republica, Tauri, Centauri, Leones, Scorpij & Cancri: hoc est: homines invidi & factiosi, qui omnia consilia, quamvis recta & salutaria, calumnian-

tur: omnia reprehendunt: ad evertendam illorum dignitatem: qui præcipuè serviunt communi utilitati. Quin etiam vulgus non facilè regitur, &c. *Sabinus Metamorph. 2.*

Grave onus, parvus honos, eum gestat ὄνος.

Magnum sanè Principibus viris onus impositum: Imperium moderari sapienter: juris æquabilitatem colere: flagitiorum coërcere licentiam: excitare virtutis studia: ordinem in omni officio conservare: & rem deniq; publicam excellentibus meritis obstringere.

Consulere patriæ: parcere afflictis: fera
Cæde abstinere: tempus atq; iræ dare,
Orbi quietem, seculo pacem suo.

Quoq; majus Imperium diffusiusq;: eò major cura: ut non immeritò Diocletianus Imperator nihil difficilius dixerit: quàm bene imperare. Nam si administrationem rerum suarum familiaribus totam permittant: omnia regni præsidia dilabantur necesse est: si per se omnia curare velint: inanem curam & sine ullo fructu percipient: horamq; nullam molestissimis negotijs, metu & sollicitudine liberam habebunt. Magna servitus, magna fortuna.

——————metui cupiunt,
Metuiq; timent: non nox illis
Alma recessus præbet tutos:
Non curarum somnus domitor
Pectora solvit.

Prudenter Saturninus illis, qui imperatoria eum purpura induebant: Nescitis, amici, quid mali sit imperare: gladij & tela nostris cervicibus impendent: imminent undiq; hastæ, undiq; spicula: ipsi custodes timentur & formidantur. *Hippolytus à Collib. in præfat. libelli, quem Consiliarium inscripsit.*

Causæ, *quare in Imperijs multæ magnæ calamitates existunt, hæ sunt:*

1. Quia Diabolus est homicida: & conatur facere majores dissipationes.

2. Im-

2. Imbecillitas humanæ naturæ: quæ per se infirma est: & facilè suis erroribus & cupiditatibus movet res injustas: & harmoniam interturbat.

3. Quia fatales pœnæ multæ accedunt: in quibus magnæ fiunt & regnorũ & disciplinæ perturbationes. *Strig.2.Sam.24.*

EXEMPLA.

I. Hæ causæ omnes in peccato Davidis numerantis populum conveniunt. Quòd enim à Diabolo sæpe turbata sit politia Davidis, testatur dictum 1.*Paralip.*21. Surrexit Satan contra Israëlem: & incitauit Davidem: ut numeraret populum. Deinde David jussit populum numerari, vel humana superbia elatus, ut ostenderet regnũ crevisse: vel humano consilio sine mandato DEI novam in regno ordinationem facturus. Ad hæc accedunt fatales pœnæ: de quibus textus hoc loco inquit: Rursus exarsit ira Domini adversus Israëlem. Eædem causæ in hac postrema mundi senecta cõcurrunt. Etenim natura hominum tanquam effœta sine ulla dubitatione imbecillior est: quàm fuit initiò. Præterea cùm peccata cumulata sint: pœnæ quoq; creverunt. His occasionibus Diabolus utitur: & infirmam naturam, tanquam inclinatum parietem, & maceriam impulsam, rabiosiùs urget. Odio enim DEI & Christi, quem scit non ita multò pòst palàm venturum esse ad judicandum, & Ecclesiæ daturum bona æterna, & abjecturum Diabolos & impios in æternos cruciatus, sævit in postremo actu suæ Tragœdiæ atrociùs. Hæc cogitemus, cùm confusiones regnorum, tumultus, profusiones, βουλιμίας principum, expilationes populi, & alias miserias servitutis crescere cernimus: & has ærumnas piè tolerare discamus: & DEVM oremus: ut aliqua Ecclesiæ suæ hospitia servet & regat. *Idem ibidem.*

II. *Quàm difficilis & periculosa res sit gubernatio, exemplum Davidis ostendit.* Cùm enim regnum ipsius vix inchoàtum esset: novi tumultus à Ioab, interficiente præstantem virum Abner, excitantur. Hos motus nisi Rex sua moderatione sedasset: major ruina secuta esset. Quare cùm ingens moles negociorum & periculorum gubernatorib. imposita sit; nostrum est, nominisq; Christiani, precari DEVM: ut regat & defendat eos: quibus tradidit imperium. *Idem 2. Sam.* 3.

III. Vnde Pittacus Mytilenæus principatum recusavit, dicens, arduum esse, Principem esse bonum. Idem parta victoria, imperium deposuit.

IIII. Sic Audentius, electus Imperator, mortuo Antonino primo, recusavit Imperium, senectutem excusans.

V. Sic Ioannes III. Dux Venetiarum, cùm morbo laboraret, Petrum Candianum sibi subrogari petijt.

VI. Imperium quoq; deposuit Q. Cincinnatus.

VII. Et Michael Imperator Orientis: quòd diadema sit magis nobile, quàm felix: & res magni momenti sit, laudabiliter imperium administrare, & animis dominari, ob onera principatus. *Lælius Zecchius lib. 1. de Principe, cap. 4. pag. 71.*

VIII. Sapientes gubernatores multi fracti difficultatibus, alij gaudere se dixerunt, quòd à Republica, tanquam à rabiosa cane, liberati essent: ut Aeschines.

IX. Alij duabus vijs sibi propositis, una ad mortem, altera ad Rempublicam ducente: se eam ingressuros affirmarunt: quæ ad mortem duceret: ut Demosthenes.

X. Alij intuentes diadema regium, dixisse feruntur, ut Antigonus Rex: pileum quidem esse parvum: sed si quis consideraret: quantis curis intus subductus esset: neminem fore tam insanum: ut si humi jaceret, eum vellet attollere.

XI. Aliqui etiam sponte sua Imperium deposuerunt: ut Diocletianus.

XII. Quod & Augustum Imperatorem sæpe facere cogitasse, historiæ testantur. *Pezel. in Genes. cap. 41. pag. 777.*

XXCIIII.

NUllus unquam vir magnus fuit: qui non ad extremum sit factus exemplum imbecillitatis humanæ & pœnarum: quæ lapsus humanos immoto ordine justitiæ divinæ comitantur.

Magni viri plerunque & à majorum vestigijs, & à seipsis degenerant. Non enim tantùm mutatur fortuna, sed etiam virtus in hominibus. Certè, qui vocantur habitus in homine, sunt aliquid valde imbecillũ & languidũ: citò senescunt sapiẽtia & virtus. Peuc. in lect. Chron. d. 11. Martij, Anno 1570.

Heroici viri ferè omnes insigni probro à Diabolo deformantur. Strigel. in Comment. in 1. Tuscul.

Nullius est tanta virtus: quæ nusquam incurrat aut impingat.

Constat in magnis & sanctis viris jam senescentibus, nonnunquam simul sapientiam senescere ac decrescere, & virtutum vigorem deflorescere. Bucholc. in Chronolog. pag. 326.

Verum est quod dicitur: Sapientem non leviter errare aut peccare. Quantò enim est major sapientia & virtus in hominibus: tantò etiam graviores & tristiores lapsus, & ut Græci dicunt, σφάλματα. *Strig. lib. 2. Chron. pag. 335.*

Sunt magnæ infirmitates & multa errata omniũ gubernatorum, etiam optimorũ & vigilantissimorũ. Idem 2. Reg. 23.

A magnis ingenijs ut magnæ virtutes, ita vicia etiam magna proficiscuntur. Plato, citante Plutarcho in vita Demetrij.

In heroicis viris cum maximis virtutibus maxima plerunq; vicia conjunguntur.

Magnorum virorum sicut virtutes sunt eximiæ: ita peccata etiam non solent esse vulgaria.

Proverb. Germ. **Kein grosser Mañ begehet keine kleine Thorheit.**

Plato: Sicut in Aegypto nascuntur optima remedia, & nocentissima venena: ita *in heroicis viris cum magnis virtutibus conjuncta sunt magna vicia.*

Theognis: αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς πότε μὲν κακὸς ἄλλοτε ἐσθλός.
Vir bonus interdum bonus & malus esse videtur.

Paulus: Qui stat, videat ne cadeat. *1. Corinth. 10.*

EXEMPLA.

I. Saul cùm fuisset donatus Spiritu Sancto: & ornatus eximijs virtutibus & insignibus victorijs: non retinuit hoc decus: quod regno majus est; sed ambitione & æmulatione impellitur ad crudelitatem & Tyrannidem.

II. David, qui non solùm Regis officio felicissimè functus est: sed etiam do-

ctor fuit præcipuus in hoc populo: & doctrinam de Messia splendidissimè illustravit: tandē sexagenarius factus, indulsit voluptati: & addidit adulterio optimi viri cædem. *Strigel. in orat. de Salomone.*

III. Salomon filius Davidis, Rex & doctor excellens in Ecclesia, cui DEVS aliquoties apparuerat: & in quo fuerat Spiritus Sanctus: persuasus blanditijs mulie-bribus, adeò de sua mente & sanitate deturbatur: ut ædificet templa idolorum. Atq; ita exemplo suo ipse patefecit fenestram posteris ad omne genus idolorum exercen-dum: ut post eum idola cumulata sint: & quidem terra & abominanda in Ecclesiam DEI sint invecta. *Strig. ibid. & Peuc. ut suprà.*

IIII. Non fuit post Iosuam tantus Vir in populo Israëlitico, quantus Gedeon: nec habuit populus parem usq; ad Davidem. Vocatur ad gubernationem divinitus: confirmatur manifestis miraculis: Filius DEI eum coram alloquitur: commendat ei defensionem populi: promittit auxilium: videt victimas absumi igne accenso à Filio DEI, per contactum baculi. Postea excitantur divinitus trecenti Viri: qui tinctu a-quæ inter bibendum à reliquis aquam manu haurientibus separabantur: horum ope ingentem exercitum Midianitarum fugat, fundit & delet: atq; ita asserit populum in libertatem: destruit aras idolorum: abolet cultum Baal: unde adipiscitur nomen Ie-robaal: restituit veros cultus: instaurat altare: revocat populum ad vocem legis di-vinæ: regnum à populo delatum magno animo contemnit: respondet, Monarchiam in eo populo non esse unius solius: sibi non licere mutare præsentem formam guber-nationis. In summa, gerit res magnas & salutares. Ille idem tantus Vir, tantis orna-tus victorijs, fit ad extremum exemplum magnæ infirmitatis humanæ: fit infelix in sua posteritate: nec labitur communi hominum more: sed in primam tabulam peccatum Idolatriæ committit. Qui populum antè & se ipsum alligârat ad autoritatem legis divinæ: privata audacia peculiarem cultum instituit: & suo exemplo seducit populū: fit autor populo imitandi audaciam illam in fingendis novis cultibus, in idolis novis comminiscendis: ut expresè textus dicit: Fornicatus est universus Israël, *Iudic.* 8. id est, ad idolum, ab eo excitatum, ipsius exemplo. Ita scandalum perniciosum suæ fa-miliæ & toti populo excitavit. Hoc exemplum diligenter mementote. Theognis: οὐδ' εἷς ἀνθρώπων ἐστὶν ἅπαντα σοφός: Nemo hominum semper & ubiq; est sapi-ens. Item: Peccat etiam sapiente sapientior. ἁμαρτάνει δὲ καὶ σοφοῦ σοφώτερος. *Peucer. in lect. Chron. d. 15. Octob. An. 1569.*

V. Osias, cujus & alterum nomen est Azarias, regnavit in Iuda annos quin-quaginta duos. Initiò pius & felix, vicit Philistæos & Arabes. Sed postea cùm officio sacerdotis fungi vellet: & per sese sacrificaturus esset, DEVS iram suam publica pœ-na declaravit. Regem enim subita leprá percussit: quæ postea hæsit in eo in longa se-necta. *Strig. 2. Reg. 15.*

VI. Iosias est imago boni Principis: qui habet προαίρεσιν rectè faciendi: & plerunq; & in præcipuis partib. officij sui rectè facit: etiamsi aliquando labitur. Iu-bet enim legi scripta Prophetica: & delet omnia idola: & Pascha celebrat: nec ullum officium prætermittit diligentis & moderati gubernatoris. Sed idem fit exemplū hu-manæ infirmitatis. Nam hic pius & sanctus Rex bellum non necessarium intulit Re-gi Aegyptio Neco offerenti pacem. Cùm igitur vulnus accepisset prope urbem Ma-geddo: quæ sita fuit in littore in regione tribus Manasse, non procul à Iesrahel: ali-

quantò pòst mortuus est. Hoc exemplum accommodetur ad regulam in Ecclesiaste traditam *cap. 7.* Non est justus in terra: qui quanquam facit bona: non etiam peccet. *Idem 2. Reg. 23.*

VII. Hercules tot tantisq; rebus gestis tandem fit furiosus: & sese in rogum præcipitat, his verbis compellans amicos: Aspicite me, qui eram conspicuus mortalibus præclara peragens; & me dejecit fortuna veluti plumam ad æthera uno die. Sed divitiæ magnæ & stabiles nescio cui stabiles sint.

VIII. Oedipus Rex Thebanorum, cujus sapientia celebratur, tandem pellitur ex regno: & vivus hiatu terræ absorbetur. Excedens Thebis dixit: Ego qui Reges omnes antecellui sapientia, nunc exeo ex patria tanquam umbra.

IX. Alexander Magnus, qui omnes Reges Ethnicorum virtute & felicitate superavit; tandem degenerat capta Babylone: instituit certamina poculorum; interficit optimè meritum Ducem: à quo servatus fuerat in pugna ad Granicum: tandem furore correptus moritur. *Plutarch. in Vita Alexandri Magni. Idem de eodem:* Hic Rex alioquin jucundissimæ consuetudinis, nulliusq; expers leporis, jactantia nimia molestus fuit: nimisq; militari lenitati indulsit: cùm & ipse majori se fastu efferret: & seipsum adulatoribus quasi equitandum præberet.

X. In Alcibiade fuerunt penè paribus gradib. conjunctæ virtutes & vicia: vicia penè æquarunt virtutes. **Es ist ein selzamer Kopff gewesen.** Fuit acerrimo ingenio: excelluit eloquentia, fortuna, industria, peritia rei militaris, &, quod præcipuum erat, felicitate tanta: ut semper ea pars, cui ipse affuit, fuerit superior: tanta ejus fuit felicitas. Fuit in eo animus excellens, ingens audacia: contemptor periculorum: fuit alienus à crudelitate: beneficus erga alios, placidus & comis. **Es sind herrliche** virtutes. Fuit discipulus Socratis: à quo sine dubio fuit non tantùm in eloquentia institutus: sed etiam in alijs disciplinis & virtutibus, & inprimis doctrina Ethica: quam recens in Græciam & Vrbem Atticam invexerat, omissis disputationibus Physicis. **Das sind die** virtutes **in jme gewesen**: quas virtutes vicia, quæ accesserũt, penè æquarũt. Fuit enim inquietus admodum & turbulentus, **Es ist ein vnruhiger Kerll gewesen,** infinitæ cupiditatis, appetens maxima, **wie der** Græcus scriptor **saget,** μεγαλεπίβολος. Fuit in ipso cupiditas rerum maximarũ, & inexplebilis ambitio: fuit tenax injuriarum, & cupidissimus vindictæ; fuit inconstans & mutabilis, nunc ad has, nunc ad illas sese inflectens partes: mox cum suis civibus contra Spartanos pugnavit: mox irritatus à civibus suis transijt ad Spartanos. *Peucer. in lect. Chron. d. 18. Iul. An.* 1573.

XI. Themistoclis sapientia & virtute Persas pulsos esse ex Græcia, omnes communiter confessi sunt. Is postea degenerat: & à quatuor nudis meretricibus in forum se duci patitur.

XII. Pausanias fuit Princeps in Repub. Spartana. Hic vicit Mardonium Ducem Persicum, relictum in Græcia cum magnis copijs à Xexe Rege Persarum, fugiente ex pugna Salaminia. Post illam victoriam verè divinam, tanta fuit modestia Pausaniæ Ducis Laconici: ut cùm quidam eum hortarentur ad exercendam immanem sævitiam in cadavera interfectorum Persarum; noluerit mortuos contumelia afficere: sed dixerit: satis est, me meis Spartanis placere, sancta dicendo, & sancta faciendo. Hæc verba debent Iuniores meminisse tanquam regulam vitæ. Satis nobis sit, nos placere nostris Spartanis, sancta dicendo, & sancta faciendo; id est, DEO & Ecclesiæ rectè ju-

dicanti. Ac planè congruit hæc regula cum dicto Paulino Rom. 14. Qui in his operibus servit Christo, placet Deo: & probatus est hominibus: non quidem omnibus; quod est impossibile: sed rectè judicantibus. Laus ejus, ut inquit Psalmus, in Ecclesia sanctorum. Sed pergo in historia cõtinuanda. Nam post recentem illam & gloriosam victoriam ad Plateas partam divino auxilio, adeò fuit castus & continens Pausanias: ut quanquam natura esset libidinosus: tamen abstineret à pulcherrima & nobilissima fœmina Coa ad ipsum adducta à militibus: quod exemplum postea imitatus est Scipio in Hispania, apud Livium Decad. 3. Lib. *6*. Cùm verò Pausanias esset præfectus Bysantij: rapuit quandam puellam nobilem, præcipui civis filiam: & noctu in tenebris, in subita consternatione, raptam & stupratam interfecit. Post hoc scelus, & alia quædam, quę nunc commemorare longum esset, revocatus est domum à summis magistratibus Lacedæmoniorũ: qui vocantur ἔφοροι, quasi dicas, inspectores seu reformatores. Cumq; malè sibi conscius, fugisset in quoddam templum, in sacellum Palladis: in quo sperabat se habiturum impunitatem tanquam supplicem: & inde religione loci extrahi non posset: Lacedæmonij jusserunt templum obstrui: & intus inclusum Pausaniam fame necarunt. Mater ipsius dicitur primum attulisse ad fores templi obstruendas lapidem. *Strigel. lib. 2. Dialect. pag. 615. Vide Philip. lib. 2. Chron. pag. 69.*

XIII. In Artaxerxe Mnemone, septimo Rege Persarum, fuit natura clemens, mansueta, liberalis, facilis: ut ex his, quæ à Plutarcho commemorantur, percipi potest. Nam cùm ei malum Punicum insigni magnitudine dono à paupere datum esset: Per Solem, inquit, hic vir civitatem ex parva magnam, si ejus fidei credatur, facilè reddere posset. In itinere alijs alia ad eum munera afferentibus, homo rusticus, cùm nihil præterea in promptu haberet, quod Regi largiri posset: haustã è peoximo flumine aquam ambabus manibus illi obtulit: quo munere adeò lætatus est Artaxerxes: ut phiala aurea & mille Daricis hominem donaret. (*Vnus Daricus valet duobus Vngaricis,* id est, *tribus Taleris.*) Euclidi Lacedæmonio, cùm omnibus probris eum onerasset, per Tribunum militum respondit: Illi quidem licere, quæ vellet in Regem dicere: sibi verò dicere & facere. Sed has regias virtutes libidinibus deformavit: & magnas calamitates sibi & regno accersivit. Nam cum filia Atossa incestam consuetudinem habuit: eamq; ita ardenter amavit: ut pro illius salute obtinenda Iunoni votum fecerit: se spacium sedecim stadiorum (id est, *dimidium miliare Germanicum. Octo stadia faciunt miliare Italicum. Et triginta duo stadia efficiunt integrum miliare Germanicum: teste Plutarcho in vita Gracchorum*) quod erat inter regiam & Iunonis templum, auro completurum esse. Deinde Aspasiam, concubinam Cyri, post mortem fratris ad se transtulit. Cumq; eam filio Dario tradidisset: paulò pòst, mutato consilio, traditam repetivit: qua ex re tragicæ calamitates ortæ sunt. Etenim filius, retecta conjuratione adversus patrem, unà cum socijs conjurationis supplicio affectus est. Quid? quòd hic ipse Rex Medum quendam Arbacen ita punivit: ut cogeret eum nudum scortum impositum humeris diem totum in foro circumferre. O petulantiam, tanta ingenij præstantia indignissimum. *Idem lib. 2. Chron. pag. 226.*

XIIII. De Cyro minore, hujus Artaxerxis fratre, Xenophon, qui cum eo militia perfunctus est, scribit: Neminem ex omnibus Persis, excepto Cyro majore, magis ad regnum accommodatum fuisse. Ac primùm quidem Cyro tribuit eximium & singularem amorem veritatis: quæ jure ac meritò appellatur fundamentum aliarum virtutum. Nam Cyrus optima fide servavit fœdera & pacta: nec unquam in eo mendacij ve-

ſtigium animadverſum & notatum eſt. Itaq; civitates & Reſpublicæ ſe libenter ipſius tutelæ commiſerunt: cùm exploratum haberent: nihil ab eo fieri contra veritatem. Deinde laudat in eo beneficentiam Rege digniſſimam: qua alios vincere ſtuduit. Semper enim in ore hoc votum habuit: Vtinam tam diu ſuperſtes ſim: donec benefacta amicorum cumulatiſſimè compenſare poſſim. Tertiò laudatur à Xenophonte Iuſtitia diſtributiva Cyri: quia non ſolùm bonos & fideles miniſtros ampliſſimis honoribus & opibus auxit: ſed etiam ſceleratos heroica nemeſi punivit. Poſtremò in amicitijs colendis præcepto Euripidis obtemperavit: Ille ſapit ad communem utilitatem, non ad privatam: qui amicis vel collegis honeſtiſſima tribuit. Cùm enim plurimæ veſtes auro & gemmis ornatæ ei donarentur: multas amicis dedit, affirmans, nullum eſſe majus præſidium & decus regni: quàm habere amicos fide præſtantes. Hac ſuavitate humanitatis Cyrus perfecit: ut omnibus Græcis & Barbaris chariſſimus eſſet. Quod cùm ex alijs rebus, tum ex hac vel maximè perſpici poteſt: quòd omnes ipſius miniſtri pro domino dimicantes fortiter in acie occubuerũt. Sed ut **nulla hominis perfecta virtus eſt:** ſic Cyro defuit modeſtia: quæ hominem intra metas vocationis retinet. Quare cùm in eo eſſet ingenium acre & ambitioſum; non potuit acquieſcere in provincia florentiſſima, id eſt, minori Aſia: quæ fuit quondam hortus amœniſſimus: ſed ardens cupiditate regni, bellum injuſtum & non neceſſarium fratri intulit; in quo miſerè perijt. *Idem lib. eod. pag.* 228.

XV. Pompejus, qui ſumma habuit populi ſtudia & res magnas geſſerat: tandem vincitur ad Pharſalum à Iulio Cæſare: & exul concedit ad Regem Aegypti Ptolemæum: à quo interficitur, natus annos ſexaginta tres. *Plutarch. in Vita Pompeij.*

XVI. Conſtantinus Magnus, qui ſedem Imperij ex urbe Roma tranſtulit Conſtantinopolin; & abolitis blaſphemijs Ethnicis, orbem terrarum coëgit amplecti doctrinam Euangelij: tandem labitur: & ſubſcribit blaſphemijs Arrianis, perſuaſus incitationibus ſororis. Ipſum etiam Arium revocat: ipſiuſq; dogma impium in Filium DEI obtrudit Eccleſijs: quod paulò antè publico decreto damnârat.

XVII. Inter Epiphanium & Chryſoſtomum tanta extitit contentio & diſceptatio: ut Epiphanius calore iracundiæ dixerit: Non morieris, Chryſoſtome, in tua Eccleſia: & Chryſoſtomus reſponderit: non rediturum in patriam ſuperſtitem Epiphanium. His imprecationibus reſpondit eventus. Nam Epiphanius navigans in Cyprum extinctus eſt: & Chryſoſtomus non ita multò pòſt in exilium pulſus eſt. *Vide Sozom. lib. 8. cap.* 15.

XVIII. Sic Hieronymus ſtrinxit ſtylum adverſus Ruffinum: cum quo multos annos amantiſſimè conjunctiſſimeq; vixerat.

XIX. Euſebius Epiſcopus Cæſarienſis dolet creſcere Baſilium: eumq; premit quantum poteſt. *Strigel. Pſal. 68. pag.* 492.

XX. Ex æmulatione quadam Chryſoſtomus Severianum urbe, quaſi contumelioſum & in DEUM blaſphemum, ejecit: indignè ferens, quòd & ad illum audiendum hominum ingens fieret concurſus. *Vide Sozom. lib. 8. cap.* 10.

XXI. Theophilus Alexandriæ Epiſcopus Dioſcorum Epiſcopum Hermopolis odio habuit: & ut ipſum cum fratre ulciſceretur: ſinceram ſanamq; eorum doctrinam oppugnare non dubitavit. *Vide Socratem lib. 6. cap.* 7.

XXII. Livius de Hannibale dicit; quòd Hannibal virtutes æquaverit magnis vitijs.

XXIII. Xiphilinus ex Dione concludens vitam Tiberij Cæsaris, sub quo CHRISTVS est crucifixus, ita inquit: Tiberius fuit homo magnis virtutibus præditus, coopertusq; sceleribus: ac ambobus pariter usus est: quasi tantùm in alterutro se exercuisset.

XXIIII. Iulius Cæsar habuit maximas virtutes. In victoria fuit clemens; pepercit victis: & ignovit hostibus. Fuit alienus ab omni crudelitate. De Republica studuit benè mereri. Erga omnes fuit comis, amans patriæ. Sed in eodem fuerunt etiam maxima vicia: fuit in eo maxima libido regnandi, & ingens ambitio: præterea verò libidinosissimus, prodigus etiam admodum; sicut magnam vim pecuniarum profudit in milites.

XXV. Dion de Trajano optimo Imperatore ita scribit: Cuncta in eo Viro optima atq; præstantissima erant: sed amoribus puerorum & vino deditus erat. Ita etsi in eo fuerunt magnæ virtutes: tamen vicia in eo fuerunt, temulentia, & quòd polluit se libidinibus masculis. Exercuit etiam sævitiam in Ecclesiam: sicut historiæ ostendunt: quòd sub eo interfecti sint Simeon frater CHRISTI, Archiepiscopus Hierosolymitanæ Ecclesiæ; & Ignatius Episcopus Antiochenæ Ecclesiæ; qui bestijs objectus est.

XXCV.

Magni viri, doctrina, virtute, dignitate, autoritate, clari, aut longa experientia præditi, nonnulla aliquando dicunt aut faciunt, singulari quadam fiducia freti: quæ ab omnibus probari velint: etsi nullam rationem adducant, nullumq; testem habeant. Francisc. Patrit. lib. 7. de regno, tit. 9. pag. 462.

EXEMPLA.

I. Agebatur Athenis Euripidis Tragœdia quædam: ex qua cives omnes majorē in modū rogabant, ut sententia quædam, quæ importuna eis esse videbatur, tolleretur. Tunc Euripides subitò progressus in scenā, ait, se, ut populū doceret, Tragœdias dare: non autem ut ab eo doceretur. Cujus dicto omnes auscultantes, placidè ac quietè spectaverunt: nec ausus est quispiam in Poëtam illum mussitare.

II. Scipio quoq; Nasica, Vir bonus cognominatus, obstrepente populo in caritate annonæ, exclamavit: Tacete quæso, Quirites, plùs enim ego, quàm vos, quid Reipublicæ expediat, intelligo. Cujus autoritatem omnes veriti, tacito silentio quieverunt.

III. Nec iniquo animo tulit Iulius Cæsar: cùm in Collegium Poëtarum accessisset: quòd Accius Poëta ei non assurrexit. Novit enim illum non contemptu majestatis id egisse: sed fiducia quadam suijpsius: qua putabat se in Poëtarum studijs antecellere.

IIII. Magna fiducia aliquando in Alexandrum usus est Apelles. Nam cùm sæpe in ejus officinam accederet: plerunq; de pictura imperitè dicebat. Cui artifex silentium comiter indicebat: rideri enim eum ajebat à pueris, qui colores tererent. Ferebat ea Alexander æquo animo; tantum autoritatis ac juris huic pictori tribuebat. *Idem pag.* 463.

XXCVI.

Sapiētia humana infelix est: cùm à Deo deseritur. Iuxta hæc dicta: Non potest sibi homo sumere quicquam: nisi sit ei datum à Deo. Item: Scio Domine, quòd non est hominis via ejus. Item in epistola Iacobi: Si quis indiget sapientia: petat à Deo, &c. *Philip. lib. 2. Chron pag. 70.*

Omnis humana sapientia est infelix: quæ non regitur verbo Dei. Strigel. Psal. 119. pag. 440. Item lib. 1. Dial. pag. 522.

Sapientia cùm à Deo deseritur: nec felix est, nec salutaris. Idem Psal. eod. pag. 441.

Nulla virtus, quæ à Deo deseritur, est constans & perpetua. Idem 2. Paralip. 24.

Omnis humanus labor, omnis conatus, inanis atque irridendus est: nisi adjuvetur divinitus. Sicut D. Præceptor Philippus in carmine quodam scripsit:

Nullius est felix conatus & utilis unquam:
Consilium si non detq;, iuvetq; Deus.

Strig. lib. 2. Dialect. pag. 559.

Nulla est tanta hominis sapientia & virtus: quam non possit de gradu deturbare, & quasi de præsidio deijcere, hostis Dei & hominum, Diabolus: nisi custodiamur divinitus. Idem lib. eod. pag. 616.

Nullius tanta est sapientia, aut virtus: quæ non possit à Diabolo everti: si destituatur excubijs, & custodia Filij Dei. Idem. lib. 3. pag. 843.

Fiduciam humanæ sapientiæ punit DEUS. Philip. in Cordiali Abrah. Bucholceri.

Omnis virtus humana sine Deo est valde languida & infirma: & facilè mutatur in contrarium. Non tantùm est magna inconstantia rerum humanarum & fortunæ: sed etiam magna imbecillitas heroicæ virtutis: quæ non regitur & custoditur à Deo per Spiritum Sanctum & per Angelos bonos. Strigel. lib. 2. Dial. pag. 619.

Facile est naufragium sapientiæ: facilis jactura virtutis: nisi ad omnem nutum DEI, clavum tenentis, manus nostræ remigium munus summo conatu obeant & exequantur. Bucholcer. in Chronol. pag. 345.

Sine Deo non est felix humana sapientia: quia plerunq; tentat Deum: facit quædam irregularia ex calliditate, ex metu, ex diffidentia: vel alijs modis impellitur cupiditate. Mementote dictum Pindari: Qui vult progredi ultra columnas Herculis, stultè facit.

Ter hoc est in Pindaro. Nos debemus manere intra metas nostræ vocationis. *Philippus in Postilla per Pezel. edita part. 2. pag. 1010. Et part. 4. pag. 395.*

EXEMPLA.

I. Aharon primus sacerdos in populo DEI polluit se & populum cultu idolorum.

II. Gedeon maximis rebus gestis instituit novum cultum sine mandato DEI.

III. Samson victor Leonis & Palæstinorum præbet se ministrum Dalilæ.

IIII. Saul primus Rex Israëlis initiò gloriosas res gerit. Tandem verò interficit sacerdotes: & magicam mulierem de exitu postremi prælij consulit: in quo fractus desperatione sibi necem consciscit.

V. Magna fuit sapientia & virtus Davidis. Sed hic tantus vir fit adulter & parricida.

VI. Salomonis sapientia erat felix: donec DEUM rectorem habebat. Sed postea cùm defecisset à DEO, fit infelix: sequũtur defectiones subditorum, & alia mala.

VII. Quid pulchrius fuit Rege Ioas, cùm adhuc regeretur consilijs Iojadæ? Idem verò post mortem Iojadæ non modò idola coluit: sed etiam trucidavit Zachariam, filium Iojadæ. *Strigel. 2. Paralip. 24.*

VIII. Milo Crotoniata confisus suis viribus miserè perit: cùm fortè in silva rimam arboris manu diduceret; & postea rursum coëuntes partes alterum ejus brachium corriperent: non erat alterius brachij tantum robur: ut iterum divulsa rima brachium liberaret. Dum sic hæret: veniunt bestiæ; & ipsum discerpunt.

IX. Iason perijt ruina navis, quam ædificavit: & qua avectus fuerat ad asportandum aureum vellus.

X. Perseus in fabulis felix erat; quàm diu rectè utebatur donis divinis: quæ, secundùm Poëtarum fabulas, erant Orci galea & clypeus. Tandem factus insolens, & ex insolentia præter mandatum Palladis inspiciens Aegida, ipse mutatur in lapidem.

XI. Hercules in rebus secundis DEUM non invocat; nec cernit armatum se esse hoc robore animi divinitus. Ideò paulò pòst tantum decus amittit: deinde in ærumnis jacet sine DEO, sine opitulatore. *Vide Tom. 2. Declam. pag. 317.*

XII. Pertinet huc querela Ciceronis *in epistola ad Octavium*: O me nunquam sapientem, & aliquando id, quod non eram, falsò existimatum: quantum te, popule Romane, de me fefellit opinio? O meam calamitosam ac præcipitem senectutem: O turpem exacta dementiâ ætate caniciem.

XIII. Sic Alcibiades excellens ingenio, fortitudine & industria, gessit res magnas; sed inutiles sibi & patriæ. *Strig. Psal. 119. pag. 440.*

XIIII. Adeò excelluit sapientia Themistocles: ut præcipuè ipsius consilijs Græcia fuerit victrix Persarum. Tanta cùm fuerit sapientia: & cùm optimè meritus esset: tamen ex tota Græcia expulsus est: & invisus factus utrique parti, Lacedæmonijs & Atheniensibus: ut nullus ei locus relinqueretur in Græcia; ubi figeret pedem. Ac primùm ei injusta odia Lacedæmoniorũ nocuerunt. Postea & apud cives accessit invidia: quia minùs modestè vivebat. Unde Cicero *in epistolis ad Atticum, lib. 10. epist. 194.* Quan-

quàm, *inquit*, laudatur Themistocles à Thucydide gravissimo & sapientissimo scriptore historiæ: tamen non vidit sua sapientia, sua sagacitate, acie suæ mentis, nec quomodo Lacedæmoniorũ, nec quomodo suorum civium invidiam effugeret, &c. Post pugnam enim Salaminiam, qua victus & fugatus est Xerxes, incidit Themistocles in flammam invidiæ & calumniæ; ut *plerunq; comes individuus gloria est invidia & calumnia. Nam miseris nemo invidet; iis verò, qui florent, plurimi invident.* Eò autem usq; processit invidia Lacedæmoniorum & Atheniensium; ut optimè meritus vir Themistocles non esset tutus in universa Græcia: sed cogeretur confugere ad filium Xerxis, ad Regem Artaxerxem Longimanum: qui est notus in historia sacra. Huic Themistocles pollicitus est, se ducturum magnas copias in Græciam: & perfecturum, ut Græcia serviret Persis. Cùm autem Rex ei exercitum & pecuniam, ut Græciæ bellum inferret, decrevisset; Themistocles verò huic suæ amplissimæ promissioni non posset satisfacere: & fortasse etiam moveretur pietate patriæ; desperatione rei tantæ, ac præcipuè metu Cimonis, omisit expeditionem; & mortem sibi conscivit, hausto seu Taurino sanguine, seu veneno: cùm quidem vixisset annos quinque & sexaginta. Hic fuit exitus tanti viri: qui cùm excelluerit sapientia; stultè tamen se adjunxit infidis hostibus; & longè majora viribus suis promisit: & sese in tantum periculum adduxit: ut mortem sibi consciscere mallet: quàm expectare tristiorem exitum: cùm metueret fore, ut vel à Græcis, vel à Persis interficeretur. Adeò infelix est sapientia humana: cùm à Deo deseritur. *Philippus lib. 2. Chron. pag. 69. Item in Cordiali Abrah. Bucholceri. Et Strigelius lib. 1. Dialect. pag. 521.*

XV. Simonides jam senex sedit in convivio apud Pausaniam victorem, Regem Laconicum. Pausanias fuit tunc juvenis eques, insolens propter res gestas. Deridens Pausanias Simonidem dixit: Simonide, dicas nobis aliquid sapienter. Sicut illi Centauri volunt Philosophos audire tanquam fatuos & moriones. Simonides dixit: μέμνησο ἄνθρωπος ὤν: id est; memento quòd sis homo: quasi dicat: tu jam es insolens. Insolentes multa tentant: multa faciunt non facienda: multa aggrediuntur suis cupiditatibus, ut ambitione & alijs affectibus. Sicut ille voluit fieri Rex Græciæ; voluit habere Xerxis filiam: fecit practicas cum Xerxe. Tandem interfectus est, vel fame necatus est à suis civibus, in templo; & ipsius mater primum posuit lapidem ad templum claudendum quia ipse fugerat in templũ; & erat injustum, captivum educere ex templo. Ergo ibi in templo necabatur fame. Hoc non erat injustum. Sunt superstitiones. Sed tamen Devs ipsum punivit. Ibi dicit dictum Simonidis: μέμνησο ἄνθρωπος ὤν. *Philippus An. 1551. in lect. Dialect. referente Bucholcero in Cordiali suo.*

XVI. Nullus Regum Ethnicorum potest comparari cum Alexandro Magno; sive spectemus virtutem: sive ingenium: sive felicitatem in rebus gerendis: sive alia dona. Omnia fuerunt heroica, eximia & illustria in hoc viro, & singularia. Nihil fuit hoc Rege modestius ante captam Babylonem. Vt nunc omittam reliqua exempla modestiæ illius, noluit aspicere filias Darij, quæ forma præstabant: cùm quidem haberet eas in suis castris. Sed post captam Babylonem cepit furere: & ebrius interfecit amicos & optimè meritos consiliarios, Clytum & alios. Deniquè tanta fuit ejus petulantia: ut deformârit omnes suas res antea præclarè & laudabiliter gestas. In talia exempla intuentes discamus: quanta sit humanarum rerum infirmitas: & quàm sit necessarium auxilium & præsentia Spiritus Sancti. *Strigel. lib. 2. Dialect. pag. 618.*

XVII. Tertullianus, cùm edidisset scripta utilissima Ecclesiæ DEI: quæ adhuc meritò sunt in precio & honore: tandem à Diabolo & humana infirmitate impulsus est: ut deficeret à vera Ecclesia: & fieret ex amico hostis: & mallet haberi Montanista: quàm orthodoxus & catholicus. Quare post defectionem à vera Ecclesia, edidit aliquos libros contra doctrinam Ecclesiæ: in quorum numero est liber de Monogamia: in quo impiè damnat secundas nuptias. Vt autem faciat imperitis lectoribus fucum: utitur hoc sophismate:

Non licet fratris mortui Vxorem ducere.
Ducens viduam relictam à Christiano, ducit fratris mortui Vxorem.
Ergo non rectè facit.

Sed negatur consequẽtia: quia Fratris appellatio in majore significat gradum cognati sanguinis: in minore, copulationem spiritualem: quæ non impedit contractum conjugij. Hæc ideo volui commemorare de Tertulliano: ut hoc etiam exemplo moniti, vivamus in timore DEI: & obtemperemus regulæ à Paulo traditæ *Philip.* 2. Cum timore & tremore salutem vestram operemini. *Idem lib.* 3. *pag.* 843.

XVIII. Constantinus cùm feliciter pacasset totum Imperium Romanum, deletis Tyrannis: & constituisset Ecclesias, abrogata idololatria Ethnica, ejusq; propugnatoribus sublatis: tandem labitur, & cedit Arianis furoribus: eaq; returbat paulò antè à se feliciter constitutas Ecclesias.

XXCVII.

NIhil tam obscurat & delet Regum ac Principum gloriam: nihil quod citiùs memoriam ipsorum nominis extinguat & sepeliat: nihil quod tam eos reddat odiosos & detestandos posteris seculis, si qua fiat illorum mentio: quàm quòd Viros doctrina & virtute præditos rejecerint aut neglexerint. Contrà verò nullum illustrius eorum Nobilitatis insigne: nulla canorior tuba ad laudes ipsorum ubiq; celebrandas: quàm amor ingeniosorũ & doctorũ hominum. Iohannes Spinæus lib. 4. de Tranquillitate animi, pag. 188.

Si credimus Alphonso Regi, ejus nominis I. Neapolitano: nihil aliud est Princeps illiteratus: quàm asinus coronatus. *Petr. Greg. Tolos. lib. 10. de Repub. cap. 6. pag. 644.*

EXEMPLA

prioris membri.

I. Quis etiamnum Licinium Imperatorem non detestetur, propter contemptum odiumq; tantum literarum, ut omnes doctos Roma expulerit, per derisionem & barbaram arrogantiam vocans aulicos mures? Quod in illo non mirandum: ita enim ignarus fuit: ut ne nomen quidem scribere sciret: *plerunq; autem ignorantia est capitalis virtutis hostis.*

II. Nec miranda similis Atheæ Regis Scytharum barbaries: qui cùm Ismeniam, tibicinen optimum, in bello cepisset: ac jussisset canere: cæteris admirantibus, ipse juravit per Ventum & Acinacem: sibi jucundius esse audire hinnitum equi: indicans tum suam in tibicinis laudem & auditorum delectationem invidiam: tum animi sui & aurium rusticitatem & barbariem; quorum ille stabulis inclusus erat: hæ rudente asino, quàm suavi Musarum voce digniores. Non mirum est (ut jam dixi) si hic Rex, in silvis ferarum more natus & educatus, silvestri & fero animo fuerit: & ita doctrinam & virtutem contempserit.

III. At mirandum certè: tales extitisse quosdam inter Græcos & Romanos: qui sibi humanitatis laudem assumebant, reliquas nationes pro barbaris habentes. Dionysius Syracusanus abominanda invidia Poëtam Philoxenũ in lapidicinas damnavit: quòd Tragœdiam à Tyranno compositam corrigere jussus recusasset; sed perpetua litura induxisset, nihil in ea probans.

IIII. Adrianus multis fuit ornatus virtutibus, nulli Imperatori ulla doctrina secundus. Quas omnes dotes obscuravit invidia: qua præstantissimos quosq; artifices tanta prosequebatur: ut præter suos libros Romæ legi nullos permitteret: nullumque artificem, pictorem præsertim aut sculptorem, se meliorem haberi vellet: & propterea Favorinum & Dionysium Melisium in exilium pelleret: quòd ipsi præferrentur: & in artibus ingenuis pingendiq; & scalpendi peritia principes existimarentur. Adhæc imperante Trajano, & sacellum vel aulam exercitijs Musicis extrui curante, cùm de cochleæ situ orta esset contentio: & suam ille & ipsius Imperatoris & architectorum opinioni sententiam præferret: præfectus operi, ut ejus arrogantiam reprimeret, ad eum inquit: nisi peritior esset pictor: quàm cochlearum collocator: non valde doctum esse pingendi: jussitq; eum (ut Dio refert) cucurbitas pingere. Quod tunc obscurè tulit & dissimulavit, quasi non audisset. Odium tamen & invidiam concepit tantam: quòd rejecta & derisa fuisset sua opinio, ut, cùm Trajano defuncto successisset, statim architectum illum necari jusserit, nulla alia de causa: nisi quòd ei sua in arte & officio fideliter faciendo non cessisset. *Spinæus ibidem.*

EXEM-

EXEMPLA
posterioris membri.

I. Tempore Alexandri nullus fuit Philosophus, Poëta, Orator, Mathematicus, Architectus, Pictor, Sculptor, aut alius Artifex præclarus: quem ille non videret, alloqueretur, honoraret & ditaret: atq; adeò nonnullis statuas publicè curabat erigi: quò magis & quanti faceret virtutem declararet: & aliorum animos ad eos imitandos accenderet. Difficile sit dijudicare, cujus in eos magis esset prodigus: an animi sui ad amandos: an linguæ & eloquentiæ ad laudandos: an divitiarum ad remunerandos. Nulli enim harum rerum illorum causa parcebat. Alijs decem talenta, alijs quinquaginta, alijs centum, alijs mille largiebatur: citiusq; Darij opulentissimos thesauros exhausit: quàm suæ erga illos liberalitati satisfecit. Quin etiam Ducibus & egregijs bello Viris (quibus ut invideret, eum cogeret *eadem professio*, siquidem hæc *plerunq; homines in invidiam impellit*) tam liberaliter favit: ut neminem sine præmio dimitteret: castella, urbes, regiones, regna in Viros præstantes distribuens: quorum nonnullos ea puduit accipere: quòd non æqualia putarent sua erga illum merita. Tanta igitur fuit ejus liberalitas erga omnes, qui virtute clari erant: ut post ejus mortem, cùm Viri egregij jacerent & spernerentur, & in his Archestratus, venustus admodum Poëta: quidam partim desiderio felicitatis seculi superioris, partim commiseratione Poëtæ illius inopiæ, exclamans diceret: At si Alexandri contemporaneus fuisses, ô Archestrate: in singulos ille tibi versus Cyprum aut Phœnicem daret. Propterea illius Imperium comparatum fuit Veri. Nam quemadmodum hac tempestate propter aëris temperiem fruges exuberant: haud secus Alexander sua liberalitate, benignitate humanitateque eximia ingenia, quæ superioris ætatis invidia, sordibus, morositate quasique hyeme delituerant, tanta fœcunditate, quanta sequentibus seculis nulla fuit, in lucem evocavit.

II. Alexander Severus, Imperator, illum hac in re imitari studuit: quòd Oratores & Poëtas præstantes, quotquot in Italiam venirent, audire & cognoscere cuperet. Et aliquando apud multos exterarum nationum legatos gloriatus est (quasi de re maximè ad suam dignitatem & felicitatem pertinente) raros esse in orbe Viros doctos: quos non esset allocutus: quive ad ipsum non scripsissent. Laus digna Regibus: & quam hæreditariam illis propriamque esse decet. *Spinæus lib. eod. pag.* 186. *Vide Pontanum lib. de liberalitate, pag.* 105. *b.*

III. Alcibiades aliquando in ludum literarium ingressus, petijt à Ludimagistro Homeri Iliadem: cumq; Ludimoderator nihil se habere Homericum affirmaret: colaphum ei impegit: atq; eum imperitum esse, & similes sui discipulos efficere dixit.

IIII. Alexander Magnus adeò delectatus est Homeri scriptis: ut illum ad verbum edidicerit: ac dormiens etiam cervicali suppositum haberet. Addebat illud, se malle Homeri Thersiten esse: quàm Cherili Achillem. Erat autem Cherilus Alexandri Poëta non satis felix: cum quo ita pactus fuerat Alexander: ut pro quolibet bono versu acciperet Philippejum aureum: pro malo, colaphum. *Cicero pro Archia*: Alexander cùm in Sigeo ad Achillis tumulum astitisset: O fortunate, inquit, adolescens: qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris. Et verè: nam nisi Ilias illa

extitiſſet: idem tumulus, qui corpus ejus contexerat, nomen etiam obruiſſet. Cùm ad eum delatum eſſet ſcriniolum: quo nihil inter opes Darij precioſius, pulchriusve repertum eſt: & quæreretur, in quemnam uſum deſtinandum eſſet: alijs aliud ſuadentibus, dixit: Huic optimè ſervandus dabitur Homerus: ſentiens nullum eſſe theſaurum illo precioſiorem. Ita viſum eſt juveni: qui ſe totum ad exemplar Achillis componebat. *Buchol. in Chronol. pag.* 379. Idem Alexander munificentiam ſuam & amorem erga doctos inprimis oſtendit in Ariſtotele ſuo præceptore: quem, quò ad animũ utilibus præceptis informandum, parenti ſuo Philippo Regi, præferre non erubuit: donatis illi ob hiſtoriam animalium talentis 800 quæ faciunt coronatorum aureorum millia 480. In eadem munifica liberalitate permanſit etiam: cùm Apellem pictorem, ob ejus imaginem artificioſiſſimè depictam, talentis 20. auri donaſſet: quanti hodie Comitatus non mediocris emi poſſet. Hæc pictura, teſte Plinio, fuit in templo Dianæ Epheſiæ, Alexandri, fulmen tenentis: in qua digiti eminere videbantur, & fulmen extra tabulam eſſe. Faciunt autem 20. auri talenta ad minimum, teſte Budæo, 120000. aureorum coronatorum. *Philip. Camerar. Centur.* 2. *Operar. ſucciſ. cap.* 55. *pag.* 339. Impetravit etiam facilè ab Alexandro diſcipulo Ariſtoteles, inſtaurari ſolum patrium, à Philippo everſum. *Petr. Greg. Toloſ. lib.* 18. *de Rep. cap.* 3. *pag.* 1215. Quid Philippi filius Alexander? nonne quaſi ſtipatus ſemper inceſſit doctiſſimis viris? *Ioh. Iov. Pont. lib.* 5. *de Obed. pag.* 44. Tanti fecit Pindarum, Poëtam Lyricum, antiquitas: ut & Alexander M. cùm Thebas vaſtaret, Pindari ædibus inſcripſerit, ut Dion teſtatur: Πινδάρου τοῦ μουσοποιοῦ τὴν στέγην μὴ καίετε: hoc eſt: Pindari Poëtæ tectum ne cremate. *Petr. Greg. lib* 16. *cap* 10. *pag.* 1139.

V. Ptolomæus Philadelphus AEgypti Rex potentiſſimus, poſtquam ſeptuaginta interpretes, regijs & ampliſſimis muneribus auctos, in patriam remiſiſſet: Eleazarem Pontificem inter alia rogavit ſuis literis: ut ſi quis ex his viris vellet ad ipſum redire, hoc permitteret: quandoquidem plurimi faceret cum doctis conſuetudinem; divitias libenter in ejuſmodi uſus inſumeret.

VI. Inſignem liberalitatem erga Medicos Romani proceres & alij quoq; exercuerunt. Plinius ſcribit, 250. ſeſtertia, id eſt, 6250. aureos, annua mercede, multis Medicis celebribus Romæ à Principibus numeratos eſſe. Idem ſcriptum reliquit, Archontio vulnerum medico, ſeſtertijs 100 condemnato, ademiſſe Claudium Principem: eidemq; in Gallia exulanti, & deinde reſtituto, acquiſitum non minus intra paucos annos. Proëreſum Armenum Rhetorem & Profeſſorem Athenienſem è Gallijs à Conſtante Imperatore redeuntem, cùm varias ob dotes honorare decreviſſent Romani: ſtatuam illi ex ære pari magnitudine conſecrarunt, cum inſcriptione: Regina Rex Roma, Regi eloquentiæ. *Petr. Gregor. Toloſ. lib.* 18. *de Rep. cap.* 3. *pag.* 1216.

VII. Ob munificentiam & ſtudium erga doctos non immeritò prædicatur etiam Sigiſmundus Imperator: & quòd literatos reliquis, qui genere tantùm erant nobiles, prætulerit. Ob hunc favorem interrogatus à Principibus, qui literas oderant, cur homines obſcuro genere natos, ob literarum commendationem tanti faceret? Quibus reſpondit, ſe jure illos colere, qui cæteris ſingulari dono divino antecederent; illos à DEO ſolo poſſe creari: verùm in ſua poteſtate eſſe: ut titulis & prædijs nobiles faciat: quoſcunq; & quandocunq; velit. *Idem. Camerar. ut ſuprà.*

VIII. Carolus M. delectatus est valde libris D. Augustini de Civitate D E I; quos sibi legi & historias inter cœnandum curabat.

IX. Aelius Verus Cæsar libros amorum semper in lecto habuit; & Martialem Epigrammaticum Poëtam Virgilium suum dixit.

X. Alphonsus Rex Hispaniarum semper in omni expeditione Commentaria Iulij Cæsaris tulit. Idem etiam librum apertum pro insigni gestavit: quòd bonarum artium cognitionem maximis rebus convenire intelligeret: quæ videlicet ex librorum cognitione atq; evolutione perdiscerentur. Fertur tam fuisse librorum studiosus: ut milites in direptione urbium, si quos libros comperissent, ad eum deferrent. Gloriabatur idem, se Biblia sacra quater & decies, cum glossis & cōmentarijs perlegisse. Cubavit etiam cum libris in sponda positis. Solitus etiam est dicere: se malle uniones margaritasq; suas perdere; quàm qualemcunq; librum. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 16. de Rep. cap. 10. pag. 1139.* Idem Alphonsus Antonio Poëtæ incredibili quadam voluptate operam dabat, aliquid ex priscorum annalibus referenti. Quin etiam veterum ab eo scriptorum lectiones singulis diebus audiebat: ac licet multis magnisq; interim gravaretur curis: nunquam tamen passus est horam libro dictam à negocijs auferri. Mirum est enim quantum valeat ad optimam vitæ institutionem, assidua & diligens lectio. Idem victo captoq; Antonio Caldora, cum exercitu in Pelignos profectus, cùm pervenisset in locum, unde Sulmo poterat despici: percuntatus, An ea, ut ferretur, Ovidij esset patria? & qui aderant, affirmassent: urbem salutavit: gratiasq; genio loci egit; in quo tantus olim Poëta genitus esset: de cujus laudibus cùm non pauca disseruisset; tandem famæ ejus magnitudine commotus, Ego, inquit, huic regioni, quæ non parva regni Neapolitani, nec contemnenda pars est, libenter cesserim; si temporibus meis datum esset, hunc Poëtam ut haberent: quem mortuum pluris ipse faciam: quàm omnis Aprutij dominatum. *Ioh. Iov. Pont. lib. de Principe, pag. 89. a. 90. a.*

XI. Filium, inquit Philippus ad Aristotelem scribens, mihi genitum scito: quo equidem Dijs habeo gratiam, non tam quia natus est: quàm quòd eum nasci contigit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore: ut eductus: eruditusq; à te, dignus existat & nobis, & rerum istarum successione.

XII. In Iulio Cæsare tanta fuisse traditur Astronomiæ cognitio: ut annus ab eo correctus fuerit; qui nunc Iulianus dicitur.

XIII. Augustus quanti literatos fecerit, unum illud dictū declarare satis potest: quo judicavit, Principum gloriam Poëtarum versibus & ore inniti. *Pontan. lib. 5. de Obed. pag. 44.* Idem potitus victoria contra Antonium & Cleopatram, Alexandrinis civibus omnino ignovit; tum propter alias causas: tum propter Areum Alexandrinum civem: cujus opera usus fuisset in Philosophia. Idem pædagogum & libertum suum Sphærum publicè sepelivit; atq; in theatris pædagogis cum prætextatis proximum locum assignavit. *Petr. Greg. lib. 18. pag. 1215.*

XIIII. Dionysius Milesius historicus & Sophista acutissimus, Hadriano Principi ob ingenij felicitatem adeò fuit acceptus: ut inter satrapas & equites sit numeratus: & mensæ, in qua omnes viri docti in toto orbe terrarum continebantur, particeps sit factus. *Idem ibid.* Magna in eodem fuit eruditio literarum; magna etiam Astrologiæ.

XV. Philosophiæ non minor in Antonino. *Pontanus ibidem.*

XVI. Tyrannus fuit Phalaris, & quidem crudelitate nobilitatus: insigniter tamē

munificus erga Polycletum Medicum suum: cui misit puro ex auro phialas quatuor: crateres argenteos duos; poculorum item therichorum paria decem: puellas quoq; intactas viginti: cum his etiam Atticorum argenteorum quinquaginta millia. Quin etiam (ut ait in epistola ad ipsum scripta) scripsi Teucro à dispensatione: tibi ut penderet salarij, quantum capiunt, tum navium præfecti, tum satellitum, cæterorumque ordinum Principes; exiguam profectò retributionem maximo pro beneficio. *Vide integram epistolam apud Pontanum lib. de liberalitate, pag* 111.

XVII. Ludovicus XI. Rex Galliæ Medico suo menstruum dabat stipendium, decem aureorum millia: nec id modò: verùm etiam Episcopatum Ambianensem ejus nepoti: & munera publica multa largiebatur ejus propinquis & amicis. *Philip. Cominaus lib.* 10. *pag.* 308.

XVIII. Theodosius Imperator Orientis Arsenium præceptorem filiorum suorũ admonuit; ne quem ex sublimitate conciperet metum: sed illis potiùs ut servis uteretur. Quod tamen Arsenius non fecit: sed insigni modestia semper erga eos se habuit. Et cùm repentè Theodosius ad eos aliquando venisset: pueros quidem cum splendore magnifico confidentes, Arsenium autem inter docendum astantem reperisset: Imperator indignatus, tum illos insignibus principalibus nudavit; tum sempiterna memoria dignum & verè imperiale illud verbum est elocutus: Si tales se præbituri essent: ut mores vitamq; suam ad disciplinam & leges componerent; propensum & illum fore: ut illis Imperium in manus traderet, ad civium & subditorum commodum & utilitatem accommodatum; sin minùs, conducibilius illis esse dixit: ut sic privati vitam exigerent; quàm doctrina nulla cum periculo imperarent.

XIX. Præceptor Gratiani Ausonius, Consulatu donatus est ab eodem.

XX. Pharao Rex AEgypti, propter unum sapientiæ documentum, quod exhibuerat ei Ioseph Patriarcha, in prædictione annorum futurorum fertilium & sterilium, aperta insomnij significatione, constituit eundem super domum suam: utq; ad ejus oris imperium populus obediret: voluitq; ipse tantùm uno regni solio præcedere: atq; tulit annulum de manu sua, deditq; in manu Ioseph, &c. *Genes.* 41.

XXI. Hoc eodem honore donatus Daniel à Nabuchodonosore, audita explicatione somnij, quod de Monarchijs habuerat: constitutusq; est super sapientes Babyloniæ præfectus & magister.

XXII. Achilles inter Græcos præcipuus, & consilio suo major, Phœnicem suum præceptorem ab Agamemnone ad se legatum missum, honorificè habuit: eiq; dimidium regni sui detulit: & dimidio honoris sui frui voluit. Ita enim ait apud Homerum *lib.* 9.

ἶσον ἐμοὶ βασίλευε, καὶ ἥμισυ μείρεο τιμῆς.

Aequè ac ego regna, & dimidium partire honorem.

Petr. Greg. Tolos. lib. 8. *de Rep. cap.* 3. *pag.* 1215. 1216.

XXIII. Mortuo Nicolao V. P. M. quod de Marino Tomacello, qui per id tempus Romæ agebat, audivi, cùm ei successisset Calistus; timereturq; ne à Iacobo Picinino bellum moveretur: atq; ad eum accessisset magnus quidam vir, novo tamen, quod immineret, bello perterritus: non esse, inquit, quòd Picininũ vereretur. Habere enim Ecclesiam CHRISTI tria millia & ampliùs literatorum hominum: quorum consilijs, sapientiaq; omnes omnium simul Europæ Ducum conatus facilè reprimi, atque contundi possent. *Ioh Iov. Pontan. lib. de Principe, pag.* 89. *b.*

Regibus

XXCVIII.

Regibus nihil utilius est sapientibus & fidelibus amicis. Strig. in orat. de Salom. Et 1. Paral. 28.

Benevolentia civium, & fideles amici, quos Princeps justo imperio parare sibi debet, adeò tuta firmaq́; principatus præsidia sunt: ut nulla satellitum militumvé custodia illi opus sit. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 520.

EXEMPLA.

I. Id significat votum Darij Hystaspis: qui cùm pomum Punicum in manu teneret, dixit: se non optare majorem thesaurum ullum: quàm ut tot haberet Zopyros: quot grana sint illius pomi.

II. Devs Salomoni adjunxit sapiens Collegium Prophetarum, & aliorum excellentium eruditione & pietate. Nam tempore Salomonis rexerunt studia doctrinæ Sadoc & Abiathar, auditores Nathan & Davidis. Eodem tempore vixit Propheta Ahias Silonites: qui Ieroboam primo Regi decem tribuum exitum denunciavit.

III. Apud Salustium inquit ille in historia belli Iugurthini: Non exercitus, neque thesauri præsidia regni sunt: verùm amici, quos neq; armis cogere, neq; auro parare queas, officio & fide parantur. *Strigel. ut suprà.*

IIII. Cyrus moriturus ad filium Cambysen inquit: Sit hoc jam tibi, Cambyse, à principio persuasum: regni præsidium firmissimum esse non aureum sceptrum: sed amicos: quos neq; armis cogere, neq; auro parare queas: sed fide & beneficio parantur. Neq; enim amici sua sponte nascuntur: ut stirpes è terra: sed suavitate humanitatis conciliandi atq; in officio retinendi sunt. Ac si voles tibi regni custodes adjungere: quorum fides spectata sit: non ab alienis hominibus, sed à cognatis initium sumito. *Idem.*

V. Nero apud Senecam inquit: Ferrum tuetur Principem. Respondet Seneca: Meliùs fides.

VI. Egregia est oratio Syllæ ad Bocchum Mauritaniæ Regem: Magna nobis (inquit) lætitia est: cùm te talem virum Dij monuere: uti aliquando pacem, quàm bellum malles. Populo Romano à principio inopi melius visum est, amicos quam servos quærere: tutiusq; rati, volentibus, quàm coactis imperitare. Tibi verò nulla opportunior amicitia nostra: primùm, quòd procul absumus: in quo offensæ minimum est: gratia par, ac si propè adessemus: deinde quòd parentes abundè habemus. Amicorum neq; nobis, neq; cuiquam hominum satis fuit.

VII. Sic Trajanus, cùm amari à populo, quàm coli mallet, hostiq; formidolosus, civibus charus esset: sæpe veniebat in amicorum ædes, nulla septus custodia.

VIII. Hic quoq; fuit mos veterum Galliæ Regum: qui peregrinis & sclopetarijs ad præsidiariam cohortem non utebantur, ut hodie: neq; alios satellites aut stipatores circum se habebant, præter aliquot nobiles, solo ense accinctos. *AntiMachiavellus ut suprà.*

XXCIX.

A Confirmata sub orphanis, sed Imperio nondum idoneis Principibus, privatorum & ambitiosorum hominum audacia, ambitione & avaritia, plerunq; extitisse initia ingentium malorum: docent infinita historiarum exempla. Peucer. in orat. de Arcadio & Honorio Impp.

Quamdiu est infirma adhuc Regis ætas: multæ inter Principes regni conjurationes, rixæ, & seditiones aliorum in alios esse solent. Danæus in Aphorism. polit. pag 156.

Quid sub Antiocho acciderit, vide apud Polyb. *lib. 5. pag. 447.*

XC.

QVando jus primogenituræ inter Principes violatur: & primogeniti ab imperio repelluntur: gravissima sæpe bella & funestissima parricidia sequuntur. Ioh. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 5. pag. 1141.

EXEM.

EXEMPLA.

I. II. Vt cùm Numitori Amulius frater junior Albæ regnum, Aristobulus Hyrcano regnum Iudæorum ademit. Neq; enim priùs bella civilia exitum reperire potuerunt; quàm Pompeij Magni sententia regnum Hyrcano restitutum fuisset: tametsi Aristobulus ad imperium natus, alter ineptus videretur.

III. Ptolemæus Lagi F. cùm ad juniorem Aegypti regnum, perrupto gentium jure, detulisset: effecit ut naturæ jura alterius parricidio violarentur.

IIII. Eodem errore peccavit Ptolemæus Physco: qui uxoris oratione persuasus, majori prætulit juniorem; sed mortuo patre populus juniorem expulit: majori sceptra restituit.

V. Anaxandrides quoq; Rex Lacedæmoniorum Cleomeni primogenito regnum ademit: ut regnaret junior: non sine magno populi dolore: quòd virtutis specie gentium jura perrumperentur: ut Herodotus scribit *lib.* 4.

VI. Atreum in Thyestem pater armavit: cùm juniorem diademate cinxisset: ac funestissimis parricidijs domum fœdavit.

VII. Ineptiùs etiam Alphonsus X. Rex Castulonum: qui cùm natu juniorem Regem propterea denotasset: quòd ex siderum inspectione regno magis idoneum arbitraretur; primogenitus illatam sibi contumeliam sic ultus est: ut fratre interempto, patrem etiam carceribus conclusum dolore concepto necaret.

VIII. Consimili ferè exemplo Gabriel Marchionis Salussiarum F. fratrem natu majorem, matre annuente, in vincula conjecerat: hic tamen effractis carceribus principatum recuperavit: & exacto fratre matrem ijsdem angustijs, quibus fuerat antè conclusus, mancipavit.

IX. Gallia etiam tota bellis civilibus exarsit: propterea quòd Ludovicus Pius Carolum filium, uxoris illecebris persuasus, Lothario primogenito prætulisset. *Idem ibidem.*

XCI.

Violatio juris succedendi, & dum voluit minor ex filijs præripere regnum majori, peperit ingentes clades. Petr. Gregor. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 7. pag. 423.

EXEMPLA.

I. Id liquet ex duobus filijs Alexandri Regis Iudæorum. Eo enim mortuo, uxor ejus Alexandra, quæ duos illos ex Alexandro genuerat filios, natu maximum Hircanum, & propter ætatem declaravit Pontificem; & quòd præterea segnior esset: quàm ut potestate regia molestus cuiquam videretur, Regem constituit: minorem au-

tem Ariſtobulum privatum vivere maluit: quòd ferventioris eſſet ingenij. Attamen mortua Alexandra, Ariſtobulus regnum ſibi uſurpavit: donec poſt ingentes clades & prælia à Pompejo victus & captus eſt: & regnum Hircano reſtitutum.

II. Narrat Pauſanias tragœdiam ob eandem cauſam, his verbis: Ptolomæus, qui Philometor eſt dictus, octavus Rex Aegypti à Ptolomæo Lagi filio. Id autem cognominis per illuſionem nactus eſt: neq; enim Regum quiſquam fuit unquam ex omnibus: quem majori mater odio proſecuta fuerit. Hunc enim majorem quamvis natù, Regum ſalutari non eſt paſſa: & ut in Cyprum, vivente patre, ablegaretur, effecit. Cujus in filium acerbitatis cùm alias fuiſſe cauſas Cleopatræ commemorant: tum quòd Alexandrum natu minorem ſibi obſequentiorem fore ſperabat: ob eamq; rem primùm, ut eum Aegyptij Regem crearent, ſuadebat: deinde cùm repugnante plebe id aſſequi nequiſſet: in Cyprum Alexandrum miſit, Imperatoris quidem (patris) nomine: revera, ut per eum Ptolomæo formidoloſior eſſet ipſa. Poſtremò ex omni Eunuchorum numero, quos amantiſſimos eſſe ſui putabat, ſaucios in concionem produxit, Ptolomæum inſimulans & inſidias ſibi feciſſe: & Eunuchos vulneribus fœdaſſe. Qua re Alexandrini commoti, non multùm abfuit, quin Ptolomæum impetu facto opprimerent: ſed cùm ipſe navi ſe periculo eripuiſſet: haud ita multò pòſt è Cypro reverſum Alexandrum, Regem appellarunt. Digna autem facinore pœna Cleopatram conſecuta eſt. Eam enim filius, quem ſuis ipſa conſilijs ad regnum evexerat, peremit. Quo ſcelere detecto, cùm civium metu aufugiſſet Alexander: Ptolomæus in AEgyptum redijt: ac iterum regno potitus eſt.

III. Scribit Iuſtinus de Pruſia Rege Bithyniæ: quòd ceperit conſilium interficiendi Nicomedis filij: dum conſulere ſtuderet minoribus filijs: quos noverca ejus ſuſceperat, & Romæ habebat: & re manifeſta adoleſcenti ab his, qui facinus ſuſceperant, accitum in patris regnum veniſſe: ſtatimq; Regem appellatum: Pruſiam regno ſpoliatum à filio: privatumq; redditum: etiam à ſervis derelictum: & cùm in latebris degeret: non minori ſcelere, quàm filium occidi juſſerat, à filio interfectum.

IIII. Prætulit aliquando in ſucceſſione regni Pharnaces filijs ſuis Mithridatem fratrem, tanquam magis utilem Parthorum regno, contra morem gentis. Sed non diu apud ejus ſtirpem directam remanſit: ſed à filio ejus in patruum translatum fuit imperium.

V. Narrat Valerius Maximus, Scipione Africano patris & patrui memoriam gladiatorio munere Carthagine nova celebrante, duos regios filios, nuper patre mortuo, in arenam proceſſiſſe: pollicitosq; ſe ibi de regno præliaturos: quò ſpectaculum illud illuſtrius pugna ſua facerent. Eos Scipionem monuiſſe: ut verbis, quàm ferro dimicare mallent, uter regnare deberet: ac cùm jam major natu cõſilio ejus obtemperaret: minorem corporis viribus fretum, in amentia perſtitiſſe: initoq; certamine, pertinaciorem impietatem fortunæ judicio morte mulctatam. Sicq; narrat Valerius: cui conſentire videtur Livius: qui tamen hos fratres, patrueles dixit, Corbim & Orſuam, de principatu civitatis, quem ibidem ducebant, diſputantes: & deinde duello terminantes ſucceſſionis eventum. *Idem Petr. Greg. ut ſuprà.*

Sicut

XCII.

Sicut nimis morosa Regum severitas in filios plerunq; minùs prodest: sic nimia illa indulgentia, qua Reges vivi atque incolumes filijs regnum permittunt, ut illos regnantes videant, sæpenumerò obest. Ejusmodi enim indulgentia parentibus plerunq; discrimini esse solet: & causam nonnunquam parricidio præbuit. Non enim omnino contemnenda est barbara illa vox, qua dicitur: Nullum regnum sine domestica cæde aut parricidio esse solet. *Francisc. Patrit. lib. 8. de regno, tit. 9. pag. 520.*

EXEMPLA.

I. Vt de Prusia Bithyniæ Rege scribentes historici ajunt: illum per filium Nicomedem, cui regni habenas vivus permiserat, necatum esse.

II. Darius quoq;, à patre Artaxerxe vivo Rex factus, interficiendi patris consilium cepit. Sed facta conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum socijs, parricidij DEO paternæ pietatis ac majestatis ultori persolvit.

III. Eucratides Bactrianorum Rex virtute ac rebus gestis præstantissimus fuit: & obsessus à Demetrio Indorum Rege, cum trecentis militibus tantùm, quadraginta hostium millia assiduis eruptionibus vicit; & omnem Indiam subegit. Deinde cùm victor in regnum, ut suis gratularetur, se recipere vellet: filij insidijs, cui vices suas gerendas dederat, èxceptus, trucidatus est. *Idem ibid.*

XCIII.

Divisio regni inter plures, regnum infirmius reddit: & sæpe parricidij causam præbet. Qui

enim contenti non sunt portionibus suis: alienas semper invadere conantur. Francisc. Patrit. lib. 9. de regno, tit. 22. pag. 628.

EXEMPLVM.

Alexandri comites, post ejus obitum, Imperium tot diversarum gentium, inter se sortiti, mutuis odijs exarserunt: & qui si in demortui locum vel Perdiccam vel alium quempiam suffecissent: potuissent Imperium diutius propagare; & plures fortasse Alexandros habere: in seipsos impia arma converterunt: quibus non modò ipsi ceciderunt; verùm universa Philippi atq; Alexandri domus interijt. Cassander enim, per quem Alexander enectus credebatur, Arideo, qui Philippi nomine ab exercitu Rex designatus fuerat, id imposuit: & Herculem Alexandri filium, qui jam adoleverat, cum Barsane etiam matre peremit; cùm ne Olympiadi quidem pepercisset. In eam namq; percussores miserat: quæ gladios non muliebriter refugit: verùm Alexandri matrem, & ex AEacidarum genere se ortam ostendit. Nam cùm perfossa pluribus vulneribus cecidisset: jamq; deficeret: capillum ac vestem ad talos usq; extendit: ne quid ex corpore ejus indecori cerneretur. *Idem ibidem.*

XCIIII.

TEstatur experientia, quando primogenitus in imperio succedit: id magis Reipublicæ paci, & tranquillitati subditorum expedire. Petr. Greg. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 5. pag. 416.

EXEMPLA.

I. Pro Tyranno habitus Amulius, qui fratrem Numitorem stirpis maximum Procæ patris à regno vetusto Sylviæ gentis deturbaverat: & proinde postea à nepotibus ex filia Rhea Sylvia, Romulo & Remo, necatus; qui avum in regnum restituerunt.

II. Atq; post mortem Anaxandridæ Regis Spartanorum, Lacedæmonij Cleomenem ejus filium, etiam non mentis compotem, sed inopem, prætulerunt alijs filijs & Cleomenis fratribus, mentis compotibus, Dorio, Leonidi & Cleombroto. Idq; factum ex lege, quòd maximus natu esset.

III. Inter Parthos receptus ille mos, sicut constat ex Iustino, dum ait: post

mortem

mortem Arsacis Regis Parthorum, qui reliquerat duos filios, Mithridatem & Pharnacem, majorem natu Pharnacem, more gentis fuisse hæredem regni.

IIII. Sic etiam in Macedonia jus successionis regni deferebatur primogenito ex liberis decedentis Regis, ut notat Diodorus Siculus. Livius explicat latiùs. Perseus, inquit, natu major Demetrij Regis filius, cùm Demetrium fratrem accusaret apud patrem, tanquam vitæ insidiantem, ut succederet regno, Frater, inquit, regnare utiq; vis: huic spei tuæ obstat ætas mea: obstat gentium jus: obstat vetustus Macedoniæ mos: obstat etiam patris judicium: huc transcendere, nisi per meum sanguinem, non potes.

V. Quo tempore Darius, Histaspis filius, Rex Persarum, profecturus erat in bellum contra Græciam: ingens inter ejus liberos de principatu orta est contentio: quoniam ex instituto Persarum oportebat ita demum ire in expeditionem: cùm regni successorem Rex declarasset. Artabazanes maximus natu disceptabat: quòd apud universos homines sit institutum: ut maximus natu liberorum obtineat principatum.

VI. Iosaphat Rex Iuda plures habens filios, dedit eis multa munera auri & argenti, & pensitationes cum civitatibus munitissimis in Iuda: regnum autem tradidit Ioram: eò quòd esset primogenitus: qui tamen alijs melior non erat.

VII. Sic & servatum in regno Vngariæ: ut ordine genituræ primus primùm succederet in eo.

VIII. Cyrus Rex moriturus, duobus filijs existentibus, Cambyse & Tanaozare, consentaneum dixit sibi visum esse, regnum & ducatum ei relinquere, qui prior natus esset, nempe Cambysi, & rerum plurium consentaneè peritus esset.

IX. Oizericus senex decedens testamentum condidit: in quo mandavit Vandalis: ut per manus regni essent successores, & ille propinquiori ex genere virilis prolis, qui ætate præcederet. Cabadem natu majorem ætatis gratia lex vocabat.

X. Mortuo Antiocho Rege Syriæ, relicto parvulo admodum filio, Demetrius obses Romæ se dimitti ad regnum petendum æquum esse dicebat: quòd sicuti jure gentium majori fratri cessisset; ita sibi tunc, qui ætate pusillum antecederet, deberi In eo verè fassus, quòd jure gentium in regno minor frater debet cedere majori: sed in reliquo injustè concludens: quòd deberet præferri filio fratris: cui jus competebat ex persona patris, tanquam proximiori: unde etiam Senatus id non concessit.

XI. Apud Lusitanos strictiùs hoc servatur, non solùm in majoribus dignitatibus: sed etiam in quacunq; donatione: quæ à Rege fit de terra coronæ regiæ. Solus enim legitimè descendés primogenitus, vel proximior succedit: nec ulla divisio admittitut. *Idem pag.* 416. 417. 418. 419.

XCV.

IMpetus Regum & Principum divinitus gubernantur. Strigel. 2. Reg. 13.

In rebus arduis Deus Principum & Regum voluntates gubernat: ita ut consilia sequantur accommodata ijs, quas cogitat deinde perficere, actionibus.
Phil. Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib. 8. p. 240.

Proverb. 21: Sicut rivuli aquarum: ita cor Regis in manu Domini, quocunq; volet, inclinabit illud.

EXEMPLA.

I. Ioas fatali quodam impetu, non nisi tribus vicib. terram ferit. Etsi autem Propheta humano more Regem objurgat: quòd non sæpiùs terram percusserit: tamen non est ignarus consilij divini: quo decretum erat: ut certus esset numerus victoriarum adversus Syros. *Strig. ut suprà.*

II. Hannibal post cladem Cannensem, in qua multa millia Romanorum civium deleta sunt, non duxit exercitum Romam. Ideo alius quidam Princeps Carthaginensis dixit: Hannibal, tu scis vincere: sed victoria uti nescis. Quia si duxisset victorem exercitum ad mœnia: haud dubiè tota Italia fuisset potitus. Sed DEVS aliter rexit ipsius voluntatem & cor: quia Carthago non debuit potiri Monarchia: sed Roma, juxta vaticinium Danielis. Anno octavo belli secundi Punici duxit exercitum in agrum Romanorum: & locavit castra tria millia passuum ab Vrbe: & cùm acies instructæ utrinq; & Romanorum & Carthaginensium starent: & inter se essent conflicturæ: tempestas diremit prælium. Post reditum utriusq; exercitus in castra, magna fuit serenitas cœli. Altero die cùm rursus vellent congredi: eadem tempestas diremit prælium. Igitur animadvertens Hannibal, divinitus se impediri, dixit: potiundæ sibi Vrbis Romæ modò mentem non dari: modò fortunam. *Livius lib. 6 decad. 3.* Hæc pertinent ad locum communem: quòd ***Imperia sint fatalia***: seu quòd ***potestates fato dentur***: ut Paulus inquit *Rom. 13.* Non est potestas, nisi à DEO. Quæ verò sunt potestates: à DEO ordinatæ sunt. Carthago longè potentior fuit tempore belli Punici secundi, quàm Roma: sed DEVS prædixit, Romam fore dominam orbis terrarum.

III. Similis historia extat in Iosepho *lib. 11* ἀρχαιολογίας: *quæ repetitur in Chronicis Philippi.* Alexander Magnus, capta Tyro, mox duxit exercitum victorem hostili animo in Iudæam. Quia Iudæi noluerant mittere auxiliares copias, rogati ab Alexandro: & habebant suæ recusationis honestissimam causam. Nam Persis erant tributarij: & non tantùm juramento, sed etiam beneficijs devincti. Summus autem Pontifex Iaddus veste sacerdotali cum cœtu Sacerdotum processit obviam Alexandro. Quo conspecto, Alexander desiliens ab equo, prior pacem petivit. Interrogatus, cur tantum honorem haberet Sacerdoti, respondit: Ego ante hanc expeditionem Asiaticam per quietem vidi imaginem, proximè accedentem ad hujus Sacerdotis similitudinem. Quare cùm illa imago mihi promiserit victoriam, & successum: justum est, ut parcam huic Vrbi: in quam postea ingressus, nihil fecit hostiliter. Remisit etiam tributa ab Ocho Tyranno imposita: ac regijs muneribus templum ornavit. Huic A-

lexandro etiam Spiritum abstulit DEUS; ut *Psal. 76*, dicitur: Qui aufert Spiritum Principibus. Et ut Virgilius inquit:

——————*ponuntq; ferocia Pœni*
Corda volente DEO. *Strig. part. 1. Locor. Theol. pag. 164.*

IIII. Anno secundo Martiani Attila victus est ad Tolosam magno prælio. Inde egressus, cùm vires in Pannonia reparasset, Italiam invasit, capta Aquileia, Mediolanum & Ticinum diruit. Et cùm Romam accessurus esset: missi obviam Leo Romanus Episcopus, & pars Senatus, petiverunt pacem: & supplices oraverunt: ut parceret Urbi Romæ: quæ tot excellentes Viros olim genuisset; quorum virtus in toto orbe clara sit. Flectitur præter omnium opinionem Attila; & exercitum in Pannoniam reducit. Interrogatus causam, cur subitò oratione supplicum motus esset, dixit: se vidisse Senem, astantem Leoni Romano Episcopo, specie supra humanam terribili, minitantem ei mortem: nisi supplicibus parceret. Ita *etiam terribilium Tyrannorum impetum sæpe DEUS frangit. Philip. lib. 3. Chron. pag. 237.*

XCVI.

HOc commune Regum peccatum est: quòd dum autoritatem suam stabilire conantur: plerunq; in Tyrannidem incidunt: & nimiùm sunt asperi. Multum autem inde nascitur malorum in Imperijs. Ita nulla gubernatio est sine peccato: tanta animorum humanorum est infirmitas. Lutherus in Genesin cap. 12. pag. 166.

EXEMPLA.

I. Narrat Augustinus, quendam Antiochiæ præfectum, magis in terrorem reliquorum civium, quàm quòd res ita postularet, civem quendam conjecisse in vincula; ac statuisse magnam pecuniæ vim liberationi. Dum igitur Uxor ejus anxiè circumcurrit: & de argento conficiendo sollicita est: incidit in prædivitem quendam civem. Is sic promittit pecuniæ summam: si sui corporis potestatem ei faciat. Erat enim mulier egregiè formosa. Circumventa igitur necessitate, capto marito rem omnem exponit: atque ejus consilio & hortatu (cupiebat enim liberari ex vinculis) conditionem accipit. Dives cùm explevisset libidinem suam: dimittit mulierculam, dans ei in manus saccum, non auro, sed arena plenum. Mulier cùm se deceptam videt: præfecto rem omnem exponit. Ibi cùm præfectus, indignitate facti permotus, agnoscit sua temeritate, dum jure suo nimis acerbè utitur, huic peccato datam occasionem; Hoc, in-

quit, meum peccatum eſt. Igitur & captum maritum gratis ſtatim dimittit: & ei iſtius Divitis, qui miſeræ mulierculæ ita illuſerat, omnes fortunas donat.

II. Nonnunquam ſubditorum tanta eſt pravitas: ut ſevera diſciplina, & gravibus pœnis opus habeant. Hoc vidit Matthias Vngariæ Rex. Sed dum aſpero imperio ſuos regit; ſæpe in tyrannicam crudelitatem prolapſus eſt: cùm tamen & eruditus, & non inhumanus, nec malus Princeps eſſet. *Lutherus ibidem.*

III. Titus Veſpaſianus, præfecturam prætorij adeptus, ſuſpectum quemque & oppoſitum ſibi, immiſſis qui per theatra & in caſtris invidioſa jactantes, ad pœnam poſcerent, quaſi criminis convictos oppreſſit. In quo inciviliùs egiſſe fertur. Aulum etiam Cecinnam Virum Conſularem, cùm ad cœnam vocaſſet, egredientem tandem confici juſſit. *Cuſpinian. in Vita Titi, pag.* 41.

XCVII.

Reges ludunt fœderibus: ut pueri aſtragalis: & pacis ac belli, induciarum ac fœderum leges & jura metiuntur ſuis commodis: hoc juſtum, hoc ſanctum eis: quod ad augendam potentiam utile. Sequuntur ergo pœnæ: quæ in totis gentibus vaſtitatem efficiunt. In Chron. Phil. lib. 5 pag. 598.

Reges plerunq; ſua conſilia inſtituunt ac temperant ex uſu ſuo & commodo: & ſanctitatem, veritatem, pietatem, juſtitiam, fidem ac religionem fœderum pactorum, conſtantiam in his ſervandis, poſtponunt ſuæ utilitati: qua metiuntur & æſtimant dignitatem: non curata mutatæ fidei labe: quantumvis indigno tanto ordine auſu.

In ſeditionibus & bellis omnia præter rationem eveniunt: ubi non jure, ſed utilitate ſua ac neceſſi-

tate amicos inimicosq́; suos, hi qui rerum potiuntur, æstimant: ac pro opportunitate temporis, eosdem & hostes & necessarios suos judicant. Dion lib. 48. hist. pag. 501.

EXEMPLA.

Sextum Pompejum, Magni filium, tenentem Siciliam & imminentem Italiæ, metu Antonij, cui ne se cōjungeret metuebat, sibi primum adjunxit Octavius Cæsar. Postea illum rursus deseruit. Deinde Antonius cum eo fœdus pepigit, interposito jurejurando: ut se muniret contra Octavium Cæsarem: sed ubi cum Cæsare in gratiam redijt: violata fide fœdus dissolvit. Vterq́; tandem Octavius & Antonius, coacti à plebe Romana, ægrè ferente intercipi à Pompejo navigationes, quibus vehebantur frumenta in Italiam, fœdus cum Pompejo inierunt, certis conditionibus. Sed coactum fœdus mox rursus dissilijt, Octavio Cæsare fingente causas contra Pompejum: ut jure id dissoluisse crederetur. Ita denuo bellum contra Pompejum recruduit. *Dion lib. 48. hist.*

Augusti Variatio

XCVIII.

INterdum ex prædone Regem optimum extitisse, & qui pirata omnium maximus antea fuisset, in bonum Principem evasisse legimus. Certè quidem multi grassatores, Regum appellatione digniores habiti sunt: quàm eorum plerìq;, qui regalia sceptra tenent: qui suæ diritatis ac immanitatis probabilem causam nullam habent. Prædonum itaq́;, qui vocati vel invocati in jus veniunt, & magistratuum imperia sponte subeunt, rationem in judicijs haberi æquum est: cùm eo ipso jam desierint esse prædones. *Ioh. Bodinus lib. 1. de Repub. cap. 1. pag. 2. & 3.*

EXEMPLA.

I. Id Alexandro Magno probrum objecit Demetrius pirata: cùm diceret, se nihil præter piraticam didicisse: nec aliud quicquam de paterna hæreditate crevisse,

præter duos myoparones: Alexandrum verò, qui piraticam in Demetria improbaret, cum exercitu potentissimo terra mariq; impunè latrocinari: tametsi à patre regnum Macedoniæ florentissimum accepisset. Quæ certè oratio Alexandrum non ad ultionem acceptæ contumeliæ, sed ad commiserationem adeò commovit: ut Demetrium legioni præficeret.

II. Aetate nostra Sulimanus Turcarum Rex Ariadenum Aenobarbum, Dragutum, Ochialam, piratarum omnium potentissimos, maximis propositis præmijs ad se pellexit: & classibus ac maris imperio præfecit: ut & eorum opibus suum imperium confirmaret: & piratarum copias toto mari grassantes frangeret ac debilitaret.

III. Augustus Cæsar decies sestertiûm edicto promiserat ijs: qui Coraeotam, latronum in Hispania ducem, ad se deduceret. Coracotas, re intellecta, seipsum Augusto sponte obtulit; ac præmium ex edicto poposcit. Augustus & veniam illi, & pactû præmium dari jussit: ne aut mercede promissa vitam eripuisse, aut publicam securitatem violasse videretur adversus eum: qui sponte seipsum judicio stiterat: tametsi jure damnare, ac supplicio afficere latronem potuisset. His illecebris prædonum duces ad sanitatem perducere laudabile est: ne extrema desperatione coacti, in Rerumpub. status invadant; sed potiùs latronum copias ipsi evertant. *Idem Bodinus.*

XCIX.

Reges etiam optimi non sunt sine multis & gravibus lapsibus. Peucer. in lect. Chron. d. 17. Decemb. Anno 1569.

Certò constat, nullum esse Principem tam prudentem: qui non erret & labatur aliquando: imò sæpenumero, si longior ei vita contingat: ut ex illorum actionibus ac consilijs, si verè perscriberentur omnia, facilè judicari posset. *Omnes profectò omnium temporũ Senatores ac viri præstantes, qui vel fuerũt aliquando, vel hodie sunt, errarunt: & sæpe errare possunt atq; labi. Testatur hoc experientia quotidiana. Philipp. Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib. 8. pag. 241.*

EXEMPLA.

I. Saul diffidentia invadit munus alienum; usurpat officium sibi non demandatum: sacrificat, & illa curiositate DEVM graviter offendit. Idem æmulatione labitur in tyrannidem; persequitur hominem insontem Davidem, vocatum divinitus ad regnum; propterea abijcitur à DEO.

II. David, qui fuit vir sanctus: qui ornatur hoc testimonio à DEO: quòd invenerit sibi Dominus Virum juxta cor suum: ille graviùs peccat. Fit adulter: & adulterium cumulat homicidio. Sequuntur pœnæ horribiles. Excitatur seditio à filio: quæ attrahit ingentia mala: multa millia interficiuntur: filius polluit thorum patris.

III. Salomon adhuc graviùs peccat: quia ad libidines addit idolatriam. Propterea post Salomonem dilaceratur regnum: & avelluntur decem tribus: inde nascuntur seditiones & bella. *Peucer. ibidem.*

IIII. Pharao etiam inscius peccat. *Vide Luther. in Genes. cap. 12. pag. 166.*

C.

POst bellatores DEVS pacificos & togatos Principes excitat.

Plerunq; Principi bellatori succedit togatus: ne omnia bellorum motibus obruta intereant. Philip.

Semper ferè in omnibus Imperijs hunc Deus servavit ordinẽ: ut bellatori successorem togatũ, instructum consiliis togatis, qui ornamenta pacis rectè ordinaret, & nervos gubernationis confirmaret, dederit. Peucer. in lect. Chron. d. 25. Febr. An. 70.

EXEMPLA.

I. David fuit bellator: & qui debellatis & domitis vicinis gentibus comparavit successoribus insignem potentiam. Salomon succedit; qui est gubernator: & ea curat atq; exequitur; quæ sunt opera propria pacis; & quidem illa ipsa: de quibus expressa mandata à Patre acceperat. Quia enim **regna debent esse defensio & gubernatio**: defensio, quæ fit armis: gubernatio, quæ regitur sapienti consilio in pace: ideo post Davidem concessit DEVS Salomoni pacem: ut populus respirare, & regnum utcunq; confirmare sese posset; quia non potuisset sustinere assiduas vastationes: & quod caret alterna requie, durabile non est. Vt itaq; regnum confirmaretur: concessit Salomoni pacem. **In omnibus Imperijs oportet has duas res cõcurrere: defensionem ad-**

Versus

versus latrocinia & externa & domestica:& gubernationem in pace iuxta utramque tabulam Decalogi: id est: oportet esse leges, doctrinam, judicia: oportet constitui judicia. Vt autem retineri pax possit: & possint administrari judicia; opus est multis sumptibus & præsidijs. Sumptibus oportet ali præsidia: quæ defendant publicam pacem: arceant hostes: & domi in officio contineant contumaciores. Ideo & tributis opus est & exactionibus: & quidem omnis gubernationis, non tantùm bellorum, nervus est pecunia. Demosthenes inquit, pecuniam esse bellorum nervum: sed non tantùm bellorum: imò etiam gubernationis.

II. Post Romulum, qui regnum Romæ armis constituit, secutus est Numa Pompilius: qui totum se dedit religioni. Hic nulla bella gessit. Fuerunt ergo Romæ halcyonia, vivente Numa, post tanta bella, per annos quadraginta.

III. Sic post Iulium Cæsarem DEVS Augustum dedit.

IIII. Sic post Carolum Magnum, qui bella gessit difficilima, dedit Ludovicum Pium.

V. Post Trajanum, Adrianum.

VI. Post Carolum V. Ferdinandum: qui pacem in Germania constituit: & lata lege de sacra pace eandem confirmavit; cujus beneficio tranquillitas huc usq; conservata est. *Peucer. ut suprà.*

CI.

FEre semper crudelißimos Tyrannos excipiunt justißimi & moderatißimi Reges. Quorum enim exitus perhorrescunt: eorũ facta imitari pudet: vel quòd certis legibus & conditionibus Imperium accipiunt. Ioh. Bodinus lib. 4. de Rep. cap. 1. pag. 590.

EXEMPLA.

I. Marco Antonio libidine ac luxu diffluenti, successit Augustus sapientissimus ac temperantissimus Princeps.

II. Neronem flagitiosissimum, Galba Imperator optimus excepit.

III. Vitellium ebriosum ac libidinosum, Vespasianus continentissimus.

IIII. Heliogabalum naturæ portentum, Alexander Severus virtute nemini secundus. *Idem ibid.*

Qui

CII.

QVi bellicoso Principi succedit ipse iners, libidinosus, & ebriosus: cùm à subditis externisq; facilè ac statim contemnitur: tum etiam conjurationes multorum, quibus patet, experitur: ac tandem facilè regno expellitur, vel occiditur. L. *Danæus in Aphorismis, pag.* 155.

EXEMPLVM.

Cùm primùm Ptolemæus Philopater, mortuo patre & fratre, ac sequacibus illius interfectis, Aegypti imperium suscepit: ratus nullum ampliùs domi timorem ob prædictum facinus, forisq; omnia sibi fortunam tutissima præparasse, Antigono & Seleuco vita functis, receptisq; in regna Antiocho & Philippo, qui vix adhuc pubertatis annos excesserant; velut rebus omnibus sibi felicissimè succedentibus, luxuriæ se tradidit: Regisq; morem omnis secuta est regio; quamobrem nulla inter suos ejus autoritas erat. Nec illis solùm, sed & reliquis, qui Aegypti res, & qui exteras quoq; obibant, contemptibilem sese præbuit. *Vide Polyb. lib. 5. pag.* 440.

CIII.

ETsi mortui Principis domesticos & familiares novo Principi mutare omnino liceat: id tamen periculosum sapientibus visum est: nec nisi cum bona venia, & sine contumelia faciendum: aut certè priùs exarmandos: qui opibus & gratia statum Reipublicæ conturbare posse videbuntur. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 3. pag.* 669.

EXEMPLA.

I. Quod cùm Imperator Galba minimè providisset: ac Pisonem in spem Imperij adoptasset: Otho Prætorianorum militum opibus & gratia potens ac florens, cùm se neglectum videret: Galbam unà cum Pisone, ut solus imperaret, trucidavit. *Hæc* igitur *paulatim fieri commodius est, quàm vim adhibere, aut momento omnia convertere velle.*

II. Cùm enim Carolus V. is qui Sapiens est appellatus, regni Francorum procurationem, adhuc juvenis captivo patre gereret; imperitorum consilia secutus, magistratibus omnibus una lege imperium abrogavit: creatis curatoribus quinquaginta; qui quæstiones peculatus ac repetundarum exercerent. Quæ lex ingentes motus in tota Gallia excitavit. Quibus ut remedium quæreretur: Carolus non multò pòst in Curia Parisiorum proceribus coactis ex Senatusconsulto legem abrogavit. *Idem ibid.*

CIIII.

PLerunq; omnes magni Principes conflictantur cum duobus generibus hominum inter se contrarijs. Unum est assentatorum: qui naturas, ingenia, affectiones Principum observantes, alludunt ad affectus Dominorum: probant omnia: incitatores sunt Dominis ad facienda ea: ad quæ naturâ rapiuntur. Alij amantes Principum honoris, incolumitatis, hortantur eos ad mansuetudinem, clementiam, ad moderata & tuta consilia.

Non deest perniciosa adulatio, perpetuum malũ Regum: quorum opes sæpiùs assentatio, quàm hostis evertit. Hinc evenit, sicut passim exempla in historiis testantur: ut plerunq; Reges, si perperam ira cupiditateve sua, vel adulatorum instinctu adducti, aliquid fecerunt: aut neminem habuerint, qui eos re-

prehendere liberè ausus fuerit: aut ipsi quoq; licet admoniti, id quod semel in animum induxerant suum, obstinatione quadam mutare erubuerint. Philip. Camerar. in operis succisivis, cap. 90. pag. 448.

Prudenter & graviter Gordianus ad Misitheum socerum scribit (*ut refert Iulius Capitolinus in vita Gordianorum*) Miserum esse Imperatorem, apud quem vera reticentur: qui cùm ipse publicè ambulare non possit: necesse est ut audiat: & vel audita, vel à plurimis roborata confirmet. Quod etiam ante eum T. Manlius Torquatus prudenter consideravit. Is enim cùm esset declaratus Consul, oculorum valetudinem excusavit, Impudentem dicens & gubernatorem & Imperatorem esse: qui cùm alienis oculis ei omnia agenda sint: postulet sibi aliorum capita ac fortunas committi. Huc Horatius spectasse videtur, ubi dicit:

Segniùs irritant animos demissa per aurem:
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus: & quæ
Ipse sibi tradit spectator.

Vnde Iurisconsulti aspectum rei, cuicunq; probationi præferunt. *Idem Camerar. cap. 90. pag. 445.*

In herba Heliotropio tantus est amor Solis: ut cum ipso circumagatur: & quocunque se verterit Sol: eodem flectat cacumen: noctu etiam, tanquam desiderio Solis, contrahat florem. Hujus herbæ similes sunt aulici Gnathones: qui se in omnibus rebus accommodant ad voluntatem Regum, nihil nisi ad gratiam loquentes: & quocunque illorum inclinat animus: eodem ipsorum quoque mentes inclinant ac propendent. *Sabinus in lib. 4. Metamorph.*

Iohannes Dantiscus, Episcopus Varmiensis, solebat cõparare Actæonis canes Parasitis: ac dicebat, idem accidere Principibus à Parasitis: quod Actæoni à canibus: nempe, ut devorentur ab ijs, quos alunt. Itaq; in Principem adulato-

ribus & parasitis circumfusum, immodicisq; largitionibus perditum, competunt hi versus Ovidij *Metamorph.* 3.

Vndiq; circumstant, mersisq; in corpore rostris
Dilacerant Dominū falsi sub imagine Cervi. Sabin. ibidem.

EXEMPLA.

I. In aula Philippi postremi Regis Macedoniæ erant Demetrius & Aratus. Demetrius norat artem assentandi Domino. Is cùm intelligeret, Regem aspirare ad imperium orbis terrarum: impulit eum, ut occuparet Græciam & Italiam. Intulit itaq; bellum Athenienſibus. Hi contra Philippum attrahunt Romanos: qui metuentes audaciam & potentiam Philippi, cùm antea etiam eum odissent: cùm ob fœdus cum Hannibale & Carthaginenſibus: tum quòd compererant eum meditari bellum inferre Italiæ: ſuccurrunt Athenienſibus: & victo Philippo Macedoniam occupant. Alter in aula Philippi Aratus Sicyonius, qui reprehendebat libidines & sævitiam Philippi, quòd solebat in convivijs hospitibus propinare venena, dixit ad Philippum: Regi fide & benevolentia nihil esse firmius, nihil tutius. Hunc sustulit Philippus veneno. Ex eo cùm Aratus decumberet: & moriturus vomeret atrum sanguinem: dixit ad amicos: Ταῦτα ἐστὶν ἐπίχειρα τυραννικῆς φιλίας. Hæc sunt præmia tyrannicæ amicitiæ.

II. In aula Alexandri Magni erant Ephestio & Craterus. Ephestio indulsit Alexandro Magno: atq; ejus dicta & facta omnia admiratus est. Craterus fuit sapiens & honestus: & reprehendit Alexandrum, sicubi opus esset. De Ephestione solitus est dicere Alexander: illum esse φιλαλέξανδρον. De Cratero: eum esse φιλοβασιλέα. Ephestionem magnificè sepeliri curavit Alexander: ut ostenderet, quanti eum fecisset. Impendit in funus decem millia talentorum, id est, sexaginta tonnas auri.

III. Antiochum Regem, eum qui Parthos oppugnavit, ferunt in venatione aliquando aberrasse à comitatu suo: & diu per silvas, ignarum loci, vagatum: tandem in casam rusticam delatum: cùm illum nemo eorum, qui incolebant, Regem esse sciret: cumq; in cœna fortè sermo de Rege injectus esset: adjuvisse hunc, & produxisse longiùs, cupidum resciscendi, quid de se plebs sentiret atq; loqueretur. Nullo autem crimine illius, ac contrà plurimis virtutibus commemoratis, nisi quòd in exequendis regni negocijs uteretur ministerio improborum hominum, quibus nimium fidei haberet, neq; ipse Rempublicam respiceret, atq; capesseret, quòd venandi studio totus esset deditus, atq; uni occupationi isti vacaret: Regem quidem tunc tacuisse: sed cùm manè vestigia illius secuti satellites cum insignibus regni adessent: contemplatum diadema & purpuram dixisse: Heri primùm, ex quo vobis utor, audivi de me veritatem.

IIII. Patrum nostrorum memoria Regem fuisse optimum atq; fortissimum accepimus Matthiam Hunniadem: qui cùm Pannoniam solam teneret: formidabilis tamen & Asiæ & Europæ Imperatoribus fuit. Idem mirifico ardore flagravit bonarū literarum atq; artium: quarum professores magnis præmijs affecit: & libros undiq; grandi pecunia conquiri jussit: quorum spectabilis copia ad Turcicam irruptionem usq; duravit. Eum igitur hoc nequaquam fugit: vix esse aditum atq; accessionem Veritati & Libertati in Regum atq; Principum domos. Itaq; cùm haberet circum se non

tam

tam belli, quàm pacis artium peritus; solitum tamen traditur sæpe illum data opera à comitatu in venationibus suo sese abducere: atq; in solitarijs casulis rusticorum, vel aliquo pago pernoctare, colligentem famam & rumores de Rege, & administratione Reipublicæ. Ita illum nihil ferme vitiorum, vel quibus ipse, vel sui laborarent, neq; ulla peccata administrationis, fugisse.

V. Hoc fecit etiam olim Mithridates potentissimus & bellicosissimus Rex, qui 46. annis cum Romanis varia victoria bellum gessit. Is enim Asiam, cum quibusdam amicis tacitus à regno profectus, nemine sciente pervagatus est; omniumq; urbium situs ac regiones cognovit. Noluit enim fidere aliorum oculis & indicationibus.

VI. Franciscum Galeatium, Iovius in elog. illustr. virorum scribit, ita amari simul & metui cupijsse: ut nonnunquam sordidi mercatoris simulato habitu, discurrens per ditionis regiones, oblatos in via, aut in diversorijs hospitalibus simplicissimos homines ad ferenda de Principe colloquia pertraheret, eruendoq; certissimos de se rumores, utraq; sui nominis fama frueretur, paratus utrique ad præmium exolvendum, aut infligendam pœnam. Nam in Pado, Abdua, Ticinoq; custodes ad trajectum lintribus præpositos, qui abs se precibus atq; pecunia tentati essent, ut sine tessera properantem transveherent, ex merito, aut supplicijs extremis, aut peramplis præmijs afficere consueverat.

VII. Extat egregium Epigramma Georgij Sabini, viri doctissimi & Poëtæ insignis, de quodam Duce Norico: cujus nomen non exprimitur.

Sæpe rudes inter mutata veste colonos,
Noricus Agricolæ Dux faciebat opus.
Nunc pascebat oves: nunc gramina falce secabat:
Vomere proscindens nunc subigebat humum.
Et simul illato de se sermone rogabat
Plurima: nempe quibus moribus ipse foret.
Iustus an exigeret pœnas à sontibus ultor:
Debita conferret præmia numne bonis.
Quærenti verò causam, cur Regibus ortus
Princeps, agricolam se simularet, ait:
Me juvat è rudibus cognoscere vera colonis:
Servit adulatrix auribus aula meis.

Laudantur itaq; non immeritò Reges & Principes, quibus administratio regnorum commissa est: quando non ab aliorum nutu & consilijs planè pendent; omniaq; in familiares suos reijciunt, ipsi planè desides, & ad imperium inutiles: sed ipsimet industrij sunt in rebus ad salutem & incolumitatem subditorum suorum spectantibus. *Philip. Camer. in op. succis. cap. 90. pag. 444. &c.*

VIII. Ludovicum XI. Regem Galliæ aliquando dixisse ferunt: se in regno suo, & potissimùm in aula propria, abundare omnibus rebus, una excepta. Quam verò innueret rem, dum quæreret unus ex suis familiaribus aulicis: Veritatem esse, respondit. Id ipsum Lucas Contilis suo festivo ænigmate denotare voluit. Habent, inquit, Principes nonulli apud se fœminam quandam, vultu formosissimam, quam magnificiũt, induuntq; veste longissima ad talos usq; descendente: hæc altero pede plerunq; claudicat; nonnunquam utroq; etiam: quo fit, ut ægerrimè ferant: si ventus quispiam ab Austro aut Septentrione spirans, vestes, quibus hæc puellæ vicia teguntur, quandoq;

attollit. Quare instituêre permultos: qui non secus hujusmodi ventos buccis plenis absorbeant: atq; Charybdis & Scylla marinas aquas, & quæ in ijs sunt deglutire consueverunt. Hoc ipsemet ita solvit; Principum vitæ conditio permultis expetita, potentia prudentiaq; nititur, & magna autoritate exornatur; quam veritas denudare & imminuere, adulatorum autem ora obtegere consueverunt. *Idem pag.* 448.

IX. Flavius Vopiscus Syracusanus scribit, se de patre audivisse: Diocletianum Cæsarem, cùm adhuc privatus esset, dicere solitum: Nihil difficilius esse, quàm bene imperare. Conveniunt enim quatuor, quinq;, plùs minùs, clàm consilium ad circumveniendum Principem ineuntes: quæ dicunt, verisimilibus adumbratisve rationibus fulciunt: & sua fallaci impostura imperitam vulgi multitudinem cum Principe excipiunt. Imperator autem, qui domi clausus est, vera ne novit quidem: at cogitur hoc tantùm scire: quod illi mussitant: facitq; quod novitius ille figulus Corinthius; qui dum urceum fingere gestit, amphoram format. Sic Rex quoq; figulo forsan ineptior, dum judices facere debet, Geryonaceos quadruplatores tribunali præficit.

X. Imperatori Galbæ exitio fuit; quòd trium virorum arbitrio, quos assiduo contubernio semper secum habebat, regebatur; quibus se adeò permiserat, abutendumq; tradiderat: ut vix sibijpsi constaret: & ex illorum sententia semper penderet; neminiq; ad eum, nisi per illos, aditus patebat. Horum primus erat Oninius dispensator pecuniæ: qui præsenti fortuna sine discrimine aliquo implebatur; & optimè instituta omnia à Galba evertebat. Quæ quidem res Galbæ non modò odij causa extitit (omnia enim Imperatori imputabantur) sed exitij etiam ac cædis. Fuit autem Oninius ab ineunte ætate furacissimus; cui facetè admodum aliquando illusit Cl. Cæsar. Nam cùm eum convivam pridie habuisset: omnesq; aureum poculum illum surripuisse suspicarentur: postridie eidem revocato fictilem calicem apponi jussit. *Francisc. Patrit. lib. 7. de regno, tit. 8. pag.* 458. 459.

CV.

PRincipum sapientum autoritati libentißimè paruisse semper homines, ac sub tali imperio floruisse opibus & omni rerum copia regna & civitates, docent exempla. AntiMachiavellus lib. 1. Theorem. 1. pag. 29.

EXEMPLA.

I. Rex fuit sapientissimus; idemq; insignis Philosophus Salomon; quippe cui nulla earum artium, quæ ad res bene administrandas pertinent, ignota esset: sed plantarum etiam animantiumq; naturas, cæteraq; Philosophiæ arcana, ita exactè teneret: ut admiratione scientiæ & fama omnia compleret. Regibus quoq; finitimis hæc illius sapientia adeò venerabilis fuit: ut ipsius amicitiam ultrò appeterent. Porrò per omne ejus regni tempus tanta pax & tam alta quies cum omnium bonorum ubertate mansit: ut apud Israëlitas argentum quoq; ipsum instar lapidum vilesceret. Ipse

fortunæ Principalis insignibus, cæteroq; habitu & apparatu regio adeò conspicuus fuit: ut nulli superiorum sequentiumvé Regum autImperatorũ magnificentia cesserit.

II. Carolus Sapiens regnum Galliæ initurus, multis malis & cladibus attritum reperit: cùm Aquitania tota, pars Normaniæ & Picardiæ ab Anglis occuparentur. Res illi erat cum Rege longè omnium, quicunq; in Anglia regnarunt, felicissimo & fortissimo, Edvvardo III. quiq; paucis antè annis Gallos magnis prælijs duobus fregerat. Priore enim ad Creciacum conflictu adversus Philippum Valesium Galliæ Regem, ceciderant undecim Galliæ Principes: mille ducenti equites: & militum triginta millia: altero per Principem Cambriæ filium & legatum suum in Pictonum agro Ioannem Gallorum Regem vicerat & ceperat unà cum Philippo filio (pòst Burgundiæ Duce) multisq; Principibus: qui in Angliã traducti sunt. His tot exercituum stragibus regni opes adeò attritæ erant: ut jam suis viribus niti non posset. Accedebant ad hæc mala ingentes seditionum procellæ commotæ tum Lutetiæ, tum alijs in Galliæ locis. Sed Carolus ita pruden.er dextreq; munia regni tractavit: & cùm Delphinus patris in Anglia captivi vicem obiret: mox etiam Rex designatus, ut primùm sopitis intestinis dissidijs, paulatim Anglis eriperet, quæ ditionis suæ fecerant. Neq; tamen aut patri Ioanni, aut avo Philippo, militiæ artibus par erat: sed cùm utrunq; prudentia anteiret; plura consilio quàm vi gerens, nihil temerè, nihil improvidè (ut illi, dum timidi videri nolunt) nihil nisi consultum & cogitatum agebat. Raro arma induebat; sed ubi opus esset: & belli artium rudis non erat: & viros idoneos ac strenuos legere nôrat. Ergo Rex Edvvardus, cùm ejus solertia videret armorum suorum aciem retundi, & labefactari victorias suas: En (ajebat) eccui Rex alius visus est, vel magis armorum insolens, vel qui mihi majorem rerum laborumque molem strueret? Totos dies domi sedens epistolas dictat: at me graviùs inermis armatum literis fatigat: quàm patris & avi ipsius arma copiæq; fecerint. Adeò pollebat prudentia Carolus: ut illi hanc laudem hostis tribuere non dubitaret. Quippe non modò ille populum, egestate priùs ac miseria perditum, primùm pace, deinde larga opulentia recreavit: verùm tam ingentes quoq; cumulavit divitias: quas reliquit filio: ut inde non tantùm Sapientis cognomen, sed etiam Divitis, ferret. *Ibidem.*

CVI.

NOn confidendum est lætis initiis Gubernatorum & Principum: cùm pauci sint manibus, pedibus & mente, τετράγωνοι. Strigel. 1. Sam. 11. In Chr. pag. 296. part. 1. Et. 2. Reg. 12. 2. Paral. 25.

Magnæ virtutes initio principatus non possunt esse diuturnæ. Cujus ratio ea videri potest: quòd qui principiò tam clarus & illustris apparet: simulationẽ vultu tegat necesse est: in quo genere Tiberius omnes superasse dicitur. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Rep. cap. 1. pag. 591.*

Plerunq; ab initio, ut ait Lucanus, *mitißima ſors eſt Regnorum ſub Rege novo. Quia ſciunt omnes, novum imperium inchoantibus utilem eſſe clementiæ famam. Petr. Greg. Toloſ. lib. 8. de Repub. cap. 1. p. 537.*

Ad pœnitendum properat: qui citò de Principibus judicat.

Pertinet huc ſapientiſſimum dictum Solonis: Finem vitæ ſpecta: quod Ovid. ita expreſſit:

——————————diciq; beatus
Ante obitum nemo, ſupremaq; funera, debet.

Non fruſtrà jubet nos Paulus *1. Timoth. 2.* precari pro omnibus hominibus: maximè verò pro magiſtratibus: quia in pace illorum, ut ait *Ieremias cap. 29.* etiam nos fruemur pace. Si gubernatio publica eſt tranquilla: ſinguli privatim ejus boni fructum percipiunt. Si autem gubernatio eſt inquieta, turbulenta, tyrannica, injuſta, infelix: in thalamos penetrant publica damna tuos, juxta verſum Solonis. Quare cùm videatis, non eſſe confidendum lætis initijs Principum & Regum: & hominem non tantùm eſſe mortalem: ſed etiam mutabilem in moribus: oremus Deum, ut hoc quod operatus eſt in pijs pectoribus gubernatorum, perficiat uſque ad diem Chriſti. Confirma Deus hoc quod operatus es in nobis, propter ſanctum Templum tuum, quod eſt in Ieruſalem. Fac Deus in nobis, quod facis, eſſe ratum. **Ihr ſehet / wie die Herren ſo bald vmbſchlagen.** Habetis multa exempla. *Strigel. part. 1. Chron. pag. 297.*

EXEMPLA

I. Saul cùm habuiſſet læta initia: tamen impellitur ambitione & æmulatione ad crudelitatem & tyrannidem. *Strig.* 1. *Sam.* 11.

II. Ioas, vivente adhuc Iojada Præceptore & Magiſtro, & præcipuo Conſiliario, fecit officium erga DEUM & homines. Sed illo mortuo, obtemperavit alijs Conſiliarijs: & ex Principe factus eſt monſtrum. Cœpit enim colere idola; & adeò

fuit

fuit ingratus Cuculus: ut non pepercerit innocenti Viro Zachariæ, filio Iojadæ sacerdotis & Prophetæ: qui veri Patris officio functus fuerat. Ipse enim infantem Ioas ex faucibus fati eripuerat: eundemq; puerum in regia sede collocaverat: & consilia Reipublicæ gubernaverat. Quare ad pœnitendum properat: qui citò de Principibus judicat. *Idem 2. Reg. 12. Et part. 1. Chron. pag. 296.*

III. Amasias cùm initiò fuisset pius: & tribuisset ministerio vocis divinæ debitum honorem: aliquantò pòst elatus fortunæ indulgentia, Prophetas contempsit: & coluit idola: & bellum non necessarium movit. Secuta est igitur Nemesis comes superbiæ: & justis pœnis Amasiam affecit. Non solùm enim victus est à Rege Israël nepote Iehu; sed etiam fugiens ex Hierosolyma à conjuratis interfectus est in Laches. *Idem 2. Reg. 14. Et 2. Paral. 25. Et part. 1. Chron. pag. 297.*

IIII. Osias initiò pius & felix fuit: & res magnas & salutares patriæ gessit: tandem verò exultans in rebus secundis, & aliena à vocatione suscipiens, lepra percussus est. *Idem part. 1. Chr. pag. 298.*

V. Tiberius ab initio principatus liberalem se ac modestum gessit, paucissimis contentus honoribus, Imperatoris enim nomen recusavit. Nam serò Imperium assecutus est, circa annum scilicet sextum & quinquagesimum ætatis suæ: nec ab ullo Imperator aut dici aut appellari voluit, adulationibus spretis ac contemptis: adversus convicia ac maledicta patientissimus. Senatum Senatoresque omnes usque ad submissionem veneratus, humanitatis propè excellens modum, pristinamque ferè libertatem exhibens: quandoquidem singula, & parva & magna ad Patres conscriptos referebat. Vectigalia, monopolia, ædificia, delectum exercitus, patrum more decerni statuit: autoritate Consulum penè singula administravit. Quòd si quando de tribuendis militaribus donis quidam secum agerent, indignatus corripuit: quòd non hæc Senatui perscriberent. In omnibusq; se civilem admodum, etiam minoribus exhibuit: præsidibus provinciarum tributa suadentibus rescribens, *Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere*. Tandem vicia malè diu dissimulata detexit. Ob nimiam vini aviditatem, Caldius Biberius Mero jlocaliter, pro Claudius Tiberius Nero, est vulgò dictus. Libidinibusq; adeò deditus: ut cùm Sextus Claudius eum vocasset ad cœnam, prodigus ac libidinosus senex: nudæ puellæ ministrarent mensæ. Sed portentosæ libidinis autor in spintrijs, cùm puellis & exoletis: quæ nescire nullum dispendium est: ut omnium luxuriosissimus habitus sit & fuerit. Ebrietati ac luxuriæ summam adjecit avaritiam: ut nunquam militibus expeditionum salaria exolveret: nihil ædificaret: nulla spectacula ederet: militibus legata Augusti non præstaret. Et ut crudelitatem rapacitati annecteret, ditiores ac locupletiores ad fastidium vitæ cogeret plures: multos bonis suis spoliatos occideret: odium in necessarios ac propinquos exerceret: Drusum fratrem, Iuliam uxorem in exilium relegatam: Liviam matrem, quam nec ad se quidem venire, nisi rarissimè passus est: nec defunctæ aliquem honorem exhibuit: ejusque testamentum pro irrito habuit. Quinimò nec filios dilexit: sed nurum Agrippinam relegavit. Parem crudelitatem in nepotes atque amicos exercuit: quorum cùm viginti è numero principum veluti Consiliarios suos depoposcisset: vix tres incolumes emisit. Omnes alios alia de causa perdidit, ac interfici jussit, atrociter sævèque tyrannidem exercens: ut carmina jam multa in eum passim conscriberentur: nullusque dies à pœna hominum, etiam sacer religiosusq;, vacaret. Cujus sævitiam latissimè Tranquillus

edisserit, commemorans multa tormentorum nova supplicia. *Cuspinian. in Vita Tiberij, pag.* 14. *&* 15.

VI. Cajus Caligula primo Imperij anno ac sequenti magnificè rebus usus, mediocrem se exhibuit: ut apud Romanos & alias gentes amplissimus haberetur: & nunc pius, nunc castrorum filius, nunc pater exercituum, nunc optimus Cæsar vocaretur. Sed procedente tempore, magnitudine dignitatis, humanum perdidit intellectum: & in tam vanam gloriam & elevationem prolapsus est: ut se adorari appellarique Latialem Iovem pateretur: victimasq; ac hostias expeteret, constituens propria sibi sacerdotia. Tum sævitiam in omnes propinquos exercuit, in aviam proaviamq;. Tiberium fratrem interfecit veneno, socerum item Syllanum: tres sorores suas constupravit, & in insulas inde relegavit. Ptolemæum Regis Iubæ filium consobrinum suum necavit: Senatores multos occidit: equites ac matronas quodam tumultu viginti elisit. Conclusis nonnunquam horreis populo famem indixit: carceratos sine ulla pensitatione criminis ad supplicia duxit omnes: multos bestijs objecit honesti ordinis: plures in metalla damnavit: plures dissecuit. Ex levibus autem causis hæc tormenta ijs inflixit: exulesq; jussit universos trucidari. Hanc sævitiam atrocitate & inverecundia verborum auxit, sæpe tragicum illud jactitans: Oderint dum metuant: & illud verbum in ore habuit: Vtinam populus Romanus unam cervicem haberet. Optabatq; sæpe exercituum cædem, famem, pestilentiam, incendia, hiatumq; aliquem terræ: ut sua tempora redderentur insigniora. Tantaq; usus malignitate ac superbia: ut statuas Virorum illustrium ferè omnes dejecerit: parumq; abfuit, quin carmina Homeri combureret: Virgilium, quem nullum dixit habere ingenium, Liviumq;, quem verbosum appellavit, unà cum Iureconsultorum scriptis deleret, extirparetq;. Minatus etiam est electissimo cuiq; utriusq; ordinis necem, ac ingentia facinora meditatus. Nam post ejus obitum duo libelli reperti sunt: quorum unus Gladius, alter Pugio titulo vocabatur: in quibus nomina continebantur destinatorum morti: & arca ingens cum veneno. In talem ergo feram ac crudelem bestiam, non hominem, conspirationes factæ sunt. *Cuspinian. in Vita Caij Cæsaris, pag.* 19. *&* 18.

VII. Nero ab initio gubernationis ad quinq; annos rectissimè se gessit. Matri & Senecæ præceptori sedulò paruit. Leges utilissimas tulit. In sententijs dicendis nihil temere fecit. Civitatem ædificijs ornavit. Humanitatis, magnificentiæ & liberalitatis officia permulta præstitit populo Romano. His & similibus quinquennium illud insumptum est. Inde proverbium est ortum: *Quinquennium Neronis.* Et Trajanus dixit, cunctos Principes à primo quinquennio Neronis longissimè abesse. Adeoq; fuit moderatus Nero, ac tantam clementiæ speciem præ se tulit: ut recusaret subscribere libellis continentibus sententias de supplicijs condemnatorum. Sic enim Seneca de simulata Neronis clementia scribit: Animadversurus in latrones duos Burrus præfectus tuus, vir egregius & tibi Principi notus, exigebat à te scriberes, in quos, & ex qua causa animadverti velles. Hoc sæpe dilatum, ut aliquando fieret, instabat. Invitus invito cùm chartam protulisset traderetq;, exclamasti: Vellem nescire literas. Sed ***nunquam diuturna est hypocrisis***: quæ non in pectore, sed in labijs habet bonitatem. Postea enim cùm in ocio degeret: spectaculis & alijs nugis intentus esse cepit. Inde paulatim occasiones datæ sunt ad dissolutiorem vitæ rationem: & sequuntur subinde horrenda flagitia. De nocte grassatur in platea personatus: comessatur & po-

tat

tat in mediam noctem: sedet in medio mulierum impudicarum: uxores iniquissimè tractat: ut interim de iniquitate erga matrem, honestas matronas & adolescentes nihil dicamus. Præterea Romam incendi curavit: ut esset spectator incendiorum, & haberet aliquam ideam conflagrationum Trojæ. In Christianos etiam persecutionem movet; Petrum & Paulum ad supplicia trahit. Senecæ Præceptori benevolentiam & incolumitatem promiserat: sed admonitus ab eo de meliori vitæ ratione, fidem fregit: & autor fuit, ut è medio tolleretur. Nec desunt alia scelera: quæ tot & tanta sunt: ut in hunc mundum vix aliud magis sceleratum genitum esse videatur. *Paulus Prætorius in Cæsaribus Romanis pag. 23. Et Strigel. 2. Reg. 12.*

VIII. Domitianus initio gubernationis facit quædam cum aliqua moderatione. Postea verò ad ingenium redit: & horribilem sævitiam exercere cepit. Nobilissimos quosque ex Senatu interficit. Multos in exilium agit, atque ita demum interimit. Philosophos & Mathematicos expellit; Christianos crudelissimè persequitur. *Idem Prætorius pag. 34.*

IX. Sic Herodem juniorem scribit Philo sex annos justè imperasse: triginta duos crudelissimam in omnes tyrannidem exercuisse. Nam septuaginta Senatores regiæ stirpis, excepto Semmea, interemit: nobilissimam conjugem occidit: tres filios trucidavit; ac jam jam moriturus, optimos quosq; viros ac Principes necari jussit: ut se mortuo luctus ingens sequeretur. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 591.*

X. Maxentius Maximiani filius, Roma occupata, Severo Galerij Augusti filio pulso, ad firmandas opes, se æquum universis exhibuit: ut Christianos etiam suis rectoribus commendaverit. Ac Italia Africaq; pacata, mox secundis elatus, mores mutavit: cepitq; Romæ & in Africa tyrannidem exercere: inprimisq; Christianos lacerare instituit: & prolapsus ad omnia scelera, nullũ impietatis, nullum intemperantiæ genus omisit.

XI. Dionysius, filius Dionysij Syracusani tyranni initio tyrannidis postquam militũ favore patri successit: populum libertate sibi conciliavit: tributa insuper populo per triennium dimisit. Dehinc tamen sublatis fratribus, & propinquis, quos metuebat, in cæteros grassatus: & propter crudelitatem invisus, tandem regno pulsus est.

XII. Ferquardus II. Scotorum Rex, privatus liberalissimus & religiosissimus extitit. At regno potitus, extortor bonorum, religionis hostis, cruentus carnifex evasit. *Petr. Greg. Tolos. ut suprà.*

CVII.

SÆpe novi Principes, qui ab initio regna vel tyrannides usurparunt, & ab initio crudeli & barbaro more vel dominico imperarunt, quàm diu de populo & magnatibus diffiderunt: postea verò ubi

senserunt populum securum, & à seditionibus & commotionibus quiescentem: modestiùs & humaniùs seipsos gesserunt, remittentes minas & terrorem, & benevolentiam aucupantes: unde ex Tyrannis facti sunt Reges. Petr. Greg. Tolos. lib. 8. de Repub. cap. 1. pag. 539.

Plures qui in juventute crudeliter & pessimè imperarunt: postea cum ætate mores in melius mutarunt, defervescente juventutis ardore, & temeritate per experientiam temperata & emendata. Vt enim omnium rerum est satietas: sic etiam & voluptatum & crudelitatis: neq; tempus variatione sua eadem patitur esse in uno statu: neq; hominum quoq; voluntates perpetuò pertinaces sunt. *Idem pag. 540.*

EXEMPLA.

I. Manasses Rex, post multa commissa scelera, & post captivitatem Babylonicam, pœnitentiam egit: & ad meliora conversus est.

II. Cecrops cùm teter & efferatus antè fuisset: postea comiter & blandè imperavit.

III. Megalopolitanus Tyrannus Lydiades ita in ipsa dominatione immutatus est; ut violenti juris pertæsus, reddiderit postea civibus leges suas; & pro patria dehinc strenuè dimicans, magna cum gloria ceciderit.

IIII. Gelon, Hieron, & Pisistratus, Hippocratis filius, invaserunt quidem malis artibus principatū: verùm postea Principes fuerunt Reipublicæ salutares & moderati.

V. Cenovalchius, Occidentalium Saxonum Rex perditissimus & impijssimus ab initio regni: unde regno pulsus tandem: tamen ad frugem revocatus, regnum receptum optimè administravit.

VI. Scribit & Hector Boëtius, Octavinum Britanniæ Regem, ex iniquo Principe optimum, pacisq; studiosum factum esse.

VII. Fertur & Bretislaus, Boëmorum Princeps, filius Vratislai, ingenij priùs intractabilis, tandem factus mansuetissimus.

VIII. Et Sylla ex illa crudelitate, tandem venit ad privatam vitam.

IX. Vt & Diocletianus, & plures alij.

X. Sic & respondit Antigonus Rex mirantibus, quòd jam senex blandè & comiter regnaret; antè, inquit, opus habebam potentia: nunc gloria & benevolentia.

XI. Refert Polydorus Virgilius, Offam Merciorum Regē in primo ætatis flore laborasse siti inexhausta divitiarum, imperijq; amplificandi, militaris disciplinæ studiosum, virtutis contrà contemptorem: in ætate autem jam matura, cùm morum probitate atq; modestia, tum vitæ innocentia maximè floruisse.

XII. Dio Cassius tradit, Titum Augusto comparandum in diversa ætate, hunc- que, si minùs vixisset, nunquam à Romanis dilectum fuisse: neq; illum, si plùs. Nam Augustus crudelior in principiò propter hostes & seditiones: postea longo tempore multis in populum Romanum beneficijs claruit. At Titus humanè imperans, perijt in robore gloriæ, fortassis non vacaturus culpa, si diutiùs vixisset; quia fortuna majori, quàm virtute, utebatur. *Idem ibidem.*

CVIII.

Stulta Principis minimè mali facilitas ac benignitas, facit ut adulatores ac fures Rempublicam depeculentur: ac sceleratißimis & impudentißimis quibusq; honores, imperia, magistratus sine delectu tribuantur. Ita fit ut tenuibus sua crudeliter eripiantur: ac pro unius, multorum tyrannidem perpeti cogantur: scelera verò ac flagitia multa maneant tum sordibus & corruptelis magistratuum: tum etiam Principis facilitate sceleratißimo cuique impunitate proposita. Deniq; sub tali Principe publica privatorum commodis cedunt: ac plebs ipsa potentium libidine & avaritia oppressa jacet: perindè ut in corporibus humanis ab ægrotantium capite, ad imbecilliora membra pravi humores defluere solent. *Ioh. Bodinus lib. 2. de Rep. cap. 4. pag. 331.*

EXEMPLA.

I. Certè quidem exemplis ad id comprobandum historiæ tum Græcorum, tum Latinorum abundant; sed domesticis utamur. Nunquam enim calamitosior extitit Respublica: quàm regnante eo Carolo; qui ab ingenijs stupore, Simplex usurpatur.

II. Floruit etiam sub Francisco Majore imperium hoc legibus, armis, potentia, literis, opibus, artiumq; omnium incredibili varietate: idq; potissimùm aliquot ante annos, quàm moreretur: cùm ætas ingravesceret jam sua: nec ulli affabilem se aut facilem cuiquam præberet; sed canes aulicos ac impudentes homines longè à se repelleret; præmia, magistratus, honores, sacerdotia bene de virtute ac Republica meritis tribueret: largitiones verò ita regeret: ut eo moriente fere millies sestertium, id est, decies septies centena aureorum nostrorum millia, in ærario publico restarent: præter trimestria tributa: quorum dies jam venerat. Nec ulli Respublica tunc obærata fuit: præterquam Helvetijs & argentarijs Lugdunensibus; ut in officio retinerentur. Pax item aut societas cum omnibus Principibus ac populis, atq; etiam Imperij finibus ad portas usq; Mediolani prolatis: regnoq; ipso Imperatorum ac doctissimorum hominum multitudine redundante. Successit patri Henricus II. cujus bonitas ac facilitas tanta extitit: ut nulla usquam major. Sed cùm vix annos duodecim sceptra tenuisset; omnia pessum iêre. Neq; enim tanta Principis benignitas dicam an simplicitas, rogationem cujusquam repudiare potuisset. Ita exhausto brevi ærario, magistratus ac imperia mercatoribus proscripta sunt: tributa acerbissimè exacta: sacerdotia amplissima in homines sordidissimos collata: graves ab hostibus acceptæ offensiones: imperium suis finibus tantopere deminutum, & accisum ultra citraq; Alpes: ut omnia, quæ annis quadraginta parta fuerant, una turpissimæ pacis actione penitus amitterentur: ac moriente Henrico, Respublica ære alieno gravissimè oppressa jaceret. Certè quidem ex rationibus publicis, ferè vicies millies sestertium Rempublicam debuisse constat: quanquam his omnibus nominis ac famæ jactura gravior erat. Quòd si Regis Henrici facilitas severitate, lenitas acerbitate, largitio parsimonia quadam temperata fuisset: ac pro molli & fracto, magnum & excelsum animum gessisset: bene beateq; vixissemus: nec in eas, quas pertulimus, calamitates Respublica incidisset. *Bodinus ut suprà.*

CIX.

BOnum consilium Principem admirabilem & formidabilem efficit.

Haud dubiè Princeps, quem fama tulerit sanis consiliis morē gerere, apud exteros admirationē sui, apud hostes formidinem movebit: neq; inimicis ex se crescendi potestatem unquā faciet. AntiMachiavel. lib. 1 p. 56.

Perspicuè certè constat ex historiis Latinis, plura consilio, quàm vi gerentes, etsi utroq; pollerent, subegisse orbem Romanos. Idem pag. 58

EXEMPLA.

I. Sic Annibal Romanos Duces cautos & prudentes multò vehementiùs metuebat: quàm feroces atq; fervidos. Itaq; cùm Sempronium & Flaminium, prompti & rabidi ingenij Imperatores, Romani adversum se misissent: gaudebat Annibal: ac cùm ferociùs, quàm consultiùs, rem sciret gesturos: eorum temeritati inescandæ levibus aliquot prælijs sinebat se vinci; atq; id damnum haud ægrè patiebatur: ut causã iusti certaminis cum illis contraheret. Deinde quò proniores essent in vitia sua, eos sociorũ cædibus atq; incendijs irritabat Pœnus. Illi suum dedecus rati, per mediam Italiam Pœnum impunè vagari: pugnandi consiliũ cepêre. Ita dum præproperè universo periculo summam rerum comittunt: insignibus prælijs duobus ab Annibale victi sunt. Sed Dictator Fabius longè alia ratione bellum id gessit. Nam consilio magis, quàm fortunæ, confidens, itineribus, summa cum cura exploratis, ad hostem ducebat: neq; quoties Pœnus in aciem educeret, faciebat pugnandi copiam. Ea solers cunctatio Fabij Annibalem non mediocri cura sollicitum habebat: quòd cum Duce haudquaquam Sempronio Flaminioq; simili futura sibi res esset: cerneretq; eum tandem militiæ magistrũ delegisse Romanos: qui bellũ ratione, non fortuna, gereret. Ac prudentiam quidem ille, non vim Dictatoris metuit: constantiamq; ejus haud dum expertus, agitare ac tentare animum, movendo crebrò castra, populandoq; in oculis ejus agros sociorũ, cepit: & modò citato agmine è conspectu abibat: modò repentè in aliquo flexu viæ, si excipere digressum in æquum posset, subsistebat. Fabius per loca alta agmen ducens, modico ab hoste intervallo, ut neq; omitteret eum, neq; cõgrederetur, carpens agmen, palantesq; excipiens, in casum universæ dimicationis, quam omnibus artibus petebat hostis, non veniebat. Cumq; aliquando Fabius victoriam ex Minutio hosti extorsisset: Annibalem ex acie redeuntem, palàm dixisse ferunt: Tandem eam nubem, quæ sederet in jugis montium, solicitatam procella imbrẽ dedisse: &, à se Minutium, se à Fabio, victum. His igitur artibus Fabius, sedendo & cunctando, magis Annibalẽ, quàm ullis viribus, fregit. Hinc illo celebri Varronis dicto: Romanos sedendo vincere: nihil aliud significatum puto: quàm venerabilem illum Patrum cœtum, confidentem in Senatu, ea cura, ea prudentia, de rebus consuesse deliberare: ut nullius unquam incepti eos pœniteret.

II. Non absimile huic exemplum est Edvardi III. Angli: qui dicebat, se longè magis Caroli Sapientis epistolis terreri: quàm ingentibus avi patrisq; ipsius copijs unquam territus esset: suaque destinata frequentiùs sedendo istum & dictandis literis frustrantem eludere: quàm illi armis fregissent. Hæc regij consilij sapientiæque elogia eò plus fidei merentur: quòd duorum celeberrimi nominis Imperatorum testimonijs comprobata sunt: qui multo usu didicerant: quantum vis & arma possent.

III. Eadem

III. Eadem hac Romanorum arte Veneti hodie non tantùm Rempublicam suam tuentur: verùm etiam amplificant: etsi rei militaris rudes propemodum sint atq; imperiti. Itaq; si quod fortè bellum incidit: peregrino & conducto milite gerunt: cæterùm tantum illis solertiæ inest: ut quantum humanis ingenijs provideri potest, bella declinent: si quæ suscipi necesse sit, ea quavis alia ratione potiùs, quàm prælijs, urbium obsidione, cæterisq; belli incommodis, restinguant. Reapse igitur illi multò maturiùs astu & consilio bello finiunt: sæpe ne viso quidem hoste: quàm Principum potentissimi ingentibus copijs & armis. *Idem ibidem.*

CX.

B*Onus Princeps & per se judicat: & ut Iudices, suo loco constituti, rectè judicent, providet.* Hocque inter eorum præcipuas delitias eis curæ esse debet. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 6. de Repub. cap. 6. pag. 320.*

Miserum, imò miserrimum est regnum, ubi hæ Principis voces exaudiuntur: Videte, ut rectè omnia curentur: facite, pro ut vobis meliùs videbitur: hæc vestræ curæ commissa sunt. Namq; *tale regnum nunquam feliciter gubernari vel administrari poterit: quòd, quæ oculis aguntur alienis, rarissimè bene procedant:* & nulla convenientia consiliorum existente, quilibet consiliariorum sibi collibitum sequetur, atq; res suas curabit, omnes mali evadent: & fieri nequit, ut in tanta malitiæ occasione non seducantur: & qui aliud sibi persuadet, maximè fallitur. *Ejus* verò *calamitatis causa ab imperitis Principib. proficiscitur. Ex præfat libelli, cui titulus: Idea consiliarij, A. 9.*

EXEMPLA

I. Refert ejus rei exemplum Athenæus ex Heraclide Cumæo rerum Persicarum scriptore; quòd in thuris regione feraci Rex suis legibus vivit: neq; ullius im-

perio

perio paret, delitijs maximè abundans: nec cum multis versatur: sed Iudices tamen constituit. Quòd si quis minùs dijudicasse putetur: fenestra quædam est in altissimo regiæ loco; quæ ferrea catena ligatur: quā qui si se injustè judicatū existimaverit, apprehendit, fenestramq; attrahit: quod ubi Rex senserit: eos ad se vocat: atq; ipsus dijudicat. Et si videantur Iudices minùs justè judicasse, moriuntur: si justè, is moritur, qui fenestram moverat.

II. Persarum Reges quamvis delitijs addicti: tamen jus in aureo solio, & throno purpura ornato dicebant.

III. Refert de Regibus Indorum Q. Curtius, etiam in tanta, quam habeant, magnificentia seu luxuria, regiam omnibus patere: & cùm Rex capillum pecteret & ornaret; tum responsa legationibus, & jura popularibus reddidisse.

IIII. Hoc ipsum attribuit priscis aurei seculi Regibus Ovidius *lib. 1. Fast.* dum inducit Ianum sic loquentem:

Tunc ego regnabam, patiens cùm terra Deorum
Esset: & humanis numina mixta locis.
Nondum justitiam facinus mortale fugārat:
Vltima de superis, illa reliquit humum.
Proq; metu populum sine vi pudor ipse regebat:
Nullus erat justis reddere jura labor.
Nil mihi cum bello: postes pacemq; tuebar:
Et clavem ostendens, hæc (ait) arma gero.

Adstipulatur Berosus, dum de Nino agit: & tradit Ianum anno 43, Nini Vetuloniæ jura dixisse, docuisse, & regnasse.

V. Refert Hector Boëtius, Galtherum, Scotorum Regem in Hispania, in Brigantia urbe, quæ Compostella hodie est autorum, jus dixisse sedentem in marmore, cathedræ in modum efformato: & ideo marmori tantam accessisse autoritatem: ut ubicunq; terrarum reperiretur; omen constituendi regni Scotorum facere crederetur. Et proinde Simonem Brechum ab Hibernis ex Hispania evocatum in Regem, marmor illud secum extulisse: multoq; pòst Fregusium ex Hibernia in Albionem trajicientem, secum unà evexisse: & in Argathelia constituisse; cui deinceps longa successione usq; ad Robertum I. Scotiæ Reges insidentes, coronari solebant.

VI. De Severo quoq; Imperatore Herodianus, Romæ deinde haud paucos, inquit, commoratus annos, jus dicebat frequenter, civilibus negotijs & liberis erudiendis intentus: accusatos à provincialibus judices, probatis rebus, graviter punivit.

VII. AElius Spartianus in eodem etiam firmat: Primis seculis Monarchatus Britannici Rex nihil suum habebat: omnia erant universorum: ad æquitatem certis legibus astringebatur; ac ne avaritia diverteret à vero, discebat paupertate justitiam.

VIII. Octavius Augustus jus dixit assiduè, & etiam in noctem; nonnunquam si parùm corpore valeret, lectica pro tribunali collocata; vel etiam domi cubans, & non modò diligentia, sed & lenitate summa.

IX. Mithridates Rex Ponti, oriundus à septem Persis, duarum & viginti gentium, quæ sub regno suo erant, linguas loqui didicit: ut omnibus jura dicere, omnes audire & colloqui sine interprete posset.

X. Hoc modo populum sibi conciliavit Absolon, vivente patre, ambiens regnum Davidis patris. Manè enim consurgens, juxta introitum regiæ portæ stare sole-

bat: & omnem virum, qui habuit negotium, ut veniret ad Regis judicium, vocabat ad se, clementerq; audiebat.

XI. Admonuit Agapetus Iustinianum in epistola ad eum scribens: ut facilis aditu esset indigentibus, ob vim supremæ illius potestatis; aperiret ijs aures, qui à paupertate obsidentur: ut inveniret DEI aditum adapertum.

XII. Sed & cum ratione Demetrium Regem, difficilem & morosum ad audiendas querelas subditorum, paucis sui officij admonitum ab anu, refert Plutarchus in ejus vita; à qua postea emendatum se ostendit. Cùm enim illum rogasset, ut se audiret: respondente eo, sibi ocium non esse: tum alta voce ad illum anus conversa, Nec etiam regas, inquit. Quæ verba revoluta animo effecerunt; ut posthabitis omnibus dehinc rebus alijs, multos dies audiendo respondendove consumeret.

XIII. Idipsum refert de Adriano Dio Cassius. Cùm enim illum mulier rogasset, ut se audiret: & ille respondisset: Mihi ocium non est: illa deinde clamans ait: Noli ergò imperare.

XIIII. Idipsum alia mulier Philippo Regi Macedonum objecit. Monebant enim verè, dignitatem imperandi & regiam deponere debere: eaq; indignos: qui nollent munus præcipuum, ob quod instituti sunt, exequi. *Idem Petr. Greg p.* 320. 321. 322.

CXI.

COnsiliarij Melancholici aut Phlegmatici ad Reipublicæ gubernacula, maximè verò ad consilia danda, naturâ sunt inepti. Melancholicus etenim ut naturâ frigidus & siccus est: sic terrestris constitutionis naturam refert: animo abjectissimo humi serpit: nec sese citra laborem à terra tollit: rudis, tristis, vanus: præclarè cogitatis infestus: malitiosus ac superstitiosus: ita *ut hac temperatione præditi, semper religionem suis stultis somniis corruperint atque everterint.* Adhæc ultra modum suspiciosus & invidus: ita ut ipsissima invidia esse videatur: sese mœrore, tristitia ac cruciatu conficiens, absq; ratione ad arma, vel verborum contumeliam prosilit: quantoq; magis ætas aggravescit: tantò mi-

nùs

nùs ſcientia creſcit. Demum Melancholici Saturno ſubjecti ſunt: à quo genere hominum Aſtrologi & Philoſophi ita abhorrent: ut memoriæ proditum ſit ab Apollonio Tyaneo: Epheſi Melancholicum inventum: qui totam civitatem corruperit: & in ea peſtem maximam excitârit. Poſtremò Phlegmaticus, rudis, ignarus, intempeſtivus & inſcius eſt: nec ulla virtus excellens in ipſo invenitur: ſed omnes infra mediocritatem ſubſiſtunt. *Frideric. Furius Ceriolan. in libello de Conciliis & Conſiliariis, pag. 88. 89.*

CXII.

Conſiliarios maximè commendat taciturnitas.

Conſiliarius occultas & ſibi concreditas res nullo modo divulget. Nam ſi, qui amici conſilium de privata re apedirit, omnium odio meritò dignus habetur: quo odio dicemus illum dignum, qui Principis ſui conſilium de Reipublicæ ſalute, de propria dignitate, de publico officio, contra tam ſanctè datam fidem, magno magiſtratuum contemptu & damno, evulgat? Ideo conſilium veteres à ſilendo dictum putarunt, quo maximè invenitur, ait Feſtus: & Senatuſconſulta illa tacita vocabant. *Hippolytus à Collibus in Conſiliario, pag. 215.*

EXEMPLA.

I. Lex Ægyptiorum jubebat abſcindi illi linguam, qui arcana Reipublicæ, quæ tecta eſſe debebant, detexiſſet.

II. Iurisconſulti conſiliorum publicorum enunciatores, ut transfugas vivos exuri, & furcis ſuſpendi debere ſtatuerunt.

III. Catoni inſigne illud reddidit Tullius: cum nullum unquam verbum emiſiſſe, quod emiſſum doleret.

IIII. Q. Fabium Max. à Coss. gravissimis verbis objurgatum legimus. Sed ipsa Valerij Maximi elegantissima verba referam. Adeò magna patriæ charitate tenebantur (inquit) ut arcana Patrum conscriptorum multis seculis nemo Senator enunciârit. Q. Fabius Max. tantummodò per imprudentiam de tertio bello Punico indicendo, quod secretò in Curia actum erat, P. Crasso rus petens domum revertenti in itinere narravit: memor, eum ante triennium Quæstorem factum: ignoransq; nondum à Censoribus in Senatum lectum: quo uno modo etiam ijs, qui honores gesserant, aditus in Curiam dabatur. Sed quamvis honestus foret error: vehementer tamen à Coss. objurgatus est. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum, labefactari volebant.

V. Pompeij probabilis virtus: qui dum legationis officio fungeretur: à Gentio Rege interceptus, cùm Senatus consilia prodere juberetur: ardenti lucernæ digitum cremandum præbuit: eaq; constantia Regi simul & desperationem tormentis quicquam ex se cognoscendi excussit & expetendi. *Idem Hippolyt. ibid.*

CXIII.

QVemadmodum primum mobile tanta incitatione fertur, ut etiam secunda mobilia, hoc est, stellas fixas & Planetas secum rapiat: ita *Consiliariorum impetus sæpe abripiunt bonos & moderatos Principes: ut aliquid durius decernant.* Sic Cicero in epistola quadam ad Marcellum inquit: Multa victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. *Nulla* igitur *aula tam felix, & tam bene constituta est: in qua non accidant talia* σφάλματα. *Strigel. 1. Sam. 29.*

EXEMPLA.

I. Darium Regem sapientem & justum impulerunt Satrapæ: ut Danielem Leonibus obijceret.

II. Principes Palæstinorum permoverunt Achis: ut Davidem fidelem ministrum à se discedere juberet. *Idem ibidem.*

III. Cùm Rex Ammonitarum Nahas hospitium parentibus Davidis præbuisset: facere aliter nec debuit nec potuit David: quin grati pectoris motum erga filium ipsius Hanon omni officio declararet. Quare missis legatis significationem commu-

nis luctus propter obitum patris optimè meriti ostendit. Sed ut ars navium gubernandarum non rarò tempestatum sævitia superatur; ita consilijs Davidis sapienter cogitatis inopinati eventus respondent. Nam degener filius aulicorum calumnijs fascinatus, in deteriorem partem officium Davidis rapit: & legatos non vulgari contumelia afficit. *Idem 2. Sam. 10.*

IIII. Rex Ioas fuit pius vivente Iojada. Fecit enim placentia Domino cunctis diebus Iojadæ. Post mortem autem Iojadæ, adulatione Principum corruptus, cepit colere idola. Venerunt, inquit textus, Principes Iuda; & obtemperavit eis Rex. *Idem 2. Paralip. 24.*

V. Manasse decessit relicto successore impio filio Ammon: quem mirum est exempla calamitatum paternarum, & postquam resipuisset, gloriosæ restitutionis, nihil prorsus movisse. Viderat quid Patri acciderat idola amplectenti & defendenti: viderat quid eidem resipiscenti acciderat. Sed fortasse fascinatus persuasione suorum adulatorum, & concepto idolatriæ fascino dementatus, prorsus patrem propter ætatem, & propter calamitatem captivitatis existimavit delirare: sicut *facilè assentatores impij Principibus iuvenibus talia persuadent. In aulis hoc est valdè usitatum.* Valde consentaneum est, aulicos assentatores ita pronunciasse de patre; quòd ætatis delirio & mentis errore, redierit ad priorem religionem, quam antea repudiavit. *Peucer. in lect. Chron. 21. Octob. An.* 1570.

VI. Cambyses fit patri dissimilis; induit mores non solùm genere & regio nomine indignos; sed etiam tales, ut à manifestis furoribus Diaboli non dissimiles videantur. Contracti sunt hi mores, sine dubio à mala consuetudine cum assentatoribus: qui à pietatis studio abductum, & incensum odio disciplinæ, ejusque vinculis liberatum, indulgendo ad omne licentiæ genus assuefecerunt: sicut fit in aulis. Consentaneũ est, aliquos id fecisse odio Iudaicæ gentis & religionis: cui fuit sine dubio Cambyses à teneris imbutus. *Nemo faciliùs corrumpitur, quàm Princeps adolescens*: quia per se grata est illis libertas, memoria disciplinæ præteritæ, liberatis jugo disciplinæ: & cùm intuentur exempla vitæ liberioris in alijs; concipiunt & induunt incredibile odium disciplinæ: oderunt & leges & commonefactiones & disciplinam, tanquam iniquissimum & durissimum carcerem; & plerunque sua libertate insolentiùs abutuntur. Ad eam si adipiscantur magistros improbos: magis corrumpuntur, & à semetipsis magis degenerant: ita ut etiam sæpe naturæ mutentur, quamvis bonæ. Et nunquam desunt talibus voces gnathonum incitatrices: sicut licet cernere in ijs; qui educantur paulò negligentiùs. Ita omnino existimo, Cambysen, qui fuit honestis studijs imbutus, patre absente, antequam ætas & judicium maturesceret, corruptum. *Idem d. 9. Febr. Anno* 1572.

VII. Sergius Galba trium regebatur arbitrio amicorum, ac consilio: quos unà, & intra palatium habitantes, ac assiduò adhærentes, Pædagogos vulgò vocabant. Hi erant T. Iunius, Cornelius Laco & Itellus. His tribus se abutendum permittens ita tradidit; ut vix sibijpsi constaret: modò acerbior parciorque, modò remissior ac negligentior: quàm conveniret Principi electo, atq; illius ætatis. *Cuspinian. in Vita Sergij Galbæ, pag. 29.*

VIII. Constantinus fuit clarus justitia & omnibus virtutibus, ut Eusebius ait, Alexandrum Magnum cum eo non esse conferendum. Sed ut *sapientes & boni Prin-*

cipes interdum decipiuntur per Sycophantas: ita & Constantinus, deceptus à suis, scripsit, supplicium esse sumendum de quodam innocente, vel ut alij volunt, de tribus militibus seu capitaneis: qui per calumniam erant accusati apud Constantinum. Sed Beatus Nicolaus, Episcopus in oppido Myra, accurrens repressit lictorem, stringentem gladium, ut eis caput amputaret. Postea scripsit Imperatori, illis fieri injuriam: & indicavit causas. Et probatum fuit Cæsari hoc factum Nicolai. Ita *nulli sunt tam circumspecti, cauti & boni Principes: quin decipiantur. Imperia sunt misera. Sæpe etiam boni Principes falluntur. Et Sycophantia regnat in aulis. Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 4. pag.* 822. 824. 825. 826.

CXIIII.

Non desunt ulli ætati exempla: quæ ostendunt, in Principibus crescere furorem, mortuis aut remotis bonis & præstantibus Consiliarijs. Itaq; à Deo petendum est: ut adjungat Principibus Consiliarios excellentes eruditione & pietate: *quorũ moderatio, placidè occurrens rapiditati Dominorum, multa mitigat. Strigel. 2. Reg. 12.*

EXEMPLA.

I. Fuit Ioas pius erga DEUM, & justus in gubernatione: donec consilijs Iojadæ obtemperavit. Mortuo autem Iojada mores ipsius valde mutati sunt. *Idem ibidem. Vide Chronol. Bucholc. pag.* 381. 382.

II. Rehabeam spretis senioribus Consiliarijs valde desipit.

III. Alexander Magnus remotis vel potiùs sublatis Consiliarijs & Ducibus, Clito, Parmenione, & alijs, fit furiosus.

CXV.

Vsitatum est Principibus juvenibus, negligere Consiliarios majorum, seniores: & his ante-

ferre

ferre eos: quibus ipsi consueverunt. Peuc. in lect. Chron. 8. Martij, Anno 1572.

EXEMPLA.

I. Rehabeam Salomonis filius non acquiescit in consilio bono & salutari seniorum: sed præfert illis Iuniores, quibus cum adoleverat.

II. Cùm Xerxes consultaret de bello Græcis inferendo; præcipuæ in eo conventu sententiæ fuerunt Mardonij adolescentis, & Artabani senis. Mardonius suadet bellum. Artabanus senex dissuadet. Vincit tamen sententia Mardonij. *Vide Peucer. ibidem.*

III. Ludovicus XI. Gallorum Rex, filio suo Carolo hoc consilij dedit: ne quid mutaret in administratione regni: & antiquos amicos, familiares & ministros retineret: se enim reipsa expertum: in quot quantaq; discrimina, vel unica hac de causa venisset; quòd excellenti probataq; virtute viros ab aula pepulisset: exorto haud multò pòst Principum bello, quod commune bonum vocabant, & conspiratione multifaria.

IIII. Amicos elegit Titus (ait Tranquillus) quibus etiam post eum Principes, ut & sibi & Reipublicæ necessarijs, acquieverunt.

V. Quo nomine Claudianus Honorium laudat:

Vt fortes in Marte viros, animisq; paratos,
Sic justos in pace legis: longumq; tueris
Electos: crebris nec succedentibus urges. Hippol. à Collib. in Consil. p. 239. 240.

CXVI.

SEmper magni Principes & Heroës traditi sunt in disciplinā præstantib. magistris & præceptoribus. Nihil enim magis ornat nobilitatem: quàm literæ & Musæ. Sicut enim poma aurea in lance argentea sunt conspectiora: sic nobilitas literata est conspectior & multò illustrior. Strigel. part. 1. Chron. pag. 389.

Omnes qui ad Rempublicam accessuri sunt, anniti debent: ut optimis artibus sese instruant. Nemo enim sine varietate artium ad ullam rem illustrio-

rem ſatis ornatus poteſt accedere. Quanquam enim in heroicis & generoſis naturis acres ad virtutem impetus ſunt: tamen ſi non regantur doctrina, ſæpe aberrant. Idem 2. Sam. 12.

Nullus è Græcorum quondam Principibus, quos multos, & præſtantes ea natio protulit, nulli è noſtris, quorum & Italia, & Roma feraciſsima ſemper fuit, non inſtituti fuêre ſub optimis & clariſsimis præceptoribus. Iohan. Iovian. Pontan. lib. 5. de Obed. pag. 45.

EXEMPLA.

I. Etſi in Hercule maxima vis erat ingenij; tamen ad doctores deducitur. Extat enim Theocriti carmen: in quo ejus magiſtri recenſentur. Nec adoleſcens tantùm literas & Muſicam didicit: ſed ſenex etiam Atlantis doctrinam de ſiderum motibus percepit.

II. Quali doctrina inſtitutus fuerit Achilles, ſignificat Homerus, cùm ait, eum laudes clarorum Principum ludentem cithara decantaſſe. Qua ex re apparet, eum & hiſtorias & reliquam ejus ætatis doctrinam & Muſicam didiciſſe. Præceptoribus uſus eſt Phœnice Amyntoris filio, & Chirone Theſſalo.

III. Regum omnium haud dubiè ingenioſiſſimus Alexander, non modò primas literas, ſed univerſam Philoſophiam & medendi artem percepit. Sed obvia ſunt in hiſtorijs exempla plurima: quæ teſtantur, **Gubernatoribus opus eſſe omni genere doctrinæ.** (*De Alexandri præceptoribus vide Franciſc. Patrit. lib. 2. de regno tit. 8. pag. 106. 107. & lib. 2. de Repub. tit. 7. pag. 95.*)

IIII. An exiſtimandum eſt, Conſtantinum, niſi ad pietatem adjunxiſſet magnam eruditionem, potuiſſe controverſiam ab Ario motam vel intelligere vel judicare? Ille verò nequaquam erat in cœtu Epiſcoporum muta perſona; ſed cùm in diſputatione Arium dextrè refutavit ſua oratione, collectis Apoſtolorum & probatorum autorum teſtimonijs: tum pleraſq; alias Epiſcoporum contentiones eruditis ſermonibus mira comitate diremit.

V. Cùm David Salomoni filio regni ſucceſſionem deſpondiſſet: rectè erudiendum curavit: ut non ſolùm civilem diſciplinam tueri, ſed etiam gubernare religionem poſſet: eamq; ad rem delegit magiſtrum maximè idoneum Nathan Prophetam: qui cum religionis doctrina haud dubiè conjunxerat univerſam Philoſophiam, & regendæ Reipublicæ ſcientiam. Fuerunt enim Prophetæ non tantùm doctores: ſed etiam

gubernatores consiliorum pacis & belli. Hoc exemplum nostræ ætatis Principes imitentur: & filios suos optimis magistris erudiendos tradant: ut illos efficiant oratores verborum, actoresq; rerum: ut Phœnix apud Homerum dicit:

——— Comes atq; magister
Sum datus, ut præcepta tibi rerumq; bonarum
Verborumq; darem: rebusq; ut fortis agendis
Esses, & verbis posses orator haberi. Idem ibidem.

CXVII.

DEVS cùm servet aut mutet Imperia: Duces heroicos sæpe custodit peculiari modo. Strigel. part. 2. Chron. pag. 327.

Servat Deus magnos Duces, & Doctores excellentes tantisper: donec curriculũ suum absolvant. Idem part. ead. pag. 385.

Magni & heroici Viri sæpenumerò ab insidiis & periculis conservantur divinitus. Philippus Camer. in op. succis. cap. 30. pag. 130.

Heroicis naturis multa irregularia accidunt. Peucer. in lect. Chron. d. 19. Maij, An. 1571.

Deus subinde bonos Principes Reipublicæ conservat: atq; etiam in summis periculis mirabiliter tuetur ac liberat. Philippus in Locis Manlij pag. 601.

Principes habent suam quandam peculiarem fortunam. Idem pag. 599.

Dij immortales, ut præditos insigni virtute homines diutiùs servent: plerunq; imminentis Fortu-

næ impetum benignitate prævertunt. *Paulus Iovius lib. 16. pag. 332. b.*

EXEMPLA.

I. Romulum & Remum parvulos expositos Faustulus pastor reperit; & domum delatos conjugi alendos commendavit. De hac dissimiles sententiæ sunt. Aliqui dicunt conjugem vocatam fuisse Lupam propter rapacitatem. Alij affirmant, revera nutritos fuisse à Lupa. Potuit fieri, ut sicut sunt servati præter omnem spem; sic fuerint & miraculosè nutriti.

II. Sicut Cyrum tradunt à Cane nutritum esse.

III. Æsculapium à Capra. *Peucer. in lect. Chron. ut suprà.*

IIII. Alexander cum Satrapis Darij ad Granicum Phrygiæ flumen dimicans, divinitus servatus est. Nam cùm ei Dux Persicus Spithridates galeam decussisset: & incitato equo jam nudatum interfecturus esset: Clitus interveniens Alexandrum protexit: & Ducem Persicum occurrentem hasta transfixit. *Strig. part. 2. Chron. p. 326.*

V. Etsi Hannibali agitanti convivia inter Campanos à Perolla Pacuvij Calavij filio certæ insidiæ structæ erant; tamen ex his angustijs non tam intercessione Patris, quàm DEI providentia evasit. *Strig part. 2. Chr. pag. 385.*

VI. Tale exemplū recitat Plutarchus in vita Cæsaris. Cùm gubernator navis, quæ Cæsarem vehebat, cessurus esset fluctibus & tempestatibus: Cæsar præhensa gubernatoris dextra, qui ad ejus obstupuerat aspectum, Perge, inquit, generosè, perge audacter: nec extimesce quicquam: Cæsarem vehis, ac Cæsaris fortunam navigationis comitem. *Idem. 1. Paralip. 19.*

VII. Augustus Cæsar multas conspirationes ac conjurationes prudentia fatoq; evasit: priusquam fastigium Imperij attingeret, rerumq; potiretur. Cùm enim quidam felicem ejus statum odissent, L. Murena & Fannius Cepio, diversis morib. (nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus: Cepio & ante hoc erat pessimus) cùm inijssent occidendi Cæsaris consilia: oppressi autoritate publica, quod ij facere voluerant, jure passi sunt. Neq; multò pòst Ruffus Egnatius per omnia gladiatori quàm Senatori propior, collecto in ædilitate favore populi, quem extinguendis privata familia incendijs indies auxerat, in tantum quidem, ut ei præturam continuaret, mox etiam Consulatum petere ausus, cùm esset omni flagitiorum scelerumque conscientia mersus, nec melior illi res familiaris, quàm mens foret, aggregatis simillimis sibi, interimere Cæsarem statuit: ut quo salvo salvus esse non poterat, eo sublato moreretur. Sed neq; hic prioribus in occultando felicior fuit: abditusq; carceri cum conscijs facinoris mortem dignissimam vita sua obijt. *Cuspin. in Vita Augusti, pag. 8.* Suetonius scribit, Augustum vultu, vel in sermone, vel tacitum, adeò tranquillo sereneq; fuisse: ut quidam è primoribus Galliarum confessus sit inter suos, eo se inhibitum ac remollitum: quò minùs eum, ut destinârat, in transitu Alpium, per simulationem colloquij, propiùs admissus in præcipitium propelleret. Has vel similes insidias subijsse Octavium Augustum, testatur etiam Valerius Maximus, *lib. 9. cap. 11.* ubi exclamatione vehementi utitur contra eum: qui Augustum interficere voluerat. *Philip. Camerar. in Oper. succis. cap. 30 pag. 131.*

VIII. In simili periculo quoque fuit Tiberius successor Augusti, teste Suetonio. Parùm enim abfuit: quin à Rutheno, vel ut alij legunt, Bructero inter proximos versante occideretur. Equidē illis assentior: qui Rutero legunt. Ruteros enim Germani patrio nomine omnes equo merentes vocant. Hinc factum, ut Romani tanquā proprium Viri nomen expresserint; sicut Levino Torrentio quoq; placet. *Idem Cam. ibid.*

IX. Titus Vespasianus cùm duos amplissimi ordinis Viros, in manifesta adversum se conspiratione deprehensos, ut cogitatum scelus abnuere non possent, admonuisset: deductos in spectaculum, utrunq; circa se assidere jussit: petitoque ex industria gladio Mirmillonum, quasi ad explorandam aciem, uni atq; alteri dedit. Quibus perculsis, & constantiam mirantibus, inquit: Videtis ne potestates fato dari, frustraque tentari facinus potiundi spe, vel amittendi metu? Fratremq; Domitianum, ut Sextus scribit, parantem insidias, militumq; animos sollicitantem, flens sæpius obtestatus est: nè parricidio assequi cuperet; quod & se volente esset obventurum ei; & jam haberet: cùm esset potestatis particeps. *Cuspinian. in Vita T. Vespasiani, pag. 41.*

X. Tertium Trajani bellum, quod suscepit contra Iudæos seditiosos, antecessit ingens terræmotus in Syria: qui duravit aliquot dies: & multa ædificia evertit: quorum ruinis magna hominum multitudo oppressa est. Ipsum Trajanū scribit Dion à spectro eductum esse in locum tutiorem ex ea domo Antiochiæ: in quam diverterat. *Philip. lib. 3. Chron. pag.* 165. Idem cùm apud Agarenos in obsidione urbis cujusdam, fallendi hostes ergò, sine regio ornatu muros circumiret, magnum periculum vix evasit. Generosa enim canicies & oris majestas Principem prodidit: ut hostes, quem Regem suspicati erant, in eum frequentes sagittas conjecerint; quarum tanta vis fuit: ut qui pone Cæsarem sequebatur, transfixus fuerit. *Philip. Camer. Centur. 2. Oper. succis. cap. 6. pag. 27.*

XI. In illa celebri expeditione Hierosolymitana in Orientem, Gallorum & Anglorū Principes, insidijs hostilibus partim succubuerunt, partim vix servati sunt. Etenim fuit tunc temporis in Oriente quoddā genus hominum Assassinorū sive Beduinorum nomine in densis montib. habitantiū, & Domino cuidam parentium: cujus nullū aliud nomen cognoscebatur: quàm quòd Senē, sive Magnum montis appellabant. Is per speciem cujusdam paradysi voluptatis, quem eorū animis impresserat, tantū ab eis consecutus erat: ut solenni voto spondèrent: sese in Principes omnes sævituros esse: qui ipsorum sectæ adversarentur. Et sanè compertū est: Principes Christianos in tota illa expeditione, à nullis æquè atq; ab illa hominum fece fuisse infestatos. Eorum insidijs & Comes Tripolitanus occisus est: & aliquantò pòst Edvardus filius Regis Angliæ ab ijsdem oppressus, in suo ipsius cubiculo vulneratus est. Philippus Galliæ Regis filius, præmonitus de insidijs, in se illis locis compositis, coactus est ex illis finibus excedere. Et Ludovicus, quem Sanctū appellant, pater ipsius, ipse perditorū illorum conatus difficulter evasit. Atq; inde Assassini in Gallica & Italica lingua vocantur: qui cædē aliquam, aut alioquin atrox facinus dedita opera perpetrāt. *Phil. Camer. ut suprà.*

XII. Fridericus quoq; Cæsar hujus nominis primus, qui à colore pilorum Barbarossa vocatur, majus periculum, vt refert Albertus Cranzius (*histor. Saxon. lib. 7. cap.* 38.) vix evasit. Cùm enim castra sua haberet ad fluvium quendam: cujus citeriorem ripam hostes tenerent: & fortè solus cum famulo cogitabundus obambularet: quidam ex insidijs subitò in eum irruit: conatusq; est pertrahere secum Cæsarem in profluentem; hocq; perfecisset: nisi gladio ministri abacto latrone, Cæsar se explicu-

iſſet, illo per amnem ad ſuos natando revertente. *Idem pag.* 132. Idem Cranzius (*lib. 6. cap.* 45. *de rebus Saxon.*) ſcribit, Cæſarem Fridericum I. Erfordiæ in conventu D. Petri, mirabiliter ſuper latrina periclitatum fuiſſe: cùm collapſis trabibus, vix ad cancellos feneſtræ ferratos adhæſiſſet. Perijſſe autem in iſtis ſordibus, cùm alios Nobiles; tum Henricum Schvartzeborgenſem Comitem: qui exitus ſui præſagium quoddam ferebat in proverbio; Si, inquit, hoc fecero: mergar in latrina. *Idem Camerar. cap.* 86. *pag.* 421.

XIII. Magnum quoq; periculum evaſit Henricus III. Imperator: cùm profecturus in Hungariam, ſecundo Danubio deveheretur; & à Richilta vidua Adalberti Ebersbergij magnificè hoſpitio & convivio exciperetur. Dum enim Cęſarem ea ſupplex orat; ut Boſenburgum & prædia nonnulla, quæ maritus ipſius poſſederat, VVelphoni nepoti ſuo ex fratre tradat: & Cæſar extenſa dextra poſtulatis annuiſſet; repentè contignatio collabitur. Henricus in alveum ſolij balnearij illæſus cecidit. Verùm Bruno Epiſcopus VVürceburgenſis, cognatus Cæſaris, qui poſtea in numerum Divorum relatus eſt, Alemanus præſes Ebersbergenſis, & Richilta margini tabelliſq; lignei labri graviter alliſi, paucis pòſt diebus hoc caſu extinguuntur, teſte Aventino, *Annal. Bajor. lib.* 5. qui etiam recenſet: quale ſpectrum ſub imagine atri Aethiopis, paulò antè in ſaxo eminentiori apparuerit: & quomodo Brunonem cum Cæſare navigantem compellaverit. *Idem Camerar. cap.* 30. *pag.* 132. *Vide in Regulis Oeconomicis, Reg.* 2. *exempl.* 36.

XIIII. Non minus periculum evaſit Henricus IIII. Imperator prope Nemetum Auguſtam: ut ibidem Aventinus refert: cùm arte Annonis Archiepiſcopi Colonienſis in navim ornatiſſimam ad abducendum eum illectus eſſet: atq; ad necem ſe duci ratus, è navigio in Rhenum ſe projeciſſet. Ibi enim perijſſet: ni Ecberti patruelis ſui induſtria, cùm jam in oculis omnium ſubmergeretur, ſervatus fuiſſet. *Idem ibidem.* Mira quoq; protectione divina ille ipſe inſidias & præſentiſſimum periculum Romæ in templo S. Mariæ Aventinæ evaſit; quam hiſtoriam Benno Cardinalis, ſicut à Balæo refertur, ita recenſet. Henricus Imperator ſolitus erat frequenter ire ad orationem, ad Eccleſiam Sanctæ Mariæ: quæ eſt in monte Aventino. Pontifex autem cùm per exploratores ſuos omnia ejus opera diligenter inquireret; locum, in quo frequentiùs Imperator, vel ſtans, vel proſtratus orabat, notari fecit: & quendam promiſſa pecunia ad hoc induxit: ut ſupra trabes Eccleſiæ (ſanctum Papæ conſilium) occultè lapides magnos collocaret; & ita aptaret; ut de alto ſuper caput orantis Imperatoris demitteret, & ipſum contereret. Quod miniſter tanti ſceleris cùm feſtinaret implere: & lapidem magni ponderis ſuper trabes aptare vellet; lapis pondere ſuo eum traxit; ac fracta ſub trabibus tabula, & lapis, & ille miſer homo, DEI judicio, in pavimentum Eccleſiæ cecidit: & eodem lapide contritus penitus eſt. Hujus rei geſtæ ordinem poſtquam Romani cognoverunt; pedem illius miſeri fune ligaverunt: & triduo per plateas urbis ad exemplum trahi fecerunt. Imperator autem ſolita clementia juſſit eum ſepeliri. *Idem Camerar. cap* 98. *pag.* 494.

XV. Sigiſmundus Imperator, qui annum jam agebat vicеſimum, Vngariam, ne regnum amitteret, cum exercitu ingreſſus, ſuſceptiſq; inſignib. & ornamentis regijs, ac nuptijs celebratis, de Horvatio parricida, qui Reginam viduam Ludovici in aquam demerſam ſuffocârat, & alijs triginta duobus, qui cum illo de abrogando Sponſæ ſuæ regno conſenſerant, ſupplicium ſumpſit. Hac ſeveritate irritati Vngari, captum Sigiſ-

mundum

mundum tradiderunt custodiendum ad exquisitam corporis pœnam fœminæ viduæ, cujus maritum è nobili familia Garenorum inter factiosos supplicio affecerat. Et ex custodia liberatus divinitus, cùm promissis amplissimis iratum viduę animum placasset: mox regno recepto præsidijsq; firmato, autorem captivitatis Stephanum Veivodam securi ferijt. *In Chron. Philip. lib. 5. pag. 626.*

XVI. In infelici nostrorũ cum Turcis cõflictu ad Varnam, singulari modo DEUS Iohannem Hunniadem texit: ut superesset Vngariæ: ac hostem post victoriam progressurum reprimeret: turbatasq; regni res atq; rationes constitueret; quod egregiè præstitit. Deinde etsi ipsius consilia perfidus vicinus Georgius Despota Serviæ, beneficiorum perceptorum, præstitæq; ab Vngaris defensionis immemor, hosti prodidit: quo factum, ut bis ille infeliciter pugnârit cum Amurathe: servatus est tamen divinitus: ut ex duorum Turcorum manibus, cùm non agnosceretur, sese eriperet, altero jugulato, altero in fugam conjecto; & cùm ab eodem Georgio interceptus esset: reposcentibus Vngaris redderetur. *In ejusdem Chron. pag. 640. & 650.*

XVII. Est in historia Megapolensium Principum: quomodo aliquis ex Ducibus in bello adversus Turcas captus, postea in Aegyptum ductus sit, ut ibi serviret. Elapso aliquo tempore Livoniensis quidam magister tormentorum, factus est Soldanus Aegypti. Hic cùm novisset illum Ducem: vocat eum ad se, dicens: Vetus fuit inter nos amicitia: & ego tecum sub pàtre tuo militavi: à quo plurima in me beneficia sunt collata: pro quibus meam erga te gratitudinem iterum declarabo. Memor igitur illius nostræ veteris amicitiæ, & beneficiorum tui patris, mittam te in patriam. Dux aliquandiu Suldano acquiescere noluit, dicens: se non ægrè ferre servitutem: quam tamen si ipse magis lenire vellet, sibi gratum fore: quod si faceret, se non admodum cupere in patriam reverti: quòd vereretur, suos ipsi fidem non habituros esse: & arbitraturos, quòd sit impostor. Adhortanti Soldano tandem acquiescit: is navim ipsi prospicit, addito viatico & mediocri comitatu. Ibi cùm præternavigarent Macedoniam: rursus in mari à piratis capitur; & in Aegyptum ad eundem Soldanum reducitur, cui dixit: Vides, DEUM me redire in patriam non velle: manebo potiùs hic. Sed Soldanus Ducem denuò instructum viatico & majore comitatu mittit in Cyprum; ubi invenit (DEI providentia sic ordinante) suam conjugem; cum qua in patriam profectus est. Postea verò per totam vitam ipse cum suis pro hac liberatione DEO gratias agere solitus est. *Philippus in Locis Manlij pag. 21.*

XVIII. Maximilianus I. Imperator, cùm aliqui ipsum sequentes interficerentur, & ferirentur globis, dicebat: Non oportet vos meam audaciam imitari. *Idem pag. 599.* Qui ex Germania in Italiam per salebrosas montium cautes, per aspera saxa, per altas ac præcipites valles, atq; per amœnissimas Oenipónticas ac Tyrolensium vias contendunt: præterquam quòd arces, villas, elegantesq; urbes conspiciant: in præaltis etiam scopulis rubricaprarum greges, earumq; miram ac jucundam venationem frequenter vident: quæ per rupes & saxa, instar avium volitantium, saliunt: & in tantam altitudinem scandunt: ut visum fallant: & exigui videantur esse cuniculi. Hujus venationis occasione, monstratur locus in sublimi rupis pariete, in quadrum excisus: & in eo imago crucifixi Salvatoris nostri; altitudinis quadraginta pedum; quæ ab imo cernentibus, vix bipedalis apparet: in memoriam rarissimi casus ibidem posita. Qui quidẽ casus ita narratur. Postquã Maximilianus Cæsar, Friderici Augusti filius, imperito prorsus ardore, juveniliq; nimia audacia feras istas insectãdo (ut cacoëthes

illa venandi in adolescentibus Principibus plerunq; vehementer flagrare solet) eò loci evasisset: unde nec referre pedem: nec ulteriùs progredi posset: nisi in præcipitium: stabat attonitus in abrupto loco infelix ille Princeps, temeritatem suam culpans ipse, famis diræ longa rabie, vel morte violenta vitam ibidem finiturus. Stupebat animus: horror & tremor artus occupaverant: & obversabatur ubiq; tristissima mortis imago. Si altum respicit; nivosa cacumina & scopulorum ingentes minæ capiti imminent; & ut Silij Poëtæ verbis dicam:

——— caligat in altis
Obtutus saxis; abeuntq; in nubila montes.

Sub pedibus occurrunt, tartareus veluti abyssus:

——— & regni pallentis hiatus
Ad manes imos, atq; atra stagna paludis.

A tergo & lateribus, Marpesiæ cautes, non ferro, non flammis, non aceto Punico domandæ, viarum accessus occludebant. Nec funes aliavé instrumenta, quibus extraheretur è periculo, ad ipsum alicunde protendi poterant; nec semita quæpiam, lapicidarum labore menstruo parari. Stabant gregatim hinc inde comites ac ministri, consilij prorsus inopes: Dominumq; suū miserum à longè non sine lacrymis prospectant: quem juvare non poterant. Ipse autem cùm jam noctes atq; dies integros duos in tam afflicto statu continuè permaneret: nec ulla salutis spes residua esse videretur: mortalis hujus vitæ cupidinem pius Princeps abijcere, & qua ratione tutiùs beatioris vitæ cœlestem in locum transire posset, cogitare cepit. Appellat magna voce suos; jubetq; ut quàm primùm Sacerdotes sacrosanctam Dominici corporis eucharistiam adferrent: & è viciniore, quo possent, loco sibi monstrarent: ut, quando corpus mortali cibo reficere non daretur; saltem oculos à longè mentemq; immortali viatico, quantū concederetur, nonnihil muniret: DEVMq; Servatorem suum præsentem adoratione postrema, reconciliare sibi posset. Satisfactum tam pio Principis desiderio quàm diligentissimè. Sed luctus interea magnus per universam provinciā spargitur, fama tam acerbi casus divulgata. Deplorabant parentes dilecti ac unici filij sortem infelicem: & infaustā orbitatem detestabantur. Curia, Senatus, ac ordines universi, crudeli fato spei optimæ Principem adolescentē sibi sublatum mœrebant. Populus omnis publicè vota pro Principis sui salute suscipiebat: in urbibus oppidisq; singulis templa atq; ædes sacras, magna utriusq; sexus frequentia, supplex circuibat, iram divini numinis deprecando. Flectere cœlestium iram mortalia vota, precesq; pias, veluti miraculo quodam tum innotuit. Cùm enim jam ope destitutus humana Maximilianus in scopulo, cura fragilis vitæ prorsus abjecta, nil ageret aliud: quàm immortalitatis, DEIq; Servatoris sui contemplatione semet occuparet: audit non procul à se strepitum: circumspiciensq; videt arreptare per rupis costas juvenem quendam ignotum, habitu rusticum, dimovere ingentia saxa, & collem parare. Qui cùm ad ipsum accessisset; porrecta dextera, Macte, inquit, animo virtuteq; tua Princeps: vivit & adest, qui te servare potest: depone metum inanem; & me sequere: actutum te in tutiora loca traducam. Vti Sol per densas nubes clarior emergit: ita mox anxij pectoris, angore detersо, serenior redijt animus: confidenterq; ducē sequitur. Et paulò pòst in patentiore via positus, semet ex Orci faucibus ereptum videt; liberatorisq; sui industriam non satis admirari potest. Ad descendentem deinde fit magnus comitum ministrorumque nobilium concursus: ubi inter congratulantium turbas ducem suum perdidit. Pallidus & ine-

dia

dia languidus excipitur equo: domumq; cum summa lætitia à suis reducitur: luctu publico confestim in maximum gaudium converso. Postero die cùm læti patris edicto promulgato, dux ille ubiq; terrarum quæreretur: quò præmio merito posset honorari; nec diu quæsitus inveniretur: cognitum pariter & creditum est: Evangelum custodem bonumvé Genium fuisse à DEO missum: ut adolescentem Principem ad maxima Reipublicæ Christianæ commoda,& ad Austriacæ domus incrementū grande,ab immatura morte servaret. Quam opinionem postea res ab ipso præclarè gestæ plurimùm confirmarunt. Ad rei memoriam pius Princeps semitā lapicidarum labore muniri, & in eodem periculi sui loco,crucifixi Servatoris nostri imaginem conspicuā è via poni curavit; uti peregrinantes, divini auxilij gratiam ubiq; pijs esse paratam in periculis, inde cognoscerent. Hanc Maximiliani Cæsaris fortunam Germanus Poëta quidam non indoctè sic attigit in Hodœporico sive Itinerario suo:

Postera rore levi virides Tithonia campos
Sparserat: ad scopulum cursu pervenimus altum;
Hic ubi sectatus ter Maximus AEmylianus
Alta in rupe capras, finisset turpiter ævum:
Ni DEUS ad majora virum servasset: opemq;
Auxilio agricola penè ipsa in morte tulisset.

Meminit item Georgius Sabinus itineris Italici Hodœperico suo his versibus:

Iamq; tenebamus, qua spumifer æstuat Oenus,
Ardua carpentes sub juga montis iter.
Cujus in abrupto per noctes vertice Cæsar,
Dive, tuus quondam, Carole, sedit avus:
Silvestres quando capreas, damasq; bicornes
Ausus in aërea figere rupe fuit:
Culmen & ascendit juvenis temerarius: undè,
Cùm vellet, potuit non revocare gradum.

Hactenus Georgius Braunius in quinto Urbium theatri Tomo, sub descriptione vallis Oenipontica, fol. 59. De eodem Maximiliano extat & in historia de rebus gestis Fronspergiorum lib. 2, pag. 24. hac narratio: Als Käyser Maximilian vor Meyland lag/hat Häuptmann Suggar einen Hauptman auß den Schweitzern gefangen / bey deme man Brieffe funden / vnd der bekandt / das sich die Schweitzer wolten zusammen thun / vnd den Käyser dem Frantzosen vbergeben. Der Vrsachen halben hat der Käyser M. Antonio de Columna vertrawlich zuerkennen geben / es sey nicht Geldt verhanden / sondern Auffruhr vnd Vntrew des Kriegßvolcks / fürnemlich der Schweitzer / zubesorgen. Vber das sey jhme dieselbe Nacht im Schlaff sein Vranherr / Leopold Ertzhertzog zu Oesterreich / den die Schweitzer zu Sampach erschlagen / deßgleichen sein Schwäher / Hertzog Carl zu Burgund / den die Schweitzer zu Nanse vmbgebracht / beyde in bluttigen Kleydern fürkommen / Das sey jhme eine Warnung / das er sich da nicht solle in Gefahr begeben. Darauff ist er wider vbers Gebirge für Laverß / vnd vber den Noß gen Trient kommen / mit sechs Hundert Pferden.

XIX. Ludovicus XII. Rex Galliæ, qui proximus fuit ante Franciscum; postquam diu exul apud Imperatorem Maximilianum fuisset; vocatus est rursum ad regnum. Erat autem pulsus in exilium à Carolo Gibboso: & evaserat in habitu mulieris. Veniebat igitur ad Imperatorem Maximilianum: apud quem vivebat: donec iterum in regnum Galliæ revocaretur. Ita divinitus est custoditus; & in regnum suum restitutus. *Philip. in Locis Manlij pag. 22.*

XX. Legimus in historijs, Gabrinum Fundulum Cremonensium Dominum, ante obitum confessum fuisse: Cremonæ de altissima turri, quam propter altitudinem & pulchritudinem spectandi causa ascenderant Sigismundus Imperator & Iohannes Pontifex XXIII. utrumq; constituisse præcipitare: conscientiæ tamen terrore à facinore tanto abstinuisse. *Philip. Camerar. in Oper. succis. cap. 30, pag. 130. Idem etiam Centur. altera, cap. 7. pag. 31.*

XXI. Duces Saxoniæ fratres, Fridericus Elector, & Iohannes, in Albi à Torga VVitebergam navigarunt: cùm recens soluta glacie, magnæ moles congelatæ Albi innatarent. Hæ navim utrinq; quassarunt: ut cùm VVitebergæ in ripam, vicinam arci, egressi essent: carina navis mox latè finderetur: & latera resoluta deciderent. Intuentur id spectaculum Principes stantes in ripa, cum magna admiratione, cogitantes, quanto in periculo fuerint, & agnoscentes, divina ope navim servatam esse integram, donec ipsi inde egressi essent. Tandem post longum silentium inquit Dux Fridericus ad fratrem: Fateamur nos divinitus servatos esse: & grati beneficium DEI celebremus: qui nos, & in hoc periculo, & in alijs, protexit. Quòd autem nobis egressis navis dilaceratur: profectò metuo post nos nostræ navis, id est, domus Saxonicæ dilacerationem. *Philip. in Locis Manl. pag. 22. Et Peucer. lib. de Divinat. pag. 44. b.*

XXII. Romæ in summitate Panthei, quod M. Vipsanius Agrippa ædificari maximis impensis curavit, opus sanè mirandum, & ex vetustis structuris, quæ hodie conspiciuntur, ut opinor, omnium integerrimum, monstratur locus: ex quo Italus quidam, Carolum V. Imperatorem, cùm hoc ædificium perlustraret, per impluvium, vel, si mavis appellare, fenestram, quæ unica, sed magnæ capacitatis, in fastigio hujus ædificij conspicitur, præcipitem dare, nescio an ambitione quadam, vel cupiditate vindictæ, odio, aliave de causa, constituisse dicitur. Verùm deterritum majestate & autoritate Cæsarea, ab hoc suo scelerato proposito destitisse. Hocq; suum sceleratum intentum illum deinceps, antequam ex hac vita decederet, parocho suo fassum fuisse. *Philip. Camerar in Op. succis. cap. 30. pag. 130.* 2. Imperator Carolus V. sæpè in magnis periculis, quorum illud inter cætera non minimum fuit, cùm in expeditione Aphricana reliquas juxta se naves mergi, sibique idem periculum instare videret, tamen divinitus ex hoc, sicut ex plurimis alijs servatus est: sicut dixit ad me Granuelus: O malum hospitium, ô malum hospitium mare. Pinxerunt quidam Imperatorem Carolum V. dormientem, & Christum abigentem illi muscas: quod fecerunt in ignominiam eorum: qui Imperatori struxerant insidias: quæ tamen divinitus impediebantur. *Philip. in Loc. Manl. pag. 20.* 3. Quando Franciscus Rex Galliæ conjunxerat sibi Venetos, Pontificem Romanum & Italiam contra Imperatorem: tunc fœdus illud vocabatur Liga Sancta. Sed tamen nihil effecerunt. Rex enim captus: Veneti sunt facti supplices, procumbentes in genua: & difficulter impetraverunt pacem, quamvis deprecante pro eis Pontifice Romano. *Idem pag. 601.* 4. Videtis quantæ sint conspirationes contra nostrum Imperatorem Carolum. Italia & aliæ regiones consentiunt in

interitum

interitum Aquilæ: sed tamen hæc Aquila divinitus servatur à fulmine Gallico, Italico Turcico & aliarum conspirationum. *Idem. pag. 600.* 5. Retulit amicis Petrus Apianus: se in bello Germanico, Ingolstadio ad Carolum in castra urbi tum vicina, evocatum fuisse: ut in machina, certis rotulis orbes circumducentibus, repræsentante Placatum fuisse: ut in machina, motus proprios, aspicienti certiùs & accuratiùs singula monstraret. Cùm verò illo ipso die, qui Cal. Septembris An. 1546. proximè antecessit, globi ex hostium castris emissi circumvolitare magno agmine cepissent; trepidante se & caput subinde inclinante, Carolum prorsus nulla timoris significatione edita, pedem loco nusquam movisse. *Chytræus in orat. de Carolo V.* 6. Franciscus Robortellus *in oratione funebri Bononiæ habita de vita Caroli V. Imperatoris* ita inter cætera ait: Carolo in Hispaniam profecturo, cùm sedatis jam fluctib. nautæ navem conscendẽdi tempus esse dicerent: & pestis in locis maritimis indies magis invalescere nunciaretur: Cæsar eundum, inquit, nec prætermittenda tam bona tempestas: pestis Augustum, pestis Cæsarem, pestis Carolum ullum nunquam attigit. Non multis diebus pòst, ad portum, qui est ad Laredum oppidum in Calabria, appulit. Factum id est Anno 1556. 7. Idem Robortellus: Stabat Carolus Imperator in acie intra vallum & stationes armatus, exiturus ad prælium cum copijs adversus hostes. Illi ex proximo colle, qui castris imminebat, magna balistarum & tormentorum vi Cæsarem repellere ac deterrere conati sunt. Cumq; alij suaderent, ut exercitum longiùs à colle abduceret; alij de ipsius salute magis solliciti orarent, ne in prima acie staret: illis quidẽ dicitur respondisse: Canes, qui latrarent, non esse extimescendos; his verò; nè metuerent, se enim præsidio DEI satis esse tutum. Factum Anno 1546.

XXIII. Fridericus Marchio Misnensis, invitatus est à Duce quodam ad convivium, in oppidum Madeburgum. Inter prandendum autem venit percussor: qui debebat interficere Ducem Misniæ: & impetum in ipsum facit. Adest tum fortè civis quidam Freibergensis, inijciens sese inter Ducem & percussorem: qui tam fortiter defendit suum Dominum: ut ipsius vulnera exciperet: ac tandem ipsum percussorem interficeret. *Philip. in Locis Manl. pag. 601.*

XXIIII. Miserat in Pomeraniam gubernatorem Lescus Suantopultum. Is, florens opibus & gratia populari, volebat se nominari Principem Pomeraniæ: & juvabat eum Vladislaus Dux Polonię majoris, gener ipsius. Lescus, re deliberata cum Henrico Silesio (qui Barbatus dicitur) quem amabat ut patrem, statuit eum publico conventu Principum Poloniæ, tanquam seditiosum, opprimere sine armis, cùm magna esset potentia Suantopulti. Indicitur igitur conventus totius regni, in villa quadam Poloniæ majoris, Gausana: & vocatur eò Suantopultus: sed ipse jam præmonitus de suo periculo, vicissim struebat insidias vitæ Principum omnium: ut deleta stirpe regia, dominatum totius regni invaderet. Atq; ita decimo quarto die Novemb. adjutus à genero, Principes, Lescum & Henricum, qui tunc balneum ingressi erant, cum armatis adoritur. Lescus, hortantibus & sublevantibus eum suis, in equum nudus exilijt & fugit: sed Suantopultus eum tanquam verum hostem persequens, quamvis acerrimè sese defendentem, obtruncavit. Interea Henrico, qui ex ætate jam gravis erat, & ad fugam ineptus, immissi sunt percussores in balneum: quo jam ex vulneribus collapso, objecit sese gladijs hostium quidam Germanus, peregrinus de Visenburg: qui transfixus gladio, demum sese projecit in Henricum: ibi sicarij, cùm utrumq; exanimem putarent, discesserunt. Henricus autem se colligens, clàm lectica Vratislaviam delatus

eſt: & poſteritatem Viſenburgij ad magnas opes & honores evexit. Ita divinitus bonus iſte Princeps, ex media morte retractus & ſervatus eſt, virtute ſui miniſtri: ſicut Alexander à Clyto ad Granicum: & recens ad Peſtum Hungariæ à viro nobili Princeps Mauritius. *Curæus in Annalibus Sileſiæ pag 62.*

XXV. Cùm abſens Imperator Carolus V. in Germania res nondum pacatas componeret: accerſitus eſt quidam ingenio, prudentia, alijſq; multiplicibus virtutibus excellentiſſimus Princeps ad gubernationem Hiſpanię & vicinorum regnorum. Ibi dum vel animi cauſa, vel exercendi corporis gratia, venationi ad Granatam vacaret: cumq; in ea venatione cupiditate inſequendi feram oblatam, longiùs à comitatu ſuo diſcederet: à ſuis relictus diu in denſiſſimis ſilvis vagatus eſt: accedente jam nocte, ſolicitus (ut qui ſibi à feris in illis locis immaniſſimis, & alijs nocturnis incommodis timeret) circumſpectat, ſi quis ſibi locus daretur; quo ſe in tutum reciperet. Itaq; procul conſpecta paſtoris caſula, citato equo ad eam pervenit: rogatoq; paſtore, ut ſibi apud eum diverſari ea nocte liceret, is omnia benignè pollicitus, deſcendere de equo jubet, & tugurium ingredi. Erant porrò domi apud paſtorem ſex numero: utiq; præter illum filius circiter viginti annos natus, tum oppidò robuſtus, & ad quodvis facinus aggrediendum idoneus: præterea uxor cum parvula filia & nuru; quæ paulò antè nova nupta in familiam ruſtici conceſſerat. Princeps ubi ad terram equo deſilijſſet: eumq; tradidiſſet opilioni curandum: caſam ingreditur: ac dum tenuis cœnula ſibi paratur: ad ignem aſſidet, nihil quicquam ſuſpicans mali. Interea cùm ij, qui domi erant, hunc Principem minimè noſſent: neq; ipſe, quiſnam eſſet, cuiquam aperuiſſet: illi tamen cum eleganter amictum, & præclaris alijs ornamentis corporis & animi ornatum viderent, rati, eum eſſe magnum omnino aliquem atq; opulentum Virum: opimæ inhiantes prædæ, fœda deterrimaq; de illo perdendo conſilia ineunt. Itaq; cœnati, cubile (in peranguſto cubiculo, quod quidem hoſtiolo vetuſtate putri, & cardinibus diluxatis, ac malè cohærentibus, ægrè claudebatur) ei conſternunt. Dumq; ea parantur: nova nupta filij, ſive, quòd hujusce conſilij ab initio particeps fuiſſet, factiq; conſcia, cujus poſtmodum eam pœnituiſſet: ſive (id quod credibilius eſt) non adhibita conſilijs, tantùm ex nutibus ipſorum & concurſationibus rem perſenſiſſet: tandem vel atrocitate rei comota, vel egregij Principis ſibi ignoti vicem miſerata, fidem ab eo ſtipulata, ne ſe proderet, illi perdita conſilia detegit. Is, licet facilè potuiſſet, apertè faſſus, quisnam eſſet, illud periculum declinare; maluit tamen virtuti propriæ, quàm fidei paſtorum, & eorum præſertim, quos ſemel infidos atq; impios expertus eſſet, ſeſe committere. Itaq; magno & erecto animo ſtatuit: ut periculum potiùs, quàm eorum perfidiam ſubiret. Quamobrem in cubiculum ſibi ad inſidias paratum, ab hoſpite perductus, haud gravatim ſe recipit: ibiq; occluſo oſtio, eoq; objectu gravioris arcæ, benè opilato, tum in manum ſumpta bombarda ad omnes caſus ſubeundos paratus, cepit intrepidus obſervare, quo res caderet. Paſtor cùm illum de venatione ac via feſſum vidiſſet: ubi ſomno preſſum dormire credidit; ſuſpenſo gradu ad oſtium accedit: ac manu prætentat, nihil ratus fore, ut id clauſum interiùs offenderet. Quod ubi præter ſpem illi accidiſſet: petit à Principe, ut ſibi oſtium aperiat: eſſe cur velit neſcio quid ſtraguli ex arca promere. Is verò cùm omnia perſenſiſſet: ut qui nihil dormiret: Apage te (inquit) cum tua iſta importuna diligentia; ego jam in ſomno compoſitus, nihil eſt cur oſtium recludam. Tum ille primùm indignari, clamare, quiritari, ſe perditum ac proditum prohiberi rebus ſuis: deinde ad arma currere: vim apertā parare: poſtremò pa-

us bo-
; ficut
Prin-
s com-
ius ex-
oi dum
cumq;
ecede-
icitus
eret)
con-
ude-
et, &
illum
ggre-
nup-
; tra-
r : ad
hunc
amen
m vi-
inhi-
ubile
uxa-
no-
cu-
lijs;
cita-
lata,
quis-
asto-
mit-
erfi-
du-
penè
epit
n vi-
manu
pem
guli
(in-
t cur
pro-
pa-
làm

te
r

po
Zele
ſticis
lis (q
Factum
Iohannes

S*Vb*
p

r.

qui
tit. 5.

natus
nceps

co
vi
in
ni
ge

qu
per
reli
ren

ret

def
obl
con
in c

V
len
fui
fue
nu

de
Io

r
ca

contra se missum, primo impetu armis impedimentisq; exutum, in urbem usq; ... vit. Secundo autem prælio Critiam Tyrannorum ducem fortissimè dimica... interemit; quo quidem facto, oppressam patriam liberavit; multatis exilio Tyra... nis, qui prælio superfuerant; & decem duntaxat civibus; qui sævissimam prætura... gesserant.

III. Theopompus apud Lacedæmonios regiam autoritatem ad mediocritatem quandam subegit: Ephorosq; primus instituit. Et cùm aliquando ab uxore quasi per ludibrium carperetur: Nonne erubescis, quòd filijs minorem regiam autoritatem relinquis, quàm a majoribus accepisti? prudenter admodum respondit: Non minorem eis, ô mulier, sed longè magis stabilem ac diuturnam relinquo.

IIII. Iulius Cæsar oblatam sibi regiam potestatem abdicavit: Dictaturæ nomen retinuit; quò magis invidiam fugeret.

V. Clisthenes, qui apud Sicyonios tyrannidem à patre acceptam exercuit, modestè admodum cum civibus suis se gessit: & cùm præstantissimus esset in re militari: oblata præmia pro victoria repudiavit: & judicem quendam, qui judicio victoriæ suæ contradixerat, muneribus affecit: ut populo ostenderet: se mediocritate quadam uti in cives suos; suumq; imperium non esse formidandum. *Idem pag* 282. 283. 284.

VI. Pisistratus populi favore solium conscendit: at ejus filij cùm duriùs violentiusq; se gererent, interempti sunt ab Armodio & Aristogitone: quæ res adeò grata fuit Atheniensibus; ut nomina & statuæ eorum, qui libertatis recuperandæ autores fuerunt, ne a servis unquàm conspici possent, publico decreto sancitum sit. Iniquum nimé eis visum est; autorum libertatis imagines servili oculo pollui. *Idem pag.* 289.

CXXXV.

SÆpe quod privatum hominem decet: Principem non decet: ne sordidus habeatur: nec seipsum dedecoret, Remq; publicam, ac Principis majestatem. Iohan. Iovian. Pontan. lib. 4. de Obed. pag. 34. b.

Principibus sordidum visum est, ex mercaturis & negociationibus augere facultates: & privatorum impedire lucra. Petr. Gregor. Tolos. lib. 4. de Repub. cap. 7. pag. 206.

EXEMPLA.

I. Ipsi novimus regulos quosdam, quos pudeat nominare, tam improbè ava-[illegible]s: ut ne ab alijs, quàm ministris suis, etiam quæ alendis corporibus necessaria sunt, [illegible]nderentur, publico edicto caverint: quod quidem tyrannorum est.

II. Carolus Malatesta Princeps Ariminensis, dicitur pincernam suum usq; ad excandescentiam objurgasse: quin etiam verberasse: quòd poculum, in qua musca desederat, pavimento effudisset: potuisse eam muscam tum gladiolo, tum frustillo panis vino eximi.

III. Robertum Regem Neapolitanum, à quo multa & pessima avaritiæ exempla in nostram usq; ætatem defluxere, propter aviditatem ingenij, & pecuniæ studium vehementius, hodie quoq; Fiscalem nominant. *Pontanus ut suprà.*

IIII. Cùm aliquando ad Constantinopolitanæ regiæ portum, navis oneraria, pondere farcinarum gravis, eoq; usq; ad postremum vinculum referta, appulisset: Imperator Theophilus supernè prospectans, navemq; admiratus, per pedisequum, cujus ea esset, percunctatus, ut Augustæ suæ uxoris esse cognovit, recens à mercatura reductam: quam ab Imperatrice missi in Syriæ partibus fecissent: si quid alij sarcinarum in navi haberent, id statim eos efferre jussit: & nihil, quod ad Augustam pertineret, attingere. Quo facto, pulsis inde nautis, igne injecto, navim cũ ipsis sarcinis cremavit, Imperatricem maledictis incusatus: Mercaturam, inquiens, privatis hominib. esse attributã: ut ea tolerandæ vitæ occasionẽ habeant: nec mercaturæ emolumenta a Principibus intercipienda esse: unde tenuioris fortunæ homines victum sibi compararent.

V. Probatur lex Thebanorum, jubens, ut nemo habilis sit ad honores Reipublicæ suscipiendos: nisi decem annis à mercatura destitisset.

VI. Apud Romanos etiam cautum, ne negociatores militarẽt: nisi negociationem relinquant: quemadmodum & militibus negociari interdictum est, nisi velint militia privari.

VII. Ita & de nobilioribus statutum. *Petr. Greg ut suprà.*

CXXXVI.

R*Es ostendit, plurimùm exempla gubernatorum in utramq; partem valere.* Sed maximè valent in his: quorum est domestica familiaritas & assiduitas cum Domino. Vt enim timiditate Ducis, languefieri solet totus exercitus: sic ejusdem fortitudine ad res magno animo gerendas exuscitatur. Et verum est illud Platonis: Quales in Republica Principes sunt: tales reliqui solent esse cives. Eandem sententiam expressit Claudianus:

Scilicet in vulgus manant exempla potentum.
Regis ad exemplum totus componitur orbis.
Vtq; Ducum lituos, sic mores castra sequuntur.

Verè igitur quidam dixit: Malo habere exercitū Cervorum, duce Leone: quàm Leonum exercitum, duce Cervo. *Strigel. 1. Samuel. 17. Et 1. Sam. 3.*

Cupiditatibus Principum & viciis infici solet tota civitas. Nec verò tantum mali est peccare Principes: quanquam est magnum per se ipsum malum: quantum illud, quod permulti etiam imitatores Principum existunt. Non solùm enim vicia concipiunt ipsi: sed ea infundunt in civitatem: neq; solùm obsunt: quòd illi ipsi corrumpuntur: sed etiam quòd corrumpunt: plusq; exemplo, quàm peccato nocent: ut Cicero in tertio de Legibus præclarè dixit. *Idem 1. Samuel. 15. Et Petr. Greg. Tolos. lib. 6. de Repub. cap. 3. pag. 308.*

Plerunq; sunt similes Principum & aulicorum mores & opiniones. Vt Salomon inquit Proverb. 29: Princeps amans mendacia, habet omnes ministros impios. Id his bellis dictis Græci efferunt: Quales Dominæ, tales catellæ. Item: Quales Dominæ, tales ancillæ. *Idem Strigel. 1. Samuel. 18.*

Magna vis est exemplorum in utramq; partem. Vt enim à bonis discuntur bona, secundùm Theognidem: ita qui inter malos versantur: ij etiam, si quid fortè bonæ mentis habent, celeriter amittunt. *Idem in orat. de Salomone.*

Quando mala exempla semel incipiunt vagari: postea nō facilè tolli possunt. Et magnā inprimis vim habent Regum exempla. Plùs enim his vulgus movetur: quàm ullis aliis doctorum commonefactionibus. *Peucer. in lect. Chron. die 2. Octob. Anno 1570.*

Consiliariorum culpæ quamvis mediocres fuerint, magnorum solent esse malorum causæ. *Ioh. Iovian. Pontan. lib. 4. de Obed. pag. 35.*

Non potest Princeps, quantumvis simulator & cautus sit, efficere: quin Respublica suis vitijs inficiatur, vel virtutibus exornetur. Petr. Greg. Tolos. lib. 6. de Rep. cap. 3. pag. 309.

EXEMPLA.

I. Saulem parcentem Regi Agag (1. *Sam.* 15.) & melioribus ovibus, atq; armentis pinguioribus, populus reliquus etiam sequitur. Deinde cùm populus videret (1. *Sam.* 17.) Regi Sauli pavorem injectum à Philistæis, & eorum ductore Goliath: etiam populus flagitiosè timidus prorsus abijcit animum: & de victoria desperat.

II. Sic Iesabel filia Regis Sidoniorum nupta Regi Achab, importavit in regnū Israël cultum Baal: & marito hortatrix fuit ad exercendam sævitiam in Prophetas

III. Filia Achab impulit Ioram filium Iosaphat: ut coleret idola regnum Israël. *Strig. in orat. de Salomone.*

IIII. Magna & admiranda virtus fuit in Samuele: quòd non imitatus est prava exempla filiorum Eli. Itaq; verè de eo dici potest: quod de Fabricio Pyrrhus dixit, teste Eutropio: Ille est Samuel: qui difficiliùs ab honestate, quàm Sol à suo cursu dimoveri potest. Semper enim similis sibi ipse fuit: nec mutatus est ulla in re unquam. *Idem 1. Sam. 3.*

CXXXVII.

SÆpe Deus impiis gubernatoribus benefacit propter officium, & propter pietatem subditorum. Strigel. 2. Paral. 13.

EXEMPLVM.

De Rege Abiam scribitur, cor ejus non fuisse perfectum cum Domino: & secutum esse vestigia patris Rehabeā. Quòd igitur victoria contra Israëlitas potitus est: id magis officio & precibus piorum, quàm personæ ipsius tribuendum est. *Id. ibid.*

CXXXVIII.

NUllus unquam Gubernator aut domi suam Spartam ornare, aut foris arma gerere potuit, aspernantibus subditis perscriptas ab eo leges. Strigel. in orat. de Legum obedientia, habita Ienæ, d. 13. Iulij, Anno 1550.

EXEMPLA.

I. Quàm felix fuit Alexander, cùm magni exercitus hunc juvenem sequerentur? Non disjunctissimæ terræ citiùs cujusquam passibus potuerunt peragrari: quàm hujus, non dico cursibus, sed victorijs illustratæ sunt. Quemadmodum enim torrens auctus hybernis nivibus, aggeres objectos perrumpit, & pontes labefactat: ita huic Duci prælianti omnia cesserunt; omnia prona fuerunt. Has tantas res nunquam profectò gessisset: nisi milites sponte sua obtemperantes in exercitu habuisset.

II. Sic Athenæ, Sparta, & aliæ Respublicæ tantisper floruerunt: donec cives summam gloriam duxerunt esse, non triumphos, non ullas victorias: sed vincere alios diligentia obediendi legibus. Postquam autem Alcibiades, Hyperides, & horum similes intolerabili petulantia & diuturna impietate leges violarunt: Respublica Atheniensis de suo gradu dejecta in exitium ruere cepit. *Idem ibidem.*

CXXXIX.

MUlta Heroici Viri faciunt fatali impetu: de quibus secus videtur alijs. Strigel. in orat. de Samsone.

Heroici motus sunt supra regulam. Idem ibidem.

Heroici motus sunt excellentes & fausti impetus: qui superant communes vires humanæ naturæ. Idem lib. 1. Eth. pag. 214.

Heroica exempla non congruunt ad communes Regulas: & illa velle imitari est κακοζηλία. Sequamur

regulas generales: Heroibus relinquamus ſpeciales. Nam *illi privilegio ſpeciali ornati ſunt.* Nec omnia facta, quæ DEUS operatur in magnis & excellentibus Viris, imitanda ſunt cuivis: neq; examinanda accuratiſſimè ad communes vitæ humanæ regulas: juxta illud: *privilegia paucorum non faciunt legem communem.* *Multa faciunt Heroës ſpiritu liberiore, & impetu vehementiore: qui communem actionum metam, donorumq; vulgarem menſuram excedit. Eaq; ut ſunt ſingularia: ita univerſalibus regulis comprehendi nequeunt.* Maneamus igitur in communi regula à DEO tradita: & imitemur ea: quæ in genere vocationi noſtræ conveniunt: & ad omnes homines pertinent. Eandem Regulam tradit D. Bernhardus in concione de S. Martino, ubi inquit: Imitemur ſanctos in eo, quod eſt imitabile: non in eo, quod eſt mirabile. Ad menſam divitis hodie ſedes: diligenter conſidera, quæ tibi apponuntur. Diſcerne inter cibos & vaſa ciborum. Illos enim juberis tollere, non illa. Divites ſunt ſancti, meritis, miraculis, virtutibus & ſignis. Conſidera ergo, quænam tibi apponantur ad admirationem: quæ verò ad imitationem. *Bucholc. in Chronolog. pag. 171.*

DEUS Viros heroicos, ad res arduas gerendas à ſe excitatos, donis vocationi ſuæ convenientibus inſtruere, armare & ornare ſolet. Idem ibidem.

EXEMPLA.

I. Cùm DEUS puniturus eſſet Palæſtinos: voluit Samſonem habere occaſionem: qua honeſtè cum eis dimicare poſſet. Ideo duxit Virginem natam in familia Palæſtinorum. Etſi enim hæc deſponſatio parentibus conſilij divini ignaris diſplicebat: tamen Samſon quærebat occaſionem inferendi bellum hoſtibus populi DEI. *Idem Strigel. in orat. de Samſone.*

II. Cùm

II. Cùm Alexander esset dimicaturus in Cilicia cum exercitu Darij: somno admodum profundo jacuit consopitus. Ea res cùm offenderet consiliarios Senes Parmenionem, Clytum & reliquos: accesserunt ad Dominum suum: & eum è somno excitarunt. Cumq; eum interrogarent, cur in tanto periculo dormiret? respondit Alexander: An non vicimus jam? significans se certum esse de obtinenda victoria. Ita *dormientibus viris heroicis vigilat fortuna ipsorum. Idem lib. 1. Eth. pag.* 215.

III. Moses occidit AEgyptium, vim inferentem viro Israëlitico. Facta est autem hæc cædes à Mose, non sola carnis ira, aut vindictæ cupiditate; sed heroica animi magnitudine, & peculiari quodam motu: cujus causæ nec reddi a nobis possunt: nec anxiè inquiri debent. Sensit Moses peculiari quodam motu ac zelo se accendi & rapi ad hanc vindictam exercendam, injuriamq; à sua gente depellendam. Fuit hoc illius factum tyrocinium vel specimen ejus liberationis; ad quam post annos 40. vocandus & mittendus erat. Nam quod tunc faciebat in uno: postea fecit toti AEgyptiorum populo. Innuunt hoc verba Stephani *Act.* 7: Existimabant intelligere fratres suos; quòd DEVS per manum ipsius daret illis salutem. At illi non intellexerunt. *Bucholc. ut suprà.*

CXL.

PVblica consilia regi nunquam tanta cura aut fide possunt: quin aliquid afferant: quod noceat conscientiæ. Nil enim flagitiosius est plerisq;: qui corrumpunt aliorum sana consilia. Philippus lib. 2. epist. per Peucer. ed. pag. 474.

Nulla consilia magnarum rerum vacant periculis: quæ cùm ingens aliqua utilitas petitur, non semper recusanda sunt. Et pleraq; ratione regi ac mitigari possunt. Idem lib. 1. Epist. pag. 137.

CXLI.

DVæ res (ut inquit Thucydides in lib. 3) *maximè obstant bonis consiliis, Ira & Festinatio.* Impedit

ira animum, ne possit cernere verum, inquit Horatius. Festinatio verò cœca & præceps est. Ad pœnitendum properat, citò qui judicat. Item, Præcipitis consilij comes pœnitentia. *Strigel. lib. 2. Ethic. pag. 287.*

Homines assefaciendi sunt ad sapientem contationem: qua se cohibere possint: donec re deliberata, cum quadam suavitac & elegantia faciant id: quod est rectissimum. Ideo Augustus Imperator dicere solebat: sat celeriter fieri: quicquid fiat satis benè: crebroq; illud jactabat: σπεῦδε βραδέως. Nam *duæ res bonis consiliis potißimùm adversantur, Ira & Festinatio.* Propter has causas retinuit Ioab aliquantisper filium sacerdotis Zadoc. Vtilissimum est enim sumpto spacio ad cogitandum paratiùs atq; accuratiùs dicere. *Idem 2. Samuel. 18.*

Præcipitantia consiliis est inimica, & prudentiæ adversa. Præcipitantia parit errores: quos magnæ pœnæ, magnæ calamitates comitantur. In cunctatione autem multa insunt bona: quæ etiamsi non prima fronte apparent: tamen progressu tẽporis percipiũtur. *Peucer. in lect. Chron. d. 8. Mart. An. 1572.*

Pindarus inquit: *Ira etiam sapientes turbat, ut peccent.*
Et Iuvenalis: *At vindicta bonum vita iucundius ipsa.*
In Proverbijs dicitur: *Ira viri malum operatur.*

EXEMPLA.

I. Theodosius Imperator cùm esset natura ὀξύχολος, jussit Thessalonicæ promiscuam multitudinem indicta causa trucidari, propter paucos milites in seditione interfectos.

II. Hieronymus scriptor Ecclesiasticus propter futiles contentiones de Origene, ita omnes irarum effudit habenas: ut amicum Ruffinum, cum quo annos triginta conjunctissimè vixerat, omnibus probris oneraret: & libros plenos atri salis, qui adhuc extant, adversus hominem rectè sentientem de summa controversiæ ederet. *Strigel. Psal. 4. pag. 34.*

III. Legimus Imperatorem Cajum quosdam jussisse interfici: quos postea desideraverit.

IIII. Audivimus Nicolaum V. P. P. cùm accusaretur Angelus Ronconius Tribunus militum: quòd averso fugienti atq; undiq; clauso, liberum iter per Tyberim permisisset; in cubiculo quiescentem jussisse vesperi lege in illum agi: manè verò ubi experrectus fuisset, dixisse ijs qui aderant: velle se Angeli causam consultiùs cognoscere: cui cùm responderetur, fuisse jam in illū intempesta nocte securi animadversum: incredibili esse dolore permotum. *Ioh Iov. Pontan. lib. 4. de Obed. pag. 38.*

CXLII.

NON semper quæ imperata sunt, statim rectè fiunt: ab ijs præsertim, qui arcibus præfecti sunt: potissimumq; belli tempore: ne, dum parere student domino, arcem per imprudentiam hosti prodant. Iohan. Iov. Pontan. lib. 4. de Obed. pag. 138.

Quamobrem & quibusdum jussis statim parendum non est: & belli ac pacis tempora consideranda sunt. Potest enim rerum commutatione fieri: ut nisi per inobedientiam manere subjectus in officio nequeat. *Idem pag. 138. b.*

EXEMPLVM.

Fridericus Comes Vrbinas cautissimus Dux & bellicis rebus abundè clarus, victo fugatoq; Sigismundo Malatesta, qui plurimis oppidis in AEmilia, Piceno, Vmbriaq; imperitabat, cùm Verruculi arcem obsideret, natura & manu munitissimam; nec expugnandæ illius spes esset aliqua: arte præfectum aggressus, noctu clàm per idoneum hominem, Sigismundi nomine, adulterinas illi literas reddi jubet: in quibus diē statuit: qua missurus auxilia ad eum esset: interim bonum habere animum jubet. Itaq; ubi haberi fidem literis à præfecto videt; milites ad diem dictam mittit: quibus intra muros acceptis, confestim arce potitus est. Hoc facto Sigismundi res protrivit, atq; afflixit adeò: ut de illo actum fuerit. *Idem ibidem.*

CXLIII.

Consilia quò secretiora: eò securiora.

Incredibile est, quantum eum, cui administratio rerum maximarum commissa est, juvet, ut omnia secreta habeat. Consilia enim ejus, si nota sunt, non solùm præveniri possunt atq; impediri: verùm etiam cùm animus ejus ignoratur, homines attoniti animoq; suspensi redduntur: ac timidi omnes illius actiones observant. Vnde porrò fit, ut cùm vel minimum movet moliturve: sexcenta sint aliorum commenta, varia judicia, variæ conjecturæ: qua re existimatio ejus atq; dignitas plurimùm augetur. Quapropter qui tali loco graduq; est: ministros suos ita instruat oportet, ut nō solùm ea, quæ prorsus scire non licet, verùm etiam omnia illa, quæ nulla insigni utilitate evulgantur, taceant, secumq; habeant. *In Hypomnes. polit. Francisci Guicciardin. pag. 23. 24.*

EXEMPLVM.

Quo tempore ad Alphonsum, Aragonum Regem, Principem prudentem & gloriosum, in Hispania legatione fungebar: eum non priùs publicare seu proponere, quàm approbare alijs consilia sua solitum fuisse observavi; sive bellum gerere, sive nova moliri, sive deniq; aliud aliquid maximi momenti aggrediendum putaret; quin econtrario ea usum prudentia scio: ut priusquam deliberationes animiq; sui cogitata intelligerentur: tacitè rumorem spargeret: & quasi per emissitios suos dissemi-naret; Regem his alijsve de causis meritò talia moliri debere; adeò ut credi vix possit: quanto cum omnium applausu atq; laude deliberationes ejus postmodum probatæ sint: cùm publicè proponerentur ea: quæ jam omnium calculis & quasi præjudicijs justa aut necessaria habebantur. *Ibid.*

CXLIIII.

Salutaria consilia sæpe sunt ingrata. Strigel. part. 1. Chron. pag. 59.

Quando

Quando Principes redeunt eò: ut ferre veras sententias non possint: sed expetant gratas tantùm: tunc propè adest interitus. Peucer. in lect. Chron. die 15. Martij, Anno 1572.

Præsagium Principum ruinæ nullum certius: quàm ubi DEUS mentem illis ita imminuit: ut, sapientum consiliis repudiatis, provehant homines novos, stolidos, vecordes & assentatores: qui omnia ad ipsorum gratiam faciant & loquantur. Nam simul atq; hæc eveniunt Principi: ipsi à DEO ruinam & perniciē imminere, certò statuere possumus. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 583.

Livius lib. 36: Sæpe audivi, eum primum esse virum, qui ipse consulat, quod in rem sit: secundum eum, qui bene monenti obediat: qui neq; ipse consulere, neq; alteri parere sciat, eum extremi esse ingenij. Nobis quia prima animi ingenijque sors negata est: secundam & mediam teneamus: & dum imperare discimus: parere prudenti, in animum inducamus.

EXEMPLA.

I. Curriculum Ieremiæ fuit dissimile aliorum Prophetarum gubernationi. Esaias non suasit deditionem urbis Ierosolymæ: cùm eam oppugnaret Rex Assyriorum Sennacherib: sed jussit eam defendi: & promisit Ezechiæ Regi divinum auxilium & defensionem. Sed Ieremias contra exempla priorum Prophetarum suasit deditionem & migrationem in exilium spontaneum. Ea cùm videretur esse perniciosa, funesta & exitialis patriæ; displicuit aulæ. *Strigel. ut suprà.*

II. Rehabeamo magis placuit temerarium consilium juniorum; quàm moderatum & salutare seniorum.

III. Xerxes nullis potest persuaderi consilijs: ut expeditionem contra Græcos omittat.

IIII. Ptolemæus Aegypti Rex, ex quadam cum civibus suis offensa, Alexandria relicta, Romam venerat: ut à Pompejo & Cæsare reduceretur. Consultus hac de re

Cato, eum liberè reprehendit: quòd, relicta tanta felicitate, ingentibus se obijceret indignitatibus, laboribus, largitionibus, & avaritiæ Principum Romanorum. Consuluit autem, ut cum civibus suis rediret in gratiam. Sed spretum hoc fuit consilium. Vt primùm autem ad fores unius accessit, in magistratu positi: deflevit inconsulta sua cepta: quòd non tam boni viri, quàm ipsius DEI fastidisset oraculum.

V. Annibal cùm ad Antiochum in Asiam profugisset: eum de bello in Italiam transferendo sollicitare cepit, Italiam, subdens, & militem & commeatum externo militi præbituram. Cujus consilium si Rex secutus fuisset: Romanis de Italia retinenda denuo timendum fuerat: quod non multò pòst, cùm Rex, bello Thessalis illato, à Romanis victus esset, serò tandem unum Annibalem, quid facto opus fuerit, prævidisse, fassus est. *Hippolytus à Collib. in Consiliario suo, pag. 230. 231.*

CXLV.

AVdacia, temeraria, callida & ambitiosa consilia prima specie læta, tractatu dura, eventu tristia esse consueverunt. Strigel. part. 2. Chron. pag. 377. Et 1. Reg. 12. 1. Paral. 20. Et lib. 1. Eth. pag. 48. Regula hæc sumpta est ex Livio, lib. 5. Decad. 4.

Præcocia consilia sunt perniciosa. Phil. Camerar. in Op. succis. Centur. 1. cap. 55. pag. 241.

Etsi callida & audacia consilia & facta initiò sunt speciosa & plausibilia: tamen inter tractandum fiunt dura: & tandem tragicum habent exitũ. **Böse Tück lassen sich wol anfangen / Aber sie lassen sich nicht wol außführen.** *Strig. lib. 1. Eth. pag. 48.*

Consilia ambitiosa & audacia, etsi prima specie læta sunt: tamen tractatu dura, & exitu tristia esse solent. Idem 2. Samuel. 2.

Prava & temerè suscepta consilia, duri & in-

fausti rerum exitus, plerumq; è vestigio consequuntur. Philip. Camer. in Op. succis. Centur. 1. cap. 55. pag. 243.

Laudatur non immeritò Ludovici XI Regis Galliarum dictum: Dedecus & detrimentum esse comites ac veluti pedissequas superbiæ & temeritatis. Experientia enim nos docet: Ambitionis exitum esse ignominiam: modestæ autem subjectionis gloriam. *Idem cap. eod. pag. 247.*

EXEMPLA.

I. Primum prælium Hannibalis fuit cum Scipione patre Africani; in quo diu anceps pugna fuit: donec Numidæ, qui in cornibus erant, circumvecti paululùm à tergo se ostendêre. Is pavor perculit Romanos: auxitq; pavorem Consulis vulnus, periculumq;, intercursu tum primùm pubescentis filij propulsatū. Hic erat juvenis: penes quem perfecti hujus belli laus est, Africanus ob egregiam victoriam de Hannibale & de Pœnis appellatus. Hoc primum cum Hannibale prælium fuit: quo facilè apparuit: & equitatu meliorem Pœnum esse: & ob id campos patentes, quales sunt inter Padum Alpesque, bello gerendo aptos non esse Romanis. Itaq; Scipio quamvis gravis adhuc vulnere erat: tamen proxima nocte tacito agmine profectus ad Trebiam fluvium, per Placentinos agros in Padum influentem, in loca altiora, collesq impeditiores equiti castra movit. Hujus Collega Sempronius ex Sicilia revocatus, temerè atq; improvidè parari ad certamen milites jubet. Sed culpa huius inquieti & ambitiosi Consulis, qui ponebat rumores ante salutem, ingens clades ad Trebiam accepta est. *Strig. part. 2. Chron. pag. 376.*

II. Asahel frater Ioab & Abisai, fretus pedum celeritate, voluit hanc gloriam aufferre; quòd summum Ducem in populo DEI sustulisset. Sed interfectus à Duce veterano, pœnas graves stultæ ambitionis persolvit.

III. Sic Pindarus *Oda septima Isthmiotum* narrat, Bellerophontem elatum jam prioribus successibus, & parta gloria, cùm videret se à Pegaso per totum aërem vehi supra terras & maria, conatum esse etiam intra cœlum ad Iovem penetrare: sed ibi excussum à Pegaso, delapsum in terram, extinctum esse. *Strigel. 2. Samuel. 2.*

IIII. Consilium, quod Ionadab Ammoni filio Davidis dabat, de vi comprimenda sorore Thamar, etsi prima specie blandiebatur stultis affectibus: tamen exitu erat tristissimum. 2. *Samuel.* 13.

V. Mardonius Xerxem, cupidum gloriæ, & elatum fiducia humanæ potentiæ, incitavit ad movendum bellum non necessarium. Sed hoc consilium exitu triste fuit. Nam Xerxes post pugnam ad Salaminem in parva cymba fugit. Mardonium vir Spartanus interfecit, conjecto lapide in caput eius. Hic fuit exitus eius viri: qui præcipuè hortator fuerat eius belli.

VI. Sic mali consiliarij Rehabeam, adulantes injustis cupiditatibus Domini, occasionem præbent non modò distractioni duodecim tribuum: sed etiam novis idolis, & perpetuis bellis civilibus. *Strigel.* 1. *Reg.* 12.

VII. Ludovicus hujus nominis II. Hungariæ Bohemiæq; Rex, in flore ætatis suæ (agebat enim vigesimum primum ætatis annum) dignus certè longiori vita, infelix juvenis, cùm nescio imprudentiore an inauspicatiore consilio, cum exigua militum tumultuariorum,& magna ex parte rusticorum inermium manu,contra exercitatissimas copias Solimanni, stare non dubitaret, prope Mohacium in rivulo, Anno 1526. 29. Sextilis,miserè extinctus est. *Philip. Camer. in Oper. succis. cap. 55. pag. 241.*

VIII. Botherichæ,tum temporis apud Illyrios militum præfecti, auriga, pincernam Domini impudicè intuitus, de stupro interpellârat; eaq; de causa comprehensus, in vinculis erat. Instante autem solenni equestri certamine, populus Thessalonicensis illum, velut ad eam concertationem necessarium,dimitti postulabat. Quod quoniam non impetrabat:in gravem seditionem efferbuit:ae tandem etiam Botherichàm ipsum interfecit. Qua renunciata, Theodosius Imperator præter modum excanduit:& certum eorum numerum,qui adfuerant, interfici præcepit: ex quo civitas multis injustis cædibus impleta fuit. Siquidem peregrini,qui modò vel adnavigaverant, vel de via advenerant,ex improviso apprehendebantur : fiebantq; miserabiles clades: in quibus & hæc quoq;. Mercator pro filijs suis duobus captis, seipsum offerens, orabat, vt filijs servatis,ipse interficeretur: & in eius facti mercedem,auri quicquid habebat,militibus pollicebatur. Illi calamitatem hominis miserati, pro uno ex filijs, quocunq; vellet, supplicationem admittunt: duos verò dimittere,tutum sibi non esse dicunt: ob id,quòd numerus deficeret. Pater itaq; vtrumq; lamentabundus ac plorans intuitus,neutrius electionem facere sustinuit; sed in continua hæsitatione, donec interficerentur ambo, suspensus mansit,æquali utriusq; amore victus. Quin etiam frugi quēdam servum,accepi,pro Domino suo, qui ad lanienam raptabatur, alacriter tunc oppetiisse mortem. Talium igitur, ac talibus consequentium malorum, ut consentaneum est, Ambrosius Imperatorem insimulans,ab Ecclesia arcuit: & à communione seclusit. Imperator verò publicè coram Ecclesia peccatum confessus est: ac tanto tempore,quod illi ad pœnitentiam præfinitum erat,ut qui lugeret,Imperiali ornatu usus non est. Quin & legem quoq; illis irrogavit : qui imperialibus mandatis famulantur; ut in tricesimum usque diem supplicia differant eorum: qui ad mortem condemnati sunt:ut intermedio tempore Imperatoris ira mitigari,& placato ejus animo, misericordiæ locus esse posset. *Sozomenus in hist. Eccl. lib. 7. cap. 24.*

IX. Iacobus IIII. Rex Scotorum, præcoce & juvenili stoliditate & torpore, licet & divinitus (uti putabatur) & à suis proceribus admoneretur,seipsum atque potiorem partem nobilitatis Scoticę perdidit. Hoc sanè luculenter describitur à Buchanano *de reb. Scotic. lib.* 13. Dum Rex,inquit, ad exercitum proficiscens, Limnuchi vespertinas in æde sacra conciones audit; senex quidam ingressus est, capillo in rufo flavescente,ac in humeros promisso,fronte in calviciem glabra, capite nudo,veste longiuscula cyanei coloris amictus, ac linteo cinctus, cætero aspectu venerabilis: is Regem quærens,per turbam obstantium penetrat. Vbi ad eum accessit: rustica quadam simplicitate,super solium,in quo sedebat Rex,innixus, Rex,inquit, ego ad te sum missus: ut te admoneam: ne,quò instituisti,progrediaris: quam admonitionem si neglexeris: non erit è re tua: nec eorum, qui te comitabuntur. Præterea præmonere sum jussus : ne mulierum familiaritate,consuetudine aut consilio utaris: secus verò si facies: & damno & ignominiæ tibi res erit. Hæc locutus turbæ sese immiscuit; nec,cùm precibus finitis Rex eum requireret,usquam comparuit. Quod eò magis mirum visum est:

quòd eorum, qui propiùs astiterant, atq; eum observarant, avidi multa ex eo sciscitandi, nemo ejus discessum senserat. Hæc Buchananus, sicut ex oculatis testibus cognovit, historiæ suæ inseruit. Verùm cùm Rex ista monita, nec non & suorum procerum, dissuadentium prælium cum Anglis, consilia salutaria contemneret: & amori nobilis fœminæ captivæ, omissa re militari, nimis indulgeret: ocioso q; exercitui in agro sterili commeatus deficeret: & ideo extenuarentur ejus copiæ: paulò pòst memorabili prælio ad Fluidonem victus, & unà cum sua nobilitate ferè universa, cæsus est. *Camerar. cap. 55. pag. 244.*

X. Cùm quidam Princeps, nostra memoria, rerum successu momentaneo ferox, arcem quandam nobilis cujusdam in vicinia aliquantisper obsedisset: certis conditionibus (inter quas præcipua fuit: ut præsidiarijs potestas discedendi libera & tuta concederetur) in potestatem ejus tradita est. Evenit autem, cùm ipse cum exercitu eam intrare vellet ut unus inter præsidiarios ex quadam summa arcis turri, nesciens adhuc, quòd cum hoste pactum & transactum esset, emisso tormento majusculo, quendam non procul à Principe equitem interficeret. Quo facto, is ita excanduit: ut non habito respectu reliquorum præsidiariorum, quibus insciis cædes ista facta, & liber abitus permissus fuerat, eos omnes, unà cum Parocho, proximæ arbori, in qua huic tanquam honoris causa, supremum locum tribuit, planè contra leges militares, & inter Germanos antea inaudito exemplo, suspendi jusserit. Etsi autem plerisq; ex consiliarijs Principis & militaribus Viris, hoc tam præceps & crudele factum displiceret: & secum tacitè id detestarentur: tamen veriti Principis iram, cujus alioquin usq; adeò potens non erat, non ausi sunt palàm contradicere. Verùm accidit, ut paulò pòst mitigato in Principe fervore animi, ipse & alij, non sine indignatione tam triste spectaculum, optantes facta infecta reddi posse, abominati sint. Et mox experientia demonstravit: omnia ejus & suorum consilia & actiones deinceps infaustas, cum sua & multorum pernicie fuisse: donec obæratus & extorris, non usitato morbi genere, inter acerrimos cruciatus extinctus fuerit. Eandem fortunam asseclę ejus & suasores scelerum plerique experti sunt. Etenim Nemesis & interfectorum sanguis eos tam diu persecuti sunt: donec & ipsi miserè perierunt. *Idem Camer. pag. 246.*

XI. Cùm Athenienses nulla legitima causa, sed superba ostentatione potentiæ, Syracusanos debellare constituissent, & Thraces mercenarij milites tardiùs advenissent: quàm ut cum classe Atheniensium in Siciliam transportari possent: eos propter præsentem pecuniæ inopiam statim dimiserunt, nolentes tantis sumptibus civitatem onerare. Is in reditu Mycalessum civitatem mediterraneæ Bœotiæ, ex improviso occuparunt: domos privatas pariter & loca sacra diripuerunt: & homines obtruncarunt, nulli ætati parcentes, verùm omnes obvios pariter occidentes, etiam pueros & mulieres: insuper jumenta quoque, & quicquid vivum videbant, interficiebant. Thracum enim genus simile est his: qui maximè sunt barbarici: præsertim quando sunt securi: tunc avidissimi sunt cædis. Fuit igitur tunc in illa civitate magna perturbatio, tumultus, & omnis species exitij. Nam etiam in ludū literarium irruperunt: ubi pueri docebantur: quorum in ea civitate maximus numerus erat & jam primùm ibi convenerant: illos omnes jugularunt. Hæc calamitas Bœotiorum, quæ illis præcoci Atheniensium consilio eorumque pessimo auspicio accidit, fuit sanè atrocissima: neq; posthac ullum successum habuerunt Athenienses: sed amisso exercitu, & classe instructissi-

ma, ipsi tandem ex summa felicitate in miserrimam servitutem inciderunt. *Idem pag.* 248.

XII. Crœsus audaci & temerario suo consilio sibiipsi fuit exitio, juxta oraculi versum: Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

CXLVI.

IN re militari, & in omnibus penè aliis humanis actionibus, nihil cautione melius, nihilq; temeritate deterius. Francisc. Patrit. lib. 6. de regno, tit. 14. pag. 386.

Longè clariora sunt ea, quæ ratione ac prudentia fiunt: quàm quæ vi & audacia——. Idem lib. 7. de regno, tit. 7. pag. 452.

EXEMPLA.

I. C. Curio in Africa relictus à Cæsare contra Accium Varum legatum Pompeij Vticam obsidebat: in quam Varus profugerat. Iam cives præ inopia de deditione agebant; interea nuncij à Iuba Rege illum cum maximis copiis adesse nunciant. Curio certior rei factus, relicta obsidione in castra se recipit; illic à profugis quibusdam, per dolum missis, audivit, Iubam finitimo bello revocatum, in regnum rediisse: misisseq; Saburam parva manu stipatum. Curio verò cùm id temerè crederet: educto exercitu Saburæ occurrit; quem Rex cum ingenti multitudine sequebatur; & prælio inito undique ab hostibus circumventus, cum magna parte exercitus interficitur; dum juvenili furore concitus temerè credit.

II. Othoni Cæsari amici omnes dicebant, prælium protrahi oportere: quando & fame & angustiis locorum hostis urgeretur. Ille autem nemini auscultavit: sed temerè conflixit: & exercitum simul cum Imperio amisit: & sibiipsi mortem conscivit: Brixilliq; sepultus, omni exequiarum pompa, omnique sepulchri honore caruit. Nihilque æquè in eo laudatur: quàm quòd post tantam temeritatem sibiipsi vim attulit. *Idem pag* 386. 387.

III. Propter bellicas virtutes inprimis laudatur Viriatus: qui à Lusitanis (qui semper alios omnes Imperatores contempserant) ex pastore ac venatore, nulla majorum commendatione, Dux constitutus est, ob id solùm: quia cavendi peritia plurimùm præstitit.

IIII. Philippus quoq; Macedo, Magni Alexandri pater, hac etiam cavendi arte insignis habitus est. Gaudebat enim longè magis, decepto per dolum hoste: quàm aperto Marte superato: ut qui diceret victoriam, per dolum ac calliditatem sine suorum

cæde

cæde semper esse: illam autem, quæ collatis signis accideret, nunquam sine cruore ac strage. *Idem pag. 452.*

CXLVII.

T*Emeritas Reges ac Duces odio invidiaq; obnoxios reddit.* *Francisc. Patrit. lib. 6. de regno, tit. 14. pag. 385.*

EXEMPLVM.

Pompeius ex hoc etiam habitus est incautior: quòd initurus Pharsalicum prælium, classem, quam maximam omnium habebat, & per quam omnem commeatum hostibus arcere præcludereq; poterat, Corcyræ in anchoris ociosam neglexerit: & qui equestribus pedestribusq; copiis certare poterat: & classem ad omnem opportunitatem paratam haberet: satis putaverit, terrestri manu decernere contra Imperatorem tot tantisq; victoriis elatum, & exercitum longis laboribus assuetum. & præcipuè cùm de summa rei ageretur; nec uter eorum vinceret, certamen esset: sed uter eorum imperaret. *Idem ibid.*

CXLVIII.

P*Erniciosa consilia plerunq; in autores redundant: à quibus profecta sunt.*

Struens aliis insidias, sæpe ijsdem perit.

Nemo adeò ingeniosus fallendi artifex est: quin sæpius etiam ipse fallatur. *AntiMachiav. lib. 3. pag. 587.*

Constat dolos astusq; nunquam prosperè suis autoribus cedere: imò eos in casses, quos tendunt, sæpius incidere. *Idem pag. 532.*

Fraudes quæ perfidiam redolent, haud satis ferè feliciter eveniunt. Nam (ut præclarè Athenienses dixe-

runt; cùm monerent AEtolos: ne temerè Romanorum societatem celeritate nimia consiliorum exuerent) *consilia callida & audacia, prima specie læta, tractatu dura, eventu tristia ferè sunt. Idem pag. 533.*

Gellius in Noctib. Atticis lib 3 cap 5. narrat historiam de perfidia Aruspicum Hetruscorum: quodq; ob eam rem à pueris Romæ urbe tota cantatum sit: Malum consilium consultori pessimum est. Huc respicere videtur Ausonius: ubi in Trochaicis suis Terentiano proverbio, Tute hoc intristi, &c. confine quoddam subnectit: & Poëtæ Metaphoram altera quadam metaphora interpretatur:

Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi, quod intristi, exedendum est: sic vetus verbum iubet:
Compedes, quas ipse fecit, ipsus ut gestet faber.

Vera est itaq; Hesiodi sententia: cùm ait in opere, cui titulus est: ἔργα καὶ ἡμέραι:

οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ. ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.
Consultũ malè, consultori pessima res est. Cam. in op. luc. c. 9. p. 35.

Item: τεύχων ὡς ἑτέρῳ τι, ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει.
Qui alteri aliquid struit, suo epati malum struit.
Alterius capiti quod quis struit, id sibi quisq;.

Item: ταῖς αὐταῖς τέχναις τις ἁλώσεται, αἷσπερ ὑπῆρξεν.
Arte alium qua quis capiet, capietur eadem.

Item: οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.
Qualia vir patrat, talis manet exitus illum.

Versus Rhadamanti:

Iusta malis hæc admisso pro crimine pœna est:
Si quæ fecerunt, eadem patiantur & ipsi.

Seneca:

Quod quisq; fecit, patitur: autorem scelus
Repetit: suoq; premitur exemplo nocens.

fo-
lia
ra,

iam
m à
on-
pi in
s&c.
tera

bet:

ἔργα

.p.35.

ucre-

in h
aun

nue
l'ex
pro
ipſ
Im
pus,
dens
repre
offer
trà v
rato
nom
legæ

X
ſcel
vit,
con
tur
us j

Et a

Et C

X
ad c
pler

X
vene
min
neq
bi i
tem
iſta
de c
ſept

in historia de rebus gestis in Sicilia regno à pag. 20. usque ad pag 53. ad quam historiam studiosos lectores remitto. *Ibid.*

XII. Eutropius Eunuchus, qui Imperatoris cubiculo præfuit, & primus ex Eunuchis dignitatem Consularem ab Imperatore obtinuerat, sedulò dabat operam, ut lex ab Imperatoribus promulgaretur; ne quisquam ad Ecclesias, tanquam ad asylum profugeret: sed ut hi, qui eò profugerant, inde abriperentur. Qua lege confestim ille ipse pœnas dedit. Nam simul atque promulgata fuit, Eutropius in offensionem apud Imperatorem incurrens, confugit ad Ecclesiam. Ioannes itaq; Chrysostomus Episcopus, cùm Eutropius ad basim altaris procumberet, & præ metu consternatus esset, assidens in suggestu, unde antea, quo facilùs audiretur, concionari solebat, orationem in reprehensionem eius habuit. Qua de causa nonnullorum animos admodum videbatur offendere: quòd hominem acerbè afflictum non modò non commiseratus est; sed contrà vehementer redarguit. Eutropium igitur Consulari dignitate exornatum, Imperator ob delicta quædam ab illo admissa, securi percuti mandavit; & propterea eius nomen ex Consulum albo deletum fuit; & dignitatis illius titulus soli Theodoro Collegæ suo ascriptus. *Socrates hist. Eccles. lib. 6. cap. 5.*

XIII. Hoc præterea olim contigit ijs: qui autores malarum artium & suasores scelerum & crudelitatis fuerunt; sicut de Perillo Atheniensi legimus; qui uti existimavit, ex ære æneum taurum artificiosissimum Phalaridi fabricavit; in quo, si homines concremarentur: nimio dolore & cruciatibus boatum, non hominis vocem, viderentur emittere; & hoc supplicium, cùm munus à Tyranno petisset, autor primùm, ipsius jussu, est expertus. Vnde Ovidius:

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit: infelix imbuit autor opus. Camerar. ut suprà.

Et alius: ——— *nec lex justior ulla est:*
Quàm necis artifices arte perire sua.

Et Claudian: *Quàm bene dispositum terris: ut dignus iniqui*
Fructus consilij primis autoribus instet.
Sic opifex tauri, tormentorumq; repertor,
Qui funesta novo fabricaverat ara dolori,
Primus inexpertum, Siculo cogente Tyranno,
Sensit opus: docuitq; suum mugire juvencum.

XIIII. Eodem modo contigit cuidam Arnutio Paterculo; qui æneum equuleum ad excruciandos homines excogitârat. Non ideo frustrà in proverbio dicitur; Quòd plerunq; aliquis in foveam, quam alij paravit, præceps cadat. *Idem pag.* 37.

XV. Hac de re habemus præterea insigne exemplum apud Livium (*lib.* 8.) de veneficiis Romanis: cujus quoq; Valerius Maximus (*lib.* 2. *cap.* 26. *pag.* 133.) meminit: quæ cùm venena præparassent; quib. multi similibus morbis extinguerentur: neq; compertum esset, unde ista venirent. tandem ancilla rei veritatem detexit, muliebri videlicet fraude civitatem premi: matronasq; ea venena coquere. Negantib. autem hoc matronis, & ea medicamēta salubria esse contendentibus: eæ bibere sunt jussę istas decoctiones. Haud abnuentib. illis bibere: epoto medicamento suamet ipsæ fraude omnes interierunt: ideoque extemplò reliquæ comprehensæ: ex quibus centum & septuaginta damnatæ sunt. *Camer ibid.*

XVI. Non

XVI. Non absimilis historia à Iustino historico (*lib.* 39.) refertur. Vix etenim Gryphus Rex Aegypti, recuperato patrio regno, externisq; periculis liberatus, matris insidias evasit. Hæc enim cùm cupiditate dominationis prodito marito Demetrio & altero filio interfecto, huius quoq; victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret; venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus prædictis jam antè insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet: abnuenti instat. Ad postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleris superesse affirmans, si bibat, quod filio obtulit. Sic victa Regina scelere in se verso, veneno, quod alij paraverat, extinguitur. *Ibid.*

XVII. Eandem fortunam experta est Laodice soror & uxor Mithridatis Regis potentissimi. Cùm enim commissa adulteria majore scelere tegere vellet: & marito & fratri venenum parasset: admonitus is ab ancilla facinus in autores vindicavit. *Idem pag.* 38.

XVIII. Hoc quoq; Prusię Regi Bithynię accidisse legimus apud eundem Iustinum *in fine lib.* 34. Dum enim consilium capit, interficiendi Nicomedis filij: isque ab iis, qui hoc facinus susceperant, admonitus esset, ut crudelitatem patris caveret; occupavit non solùm regnum paternum: sed etiam ab eo pater, non minori scelere, quàm quo filium occidi jusserat, interficitur à filio. Verè itaq; Ferron. (*lib.* 8. *de rebus gestis Gallorum*) dicit, Rectè sapientissimos homines prodidisse: *DEVM magna exempla in caput invenientium regerere: ut iustißima patiendi vice, quod quisq; excogitarit alieno malo, sæpe excipiat suo. Sic multi ijsdem telis vel armis, quæ ipsimet confecerunt, perierunt.*

XIX. Vt de Mario, Tyrannorum, tempore Galieni Cæsaris, septimo, gladio proprio interfecto, legimus. Cùm enim uno die factus esset Imperator: altero visus est imperare: tertio interemptus est à milite: qui percussurus illum dixit: Hic est gladius, quem ipse fecisti. Nam fuit opifex ferrarius.

XX. Huc referri potest, quod Robertus Gaguinus (*lib.* 10. *cap.* 29 *histor. Francor.*) memoriæ tradidit. Per eos dies, *inquit*, anno salutis 1478 machina ingens, quam bombardam dicunt, Turoni conflata, & inde Parisium vecta, triste sui spectaculum præbuit. Ad D. Antonij portã extra muros, cùm instructa & composita prorsus à peritis ejus operis esset: dum pila ferrea, pondere quingentarum librarum, in cavum machinæ devoluitur: ignem excutit: quo pila ipsa repentè depulsa, machinæ inprimis autorem, moxq; quatuordecim ibi astantes viros, ita dissipavit: ut per aërem membra provecta ægrè inveniri & colligi potuerint. Longiùs quoq; evolans pila, aucupem avibus insidias ponentem oppressit. Alij præterea sex violentia spiritus & sulphuris fœtore gravem valetudinem incurrerunt. Iohannes Mangueus, qui machinam conflaverat, frustatim per agrum receptus, apud S. Medericum sepultus est. *Camer. ibid.*

XXI. Käyser Günther von Schwartzburg / als er sich zu Franckfurt etwas schwach befunden / hat er einen berhümten Artzt / Meister Freydanck genandt / zu sich fodern lassen / der jhme einen Tranck bereitet / vnd denselben gewaltiglich gelobet / wie er so kräfftig / köstlich vnd gut were. Aber Käyser Günther hat gewolt / er solte jhn zuvor selbst kosten / welches der Artzt nicht gerne gethan / aber doch zuletzt hat thun müssen / darauff der Käyser das vbrige alles eingenommen. Der Artzt hat sich darauff bald entfärbet / ist vmbgefallen / vnd den dritten Tag hernach gestorben. Geschehen

schehen im Jahr Christi 1349. *M. Cyriacus* Spangenberg *in Chronico Mansfeldensi, cap. 288. partis primæ, pag. 338. b.*

XXII. Anno Christi 1347. war Krieg zwischen dem Bischoff von Halberstadt/ vnd dem Graffen von Reinstein. Nun hette der Bischoff einen Hauptmann/ dem hette der Graff von Regenstein gedräwet/ wo er jn antreffe/ vnd in seine Hände bekäme/ so wolte er jhn an den nechsten Baum hencken. Darauff jhme der Hauptmann wider zu entpieten lassen/ wer des andern am ersten mächtig würde/ möchte jhn hencken/ Er hette aber wol ehe gesehen/ das einer einem andern eine Wiede gedrehet hette/ daran er selbst were behangen blieben. Vnd verschwur sich derselbige Häuptmann auch darauff gegen dem Bischoffe/ Er wolte sein Häupt nicht sanfft legen/ er hette denn dem Graffen das beweiset/ was er jhme gedräwet. Darüber verleufft sich nicht aller dinge ein Jahr/ so stossen sie im Felde auffeinander/ vnd sprechen einander an/ auff gut Hoffrecht/ darüber der Graffe gefangen worden/ vnd als in der nähe kein Baum gewesen/ daran der Häuptmann den Graffen hencken können/ vnd er doch je sein Gelübd halten wollen/ hat er den Graffen erstochen/ darnach einen Spieß in die Erden gesteckt/ vnd jhn also daran gebunden. *Idem Spangenberg. cap 286. pag. 336. b.*

XXXII. Darium ultimum Regem Persarum ad regnum vocaverat Bagoas: tamen ut semper in metu sunt Homicidæ, hunc quoq; [illegible]uens, veneno tollere Darium conatus est. Sed re indicata, Darius Bagoam venen[illegible], quod in eo convivio Regi daturus erat, bibere coëgit. Ita Bagoas extinctus tandem scelerum suorum pœnas dedit, *Philip. lib. 2. Chron. pag. 92.*

XXIIII. Christianus Rex Daniæ magnam in Suecia, quam subegerat, exercuit crudelitatem, & planè nefandam immanitatem. Deinde rebus pro arbitrio constitutis, & tormentis hominum innocentum libidine animi expleta, in Daniam terrestri itinere redire contendit. Ad quamcunq; verò urbem devenisset: furcam erigi curavit: procurante Nicolao Holstenio: qui regio ex mandato Sudercopiæ in crucem à seipso erectam sublatus est. *Chytræus in Chronico Saxoniæ, lib. 9. pag. 264.*

XXV. Cùm Annibal Marcellum Imperatorem Romanum insidijs intercepisset: & ejus añulo cũ corpore esset potitus: nomine Marcelli ejus signo obsignatas literas mittere ad Salapianos (& proximè erat Salapia) statuit: se nocte, quæ diem illum secutura esset, Salapiam venturum: parati milites essent, qui in præsidio erant: si quò opera eorum opus esset. Crispinus alter Consul, metuens, ejus signi errore ne qui dolus necteretur à Pœno, circa civitates proximas nuncios miserat: occisum Collegam esse, annuloq; ejus hostem potitum: ne quibus literis, nomine Marcelli compositis crederent. Paulò antè hic nuncius Consulis Salapiã venerat; quàm literæ ab Annibale allatæ sunt. Itaq; circa portam, qua venturum hostem rebantur, quod roboris in præsidio erat opponunt: oppidanos per muros urbisq; opportuna loca in stationibus disponunt. Annibal cùm ad urbem accessisset: perfugas Romanorum, qui & Latinè loquebantur, & arma Romana habebant, in primo agmine ire jubet. Ii, ubi ad portam est ventum, excitant vigiles: aperiri portam jubent, Consulem adesse. Vigiles cataractam in tantum altitudinis subducunt; ut recti subire possent. Cùm sexcenti fermè intrassent: remisso fune, quo suspensa erat, cataracta magno sonitu cecidit. Salapiani per-

Vu fugas

fugas invadunt & trucidant. Ita inde Annibal suamet ipse fraude captus abijt. Quippe omnes illius vulpis ingenium norant. Itaq; suis eum artibus sæpe eludebant: sicuti à venatoribus capiuntur vulpes; cùm retia in contrarium tenduntur. *Anti-Machiavellus lib. 3. pag. 532.*

XXVI. Anno 1383. Dux Andium, Caroli Sapientis frater, expeditionem in Italiam suscepit: ut regnum Neapolitanum subigeret. Inter cæteros Principes, qui sese expeditionis comites ultrò adjunxerant, Comes Sabaudiæ erat cum instructo equitatu. Iam pervenerant in Apuliam & Calabriam, nullo obvio armato; tum sermone inter eos fortè orto de locis munitioribus, quæ transitum morari aut prohibere possent; renunciat aliquis Andium Duci, validissimum totius regni locum esse arcem Ovi: quæ Neapoli in mari ædificata est: quam Carolus Paceus, qui de regni Neapolitani jure contendebat, præsidio insedisset. Ac cùm Dux de rationibus arcis tam munitæ potiundæ consultaret: intervenit Magus quidam; qui polliceretur, se tam facilè arcem in manus ejus traditurum: quàm tradidisset Carolo Paceo; qui tum eam obtinebat. Qua via? inquit Dux. Ego (inquit Magus) densam nubem è mari sublimè attollam, quæ pontis speciem referat: ita rei tantæ miraculo attoniti hostes, ultrò metu in deditionem venient. Dux, Verò, inquit, poterunt ne per hunc pontem armati superstantes ad arcem accederet? Haud equidem hoc affirmem (inquit Magus) nam simul atq; subeuntes crucis signo se munient: aut alioqui manus vel crura decussatim composuerint; evanescent omnia. Subrisit Dux; & Comitem Sabaudiæ acciri jussit. Is ubi venit: ei Dux omnia refert; [...]; ea de re judicium & consilium exquirit. Tum Comes, Rogo te, inquit, ut hominem ad me mittas: libet enim per ocium ex eo, quæ dicis, sciscitari. Postera die Magum ad Comitem mittit. Ibi Comes ita infit: Heus tu, polliceris te nobis traditurum Ovi arcem? Polliceor (inquit) quippe eam Carolo Paceo tradidi: qui nunc ea potitur: & me plùs, quàm ullas vires metuit. Comes: At ego illum ea cura metuq; libero: neq; patiar dici: à tot & tam strenuis equitibus Paceum, tam imbecillum hostem, debellari non potuisse: nisi unius Magi opera. Hem carnifex, ades, & huic impostori cervicem incidito. Ita jussu Comitis carnifex eum arripuit, & securi percussit: cùm is præstigijs & arte magica vincere nollet: sed vera virtute. *Idem pag. 535.*

XXVII. Zur Zeit da B. Seyfried von Feuchtwangen Hohmeister war/ waren etliche Gäste (so jhme zu Hülffe kommen wären) von den Samaythen verlähmet worden/ derhalben sie sich jrer grossen Thaten rühmeten/ wolten groß verhalten sein/ das dem Orden beschwerlich war/ Sie namen auch den Preussen was jhnen gefiel. Das klagten etliche Preussen. Herman von Marttangen/ Pfleger zu Barthē/ der erläubet den Preussen/ Gewalt mit Gewalt zusteuwren. Diß schmirtzte die verlähmete Gäste/ gedachtē solches zu rechen. Mittler Zeit schicket der Pfleger seinen Packmor in etliche Dörffer/ die Pawren/ so nicht Pflug vnd Getreyde (welches an vielen Orthen diß Jahr versessen war/ vnd nicht gerathen) gegeben/ außzupfenden. Der Packmor helt sich was vnbarmhertzig/ schlägt die Pawren vbel/ Sie aber auch nicht faul/ setzen sich zur Wehre/ vñ erschlagen den Packmor. Diß erfehret der Pfleger/ kömpt mit Funfftzig gutten Mannen/ vnd erschläget alle die jenigen/ so den Packmor hatten angerühret. Diß Spiel gefiel den verlähmeten Gästen/ Ist bald einer vnter jhnen auff/ vnd reitet in etliche

Dörffer/saget/ wie sie der Pfleger alle erschlagen wolle. Diese Preussische Pawren zu hauff/ vnd erschlagen dem Pfleger all sein Volck/ den Pfleger aber selbest braten sie zwischen zween Kolhauffen. Die verlähmeten Gäste kamen gerandt/ zu sehen/ wie es die Preussen außgerichtet hetten/ Aber die Preussen namen solche alle/ vnd hengeten sie an die Bäwme/ Verboten jnen also das Nemen. Also ward Vntrew mit Vntrew bezahlet. *Caspar Hennenberg. in Chronico Prussiæ, pag* 27.

CXLIX.

Vsitatum est, Leges plerunq; recidere in autores: ut suo exemplo leges sanciant. Peucer. in lect. Chron. *d. 10. Septemb. Anno 1569.*

EXEMPLA.

I. Lycurgus, cùm agri tenerentur à divitibus, condita lege, eos partitus est in cives. Removit usum monetæ aureæ & argenteæ, & introduxit ferream. Instituit publicas commessationes. Ad ædificandas ædes nullum voluit adhiberi instrumentum aliud, præter securim & serram. His legibus conciliat sibi odium & invidiam divitum: quam declinaturus, cùm auffugeret in templum quoddam ad asylum: ab Alexandro illi oculus inter respiciendum exculpitur. Quidam dicunt, ex insidijs jactu lapidis, ab Alcandro ipsi esse erutum oculum: alij dicunt ictu baculi, ut refert Aelianus *de Varia historia lib.* 13. Tandem spontaneum elegit exilium, civibus priùs obstrictis juramento: ne quid in legibus suis mutarent. In eo exilio inedia spontanea mortuus est, secundum Euphorum. Nonnulli scribunt, eum sibijpsi manus violentas intulisse.

II. Idem Lycurgus legem scripsit: ne mulieres in festo mysteriorum curru veherentur: quæ verò id fecisset, mulctam lueret: quam ipse idoneam putans constituerat. Prima verò ipsius uxor adversus hoc psephisma deliquit: atq; damnata pœnam subivit. *Aelian. lib.* 13.

III. Zaleucus Locris Occidentalibus leges dedit: ut adultero bini oculi effoderentur. Filio Zaleuci paulò pòst in adulterio deprehenso, ne autoritas legum imminueretur, curat filio unum, sibi alterum erui oculum.

IIII. Charondas Tyrius prohibuerat in frequentem Senatum inferre telum seu gladium. Cùm aliquandò properaret in curiam; & oblitus fuisset deponere gladium: proptereaq; suam ipsius legem violasse diceretur: seipsum suo gladio transfodit.

V. Solon fecit legem de ἀμνησία: ut divites pauperum agros retinerent: & pauperes solvere debitum non cogerentur: auxit & valorem monetæ. Amici Solonis ante promulgationem legis contrahunt magnum debitum: & multos agros emunt. Hic statim oriuntur contentiones: quasi in commodum suorum amicorum hanc legem fecisset. Illam ignominiam aboliturus Solon, ipse primus coactus est remittere debitoribus æs alienum tandem exulat.

VI. Filius DEI in monte Sinai promulgat Decalogum; & concludit hoc modo: Maledictus omnis, qui non servaverit, quæ scripta sunt in lege. Hanc legem inviolatam & integram retenturus, cogitur ipse fieri maledictum, assumere humanam naturam, & in cruce mori.

VII. Pericles legem posuit: ne quis in Atheniensium Republica haberetur: qui non utroq; parente cive natus esset: qui deinde, amissis genuinis filijs, nothum superstitem habebat. Duo enim filij, quos habuit, Patroclus & Xantippus, communi morbo pestilentiæ confecti, mortem obierunt. Superstites autem Pericli fuêre nothi: quibus potestas administrãdi Rempublicam per legem patris erat erepta. Patet autem, quòd alia voluerit Pericles: alium verò sit eventum sortitus. *Aelian. lib.* 13. *&* 6.

VIII. Clisthenes Atheniensis primus exilij supplicium introduxit: atq; ipse primus eo damnatus est. *Idem lib.* 13.

IX. Legem quandam posuisse rex Tennes fertur (alijs dicitur Tenedus) si quis adulterum deprehendisset: ut eum securi trucidaret. Deprehenso verò filio ipsius, cùm is, qui deprehenderat, Regem, quid faciendum, rogasset, respondit, lege uteretur. Et ob hanc causam in altera parte nomismatum suorum securim insculpsit: in altera viri atq; mulieris faciem ex uno collo dependentem. Inde factum est, ut de præcipitijs diceretur: Tenedia securi percussum esse. *Heraclides de Politiis.*

X. Eutropius Eunuchus, cujus summa fuit potentia apud Imperatorem Theodosium, scribitur suasor fuisse legis: ut liceret sontes ex templis vi abducere: qua lege postea & ipse ex templo extractus est. *Philip. lib.* 3. *Chronic. pag.* 225.

XI. Licinius Stolo legem tulerat patritijs maximè infestam: qua statuebatur, ne quis amplius quingentis jugeribus agri possideret. Atq; is quidem Licinius cùm sibi magnum nomen ea lege prolata paravisset; paulò pòst ipse deprehensus tantum agri possidere, quanto alijs interdixisset, sua ipsius lege damnatus pœnas dedit. *Plutarch. in Camillo, pag.* 139. *Valer. Max. aliter recenset in Catalogo illustrium virorum, pag.* 12.

CL.

LEges novæ, datæ novis Regibus aut Principibus, rarò servantur.

Atq; hic monebo, leges novas à populo Regi dictas, non valde tutas esse: quando post fundatum & stabilitum regnũ, nempe si antiquum sit, innovantur: etiamsi in eas ab initio nuper in locum demortui subrogatum Regem jurare cogãt: idq; duplici ratione: tum quia status Monarchiæ repugnet: quæ non patitur sibi leges dari: alioquin enim summa ei non

est potestas: tum etiam, quòd illud sit Axioma regnantium: quòd apud eos est potestas: penes quos est armorum jus. *Petr. Greg. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 19. pag. 308.*

EXEMPLVM.

Subit hac de re exemplum Margaritæ, Danorum & Norvegiorum Reginæ: quæ, capto Alberto Sveonum Rege septimo, dehinc à Svecis quoq; & Gothis in regnū recepta est Anno 1395. his conditionibus: ne publica regni officia, sive arces vel castella, alijs, quàm in regno natis, committerentur: neq; Danos in caussis Sveonum judicandis præficere vellet: sed Sveonum controversias Sveciorum procerum judicio examinandas & terminandas esset. Præterea nulla insolita tributa aut onera incolis imponenda: nisi regni Sveciæ Senatu consentiente. Margarita verò se talem Sveonibus exhibuit: ut putent eam apud inferos sempiterno supplicio excruciari. Dani econtrà ipsam in numerum Deorum efferunt. Tributis autem subditos exhausit: Sueonum caussas neglexit. Proceribus autem jusjurandum illi objicientibus: haberentné diplomata conventionum, interrogavit: illis autem, se habere, respondentibus, & quidem probè servare, ait: Suadeo ego vobis, ut literas datas diligenti custodia observetis: nos autem castra, civitates, & omnes regnorum nostrorum partes, diligentiùs observari faciemus. *Idem pag. 309.*

CLI.

T*Anta est sævitia hominum: ut etiam contra suas politicas leges faciant.* **Philippus die 26. Decemb. Anno 1554.**

EXEMPLA.

I. **Ich halt** quòd Stephanus sit interfectus injustè per seditionem: non per ordinarium magistratum. Nam non est traditus Romanis. **Ist etwan** in vacante sede **geschehen.**

II. **Wie auch** Iacobus Episcopus Hierosolymitanus interfectus est, non ab ordinario magistratu: sed per rabiem pontificum & seditiosorum. Habuerunt αὐτονομίαν in cultibus: sed habuerunt mixtum imperium. *Idem ut suprà.*

CLII.

MAgni Domini plerunq; habent aliquos: ad quorum nutum faciunt pleraq;. Si sint illi boni: felicia sunt imperia: si in malos incidant: magnorum malorum causæ fiunt.

Non rarò accidit: ut Reges (contra præceptum Aristotelis: qui vult communem in dominatu custodiendo legem esse: ne Princeps ulli homini, vel dignissimo, totam suam autoritatem committat: sed ita in multos dividat: ut alter supra alterum nihil tentare audeat) *tantùm uni ex suis familiaribus, repulsis cæteris fidant: eiq; veluti liberas habenas imperij concedant. Quod rarò felicem solet habere eventum. Philip. Camerar. in Oper. succis. Centur. 1. cap. 90. pag. 450.*

Regulam hanc *Ioh. Bodin. lib. 2. de Repub. cap. 5. pag. 344.* ita effert:

Ferè semper Tyranni quosdam habent in delitiis: quibus quasi spongiis, ad exhauriendum sanguinem abutuntur: quos populus, cùm furere cepit, comprehendere, lacerare ac distrahere solet. Vt Tiberius Sejanum: Nero Tigillinum: Dionysius Philistum: nec ita pridem Henricus Rex Suecorum Georgium Preschonem: quos à furente plebe correptos ac discerptos legimus.

Ego Principem non laudo: qui unius tantùm amici consilio utetur: & qui hoc fecêre olim: malè sibi & rebus suis consuluerunt. Neq; verò fieri potest: ut unus tam accuratè Reipublicæ causas vel negotia inspiciat atq; expediat: neq;

difficul-

difficultatibus ac periculis ita maturè obviam eat: quàm plures consociatis consilijs & curis. Itaq; non immeritò sapientissimus Rex Salomon consilium ex plurib. conflatum comprobat. *AntiMachiavellus lib. 1. pag. 98.*

Ita concludo: Principem, qui consilio virorum, probitate, usu rerum & prudentia insignium, morem gesserit, feliciter Rempublicam administraturum: eum verò, qui suis unius consilijs fretus, temerè rerum fluctibus se commiserit, mersurum se ac spes suas. Quemadmodum ab Horatio eleganti ssimè scriptum est:

Vis consili' expers mole ruit sua:
Vim temperatam Dij quoq; provehunt
In maius: ijdem odêre vires
Omne nefas animo moventes. Idem pag. 98.

Proverb. Germ: **Ein jeglicher Herr hat einen Narren / den Er plaget/ und einen Narren/ von dem Er geplaget wird.**

Huc referri potest ex vita & literis M. Aurelij Imp. salutaris doctrina: quam Lucullum in expeditione contra Mithridatē in ænea tabula reperisse Chaldaicis literis, & in triumpho suo unà cum gaza regia Romā attulisse Papirius Massonus scribit: Non est sapientis Principis: si sibimet accersit periculū: ut alterius, quē evexit, autoritas conservetur: neq; vult securè vivere amabilis omnibus. Non est prudētis Principis: qui in unum omnia congerit: ut cæteri egeant. Nō est justi Principis: si magis unius cupiditatib. inservire, quàm omnib. gratificari cupit. Fatui est Principis: si obnoxius uni, contemptis reliquorum consilijs. Audax est nimiùm Princeps: qui, ut amet unū, sese omnibus reliquis invisum facit. *Idem Camer. ut supr.*

Rectè & prudenter Franciscus Guicciardinus historicus insignis ita (*lib. 1.*) monet: Nihil profectò magis necessarium in rebus arduis: nihil rursum periculosius: quàm ex alterius pendere consilio. Nec cuiquam est dubium: alieno consilio minùs egere prudentes, quàm imprudentes, & tamē fructum majorem ex consilio capiendo sapientes percipiunt. Quis

enim tanta prędita est ſapientia, qui per ſe omnia perſpiciat, & cognoſcat, atque in contrarijs ſententijs, quæ ſit potior, dijudicare valeat? Verùm quis alium conſulens, certò ſcit, ſe fidele conſilium auditurum? Nam qui dat conſilium: ni valde ſit fidelis: aut benè erga eum, qui petat, affectus: non modò inſigni utilitate impulſus, verùm exiguo quovis propoſito commodo, quavis levi cupiditate, ſæpe conſilium in eum dirigit finem: qui maximè ſibi accommodatus eſſe videatur. Cumque hi fines non raro ab eo, qui conſilium capit, ignorentur: conſilij infidelitatem, niſi prudens ſit, non animadvertit. *Idem pag. 452.*

De hac porrò re, ſtudioſus lector prolixam diſputationem cum multis alijs memorabilibus exemplis inveniet, in commentarijs de regno, aut quovis principatu rectè & tranquillè adminiſtrando: qui ſcripti ſunt Gallico idiomate adverſus Machiavellum. *Vide hæc illic lib. 1. pag. 148. & ſeqq.*

EXEMPLA.

I. Ea de re extat inſigne exemplum apud Papirium Maſſonum *lib. 2. Annal. Franc.* Igitur, inquit, apud Sueſſionem Carolus, anno 919. à proceribus regni derelictus eſt propter Haganonem Laudunenſem. Hic modicæ originis, ſolus omnium conſiliorum particeps erat: ac ſine illo neq; domi, neq; foris quicquam ardui gerebatur. Tanta obſcuri hominis gratia Regi ipſi exitio fuit: cùm proceres moleſtè ferrent: unum omnibus, eumq; ignobili proximum, nobiliſſimis viris anteponi. Hoc morbo Regem laborare, & turpe & periculoſum eſt, ſemperq; fuit. Nam qui unum amat, videtur cæteros odiſſe: eſtq; mera ſervitus regnantis, impotens amor paucorum.

II. Illuſtratur id etiam exemplo memorabili: quod extat apud Hugonem Falcandi *in historia de Sicilia calamitatibus, pag. 21.* Cùm Rex Gulielmus Majonem Barenſem, humili ortum genere, ex Notario magnum Admiratum conſtituiſſet: eique totius regni cura & adminiſtratione commiſſa, plenam verbis fidem adhibens, nihil alij cuipiam credere, nihil prorſus ab alio audire vellet: cæteros omnes excludens, cum illo ſingulis diebus habebat colloquium: ſolus is regni tractabat negocia: regisq; animum, quocunq; libuerat, inclinabat, cùm falſa pro veris ingerens: tum adulationibus illius temeritatem demulcens.

III. Sic Maſſonus (*lib. 3.*) in Philippo Rege Francorum, qui cognomen Pulchri è re nactus eſt (omnium enim mortalium ſuæ ætatis formoſiſſimus fuit, procera admodum ſtatura, membris decenter compoſitis, venationis, bellique avidus) maximè reprehendit: quòd, ut ipſius verbis utar, Reipublicæ adminiſtrationem totam, quod

minimè

minimè decuit, alieno arbitrio commiserit; præsertim aulicorum, quod genus hominum privatis studijs regna evertere consuevit. *Camerar. ut suprà.*

IIII. Apud Zenonem Imperatorem potens fuit quidam Sebastianus: qui, quò voluit, potuit Imperatorem impellere. Huic omnia venalia erant: ita ut nihil in aula fieri posset sine pecunia.

V. Apud Alexandrum M. fuit Ephestio. De hoc inquit Diodorus: Ephestionem tanto affectu dilexit Alexander: ut eorum, quos amicitia junctissimos fuisse fama prædicat, animi propensioni nihil cesserit. Post obitum autem nullo modo servato honoravit. Donec vixit Ephestio: ante amicos omnes semper à Rege æstimatus est.

VI. Apud Xerxen Persarum Regem fuit Mardonius: de cujus consilio expeditionem suscepit contra Græcos.

VII. Agrippam dilexit præ reliquis Augustus Cæsar: tantisque eum honoribus affecit: ut dixerit aliquando Mecœnas ad Augustum: Tantis honoribus auxisti Agrippam, ô Cæsar: ut eum aut generum tuum esse, aut interire sit necesse. Dedit ei filiam suam Iuliam uxorem.

VIII. Apud Tyberium fuit Sejanus. *Vide Dionem in Vita Tyberij.*

IX. Apud Arcadium summam potentiam habuit Eutropius Eunuchus. Hunc talem fuisse præstigiatorem scribunt: ut Gorgoni comparatus sit. Hic Eutropius cùm venderet magistratus; & sententias daret; ac eriperet provincias quibus vellet; & tandem Consul factus esset: transferre in se Imperium conatus est. Sed in ipso Consulatu Arcadius illi caput præcidi jussit.

X. Commodus Imperator ex Clearcho servo fecit cubicularium. Hunc postea in summo honore habuit. Abusus est autem gratia Commodi, & felicitate illa, qua fruebatur. Venalia enim fecit omnia, dignitatem Senatoriam, officia militaria, procurationes, imperia, ac denique res omnes. Designavit Consules in annos viginti quinq;: quod nunquam antea factum erat. Hunc ob exactiones nimias, quibus onerabat populum, Romanus populus postea interfecit. *Vide Dionem in Vita Commodi.*

XI. Severus Imperator dilexit Plausianum Afrum: quem ex tenui loco evexit ad summam potentiam Severus, & ad maximas opes: adeoque carus illi fuit: ut filiam ejus dederit Severus Bassiano. De hoc scribit Dion: Plausianus omnia concupiscebat: omnia petebat: omnia accipiebat: nec gentem, nec urbem ullam relinquebat non spoliatam: sed omnia & undecunq; rapiebat. Hic à Severo in palatio interfectus est: cùm insidiaretur vitæ Severi & Bassiani. *Vide Dionem in Vita Severi.*

XII. Constantius Cæsar, Constantini Magni filius, in precio habuit Eusebium Eunuchum cubicularium suum: cui in omnibus obtemperavit. Ab eo persuasus, amplexus est Arrianos furores, instituta contra Orthodoxos persecutione. *Vide Marcellinum.*

CLIII.

HOc maximè omnium Principi fugiendum: ne alterum odio, alterum gratia prosequatur. Ea-

res enim multis Principib. ac civitatib. exitiosa fuit. Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 7. pag. 741.

EXEMPLA.

I. Pausanias Philippum Macedoniæ Regē occidit; quòd Antipatro, à quo fuerat contumeliosissimè constupratus, nō modò apertè faveret; sed etiā jus petēti denegaret.

II. Nec aliam ob causam Henrichus VI. Anglorum Rex diuturnum illud ac funestissimum bellum excitavit: quo annis triginta universa Anglia deflagravit: & octoginta circiter Principes, si Cominio credimus, hausit: quàm quòd Rex Lancastriæ factionis ducem se ferre non dubitaret adversus Hyorchos: qui fusis ac profligatis adversarijs, Regem ipsum, & quidē in carcere, cum propinquis omnib. interemerūt.

III. Quòd item Marchio Pesquerensis adversus Carolum V. Imperatorem conjuravit: in causa positum erat: quòd Carolus Proregis Neapolitani partes tueri, eiq; nimis favere videretur.

IIII. Infinitum sit, Burgundionum & Aureliorum nostrorum factiones, bella civilia, Principum cædes, ac totius Galliæ miserandum statum oratione persequi: quæ omnia ob id contigerunt: quòd ij, qui propinquos æquo jure & eadem amicitia ac fide tueri debuissent: regiæ majestatis obliti, quasi Advocatorum & Oratorum officia susceperunt: ut viderentur partium duces: & cùm alteri alteram factionem prætulissent: aliorum quidem se socios, aliorum hostes quàm Reges esse maluerunt. *Id. ibid.*

CLIIII.

PRinceps inconsulto Senatu nihil benè gerit.

Optimis consiliis non solùm in rebus gravißimis, sed etiam in mediocribus ac minimis, Principem uti oportet. Quia nihil tanti ponderis est ac momenti ad res agendas, in omni Rerumpublicarū genere: quàm Senatus auctoritate & consilio decerni: eoq; magis, si dubitetur, utile sit nec ne id, quod Princeps fieri velit. Deinde cùm subditi vel sine consilio, vel contra Senatus decreta res geri perspiciunt: tunc ea aspernātur ac pro nihilo ducunt: aut timidè ac molliter imperatorū ac magistratuū jussa exequuntur. Legum autē ac ma-

gistratuũ contemptum sequuntur populi seditiosæ voces: et adversus Principes ipsos conjurationes ac defectiones. Senatus igitur in omni Republica tā est necessarius: quàm in corpore ipso mens ac ratio: sine qua corpus ipsum non modò sese regere, sed ne momento quidem subsistere potest. Ioh. Bod. lib. 3. de Rep. c. 1. p. 381.

Experientia docet, prudentiora & tutiora ea esse consilia: quæ tractantur à pluribus: quàm quæ unius mente agitantur. Antimachiavellus lib. 1. pag. 33.

Optimum quemq; Principem Consiliariis stipatum fuisse legimus. Raro, inquit Vellejus, eminentes viros non magnis adjutoribus ad gubernandum fortunam suã usos invenies. Imò *sapientiæ argumentum in Principe nullum majus: quàm sapientum virorum consilio uti.* Bene enim, inquiunt Impp. cognoscimus: quod cum vestro consilio, Patres Conscripti, fuerit ordinatũ: id ad beatitudinẽ nostri Imperij, & ad vestrã gloriã redundare. Non viribus, ait Cicero, aut velocitatibus, aut celeritate corporũ res magnæ geruntur: sed consilio & autoritate. Atq; ego, inquit Salustius, multa legendo atque audiendo ita comperi, *omnia regna, civitates, nationes, eò usq; prosperum imperiũ habuisse: dũ apud eos vera consilia valuerũt:* ubi gratia, timor, voluptas ea corrupêre: statim imminutæ opes: deinde ademptum imperium: postremò servitus imposita est. *Hippolyt. à Collib. in Consiliario pag. 138. 139.*

Vix unquã reperire licuit Rempub. aut Principatũ florentẽ sine consilio. Pet. Greg. Tolos. l. 23. de Rep. c. 4. p. 1460.

Vulgare est, plus videre oculos, quàm oculum. Quod non de oculo corporis tantùm debet intelligi: sed de oculo mentis: qui verè est oculus humanæ conversationis: ut feliciùs ea contineatur: quò plures habuerit videntes & perspicientes oculos: nempe magistratus providos, æquos & justos, vigiles & solicitos. Anchora unica non ita navim servat, ut plures demissæ. *Idem lib. 4. cap. 5. pag. 189.*

EXEMPLA.

I. Id quidem omnium optimè Carolus V. Rex Francorum, is qui Sapientis cognomentum adeptus est, facere solebat. Cùm enim Anglos, qui Aquitaniæ arces & oppida omnia fiduciæ titulo tenebant, regni finibus expellere vellet: rebus omnibus ad ea, quæ geri cupiebat, antè comparatis, suscepit Aquitanorum querelas adversus prætores Anglorum; qui provocantes ad Regem, ut Britiniato fœdere exceptum erat, malè mulctaverant. Rex sive consultò quæsitam, sive temere oblatam arripuit occasionē: sed optimatum ac populi, quorum opibus utendum erat, auctoritate & consilio bellum geri placuit. Itaq; Princeps universos in curiam Parisiorum convocari jussit, testatus se eorum consilijs ac sapientia opus habere: ut quæ à se minùs sapienter gesta fuissent: eorum animadversione castigarentur. Bellum illud eo consilio decretum, felici exitu confectum est.

II. Contrà Hieronymus Siciliæ Rex unà cum proximis amicis omnibus crudelissimè interfectus est; tum quòd impotenter ac superbè dominaretur; tum etiam quòd Senatum nulla de re consuleret. Sic enim Livius, Regnante, inquit, Hierone, manserat publicum consilium; post mortem ejus, nulla de re neq; convocati, neque consulti fuerunt.

III. Eodem errore graviter peccavit Cæsar: quòd non modò in Consulatu, sed etiam in Dictatura Senatus consilio nunquam uteretur: at ne Senatui quidem universo (constabat autem mille circiter Senatoribus) ad se venienti assurrexerit. Nimis arroganter ac stultè id quidem: non quòd Cæsar moribus aut natura superbus fuerit: sed cùm assurgere Senatui vellet: à Cornelio Balbo adulatore, consiliorumq; omnium participe, quò minùs id faceret, prohibitus est.

IIII. At meminisse debuerat Romulum creatorem Vrbis ac primum Romanorū Regem ab ipsis Senatoribus, ut quidem fertur, occisum:

V. Ac Tarquinium Regem ejectum: cùm uterq; Senatum contempsisset; ac suo arbitratu omnia gereret.

VI. Quæ res etiam Ludovico XI. Regi Francorum, qui nulla de re Senatum consulebat, exitiosa fuit. Quod cùm hic noster, quanquam serò intellexisset; Carolum filium ita instituì voluit: ut literas nesciret: modò tria verba teneret, Latina illa quidem: sed ejusmodi, quæ de historia jure detracta sint: ut alienis consilijs potiùs, quàm suis, sapere, ac res gerere consuesceret. *Idem Bodinus ibid.*

VII. Ad hunc modum M. Antoninus Philosophus, sapientissimus Imperator, semper cum optimatibus non solùm bellicis de rebus, verùm etiam civilibus, priusquā

aliquid ageret, consultabat. Ac si forte inter deliberandum (ut fit) diversum aliquid ab illis sentiret (illi autem erant, Scævola, Volusius, Metianus, Vlpius Marcellus, aliiq; graves & consulti viri) tum, Aequius est, inquiebat, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar: quam ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur. Huic præclaro Antonini dicto suffragatur vulgatum proverbium; Plures oculos clarius videre, quam unum.

VIII. Atq; is fuit mos Romanæ Reipublicæ, hodieq;, ut quondam, idem institutum usurpatur in civitatibus bene constitutis: uti plures de summa rerum communi consilio deliberent: ac demum perrogatis percensitisq; sententijs id ratum sit, quod majori parti placuerit. *Antimachiavellus ut suprà.*

IX. Cùm Pericles, ut plebis gratiam captaret, Areopagitarum autoritatem sustulisset; & ea, quæ priùs in Areopago tractabantur, ad populum transtulisset: haud multò pòst Respublica tum externis, tum intestinis bellis concussa ruere cepit.

X. Atque hanc fuisse causam unicam existimant, cur Roma tam diu floruerit: quòd, qui ei præfuerunt, non sua, sed Senatus consilia secuti sunt. *Hippolyt. à Collib. ut suprà.*

XI. Trajani Adrianiq; Imperatorum temporibus antiquis mos fuit: ut cùm Romani Principes causas cognoscerent: Senatores Equitesq; Romanos in consilium adhiberent: & sententias omnium opinione ferrent.

XII. Alexandro Cæsari erat numerosissimum consilium: in quo Iurisconsulti non pauciores erant viginti: inter quos Fabius Sabinus, Cato dictus sui temporis: Domitius Vlpianus, Iulius Paulus: qui vertices legum dicti: Pomponius legum peritissimus: Alphenus Florentinus, Africanus, Martianus: aliiq; permulti Iuris professores, discipuli Papiniani: qui Iuris asylum dictus est: sine quibus nec legem ullam sancivit: nec de ulla re graviore statuit; sed ita, ut iretur per sententias singulorum: ac scriberetur, quid quisq; dixisset: datoq; spacio ad inquirendum & cogitandum, priusquam dicerent: ne immediatè de rebus gravioribus dicere cogerentur.

XIII. Theodosius & Valentinianus Cæsares ad Senatum scribentes, Humanum, inquiunt, probamus, si quid de cætero, in publica privataq; causa emerserit necessariũ, quod formam generalem & antiquis legibus non insertam exposcat: id ab omnibus jam antea proceribus nostri palatij, quàm gloriosissimo cætu vestro, Patres Conscripti, tractari: & si universis, tam iudicibus, quàm vobis, placuerit, tum legem dictari: & sic ea denuo, collectis omnibus, recenseri: & cùm omnes consenserint; tunc demum in sacro nostri numinis consistorio recitari: ut universorum consensus nostrę serenitatis autoritate firmetur. Scitote igitur, Patres conscripti, non aliter in posterum legem à nostra clementia promulgandam: nisi suprà dicta forma fuerit observata. Bene enim cognoscimus: quod cum vestro consilio fuerit ordinatum: id ad beatitudinem nostri Imperij, & ad nostram gloriam redundare.

XIIII. Ante illos Octavius quoq; Cæsar negotia omnia Reipublicæ cum Senatu communicabat: atq; ita Monarchiam cum Republica communicando, sibi peperit Imperium perpetuum. Postulabat ultrà, sibi singulis annis à Senatu dari viginti electos Senatores: qui sibi à consilijs etiam in alijs essent.

XV. Idipsum etiam observasse Tiberium narrat Xiphilinus in ejus vita: quanquam hic vitijs potiùs, quàm virtutibus, abundaret.

XVI. Consalutatus Imperator Alexander Mammeæ filius, adhibuit in consilium

delectos ſedecim ordinis Senatorij viros, ætatis gravitate, vitæq́; ſanctimonia præcellentes; atq́; res cunctas & administrationes, civiles quidē & forenſes, inſignib. doctrina viris, legumq́; peritiſſimis, militares autē, claris bellica virtute hominibus, expediebat.

XVII. Refertur de Aſvero Rege Aſſyriorum: quòd quamvis valde iratus fuiſſet in Vaſthi Reginam uxorem: quòd noluiſſet, ab eo vocata, venire; tamen ea de re conſuluerit & interrogaverit ſapientes: qui ex more regio ſemper ei adhærebant: & illorum faciebat cuncta conſilio: ſcientes leges ac jura majorum; quorum ſententiæ Regina Vaſthi ſubjaceret. *Pet. Greg. Toloſ. lib. 23. de Rep. cap. 4. pag.* 1461. 1462.

CLV.

Tyrannis omnes boni inviſi & ſuſpecti ſunt. Qui enim non habet conſcientiam propriæ virtutis: invidet alienæ: & metuit inſidias ſine probabili ratione. Proinde Tyranni, virtute præſtantes miniſtros è medio tollere conantur. Ac ſi aliquantiſper ſævitiam occultant, metu infamiæ aut ſeditionis: removent tamen ab aula tales: & eis munus aliquod aſſignant. Sic David ablegatur; & mille viris præficitur. *Strigel. 1. Sam. 18.*

Tyrannus, niſi utilitatis aut voluptatis cauſa, diligit neminem: cui optimi potiùs, quàm deterrimi, odio ſunt. Infenſus ſiquidem eſt omnibus, qui virtuti ſtudent: nec patitur quempiam ultra alios ſapere: aut in præclarum virum evadere: aut opibus augeri: aut amicis, clientibus, hoſpitibusvé frui. Franciſ. Patrit. lib. 2. de regno, tit. 1. pag. 74.

Soli ſapientes & probi viri Tyrannis ſuſpecti & inviſi: ſtulti, fatui, luxurioſi, perditi, adulatores, le-

nones, sicarij, novarũ prædandi ex publico & privato artium inventores, & ejusdem notæ homines, illis acceptißimi sunt. AntiMachiavel. lib. 3. pag. 565.

CLVI.

ODit Tyrannus honestos cives: non solùm vivos: sed etiam mortuos: & gaudet improborũ consuetudine: quodq; indignißimum est, avidè arripit calumnias: quibus fascinatus, omnia in deteriorem partem flectit. Si quis enim modestè eum colit: ab hoc se contemni atq; extenuari putat. Si qui verò plures honoris significationes dant: hos tanquam assentatores reijcit ac repudiat. Otanes apud Herodot. lib. 3. referente Strigel. lib. 2. Chronic. pag. 38.

Narrabo vobis Apologum Aesopicum, de hac sententia: quam proponit Otanes in sua oratione apud Herodotum de Tyrannis. Leo, qui repræsentat imaginem Tyranni apud Aesopum, ægrotabat quodam tempore, & propter senectam, & congeriẽ cadaverum. Habitabat enim in spelunca admodum fœtida: cujus fœtor omnium prætereuntium nares offendebat. Cùm igitur inter reliquas bestias, primus ad invisendum Leonem ægrotũ accessisset Vrsus: qui parùm ad civilitatem assuefactus erat: interrogavit eum Leo, offenderetur ne fœtore speluncæ & reliquiarum ex cadaveribus? Respondit ille ingenuè & apertè suo more: Profectò ego vix possum tolerare hunc fœtorem: malim procul hinc abesse: quàm diu hîc commorari & subsistere. Hunc propter nimiam

παῤῥησίαν malè multavit: sed ita tamen, ut ejus vitæ parceret. Post hunc venit Lupus: qui territus exemplo Vrsi, non voluit dicere id quod sentiebat: sed voluit assentari Tyranno: & interrogatus à Leone, quid naribus perciperet? respondit, se ita delectari odore Leonis, & domicilij: ut non posset ei anteferre fragrantiam aromatum. Hunc mox concerpsit in frusta Leo, propter impudentissimam assentationem. *Ita etiam in Aulis sæpe assentatio est periculosa, præsertim nimis aperta & impudens.* Postea venit & Vulpecula, salutans Regem & Dominum: & interrogata de eadem quæstione, respondit: se non posse discernere bonum odorem à fœtido: quia hodie ambulasset in nebulis: & laboret pituita: Ego, inquit, nihil possum odorari. Ich habe den Schnuppen/ Ich kan nicht Riechen. Videtis quid sit versari cum Leonibus. *Si es nimis liber: offendis libertate: si es assentator: sæpè non plus efficies: quia suspecta est simulatio sententiæ.* *Strigel. ibid.*

CLVII.

HOC Axioma pro certo veteres tenuêre: longè præstare ad Reipublicæ salutem, mali Principis bonos Consiliarios, quàm boni malos, existere. *Antimachiavellus lib. 1. Theorem. 1. pag. 35.*

Lampridius in Alexandro Severo: Notum est illud, meliorem esse Rempublicam & propè tutiorem: in qua Princeps malus est: ea, in qua sunt amici Principis mali; siquidem unus malus potest à plurimis bonis corrigi: multi autem mali non possunt ab uno, quamvis bono, ulla ratione superari. Et id quidem ab Homulo ipsi Trajano dictum est: cùm ille

diceret,

diceret, Domitianum pessimum fuisse: amicos autem bonos habuisse: atq; adeò illum magis odio fuisse: qui Rempublicam pejoris vitæ hominibus commendaverat: quia melius est unum malum pati, quàm multos.

EXEMPLA.

I. Id planius fieri potest eorum Principum exemplo: qui virtutis ingeniique modici, prudentium tamen virorum cōsilio usi, Republicā egregiè administrarunt. Cùm Gordianus junior, undecim annos natus, Cæsar appellatus esset: pleriq; puerile imperium, ut imbecille, aspernabantur. Sed cùm Misithei, sapientissimi Viri, filiam duxisset uxorem: soceriq; consiliis adjuvaretur: multa præclara domi, multa militiæ gessit. Apud eum certe aliquando conquestus est, Miserum esse Imperatorem, apud quem vera reticeantur: qui cùm ipse publicè ambulare non possit: necesse esse ut audiat; & vel audita, vel a plurimis relata, confirmet. Res quidem Romana tam diu sub Gordiono incolumis & valida stetit: dum vixit Misitheus.

II. Ioas regnum Iehuda septem annos tantùm natus inijt: sed ipsius pueritiæ rector educatorq; avunculus Iehojada, vir sapientissimus, erat. Ergo quamdiu is vixit; tantisper regnum præclarè administratum est.

III. Carolus VI. tredecim annorum puer, insuper imbecillæ mentis, regni Galliæ hæreditatem adiit: Reipublicæ tamen procuratio à tribus ipsius avunculis, Andium, Biturigum, & Burgundiæ Ducibus, ad puberem Regis ætatem benè & sapienter est gesta: neque, hoc uno excepto, quòd pecuniam avidiùs de publico sumerent, quicquam in eis desideratum est. At equidem paulò pòst, cùm idem Rex jam regni potens repentino errore mentis affectus esset: & ad eosdem delata esset regni administratio: non simili modestia egêre: sed æmulatione, ambitu, avaritia, ulciscendi libidine, vecordes, interregnum illud suum infestum fecerunt; sed, uti dixi, dum Regis impuberis regniq; tutelam gererent: neminem temporis illius pœnituit.

IIII. Clotarius IIII. & Chilpericus II. Galliæ Reges, animo ingenioq; socordes, per imprudentiam inertiamq; regni muneribus per se obeundis impares erant: sed regimen rerum penes Carolum Martellum, fortissimum virum, erat: qui regnum illud non modò incolume præstitit: sed etiam ornavit insignibus victoriis.

V. Memoria nostra Carolus V. puer admodum à patre Philippo & avo, non magis regnorum, quam summarum difficultatum hæres, relictus est: neque spes erat, a puero tantam & tam confusam rerum molem posse sustineri. Ergo prospiciens animo pater, Curatoris sapientis & fidi egere filium, illius educationem ac curam Ludovici XII. Galliarum Regis fidei commisit: cujus integritatem pridem expertus erat. Ille, etsi hæc procuratio proferendæ ditionis materiam non difficilem præbebat: cùm tamen ei tanta utilitate fides antiquior esset: eam sincerè administravit. Caroli enim pueritiæ rectorem apposuit Caprensem, Virum nobilem, egregium virtute ac fide: cujus consiliis præceptisq; institutus Carolus, tantam de se hominum opinionem expectationemq; commovit: ut ei vigesimum agenti annum Imperij dignitas deferretur.

VI. Domitianus Imperator non modò demens, verùm etiam crudelis fuit. Sed fortè contigit, ut eo imperante, magistratus & provinciarum præsides integre & ab-

stinenter sese gererent. Ergo tum Romanum Imperium non infeliciter administratum est: privati tantùm aliquot sævitiam & cætera vitia eius senserunt.

VII. Carolus VIII. pater, tredecim annos natum, Galliæ Regem reliquit: cætera egregium Principem; sed neq; vivido ingenio, inq; prudentia insignem. Regni tamen ordinib. Turones convocatis, Reipublicæ procuratio certis viris in eo Concilio lectis & probatis mandata est: eaq; sapienter administrata ad iustam Regis ætatem: etsi tum quoq; vexabatur Gallia dissidijs intestinis, per eos concitatis: quos publici Status rerum cura demoverant.

VIII. Alexander Severus prudentium amicorum fideli opera & consilio usus, bene acti principatus decus perpetuum tulit.

IX. Possem plura Galliæ Regum exempla, possem Romanorum Imperatorum proferre: quorum alij cùm bonarum artium planè rudes essent: nonnulli in luxum & delitias resoluti: aliqui sævitia tantùm aut bello insignes (cujusmodi fuêre, Philippus, Licinius, Diocletianus, Maximinianus, Carus, Carinus, Gallus, Constantius, Aurelianus, Galienus, Leo, Macrinus, Zeno, Iustinianus, &c) leges tamen ipsi quoq; & Iuri civili condendo, & Imperio componendo, saluberrimas scripsei unt: quod ex Codice Iustinianeo cuivis colligere promptum est. Earum porrò legum autores fuisse non dubitaverim sapientes & doctos viros: quos illi in consilio habebant. Nam eorum quidem, quorum nomina edidi, quotusquisq; literas nôrat (excepto Macrino) ut præclaras leges tam accuratè conderet? Quamobrem adversus Machiavelli dogma concludo; *Rempublicam à Principe minùs per se sapiente, cæterùm obtemperante fidelium & non insipientium amicorum consilijs, commodè ac salubriter administrari posse. Idem pag. 39 &c.*

CLVIII.

DIssensio sententiarum, in eundem scopum spectantium, non est periculosa.

Multis experimentis quotidie probatur: bonos ac prudentes viros in Senatu alios ab aliis dissidere verbis & argumentis: rebus verò ipsis & sententijs consentire. Neq; verò hæc, si fortè inciderit, opinionũ dissensio Reipublicæ noxia est: modò omnes rectà in eundem scopum, Reipublicæ videlicet dignitatẽ & salutem, tendant. AntiMachiavell. lib. 1. pag. 95.

EXEMPLVM.

Ejusmodi fortè fuit nobilis illa C. Cæsaris & M. Catonis in Senatu dissensio. Nam patefacta conjuratione Catilinæ, cùm Senatus propè universus in facinoris socios ultimam statueret pœnam; Cæsar, per municipia in custodijs habendos, publicatis pecuniis, censuit. Quin & tantum metum injecit asperiora suadentibus: ut D. Syllanum non piguerit sententiam suam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire: obtinuissetq; adeò, traductis jam ad se pluribus: nisi labantem ordinem confirmasset M. Catonis oratio. Longè (inquit ille) mihi alia mens est, Patres conscripti: cùm res & pericula nostra considero; & cùm sententias nonnullorum ipse mecum reputo. Hic mihi quisquam mansuetudinem & misericordiam nominat? Iamquidem equidem nos vera rerum vocabula amisimus: quia bona aliena largiri nunc est liberalitas: malarum rerum audacia, fortitudo vocatur: sontes è manibus magistratuum eripere, misericordia habetur. Adeóne leve crimen est, in Reipublicæ eversionem, & sanguinis nostri profusionem conjurasse? Cætera maleficia tunc persequare, cùm facta sunt: hoc, nisi provideris, ne accidat; ubi evenerit, judicia frustrà implores: capta enim Vrbe à Catilina & conjuratis, nihil fit reliqui à victis. Qui antè sententiam dixerunt: sanguinis nostri valde liberales esse videntur: ut dum paucis scelestis parcunt, bonos omnes perditum eant. Si in tanto omnium metu Cæsar solus non timet; eò magis refert, me mihi atq; vobis timere. Majores enim nostros magnos fecêre, domi industria, foris justum imperium, animus in consulendo liber, neq; delicto neque libidini obnoxius. Conjuratio ista res est quidem aspera; & eam timetis; sed inertia & mollitia animi, alius alium expectantes, cunctamini; videlicet Dijs immortalibus confisi: qui hanc Rempublicam sæpe in maximis periculis servavêre. Atqui non votis neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur; vigilando, agendo, benè consulendo prosperè omnia cedunt: ubi socordiæ te atq; ignaviæ tradideris; nequicquam Deos implores: irati infensiq; sunt. Quare ego censeo: cùm conjurati alij indiciis convicti sint; alij confessi, cædem, incendia, aliaq; se fœda atq; crudelia facinora in cives patriamq; paravisse: de confessis, sicuti de manifestis rerum capitalium, more majorum, supplicium sumendum. Igitur Cato Cæsari reluctans forti & vehementi oratione habita, magna cum laude Senatum in suam sententiam traxit: ac de conjuratis suppliciũ sumptum est: sicut ille censuerat. *Idem ibidem.*

CLIX.

SÆpe in contentionibus accidere solet: ut qui se, vel eum, cui ipse studet, excludi videt, omni ratione posthabita, potiùs ad aliquem externum assu-

mendum, præceps ruat: quàm ut ei, qui sententiæ suæ est adversatus, cedat. Guicciard. in Hypomn. polit. par. 2. pag. 82.

Reperiuntur in sententiis dicendis nonnulli: qui consilij, quamvis egregij, quod non ipsi adferant, inimici, cùm id, quod dicturi erant, videant ab ijs, qui priores dixerunt, quasi præoccupatũ, eosq; pudeat, vel idem repetere, vel palàm in sententiam priorum ire, cavillos excogitant: correctiunculas addunt: & nodum, quod ajunt, in scirpo quærunt: aut præstigiis sophisticis aliorum sententias eludunt: & veritatem tenebris involvunt: ne cuiquam succubuisse, aut quicquam cuiquam concessisse videantur. Hos observet Princeps: viri enim boni non sunt: quorum est, aliorum rectas sententias candidè approbare: licet cæteroqui autores exosi sint. *Hippolyt. à Collib. in Consiliario, pag. 190.*

CLX.

ARduis in rebus, & gravioribus deliberationibus, media via non semper est tutißima.

Ea in re gubernatores sæpe peccant: quòd media incedunt via: ne videlicet alterutrum offendãt: quæ tamen res sæpe ingentiũ est causa malorum: id quod

exem-

exempla testantur. Ideo medio non semper tutissimus ibis.

EXEMPLA.

I. Cum exercitus Romanus ad Furculas Caudinas inter duos saltus ita esset à Samnitibus conclusus: ut aut moriendum sibi, aut ignominiosæ servitutis jugum subeundum esset: ne Samnitibus quidem consilium in tam lætis suppetebat rebus. Itaque universi Herennium Pontium patrem Caij Pontij Imperatoris per literas consulendum censent. Iam is gravior annis non militaribus solùm, sed civilibus quoq; abscesserat muneribus: in corpore tamen affecto vigebat vis animi consilijq;. Is consultus ab nuncio filij, censuit omnes inde quàm primùm inviolatos dimittendos. Quæ ubi spreta sententia est: iterumq; eodem remeante nuncio consulebatur: censuit ad unum omnes interficiendos. Quæ ubi tam discordia inter se velut ex ancipiti oraculo responsa data sunt: quanquam filius ipse inprimis jam animum quoq; patris consenuisse in affecto corpore rebatur: tamen consensu omnium victus est: ut ipsum in consilium acciret. Nec gravatus senex, plaustro in castra dicitur advectus: vocatusque in consilium, ita ferme locutus esse; ut nihil sententiæ suæ mutaret: causas tantùm adjiceret. Priore se consilio, quod optimum duceret, cum potentissimo populo per ingens beneficium perpetuam firmare pacem amicitiamq;: altero consilio, in multas ætates, quibus amissis duobus exercitibus, haud facilè receptura vires Romana res esset, bellum differre: tertium nullum consilium esse. Cùm filius aliiq; principes percunctando exquirerent: quid si media via consilium caperetur? ut & dimitterentur incolumes, & leges ijs, jure belli victis, imponerentur? Ista quidem sententia, inquit, ea est; quæ neq; amicos parat, neq; inimicos tollit: servate modò, quos ignominia irritaveritis. Ea est Romana gens, quæ victa quiescere nesciat: vivet semper in pectoribus illorum, quicquid istuc præsens necessitas inusserit; neq; eos ante multiplices pœnas expetitas à vobis quiescere sinet. Neutra sententia accepta; Herennius domum è castris est avectus. Samnites igitur Romanos extrema ignominia affecerunt: inermes & seminudos cum singulis vestimentis sub jugum missos dimiserunt. Quæ ignominia & injuria Romanos animos adeò offendit: ut priùs nō quiescerent; quàm insigne hoc dedecus gravissimè vindicarent. Nec multò pòst Samnitibus pro superba pace infestissimum renatum est bellum; omniaq; ijs, quæ deinde venerunt, non in animis solùm, sed propè in oculis esse: & serò ac nequicquam laudare senis Pontij utraq; consilia; inter quæ se media lapsos, victoriæ possessionem pace incerta mutasse: & beneficij & maleficij occasione amissa, pugnaturos cum eis: quos potuerint in perpetuum vel inimicos tollere: vel amicos facere. Senserunt tandem acerrimam vindictā Samnites: cæduntque Romani illorum exercitum, inermes atq; armatos, servos, liberos, puberes, impuberes, homines, jumentaque; nec ullum superfuisset animal: ni Coss. receptui signum dedissent: avidosq; cædis milites è castris hostium imperio ac minis expulissent. *Vide Livium Decad. 1. lib. 9.*

II. **Käyser Carl hat mit seinem Gefangenen/ dem Könige** Francisco, **den mittlern Weg gebraucht / denn er jhn Königlich** tractiren **lassen / vnd doch vbers Jahr gefangen behalten. Aber gleichwol in seiner Gefängnuß**

jhn nicht heimsuchen wollen / biß das er aus Beküm̃ernuß so kranck worden / das man sich seines Todes befürchtet. Zu lezt hat er jhme seine Schwester zur Ehe gegeben / vnd jhn mit harten conditionen ledig gelassen. Nun halten es die Weltweysen dafür / das Käyser Carln viel rathsamer gewesen / den König Franciscum entweder statlich zu empfangen / vnd auch als bald auff freyen Fuß zu stellen / Also / das er durch diese hohe Wolthat jhm einen solchen König zum Freunde gemacht / vnd viel mehr aus jhm gebracht haben würde / als den andern Weg / oder aber jhn biß zu seinem Tode gefenglich zubehalten / So were er des Schadens / so er von jhme hernach empfangen / vberhaben geblieben. Also ist König Franciscus ledig worden / vnd deßwegen doch keine Vrsache gehabt / dem Käyser einigen Danck zuwissen. In diesen Irrthumb fallen gemeiniglich alle Fürsten / die aus Furcht eine solche neutralitet halten wollen / wenn grosse benachbarte Potentaten wider einander zu Felde ziehen / wie auch die Jenigen / so in partheyschen Rathschlägen sich nicht erklären / sondern beyde zu Freund halten wollen. *Iohan. VVerner Gebhard* in Fürstlichen Tischreden / *lib.* 1. *cap.* 7. *pag.* 18. 19.

CLXI.

SVmmum in aulis Tyrannorum locum hi obtinẽt: Assentator: Delator seu susurro: & Obtrectator. Hi Tyrãnos regunt: & insidiosè meliores opprimũt.

Hæc regula sumpta est ex versibus Menandri his:

ὁ βίος μάλιστα τοῖς πονηροῖς ἥδεται,
πράττει δ᾽ ὁ κόλαξ ἄριστα πάντων: δεύτερος
ὁ συκοφάντης: ὁ δὲ κακοήθης τρίτατος.

Hæc vita gaudet improbis potissimùm:
Sed assentator omnium primas tenet,
Vivitq́, longè iucundissimè omnium.
Deinde Sycophantæ proximus est honos:
Audire enim calumnias, dulce admodum.
At tertius conceditur locus invido:
Artes nocendi qui scit astutissimè.

Zu losen Leuten hat man lust /
Wie eim Verstendigen wol bewust.
Wer heucheln kan / sitzt oben an /

Vnd bleibt ein vnverdorbner Man.
Darnach find man Verräther viel/
Die sind die nechsten in dem Spiel.
Wer neydig ist/ vnd listig schadt/
Der wird mit Ehren wol begabt.

Principes hoc tempore pluris faciunt suas voluptates & commoda: quàm Reipublicæ bonum: nec discernunt inter amicos & hostes: imò fidelium hominum consilia oderunt: & illis Gnathonum blanditias præferunt. Abrah. Bucholcerus.

Sæpe Principes inter amicos & inimicos non discernunt: & sinceros monitores habent pro inimicis: rursumq; illos evehunt: qui postea eos excoriant & devorant. Idem in Chronolog. pag. 444.

In aulis benè merentes personæ negliguntur: sed Sycophantæ crescunt: & donantur prædiis amplissimis ac fundis: omnia obtinent assentando. Philippus obiter An. Chr. 1549.

In Principum aulis primas tenent Gnatones & Calumniatores. Vnde dicam vobis Regulã certissimam. *Quicunq; vult citò crescere in aulis: tantùm videat, quò se Domini voluntas inclinet: & cuinam sit offensus: hunc observet: & quicquid is agit: id ad Dominum deferat: ac in peiorem partem interpretetur: licet nonnunquam etiam aliquid mendacij de*

suo addere: modò prætexat aliquam gravitatis & sanctitatis speciem sine affectibus. Idem in Locis Manl. pag. 393.

Plerunq; in aulis pluris fiunt adulatores & sycophantæ: quàm Viri fortes, & benè de Republica meriti. Principes magis amant Placentinos, quàm Veronenses. Strigel. 1. Samuel. 17.

Triplex est genus hominum: à quibus Reges ac Principes miserè vexantur. Primi generis sunt adulatores seu assentatores: qui blandiendo & mentiendo illorum animos occupant, & quasi excœcant. Secundi sunt, delatores seu calumniatores: quorum tanta est improbitas: ut fidissimos quosq;, & de Republica optimè merentes, illis invisos reddant. Tertij verò generis sunt, fœneratores: qui oppida, vectigalia & portoria illorum tenent oppignorata. Hoc triplex hominum genus per tres illas Harpyas intelligitur: quos Poëtæ fingunt insidere mensæ Phinei oculis capti, & coinquinare omnia: ipsasq; dapes præripere misero & calamitoso Regi. Tales enim homines inquinant Reges ac Principes oculis animi captos: eorumque facultates & alimenta ad se rapiunt. *Sabinus in VII. Metamorph. Ovid. statim in principio.*

Verè grati sunt in aulis, qui adulantur Principibus: & accommodant se ad affectus Principum: reliqui, qui salutaria monent, negliguntur: aut tanti non

ſunt: quanti debebant. *Peucer. in lect. Chron. die 26. Ianuarij, Anno 1572.*

Mendacij & adulationis gymnaſium eſt aula Principum. *Franciſc. Patrit. lib. 1. de Regno tit. 7. pag. 33.*

Hoc eſt vicium aularum communiſſimum: quòd in ijs omnia ſunt plena aſſentationibus: ubi primates quoq; & conſiliarij huc præcipuè ingenium intendunt ſuum: ut afferant, quod Regibus arrideat: non ſervilib. tantùm blāditiis, ſed lenociniis quoq; dediti. *Pezel. in Geneſ. cap. 12. pag. 217.*

Peſtes aularū ſunt, invidia, calumniæ, obtrectationes, præſertim erga peregrinos, ignobiles, fortunatos. *Idem cap. 45. pag. 845.*

Raro in aulis ſimplex ſermo invenitur, Galba cum Piſone loquente teſte: Ego & tu, dicebat, ſimpliciſſimè hodie loquimur: cæteri libentiùs cum fortuna noſtra, quàm nobiſcum. *In Aulico Politico Duri de Paſc. pag. 141.*

Maxima aularum peſtis eſt: quòd aut veritas rarò dicitur: aut ita occultatur atq; obtegitur: ut difficilima ſit cognitu. Proinde bene & argutè Carneades dixit: à Regibus nullam artem rectè diſci, præter artē equitandi: propterea quòd ſolus equus, quoniam nō ſentit Principis ac plebeij diſcrimen, neſcit adulari Regi: ſed excutit, quicunq; is fuerit: qui non aptè norit inſidere tergo. Præclarè oſtendens, quàm non Principibus per adulatores veritatem intelligere liceat. *Aſſentatio* igitur *adulatorum* (ut Plutarchus inquit in vita Annibalis) *perpetuū malum*

Regum: qui dum ea, quæ volunt, libenter audiunt, se adulari sinunt, & falli æquo animo patiuntur. *In Idea Consiliarij Frider. Furij Ceriolani pag. 78.*

Adulatorum assentatorumq; consuetudo perniciosissima est, & præcipuè Regibus Principibusq;: quorum opes sæpius assentatores adulatoresq; evertunt, quàm hostes: ut sapienter ait Q. Curtius. *Francisc. Patrit. de lib. 4. de regno, tit. 1. pag. 220.*

Tyranni, qui ad sævitiam ac libidinem omnia dimetiuntur, adulatorib. assentatoribusq; delectantur. *Idem lib. 5. de Repub. tit. 5. pag. 229.*

Quæritur, qui fiat, ut cùm fideles amici tam necessarij sint Principi, assentatores tam pestiferi, Principes tamen magnam assentatorum vim circa se habeant: bonos consiliarios, paucos. Ejus rei causam Cominæus satis solerter exequitur: quippe Principes eos ferè sibi solere adjungere: qui suo animo maximè allubescant: cæteros, quamvis egregios ac utiles, aspernari. Itaque, inquit, qui cum Principe à pueritia educati sunt, quibus diu assuevit, qui societate vitiorum illum sibi obstringere, qui voluptatibus ejus obsequi norunt: primum ferè locum ac vim in ipsius amicitia obtinent: eos præcipuè extollit, honoribus ornat. Neq; scit Princeps viros probitate & prudentia spectatos legere: donec vix tandem serò didicerit, quantum illis egeat. Ita fit, ut illis sæpe uti cogatur: quos antea spernebat. Quæri autem hic rursum potest, quibus artibus assentatores ad gratiam amicitiamque Principum validiores sint, quàm prudentes viri. Plutarchus mihi videtur hunc nodum dextrè solvere: cùm dicit id ex eo oriri: quòd naturâ homines, ac potissimũ Principes, seipsos immodicè amant. Quippe cœcus nostri amor facilem adi-

tum

tum aperit assentatori: efficitque, ut eorum, quæ appetimus & amamus, judices æqui & incorrupti esse nequeamus. Itaque si adulator Principem laudibus, quanquam falsis, aspergat: facilè is dulcedine laudum capitur: cùm multa in se commendatione digna esse sibi persuaserit. Etenim callidè aulicus Gnatho, vicina virtutibus vicia pro veris animi bonis prædicans, Principi sævo magnanimi, prodigo liberalis, libidinoso hilaris & humani, nomen affingit. Sic vitia virtutum vocabulis incrustans, detracto peccatis pudore, Principem in omne decus & flagitium corrumpit. Idemq; cujuslibet rei simulator & dissimulator, vicia sua vicinarum virtutum adumbrata similitudine, quantum potest, velat: atq; affectus suos in altum recondens, ne ambitionem nudet, simulat se studio Reipublicæ duci: auri cupido immensa obtentum habet, quasi Principis famæ consulat: quippe id minimè honorificũ Principi, habere servos inopes. Odio atq; ultionis cupidine incensus, fingit se sui anxium non esse: sed quo animo graves pro Principe inimicitias susceperit, eodẽ exercere. Ad hunc modum cætera. Quæ adeò apud potentes valent: ut si se adulator per omne obsequium in quàm maximè familiarem usum Principis insinuaverit: fallacibus ejuscemodi blanditiis tantum caliginis menti ejus offundat: ut quibus maximè laborat vitiis; ea diligat pro virtutibus. At si vir gravis & sapiens Principem errantem admonitione libera in viam reduxerit: non perinde illi jucundus erit: ut qui omnia ad gratiam loquitur. Quare vulgatum illud, quia verum erat, in proverbium venit: Obsequium amicos, veritatem odium parere. *AntiMachiavell. l.1.pag.104.105.106.*

Quantæ levitatis sit adulari, ipsum nomen indicat: siquidem Græci οὐρὰν caudã vocant: unde adulari dicitur, quasi adurari: quod à canibus trahitur: nam canes motu caudæ abblandiuntur, cùm cibum expectant. *Francisc. Patrit. lib. 5. de Rep. tit. 5. pag. 229.*

Facetè Diogenes interrogatus, quæ nam belua sæviùs morderet? Ex feris, inquit, obtrectator: ex cicuribus autem adulator. *Idem pag. 230.*

Isocrates, vir sapientia & eloquẽtia peritissimus, affirmat, *nullã Principibus pestem adulatore perniciorem esse:* Regemq; suum monet: ut omnes illos evitet ac caveat: qui, quæcunq; fecit aut dixit, laudat: illis autem auscultet atque obtemperet: qui eum monere audent: & errata placidè ac sine contumelia castigare. Hi enim amici sunt, vereq; diligunt: illi autem assentatores atq; adulatores: qui mendacij præmium expectant. *Idem lib. 4. de regno, tit. 2. pag. 222.*

Plato appellat adulatorem bestiam omni humano generi pestilentem: & similem affirmat impuro dæmoni, incautos animos, sub noxiæ voluptatis esca, continuè corporis sordibus inquinanti. Præterea adulatorem præstigiatoribus veneficisque, tam privatum, quàm publicum, persimilem: fure & homicida deteriorem & iniquiorem: qui nõ pecunias, non ipsam corporis uitam duntaxat auferat: imò, tanquam sacrilegus, rem sacram, judicium nempe rationis, sub boni specie subripiat & subducat. Peiorem & crudeliorem ipsa Circe: quantò gravius inferat detrimentum. Illa enim suis poculis exteriora hominis fertur in bestias transformasse: hic verò lenocinijs suis interiora transformat. *Petr. Greg. Tolos. lib. 8. de Rep. cap. 7. pag. 572.*

De adulatione optimè ait Diogenes: multò magis ad corvos ire præstaret, quàm ad adulatores: qui vel optimos etiam vivos quosq; ex hominibus devorant. Et nonnulli adulatores, ut ait Anaxilas, veluti tineæ divitibus adhærent. Nam simplices mores invadentes, ijsq; insidentes, vescuntur: donec veluti frumentum vacuum reliquerint. *Idem pag. 573.*

Adulatori idem omnino accidit quod Chamæleonti. Siquidem ut ille colorum omnium similitudinem exprimit,

præterquam albi: sic assentator cùm se similem præstare non possit in his, quæ digna sunt studio: turpia quæq; imitatur, quantum potest. Et in hoc generatur majus & perniciosius malum. Quemadmodum enim qui malè pinxerat gallos gallinaceos, jussit puero, ut veros gallinaceos procul arceret à tabula, ne collatione reprehenderetur: sic adulator veros amicos pro viribus abigit: ne ex illorum comparatione deprehendatur fictus amicus. Quod facilè licet comprobare in curiis Principum. Si enim ibi adulatores primatum obtinent: vix reperies integrum Principis officiarium aut aulicum. Vincente enim malorum numero, & jam Principe dementato: boni exulare coguntur: vel odiosi, tanquam adversarij Principis, vel calumniis habentur suspecti. *Idem pag. 575.*

Reperit in aula Crœsi Solon Aesopum Phrygem, autorem fabularum. Ei, cùm moneret, versandum cum Regibus ἢ ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα, respondit Solon, Nequaquam: sed ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἄριστα. Aesopus alludit ad hoc, quod usitatum est in aulis: alter docet quid fieri debeat, & rectum est. *Peucerus in lect. Chron. d. 26. Ianuar. An. 1572.*

Plutarchus ait in vita Solonis: Ad aulas accedendum, sicut ad ignem: neq; propiùs, ne uraris: neq; remotiùs, ne affligaris: ut expressi olim hoc Epigrammate:

Aula suis rapidos imitatur moribus ignes:
Errat, ad hanc facilem qui putat esse viam.
Vreris, propiùs si paulò accesseris: at mox
Horridus algebis, si procul abfueris.
Si medium teneas calidi, splendoris & aulæ:
Quæ satis est nunquam copia destituet
Ergo frequens aulæ cave ne sis hospes: eandem
Nec fugias: felix si cupis esse diu. Ibid.

Hinc illa est admonitio in aulico politico pag. 55. Aulici prudentes cum Principe tanquam cum igne agant: à quo non

adeò aberunt; ut illius calore foveri non possint: nec sic illi appropinquabunt: ut illius incendio ipsi conflagrent.

Mementote versum:

Non mihi sit servus medicus, propheta, sacerdos.

Das ist ein Verß: in quo pinguntur mores Regum & Principum. *Non mihi sit servus Medicus*: id est: non volo habere inter ministros meos Medicum: qui moneat, quę sunt cavenda & vitanda in consiliis, in gubernatione valetudinis, in reliquis deliberationibus & negotiis, pertinentibus ad statum regni. Reges non libenter audiunt commonefactiones salutares rectè & benè sentientium, & suadentium bona: sed magis assentatorum assentationibus & blandis vocibus cupidiùs capiuntur: & *plerunque pluris fiunt assentatores in aulis: quàm boni & salutares consiliarij.* Non enim Medicum tantùm intelligit: sed de bonis & salutaribus consiliariis. Principes nec Medicos libenter audiunt, adversantes appetitionibus inordinatis, reprehendentes luxuriam, & alia inordinata in usu cibi & potus, sed non majore patientia tolerant consiliarios: si adversentur cupiditatibus ipsorum: aut si conentur impedire, quæ Regibus allubescunt. 2. *Propheta.* Cùm Medicus non auditur: succedit Propheta: qui prædicit eventus secuturos: si non obtemperent rectè monentibus: prædicit morbos, calamitates, bella, clades publicas, seditiones, si Reges injustè imperent: injustis exactionibus expilent & deglubant subditos: si indulgeant genio: si libidinibus affligant corpora. Illos igitur non libenter audiunt. 3. *Sacerdos.* **Die hören sie zumal nicht gerne.** Quando oppressi morbis, calamitatibus, jubentur resipiscere, agere pœnitentiam, converti ad Deum, præstare moderationem: illa vox inprimis est ingrata & acerba. *Idem Peucer. die 29. Iulij, Anno 1570.*

Seneca: Adulatores non tantùm sunt suorum Dominorum arrisores: sed etiam arrosores.

Ludo-

Ludovicus Vives: Assentatio deforme vicium: turpe illi, qui dicit: perniciosum ei, qui audit.

Memini Ducem Saxoniæ Mauricium de quodam assentatore dixisse: Stercus Domini sui comedit, ut canis. Dux Saxoniæ Fridericus acutè solitus est dicere: eos maximè esse metuendos: qui proximi essent pedibus: ne calces conculcent: alios non ita posse nocere. *Philip. in Locis Manl. pag. 404.*

Demosthenes: Difficilis est assentatio: quando hoc proponitur: quod est ingratum cupiditati.

EXEMPLA.

I. Talis Gnato fuit Ephæstion in aula Alexandri Magni: quem φιλαλέξανδρον magis amavit Alexander: quàm Craterum φιλοβασιλέα. *Philip. in Locis Manl. pag. 393. & Strigel. 1. Samuel. 17.*

II. Ibidem quoq; calumniator nominatus est Midias: qui (ut refert Plutarchus) semper dicere solitus est: Calumniare audacter: quia semper aliquid hæret. *Philip. ibidem.*

III. Dionysius habuit colacem: qui lingebat ejus sputum. Tales omnibus temporibus reperiuntur. *Idem pag. 404.*

IIII. Cùm Dionysius scripsisset Tragœdias: exhibuit eas legendas Philoxeno Poëtæ: cui cùm non placerent: libero animo id Tyranno indicavit; ostenditq; ipsi errata. Ille iratus jussit eum abducere in Latomias: & post aliquot menses inde exemit eum; jussitq; iterum indicare: ut suum judicium de poëmate diceret. Cùm & tunc indicare nollet; nisi priùs ostensis erratis: iterum eum abduxit in carcerem. Ille non fuit assentator: sed fortiter contemptis periculis, Tyrannum coràm de vicijs admonuit. *Idem pag. 405. Et Francisc. Patrit. lib. 5. de Repub. tit. 5. pag. 229.*

V. Crœsus Lydorum Rex nullam aliam ob causam Solonem regno pepulit: nisi quòd blandiri vir ille sapiens nesciebat. *Idem Patrit. ibid.*

VI. Asa non mansit sui similis: non retinuit fidem & integritatem: cultum excelsorum extrà templum non sustulit: postea diffidentia facit fœdus cum impio Rege Syriæ: & propterea reprehensus à Propheta, Prophetam comprehensum includit carceri. Ibi accidit quod usitatum est juxta versum: *Non mihi sit servus medicus, Propheta, Sacerdos.* Ita accidit Prophetæ apud Regem Asa; qui non solùm eum à sese repellit; sed insuper injuria & contumelia affecit. *Peucer. in lect. Chron. die 29. Iulij, Anno 1570.*

VII. Caligula ex bono Principe, qualis erat ab initio, per adulatores factus est monstrum: tantumq; adulationibus intumuit: ut Deum se haberi, & suas in templis imagines apponi voluerit. Sicut enim qui fascino utuntur, laudando necant arbores, sata, pueros: ita adulator laudando perdit. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 8. de Rep. cap. 7. pag. 572.*

VIII. Sub Tiberio Augusto adulatores muneribus & honoribus tantùm affecti, alij non.

IX. Et Constantinus II. Silvano, qui occupaverat in Gallijs Imperium, occiso, ut jam cœlo contiguus, casibusq; imperaturus humanis, magniloquentia fastuq; sufflabatur adulatorum: quos augebat ipse; spernendo proijciendoq; id genus parùm callentes. *Idem pag. 574.*

CLXII.

Tyranni blandientes fallunt.

Tyranni comica facie agunt tragœdias: & tunc maximè metuendi sunt: cùm vulpinam pellem induunt: hoc est: *cùm blandiuntur: & honores ac præmia pollicentur. Etsi enim ore suo benedicunt: tamen corde suo maledicunt, aliud videlicet sentientes, & aliud loquentes. Strigel. 2. Sam. 18.*

Quando Tyranni maximè abblandiuntur: tunc plurimum ab eis est periculi: imò ars quædam aulica habetur, bona dicere, & mala struere in mente. Philip. in Postilla per Pezel. ed. part. 2. pag. 558.

Mundus iste periculosior est blandus, quàm molestus: & magis metuendus, cùm se illicit diligi: quàm cùm admonet, cogitq; contemni. Augustin. epist. 144. Sicut enim feles insidiantur muribus, non cum strepitu, sed molli & suspenso gradu: ita filij hujus seculi Comica facie agunt Tragœdias. *Strigel. 2. Samuel. 20.*

Tuta frequensq; via est, per amici fallere nomen:
Tuta frequensq; licet sit via, crimen habet.

EXEM-

EXEMPLA.

I. David speciosa promissione affinitatis obijcitur Palæstinis, *Ibid.*

II. Magi blandissimis verbis ab Herode ad prodendum Christum invitantur.

III. Ioab sub simulatione amicitiæ & osculi, apprehensum Amasam gladio sternit.

IIII. Cl. Tiberius Nero, mortuo Augusto, Romam reversus, Senatum convocat jure Tribunitiæ potestatis: perlectoq; testamento Augusti maximos gemitus ac dolores simulavit: principatum pluribus recusans, multis precantibus Senatoribus, plerisque ad genua procumbentibus, onerosam sibi injungi servitutem conquerens. Quod quidem (ut Aurelius Sextus scribit) astu fecerat: ut disceret, quid singuli sentirent: atrociter explorans animos omnium: quæ res bonos multos pessumdedit. Existimantes enim ex animo eum longa oratione imperialis molestiæ magnitudinem declinare: dum sententias ad ejus voluntatem promunt: incidêre in exitia postrema. *Cuspinian. in Vita Tiberij, pag. 13.*

CLXIII.

Tyrannorum perpetuum institutum est: ut specioso aliquo prætextu sævitiam & ultionē expleant. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 525.

Tyrannis hic mos est, calumniis & criminibus falsis circumvenire, quos capite plectunt: nonnunquam ante, interdum secundum supplicium illatum. Idem pag. 524.

Tyrannorum ars hæc maxima est: nempe potentissimum & optimum quemq; è Republica tollere, priùs falsis criminibus accusatum: vel alijs de causis, aliové modo necare. Danæus in Aphoris. Polit. pag. 209.

EXEMPLA.

I. Domitianus multos Senatores & Principes civitatis Romanæ, levissima quemq; de causa sustulit: quippe sibi suspectos: quemadmodum *Tyrannis illustres & præstantes viri ferè suspecti esse solent.*

II. Talis fuit Tiberius; qui initio principatus (ut inquit Tacitus) neq; eminentes virtutes sectabatur, & rursum vitia oderat; cùm ex optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metueret. Sed postea in omnia scelera simul ac dedecora prorupit: postquam remoto pudore & metu, suo tantùm ingenio utebatur. Itaq; cùm viros virtute insignes odisset: multos cruenta Machiavelli arte & doctrina sustulit. Cremurius Cordus nobilis historicus ab ipso mori adactus est: quòd editis annalibus M. Brutum & Cassium laudasset. Aemilius Scaurus: quòd in tragœdia Agamemnonem, ut tyrannum, probris lacessivisset. Multi item alij damnati ab eo, quæsita juris specie; quo tyrannidem velaret.

III. Simili impudentia Nero, matre interfecta, literas ad Senatum scripsit: in quibus præter cætera commemorabat: ab ea insidias sibi esse factas: atq; in eo deprehensam, mortem sibi conscivisse.

IIII. Haud dispari arte Caracalla, Geta fratre interfecto, progressus ad milites, exclamare cepit: contra se factam esse conjurationem: & se maximum periculum effugisse. *AntiMachiavellus ut supra.*

V. Periander Corinthiorum Tyrannus, inter initia gubernationis mitiùs agebat, quàm pater Cypselus. Sed ubi per nuncios consuetudinem habuit cum Thrasybulo, Mileti Tyranno: multò magis, quàm pater, cruentus effectus est. Misso enim præcone, Thrasybulum interrogavit: qua ratione ipse, rebus tutiùs constitutis, civitatem pulcherrimè gubernaret. Thrasybulus eo, qui à Periandro missus erat, extra oppidum educto, ingressus est rus quoddam satum: & unà cum nuncio segetem inter ambulans, sciscitabatur hominem de suo adventu è Corintho, detruncans atq; abjiciens, ut quamq; videbat, spicam inter alias extantem; donec segetem formosissimam atq; densissimam hunc in modum corrupit: prædiumq; illud pervagatus, nullo verbo reddito, præconem remisit. Reversus Corinthum præco, avido præceptionis audiendæ Periandro, negavit sibi quippiam respondisse Thrasybulum: mirari, quòd se ad virum vesanum Periander misisset, & sua ipsius destruentem: exponitq; quæ ex Thrasybulo vidisset. Periander, id quod à Thrasybulo actum erat, intelligens, atq; interpretans sibi ab illo præceptum, ut eminentissimos quosq; popularium interimeret, tunc verò omnem in cives sævitiam exercuit: interficiendo ac persequendo consumans id: quod à Cypselo fuerat omissum: adeò quidem, ut uno die universas mulieres Corinthias exuerit, propter Melissam uxorem suam, &c. *Vide Herod. lib. 5 pag. 154. 155.*

CLXIIII.

T*Yrannorum dona non sunt dona.* Vt enim pueri astragalis, sic Tyranni pactis & fœderibus ludunt: sive, ut Paulus ait, sunt ἀσύνθετοι. *Strigel. 1. Samuel. 18.*

EXEMPLUM.

Merob filia Saulis, quæ Davidi à patre Rege Saule desponsata fuerat, traditur alteri, contra fidem pacti. *Ibid.*

CLXV.

Tyranni non sunt contenti vulgaribus suppliciis: sed excogitant nova genera suppliciorum: quasi non satis sit, hominem semel mori. Tyranni non sunt contenti simplici morte: sed amant inusitatam & inauditam. Strigel. lib. 2 Chron. pag. 87.

Seneca: *Rudis Tyrannus, morte qui pœnam exigit.*

EXEMPLA.

I. Cambyses præsidem Sisamnem, qui, pecunia corruptus, injustam sententiam tulerat, interfecit: & toti corpori cutem detraxit: eamque instravit tribunali. Postea filium Sisamnis Otanem in eam sedem collocavit: ac jussit eum, intuentem patris exuvias, rectè judicare: ne simili supplicio afficeretur. *Philip. lib. 2. Chronic. pag. 63.*

II. In bello duorum fratrum Cyri & Artaxerxis, Cyrus à quodam Persico adolescente Mithridate est interfectus. Hunc Mithridatem, gloriantem in convivio, se sua manu concidisse Cyrum, Parysatis crudelissima fœmina, scaphismo necari jussit. Is, qui hoc genere supplicij è medio tollendus erat, imponebatur scaphis: & vngebatur melle, lacte, & alijs dulcibus liquoribus: quorum dulcedo invitat & allicit magnā copiam muscarum & culicum: & quotidie præbebatur ei cibus: ut posset diu tolerare dolores & cruciatus. Ac dicitur hic Mithridates usq; ad decimum sextum diem vixisse, inter acerbissimos & exquisitissimos cruciatus. Legite ipsi descriptionem hujus supplicij apud Plutarchum: est valde tragica. *Strig. lib. 2. Chron. pag. 232.*

III. Selymus Imperator Turcicus, Bajazetis filius, Mustapham Bassam, cujus subnixu ad Imperium conscenderat, quòd videretur ad Achomaten inclinare, metu immanitatis Selymi: hunc ergo strangulatum priùs, deinceps canibus dilaniandum objecit. *In Chron. Philippi lib 5. pag. 664.*

IIII. Iohannes Veidanus, Stephani filius, qui postea regnum invasit, in Duces seditiosorum, sævijt exemplis: quæ vix cadere poterant in sensum humani pectoris. Georgium enim, imperatorem Rusticorum, in equuleo extendit: caput ipsi corona ex ferro candenti cingit: venas aliquot aperit: & sanguinem profluentem Lucatio fratri Georgij potandum præbet: deinde præcipuos ex Rusticis, quos inedia tridui excruciaverat, cogit, ut dentibus artus Georgij adhuc spirantis lacerent & vorent. Inter illos cruciatus nullum edebat gemitum: tantùm precabatur: ut Lucatio fratri, quem ipse invitus ad hoc bellum traxisset, parcerent. Laniatis membris ipsius, cùm jam

expiraſſet: viſcera ipſi extrahunt, diſſecant, eaq; aheno cocta veruq; allata militibus voranda proponunt: eosq; demum illis Thyeſteis epulis ſatiatos, unà cum Lucatio, longis & diris ſupplicijs interficiunt. Non extat ſimile exemplum ſævitiæ planè inhumanæ in hiſtoria mundi: ideo non mirum eſt, ſi DEUS hanc tantam rabiem in Domino & gente ſua ultus eſt, immiſſis latronibus Scythicis, &c. *Curæus in Annalib. Sileſiæ, pag. 233.*

CLXVI.

Tyrannicæ naturæ ſunt regnandi cupidæ, ſuſpicaces & timidæ: nulli fidunt: quia perpetuò & vitæ ſuæ & regno metuunt.

Familiare eſt omnibus Tyrannis: ut propter injuſtā dominatus cupiditatem, in carcerem quodammodo ipſi ſe includant: nulli fidant, non liberis, non uxoribus. Petr. Greg. Toloſ. lib. 6. de Rep. cap. 19. pag. 380.

Tyranni cùm ſint ſuſpicaces: malè ſentiunt de aliis ſine probabili ratione: & multa falſa ſibiipſi fingunt. Ut enim ſunt malevoli, occultatores, fucati, pleonectici: ita ex ſuis moribus fingunt alios: metuunt ubiq; inſidias: putant alios ſibi potentiam quærere: depravant aliorum rectè facta & ambigua. Strigel. 1. Sam. 20.

Declarant Tyranni, quantos impulſus habeat etiam ad crudelitatem metus: & quàm malè diuturnus ſit imperij cuſtos. Itaq; quotus inventus eſt Tyrannus, qui non fuerit crudelis atq; graſſator? Iohan. Iovian. Pontanus lib. 1. de Fortitud. pag. 60. b.

Præter

Præter tragicos & luctuosos exitus, quos Tyranni justo DEI judicio sortiuntur, quàm diu etiam vivunt, furiæ diræq; ultrices impurum eorum animum, DEO hominibusq; infestum, ita excarnificant: ut neque vigiliis nec quietibus sedari poßit. AntiMachiavel. lib. 3. pag. 560.

Ambitio in Tyrannicis naturis plus valet: quàm omnia jura divina & humana neceßitudinũ.

Ein gemeine jus & regula Tyrannorum est: Si violandum est jus: regni causa violandum est: in cæteris pietatem cole. *Philippus in Cordiali Abrah. Bucholceri, pag. 72. b.*

Apud Euripidem in Phœnissis Eteocles Tyrannus inquit: Velim ire ad ortum Solis & astrorum, & sub terram: si possem efficere: ut haberem Tyrannidem Deorum maximã. Item: Veniant mihi enses: veniant ignes: jungite equos curribus: non enim tradam huic regnum meum.

Nero apud Senecam in Tragœdia inquit: Pro regno velim conjugem, liberos, amicos, flammis dare.

Plutarchus in vita Demetrij: Sicut Geometræ postulant sibi αἰθήματα: ita Tyrannorum αἴθημα est: ut ponant, licere sibi interficere fratres & amicos: ut soli regnent. De ingenijs & natura Tyrannorum idem inquit: quòd animam habeant conflatam ἐξ ἀσελγείας καὶ ὠμότητος. De affectibus eorundem erga Respub. Demosthenes ait: ὅτι τύραννος ἅπας ἐχθρὸς ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐναντίος. *In Chron. Philippi lib. 5. pag. 587.*

Iosephus de bello Iudaico lib. 7. cap. 24: Timor etiam Tyrannos necessitate major invadit.

Phrygium olet hic sermo: est enim Phrygis Aesopi: Suem, si quis eam comprehendat, vociferari: idq; non temerè. Etenim cùm neq; lanam portet: neq; quicquam aliud ejus generis: statim conjectura mortem augurari, scientem, se ipsam

usui esse utentibus. Similes autem mihi videri solent suibus Tyranni: qui semper in suspicionibus & metu versantur: cùm sciant sicut sues, suam vitam solam omnibus deberi. *Aelianus lib. 10.*

Quàm miserum est, quod scribit Aeschylus:

Ἔνεστι γάρ πως τοῦτο τῇ τυραννίδι
Νόσημα, τοῖς φίλοισι μὴ πεποιθέναι. Id est:

Inest enim hic quodammodo tyrannidi
Morbus, ut amicis fidem non habeant.

Et Claudianus:

Qui terret, plus iste timet, sors ista Tyrannis
Convenit: invideant claris: fortesq́ trucident:
Muniti gladiis vivant: septiq́ venenis
Ancipites habeant artes: trepidiq́ minentur

EXEMPLA.

I. Cambyses fratrem Smerdin curat interfici per Prexaspem: cùm vidisset eum in somno, sedentem in regio solio, & capite attingentem cœlum: interpretatus, hoc eum, occupato regno per seditionem, fore. *Herodot. lib 3.*

II. Astyages curat Cyrum exponi: cùm moneretur somnio de futura ipsius potentia. *Herodot. lib. 4. & Iustinus lib. 1.*

III. Layus Thebanorum Rex exponit Oedipum filium: à quo postea interfectus est: edoctus ab oraculo: futurum, ut à filio, adulto jam, interficeretur. *Diodorus Siculus lib. 4. rerum antiquarum cap. 6.*

IIII. Amulus Albanorum Rex, pulso fratre Numitore ex regno, quò tutior esset, tollit stirpem masculam ex fratre natam. Filiam verò, ne ei spes nepotis esset, qui factum hoc ulcisceretur, Vestæ consecrat. Vitiatæ postea gemellos, Romulum & Remũ, exponi curat. *Livius lib. 1.*

V. Emanuel Palæologus, Imperator Orientis, fratre ijsdem artibus excusso, quibus patrem ille summoverat, regnum obtinuit à Bajazete certis conditionibus. Sed non fuit infidi Tyranni diuturna erga Emanuelem benevolentia: & animum, ut in Tyrannis omnibus, calumnijs patentem, atq; ad suspiciones pronum, & jam antè rumusculis quibusdam nonnihil alienatum, magis incendebat Iohannes Andronici filius, odio patrui. Itaq; Byzantium obsedit Bajazetes: cumq́; vi capere non posset: fame exhaurire constituit: quod perfecisset: nisi improvisa irruptione Tamberlanis Scythæ fuisset abstractus. *In Chronico Philippi, lib 5. pag. 578.*

VI. Orchanes filiorum Ottomanni natu minimus Tyrannidem cæsis fratribus adeptus est. *Lib eod. pag. 588.*

VII. Tyrannus quidam Tryzus, volens omnes conjurationũ & insidiarum con-

tra se vias intercludere, legem suæ regionis incolis posuit: ut nemo cum altero, neque privatim, neq; publicè sermones misceret: quod fuit gravissimum, minimeq; ferendũ. Itaq; dolo Tyranni mandatum eluserunt: & oculorum manuumq; gestibus & nutu, animi sensa mutuo significabant & accipiebant. Item acerbo vultu sese invicem intuebantur: & rursus placato, facieq; læta. Atq; ex uniuscujusq; superciliorũ agitatione perspicuum erat: eum tristem & intolerandũ rerum statum indignè ferre, animi affectione per vultum ei, cum quo erat, declarata & ostensa. Etiam illa Tyrañum commovebant: quòd existimaret, silentium vocis, varietate & commutatione vultus, prorsus mali quid sibi moliturum esse. Proinde etiam illud lege justa sustulit Quidam itaq; desolationem illam ægrè molesteq; patiens, & cupiditate dissolvendæ Tyrannidis permotus, in forum progressus est. Ibi stans, multùm & profusè lacrymatus est. Quem circumstetit confluens omnis multitudo. Quibus etiam ipsis in fletum ac luctum erumpentibus, nuntium ad Tyrannum allatum est: neminem quidem nutibus uti: at lacrymas frequentes emittere. Qui festinans, ut & illud prohiberet: neq; solùm linguam, nutusq; servitute constringeret: sed etiam oculis à natura tributam libertatem eriperet: quanta potuit celeritate, pedes cum stipatoribus & satellitibus accurrit: ut lacrymas sedaret. At illi, cùm à longè, vix eum vidissent, eripientes arma satellitibus, Tyrannum interfecerunt. *Aelian. de Var. hist. lib.* 14.

VIII. Narrat exemplum Cicero, quod imaginem veram omnium Tyrannorum refert & miseriam, Dionysij Tyranni Syracusiorum: qui cùm esset bonis parentibus atq; honesto loco natus: abundaretq; & æqualium familiaritatibus, & consuetudine propinquorum, & amicis: credebat se tamen nemini; sed servis manumissis, & quibusdam convenis: & feris barbaris custodiam sui corporis committebat. Quin etiam ne tonsori collum suum committeret: docuit tondere filias suas: & tamen ab his, cùm essent adultæ, ferrum removit, instituitq;: ut candentibus carbonibus barbam sibi & capillum adurerent. Cumq; duas uxores haberet, Aristomeden civem suam, Doridem autem Locrensem: sic noctu ad eas ventitabat: ut omnia speculatheretur & præscutaretur antè: & vestes etiam earum excuteret. Et cùm fossam latam cubiculari lecto circumdedisset: ejusq; fossæ transitum ponticulo ligneo conjunxisset: ejus disjectos asseres & axiculos secum in stratum abiens transferebat; cùm forem cubiculi extrinsecus à custodibus opertã, interiore claustro ipse diligenter obserasset. Idemq; cùm in communibus suggestis consistere non auderet: concionari ex turri alta solebat. In summa, omni cultu & vita humana carebat: vivebat cum fugitivis, cum facinorosis, cum barbaris: neminem, qui aut libertate dignus esset, aut vellet omnino liber esse, sibi amicum arbitrabatur. Quod tamen nec prohibuit: quin tandem sede pelleretur. *Petr. Greg. Tolos. lib. 6. de Rep. cap. 19. pag.* 380. *Et AntiMachiavellus lib.* 3. *pag.* 519.

IX. Sed Commodus multò etiam solertior: qui tonsorum metu, candentibus juglandium putaminibus, comam & barbam sibi ipse adurebat. *AntiMach. ibid.*

X. Aristippus, cæso Aristomacho, tyrannidem Argis occupans, socius Antigono Regi, vivum in urbe ex inimicis neminem reliquit. Satellites ejus foris in peristylio excubabant: ipse servos, cùm cœnasset, omnes exigebat: & interiorem domum occludens, cum amica in parvum se abdebat cubiculum editum: quod cataracta claudebatur: scalas amicæ mater auferebat; easq; alio in conclavi occludebat: rursusque orta luce evocabat Tyrannum, serpentis modo ex lustro irrepentem. *Petr. Gregor. Tolos. pag* 381.

XI. Dionysius junior Tyrannus Siciliæ, cùm iterata conspiratione Syracusis obsideretur: deposito imperio, arcem Syracusanis cum exercitu tradidit: receptoque privato instrumento, Corinthum in exilium profectus est: ibi humillima quæq; tutissima existimans, in sordidissimum vitæ genus descendit: & novissimè se ludimagistrũ professus est. *Idem pag.* 1498.

XII. Alexander Phæreus, cùm uxorem Theben admodum diligeret: tamen ad eam ex epulis in cubiculum veniens barbarum, & eum quidem (ut scriptum est) compunctum notis Threicijs, stricto gladio jubebat anteire: præmittebatq; de stipatoribus suis: qui perscrutarentur arculas muliebres; &, ne quod in vestimentis occultaretur telum, exquirerent. Nec eum fefellit opinio. Ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus. *Pontanus lib. de Principe, pag.* 91.

XIII. Saul malè suspicatur de Davide absente: & tantùm propter futilem suspicionem eum è medio tollere conatur. *Strigel.* 1. *Samuel.* 20.

XIIII. Sic Tiberius multos interfecit: quia erat in eo natura suspicax. M. Aemylius Scaurus, ut narrat Dion in vita Tiberij, qui nullam provinciam imperio rexerat: neque repetundarum accusatus erat: condemnatus est propter tragœdiam: in acerbioremq; casum incidit: quàm ille erat, quem scripserat. Atreus erat poëma: suadebatq; cuipiam eorum, quibus imperabat, secundùm Euripidem: ut Regum stultitiam æquo animo ferret. Cùm hoc audisset Tiberius: in se versum illum pronunciatum esse dixit, existimans se Atreum, quia multos crudeliter necasset, esse appellatum, subjungensq;: Ego verò ipsum, Ajacem faciam: necessitatem illi attulit: ut se ipse suis manibus conficeret. Non tamen hoc nomine in judicium vocatus est: sed quòd cum Livilla adulterium commisisset. *Idem ibidem.*

XV. Masinissa Rex Numidarum, & pop. Rom. amicissimus, parum fidei in pectoribus hominum reponens, & nec ipsis filijs suis fidens, salutem suam custodia canum vallavit. Quò tam latè patens Imperium? quò tantus liberorum numerus? quò deniq; tam arcta benevolentia constricta Romana amicitia, si ad hæc tuenda nihil canino latratu ac morsu valentius duxit? *Valer. Max. lib.* 9. *cap.* 14.

XVI. Ludovicus XI. Rex Galliæ, filio, quòd eum metueret, magnas posuit custodias: nec erat ulli integrum colloqui cum eo, nisi ipsius concessu & mandato. Sed & filiæ tandem cepit diffidere, & genero suo: & indicari sibi voluit eos, qui castellum ingrederentur. Instituerat antea Senatum in eo castello: cui Borbonius gener præerat. Ne hunc quidem tulit: & in ijs suspicionibus totum abolevit. Borbonius & Comes Dunensis, legatos Flandriæ, qui nuptijs Delphini interfuerant Ambosæ, honoris causa, quod fieri solet, deduxerant. Vbi Plessium revertissent magno cum comitatu: è stipatorum & satellitum suorum præfectis quendam accersit: & explorare jubet, an essent armati sub veste: sed ut dissimulanter faceret, mandat, interea dum familiariter cum ijs loquitur. Multos ipse, per omnem vitam, perpetuo metu & solicitudine excruciaverat: & nunc ecce videmus eum ad consimilem planè modum affligi. Cui enim se committat, qui liberis etiam suis, & genero fidem non habet? Hæc autem non ad ipsum modò pertinent: verùm etiam ad omnes eos principes, qui metui volunt. *Philip. Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib.* 10. *pag.* 308.

XVII. Quid? quo cruciatu timoris angi solitum Neronem censemus? Qui perfecta matris cæde, sæpe confessus est, se materna specie exagitari, verberibusq; furiarum ac tædis ardentibus.

XVIII. XIX. Quàm jucundam vitam egisse Caligulam & Caracallam putamus? Qui arcas variorum venenorum plenas secum circumferebant: tum ut alios, tum ut seipsos veneno tollerent: si fortè esset opus: ne in manus inimicorum vivi inciderent.

XX. Quid Heliogabalum? Qui funes serico & cocco intortos paraverat: quibus, si necesse esset, gulam sibi frangeret. Paraverat & gladios aureos: quibus se occideret: si aliqua vis urgeret. Neque profectò inter artes tyrannicas ulla solertior videtur: quàm ut maturè provideant Tyranni: ut mortem in potestate habeant: si quid immineat gravius. Sæpè enim illis supremum illud auxilium ereptum est, cùm maximè eo egent: sicut Neroni contigit: qui nec amicum, nec inimicum habuit: cujus manu periret. *AntiMachiavellus lib. 3 pag. 562. 563.*

CLXVII.

OMnis ferè Tyrannus tragicum habet exitum.

Deus non parcit summis Regibus & Principibus: quando exercent Tyrannidem adversus homines innocentes. *Strigel. lib. 1. Dialect. pag. 495.*

Regulare est hoc: ut atrocia delicta puniantur atrocibus pœnis, etiam in hac vita: ac de Tyrannis adeò vera est hac Regula: ut Iuvenalis dicat:

Ad generum Cereris, sine cæde & sanguine pauci
Descendunt Reges, & sicca morte Tyranni.

Strig. part. 1. Locor. Th. p. 28.

Sævos ac sanguinarios Principes Dijs odio fuisse, etiam superstitiosi veteres putaverunt. Scribunt siquidem, Domitianum Cæsarem per quietem vidisse Minervam (quam religiosè colebat) sacrario, quod ei augustè ac sanctè dicaverat, excedentem, dicentemq;: se non posse eum ampliùs tueri: ut quæ exarmata à Iove esset: qui ei graviter succenseret, propter nimiam sævitiam atq; atrocitatem: quam in homines quotidie exerceret. *Francisc. Patrit. lib. 8. de regno, tit. 6. p. 508.*

Exceptio Regulæ.

Ex Tyrannis tres possunt nominari: quorum mors fuit

placida. 1. Dionysius Major: sed postea filius Dionysius Minor debita à patre contracta persolvit. Is enim à Dione Principe Syracusano pulsus fuit in exilium: & ad tantam inopiã redactus: ut in urbe Corintho ludum literarium aperuerit. 2. Sylla, qui cùm crudelissimè gubernasset: placidè fuit mortuus. 3. Tiberius, sub quo Christus passus est. Hic etiam placidè expiravit. Dignum est autem memoria dictum Isocratis: qui in oratione περὶ εἰρήνης inquit: Tutius est sequi regulam: quàm sperare impunitatem propter pauca exempla, quæ sunt contraria. Non enim exemplis, sed legibus judicandum est. *Strigel. ibid.*

EXEMPLA.

I. Cain propter necem fratris Abeli, fugitivus desperat & miserè perit.

II. Absalon propter tyrannidem, incestum & impietatem, aliaq; scelera, quæ in fratrem Ammon, sororem, ipsumq; parentem exercuerat, justo DEI judicio in fuga è quercu pendens capillitio, miserè transfoditur.

III. Achab propter injustè lapidatum Naboth, in prælio sagitta ictus occumbit: eoque in loco, quo canes sanguinem Naboth linxerant, lambunt etiam ipsius sanguinem canes.

IIII. Alexander Magnus multos suorum inter pocula interfecit, ut Clytum & alios. Tandem ex instinctu Antipatri, ipsi in convivio apud Thessalum medicum, venenum propinatur; ex quo sexto die pòst, ætatis anno 33. inter sævissimos cruciatus expiravit, Anno ante N. Ch. 323. die Iunij 28.

V. Herodes Ascalonita Infanticida } miserè interierunt.
VI. Herodes Agrippa, qui Iacobum occidit }

VII. Nero primus autor persecutionis in Christianos, interfecit Octaviam uxorem: matrem præterea Agrippinam: cujus dissecuit uterum: ut videret, quo in loco ipse antequam nasceretur delituisset: etiam præceptorem Senecam, Apostolos item Petrum & Paulum sustulit. Is cùm audivisset, propè esse equites à Senatu missos ad eum interficiendum, fugiens, facto sibi tamen priùs hoc epitaphio: Dedecorosè vixi: turpiùs peream: ipse gladio se transfixit.

VIII. Pompilius II, Princeps Polonorum, Popiel Polonica lingua dictus, tantam exercuit in quosvis sine discrimine tyrannidem: ita ut etiam ipsum nomen omnibus esset formidabile: & vulgò flentibus liberis minitando occineretur: **Der Popel kompt/ der Popel kompt.** Hic ex instinctu Vxoris morbum fingens, ex cognatis suis præcipuos viginti numero, ad se evocavit: ijsq;, quasi ultimum vale dicturus, pro vino venenum propinavit: ut ipsis sublatis, liberi ipsius eò faciliùs & commodiùs regnum soli obtinerent. Sed vindicta divina ad pœnam ipsum abripuit: & memorabili DEI judicio à muribus & gliribus scribitur esse discerptus cum conjuge & liberis.

IX. Hatto Episcopus pauperes ad se venientes, & eleemosynam petentes, con-

cludebat in unam domunculam: quam deinde incendebat. Cumq; illi miseri homines alta voce clamarent, dixit: Audite vocem murium. Verùm, divina vindicta miraculosè sic ordinante, Episcopus deinde à muribus est arrosus. Cùm autem non posset ingruentem ad se murium copiam arcere: curavit sibi ædificari turrim in medio Rheni. Facta hac turri, in eam immigravit: sed ne sic quidem pœnam divinam effugere potuit: nam mures trãsnatarunt Rhenum: & eum interfecerunt. Vestigia illius turris hodie, iter in illis locis facientibus, ostenduntur.

X. Boleslaus II. Princeps Poloniæ dictus Audax, qui Episcopum Stanislaum Cracoviæ in templo ad D. Michaëlem, ad ipsam aram jugulavit, d. 8. Maij, ejusque cadaver dissectum in partes canib. objecit, exul in Hungaria paulò pòst miser & egens miserè extinctus est. Scribitur enim, postquam in venatione dejectus esset equo, à canibus suis, quos secum duxerat, dilaniatus devoratusq; esse.

XI. Herodes, qui Iohannem occidit, unà cum uxore adultera & filia in exilio miserè mortuus est. Puellam Nicephorus & Iosephus scribunt sub glacie miserè periisse.

XII. Tyrannus Phocas interfectus est ita: ut detruncata sint ei brachia & pedes: & sic jacuit diu: ut duriter excruciaretur; nec citò mori posset. Ita Deus servat talionem.

XIII. Seneca scribit de Pisone Tyranno Hispanico: quòd interfecerit trecentos subditos: posteaque incesserit per cadavera, dicens, hoc regium esse. Sed Piso postea sibi conscivit mortem. Cùm enim esset accusatus coram Tiberio, dixit, se, quæ fecisset, fecisse jussu Tiberij: quem ad hoc libellum scripsisse finxit: cui libello incumbens, mortem sibi conscivit.

XIIII. Alexander Phæreus insuit homines in pellibus luporum: & adegit canes, ut ipsos lacerarent. Idem vivos homines solitus est defodere. Ille postea à fratribus conjugis est interfectus.

XV. Dux quidam etiam talia faciens, est confossus. *Philippus in Locis Manlij pag. 631. & 630.*

XVI. Narratur simile aliquid in Italorum historiis de Francisco Vicecomite Paduano Carrariense: qui similiter homines insutos ferarum pellibus, canibus dilacerandos objecit: sed hoc addidit: quòd canes aliquot dierum inedia reddidit asperiores & immaniores: ut majore crudelitate discerperent istos miseros homines. Dedit & ille pœnas captus à Venetis, & strangulatus in carcere. *Peucer. in lect. Chron. d. 9. Iul. An.* 1573.

XVII. Boëtius fuit gener Symmachi Consulis Romani. Vterque, socer & gener, fuit doctissimus. Extant scripta Boëtij: quæ declarant, quanta fuerit eruditio, & quantum acumen ingenij in hoc Viro. Interfectus est uterq; à Theodorico Veronensi, Rege Gothico, qui vulgò vocatur **Dittrich von Bern**: quem Deus graviter punivit propter interfectos Symmachum & Boëtium. Nam quo die jusserat interfici summos viros propter futiles suspiciones affectati regni: eodem die ministri regij apposuerunt in cœna inter alia fercula caput cujusdam magni piscis. Theodoricus verò specie hujus piscis ita est perterrefactus: ut existimaret, se videre caput interfecti Symmachi, minitantis tristia & dira. Hoc igitur spectro territus, mox secessit in vicinum conclave: & intra triduum est mœstitia extinctus. *Strigel lib. 1. Dialect. pag.* 495.

XVIII. Testantur historici, Romulum, fratre occiso, & Tatij, quem in regni so-

cietatem acceperat, morte curata, his editis facinoribus insolescentem, multa superbè & in Senatus contumeliam egisse. Itaque in templo Vulcani, seu ad Capræ paludem, Patrum manibus discerptum esse: & dissecto interfecti corpore, partem quemq; in sinu extulisse. Mox sollicita civitate desiderio Regis, subornasse quendam, qui diceret: eum sublimem raptum abiisse in cœlum. Quamobrem illi injustâ Remi & Tatij cædem Romuli cæde ulti sunt. *Anti Machiavell. lib. 3. pag. 546.*

CLXVIII.

L*Eves nonnunquam injuriæ vindicem in Tyrannum inveniunt.* *Francisc. Patrit. lib. 6. de Rep. tit. 5. pag. 289.*

EXEMPLA.

I. Pisistratus populi favore solium conscendit: at ejus filij, cùm duriùs violentiusq; se gererent; interempti sunt ab Harmodio & Aristogitone: quæ res adeò grata fuit Atheniensibus: ut nomina & statuæ eorum, qui libertatis recuperandę autores fuerant, ne à servis unquam conspici possent, publico decreto sancitum sit. Iniquum namq; eis visum est, autorum libertatis imagines servili oculo pollui. Atqui si causam quærimus, cur juvenes illi in tyrannidem se armarint: inveniemus, nô libertatis studium extitisse: sed privata injuria ac contumelia eos ad iram accendit. Hippias namq; Harmodij sororem forma peregregiam ad stuprum compulit; Harmodiumq; adolescentulum compellavit. Proinde is ut sororis contumeliam ulcisceretur; facinoris socium Aristogitonem, qui eum impatienter amabat, sibi adscivit: & uno eodemq; tempore uterq; injuriam ultus est.

II. Periander in Ambracia tyrannidem exercebat; consuetudinemq; stupri cum puero quodam habebat; quem aliquando inter potandum per jocum pluribus audientibus rogavit: an aliquando ex se prægnans fieret. Exarsit in iram puer: & quæ turpia factu passus fuerat; verbo recenseri atque exprobrari neutiquam pertulit: exitiumq; Tyranno paravit.

III. Pausanias Macedo, adolescens forma & genere præstantissimus, stuprum per injuriam ab Attalo pertulit; à quo etiam mero ingurgitatus, & in conviviũ productus, convivarum libidini, tanquam vulgare scortum expositus est. Hanc indignitatem cùm iniquo animo ferret Pausanias, Philippo detulit. Rex verò varijs frustrationibus eum ludibrio habuit: & Attalum digniore militia honestavit. Qua injuria percitus Pausanias, iram in Regem convertit: & ultionem, quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit. Nam cùm in nuptiis Cleopatræ, Attali filiæ, medius inter duos Alexandros, filium & generum, sederet: nihil ejusmodi timentem interemit: & diem lætitiæ regio funere polluit: planeq; edocuit, *querelas subditorũ neutiquam contemptui habendas esse. Idem ibidem.*

CLXIX.

TErribilium Tyrannorum impetum sæpe DEVS frangit. Strigel. in orat. de Iacobo: item de Elia.

Non est vis Tyrannorum valentior: quàm consilium Dei. Idem in orat. de Moyse.

Non plùs valet vis Tyrannorum: quàm consilium seu decretum Dei. Idem 1. Paralip. 12.

Sciat Ecclesia: Deum potentiorem esse omnibus Tyrannis: & posse eorum impetus reprimere, ac conatus impedire: ut *Psal. 76.* scriptum est: Illustrior tu & admirabilior quàm montes prædantes. Tu terribilis es: & quis consistet coram te in ira tua? De cœlo auditum fecisti judicium: terra tremuit & siluit. Et *Psal. 31.* Fortis sonitus aquarum multarum & fluctuum maris. At fortior in excelso Dominus. *Idem 2. Reg. 7.*

Deus habet in manu omnium hominum corda: ne poßint ultra terminum præfixum progredi. Sicut dicitur *Hiob. 38.* de terminis circundatis mari divinitus: Vsque huc venies: & non procedes ampliùs: & hic confringes tumentes fluctus tuos. Aspicientibus mare turbatũ fluctibus & procellis, videtur minitari littori, tanquam rupturum margines: quibus inclusum tenetur: & undiquaq; exundaturum. Et tamen impetus illi aquarum & fluctuum reprimuntur, & cohibentur suis limitibus. Sic corda hominum accensa ira, fremunt horribiliter: sed DEVS constituit metas furoris & irarum: quas non licet transilire. *Lutherus in Genesin cap. 33. pag. 504. b.*

Historiæ testantur, nunquam ultra præscriptum terminum à Deo potuisse progredi sapientiam & potentiam humanam. Lutherus ibidem.

Esa. 10. Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat eâ? aut exaltabitur serra contra eum, à quo agitatur?

EXEMPLA.

I. Iacob cùm socero Laban, hypocritæ avaro & crudeli, totos annos viginti fidelem officij operam præstitisset; & in patriam rediturus esset: Laban generum persequitur: ut eum vel interficiat; vel in servitutem tanquam mancipium retrahat. Sed reprimitur divinitus: ut non modò nihil hostile faciat: sed etiam fœdus cum genero jungat. Idem defensus est etiam contra Esau; qui fraternam benevolentiã & fraterna officia deinceps ei præstitit: juxta dictum Salomonis: Cùm placuerint Deo viæ hominis: inimicos quoque ejus convertet ad pacem. *Cùm* enim *DEVS sit liberrimum agens: sæpissimè consilia & voluntates hominum flectit quò vult sine causis secundis. Vide Pezel. in Gen. cap. 31. pag. 585.*

II. Sic Alexander Magnus, ut narrat Iosephus lib. 11. Τῆς ἀρχαιολογίας *cap. Vlt.* cùm hostilem exercitum urbi Ierosolymæ admoturus esset: conspecto summo sacerdote Iaddo, non modò nihil hostile facit: sed eidem etiam fit supplex.

III. Cùm Simeon & Levi, interfectis civibus Sichem, & direpta urbe, patris & totius familiæ, vel potiùs domesticæ Ecclesiæ vitam in extremum discrimen adduxissent; Deus expresso mandato jubet eum discedere ex loco; in quo periclitabatur: & terrorem vicinis incutit: ne hanc discessionem impediant.

IIII. Cùm Attila Romam accessurus esset: missi obviam Leo Romanus Episcopus, & pars Senatus, petiverunt pacem: & supplices oraverunt: ut parceret urbi Romæ: quę tot Viros excellentes olim genuisset; quorum virtus in toto orbe clara sit. Hac oratione flectitur Tyrannus: quem nulli exercitus antea reprimere potuerant: & exercitum in Pannoniam reducit. Interrogatus causam, cur subitò oratione supplicũ motus esset, & urbi Romæ pepercisset, dixit: se vidisse senem astantem Leoni Romano Episcopo, specie supra humanam terribili, minitantem ei mortem: nisi supplicibus parceret. *Strigel. in orat. de Iacobo: & 2. Reg. 1.*

V. Cùm filius Achabi Ahasias, imitator paternæ impietatis, in gravem & mortiferum morbum incidisset; & legatos misisset ad Baalzebub, Deum Accaron: Elias legatis obviam processit: & hac oratione eos objurgavit: An nõ est Deus in Israël, ut consulatis idolum Accaron? Ideo dicit Dominus: Non descendes è lecto; quem inscendisti; sed morte morieris. Hac concione Eliæ audita, qui veriùs erat Orator tonans & fulgurans, & in mentib. auditorum aculeos relinquens, quàm Pericles: legati in aulam re infecta redierunt: & Regi exposuerunt summam orationis ab Elia pronũcatæ. Rex verò iratus misit centum milites ad prehendendum Prophetam: quos Elias flammis cœlestibus punivit. Fuit enim in Elia zelus acerrimus: quem sæpè in punien-

dis hostibus exercuit. Tandem verò non dubitavit Elias venire in aulam [illegible]egis impij: & coràm ei denunciare immaturā mortem. Etsi autem Rex adversus absen[illegible]em ignem & fulmina spiraverat; tamen nunc in aula versantem, & tristia nunciantem, ne quidem extremo digito attingere audet: DEO haud dubiè conscientiā ægrotantis per terrefaciente, & reprimente tyrannicos conatus. Sic enim cogitavit: si uno verbo potuit Elias ignem è cœlo deducere: non erit ei arduum & difficile, non modò regiam domum, sed etiam totam civitatem Samariam funditus evertere. Ita *sæpè terribilium Tyrannorum impetum DEVS frangit*: ut *Psal. 76.* dicitur: Qui aufert Spiritum principibus: & terribilis est regibus terræ. *Idem in orat. de Elia: & 2. Reg. 1.*

VI. Annibal ad mœnia Romana accesserat, tanto terrore & trepidatione, cùm urbis, tum totius Italiæ; ut utriusq; potiundæ certissima spes & facultas esset: si modò eum animum habuisset: quem antea in prælijs ostenderat. Sed regrediebatur, DEO reprimente impetus ejus. Ideo clamabant amici ejus: Vincere scis Hannibal; victoria nescis uti. Sed ignorabant illi, subesse occultam & divinam vim: quæ ipsum cohibebat. Sic Turci non transilient metas divinitus constitutas. Quin Diaboli furores & conatus tam diu durabunt; quàm diu visum fuerit DEO, expedire ad gloriam suam, & nostri mortificationem ac salutem.

VII. Ad eundem modum de Rege Assyriorum loquitur Dominus *Esaiæ 37.* Dixisti; in multitudine quadrigarum mearum, ego ascendi in altitudinem montium Libani: & succidam excelsa Cedrorum ejus, &c. Sed respondet Dominus: Cùm fureres adversus me: superbia tua ascendit in aures meas: Ponam ergo circulum in naribus tuis; & frenum in labiis tuis: & reducam te in viam; per quam venisti. Illi nec voluntas, nec vires deerant; sed potentia DEI obsistebat. *Lutherus in Genesin cap. 33. pag. 504 b.*

CLXX.

Tyrannus non habet tertium hæredem.

Tyrannicus status non est durabilis: quia nullum regnum scelere partum est durabile: ut dicit noster Demosthenes in quadam Philippica. *Strigel. lib. 2. Chron. pag. 55.*

Est propemodum regulare, Tyrannos excussos esse ex terra. Videtis in omnibus historiis, expulsos esse plerosq;, oder das sie scheutzlich dahin gerichtet sein. *Philip. in Post. Pezel. part. 4. pag. 551.*

Sed moderati, boni, benefici Principes, habent diuturniorem & tranquilliorem gubernationem. Idem pag. 553.

Sehet an die *historiam totius mundi. Est universale: Crudeles Tyrãni, cupidi vindictæ, non diu floruerunt. Idem pag. 577.*

Mementote versiculos Oraculi de potestate Tyrannica: αὐτὸς, καὶ παῖδες, καὶ παίδων οὐκ ἔτι παῖδες: id est: Ipse pater, & filij ejus, sed non nepotes. Id est, ut vulgò dicere solemus: De malè quæsitis non gaudet tertius hæres. Quod non tantùm intelligatur de privatorum hominũ facultatibus: sed etiam de Tyrannorum potestate. *Strig. lib. 2. Chron. pag. 54.*

EXEMPLA.

I. Dionysius Major, Tyrannus Syracusanus, fuit potentissimus Princeps; reliquit hæredem Dionysium filium: sed is pulsus est regno à Dione Syracusano Principe: & postea factus est apud Corinthios ex Principe Ludimagister. Ita quam antea Tyrannidem exercuerat in patria: eandem exercuit inter pueros in ludo triviali magister. Iste Iunior Dionysius non reliquit nepotes, hæredes regni Siculi.

II. Idem accidit Pisistrato. Qui fuit quidem moderatus: sed tamen tertium hæredem non habuit. Mox enim ejus filij Hippias & Hipparchus partim interfecti, partim in exilium acti sunt. *Idem pag. 55.*

III. Iulius egregius ille princeps, der treffliche feine Mann / tamen interfectus est in Senatu, in quo sedit ut Rex. Augustus manet: quia etsi initiò fuit asper: tamen postea fuit lenis; correxit asperitatem novi regiminis.

IIII. Post Augustum fuerunt bestiæ, Tyberius, Caligula, Claudius, Nero, die sind alle auffgeraumbt / non possederunt terram. Sed Augustus retinuit principatum longo tempore. *Philip. in Post. per Pezel. ed. part. 4. pag. 551.*

V. Fredericus Dux Saxoniæ, & frater, optimus Vir, habuerunt tranquillum cursum. *Idem pag. 553.*

VI. Sehet unsern Käyser an / loquor de eo, ut homine, in quo sunt multæ virtutes. Nullus Cæsar vixit, adversus quem tam mirabiles conspirationes factæ sunt: tamen qualis est, non est crudelis, non potest ei tribui crudelitas: non audivimus, eum peccasse iracundia.

VII. Der löbliche fromme Fürst Hertzog Hanß von Sachsen / fuit mitissimus & beneficus. Si quid esset motum, DEUS proculdubio eum texisset: quia *mites florebunt, non delebuntur à suis adversariis, invidis, Sycophantis, lividis, Tyrannis. Idem pag. 577.*

Imperia,

CLXXI.

IMperia, quæ à stirpe quæruntur, rarißimè converti videmus: si patrem optimum filius etiam sceleratus exceperit. Quia ejus imperium consimile est arbori amplissimæ: quæ tam altè radices agit: quàm rami sursum latè repandi explicantur. Qui autem novus ad imperium accedit: nulla majorum virtute ac potentia commendatus: arbori excelsæ quidem similis est: sed quia non satis firmis radicibus hæret: rapido ventorum turbine convellitur. Ergo Tyrannum, Tyranni filium, in summo discrimine versari necesse est: nisi maximis opibus ac finitimorum Principum potentia aut majorum diuturna successione regnum adeptus sit. Neq; enim novi Principis virtutes, filium flagitiosum à suorum conjuratione vindicare possunt. Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 592.

Constat novos Principes, sine summa virtute, imperium difficilimè tueri. Idem pag. 593.

EXEMPLA.

I. Vt Hieronymo Siciliæ Tyranno contigit: qui Hieronis avi imperium excepit. Avus autem nullo jure imperium Siciliæ arripuerat: sed tot ac tantis virtutibus claruit: ut, cùm privatus esset, imperio dignus videretur. Itaq; imperium annos ferè sexaginta sine armis ac sine præsidijs summa omnium voluntate moderatus est. Nec modò suis carus: sed etiam finitimis omnibus: ac inprimis populo Romano carissimus. Hujus nepos, ut avum magnificentia superare videretur: præsidijs impe-

rium firmare se posse putavit: tum omni luxu diffluens, arroganter in omnes se gessit: ac omnium in se odia excitavit: Senatum, in quo imperij aviti firmissimum fundamentum extiterat, omnino sprevit. Illud etiam suæ calamitatis extremum fuit: quòd à societate Romanorum, nulla offensione accepta, discessit. Quamobrem cùm & ornamenta dignitatis, & præsidia stabilitatis suæ amisisset: conjuratione civium crudelissimè cum amicis ac proximis omnibus, imperio ad plebem redeunte, cæsus est.

II. Consimilem ferè exitum habuit Dionysius Iunior: cujus pater in Rempublicam fraude invaserat; firmissimisq; præsidijs ac propugnaculis potentiam confirmatam diu tenuerat. Eo mortuo, filius rerum gerendarum imperitus ac luxu perditus, Dionem avunculum in exilium egit: deinde bona illius proscripsit. Itaq; rebus desperatis, ab exilio in patriam cum exercitu rediens, Dionysium imperio spoliavit: ac tyrannidis arces funditus evertit: nec multò pòst, Dione occiso, populus summam Reipublicæ potestatem accepit.

III. Id planum quoq; fit Herodis exemplo: ad quem Cæsar, propter Antipatri parentis militarem virtutem, imperium Iudæorum ex Senatusconsulto detulerat. Ac tametsi apud Marcum Antonium & Octavianum Augustum gratia plurimùm valeret: nihilominus tamen, ut imperium confirmaret; arces validissimas extruxerat: ac magnam vim pecuniarum in tenues effuderat; tributorum etiam tertia parte populum sublevârat; cùm tamen populi gratiam talibus illecebris sibi comparare nullo modo potuisset; jurejurando potentissimos quosq; ac optimates sibi obligavit: plerosq; etiã maximis beneficijs cumulavit. Cùm tamen adversa valetudine affectus esset: intellexit populum lætitia exultare; quæ res illum penè ad insaniam adegit. Eo mortuo, populus Iudæorum quinquaginta legatos Romam misit: ut regia potestate soluti, Romanorum imperijs parerent. Quod certè obtinuissent: nisi apud Augustum, cui Herodes auri talenta 1500. testamento reliquerat, summa gratia filius valuisset. Omnes tamen Herodis posteri, qui permulti fuerunt, annis sexaginta sublati sunt: quia *novus homo imperium nulla sua virtute partum, invitis civibus acceperat. Idem ibidem.*

IIII. Alexander Medices Pontificis Maximi propinquus, & Caroli V. Cæsaris gener, Florentiæ dominatum armis soceri adeptus, ferocissimos quosq; ac potentissimos exegit: præsidio militari urbem firmavit: custodibus cinctus & armatus semper incessit. Laurentij tamen Medices non tantùm proximi, sed etiam familiaris ac domestici conjuratione interfectus est; cùm suam ipsius sororem ei subornasset Laurentius: ut hominem exarmatum inter amplexus & oscula sororis, cui stuprum inferre cogitabat, sicario necandum exhiberet. At ne milites quidem, quos ad corporis custodiam per vigiles conquisierat, cùm in cœnaculo sese oblectarent, cædem Principis senserunt.

V. Cosmas verò Medices, qui post Alexandri cædem præsidio militari, & amicorum opibus, ipsiusq; Romani Pontificis gratia, dominatum adeptus erat; tametsi justissimè ac prudentissimè imperaret; & arces munitissimas in ipsa arce haberet: vix tamen conjuratorum, qui sæpe caput illius ac vitam petierunt, manus evasit.

VI. Et qui nunc dominatur, propè fuit ut Puccini conjuratione non ità pridem interficeretur. *Idem pag. 597.*

Quan-

CLXXII.

QVando semel se polluerũt sanguine innocenti gubernatores; postea non fecerunt finem cædium.

Plato: *Homines semel gustata carne humana, fiunt lupi.*
Plutarchus: τύραννος ζῶον σαρκόφαγον.
Lucanus: —*Nullus semel ore receptus*
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

EXEMPLA.

I. Cambyses cùm interfecisset magnam multitudinem Aegyptiorum in urbe Memphi, observantium festum Deæ Apis: & ipsam Bovem, Deam Aegyptiorum, lethaliter vulnerasset: cepit posteà promiscuè sine discrimine in quosvis sævire. Curavit interfici fratrem Smerdin: sustulit sororem, quam in uxorem duxerat, Prexaspis filiũ, & alios innumerabiles. *Herodot. lib. 3.*

II. Herodes Magnus insimulatos apud se filios affectati regni ab uno ex filijs Antipatro, curavit omnes strangulari. Post hæc factus est immanis prorsus: quadraginta scholasticos cum præceptoribus, qui auream aquilam de templo deturbârant, cremavit vivos: filium Antipatrum, cujus calumnijs reliqui interfecti fuerunt, insidiantem ejus regno, in carcerem conjecit; eumq; strangulari jussit. *Vide Iosephum in historia Iudaica.*

III. Triginta Tyranni à sontibus paulatim ad insontes, à malis ad bonos & præcipuos cives in urbe Attica progressi consuetudine cædium & assidua laniena, non pepercerunt cuiquam; sed quos norant aut gratia, aut opibus prævalere: & quos suspicabantur suis conatib. adversaturos esse: hos condemnatos calculis & suffragijs plebis, vel expellebant in exilium: vel statim interficiebant; & eò usq; invaluit Tyrannis illa triginta Tyrannorum & sævitia: ut affirmet Xenophon: intra menses octo interfectos esse Athenis plures cives; quàm superiori toto decennio in bello Peloponnesiaco, à renovato bello, usq; ad finem postremum. *Peucer. in lect. Chron. 5. Decemb. An. 1572.*

IIII. Selymus Bajazetis filius, insitam ingenio diram rabiem, & cæde paterna exasperatam (*nam ex humana carne gustata homines lupinam naturam induere, inquit Plato, & res ostendit: multoq; magis: si hauriatur cognatus sanguis: è quo in corde nascuntur Erinnyes ultrices parricidiorum*) rabiem ergo ingenij consuetudine Ottomannica mox etiam in fratres, horumq; filios exprompsit, necatis quinq; egregiæ indolis adolescentibus, fratrum, qui jam decesserant, filijs, fratribus ipsis Achomate & Corchuto strangulatis: quorum illum acie victum in potestatem suam

redegit ad Elatam flumen ex Orminio monte recta decurrentem in Pontum: hunc nihil metuentem, sed studijs in Magnesia sese oblectantem, & cùm per indices de insidijs edoctus esset, ad littus fugientem, ut in Rhodum traijceret, sex improviso subornatis satellitibus comprehendi curaverat. Mustapham Bassam, cujus subnixu ad Imperium conscenderat, quòd videretur ad Achomaten inclinare, metu immanitatis Selymi: hunc ergo strangulatum priùs, deinceps canibus dilaniandum objecit. *Idem in Chronico Philippi lib. 5. pag. 663.*

V. Cajus Cæsar cui iam ingredientem Senatorem graphijs primò confossum, pòst etiam dilaceratum, indè in membra & artus ac viscera discerptum, per urbis vicos trahi jussit; deniq; ante seipsum collecta ea congeri: quò & animus cum primis & oculi exsatiarentur aspectu tam fœdo, ac voluptate tam nefaria & perdita. Idem & Papinium, Consularis viri filium, aliosq; item tum Senatores, tum equites Romanos, eodem simul die & flagellis cæcidit: & torsit, non quæstionis, sed animi tantùm ac voluptatis gratia. Quin etiam sanguinariæ hujus voluptatis differendæ, moræq; ejus impatiens, cùm inambularet in Xysto maternorum hortorum; lucemq; insequentem sumendis supplicijs expectare neutiq; posset: Senatores quosdam cum matronis quoque decollari ad lucernam jussit. Ne verò sævitiam suam non ex omni occasione notam faceret: votum exegit ab eo, qui pro salute sua gladiatoriam promiserat operam: utq; Suetonius meminit, spectavit ipse ferro dimicantem; nec dimisit nisi victorem & ac post multas preces. Alterum, qui se periturum eadem causa voverat, cunctantem pueris tradidit, verberatum: infulatumq; votum reposcentes per vicos ut agerent: quoad præcipitarent ex aggere. Idem prætorio viro, qui in Anticyram secessisset insulam, valetudinis gratia atq; nativi ellebori, necem cùm machinaretur: jussissetq; illum interimi: jocabundus inquit: quando tam diu nihil profecissent ellebori: sanguinem ei mittendum esse. Cumq; eodem quoq; tempore e Gallia quosdam, quosdam è Græcia condemnari imperasset: gloriabundus, bene habet, inquit, quando Gallogræciam jam subegimus.

VI. Tiberius Cæsar in omni sævitiæ genere ita volutatus est: uti nullus à pœna hominum cessaverit dies, ne religiosus quidem ac sacer: nullum non crimen fuerit pro capitali receptum. *Ioh. Iov. Pontanus lib. de Immanit. pag. 317. & 318.*

VII. VIII. IX. Nobis pueris rebus in bellicis Duces tres eminuêre: insigni tamen crudelitate seu immanitate potiùs nobiles; Nicolaus Fortibrachius, Antonius Pontadera, & Riccius Monteclarius. E quibus Nicolaus penè lateri suo conjunctum ubiq; mutum quendam hominem secum ducebat, oneratum funibus ac capistris. Itaq; ut quem suspendio destinasset, sive meritum sive immeritum, pro odio ac libidine: factum illum obviam nutu indicabat; conversusq; ipse pòst ad mutum, proclinato in uncum digito nasum sibi contingebat. Quo signo accepto: confestim mutus injecto in illum capistro, proximo cuiq; vel trunco eum, vel arbusculæ exanimandum suspendebat. Iudicabaturq; ignavus dies: qui sine suspendio præterijsset. Antonius, quòd in Pannonia, hoc est, Hungaria, diutiùs exercuisset militiam, Pannonio incinctus gladio, ubi quem vel ira, vel odio perditurus erat: illum ex improviso, eodem stricto adoriebatur. Eratq; illi ludus hic quasi quidam; in quo sese penè quotidianus exercebat. At Riccius in eodem crudelitatis genere adhibebat etiam comitatem. Quem enim decrevisset enecare: blandè admodum salutatum invitabat eum ad pocula: percontabaturq;, quot secum aut placentulæ buccellas, aut sorbillationes assumpturus.

rus.

rus esset: repenteq; in ijs nugis, totidem illum vulneribus ad terram dabat. Erat igitur tribus his sanguinolentia nimirum lusus quidam, exercitatioq; voluptaria. *Idem pag. 326.*

CLXXIII.

ORatoriæ naturæ in Rebuspublicis semper fuerunt pertinaces, rixatrices & pugnatrices: ideoque exitiosæ Rebuspublicis.

Plerunque oratoria ingenia sunt pugnacia, ambitiosa, contentiosa: & talibus rixis, plerunq; involvunt Respublicas periculosis bellis civilibus: ut & in urbe Attica & Romæ accidit. *Peucer. in lect. Chron. die 24. Martij, Anno 1571.*

Oratoria ingenia naturâ sunt inquieta, turbulenta, pugnacia & ambitiosa. Idem d. 10. Maij, An. 72.

Oratoriæ naturæ sunt ambitiosæ: sunt æmulatrices: sunt rixatrices, pugnaces: sunt audaces in lacessendo: timidæ in sustinendo: sunt inconstantes: sunt φιλότιμοι, ἐρισικοί, θρασύδειλοι, πολυφώνιοι: *sunt inquieti, turbulenti, ambitiosi, pugnaces, rixatores inter se: & multa faciunt stulta æmulatione,* κακοζηλίᾳ. *Idem 20. Februar. An. 74.*

Oratoriæ naturæ sunt tales: in irritando, lacessendo, ante pericula, sunt acerrimæ: in periculis ipsis, aut cùm imminent pericula, sunt timidæ. In rebus

secundis sunt elatæ: in rebus adversis fractæ. So sein die *naturæ Oratoriæ: & plerunq; digladiantur inter se flabello eloquentiæ, cum detrimentis publicis: & cùm ita rixantur: ipsi sese mutuò devorant.* Sicut de Oratoribus dictum est: ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, μήποτε γεννήσεται δράκων: Serpens nisi devoret serpentem, nunquam fiet Draco. In Rebuspub. nisi Orator conficiat Oratorem æmulum: nunquam crescet autoritate & potentia. *Idem ibid.*

Dicendi vi ac potestate paucissimi Oratorum ad laudem, pleriq; verò ad Rerumpublicarum eversionem abutuntur: atq; ij potissimùm: qui sic loquuntur, ut vicio, sic vivunt, ut virtuti bellum indixisse videantur. Itaq; ab iis, qui Oratorum clarissimorum laudem ab omni ævo adepti dicuntur, populorum motus, legum abrogationes, mutationes religionum, Rerum deniq; publicarum conversiones & interitus cepisse, & eosdem calamitosos exitus habuisse, videmus. Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 7. pag. 764. 765.

Oratoriæ naturæ non possunt quiescere, propter ☌ ♄ & ♂: *plerunque sunt inquietæ: sunt naturæ Martiales & Mercuriales: interdum etiam Saturninæ*, ut Demosthenes. *Philippus in Cordiali Abrahami Bucholceri.*

Ad rebelliones, seditiones & tumultus plerunque concitarunt plebem & populum, Oratores seu Rhetores, & qui se Philosophos dixerunt. Movent

enim

enim animos publicè & privatim, sæpiùs rationibus fictis, fuco orationis, dolosè tectis compositisq́ue, ad finem, quem statuunt, inductionibus: & arte veritatem obscurantes: scrupulos iniicientes: magna extenuantes: difficilia & impossibilia possibilibus lingua æquantes: prava & impia ad virtutem traducentes: affectus moventes: & animos à sua ratione veluti fascinis moventes: ut eò quò velint impellant, ad bellum vel pacem: ad nutum vel suæ vel alienæ ambitionis. Et certè nihil deterius potest esse in Republica seditiosis impostoribus, Rhetoribus et concionatoribus: qui linguam venalem habent vel ambitiosam: nihili plerunq́ue homines: quorũq́ue nihil interest tranquillam esse Rempublicam: faces, quæ ignem subijciunt: cotibus similes, quæ ferrum acuũt: ipsæ autem scindere nequeunt: timidissimi, inanes: nihil aliud, quàm verba, verùm illa seditiosa, effundentes. Dum enim ad manus ventum est: in angulos vel longinquas regiones periculis se subtrahunt.
Sic perniciosissimi, non secus ac venti validi: qui impetu tempestates in mari commovent: & parvam ignis & iræ populi scintillam in voracissimum convertunt incendium: aut sub cineribus ignes sopitos cum universorum damno excitant. Sicut sunt tuba & tympana in bellis: quæ quidem non pugnant: sed acriùs animos, quàm ipsa pugnæ causa, commovent. Vt & nolæ & campanæ: quæ quodam interiori

motu cerebrum turbant: & furore implent subitis & repetitis ictibus: & aliquando magnis seditionibus concitandis, & populis armandis, occasionem dederunt. *Petr. Greg. Tolos. lib. 23. de Repub. cap. 8. pag. 1445.*

Plerunq; Oratores turbulenti, & Demagogi seditiosi, tumultus, bella & dissensiones, inter optimates & plebem excitant: necnon & Principes ac populum ad vim & cædem, atq; arma civilia multis modis inflammant. Philip. Camerar. Centur. 2. Operar. succisiv. cap. 51. pag. 309.

De Oratoribus verus est versus Aristophanis de Cleone: πράττει, βουλεύει, πολεμίζει, &c. πράττει, id est, macht Practiken, factiones. βουλεύει, init consilia: quibus turbat Rempub. & pugnat lingua. *Philip. in lect. Chron. d. 19. April. An. 1558.*

Ab eloquentia improborum civium multò magis est metuendum: quàm à peste: quàm à gladio furentis. *Ioh. Bodinus de Repub. cap. 7. pag. 766.*

Perniciosi valde Reipublicæ sunt eloquentes, malæ conscientiæ & infidi, ambitiosi, avari & cupidi: & quò artis peritiores: eò perniciosiores: non minùs, quàm incantatores & aucupes. Etenim

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Vbi enim mentem sermonibus suis populi demulserint, & ita fascinaverint, jam voluntatis illorum magistri facti: ijsdem ex arbitrio ad consentiendum abutuntur: & obcœcatos, ne utiliora melioravé videant, efficiunt. *Petr. Greg. Tolos. lib. 17. de Repub. cap. 2. pag. 1147.*

Demades, qui proposuit decretum de Demosthene, dixit: Oratores alijs hominibus esse sicut serpentes: sibijpsis verò sicut viperas: quia semper una devorat aliam.

Proverb. οὐδεὶς κόρυδος μὴ ἔχων λόφον: id est: nulla est cassita, quæ non habeat cristam. Id est: *nulla est tam humilis*

natura

natura inter Oratores: quæ non habeat aliquid veneni vel æmulationis.

Quidam olim Athenis, Manthius, ut opinor, dixiſſe fertur: Stare & conſervari Rempublicam Athenienſem diſſenſione Oratorum: quòd adverſationes illorum inter ſe tanquam pondera in trutinis oppoſita non paterentur alteram veluti lanceam civitatis deprimi. *Camer. in Epiſtolis ſuis p. 69.*

Fabius non contemnendus autor, in Rhetorica ſic definit Oratorem, & rectè: Orator eſt vir bonus, dicendi peritus. Quare dicit Fabius in definitione, Vir bonus? Quia malus homo abutitur eloquentia non aliter: quàm furioſus gladio vel igne. Nam Respublicas everterunt ſummi Oratores, qui non fuerunt viri boni: ut Pericles, & alij innumerabiles. *Strigel. lib. 3. Dialect. pag. 871.*

Verſus extat apud Plutarchum in vita Luculli: θύννος βολαῖος πέλαγος ὣς διεσσόβει: Thynnus velut perturbat impetu fretum. Eſt Iambicus Senarius. Thynnus piſcis dictus eſt παρὰ τὸ θύνω, τὸ θύω, ὅ ἐστιν ὁρμῶ, à dando impetu, & motus vehementia. Nam ſub ortum canis æſtro agitatur. βολαῖος, non irretitum, ſed incitatum ſive impetuoſum. παρὰ δὲ βολὴ σοβεῖν ſatis notum eſt vocabulum. Senſus itaque eſt: quemadmodum thynnus æſtro ſuo incitatus, per mare ſe cum impetu fert, idq; conturbat: ita conſueviſſe ſuis orationibus forum Romanum Oratores cæteros concitare. *Hæc Xylander in annotationibus in Lucullum Plutarchi.*

EXEMPLA.

I. Demades Orator ſæpè dicitur in ore habuiſſe hoc: cùm interrogaretur, quid faceret? reſpondit, ſe πολιτεύειν ναυάγια τῇ πατρίδι: ſe cudere naufragia urbi: & hoc præſtitit. Idem ſæpè ſolitus eſt dicere: ſe ſibiipſi contraria dixiſſe ſæpè, patriæ nunquam. Quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: ſe conſilia ſua direxiſſe & inflexiſſe ad affectus populi: ſe non ſpectaſſe quid ſit rectum, juſtum & honeſtum: ſed populi cupiditatibus ſe blanditum eſſe.

II. Et de Demoſthene Theopompus affirmat: quòd fuerit inconſtans ingenio & moribus: neq; diu in conſiliis & propoſito certo perſeveraverit: quòd mutârit cum

tempore & occasionibus fidem, consilia, amicitiam, studia, voluntatem. *Peucer. in lect. Chr. d. 20. Febr. An. 1574.* In prælio ad Cheronem Demosthenes, qui consilia belli omnia gubernabat, & Ducibus imperabat, & quid faciendum esset præscribebat, turpiter prodita fide, & dejectis armis, statione fugit, nihil veritus inscriptionem clypei: cui fuit hoc insculptum aureis literis: σὺν ἀγαθῇ τύχῃ: cum bona fortuna: quod felix sit & faustum. Hoc insculptum habuit in clypeo. Sed Demosthenes clypeo abjecto fugit: quod erat apud Athenienses turpissimum. Lege Attica non puniebantur ij, qui gladium amiserant; sed qui clypeum abjicerent: quia prior debet esse cura tuendi semetipsum; quàm feriẽdi hostem. Aber Demosthenes hat alles vergessen. *Idem d. 12. Mart. An. 74.*

III. Pericles fuit tantus Orator: ut dictum sit, eum tonare & fulminare; & relinquere aculeos in animis auditorum. Magna profectò laus eloquentiæ. Et ipsemet Pericles gloriatur apud Thucydidem *lib. 2.* in quadam oratione: se nemini esse inferiorem: se nemini cedere: sive spectes eloquentiam, sive sapientiam. Verùm quia non fuit vir bonus, sed πολυπράγμων, id est, inquietus & turbulentus: accendit bellum Peloponnesiacum, exitiale suæ patriæ, urbi Atticæ, & toti Græciæ. *Strigel. lib. 3. Dialect. pag. 871.* Qui habent conjunctionem Martis & Mercurij & Saturni, sunt pugnaces, inquieti & turbulenti. Talis etiam fuit Pericles. *Philip. in Postil. per Pez. ed. part. 4. pag. 394. Vide Petr. Greg. Tolos. lib. 17. de Rep. cap. 2. pag. 1147.*

IIII. Erasmus habuit ☌♄ & ♂ in septima, Ist sehr pugnax gewesen. Quàm multos irritavit? quos tamen non potuit sustinere. Ad extremum tamen etiam fuit mitior & quietior. *Philip. in Cordiali Bucholceri.*

V. Pisistratus dicendo tantum valuisse creditur; ut ei Athenienses regium imperium, oratione capti permitterent: cùm præsertim ex contraria parte amantissimus patriæ Solon niteretur. Sed alterius salubriores erant conciones: alterius disertiores: quò evenit: ut alioquin prudentissima civitas, libertati servitutem præferret. Ita idem Pisistratus eloquentia sua Atheniensi populo persuasit: ut præsidium militum contra inimicorum insidias sibi concederet: quo accepto, tyrannidem invasit.

VI. C. Gracchus eloquentiæ nervis, cùm posset ingenio Rempublicam optimè tueri, perturbare eam maluit.

VII. Alcibiades potens concionator, ingenio excellenti, ad res multas novas aperuit fenestram. *Petr. Greg. Tolos. lib. 17. de Rep. cap. 2. pag. 1147.*

VIII. Norunt Germani & Galli, quantum jacturæ passi sint ex concionibus seditiosis; quot fuerint hinc clades & strages populi secutæ; quot urbes rebellarint: aut proditionem inierint: quot vastatę, Principes invasi, Rerumpublicarum sacrosancti status violati, mutati, aboliti fuerint. *Idem lib. 23. cap. 8. pag. 1445.*

IX. Nestorius coram Imperatore, & tunc in clarissima Cõstantinopoli luce, ausus est ita dicere: Da mihi, Cæsar, da, inquit, terrã hæreticis vacuam: ego tibi cœlum: exscinde mecum hæreticos: ego te victoriam de Persis spondeo relaturum. Hunc propterea πυρόφορον appellarunt. *Camer. Centur. 2. Op. succis. cap. 51. pag. 309.*

CLXXIIII.

MAgno sæpenumerò acumine ingenij magnaq; calliditate ac versatia Oratoribus opus est. Francisc. Patric. lib. 1. de Regno, tit. 6. pag. 28.

EXEMPLA.

I. Vt Mutio Scævolæ contigit; cui legato à Senatu ad Carthaginenses misso, duæ tesseræ Punico ingenio oblatæ sunt; in quarum una pacis signum inscriptum erat; in altera belli: ejusq; arbitrio permissum est: ut utram vellet referret. Ille autem utramq; sustulit: & ait, Carthaginenses petere debere, utram mallent accipere. Et sic astuto consilio calumniam evasit: declaravitq; Romanos potentiores dignioresq; Carthaginensibus esse.

II. Cn. quoq; Pompilius ad Antiochum Syriæ Regem orator à Senatu populoq; Romano missus: ut bello se, quo Ptolomæum lacessebat, abstineret (infestabat enim Alexandriam Regis Ptolomæi regnum) cùm ad eum venisset: atq; is prompto animo & amicissimo vultu dexteram ei porrexisset: invicem ei suam porrigere noluit; sed tabellas Senatusconsultum continentes tradidit: quas ut legit Antiochus: dixit, se cum amicis collocuturum. Indignatus Pompilius, virga, quam manu gerebat, circulum fecit; quo inclusum Regem non priùs inde exire permisit: quàm Senatui responsum daret: pacemne an bellum cum Romanis vellet. Hæc quidem asperitas adeò Regis animum fregit: ut se obsecuturum Senatui responderet.

III. Magnam insuper laudem assecutus est Xenocrates Chalcedonius: qui ab Atheniensibus legatus missus ad Antipatrum, captivos omnes, quos in bello Lamiaco ceperat, dono impetravit: quos nec precio redemptos ut redderet, exorari potuerat. *Idem ibidem.*

CLXXV.

MAlè agitur in ea Republica: in qua precario vivendum est: nec possunt cives liberè loqui: quæ ex ejus utilitate esse arbitrantur. Francisc. Patrit. lib. 6. de Rep. tit. 5. pag. 291.

Actum est de ea civitate: in qua non

licet fari ea: quæ è Republica esse possunt: & ubi illud Virgilianum præfari oportet:

Dicam equidem, licet arma mihi mortemque minentur. *Idem pag. 292.*

Patienter Princeps sententiam, quamvis liberam, audiet: neminem interrumpet: memor, jus olim Senatori apud Romanos fuisse, quàm diu vellet, orationem trahere: adeò ut nonnullos horis septem, alios verò dies totos concionem in Senatu habuisse tradant. Finemq; sermonis, suus cuiq; pudor, non tua superbia facit: ait ad Trajanum Plinius. *Hippolyt. à Collib. in Consiliario suo, pag. 198.*

EXEMPLA.

I. Octavio Augusto, ob immodicas altercationes disceptantium, aliquando è curia per iram se proripienti, quidam ingesserunt: licere oportere Senatorib. de Republica loqui. Eidemq; Antistius Labeo in Senatu aliquando dixit: suum quemque judicium habere.

II. Et notum est illud Prisci Helvidij; ad quem cùm Vespasianus misisset, ne in Senatum veniret: Penes te, inquit, est, ne me Senatorem esse patiaris: quàm diu autem me loco non moves; est in curiam mihi veniendum. Age, at ingressus, taceto, inquit. Ne me roga, & tacebo. At est mihi rogandum. Et mihi dicendum, quod rectum putavero. Verùm si dixeris, occidam te. Quando ego tibi dixi, me immortalem esse? tu tuum facies, ego meum; tuum est occidere; meum, mori non trementem.

III. Cùm de frumento ex Sicilia Romam advecto in Senatu aliquando ageretur; an gratis, vili aut magno precio plebi divenderetur: inter alios M. Coriolanus extitit: qui adversus plebem gravem diceret sententiam: nihil per largitionem populo tribuendum: his artibus petulantiorem ac lasciviorem effici: satiùs hunc esse vel cariore annona domari ac reprimi; quò fieret modestior ex necessitate, & ad civilia munera obeunda paratior; agros hac injuria, non seditiones, colat: desidia, ocio ac luxuria maximè, quæ ex copia & inerti abundãtia nascitur, jura, leges, instituta negligi. Patricia & aristocratica sententia; sed parùm popularis. Ideo Tribuni plebis, qui in Senatu eam audiverant, ad populum referunt; à quo sine mora dies Coriolano dicitur. Verùm quantum ad hanc accusationem attinet: licet populo infenso uteretur; eam facilimè diluit. Agnovit plebs, Coriolanum nihil præter officium fecisse. Vbi enim loquendi ulla licentia, si non in deliberando & dando consilio? Nemo igitur consilij sui post Senatum rationem reddere cogebatur. Rectè; etsi enim aliud consiliũ alio melius interdum sit: omnium tamen Consiliariorum eadem mens præsumitur: ut pro salute Reipublicæ dicant: quemadmodum in navi, alij sæpe velificatione, alij remigatione utendum censent: sed omnium idem scopus. Fuit nihilominus Coriola-

nus

nus postmodum, sed aliis de causis, quòd à Tribuno vocatus venire recusasset, lictores pulsasset, condemnatus.

IIII. Philippidem Atheniensem Comicum summa benevolentia complexus est Lysimachus Rex, nulla alia de causa: nisi quòd liberè loqueretur, & ex animi sentẽtia: proculq; ab adulatione vitam probam & modestam ageret.

V. Dicere solebat Hiero, Geleonis in tyrannide successor; neminem, qui liberè loqueretur, sibi importunum esse.

VI. Moderationis tantæ fuit Alexander Severus; ut non solùm nemo unquam ab ejus latere submoveretur: omnibusq; se blandum affabilemq; præberet: sed etiam, ut sibi ab omnibus, quę sentiebant, liberè dici cuperet: & quod dictum esset, audiret: & cùm audisset, ita uti res poscebat emendaret; si minùs bene factũ esset aliquid; etiã ipse convinceret: idq; sine fastu & sine amaritudine animi.

VII. Interrogatus à Tiberio Messala Valerius, num se mandante sententiam suam promsisset, sponte dixisse, respondit; neq; in ijs, quæ ad Rempublicam pertinerent, consilio, nisi sua, usurum. *Idem pag. 193. 194. 196. 197. 198. 199. 200.*

VIII. Philippus Macedo sub prætextu quodam libertatis cùm magnam Græciæ partem invasisset: Athenas obsidebat: excusabatq; literis atque Oratoribus Senatui populoq; Atheniensi: se non ea facere, quò libertatem eis præripere vellet, urbemvé in servitutem redigere: sed quòd decem eorum cives infensos haberet: qui in eum semper in Senatu oblatrarent: & maledictis eum incessere non desinerent. Proinde si pauculi illi sibi dederentur: fore, ut ab obsidione discederet: populumq; à bello ac fame liberaret. Poscebatq; inprimis Demosthenem Oratorem excellentissimum: in quem tum omnis Græcia ora obvertebat sua: & novem item alios cives disertissimos & autoritate præclaros. Anceps erat Senatus: multique acclamabant, multitudini potiùs, quàm paucis, esse consulendum. Formidabant pauci illi, qui ad supplicium poscebãtur: vixque fari audebant; cùm eorum interitu reliqui omnes pacem ac libertatem sperarent; ventumq fuisset in sententiam, ut dederentur; nisi Demonsthenes ejusmodi fabella Regis dolum atque insidias aperuisset. Lupus aliquando (inquit) pastoribus, quorum diligentiam decipere cupiebat, persuasit; ut secum in amicitiam convenirent: ea conditione: ut canes, qui sibi infensi erant, & causas inimicitiarum præbebant, sibi obsides traderentur. Audiunt pastores: canesque, ob fidem servandæ pacis, traduntur: qui ovium diligentissimi custodes erant. Tunc lupus, adempta omni formidine, omne pecus, non pro satietate tantùm, verùm etiam pro libidine, lacerat: & pastores ipsos trucidat. Sic in præsentia, viri Athenienses, Philippus efficit: qui omnes illos, qui in ejus conatus concionantur, quiq; ejus insidias pandunt, deposcit: quò faciliùs urbem custodibus spoliatam invadere ac diripere possit. Hæc fabella doceat Senatores, omnes insidias eorum vitare: qui calumniis in illos nituntur; quibus virtute pares esse non possunt. *Francis. Patrit. ut suprà.*

CLXXVI.

Saepè oratione & sapientia maximi motus sedati sunt. Strig. 2. Samuel. 20.

EXEMPLA.

I. Sapientia mulieris in Abel laudanda est; quæ sua oratione flectit Ioab ad moderata consilia: & cives hortatur: ut de seditionis autore supplicium sumant. *Ibid*

II. Memini summa cum gravitate narrare optimum Principem Iohannem Saxoniæ Ducem Electorem: cùm duo Reges Matthias Hungaricus, & Casimirus Polonicus, adduxissent exercitus ad urbem Vratislaviam: & uterque suo regno Silesiam adijcere conaretur: tantam fuisse virtutem, & tantam concordiam duarum familiarum, Saxoniæ & Marchicæ: ut sese ad Germaniæ defensionem conjunxerint; & ad societatem honestissimi consilij adjunxerint vicinos Principes: apud quos plurimùm & autoritate & benevolentia valebant. Duxerunt igitur Electores duo, Ernestus Saxonicus, & Iohannes Marchio, sex millia equitum ad Regum castra: & ostenderunt, se utriq; regno amicos esse, Hungarico & Polonico; nec velle se, ut bellum inter se gerant exitiale Europæ, & utile Turcis, Hungari, Poloni & Germani. Quare honestas conditiones pacis utriq; Regi proposituros se esse dixerunt: quas uter ex Regibus accepturus sit; se ei suas copias adjuncturos esse: ut alter vi reprimatur, & cedere cogatur: nec hos vicinos Principes passuros esse vastari Germaniam. Rex Casimirus & justitiæ amans erat; & amicus Germanis Principibus: quare minùs à pace abhorrebat. Matthias etsi ægrè ferebat sibi ferri leges: & cedebat invitus: tamen cùm videret: se Polonis & Germanis, si conjungerentur, non fore parem: conditiones proponi passus est. Re utrinq; diebus aliquot disputata; Elector Marchio totam causam complexus, consilia Germanicorum Principum omnibus exercitibus, & pacis conditiones, & Regum voluntates & pacta, exposuit longa oratione horis quatuor. Duxerunt secum Electores in castra & adolescentes filios: credo ut pulcherrimæ conjunctionis memoriam eis magis commendarent. Narrabat igitur Dux Iohannes Saxoniæ Elector: se tunc adolescentem audivisse hoc dici à Principibus & sapientibus Viris: etsi multi in tantis exercitibus præstantes sapientia & eloquentia adfuissent: tamen existimari: tantam causam, tanta perspicuitate, & tanto splendore à nemine potuisse exponi; ut ab Electore Marchione Iohanne exposita fuerat. Tanta fuit laus sapientiæ & eloquentiæ Electoris Marchionis. Hanc narrationem libenter repeto, acceptam à Principe fide digno: ut cùm non extet scripta harum rerum historia; posteris tamen nota sint hæc honestissima exempla sapientiæ & virtutis Principum Germaniæ. *Philipp. in quadam epistola scripta ad Ioachimum II. Marchionem Brandeburgensem Electorem, d. 12. August. An. 1557. Extat ea lib. 1 Epist. Iohannis Schösseri Aemiliani, Epist. 6. Vide præterea Chronicon Philippi lib. 5 pag. 629. Item Strigel. 2. Samuel, 20.*

III. Pacuvius Calvinus Campanus, cùm popularem statum tueri, & ab optimatibus diffidere videretur: nihilominus tamen cùm intelligeret, plebem Senatores urbis Capuæ necare proposuisse: ac parricidium vehementer execraretur: simulavit ore ac vultu, se populi voluntates & consilia probare. Is igitur Senatores eodem in loco conclusos admonuit: se populi concionem habiturum: proq; eorum salute propugnaturum: ac bono animo esse jussit. In concionem progressus, hilari vultu sic populum alloquitur: Quod sæpe, inquit, optastis Campani; ut supplicij sumendi vobis ex improbo ac detestabili Senatu potestas esset: eam nunc non per tumultum expugnãtes domos singulorum, quas præsidiis clientium servorumque tuentur, cum summo vestro periculo, sed tutam habebitis ac liberam. Clausos omnes in curiam accipite:

de

de singulorum capite vobis jus sententiæ dicendæ faciam. Sed ante omnia ita vos iræ indulgere oportet: ut potiorem ira salutem atq; utilitatem vestram habeatis. Nam Senatum omnino non habere non vultis. Quippe aut Rex, quod abominandum, aut, quod unum liberæ civitatis consilium, Senatus habendus est. Itaque duæ res agendæ vobis sunt; ut & veterem Senatum tollatis: & novum cooptetis. Inde consedit, & nominibus in urnam conjectis, citari quod primum nomen ex urna excidit, ipsumque è curia produci jussit. Vbi auditum est nomen malum & improbum: pro se quisq; clamare, esse supplicio dignum. Tum Pacuvius: Video quæ sententia de hoc sit data; eijcitor; pro malo & improbo bonum Senatorem & justum eligite. Primò silentium erat inopia potiores subijciendi. Cùm tamen aliquis omissa verecundia quempiam nominasset: multò major extemplo clamor oriebatur: cùm alij negarent nosse; alij probra, humilitatem sordidamq; inopiam, & pudendæ artis aut quæstus genus objicerēt. Hoc multo magis in secundo & tertio Senatore est factum: ut ipsius pœnitere homines appareret. Ita dilapsi homines, notissimum quodq; malum maximè tolerabile dicentes esse; jubentesq; Senatum ex custodia dimitti. Ergo prudenti unius hominis consilio non tantùm ab interitu servata civitas est: verùm etiam relevata atq; recreata. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 7. pag. 749.*

Sed Satanæ, qui mendax est & latro, non semper placet, motus bellicos sermone & oratione tantùm componi; sed avidissimè humanum sitit sanguinem. Qua de re memorabilem huc libet ascribere historiam ex Operis succisivis Philippi Camerarij, *cap. 69. pag. 321.* ubi ita scribit: Huc adijcere visum fuit historiam sanè memorabilem: quam inter Anglos & Gallos accidisse, in Annalib. se reperisse quidam ex amicis mihi recitavit. Cùm uterque Rex in Normandia magnum & instructum exercitum in aciem produxissent, jam jam prælium inituri: nonnulli ex Ducibus Gallorū, timentes Anglorum fortitudinem & felicitatem (quam cum magna clade sæpiùs experti fuerant) nec non & dubiam incertamque aleam belli perpendentes, eò rem deduxerunt; ut ambo Reges priùs ad colloquium, singuli cum paucis familiaribus, venirent: si fortasse absque prælio transigi inter ipsos posset. Ita enim sperabant: quod olim oraculum Dodonæum Lacedæmoniis adversus Arcadas pugnaturis respondit, ἄδακρυν πόλεμον ἔσεσθαι: bellum sine lacrymis futurum. Conventum itaque est: ut in eadem planicie, in qua acies instructæ erant, locus idoneus, & ab insidiis tutus eligeretur ad congressum familiarem duorum Regum. Explorata re, sacellum quoddam desertum, & propemodum dirutum, medium inter acies placuit. In quo cùm Reges armati, remotis arbitris, placidè colloquerentur: & ipsorum familiares, quos pari numero secum armatos assumpserant, ante ostium interea excubias agerent: non difficulter inter eos mitigatis animis convenit: ut utriusque exercitus in castra reduceretur: & induciis factis, de conditionibus pacis altero die frequentiori consilio deliberaretur. Dum his aliisq; familiaribus sermonibus duo illi Reges essent occupati; & ex hostibus amici facti esse viderentur: seq; ad suos recipere vellent: ecce tibi anguis immanis, vel tumultu hominum, vel Diabolicis artibus, permittente DEO, latebris velut altera erinnys excitata, ex angulo quodam sacelli præter opinionem emergit, & quasi petitura Reges, sibilis suis eos perterrefacit. Illi videntes hanc minacem & venenosam bestiam, ad se tortuosis flexibus accelerantem, colloquium mox abrumpunt: & ut se ab ea defenderent, gladios stringunt: repentèque mutatis animis neuter alteri gladium exertum habenti fidens, sese foràs raptim proripiunt. Familiares ipsorum inscij

quid

quid accidisset, & ipsi inopinata re confusi, rati simultatem inter Reges jam dudum hostes in sacello ex colloquio ortam, itidem faciunt: & unusquisq; suo Regi expeditis armis assistit, veluti conflicturi. Hoc cùm uterq; exercitus, qui in acie non procul stabat, conspiceret: nulla mora, quasi signo dato prælium ineunt; & nequicquam prohibentibus Regibus, errorem que demonstrantibus, tanto furore manus conferunt: ut multa millia cæsa sint: duravitque prælium; donec nox eos segregaret.

CLXXVII.

V*Nicum rectum consilium sæpe magnam militum manum vincit*: ut ab Euripide sapientissimè dictum fertur. *Polyb. lib. 1. pag. 53. Et Petr. Greg. Tolos. lib. 11. de Repub. cap. 2. pag. 653.*

EXEMPLA.

I. Sic Xantippus Lacedæmonius, vir rei militaris peritus, jam excisas vires Carthaginensium, & civitatem & patriam reparavit: & M. Attilium & Romanorum exercitum penè contrivit & interemit. *Iidem ibid.*

II. Cecilius cum suo quodam consilio exercitum Carthaginensium feliciter vicisset & profligasset: confessione omnium solus fuisse causa videbatur: ut hostium vires, captis elephantis, longè jam inferiores essent. *Vide Polyb. lib. 1. pag. 60. 61.*

CLXXVIII.

A*Ulæ, spes potentiæ, & ambitio, sæpè mutant homines. Philip. lib. 3. Chron. pag. 232.*

Gloria, opulentia, & fortunæ indulgentia, rarò nos reddunt meliores: adeò illis est cognata insolētia. Bucholc. in Chronol. pag. 305.

EXEMPLUM.

Habuerat apud se Chrysostomus Hypocritam astutum & facundum Severianum: cujus auxit existimationem: quia sæpè jubebat eum publicè concionari. Hunc Severianum Eudoxia contra Chrysostomum incitat: qui nactus cùm alias causas, tum

verò & hanc, quòd inter Ephiphanium & Chrysostomum magna dissensio de libris Origenis orta esset. Adjungit igitur se factioni Episcoporum: qui alioqui Chrysostomum oderant. Cùm adjuvaretur ab Eudoxia: perficit, ut Chrysostomus eijceretur: qui in concione Eudoxiam comparaverat Herodiadi, inchoans concionem: jam iterum insanit Herodias. Etsi convicium fortassis asperius fuit: tamen reprehensio statuæ & ludorum justa fuit: sed accesserant odia aliorum ex alijs causis. *Philip. ut suprà.*

CLXXIX.

EXperientia cognitum est: ob nimium studium provehendi amicos ad dignitates & officia, quosdam aulicos res proprias turbasse & evertisse. Fugiant itaq; tales promotiones. *Aulicus Politicus, pag. 68.*

CLXXX.

NIhil est mutabilius benevolentia aularum.

Aulica beatitudo mutabilis.

Etsi Aula initiò blanda est, & melleum gustum aulicis præbet: tamen paulò pòst hanc dulcedinem infuso aceto corrumpit. Strigel. 1. Sam. 16.

Aulæ sunt ingratæ erga benè meritos. Aliis enim carcer, aliis exilium redditur. Idem 2. Paral. 24.

Multorum exempla ad omnem posteritatem memorabilia sunt: qui à Regibus & Principibus unicè adamati, in crucem tandem acti sunt: aut aliis suppliciis affecti. Sicut proverbio Germanico Principum benevolentia comparatur tempestati Aprilis: quæ & non ex-

purgatur: & inconstantissima est. Ita enim in fallacibus & mutabilibus hominibus admodum grata est etiam benevolentia simulata & fallax. *Lutherus in Genes. cap. 17. pag. 216. b.*

Etsi omnium hominum voluntates sunt mutabiles: tamen Aulicæ benevolentiæ exempla sunt illustriora. Hinc dicitur Psal. 146: Nolite confidere in Principibus, in filijs hominum: in quibus non est salus. *Strigel. Psal. 146. pag. 619.*

In Aulis lenta sunt beneficia: præcipites injuriæ. *Bucholc. in Chronologia, pag. 305.*

Gratiæ magnorum Dominorum non sunt diuturnæ & durabiles. *Philippus in Cordiali Abrah. Bucholc. pag. 6.*

Animi Principum sunt mutabiles. *Idem ibidem pag. 155.*

In aulis Domini sunt aut valde grati: aut valde ingrati. *Idem in Postill. per Pez. ed. part. 3. pag. 810.*

Aulicæ benevolentiæ rarò durabiles, juxta versum Ovidij: *Omnia vertuntur: certè vertuntur amores.*
Huic respondent Germanica Proverbia:

Lieber Kittel reiß nicht /
Herren Gunst erbet nicht.

Quidam bonus Vir, amicus noster, ex aula scripsit ad nos:
O me caula priùs, quàm nutriet aula, Poëtam.
Philip. in Loc. Manl. pag. 610.

Polybius: *Brevia momenta plerunq; extollunt homines & deprimunt, inprimis eos: qui in familiis Regum sunt.* Revera enim hi similes sunt calculis

men-

mensularum: super quibus rationes computantur. Illi enim pro eo atq; computatori libet, modò assem, modò talentum valent. Et *Aulici jam beati pro nutu Regis, è vestigio miseri sunt.* Strigel. 1. Sam. 16.

Aulicus vir bonus, etiam optimè de Principe meritus, vix potest invidiam & eversionem effugere, carceres & alias calamitates, tum ad minimum vicißitudines aulicas. Non desunt exempla & documenta in aulis Principum Germanorum, vetera & recentia. *In Aulico politico pag. 2.*

Aulici sapiunt, qui, accepto beneficio aliquo, aulæ valedicunt. Ostendunt enim animum expletum esse, & se periculo subtrahunt. Quia in Curiales frequenter accidit (AEnea Silvio monente) *ut veluti sues, ubi saginati sunt, in cœnam domini mactentur. In eod. pag. 154.*

Mihi quidem vita aulica usquequaq; cordi non est. Notæ mihi ejus ærumnæ. Falso splendore multæ ejus miseriæ obtenduntur. Fuci in ea multum, candoris parum est. *Nulla est aula, quæ vacat invidia: in qua non desideretur amicitiæ fides: ubi voluntatum mutatio & subita ruina metuenda non sit. Nam Principes & ipsi homines sunt.* Vidi, qui centum amicis stipatus regiam adierat: irato Rege, vix cum uno comite domum redire. Aula vera bona non novit, nisi serò. Vmbris, fama, specie, fallacijs, errore populari ducitur: ut eos fortunatos dicere non dubitem: quibus illa citò, & cum parvo incommodo,

defungi datum sit. Optabile est sibi posse vivere, & Musis: & cum paucis, & non fallacibus amicis, in agelli angulo consenescere. Aut nulla est in hoc terrestri exilio, aut ea demum vera vita est. *Augerius Busbequius epist. 4. pag. 298. 299.*

Casum, occasum patiens, repetat consolationis loco illud Macrobij:

Non possunt primi esse omnes omni tempore,
Summum ad gradum claritatis cùm veneris:
Consistes ægrè, & citiùs, quàm descendas, decides.
Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica.

In Aulico politico, pag. 59.

Miserum est, quod fratres illi scriptum reliquerunt Anglicani:

Vitam, animas, operam, sumptus impendimus aulis:
Præmia pro meritis quæ retributa putas?
Aula dedit nobis rescripta, notata papyro,
Et sine mente sonos, & sine corde manus. In eod. p. 172.

Cum potentibus conversans, eorum blanditijs alijsve externis humanitatis officijs ne capitor: ne vel ijs nimiùm elatus confidito: quia periculosæ. Quibus illi plerunq; homines, quò volunt, impellunt: eosq; favore suo quasi suffocant ac præcipites agunt. Hoc quò difficiliùs caveri potest: eò magis sollicitum te habebit: ut libertate retenta non facilè te circumveniri patiaris. *In Hypomn. polit. Guicciard. pag. 78.*

Duabus de causis facilè fit in aulis, ut impingant ministri. Primùm propter rerum earum, in quibus versantur, varietatem ac lubricitatem: quæ levi momento lapsus alicujus materia seu occasio est. Deinde propter Regum ac Principum vel indulgentiam nimiam: quæ materia est licentiæ: vel nimis vehementem iracundiam: qua delicta pleraq;, etsi non gravissima, pro ingenti piaculo & crimine læsæ majestatis habentur & æstimantur. Suntq; ferè Reges ac Principes admodum proclives ad irascendum: atq; hæc ipsorum ira

tantò plus periculi habet: quò major illorũ est potentia. Fremitus leonis, inquit Salomon, ira Regis est. Et rursus: Ira Regis nũcius mortis est. Vt igitur difficile est tõdere leonẽ: sic *discriminis ac periculi plenum est vitæ genus aulicũ:* utcunq; id, propter pompam splendoris externi, imperiti fortunatissimum esse judicent. *Pezel. in Genes. cap. 40. pag. 750. 751.*

Seneca: *Aularum lenta sunt beneficia: præcipites iniuriæ.*

Cùm Psalmus inquit: *Nolite confidere in Principibus:* non prohibet candorem approbantem seu Principum seu amicorum voluntates propter probabilem rationem: sed damnat stultam credulitatem, & impiam fiduciam: quæ confidit humanis voluntatibus, tanquam immotis anchoris. Aliud est enim probabiles opiniones habere de homine: cujus natura mutabilis & mortalis est: aliud hominem transformare in idolum, atq; in eo spẽ salutis reponere. *Omnes enim spes, quæ hominum benevolentia & conjunctione nituntur, non modò ab exiguo, sed etiam à putri filo pendent: & in stateris appensæ,* ut Psalmus ait, *plùs quàm nihilum valent. Strigel. Psal. 146. pag. 620.*

Kyrie, qui senuêre, canunt, ἐλέκτορ, in aula.

Pindarus: παλαιὰ γὰρ εὕδει χάρις, ἀμνάμονες δὲ βροτοί. Id est: Antiqua gratia dormit, & homines sunt ingrati.

Omnia sunt ingrata: nihil, fecisse benignè, est.
Post donationem, celeriter senescit gratia.

Proverb. Græcorum: οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος: Das liebe Hauß/das beste Hauß. Eigen mein/ wo kan mir baß gesein, Eigen Herd/ist Goldes werth.

Vive tibi, quantumq; potes, prælustria vita:
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.

Proverbia Germanorum: Hofeleben ist ein herrlich vnd elende Leben/ oder ist ein herrlich Elend vñ Mühseligkeit.

In grossen Wassern fenget man grosse Fische / man erseufft aber auch gerne. Mit Jungen Herren ist vmbzugehen / wie mit jungen Löwen / Wenn jhnen die kralen wachsen / mag man sich wol fürsehen vnd hüten. Mit grossen Herren ist nicht gut Kirschen essen. *Mathesius in Syracide cap. 9. conc. 3.*

Der ist selig / sagt man / der seinen Herren nicht kennet / vnd welchen sein Herr auch nicht kennet. *Ibidem.*

Gunst zu Hofe / verkeret sich offte. *Ibidem.*

Verlasse sich keiner auff Hofegunst / vnd das er einen gnädigen Herren hat. Mache sich keiner mit den Herren zu gemein / Schertze einer mit grossen Herren nicht / Lege nicht die Hand auff sie / wie jener Edelman / denn es ist schlipfferich zu Hofe. Herren Gunst vnd Lägelwein / reucht vber Nacht aus. *Idem cap. 13. conc. 2.*

Wolthat zu Hofe ist zech / Hofe Zorn ist jech. *Ibidem.*

Herren Gunst / Aprillen Wetter /
Frawen Lieb vnd Rosenbletter /
Würffel vnd Kartenspiel /
Verkert sich offt / wers glauben wil.

In aula solt man einem jedern lohnen / wie ers verdienet. Sed hoc non fit: sæpè aliquis optimè meritus negligitur: & alius nihil meritus, donatur magnis opibus: sicut dixit Dominus Fridericus Khün, ad Dominum Cancellarium, cùm videret ejus assiduitatem & diligentiam: Domine Cancellarie, non est opus tanta diligentia in aula: eadem est gratia cacanti in medium conclave, quanta everrenti: Man dancket einem eben wie dem andern / der in die Stuben hofiret / vnd der sie außkeret. Ita sanè fit in aulis: imò & in vita communi homines sunt ingrati. *Philip. in Postil. per Pezel. edita, part. 2. pag. 987.*

EXEMPLA.

I. David initiò diligitur à Saule: sed aliquantò pòst fit invisus Sauli. *Strigel. 1. Samuel. 16.*

II. Im-

II. Imperator Iustinianus habuit Ducem, magnitudine animi, alijsq; virtutibus præstantem, nomine Bellisarium. Hic Vir excellens, sua fortitudine totum ferè orbem terrarum in ordinem redegit, & imperio Iustiniani subjecit. Iustinianus hujus opera vicit Persas & Vandalos in Africa. Horum Regem cepit Bellisarius, Gilimerũ nomine: eumq; in triumpho vivum duxit Constantinopolin: & Africam rursus adjecit Imperio Romano; quæ postea ad tempora usque Saracenica in fide Romanorum perstitit. Hanc ob causam Iustinianus Imp. monetam cudit argenteam: in cujus altero latere fuit imago ipsius Iustiniani; in altero Bellisarij; cum hac inscriptione; *Bellisarius decus Romanorum.* Iustus fuit præterea erga socios; ac severè cavit: ne frumentum aut aliæ res civium & sociorum raperentur. Sæpè militibus pauperibus de suo pecuniam largitus est: &, ut medici vulneratis aut alioqui ægrotantibus opem ferrent, diligenter curavit. Fuit itaq; propter moderationem, clementiam, & beneficentiam erga milites populo charus. Sed habuit conjugem formosam; quæ ut fit, propter virtutem & præclara facta mariti nonnihil insolens est facta. Hanc insolentiam & istũ fastum non potuit ferre Imperatoris Iustiniani conjunx Sophia, nescio quibus calumnijs ipsius irritata. Igitur calumnijs & dolis effecit: ut propter Vxoris insolentiam optimè merito Viro Bellisario oculi effoderentur. Sic tantus Vir, tanta fortitudine præditus, & optimè de Imperatore meritus, postea redactus est ad summam paupertatem: ut coactus sit sedere ad templa; & colligere stipem, unde victum haberet. Scribitur quòd stipem mendicârit à prætereuntibus his verbis; Hospes da eleemosynam Bellisario. *Philip. in Loc. Manl. pag. 234. & lib. 3. Chronic. pag. 253. & Peucer. in lect. Chron. 1. Mart. An. 1572.*

III. Fridericus II. Imperator Petrum de Vineis, patria Capuanum, Iuris peritissimum, qui Imperatoris causam unus omnium, cùm exagitaretur à suis hostib. crudeliter, fidelissimè ac diligentissimè, summo suo cum discrimine egerat, quod Epistolæ ostendunt, quæ extant: hunc ergo calumniosè ab æmulis adductum in suspicionem de structis ipsi insidijs, conjecit in carcerem, oculis captum; in quo ille tandem seu desperatione, seu impatientia injuriæ, seu supplicij atrocioris metu, capite parieti illiso sibimet ipsi mortem conscivit. Adeò stabile nihil est & firmum in rebus humanis. *Peucer. in lect. Chron. 1. Mart. An. 72. & in Chronico Philippi lib. 5. pag. 518.*

IIII. Cornelius Gallus fuit Aegypti præfectus; fuit excellenti ingenio, præstans in carmine, in artibus belli & pacis, in eloquentia, in gubernatione civili; & propter commendationem ingenij venit in singularem gratiam Augusti. Deinde ex illa magna benevolentia, sicut fit, extitit vehemens & implacabile odium. *Philippus in Cordiali Abrah. Bucholc. pag. 155. Vide etiam Locos Manlij, pag. 136.*

V. Nihil fuit præstantius Constantino. Non pepercit filio suspecto de consuetudine cum noverca. Maximis bellis oppressit Licinium; delevit Maximianum. Tamen idem, cùm interfuisset Synodo Nicenæ & damnationi Arrij, & proscripsisset eum, postea practicis aulicis dementatus est; ut revocaret ab exilio, & rursus audiret eum. Est insigne exemplum mutationis aulicarum voluntatum. *Idem ibid. pag. 34.*

VI. Etsi Iojada maxima beneficia in Regem Ioas & subditos contulerat: tamen omnia sunt ingrata, nihil, fecisse benignè, est. Nam Rex & populus cuculi mercedem reddunt filio Iojadæ. *Strigel. 2. Paralip. 24.*

VII. VIII. Plutarchus in vita Alexandri narrat, hanc postremam fuisse vocem Clyti: qui servaverat Alexandrum in pugna ad Granicum (fluvium Asiæ minoris)

hæc sunt præmia laborum. Ταῦτα τέλη τῶν πόνων. Congruit autem hæc vox, quæ est descriptio aulicæ ingratitudinis, cum tristissima querela Arati Sicyonij: Hæc sunt præmia regiæ amicitiæ. Ταῦτα ἔστιν ἐπίχειρα τῆς βασιλικῆς φιλίας. Hoc dictū describit, qualis sit aulica benevolentia & gratitudo. Clytus servaverat Alexandrum in pugna ad Granicum: cùm jam Persicus Satrapa decussisset ei galeam de capite, & eum esset stricto gladio interfecturus. Quam mercedem accepit? Interficitur ab Alexandro ebrio & furente in convivio. Aratus Sicyonius diu fuit amicus Regum Macedonicorum: sed tandem curarunt ei dari venenum lentum, quo contabuit. Tandem cùm eijceret cruorem: dixit ad amicos astantes: Hæc sunt præmia regiæ amicitiæ. *Idem lib. 1. Ethic. pag. 247.*

IX. Miltiades post multas præclarè res gestas venit in odium apud populum Atheniensem; accusatus fuit tanquam de re non benè gesta. Causa cecidit defensus à fratre; cùm ipse propter luxationem femoris prodire non potuisset. Et quamvis capitalis pœna ei remissa fuit: tamen mulctatus est quinquaginta talentis, hoc est, triginta millibus coronatorum: quam pecuniam cùm non posset solvere: ductus est in carcerem: & squalore carceris necatus. Hunc finem habuit hic summus Vir. Vsitatum redditur ei præmium, tale scilicet, quale benè meritis reddi solet. Et fuit usitatum Vrbi Atticæ, hoc modo remunerari benè meritos, vel carcere, vel exilijs, vel morte; ut ostendit exemplum Thucydidis, Miltiadis, Themistoclis, Socratis & aliorum. *Talia usitata sunt in mundo: sed præcipuè in Rebuspublicis: in quibus potestas summa est penes populum: qui regitur affectib. eorum: à quorum pendet consiliis & autoritate:* Wie man in Repub. Attica geſehen hat. Et in Romana Repub. ostendunt idem exempla Tribunorū. Athenis ideo fuit usitatius: quia semper fuit eis crescentium civium potentia & autoritas suspecta: & fuerunt memores exempli Pisistrati & filiorum. In summa, est exemplum usitatæ ingratitudinis. *Peucer. in lect. Chron. 1 Mart. An. 1572.*

X. In historia Severi Imperatoris exemplum est insigne aulicæ benevolentiæ Plaucianus: qui ex tenui loco evectus est ad summam potentiam & maximas opes à Severo: adeoq; carus ei fuit: ut filiam ejus dederit Severus Bassiano. Sed tandem hic Plaucianus à Severo in palatium vocatus, ibi interfectus est: & cadaver monstratum Iuliæ, ut lætaretur: & filiæ Plauciani, ut dolore afficeretur. Hic fuit exitus aulici: qui fiducia suæ potentiæ nimiam licentiam sibi sumpserat. *Vide Petr. Greg. Tolos. lib. 6. de Repub. cap. 12. pag. 342.*

XI. Omissis autem exemplis, quæ ab nostra memoria propter vetustatem remota sunt, recentem historiam ex Pauli Iovij historiarum *libro 33. pag. 267. 278.* repetā de Habraymo: qui cùm in ignobili pago Epiri natus esset: singulari prudentia virtuteq; militiæ munia implens, Vesiris inter purpuratos Solymanni dignitatem, qua nulla major dari potest, adeptus est. Nam Solymannus Turcarum Imperator regij scrinij sigillum ei tribuit: & omnis arcani consilij participem fecit. Narrant hunc Habraymum, cùm summa Solymani gratia potiretur, familiari sermone aliquando postulasse: ne se tantis honoribus onerare contenderet: ne demum amplitudine odiosa supra æquum florentem, è gradu, tanquam è fastigio summæ fortunę, pręcipitem dare atq; occidere necesse haberet. Fidem verò in ea verba ita Principem dedisse; ut nunquam ei vivo vitam erepturum polliceretur: sic ut ea inanis juramenti religione ob-

strictum,

ſtrictum, ne datam falleret fidem, non aliter quàm altè ſtertenti necem intuliſſe: quoniam Taliſmanes ſacerdos divini interpres juris, dormientē nequaquam cenſeri inter vivos, cùm una vigilia totius vitæ actus conſtaret. Hunc vitæ potentiæq; ſuæ exitum tulit Habraymus: quo nemo eorum unquam antea, qui maximorum Regum gratia potentes evaſerunt, ad exemplum illudentis fortunæ ante obitum, fortunatior atq; felicior fuit. *Hæc Iovius lib. 33. pag. 267. & 278. Strigel. Pſal. 146. pag. 619.*

XII. Henricus Rex Angliæ, clandeſtinis Eboracenſis molitionibus perſpectis, concepta indignatione, ex ſummo dignitatis & opum faſtigio illum dejectum, Eboraci vivere, ac poſtea inde captivum duci Londinum jubet: ubi in itinere, animi mœrore, & ſupplicij imminentis metu, vel hauſto ſponte veneno, extinctus eſt: exemplo illuſtri confirmans: ***Aulicos Regum miniſtros calculis Arithmeticis ſimiles eſſe: qui pro collocantis Principis arbitrio, aliàs centum millia, aliàs vix teruncium valeant.*** *Chytræus in Chron. Saxoniæ, lib. 12. pag 363.*

XIII. Procopius ſcribit de Iohanne Duce, cujus præcipua fuit potentia poſt Belliſarium: Iuſtinianum ei dignitatem & opes eripuiſſe: eumq; diu mendicando victum quæſiviſſe. Annumeretur autem exemplis inconſtantiæ fortunæ aulicæ: ut Sejanus apud Tiberium: Severianus apud Severum: Eutropius apud Theodoſium Secundum. *Philip. lib. 3. Chron. pag. 258.*

XIIII. Phocas ducem Narſetem, quòd infeliciter bellum geſſiſſet contra Perſas, vivum curavit cremari.

XV. Corbulo præſtantiſſimus vir cùm Armeniam occupaſſet: & pro Nerone multas præclaras res geſſiſſet: quibus auxerat Imperium: Romanum eidemq; oblatum fuiſſet à militibus Imperium: ut Neronē deijceret: quod tamen accipere noluerat: ut in fide Neronis perſtaret: ſine cauſa, poſt tantas res geſtas, à Nerone interfectus eſt: neque dignum laboribus & fide ſua præmium à Tyranno accepit. Moriens nihil aliud dixit, quàm, ἄξιος, dignus. Qua voce ſe reprehendit: & quòd tantis occaſionib. oblatis à Nerone non defecerit: & quòd inermis ad Tyrannū acceſſiſſet. *Dion in Nerone.*

XVI. Sejanus cùm in maxima fuiſſet autoritate apud Tiberium Cæſarem: & ab omnibus non minùs quàm Cæſar, coleretur: tandem ab hoc ipſo Tiberio, cùm mutaretur ejus erga eum benevolentia, dejectus & occiſus eſt. De hujus calamitate ita loquitur Dion: Ex caſu Sejani intelligi poteſt imbecillitas rerum humanarum & inconſtantia: nec nos unquam ullo pacto extolli oportere. Nam quem omnes manè, ut potiorem ſe, comitati fuerant in Senatum: eum paulò pòſt in carcerem trahebant, ut abjectum & nefarium hominem: & cui coronam paulò antè dederant: eundem poſtea vinculis conſtringebant: quemq; antea ſatellites ſtipabant ut Dominum: eum deinde ut fugitivum cuſtodiebant.

CLXXXI.

Aulæ non ferunt liberas monitiones.

Libertas monendi ab aulis plerunque exulat.

Philip. Camer. in Oper. ſucciſivis, cap. 90. pag. 444.

Interpretatio iuramenti perfida

Principes ut plurimum libertatem dicendi ferre non possunt: & vindicta libera vota colligunt. In Aulico politico pag. 15.

In aula periculosum est dicere veritatem: maximè in ijs rebus: quas Princeps prudens, discernensq; fideles ab infidelibus Consiliarijs, & dijudicans, quæ sit in contrarijs sententijs potior, constituit aggredi: & quas tanquā utiles & honestas probat. Nam si feliciter successerint: amittit aulicus autoritatem & gratiam: si tacuerit, & consilia finem non sortiantur optatum: tandem perfidiæ accusatur. Consultius itaq; semper, viriliter dicere sententiam: quàm tacere. *In eod. pag. 17.*

Prudens & pia fuit admonitio Ludovici Regis Galliæ, qui Sanctus appellatur, ad filium successorem in regno: quæ inter alias multas recensetur à Tilio lib. 2. de reb. Galliæ, talis videlicet: Ita te gerito: ut confessarij, necessarijq; & familiares tui possint te liberè admonere mali, quod feceris, & docere facta tua. Siquidem natura humana in his rebus, quæ ad voluptatem pertinent, ad id sæpiùs inclinatur: quod sibi detrimento esse solet: atq; id unum profuturum putat: quod ipsa cupit perficere: hincq; revera in fraudem inducta, neque quid conducat solertia prospicere, neq; periculis admonita, vel modestiam animi discere, vel ad id, quod decet, redire potest. *Camer. in Oper. succis. Centur. 1. cap. 90. pag. 450.*

EXEMPLA.

I. Cambyses Rex, præstantissimi Regis Cyri filius degener, cùm nimis esset vino deditus, ex carissimis ejus unus, fretus familiaritate regia, illum admonuit: ut parciùs vino & moderatiùs uteretur: quòd Regi turpe foret, in quem omnes conjectos oculos haberent, ebrietate agi. Hac libera & fideli admonitione adeò Cambyses excanduit: ut non modò non abstinuerit: sed liberaliùs, capacioribusq;, quàm alias, scyphis cùm bibisset: adduci sibi jusserit ab ipso monente amico filium: in quem Rex arcum intendens, ejus pueri cor sagitta transfixit. Vide, inquit, an Regis ebrij certa sit manus & oculus?

II. Harpagus quoq; cùm liberior in admonendo suo Rege fuisset: ea libertate ita commotus est Rex: ut epulandos illi liberos apposuerit.

III. Sotades quoq; ob libertatem monendi jussu Philadelphi Regis Aegypti miserè perijt. Cùm enim Arsinoën sororem suam Philadelphus duxisset uxorem: Sotadem fretum familiaritate Regis dixisse ferunt: εἰς οὐχ ὁσίην τρυμαλιὰν τὸ κέντρον ὠθεῖς: Ne in sanctam rimam trudas aculeum. Hanc liberam vocem Rex adeò indignè tulit: ut planè immemor familiaritatis pristinæ, Sotadem carceri mancipaverit: ubi miserè contabuit.

IIII. Cautè sanè Demaratus apud Herodotum (*lib. 7.*) ob hanc causam respondit Xerxi, in expeditione contra Græcos, cùm sententiam suam dicere jussus esset: Vtra, inquit, apud te, Rex, utar, Veritate ne an Iucunditate? Quòd si Apollodorus architectus celeberrimus, qui Traiani forum, & Odæum, & Gymnasium Romæ fabricavit, hac cautione erga Adrianum Cæsarem usus fuisset; non ejus jussu sublatus esset. Cùm enim descriptionem & formam templi Veneris, ut à Dione Cassio in vita Adriani refertur, Adrianus ad eum exulem misisset; quippe significans, sine illius opera & ministerio etiam ingentia ædificia extrui posse: & quæreret, num id templum benè & ratione ædificatum esse videretur: rescripsit Apollodorus: altius ampliusq; multò fieri oportuisse; quò magis & propter altitudinem ipsius in viam sacram emineret: & propter amplitudinem machinas reciperet; quæ clam in eo compactæ, de improviso in theatrum perducerentur. Porrò simulacra majora facta esse dicebat: quàm ratio altitudinis amplitudinisque templi pateretur. Etenim, inquit, si Deæ surgere, atque inde exire voluerint, non poterunt. Quæ cùm Apollodorus apertè rescripsisset; Adrianus ira incitatus, magnum animo dolorem cepit: propterea quòd inciderat in eum errorem: quem jam corrigere non poterat. Itaque hæc res tantum ei cruciatum doloremq; attulit: ut illum ob eam causam interfici jusserit. *Idem Camer. c. eod. p.* 449.

V. Cùm victo Dario Persicam salutationem nimis ambitiosè affectaret Alexander: maximam civium suorum contraxit invidiam. Dicebant namq; Macedones: pessimè cum eo Principe agi; qui se Deum, quàm Regem haberi mallet; quiq; mortali patre abdicato, se Dei filium existimari cuperet. Hæc quidem res multis exitio fuit; & Callistheni Philosopho inprimis: ut nonnulli scribunt: qui hanc barbaram assentationem magna verborum licentia execrabatur. Quod cùm accepisset Rex: gravi ira excanduit: & eum insidiarum in se conscium accusari passus est: exegitq; ab eo immanissimas crudelissimasq; pœnas. Nam truncatis manibus, abscissisq; auriculis, & naso, labrisq; mutilatis, deforme ac miserum spectaculum omnibus illum visendum præbuit: ac deinde eum in caveam cum cane quodam conjectum, ad metũ exemplũq; cæterorum, palàm circumferri jussit. At Lysimachus Macedo vir illustris, & virtute viriumq; gloria præstantissimus, qui Callisthenis doctrina summoperè delectabatur, miseratus tanti viri fortunam, pœnam potiùs libertatis loquendi, quàm perfidiæ, aut alicujus gravioris durioris vé culpæ pendentis, venenum ei in remedium miserandæ calamitatis detulit. Quod adeò iniquo animo Rex tulit: ut Lysimachum ferocissimo leoni exponi jusserit. Sed cùm in eum leo impetum aperto ore fecisset: manum pallio involutam in os leonis insevit: avulsaq; lingua feram exanimavit. Quod cùm vidisset Alexander: admirationem rei in satisfactionem ultionis accepit: & non modò Lysimacho pepercit; verùm etiam eundem deinceps chariorem habuit, propter mirificam animi constantiam; & eundem honore quoq; ac muneribus affecit; & digniore militia honestavit. *Franciscus Patricius lib. 1. de Regno, tit. 11, pag.* 47.

CLXXXII.

S*Æpè in Aulis maximorum malorum causæ sunt, Ignorantia & Suspicio.* Pertinet huc pictura Apellis: qui, ut significaret, *duas esse præcipuas pestes Aularũ,* pinxit Regem Midæ similem, habentem auriculas asini: & duos Consiliarios ei adjunxit: quorum alter appellatur *Ignorantia:* alter, *Suspicio.* *Strig. 2. Reg. 5.*

Magistratus non sit Tyrannus, procedens sine legitima cognitione: nec sit Midas, habens aures asininas: id est, vel nihil intelligens: vel stultè credens quibuslibet fabellis: vel fascinatus usitatis erroribus. *Plerunq;* autem *fit, ut Midæ præstò sint duo pessimi ac perditissimi Consiliarij: quorum alter* à Luciano *Ignorantia, alter Suspicio* appellatur. *Idem. 1. Paralip. 20.*

EXEMPLA.

I. Quòd Rex Syriæ petit à Rege Israël opem medicam: & Rex Israël suspicatur, hoc postulatum esse σχῆμα πολιτικὸν καὶ πρόφασιν novi belli: id congruit ad picturam Apellis. Vt enim Rex Syriacus peccat ignorantia, existimans, Regem Israël esse medicum: sic Rex Israëlis est suspicax: & metuit insidias: ubi nullæ struuntur. *Strigel. 2. Reg. 5.*

II. Talis Midas est Hanon Rex Ammonitarum:

——quem falsa calumnia verbis
Aversum retrò, credere falsa facit.
Huic geminæ aßistunt dextra lævaque puellæ:
Consona quæ propriis nomina rebus habent.
Primæ loco motam tenet Ignoratio mentem:
Altera Suspicio credere falsa docet.

Ab his igitur consiliarijs incitatus, violat legatos Davidis: & sibi ac toti regno pestem perniciemq; accersit. *Idem 1. Paralip. 20.*

Aulæ

CLXXXIII.

AVlæ sunt fœcundæ crudelibus consultoribus. Non possunt autem architecti pravorum consiliorum efficere quod volunt: nisi animum Principis Calumnia præparârint & occupârint. Ac sapiens quidem & bonus Princeps pectus habere debet non penetrabile telo Calumniæ: & aures, non admittentes, nec ad animum perferentes calumniosos sermones Vt enim sagittæ à duro firmoq; scuto resiliunt: ita hujusmodi sermones in pectore virtute roborato non hærent. Stultus verò & malus Princeps Midæ similis est: qui manum porrigit accedenti Calumniæ: & quem circumstant Ignorantia ac Suspicio. *Strigel. 2. Samuel. 20.*

EXEMPLA.

I. David audita morte Regis Ammonitarum Nahas, qui hospitium præbuerat parentibus Davidis, mittit legatos ad filium successorem Hanon: ut per eos & gratitudinem, & misericordiam erga ipsum testaretur: quæ Virtutes generoso & excelso animo conveniunt. Atq; ita missis legatis significationem communis luctus, propter obitum patris optimê meriti, voluit ostendere. Sed ut ars navium gubernandarum non rarò tempestatum sævitia superatur: ita consilijs Davidis sapienter cogitatis inopinati eventus respondent. Nam degener filius Aulicorum calumnijs fascinatus, in deteriorem partem officium Davidis rapit: & sine probabili ratione malè suspicatur de illo: & avidè sycophantarum calumnias arripit: & legatos non vulgari contumelia afficit. Vt autem mendacij comes est homicidium: sic hujus calumniæ aulicæ effectus fuit funestissimum luctuosissimumq; bellum: in quo Ammonitæ ita fracti sunt: ut pristinum robur nunquam recuperare potuerint. *Idem ibidem.*

II. Tales consiliarij crudeles etiam in Aula Rehabeami erant: qui asperitate & crudelitate consiliorum, dilacerationi regni & sejunctioni decem tribuum à regno Salomonis causam præbuerunt. *1. Reg. 12.*

III. Dion Dionysium juniorem, cùm assentatorum adulationib. emollitus, totum sese dederet vitæ voluptuariæ, cepit cohortari ad virtutis studium & vitam frugaliorem. Fuit autem Dion naturâ ἀγρικότερος καὶ ταραχότερος, asperior & morosior, ad congressus & consuetudinem hominum difficilis: non habuit mores huma-

nitate ac comitate conditos ac temperatos,& in congressibus fuit difficilis; propterea illam asperitatem ejus exagitarunt Aulici tanquam superbiam: & amorem solitudinis,& fugam sodalitiorum turpium interpretabantur de contemptu æqualium. Si paulò liberiùs moneret Dionysium, & quid in ejus moribus reprehenderet; id interpretati sunt de maledicentia & insidijs. *Peucer. in lect. Chron. d.15. Aug. An.1573.*

CLXXXIIII.

PLerunq; aulici injustis Dominorum cupiditatib. adulantur: & naviter faciunt: quod Martialis præcipit: Nempe Cocus Domini debet habere gulam. Strigel. 2. Samuel. 11.

Est usitatissima ratio crescendi in aulis, spargere grata Dominis. Libenter audiuntur in aulis fabulæ. Philip. in Postill. per Pezel. ed. part. 3. pag. 414.

EXEMPLA.

I. Achilles apud Euripidem in Iphigenia inquit: Ita se obtemperaturum esse Atridis; si honesta jubeant: sin autem turpia præcipiant; se non obtemperaturum esse. Hæc honestissima oratio congruit cum Regula Apostolica: Oportet DEO magis obedire, quàm hominibus; cui si paruisset Ioab; non fuisset administer alienæ crudelitatis. Sed profectò ita est, ut in Tragœdia dicitur: *Malus est minister regij imperij pudor.* Nota erat Ioab integritas sancti Viri & fidelis ministri Vriæ. Sciebat etiam Davidem in hoc casu injusta imperare. Magis igitur DEO quàm hominibus obedire debebat. Sed ut ille fatuus amator apud Plautum inquit: Malo me ista mulier amet, quàm Dij: sic Ioab maluit Davidi, quàm DEO placere. Ideoq; Vriam morti obijcit. *Strigel. ut suprà.*

II. Amnon cùm amore sororis Thamar captus esset: tacitus mœrensq; hinc pudore, illinc amoris conficiebatur impotentia. Hoc incendium non erat materia alendum,& motu excitandum: sed potiùs extinguendum respectu iræ divinæ; cognati sanguinis reverentia; atq; infamiæ metu. Sed Ionadab mavult esse Placentinus, quàm Veronensis: & ex stulto insanum facit.

III. Tales multi sunt Consiliarij in Aulis: qui Dominorum injustis cupiditatibus adulantur: & illud Harpagi semper in ore habent: Mihi placet, quicquid Rex facit: & Stratoclis decretum, quod in vita Demetrij apud Plutarchum extat: Quicquid Rex Demetrius jubet: id & erga DEUM sanctum,& erga homines justum est.

IIII. Talis consiliarius vel potiùs impudens adulator in aula Alexandri Magni

fuit

fuit Anaxarchus Philoſophus, qui dixit: Omne quod à Rege ſuſcipitur, conceſſum & juſtum eſt: πᾶν τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος, θεμιτὸν εἶναι καὶ δίκαιον. *Idem 2. Samuel. 13.*

CLXXXV.

AVlici aliud ſentiunt: & aliud loquuntur. Tandem Deus deducit tales Sophiſtas in puteum interitus: ſicut dicitur *Pſal. 55.* Viri ſanguinum & doloſi non attingent dimidium dierum ſuorum. *Strigel. 2. Samuel. 3.*

Aulæ plerumq; Comica facie agunt Tragœdias: & ore aliud loquuntur, tacitoq; aliud ſub pectore claudunt. Idem 2. Samuel. 11.

Etſi tota vita plena eſt ſimulationum: tamen Aularum exempla ſunt conſpectiora. Ibi enim frons, vultus, oculi, perſæpe mentiuntur: oratio verò ſæpiſſimè. Nam maxima pars Aulicorum coràm blandiuntur: clàm verò, ſi occaſio eſt, frigidam ſuffundunt. Idem Pſal. 62. pag. 455.

Has Aulæ artes Pſalmus 62. venuſtiſſimè pingit: Veruntamen ne evehatur ipſe, conſultant: ut impellant, feſtinant: ore ſuo benedicunt: ſed corde ſuo maledicunt. Item: Vanitas filij hominum: & mendacium filij magnatum: in ſtateris appenſi minùs valent, quàm nihilum. Et Pſalmus 55. Mollius fuit, quàm butyrum os ejus: & prælium cor ejus: leniores ſunt ſermones ejus, quàm oleum: & tamen ſunt gladij.

EXEMPLA.

I. Abner & Ioab ſunt imagines Aulicorum: qui aliud ſentiunt, & aliud loquuntur. Sicut enim Abner prætextu autoritatis divinæ populum ad defectionem in-

clinat: ita Ioab æmulationi suæ adversus Abnerum transfugam prætexit periculum Regis, & metum proditionis, & justum dolorem: quem ex fratris Asahelis interitu acceperat. Cùm autem DEVS sit amans justitiæ & veritatis: & contraria vicia acerrimè oderit: Abner tandem interficitur à Ioab; & senex Ioab Salomonis jussu unà cum Adonia trucidatur. *Idem 2. Samuel.* 3.

II. Etsi David agitat cruenta consilia de interficiendo Vria: tamen mittit ei munera: & invitat eum ad convivium: & omni gestu atq; sermone benevolentiæ significationem erga ministrum ostendit. Sed hujusmodi ***Aularum beneficia, quid sunt, nisi melle litus gladius?*** In melle enim est lingua Davidis sita atque oratio, ut verbis Plautinis utar, lacteq;: cor felle est litum, atq; acerbo aceto: è lingua dicta dulcia dat: corde amarè facit. Verissimè igitur ab Augustino *epist.* 144. dictum est: Mundus iste periculosior est blandus, quàm molestus: & magis cavendus, cùm se illicit diligi: quàm cùm admonet cogitq; contemni. *Idem 2. Samuel.* 11.

CLXXVI.

IN Aulis plerisq; plus est παρέργων, *quàm* ἔργων.

Videtis plerasque Aulas esse occupatas venationibus & ædificationibus, aut aliis pompis & sumptibus non necessariis. Si est una atque altera excepta ab hac Regula: sit sanè excepta: loquimur nunc de maxima parte Aularum. *Strigel. part. 1. Chron. pag. 60.*

Tunc Respublica beata est: quando ipsa suum nomen sonat coram DEO & hominibus: hoc est, perficit, ut status congruat cum appellatione. Sic Principes beati sunt & felices: quando faciunt ea: quæ coram Domino bona, recta & vera sunt: & sine simulatione quærunt DEVM suum. Sed his ἔργοις *omißis Aulæ plerunq; occupatæ sunt* παρέργοις: ut, verbi causa, non necessariis ædificationibus, pompis, venationibus, ludis equestribus, conviviis sumptuosis: & qu æ sunt ejusdem generis.

Quæ debebant esse ἔργα in Aulis? Primùm curare debebant, ut religio rectè constitueretur: & ut homines in Ecclesia piè docerentur. 2. Vt judicia rectè regerentur: & disciplina conservaretur. 3. Vt defenderentur subditi: Das die Leut

bey

bey fried erhalten werden. 4. Vt etiam ipsi collatis à populo moderatè uterentur. Hæc ἔργα debebant esse in aulis. At illi indignum se esse putant, curare ministerium, & inspicere Ecclesias: nisi cùm volunt turbare. Illis verò ἔργα sunt: quomodo parent magnam copiam bonorum ferculorum: quomodo voluptatibus suis perfruantur. *Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 3. pag. 450.*

EXEMPLA.

I. Olim Pharaoni Saræ formam aulici prædicant: & ut hanc ad se perduci curet, autores sunt: at qui eidem Abrahami fidem commendet, nullus invenitur. *Genes. 12.*

II. Nec dubium est, non defuisse Herodi libidinis & luxus magistros: desunt autem qui illi salutarem CHRISTI cognitionem tradant. *Rodolph. Gualth. Homil. 49 in Marc. pag. 63. b.*

CLXXXVII.

SEmper in Aulis sunt factiones. Est unus aliquis præcipuus: cui se cæteri adjungunt, & pendent ex eo. Postea est alius, qui habet oppositam factionem. Istæ factiones inter sese certant malis artibus. Jam una factio dominatur: paulò pòst alia. Strigel. part. 2. Chron. pag. 13.

Aulicis nihil est usitatius: quàm quovis modo æmulos premere & exagitare: etsi id fiat cum clade & ruina publica Principum & regnorum: sicut apparet, quando exardescunt odia inter Aulicos, quantis studiis dent operam: ut alter alterum perdat. Peucer. in lect. Chron. d. 15. Septemb. An. Chr. 1571.

Factiones conjunctæ sunt omnes cum periculo, inter Nobiles præsertim: qui multùm alioquin in eam partem incumbunt. Dicàt fortasse quispiam: illas partium offensiones Regibus esse non inutiles: patefieri hac ratione omnia consilia: nihil esse, quod non efferatur ad Regem: & in majori ipsum esse observantia. Non negârim equidem, si quis Princeps adolescens ejusmodi simultates ac contentiones in gynæceo suscitet: quin maximam sit habiturus ridendi, suique oblectandi materiam. Nihil enim erit adeò secretum: quod in hac mulierculârum æmulatione & invidia non rescìscat. Verùm ut ea consuetudo recipiatur in cœtu virorum: ingens profectò periculum in eo versatur. Hoc enim verè sit ignem in tuis ædibus accendere: quem deinde non possis, nisi maximo tuo detrimẽto, restinguere. Nam qui Principem à se vident alienatum esse: ij ferè novas incipiunt tentare amicitias: & illis libenter se conjungunt: quos diffidere putant ab eo: quem sui adversarij partes tueri vident. *Philip. Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib. 10. pag. 318.*

Princeps si factiones inter suos alet: nunquam poterit tam æquabiliter inter utrosq; mediũ sese gerere: ut in suspicionem & invidiam alterutrius partis non incurrat. Cùm enim ancipitem animum inter infensos ita dividat: ut ad hos magis, quàm ad illos, inclinare se videatur: nusquam gratia stabili utriusque factionis odium, & ex eo perniciem, sibi inveniet. Atq; ut alterius tantùm partis malevolentiã in se commoverit: ne sic quidem tamen ipsius securitati satis provisum est. Odia enim ferè mortales ad ea perdenda, quæ oderunt, stimulant: neque tantùm plures, sed vel unus, incepti quovis modo patrandi rationem viamque reperit. Quare hujus consilij (quo jubentur Principes factiones inter suos alere) periculum facere in subditis, valde Principi noxium est. *Anti Machiavellus lib. 3. pag. 761.*

EXEM-

Romanos ad auxilium urbis obsessæ, Plebs ad expugnandum secum Ardeam Volscos exciVere. Romanus, Volscis profligatis, Ardeæ turbatas seditione res, principibus ejus motus securi percussis, bonisq; eorum in publicum Ardeatium redactis, composuit. Eat nunc Machiavellus: & intestina arma laudet: quorum Ardeæ initium non aliunde, quàm ex certamine factionum ortum est. Quæ (ut insigne T. Livij elogium hac de re non prætermittam) *fuere eruntq́; potentibus populis magis exitio: quàm bella externa: quàm fames morbivé: quam quæ alia in Deûm iras velut ultima publicorum malorum vertunt.* Nam (ut alio loco T. Quintius Flaminius apud eundem Livium dicit) *discordia & seditio omnia opportuna insidiantib. facit: cùm pars, quæ domestico certamine inferior sit, externo potiùs se applicet: quàm civi cedat.*

VIII. Carthaginensis verò florentissimæ civitatis occasus, quæ res magis causa fuit, quàm civilis dissensio? Erant enim Carthagini duæ factiones, una Barchinorum, cujus Annibal cum omni Barchina familia erat; altera Hannoniorum. Cæterùm occiso Amilcare Annibalis patre, Asdrubal ipsius gener, Barchinæ factionis opibus, quę apud milites plebemque plùs quàm modicæ erant, haud sanè voluntate Principum, imperio potitus est. Is cùm sub Amilcare Imperatore belli artes didicisset: ut parem gratiam ejus filio redderet, eum vix dum puberem, literis ad se arcessivit: & acta res in Senatu est, Barchinis nitentibus, ut assuesceret militiæ Annibal: atque in paternas succederet opes. Hanno alterius factionis princeps sententiam rogatus, ita censuit; Et æquum postulare videbatur (inquit) Asdrubal; & ego tamen nō censeo quod petit tribuendum. Cùm admiratione tam ancipitis sententiæ in se omnes cōvertisset: Florem ætatis (inquit) Asdrubal, quem ipse patri Annibalis fruendam præbuit, justo jure eum à filio repeti censet. Nos tamen minimè decet, juventutem nostram pro militari rudimento assuefacere libidini imperatorum. Ego istum juvenem domi tenendū sub legibus, sub magistratibus docendum vivere æquo jure cum cæteris censeo; ne quandoq; parvus hic ignis incendium ingēs exuscitet. Pauci ac fermè optimus quisq; Hannoni assentiebantur; sed, ut plerunq; fit, major pars meliorem vicit. Missus Annibal in Hispaniam, primo statim adventu omnē exercitum in se convertit: tum quòd Amilcarem viventem redditum sibi veteres milites crederent; tum propter eximias ejus virtutes. Itaque Asdrubale interempto, summam imperij ad eum exercitus summo omnium consensu detulit. Simul atq; Imperator declaratus est: Hannonis vaticinium eventu affirmavit. Fax enim fuit eorum bellorum: quæ ipsius tandem Carthaginis excidio finita sunt. Neq; aliunde hæc incendia orta sunt: quàm ex potentium factionibus; qui odio magis partium, quàm cura Reipublicæ, perpetuò alij in alios, Hannonij in Barchinos, sententijs & studijs in Senatu certabant; atq; id potiùs agebant: ut numero & suffragijs potiores essent; quàm ut melior sententia vinceret. Neq; unquam aliter evenit: ubicunq; dissidia vigent. Nam *factione & partium respectu, quæ semper offecêre officientq́; publicis consilijs, præoccupatæ mentes, contradicendi potiùs, quàm salubris sententiæ expediendæ, cura studioq́; ducuntur.* *Idem AntiMachiavellus pag. 763. 764. usq; ad 773.*

IX. Bello secundo Punico cùm simul creati Consules essent M. Livius & C. Claudius Nero: inter quos antè nobiles inimicitiæ erant; Senatus, veritus, ne ex ipso-

rum in magistratu simultatibus Respublica detrimentum acciperet, monuit eos: ut missio vere ac finito odio in gratiam redirent. Livius magis implacabilis erat: & nihil opus reconciliatione esse ajebat. Acriùs & intentiùs omnia gesturos: timentes, ne crescendi ex se inimico Collegæ potestas fieret. Vicit tamen autoritas Senatus: ut, positis simultatibus, communi animo consilioq; administrarent Rempublicam. Meminerant enim, cùm Tribuni militum quatuor essent, T. Quintius Pennus, C. Furius, M. Posthumius, A. Cornelius Cossus, ignominiam & cladem acceptam ad Vejos, certaminibus inter se Imperatorum. Tendendo enim ad sua quisq; consilia, cùm aliud alij videretur: hosti ad occasionem victoriæ locum aperuerunt. Idem etiam accidisse postea recordabantur, L. Virginio & M. Sergio Tribunis militum: qui privatim alter alteri invisi & infesti, Rempublicam in discrimen ad Vejos adduxerant. Sed maximè insigne & recens exemplum clades Cannensis in oculis erat: quæ duorum Imperatorum, Pauli AEmylij & Terentij Varronis, altercationibus & discordia accepta fuerat. His ergo exemplis adductus Senatus, Livium & Neronem Consules hortatus est: ut *simultates* finirent, *Reipublicæ, quàm ipsis, perniciosiores.* Illi tot Principum civitatis consensu victi, inimicitias deposuerunt. Itaq; cùm uno animo & summa concordia bellum gererent: Asdrubalem sexaginta millibus armatorum in Italiam ingressum, & castra Annibalis castris jungere parantem, cum omni excercitu deleverunt. Dux hostium Asdrubal eo prælio cecidit: & jussu Neronis Consulis ejus caput ante hostium stationes projectum est. Eo viso, Annibal, tanto simul publico familiariq; ictus luctu, agnoscere se fortunam Carthaginis, fertur dixisse. Itaq; M. Livij & C. Neronis reconciliatio urbi atq; imperio saluti fuit: ut, sicuti antea Pauli Aemilij prudentissimi, & Terentij Varronis temerarij Ducis, certaminibus, Respublica propè ad ultimum discrimen adducta, & Imperium prolapsum erat: ita hæc concordia Consulum non tantùm labantem fortunam populi Romani sustinuerit: sed etiam paulò antè stratam humi & afflictam rem Romanam erexerit ac sustulerit, contusa Annibalis & Pœnorum ex prosperis præliis ad Thrasymenum & Cannas superbia. *Idem pag. 775. 776. 777.*

CLXXXVIII.

NOn bonum visum est, exemplo Romanorum, vel aliarum quarundam Rerumpublicarum, solis Nobilibus, aut solis Ecclesiasticis, magistratus & potestatem juris dicendi committere. Fuerunt enim inde plerunq; turbatæ & immutatæ Respublicæ: Nobilibus nimiùm plebem contemnentibus:

bus: & seditionibus ortis: & Nobilibus aliquando ad unum sublatis. Et proinde sanctissimè & consultissimè factum: ut magistratus, senatores & judices, ex ordinibus omnibus eligerentur à Principe: qui essent muneribus magis idonei. Quod effecit, ut tranquilli sint status sine invidia: cùm omnes participare possint in gerendis honoribus: item, quod egregium est, factum inde: ut omnes nobiliores, jurisdictioni regiæ suppositi, didicerint: regiam majestatem non ex illarum nobilitate, sed nobilitatem illorum ex arbitrio regio pendere: & DEI solius ministrum Regem: qui exemplo ejus, cujus gerit imaginem in terris, nulla habita dignitatis in criminibus ratione, in malos justitiæ aculeos exserit: & in bonos, cujuscunq; ordinis, beneficus esse potest. *Petr. Greg. Tolos. lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 145.*

EXEMPLVM.

Et ita, quàm diu Gallia hanc mixtionem & autoritatem justitiæ coluit & exercuit: tranquillissima & unita fuit: & superbia eorum, qui nobilitate abutuntur, facilè dejecta: boni etiam plebeij, contra concussiones & tyrannides dominicales dominorũ territoriorum, conservati. Nec aliunde prodijt misera illa Galliæ invasio: quàm quòd Reges & magistratus, dum studerent ijs, qui se nobilitate præstantiores efferebant, nimiùm favere, ne dicam satisfacere voluerunt: &, excusso justitiæ jugo, nimiùm negligenter jurisdictionum & legum vim pessundari permiserunt: nec extollentia sese supra modum papaverum capita, cùm apparerent, excusserunt: unde cùm ordo unus extra ordinem se extulit, ordinationem omnem confudit: & confundet aut dissipabit: nisi in ordinem redire cogatur. *Idem ibidem.*

CLXXXIX.

A*Vlæ plerunq; ad tempus inani curiositate probāt doctrinam Euangelij: & paulò pòst satietate & fastidio ab ea abalienantur. Strigel. 2. Reg. 8.*

EXEMPLA.

I. Herodes CHRISTUM ad se adductum magna gratulatione excipit: non ut melior fiat: sed sperans, se miraculum aliquod visurum esse.

II. Ioram Rex jubens sibi res gestas Elisæi narrari à Gehasi, est exemplum aulicæ curiositatis: quæ gaudet & delectatur miraculorum commemoratione propter novitatem: non propter emendationem. *Ibid.*

CXC.

ALiqui quando veniunt in Aulas: urgent principiò: quando adhuc voluntates sunt duriores: illi nihil efficiunt. Sed leniter & contantiùs agendo oportet paulatim inflectere voluntates. Philippus in Cordiali Abrah. Bucholc. pag. 137.

Qui vult valere in Aula: det operam, ut habeat benevolentiam Cancellariæ: Vnd jhn der Stadtschreiber zum Freunde habe. Hastu zu Hofe einen vngenädigen Schreiber / so hastu auch einen vngenädigen Herren. *Idem ibid. pag. 150. b.*

Hippocrates: Cruda non oportet moveri: quia nondum sunt corpora præparata ad recipiendam contrariam qualitatem.

Ein Hofe Verß: *Leniùs instando tædia tolle tui.*

In aulis ita fit, sicut dicitur in versu: *Da, capias, quæras, plurima, pauca, nihil. Qui vult acceptus esse in aulis: eum oportet conciliare favorem muneribus: & pauca petere ab aliis: & interrogare nihil de rebus arcanis. Philip. in Postilla per Pezel. ed. part. 2. pag. 778.*

Wer zu Hofe wil werd sein / der muß viel schencken. *Idem part. 3. pag. 492.*

Ad beneficia consequenda non est properandum: sed sensim accedendum: ne utilitatis nostræ causâ improbi nimis ac petulantes esse videamur. *Importunitas poscentium plerunq; molesta est: & benignitatem liberalitatemq; dantis tardiorem reddit: ne petulantia potiùs coactus, quàm animi magnitudine liberalis fuisse videatur.* Cavendum igitur erit, ne nimia procacitas improbitasq; poscendi, liberalitatem benignitatemq; Principum auferat: & illorum magnificentiam in parsimoniam convertat. Avaritia enim (ut Aristoteles ait) magis à natura hominibus insita est: quàm effusio. Plures enim pecuniarum cupidi sunt: quàm liberales. Senectus verò, inopia & imbecillitas parsimoniam semper suadent. *Francisc. Patrit. lib. 9. de regno, tit. 17. pag. 609. 610.*

Huc pertinent illæ admonitiones in Aulico politico. Non multa uno tempore sunt petenda: ne Princeps ea concedere gravetur Aulico. *pag. 72.* Ars hæc est aliorum, qui maximè aliquid cupiunt: ut speciem recusantium induant: quò enixiùs rogentur, id suscipere: quod flagrantissimè cupiunt, aulico more. *pag. 74.* Aulicus non tam verbis, quàm silentio quærere debet. *pag. 132.* In aulis usitatissimum est, differre in alium diem petitiones oblatas: quod etiam Roboam solenne fuit, dicenti: Ite usq; in tertium diem, & revertimini ad me. Is qui petit, illam dilationem animadvertens, intermittat suadeo. Vel enim nullum, vel gratum accipiet responsum. Licet nullum responsum: sit & habeatur in aula tanquam responsum. *pag. 170. 171.*

EXEMPLUM.

M. Crassus, vir ille opulentissimus, principio ætatis suæ avaritiæ crimine non laborabat: sed in omnes necessarios suos liberalior habebatur. Is cùm locupletior esset: quatuordecim agri jugera singulis amicorum atq; affinium dono dedit. Ex his autem quidam plura etiam petebant, asserentes, eadem illis neutiquam satis esse. Qui-

bus ille, cupiditatem nimiam eorum objurgans, respondit: neminem parum possidere: qui ex annuis fructibus se familiamq; suam honestè alere possit. Quæ tamen improbitas amicorum Crassum deinceps ex parco avarum reddidit. Ejus quidem sententia vera esse cernitur: Cui non satis est, se & familiam suam annuis fructibus honestè alere; ei nihil satis esse potest. Laborat enim cupiditatis vicio, & inexplebilis omnino est. *Francisc. Patrit. loco prius citato.*

CXCI.

Plerunq; ministri impotentiùs sæviunt: quàm ipsi Imperatores. Volunt impensiùs coli: quàm Reges ipsi: Man muß jhnen mehr hofieren/ denn den Herren selbst.

Fit ferè, ut servi, confisi de potentia suorum Dominorum, insolenter vim injustam adversus inferiores exerceant. Pezel. in Genes. cap. 21. pag. 381.

Ita in aulis plerunq; comparatum est: ut honor imperij penes Principem, vis & potestas penes ministrum aliquem, quantivis precij sit: ut in Titiano & Proculo videndum. *In Aulico politico pag. 147.*

Wenn einer ein Stall Junge zu Hofe ist/ so ist er stöltzer denn ein ander. *Philip. in Postil. per Pezel. edit. part. 1. pag. 79.*

Iuvenalis: *Maxima quæq; domus servis est plena superbis.*

EXEMPLVM.

Trajanus jussit liberto suo impingi colaphum: quòd medius incederet inter duos Senatores: & monuit eum, ne contemneret constitutos in gradu superiore propter gratiam: quàm apud se haberet.

CXCII.

IN *Aulis sæpè assentatio est periculosa, præsertim nimis aperta & impudens.* Strig. part. 1. Chron pag. 39.

Etsi Aula plerunq; amat adulatores: tamen impudens adulatio nocet ipsis adulatoribus. Nisi enim Rex aut Princeps sit Midas, habens aures asininas: non potest aliter facere: quin acerrimè oderit maximeq; detestetur scurrilem impudentiam. Id. 2. Sam. 1.

Habet assentatio jucundissima principia: sed exitus amarissimos affert. Idem 1. Reg. 22.

Usitatum est, assentatores tandem pœnas assentationum suarum, & ad crudelitatem & cædes præstitæ ac navatæ operæ pœnas dare. Es gehet gemeiniglich vber dieselben aus. *Peuc. in lect. Chron. 9. Februar. An. 72.*

Adulatio in aulis, etsi multa procreat commoda: tamen semper est fœdissima & inimicissima existimationi: & tractu temporis infamiam affert. In Aulico politico pag. 83.

EXEMPLA.

I. Exemplo est Apologus Aesopicus: *quem vide suprà.*

II. Cùm David esset Rex amans veritatis, & hostis atq; inimicus mendacij: sicut in Psal. 101. inquit: Qui loquitur mendacia, non stabilietur in conspectu oculorum meorum: justam indignationem concepit adversus hunc scurram: qui gloriam interfecti Saulis in se falsò transtulit: & hac fabella se magna præmia à Davide consecuturum esse speravit. *Strigel. 2. Samuel. 1.*

CXCIII.

Facetiæ, quibus intempestivè Principes & magnates petuntur, sæpe ipsis facetiarum autoribus per jugulum redeunt.

Mordax dicacitas multis est exitio.

Asperæ facetiæ, ubi multum ex vero traxêre, acrem sui memoriam relinquunt. Tacitus lib. 15.

Facetiarum acerbarum longa memoria apud præpotentes. Idem lib. 5. Annal.

EXEMPLA.

I. Ranimirus ex monasterio evocatus, Aragoniæ Rex eligitur, & Oseæ coronatur Anno 1017. Hic primus fuit Rex Aragoniæ è Gothorum familia. Is cùm aliquando in expeditione adversus Mauros, à suis nobilibus armatus, & equo impositus esset: dedêre ij in dextram clipeum, & lanceam in sinistram manum: sed cùm & habenas postea ei porrigerent: finite, inquit, ut ore eas apprehendam: cùm utraq; manus sit occupata. Itaq; cùm ob hanc rem, tum ob alia simplicitatis argumenta, cùm à suis Baronibus nimiùm ludibrio haberetur: aliquando deposita illa sua monastica simplicitate, Oseam accersivit undecim ex primarijs suis Baronibus, jussitq; omnibus capita amputare: causam ejus rei solo hoc Hispanico proverbio demonstrans: Non saben la volpegia, con quien tropeia: Hoc est: Ignorat vulpecula, cum quo ludat. *Pandulphus Collenutius lib. 1. histor. Neapolit pag. 30.*

II. Es hatte Matthias Corvinus / der vortreffliche König in Ungern / einen Scheerer / welcher / weil jhn sein Herr für andern lieb und reich gemacht hatte / Sich auch gegen den Fürnemesten zu Hofe gar zu gemein machen wolte. Als sich auff eine Zeit begab / das der Cardinal von Arragon / so ein Bäbstlicher Legat / und derselben Königin Bruder / in Ungern ankam / da er von dem König eines Abends unter andern mit einem statlichen Bancket / und allerley Kurtzweilen / so man nach dem Essen übete / empfangen ward / dabey gedachter Scheerer auch war: Schneid er den Prælaten allen / so auff den Cardinal warteten / heimlich (doch nur zum Bossen) ihre lange Röcke ab. Als man aber folgenden Tages / wer das gethan / nicht wissen kondte / befragte der König Matthias seinen Scheerer

(auff

(auff den er einen Argwohn gefast) ob ers nicht gethan hette? Welcher es mit lachendem Munde bekandte. Drauff ward jhm als bald auffs Königes geheiß (andern/so mit grossen Herren schertzen wollen/ zum Exempel) Nasen vnd Ohren abgeschnitten/ damit er biß in Todt zu lachen gedrungen wurde/auch wenn er weinete.

III. Ich habe für der Zeit von einem Fürsten hören sagen/ das/ als auff eine Zeit jhm sein Balbirer mit einem ScheerMesser den Bart vnter dem Kinne abschur/vnd der Balbirer die Gurgel anrührend/ dem Herrn mit lachendem Munde/das dadurch manch gutter Bissen gegangen were/ sagte/vnd das doch solche Strasse bald vermacht werden köndte: Ward er als bald nach vollbrachter Arbeit/ aus befehlich des Fürsten/ an einen Baum geknüpfft. *Iohann. VVerner* Gebhart in Fürstlichen Tischreden/*lib.* 3 *cap.* 12.*p.* 210. 211.

IIII. Im Jahr Christi 1461. den Tag nach Margarethæ/ ist König in Böhmen/ Georgius/ mit etlichen seinen Hofeleuten/ aus dem Königlichen Hoff zu Prag/ nach seinem Brauch/ in das gemeine Bad/ welches hinter der Jüden Gassen ist/vnd zu der Zeit des Janden Badstube geheissen (wie es deñ auch biß auff den heutigen Tag also geneñet wird) gegangen/ Vnd diser Janda ward dazumal vnter den Badern der vornemeste. Also trieb der König im Bade/mit seinen Hofeleuten/ mancherley Kurtzweil/ So ließ es der Bader Janda/ welcher mit dem Könige Schimpff zu vben gewohnet/ an seiner Zumischung auch nicht erwinden. Nun begab sichs/ als er dem Könige den Bart balbirete/ das er sprach zu jhme: Gnädigster König/ Ich wil ewer Mayestet ein Rätzlein auffgeben/ob jhrs errathen köndtet/Vnd ist diess. Sagen mir ewer Mayestet: Wessen ist auff dißmal das Königreich Böhmen? Der König sprach: Lieber Freund Janda/ wes andern solte es sein dann deine? Sintemal der König sampt dem Königreiche in deinen Händen stehet. Er sprach/ Es ist recht/ Gnädigster König. Vnd als er mit dem Barte fertig worden/ vñ sein ScheerMesser auffgehaben/ sprach der König zu jhme: Janda/ Wer ist denn jetzo König in Böhmen? Janda antwortet/vnd sprach: Es sind Ewer Königliche Mayestat. Der König schlug jhn mit der Faust ins Angesicht/ das er zur Erden fiel/ vnd stieß jhn mit dem Fuß in die Seiten. In deme sprangen die Hofeleute auff/vnd baten den König/ das er nachlassen wolte. Also gieng der König aus dem Bade/ mit zornigem Gemüthe/ vnd Janda ist des achten Tages hernach gestorben. *VVenceslaus Hagecius in Chronico Bohemiæ part 2 pag.* 171.

CXCIIII.

Boni Reges ac Principes plerunq; ab adulatoribus deteriores fiunt. Hoc docere videtur Græcus ille Apologus: quo inducuntur aves complures, ut adsolet, Cucu-

lum circumvolare, non ad eum propiùs accedere: quas ille quidem rogabat, cur se fugerent, cùm placidus & imbellis esset? Volucres verò audacter respondebant: se ideo ab eo devolare: quia cernerent, illum ungues & rostrum ejusmodi habere: ut facilè, si vellet, accipiter fieri posset. *Francisc. Patrit. lib. 2. de regno, tit. 1. pag. 82.*

Vt aula est res vetustissima: sic vetus malum aulæ & Reipublicæ inesse rectè Tacitus dicebat *adulationem, perpetuum malum* (Q. Curtio autore) *Principum: quorum opes sæpiùs assentatio, quàm hostis, evertit. In Aulico politico, pag. 82.*

EXEMPLA.

I. Tigranes, Ponti Rex, principiò mitis ac placidus fuit: deinde pessimorum amicorum vanis adulationibus assentationibusq; illectus, & potentia ac superbia, & alijs vicijs non modò acerbus ac durus, verùm insolentissimus quoq; redditus est; adeò ut illius mores Græci omnes execrarentur; nec eum ullo pacto ferre possent. Ministrabant ei Reges aliqui: qui ejus ditioni suberant; ac si pedissequi ejus satellitesvé essent. Quin etiam pedibus per lutum ac pulverem, cùm curru aut equo veheretur, illum sectabantur, sine discrimine ullo ætatis aut dignitatis: sedenti verò, vel jus dicenti, connexis singuli brachijs circumstabant. Hæc erat servitutis confessio quædam, atq; imago manifesta: ut clarè ostenderent, datam Domino sui etiam corporis liberam potestatem. Succensuit is mirum in modum L. Lucullo: quòd eum Regem tantùm, non autem Regem Regum per epistolam salutasset. Hæc ideo agebat Tigranes: quòd nimiùm adulatoribus aures præbuerat: à quibus ficta pro veris plerunque audiebat. Nam grati blandiq; sermones ab illis afferebantur. *Et Principum opes frequentiùs adulatores, quàm hostes, evertunt*: ut sapienter Quintus Curtius dixit. Idcirco Tigranes ex magno Rege Tyrannus factus, odium ferè omnium gentium contraxit; pœnasq; dedit Romanibus Ducibus, injurias ulciscentibus. *Franciscus Patritius ut priùs.*

II. Quid Neronem, castissimè educatum, crudelem fecit? adulatio.

III. Quid Cæsarem contra patriam rebellare fecit? adulatio.

IIII. Quid Rehoboam Tyrannum fecit? adulatio. *In Aulico politico ut suprà.*

Adu-

CXCV.

ADulatio ad tempus est grata: sed tandem Veritas est gratior. Et in fine Veritas non odium, sed gratiam conciliat. Oportet autem hominem expectare tempus & occasionem. Non est de nihilo, quod dicit Poëta Comicus: *Obsequium amicos, Veritas odium parit.* Interea tamen manet & hoc verum, quod dixi. *Etsi assentatio ad tempus placet, demulcet aures & animos hominum: tamen Veritas ad extremum est gratior, & plus meretur laudis & benevolentiæ. Strigel. part. 2. Chron. pag. 119.*

Etsi assentatio exiguo tempore demulcet homines: tamen Veritas tandem gratior est mentibus bonorũ. Idem 1. Reg. 18.

EXEMPLA.

I. Xerxes interrogatus à Demarato, malitnè vera, aut jucunda audire, cùm respondisset, se veritatem delectationi anteponere (*Rara res est in Aulis, amor veritatis*) nec minùs sibi acceptum fore Demaratum pronunciata vera sententia, quàm si aures blando sermone demulceret: Demaratus hac oratione usus est: Dicam igitur vera, & rebus consentanea: ne paulò pòst mendacium, ruborem & verecundiam mihi afferat. *Strigel. part. 2. Chron. pag. 119.*

II. Sigismundus Imperator sæpè dixit: Assentatorem se odisse tanquam pestem. Quod cùm quidam ex astantibus aliquando redarguisset: & Imperatorem assentatorum nutu regi ostendisset: subjecit Imperator: *Ita fit in Aulis: ut quos oderimus maximè, & vitare cupimus: ijs maximè parere cogamur.* πράττει γὰρ τὰ πρῶτα ὁ κόλαξ, ὁ συκοφάντης τὰ δεύτερα. Sed cùm à quodam supra modum laudaretur in faciem, & Dijs prædicaretur similis: illi colaphum impegit: dicentiq́;, Cur me cædis? respondit, Cur me mordes? *In Chron. Philip. lib. 5. pag. 630.*

III. Attila Hunnorum Rex, Patavio capto, Marulli Calabri Poëtæ carmen de laudibus suis conscriptum, in ignem conijci jussit: quia licentia poëtica originem Attilæ ad Deos retulerat.

IIII. Antigonus etiam Rex, cùm Hermodotus in poëmate dixisset Iovis filium, Non hæc, inquit, de me sentit Lasanophorus, qui matulam Domino subjicit: irridens stultitiam adulatoris. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 6. de Rep. cap. 12. pag. 339.*

CXCVI.

Aulicæ voluntates instabiles.

Valde hoc usitatum est in Aulis: ut in iis plures (sicut de Pompejo dictum est) *adorent Solem orientem, quàm occidentem. Plerunque ministri omnibus studiis se inclinant ad efflorescentem fortunam ejus, cujus nomen & gloria crescit: & deserunt eum, cujus gloria minuitur. Et nihil est instabilius voluntatibus in Aulis. Peuc. in lect. Chron. d. 15. Septemb. An. Chr. 1571.*

Hoc est universale & perpetuum: mutata fortuna Principum mutantur voluntates non tantùm subditorum: sed multò magis ministrorum in Aulis. Ibidem.

EXEMPLA.

I. Scribit Xenophon, Cyaxarem offensum gloria Cyri, lachrymantem expostulasse cum Cyro, & questum esse, se contemni à ministris & Medis. Quod est valde usitatum in Aulis.

II. Scribitur de Philippo, patre Caroli Regis Hispaniarum: qui fuit à socero Ferdinando accersitus in Hispaniam: ut mores gentis disceret: & paulatim assuefieret ad gubernationem in eo regno. Cùm venisset in Hispaniam Philippus: scribunt, proceres Hispaniæ paulatim deserto socero Ferdinando omnes se contulisse ad Philippũ, & illi adhæsisse: nec obscurè hac voluntatum alienatione Ferdinandum offensum esse. Cumq; post non longum temporis intervallum subitò Philippus Rex interiret: fuit suspicio, sublatũ eum esse veneno, eo non inscio. Postea fuit fama sparsa: quòd Φίλτρῳ conjugis fuerit necatus: ne abalienaretur à se. *Idem ibidem.*

Ministe-

CXCVII.

Ministeria, præsertim in Aulis, sunt periculosa. Sæpè enim famulis ac ministris injunguntur: quæ comparant ipsis exitium. *Sabinus in Interpretat. lib. 9. Ovid. Metamorph.*

EXEMPLVM.

Hercules in Oechaliam regnum Euryti traijciens, Iolen eius filiam secum abduxit. Prior autem conjunx Dejanira falsò suspicata animum Viri à se abalienatum, tunicam Centauri sanguine tinctam, ipsi jam sacrificaturo, per Lycham famulum misit. Eam indutus Hercules, ad aram accedens, flamma vestis citò incaluit: & veneno Lernæo ejus viscera sunt infecta. In summo igitur cruciatu, cùm vitam finire nequiret: Lycham acerbissimi muneris autorem in mare Euboicum projecit. *Ovid. 9. Metamorph.*

CXCVIII.

Omnis inferendi belli consultatio, in libera civitate, periculosa est. Cùm enim res ad Senatum refertur: non omnes in unam sententiam veniunt: sed alij veritatem sequuntur (quæ, ut Plato in Legibus scribit, res præclara est: verùm non facilè persuaderi potest) *alij autem auram popularem captant: & vulgi rumorem hauriunt: in eamq́; partem ruunt: in quam populus aspirat. Hi plerunq́; falluntur.* Nihil enim rerum mortalium tam instabile ac fluxum est: quàm voluntas sensusq́; civium: qui non modò improbati (ut ait Cicero) irascuntur: sed etiam in rite factis sæpe fastidiunt: & ubi ea, quæ fore arbitrati sunt, minùs succedunt: autoribus senten-

tiæ, quam paulò antè probaverant, ſuccenſent: ſeſeq; ab illis illuſos clamitant: quaſi illi fortunam populi in conſilio habere potuerint: vel alius in alium culpam refert: ut in adverſis rebus fieri ſolet. Hinc conſpirationes, ſimultates, invidiæq; oriuntur: quæ nihil aliud, quàm ultionis tempus, expectant. Ideo prudens vir plurimùm cogitabit: antequam inferendi belli manifeſtam ſententiam dicat: ne tale onus cervicibus ſuis imponat: ſub quod decidat. Nam ubi occaſio vindictæ appetit: ut quiſq; acerbiſſimè crudeliſſimeq; in autorem belli oblatrat: ita quàm maximè collaudatur. Atqui ipſe durioris ſententiæ autor neutiquam, ſi aliter acciderit, ſibi indulgeri putat. Idcirco timore percitus, vel novis rebus ſtudet: vel in malo conſilio perſeverat. *Franciſc. Patrit. lib. 9. de Repub. tit. 1. pag. 374.*

EXEMPLUM.

Solon ſapientiſſimus quidem habitus eſt: is tamen ne liberè quidem ſententiam diceret, bellum adverſus Megarenſes pro repetenda Salamine decernendum eſſe: ſubitam inſaniam ſimulavit: deformiq; habitu, vecordium more, Athenienſes in certamen allexit. Verùm ſuccedente fortuna, cùm Salamine potiti eſſent: omnes conſilium laudaverunt. Solon autem ſimulatæ dementiæ clypeo ſe protexerat: ut, ſi, res minùs ex ſententia ſuccederet, dictorum factorumq; veniam conſequeretur. *Idem pag. 377.*

CXCIX.

M*Agnam vim habet perſuaſio in re bellica: quæ falſa etiam magni momenti plerunq; in exercitu extitit. Franciſc. Patrit. lib. 9. de Rep. tit. 2. pag. 390.*

EXEMPLA.

I. Nicias exercitum in Sicilia amiſit, Solis defectione perterrefactum. Non enim ſiderum natura id fieri arbitrabatur: ſed numinis ira in Athenienſes id accidere dicebat.

II. Sunt qui ſcribant, Periclem eodem metu perculſum, exercitum ſuum liberaſſe, patefacta ſiderum ratione. Alij ſcribunt, non Solis defectu confuſos Periclis milites: ſed quòd fulmen decidiſſet in ejus caſtra: & idcirco eum concionem advocaſſe: & lapidibus in conſpectu omnium colliſis ignem excuſſiſſe: qua re tumultum fuiſſe ſedatum: cùm docuiſſet, ſimili ratione nubium attritu fulmen excuti. Hoc exemplo docemur: diſciplinas bonarum artium etiam in re militari plurimùm prodeſſe. Nam (ut Ariſtoteles ait) ſicut acies oculorum à circumfuſo aëre lumen accipit: ſic animus à doctrina, & liberalium artium ſtudio. Docti enim ab indoctis paulò minùs differunt: quàm vivi à mortuis. *Idem ibidem.*

CC.

Bellorum quale eſt principium: talis ſolet eſſe finis. Finis bellorũ plerunq; eſt conſentaneus principio. Strigel. part. 2. Chron. pag. 111.

Bella ſuſcepta cœca cupiditate & ira, plerunque procedunt & deſinunt infeliciter: prudentiâ ſuſcepta, tandem cum multa laude adminiſtrantur, & ſucceſſus habent proſperos & eventus. Cupiditas rarò habet eventus felices: prudentia plerunq; felix eſt. Peucer. in lect. Chron. Cal. Novemb. An. 1572.

Quotuſquiſq; ex noſtris militibus eſt, qui (uti nunc bella geruntur) non in infamiam & imperialem animadverſionẽ incurrerit? Siquidem pleriq; inter tot millia reperiuntur: qui abſq; ullo diſcrimine, tam amicos quàm hoſtes, impunè deprædantur: qua in parte Helvetij adhuc, in retinenda diſciplina militari, noſtratibus militibus mercenarijs longè excellunt. Mirum itaque non eſt: quòd noſtræ expeditiones plerunque tam infelices: è contrà illorum, apud quos adhuc viget diſciplina & ordo militaris, fauſtæ & proſperæ ſunt. *Exercitus* enim, ut Nicephorus Gregoras in hiſt. Roman. lib. 6. ait, *quem injuria & audacia antecedit, plerũq;*

cladem & interitum ominatur: & priùs quàm hostes irruant, ipsi sua timiditate evertuntur, ipsiq; sibi hostes sunt: divina vindicta eum exitum decernente, quem facta illorum meruerunt. Neq; enim probabile erat, rem benè gesturos esse eos: qui lachrymas & execrationes pro viatico secum abstulissent. *Phil. Camer. in Operis succisivis, Centur. 1, cap. 5. pag. 19.*

Causa iubet Superos melior sperare secundos.

EXEMPLA.

I. Darius tertius Rex Persarũ initio expeditionis adversus Scythas susceptæ, rogatus ab Iobazo (Baza, Bascha) nobili admodum sene, ut è tribus liberis, quos Rex ipse secum duceret, unum ei in ætatis suæ ingravescentis jam solatium relinqueret, ac tanquã senectutis baculum, respondit: plus se, quàm ille rogasset, præstiturum: confestimq; occidi eos simul jussit (**Das heist nicht Fürstlich gehandelt**) atq; ante Patris conspectum cruentatos abijci (*Herod. lib.* 4.) Hanc immanitatem non solùm turpis fuga ex Scythia, sed etiam clades Marathonia secuta est. *Strigel. part. 2. Chr. pag.* 47.

II. Xerxes quartus Rex Persarum cùm Sardib. moveret copias: interdiu cœlo sereno Sol lucis diurnæ fons, tetris & horrendis tenebris obscuratus est: quæ subitò noctis imaginem attulerunt: & stellas cœlo hærentes (stellas fixas in firmamento) conspicuas reddiderunt. Hoc portento territus Pythius (fuit vir locupletissimus ex venis metallicis) quinq; filiorum pater, unius vacationem à Rege petijt. Rex, quem vellet eligere, permisit. Deinde quem pater elegerat, in duas partes distractum, ab utroq; viæ latere posuit: & hac victima lustravit exercitum. Habuit itaq; Xerxes, quem meritus est, exitum. Nam victus, & longè lateq; fusus, ac stratam ubiq; ruinam suam cernens, medius inter suorum cadavera incessit. *Idem part. ead. pag.* 110.

III. Bellum Peloponnesiacum inter Græcas civitates, urbem Atticam & urbem Laconicam, ita gestum est: ut tandem exitus fuerit congruens ad normam justitiæ: sicut dicit in oratione de pace noster Isocrates: Ego, inquit, qui jam sum natus annos ferè centum, fui spectator multorum bellorum in Græcia: sed *vidi omnium bellorum exitus tandem congruere cum Iustitia. Etsi enim DEVS punit in bellis utriusque partis peccata: & sæpe priora scelera punit, etiamsi præsens causa iusta est: tamen exitus regulariter conformis est Iustitiæ.* Pericles, Dux & Orator Atticus, movit hoc bellum sine necessitate, sola, vel ambitione, vel πολυπραγμοσύνῃ, vel injusta pertinacia. Fuit igitur *exitus consentaneus principio*: sicut nunquam est felix πολυπραγμοσύνη. Bella non tantùm debent esse justa: sed etiam necessaria. Hoc verò bel-

lum nec justum fuit, neq; necessarium. Ideo catastrophe fuit tragica à parte Atheniensium. Athenæ sunt captæ à Lysandro Lacedæmonio, anno hujus belli vigesimo octavo: & triginta Tyranni sunt collocati in arce Attica, cum firmo præsidio: qui quantam exercuerint octo mensibus tyrannidem & sævitiam in cives Atticos: suo loco audietis. *Idem pag. 186.*

IIII. Athenienses erant domestico bello implicati, cui vix erant pares: & tamen Alcibiadis instinctu susceperunt bellum non necessarium extra Græciam in Sicilia: cujus fuit talis exitus, quale principium: sicut **plerunq; Catastrophe est consentanea principio. Mali principij malus exitus**, dicũt Græci: κακῆς ἀρχῆς κακὸν τέλος: **Wie man ein Ding anfengt/ so gehet es auch hienauß.** Nulla erat nec necessaria nec justa causa inferendi belli Siculis: sed πολυπραγμοσύνῃ & ambitione Alcibiadis incitati Athenienses, miserunt robur suum in Siciliam: sed exiguo tempore ille magnus exercitus missus in Siciliam, deletus est: ut vix nuncij cladis acceptæ domum redirent. Alcibiades fugit ad Lacedæmonios; reliqui Duces interfecti sunt post cladem acceptam: vel, ut alij scribunt, sibi ipsis manus attulerunt, fracti desperatione propter rem malè gestam. Hoc robore militari amisso, postea facilè fuerunt superiores Lacedæmonij, Corinthij, Thebani, & reliqui socij hostes Atheniensium. Cogitate quid nunc fiat. Relinquo omnia in cogitatione prudentium. *Idem pag. 217.*

V. Hoc modo bellum incepit & gessit Antonius & Augustus.

VI. Item Cyrus junior & frater Artaxerxes. *De quibus vide infrà.*

CCI.

SVspiciones & astutiæ, ac virulentæ interpretationes, sæpè sunt causa magnorum bellorum. Philip. lib. 2. Chron. pag. 71.

Parva dissensio initiò, crescit tempore: cùm accedunt odia: & partes factionibus armantur.

Discordiæ ex rebus levißimis sæpe nascuntur: quæ veluti scintillæ flammas excitant: ac postremò bellorum civilium incendia maxima totam civitatem pervadunt. Iohan. Bodinus lib. 4. de Rep. cap. 1. pag. 612.

Vt maximæ tempestates, quę calamitatem agris inferũt, ab exhalationib. ac vaporib. levissimis excitantur: ita quoq;

bella civilia, quæ civitatibus exitium afferunt, sæpe ex rebus minimis exoriuntur. Idem lib. eod. cap. 7. p. 738.

Seditionis initia sunt periculosissima: quæ, nisi extinguantur, ad alias ejusdem Reipublicæ urbes, atque etiam sæpe ad vicinas emanat. Danæus in Aphorism. polit. pag. 17. 18.

In Republica à parvis initiis ortæ dissensiones, cùm invaluerunt, nullis remediis sanari possunt. Strigel. part. 2. Chron. pag. 407.

Pindarus: *Parva scintilla sæpe magnam silvam comburit.*

Salomon Proverb. 17: Litis initium perinde est, ac si alveum ruperit aqua: quæ postea nulla vi cohiberi potest. Observate hoc dictũ: quod est longè venustius, quàm Pindaricũ.

Parva metu primo mox sese attollit in auras,
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit,

inquit Homerus de lite in 9 Iliad. Vitare initia dissensionum est longè optimum. *Strig. part. 2. Chron. pag. 268.*

EXEMPLA.

I. Belli Peloponnesiaci inter Græcas civitates, quod duravit annis viginti octo, hæc fuit occasio. Erat commune fœdus Græcorum: ne qui alijs bella inferrent: sed ut controversiæ communi judicio dirimerentur. Sed inciderunt inter Megarenses & Athenienses de Luco incenso contentiones: propter quem Attica civitas edictum proposuit in Megarenses: ut à portu Attico abstinerent, ne liceret eis ingredi in terram Atticam: id est, prohibuit eis commercia & omnes contractus, omnes negociationes, quas antea exercuerant in ditione Atheniensium. Est autem profectò grave: vicinos arceri à contractibus vicinorum. De hac injuria cùm Megarenses apud Lacedæmonios questi essent: petunt Lacedæmonij, ut edictum illud tollatur. Pericles fatetur, causam ipsam non magni momenti esse: sed exemplum non tolerandum esse: postea Lacedæmonios majora imperaturos esse: si nũc in re parva cederent. Hac exaggeratione rem deducit ad bellum. Placuit enim Pericli rigor pro constantia, ut multis hominibus. Multi enim homines putant, rigorem esse constantiam: cùm verissimè dictum sit à Terentio: Summum jus, sæpè summa injuria est. Aliud est constantia, id est, perseverantia in justitia & veritate: & aliud est rigor, pertinacia cœca sine mente. Es heist nicht alles constantia & veritas, weñ einer einen seltzamen Kopff hat.

Ita ab exigua causa bellum diuturnum & exitiale toti Græciæ ortum est. *Philippus ut suprà: & Strigel. part. 2. Chron. pag.* 187.

II. Turci in Bosenam, levi & ridicula occasione, ab Hernoja quodam Spalethij duce, circa Concilij Constantiensis tempora, attracti fuerunt. Nam in aula Sigismundi Hernoja ille, vultu moribusq; taurinis, ludibrij causa aliquando per mugitum salutatus erat à Paulo Chupore, provinciæ illius præsule. Id cùm in regia, ut fit, statim sparsum, risibus & jocis materiam in omnibus conviviis & ipsa Sigismundi Regis mensa præbuisset: Hernoja contumeliæ impatiens, cùm Regem ipsum unà ridere & delectari ipsius ignominia intelligeret: vindictæ cupiditate ardens, à Sigismundo ad Mahometem I. deficit; à quo acceptis equitum & peditum Turcicorum copiis, trajecto Savo, cædib. & incendiis in Vngaria grassatur: & proceres, quib. Reipubl. cura, Rege in Concilio absente, commissa erat, ac in his Paulum Chupori, cum exercitu sibi occurrentes, profligat: multos cædit: quosdam vivos in potestatem redigit. In his Paulum Chuporium bovino tergo insuit: ac misero insultans, jubet, ut, qui sub humana specie, bovina quondam voce utebatur, bovinam quoq; nunc cum voce formam induat. His dictis eum in profluentem Savum demergit. Hic primus Turcarum in Bossenam aditus fuit; de quo verè exclamare possis; Eheu quàm levibus pereunt ingentia causis. Nam ea occasione Mahometes primùm in Bossenâ superiore præfectũ Isaacum constituit: quem ubi auspiciis Sigismundi Nicolaus Macedo interfecit: Rex Stephanus, Lazari Rasciani gener, Bosnam usq; ad Mahometi II. tempora tenuit; à quo blandè evocatus, & dolosè circumventus, & tandem pelle detracta necatus, vitam & regnum amisit. Sic Bossena quoque universa in Turcarum potestatem venit. *Chythræus lib. 1. Chron. Saxoniæ, pag.* 33.

III. Florentiæ bellorum inter optimates initia ceperunt ab eo, qui ex Bondelmontorum gente nobilissima novas nuptias sibi quæsierat, divortio facto cum priore sponsa. Hinc nobilium familiarum inter ipsas odia, dissidia, cædes: quæ civitatis statum funditus everterunt.

IIII. Eadem ex causa grave bellum Ardeates inter se excitaverunt; quòd mater filiam nobili, tutores autem plebeio collocare vellent; sed cùm nobilitas à plebeijs fusa ac fugata esset; Romanos accivit; plebs Ardeatum ad Volscorum opes aspexit. *Livius lib.* 4.

V. Nec aliam ob causam Delphorum civitas ab optimatibus ad plebem conversa est. *Pausan. lib.* 4.

VI. Status item Milesiorum ab Aristocratia in popularem abiit: dum certaretur nobiles inter ac plebeios: utri duarum pupillarum tutelã consequerentur. *Aristotel. lib. 5. Polit.*

VII. Item Hestiæensibus statum mutandi occasionem dedit lis inter privatos suscepta de petitione hæreditatis.

VIII. Bellum autem Sacrum, quod Phocensium Reipublicæ non conversionem attulit, sed interitum, dicitur originem habuisse ab unius virginis collocandæ controversia.

IX. Quin etiam AEtoli & Arcades mutuis bellis seipsos diutissimè attriverunt, ob unius apri caput.

X. Vt Carthaginenses & Byzancij propter levissimum myoparonem.

XI. Picti verò & Scoti crudelissima bella diutissimè inter se gesserunt: quæ nul-

lis fœderibus placari potuerunt: tametsi pacem annos fere sexcentos antea coluissent. Bellorum causa fuêre canes erepti.

XII. Rursus Helvetij bellum gravissimum susceperunt adversus Carolum Burgundionum Ducem: quod non aliter, quàm ipsius Ducis occasu finem accepit: cùm Helvetiis currus pellium ablatus esset. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 613.*

XIII. Argumento sit illud: quòd Iustiniano Imperatore non modò cives singuli, sed etiam universi, ac oppida ipsa factionibus divisa fuêre: ut quem quisq; colorem adamaverat: pro eo quasi pro aris & focis propugnandum putaret: idq; potissimùm ludis Circensibus. Hinc æmulationes, odia, contentiones, primò quidem verborum: pòst etiam verberum. Ac tandem eò delapsa res est: ut cùm magistratus urbis Constantinopoleos aliquot seditionis autores duci juberent: adversa factio lictoribus & magistratibus vi depulsis supplicio addictos eripuerit; ac cæteros carceribus effractis liberaverit. Nec tamen plebs conquievit: sed eodem furore Sophiæ templũ maximum incendit: & ut impunitatem, quam positis armis sperare non poterat, adipisceretur: Hypatium factionis ducem, trepidante & in latebris abdito Iustiniano, Imperatorem creavit (*ut referunt Procop. lib. 1. de bello Persico, & Zonaras in Iustiniano*) eoque amentiæ processit; ut triginta circiter hominum millia uno die caderent. Ac nisi dux ipse partium, idemq; novus Imperator, cæsus esset: plebs Iustinianum Imperio spoliârat: qui tamen ex ejusmodi factionibus oblectationem initiò ceperat.

XIIII. Ita quoq; Syracusis cùm duo corrivales de amasio inter se certarent: cæteris initiò risum ciebant: qui tamen cives universos armaverunt; ac tantis odiis & animis pugnatum est; ut ferocissimis quibusq; cæsis, plebs armata, pulsis optimatibus, imperium arripuerit. *Idem lib. eod. cap. 7. pag. 738.*

CCII.

EX paucorum certamine interdum magni motus, magnæ dissipationes, & bella civilia oriuntur. Philip. in Postilla Domin. 22. post Trinitat. pag. 231. b.

Illud constat, ex paucorum erroribus pervenire ingentia mala ad totas gentes & urbes. Idem in Cordiali Abrahami Bucholceri pag. 100. b.

EXEMPLA.

I. Ex Pompeij & Cæsaris æmulatione exarsit bellum civile. *Phil. ut suprà.*

II. Persicum bellum ex Mæandri Samij cum Atheniensibus dissidio, ortum duxisse perhibent.

III. Peloponnesium propter Megarensium tabellam.

IIII. Sacrum quod vocabatur, ab exactione judiciorum Amphictyonum.

V. Cheronense, Atheniensibus cum Philippo contendentibus, neq; cedere volentibus. *Aelian. lib.* 12.

VI. Ex æmulationibus fratrum Pontificum in populo DEI nati sunt maximi motus & bella civilia; item attracti peregrini Reges. Vt Iason & Onias certarunt de Pontificatu, & attraxerunt Antiochum Epiphanem, qui magnam vastitatem in Iudæa effecit, quæ vix pacata est per Asmonæos, ejectis exercitibus Syriacis. Ante hos Iesus & Iohannes fratres dimicarunt de Pontificatu, & attractus est Bugosus Satrapa Persicus, qui ulturus cædem Iohannis à fratre Iesu in templo interempti, magnam crudelitatem in Iudæa exercuit. Tunc etiam Ochus multas familias Iudæorum in Hircaniam abduxit. Postremis temporibus fratres Hircanus & Aristobulus, filij Alexandri Iamnei, excitatis bellis civilibus dimicarunt de Pontificatu & regno. Ab his attracti sunt in Iudæam Pompeius & Romani.

VII. Initium tragœdiæ rusticanæ hoc fuit. Abbas cœnobij cujusdam non procul ab Vlma, habuit sub se servos, quales sunt in VVestphalia. Cùm autem esset mortuus quidam auriga in pago: accepit Abbas non tantùm equum, qui ipsi jure debebatur, verùm etiam abstulit contra ipsorum jura vinum, quod rusticus emerat de suo peculio. Hæredes rustici de illa injustitia Abbatis apud plurimos conqueruntur: unde ingens multitudo, miseratione erga hæredes indignè spoliatos commota, paulatim concurrit, movetq; tumultum, in quo monasterium evertit. Postea veluti contagione quadam indies id malum latiùs serpebat: ex quo tandem orta est seditio illa rusticana, in qua ultra triginta millia rusticorum occubuerunt. *Philippus in Locis Manl. pag.* 280.

CCIII.

SÆpe unicum mordax verbum, & inconsideratè effusum, causam præbuit mutationibus regnorum & Rerumpublicarum.

Man findet in den Historien / das offte durch ein einiges vnbesonnen Schmachwort die aller grösten Königreiche vnd Regiment gar sehr sind zerrüttet vñ geschwächt worden.

Mathesius in Syrac. cap. 28. pag. 21. b.

EXEMPLA.

I. Der Oberst KriegßFürst oder LandCompter des Heraclij heisset die Saracener / da er jhnen solte Geld oder Besoldung geben / Hunde.

Durch diß einige vnbesonnen Wort werden sie bewegt / das sie vom Römischen Reich abfallen / vnnd richten das grewliche Türckenthumb an. Denn zuvor waren die Saracener des Römischen Reichs Soldaten.

II. Item der Marggräfische Oberste sagte zum Märckischen Rol-Hasen: Meinst du / das wir vns für einem schwartzen Hasen fürchten? Wolan / sagt er / so wil ich ein Roter Fuchß werden / Vnd zündete dem Fürsten viel Dörffer an / thate grewlichen Schaden / welcher sich inn die Hundert Tausendt Gülden werth erstreckete. *Idem ibidem.*

CCIIII.

COnjuratis initiò quidem animus inest: sed vires teneræ adhuc, donec coaluerint: ideo ab initio tolli facilè possunt: ut docetur Apologo cucurbitæ & pinus. Sata enim olim fertur cucurbita juxta arborem pinum: quæ ramis magnis & patulis jam constabat. Cucurbita verò cùm multis pluviis atque cœli temperamento crevisset: lascivire cepit, & ramos latiùs porrigere: jamq; serpebat in pinum: ramosq; ejus involvebat, ampliora folia, candẽtes flores, prægrandia poma & virescentia ostentans: tantoque fastu intumuit: ut pinum ausa sit aggredi: Vides, inquit, ut te supero: & jam jam ad cacumen consurgo. Sed pinus, quæ senili prudentia & robore pollebat, nihil morata insolentiam, respõdit tantùm: Ego hic multas hyemes, æstus, variasq; calamitates pervici: & adhuc integra persisto: tu verò ad primos rigores minus audaciæ habebis: cùm & folia concident: & viror omnis aberit. *Sicq; contingit, plures esse ambitiosos cucurbitas: qui regna & Respublicas annosas aggredi conantur. Sed tamen habent plus animi, quàm roboris: ideo brevi decidunt & arescunt: si factiosis resistatur.* Sed cunctandum non est, & extinguenda, ut apparet, scintilla: neq; manifestanda priùs volun-

tas ulſciſcendi: quàm ultrò fiat: ne præveniatur. Nam ubi ſe detectos vel ſuſpectos intellexerint conjurati: celeriùs conantur perficere, quæ ceperant meditari: cùm quia eadem ambitione impelluntur vehementiùs: tum etiam quòd de periculo capitis ſibi metuentes, ut deſperatæ vitæ homines, majora audere coguntur. *Petr. Gregor. Toloſ. lib. 22. de Rep. cap. 10. pag. 1408.*

EXEMPLA.

I. Quemadmodum Macrinus, qui in mortem conjuraverat Antonini Imperatoris, ut Imperio potiretur, detectus à Materniano, necem ejus per Martialem acceleravit.

II. Armenus Imperator juſſerat comprehendi Michaëlem Balbum, Comitem Excubiorum, ob conjurationem. Noctu autem carcerem ingreſſus, cùm eum ſomno ferè oppreſſum inveniſſet: iram agitatione manus declaravit: quam Papia, carceris præfectus metuens, cum Michaële denuò conſpiravit: & ipſa natalis CHRISTI nocte Imperatorem trucidavit. Sic nocuit diſtuliſſe vindictam: & eam etiam ſigno futuram declaraſſe.

III. Sapientius factum Ageſilai: qui cùm adverſus Rempublicam Lacedæmoniorum conſpirationem ortam noctu comperiſſet: leges Lycurgi continuò abrogavit: quæ de indemnatis ſupplicium ſumi vetabant: comprehenſis autem & interfectis ſontibus, easdem è veſtigio reſtituit: & providit utrumque ſimul: ne ſalutaris animadverſio injuſta eſſet: vel jure impediretur: atq; ut ſemper eſſe poſſent: aliquando non fuerunt. *Idem ibidem.*

CCV.

BElla ſunt pœnæ utriusq; partis: ideo variæ ſunt bellorum vices, nunc his nunc illis vincentibus: tandem verò gravioribus pœnis opprimuntur ij: qui injuſta bella moverunt.

Plerunq; Deus ſcelera utriusq; partis variis bellorum vicibus punit. Philip. lib. 3. Chron. pag. 227.

Bellorum variæ vices sunt: quia punit Deus scelera in utraq; parte. Tandem verò gravioribus & ultimis pœnis opprimuntur ij: qui injusta bella moverunt, seu odio, seu cupiditate majoris potentiæ. Philip. lib. 2. Chron. pag. 76. Strig. 2. Sam. 2.

Plerunq; Deus in bellis scelera partis utriusq; variantis sese fortunæ contrariorum eventuum vicibus ulciscitur ac punit.

Omnium bellorum exitus congruunt ad normam Iustitiæ. Strigel. 2. Samuel. 2. & 2. Paralip. 6.

Exitus belli est consentaneus Iustitiæ. Idem 2. Paralip. 13.

Quanquam bellis horribilibus utrinq; scelera hominum puniuntur: tamen Deus victorias plerunq; illis tribuit: qui justæ defensionis causa repellunt vim injustè illatam, juxta Regulam: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. Et Livius de exitu secundi belli Punici inquit: Exitus velut æquus judex, unde jus stabat, ei victoriam dedit. Et Scipio apud eundem lib. 10. Decad. tertiæ ad Annibalem inquit: Neq; patres nostri priores de Sicilia, neq; nos de Hispania fecimus bellum. Et tunc Mamertinorum sociorum periculum, & nunc Sagunti excidium nobis pia ac justa induerunt arma: vos lacessisse, & tu ipse fateris, & Dij testes sunt: qui & illius belli exitum secundum jus fasque dederunt: & hujus dant & dabunt. *Philip lib. 2. Chron. pag. 120. Et Strigel. 2. Paralip. 6.*

Plerunq; bellorũ exitus sunt secundum Iustitiã:

etiamsi multæ magnæ calamitates interveniunt utrinque: quia bella sunt pœnæ, quibus Deus punit peccata. *Philip. in Cordiali Abrah. Bucholc. pag. 121.*

Omnium bellorum fuerunt tales exitus: ut deleti penè & eversi sint ad extremum bellorum autores: juxta illud: Væ qui spolias: quia spoliaberis. *Peucerus in lect. Chron. die 18. Iulij, Anno 1573.*

Sæpe fit in bellis, quod adagio dicitur: ut victor fleat: & victus intereat: id est, ut bella sint pœnæ tam victori, quàm victo. *Bucholc. in Chronol. pag. 271.*

Non secus Deus punit per bella, ac pater: qui castigato filio ferulam in ignem proijcit.

EXEMPLA.

I. Initium belli Peloponnesiaci fuit ortum ab Athenienſibus: qui adjunctis Corcyræis potentiam augere conabantur: & Lacedæmonios contemnebant. Accessit & odium in Pericle adversus Megarenses. Venit igitur in tristem servitutem Attica civitas. Et ut intelligi posset, singulari exemplo superbiam punitam esse: ad cantum tibiarum muri eversi sunt, & naves crematæ. *Philip. lib. 2. Chron. pag. 76. Strig. in Chron. part. 2. pag. 186.*

II. Movit Annibal non necessarium & injustum bellum. Etsi autem utrinque clades acceptæ sunt magnæ; tamen Romani vincunt tandem.

III. Græci ad Trojanos puniendos missi, propter scelera ad Trojam gesta & ipsi puniuntur. Agamemnon ab Aegystho, Achilles à Paride, Vlysses post longas miserias à filio occiditur. Ajax seipsum gladio suo jugulat.

IIII. Quanquam David gerit justum bellum pro regno sibi divinitus promisso: tamen viginti viros fortes amittit. Isboseth verò fretus prærogativa successionis ordinariæ, movet injustum bellum. Quare non modò tercentum & sexaginta viros in prælio amittit: sed ipse etiam à conjuratis interficitur: & caput interfecti ad Davidem affertur. *Strigel. 2. Samuel. 2.*

V. Thebanum bellum accenderunt Spartani: qui ex direptione Græciæ & Asiæ devastatæ, exspoliatæ & expilatæ, comportarant in Laconicam ingentes thesauros: qui ingentem stragem ediderant: qui multos Græciæ cives redegerant in servitutem: ad extremum ita pugnarunt: ut istius belli exitus redundârit in ipsorum caput: ut ipsi sint cæsi, & facti præda hostibus: & ab ipsis thesauri repetiti: quos aliis per vim injustis bellis eripuerant.

VI. Soli Thebani sine causa injusto bello lacessebant Macedones. Macedones irritati istis contumeliis, tandem deleverunt, funditus exciderunt & solo æquarunt Thebanam urbem. *Peucer. in lect. Chron. d. 18. Iul. An. 73.*

VII. Israëlitæ bis à Benjamitis profligantur: in tertio demum conflictu ferè totam tribum Benjamitarum delent. Iudic. 20. *Strig. in Chron. part. 1. pag. 405.*

CCVI.

B*Ella sunt scopæ regionum & civitatum.*

Illa utilitas, quę ex militari disciplina existit, maxima debet videri: quòd nulla tam sancta civitas est: quæ hominum improborum multitudine vacare possit: qui cùm otiosè vivere nequeant: furtis, rapinis, luxu, voluptatibus, alea, stupris, vitam turpiter traducunt: ac bonorum cœtus labefactant: nec tamen legibus ullis, aut imperiis magistratuum aut pœnarum metu coerceri possunt. Leges enim Anacharsis comparare solebat cum araneorum tela subtili: quæ cùm muscas imbecilles irretire possit: ad bestiarum majorum impetus celerrimè frangatur. *Remedium igitur majus esse nullum potest: quàm ejusmodi homines, qui propter desidiam in ocio vivunt, & in sua turpi inertia voluptatibus diffluunt, è civitate ad bellum emittere: ac veluti pravis & corruptis humoribus plenum corpus vacuare. Ioh. Bodin. lib. 5. de Rep. cap. 5. pag. 883.*

Bella nihil aliud sunt, quàm scopæ asperrimæ: quibus hic mundus sordido excrementorum ac purgamentorum cumulo liberatur. Bucholcerus in Chronolog. pag. 271.

EXEMPLA.

I. Atque hoc potissimùm spectabat Carolus V. Rex: is qui Sapientis nomen ac laudem adeptus est: cùm auxiliares Gallorum copias Duce Vertranio Guesclino magistro militum in Hispaniam misit.

II. Vt Ludovicus XI. in consimili causa Henrico Ricamundi Comiti exercitum ad recuperandum Angliæ regnum dedit; unde salus huic imperio parta; cùm sceleratis omnibus redundaret; & Regibus exactis in sua regna reditus non sine Gallici nominis summa laude patuerunt. *Bodinus ut suprà.*

III. Ferdinandus Hispaniæ & Arragoniæ Rex sæpenumero expeditiones aliquas, non alia de causa, parandas esse ajebat: quàm ut furibus, sicariis, ganeonibus, & perditis hominibus, juventus Hispana expurgaretur: quæ malorum consortio inutilis & viciosa paulatim reddebatur.

IIII. Hoc consilio jam olim, in Atheniensium Republica, Periclem, clarissimũ Imperatorem, usum esse, ex historiis novimus: qui singulis annis classem adornare solitus erat; ut ignava, turbulenta, & seditiosa plebe, civitatem suam levaret: ac velut sentinam improborum exhauriret ex navi Reipublicæ. *Philip. Camerar. Centur. 2. Operar. succisiv. cap. 22. pag. 128. 129.*

CCVII.

Bella non necessaria, odio, vel ambitione, vel fiducia propriarum virium, vel aliis de causis non necessariis suscepta, rarò sunt felicia.

Infelicia sunt non necessaria bella, superbia, & fiducia potentiæ mota. In Chron. Phil. lib. 5. pag. 676.

Bella non necessaria, nec justa, honesta, sine causis gravibus mota & suscepta, quibus non quæritur conservatio ac defensio religionis, legum, judiciorum, disciplinæ, sed injusta oppreßio aliorum, ac amplificatio potentiæ privatæ: bella universaliter suscepta ambitione stolida, & injusta cupiditate, desinunt in talem exitum: ut relinquant post se ἀκρασίαν, majorem perturbationem, quàm fuit antè. Peucer. in lect. Chron. die 12. Sept. An. 1573.

Etiam atque etiam cavendum est Christianis Principibus: ne præcipiti aliquo affectu abrepti, aut etiam inconsulto terras suas defendendi studio decepti, bella non necessaria moveant. Solet enim ferè infelix & tristis horum exitus esse, sicut exempla innumera docent. Rodolph. Gualther. in Comment. in Lucam Homilia 31. pag. 83. b.

Infelices sunt conatus eorum: qui res non necessarias movent. Strigel. 2. Reg. 14.

Injusta bella tristes exitus habent. Danæus in Aphorism. polit. pag. 182.

Bella non necessaria, & injusta, infelices successus, & tragicos exitus habent. Idem pag. 187.

Pindarus: ἔα πόλεμον, ἔα μάχην, χωρὶς θεοῦ: *Omitte pugnam, omitte bellum sine DEO.*

Qui amat periculum, peribit in eo.
Deposuit potentes de sede.
Dissipa gentes, quæ bella volunt.

Quotuplicia sunt Bella?

Bella sunt duplicia: alia necessaria, alia non necessaria.

Necessaria sunt, quæ propter unam ex his tribus causis suscipiuntur & geruntur. Vel propter defensionem contra manifestam violentiam & injuriam. Vel ut recuperentur amissa & adempta nobis ab hostibus. Vel propter legitimam pœnam, ut turbatores societatis humanæ ad supplicia pertrahantur.

Non necessaria sunt, quæ ob nullam causam ex istis

tribus geruntur: sed vel odio, vel ambitione, vel æmulatione, vel fiducia propriarum virium suscepta sunt: vel etiam augendæ potentiæ causa inchoata. Et hæc sunt infelicia.

Causæ justæ Bellorum.

Inter belli causas prima censeri debet Religio: quando hanc exteri, quibus nullum in nos jus est, violenter corrumpere, & totum populum ad fidei veræ abnegationem, atque ad illicitos cultus cogere conantur. Si enim Deus in lege jubet urbem, quæ nostræ ditionis est, excindere, si Deos alienos colat, & in impietate contumaciter perseveret: multò justius & magis necessarium fuerit, ijs resistere, qui nobis Deos alienos & nefarias superstitiones obtrudere volunt, & salutiferam verbi divini doctrinam humanarum traditionum toxico inficere. Qui illud licere negant: ij neq; gloriam Dei diligunt: neq; propriæ salutis studio tenentur: imò naturæ legem ignorant, quæ nos omnia nostra Deo debere docet: & per quam olim Athenienses illuminati, cives suos juramento publico obstringebāt, ut pro Dijs suis & sacris & soli & cum alijs pugnarent.

Deinde belli causa justa & necessaria est: quando exteri nullis injurijs provocati alienos fines invadunt, prædantur, rapiunt, ferro & igne omnia miscere volunt, neq; ullas pacis conditiones recipiunt. Si enim hîc cesset magistratus: populi sui ignavus, aut etiam perfidus desertor dici meretur. Et qui tunc legitimo magistratui militant: ij & patriæ, quod debent, officium præstant: & Principibus suis verè fideles sunt.

Præterea non rarò fit, ut ex pacto ijs opem ferre oporteat: qui aut nobis confœderati, aut in præsidijs dispositi, de summa rerum periclitantur. Tales enim sine scelere deseri non possunt: & inexcusabilis est eorum Principum ignavia: qui eos ab hostibus opprimi patiuntur: qui in ejusmodi ne-

cessitate communis patriæ salutem sui capitis periculo defendere satagunt.

Sunt & aliæ causæ bellorum, quæ pro loci & temporis ratione se offerunt: sed hæ præcipuæ sunt: ad quas aliæ omnes possunt referri: in quibus considerandis magna circumspectione opus est: ne nobis cœcus aliquis affectus imponat in re, quæ cum publicæ salutis periculo conjuncta est. Sed facilè error omnis cavebitur: si sola necessitas & publica salus spectetur: finis verò consiliorum sit pax & innocentiæ defensio. *Rodolphus Gualtherus ut suprà.*

Augustus Cæsar nulli genti sine justis & necessarijs causis bellum intulit: jactantis ingenij esse affirmans, ob triumphalis pompæ superbiam & lauream corollam civium vitas ac securitatem periclitari. *Cuspinianus in vita Augusti, p. 8.*

EXEMPLA

Bellorum non necessariorum.

I. Semiramis regina Babylonica bellum intulit Indorum Regi Staurobati, nulla alia de causa; quam ut regnum amplificaret, & nomen immortale sibi pareret, de devictis Indorum populis, qui habebantur ea ætate pro bellicosissimis. Sed regina ipsa in prælio vulneratur: totusque ipsius exercitus in fœdam fugam vertitur. *Vide Diodorum Siculum lib. 2. rerum antiquarum, cap. 5. pag. 52. & 53.*

II. Sennacherib Rex Assyrius movit infelix bellum contra Ezechiam Regem Iuda, κακοζηλίᾳ patris Salmanassar: quem viderat ingenti cum successu delevisse regnum Israël in Samaria.

III. Bellum Parthicum movit Crassus sine consensu Senatus, tantùm impulsus cupiditate gloriæ, avaritia, & fiducia propriarum virium. Regem enim Parthicum contemnebat, tanquam imbellem & infirmum. Exitus hujus belli fuit infelix, cæsis exercitibus Romanis à Parthis.

IIII. Cyrus Massagetis bellum quadam πολυπραγμοσύνῃ inferens, ingenti prælio victus, & in acie interfectus est: ac postea cadaveri, ut Herodotus scribit, caput præcisum est, & in utrem plenum sanguine conjectum.

V. Ita & Crœsus. *Herodot. lib. 1. pag. 18.*

VI. Xerxes cupidus gloriæ & instructus exercitu, cùm haberet incitatorē Mardonium, bellum Græcis intulit. Sed belli non necessarij hic fuit exitus: ut Xerxes post pugnam Salaminiam parvo navigio fugiens redierit in Asiam: ubi propter incestas libidines & crudelitatem ab Artabano patruo interfectus est.

VII. Sic Strabo *lib* 7. scribit, Lysimachum, bellum non necessarium gerentem cum vicinis Getis, in acie captum esse, & ductum in Geticam: ubi Rex Geticus cùm ostendisset quotidianã vitæ & gentis consuetudinem, quæ durissimè victitans, & robore præstans, facilè cæteris nationibus in re militari antecellebat; adhortatus est Lysimachum; ut tales vicinos mallet amicos, quàm hostes habere: & habiturum amicos, si ipsis arma non inferret. Deinde honorificè donatum dimisit, nihil pactus nisi pacem.

VIII. Iosias (2. *Paralip.* 35.) bello non necessario adversus Regem Aegyptium, qui pacem offerebat, moto, cùm in campo Mageddo vulnus accepisset, aliquantò pòst mortuus est. *Strigel.* 2. *Reg.* 14.

IX. De expeditione filiorum Ephraim extat in 1. *Paralip.* 8. ubi narratur, filios Ephraim duxisse exercitum ad occupandam Palæstinam, vivente patre Ephraim, sed interfectos esse. Consentaneum autem est, eos, cùm initia Tyrannidis Aegyptiæ viderent, & scirent promissiones divinas Patribus de occupanda & tenenda Palæstina traditas esse, humanis consilijs voluisse excutere servitutem: & confisos esse singulari generis præstantia: quòd essent orti à Ioseph: & amplissima promissione ornatus esset pater Ephraim. Hac fiducia humana, cùm sine vocatione divina bellum movissent, repulsi & interfecti sunt. *Philip. lib.* 2. *Chronic. pag.* 32.

X. Amazias Rex Hierosolymæ, postquam tentasset fortunam adversus Idumæos, bellum indicit Regi Israëlis: sed exercitus ejus fugatur: Hierosolyma expugnatur; ipse capitur. 2. *Reg.* 14.

XI. Movit Annibal non necessarium & injustum bellum. Etsi autem utrinq; magnæ clades acceptæ sunt (nam *Bella communes pœnæ sunt utriusq; partis*) tamen Romani vincunt tandem.

XII. Antiochus Magnus, cùm & magnam Græciæ partem sibi adjunxisset, ingens bellum adversus Romanos movit: propter quod & Annibal ad eum profectus est. Sed tandem Romani, cùm vicissent eum multis magnis prælijs, coëgerunt eum pacem petere: & ademerunt ei florentissimam regni partem, ab Ionia usq; ad Taurum montem. Postea hic Antiochus, cùm in Syria spoliaret templum Beli, interfectus est à multitudine: quæ casu ad defensionem templi concurrerat. Hic fuit exitus tanti Regis; qui rursus cum Asia Græciam conjunxisse videbatur: & sperabat, se Romanam potentiam eversurum esse. Sed initia belli fuerunt injusta. Talis igitur fuit exitus, juxta versum: κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται τέλος κακόν. *Philippus lib.* 2. *Chronic. pag.* 104.

XIII. Tenebat Imperij Romani partem Antonius florentissimam: latè dominabatur; habebat opes majores; quàm quisquam Regum toto orbe terrarum nunc habet: his frui poterat securus, non impediente Octavio. Sed dum extra metas sui muneris provehitur: ac solus universum Imperium concupiscit: bellum non necessarium Octavio infert: in quo victus, cùm supplex ab irato victore vitam impetrare non posset; ipse sibi mortem conscivit. Hic fuit exitus belli non necessaria causa moti. *Idem Tom.* 1. *Epist. per Peuc. edit. pag.* 248.

XIIII. Albertus Austriacus Imperator in Thuringia amisit exercitus cæsos ad Lucam oppidum prope Pegas, vincente justa causa Marchionum Misniæ; quibus Albertus factus ex amico ac defensore hostis, contra jus & fidem datam bellum fecerat, victus cupiditate opulentæ ac cultæ regionis Mysorum, & ad Boëmiæ regnum cùm acqui-

rendum, tum retinendum oportunæ. Ad hanc cladem vindicandam, & repetendam à Carinthio Bohemiam, dum bellum utroq; in loco reparat: interficitur non procul à Rheno, inter Risum Arulamq; amnes, consilio & opera Baronum quorundam, à fratris filio Iohanne: cui tanquam prodigo administrationem Sueviæ ademerat. Initium cædis fecit Iohannes Dux, sica in jugulum Imperatoris adacta: secuti cæteri caput dissecuerunt medium, & confoderunt pectus. Hunc exitum habuit Albertus Calendis Maij, Anno Christi 1308: Anno Mundi 5270: Imperij 10. Referatur exemplum ad Regulã Iustitiæ divinæ de pœna talionis: εἴγε πάθοι ἅ ἔρεξε δίκη ἰθεῖα γένοιτο. Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item, non esse movenda civilia bella rapiendæ dominationis causa, sine ordine legum: & Deum velle, ut legitimos Magistratus veneremur: simus custodes pacis: non inflati appetamus gradus sublimiores sine vocatione: sed amemus humilia. Nec impellamur ad injustos conatus cupiditate dominationis, aut rei alienæ: μέγα γὰρ ἐφόδιον εἰς πολιτείαν ἡ αὐταρκεία. *In Chronico Philippi lib. 5. pag. 563.*

XV. Lacedæmonij Atheniensib. superatis, dirutis muris Vrbis, & mutato Democratico statu in urbibus Græcis in statum Olygarchicum, translato summo imperio in paucos, & qui dem Tyrannos, existimabant, se pulchrè consuluisse rebus suis: sed erat sibi ipsis exitiosum.

XVI. Idem Thebanis evenit. **So gehet es** universaliter **zu.** Et benè mementote hoc ipsum: ***bella non necessaria, suscepta non iustis de causis, sed stolida ambitione, ac iniusta cupiditate, sequitur talis exitus.*** Omnia fiunt deteriora: etiamsi bella componantur multo sanguine, defatigatis utrisq;. *Peucer. in lect. Chron. die 12. Septemb. Anno 1573.*

XVII. Carolus Burgundus, ambitiosus, fervidus ac præceps, & immodica bellorum, proferendiq; imperij cupiditate nimiùm deflagrans, cujus immensum animum angustia ejus regionis, quam tamen possidebat amplissimam, minimè capiebat, tandem ad Nanseum, in ipsa obsidione, pridie Epiphanias Domini ab Helvetijs circumventus ac trucidatus interijt, cùm vixisset annos 43. mensem 1. dies 25. Anno Christi 1477. Hunc habuit exitum nimis ferox & effrenis inexpletæ superbiæ impetus in Carolo: qui hoc suo casu confirmat præsentem hanc Regulam. *In Chronico Philippi lib. 5. pag. 674. & 676. Vide Annales Curæi pag. 196. 197. ubi narratio extat de hoc bello non necessario ejusq; pœna, lectione non indigna.*

CCVIII.

Bella cum desperatis, & redactis ad extremas angustias, plerunq; sunt infelicia.

Hostes audaciores facit victoriæ desperatio. *Iosephus lib. 1. de bello Iud. cap. 14.*

Contra

Contra desperatum hostem, & tamen obstinatum, pugna solet esse difficilima ac periculosissima. L. Danæus in Aphoris. Polit. pag. 226.

Constat nullos desperatis civibus in Principem ferociores hostes reperiri: nec ullum bellum justius videri: quàm quòd necessarium sit. Ioh. Bodinus lib. 3. de Rep. cap. 7. pag. 540.

Infeliciter cũ bellicosissimis ac desperatis hominibus bellum geritur: qui cùm nullam, si vincantur, salutis aut præsidij spem habent: desperatione victoriam sæpissime adipiscuntur. Idem lib. 5. cap. 5. pag. 895.

Non defuêre, qui existimarent, *desperationem aliquando ex timidis fortes viros reddere*: quod & Virgilius sentire videtur, cùm ait: *Vna salus victis nullam sperare salutem.* Nota est etiam sententia illa, qua dicitur: *Necessitas efficacior est omni arte: quæ non modò usitata præsidia, sed etiam nova & inaudita adhibet.* Et Diodorus Siculus inquit: Necessitas naturam instituit: quæ temporibus parens, se ad id, quod usui esse videtur, accommodat. *Franci sc. Patrit. lib. 7. de regno, pag. 442.*

Hosti abire volenti iter minimè intercludendum: sed potiùs, ut est in communi proverbio, argenteum ei pontem faciendum esse existimant: alioqui verendum esse: ne in desperationem conversa necessitas, viam sibi cum multo sanguine eorum, qui se parùm prudenter opponerent, aperiret. *In Hypomnes. Guicciard. part. 2. pag. 25.*

Desperatis, & jam extrema quæq; optantibus & sperantibus, nequaquam certamen aut prælium est offerendum;

sed

sed mora tantùm & impedimenta objicienda: ne amissa recipere, vel denuò sese erigere possint: statim enim diffluent & dilabentur. Artemisiæ consilium dissuadentis Mardonio pugnam Salaminiam, *apud Herodot. lib. 8. pag. 229.*

Ultima necessitas in rabiem vertit: atq; eos plerumq;, qui penitus de vita desperant, ex timidis longè fortissimos facit. Iovius lib. 2. Histor.

Desperatio magnum ad honestè moriendum incitamentum est.

EXEMPLA.

I. Post Leuctricam victoriam, qua devicerant Spartanos Thebani, miserunt ad Iasonem Pheræum: & hortati sunt eum ad societatem belli. Sed ipse dehortatur eos à bello, & respondet: ***non esse dimicandum cum desperatis & redactis ad extremas angustias: quia DEUS sæpè imbecilliores extollat, & potentiores dejiciat.*** Thebani ei obtemperarunt, & fecerunt cum Spartanis pacem.

II. Ad Vincentiam ita erat conclusus exercitus Maximiliani Imperatoris à Venetis: ut aut fame pereundum ei esset, aut armis Venetorum. Pauci erant Hispani: præcipua pars erant Germani. Ibi Fronspergius dixit: nullum aliud consilium superesse: nisi ut arctè claudantur manus, & oculi aperiantur. Vicit tunc cum parvis copijs Maximilianus longè majorem exercitum Venetorum: & desiderata sunt in exercitu Veneto ad novem millia. Factum est Nonis Octobris, Anno 1513.

III. Regulus ingenti successu expugnat aliquot urbes Carthaginensium, Tunetanam urbem & alias. In isto rerum discrimine Pœni petunt auxilia à Lacedæmonijs: qui miserunt Ducem Xantippum cum instructa classe. Hujus consilio victus est Regulus & captus.

IIII. Artabazus & Megabyzus Duces Artaxerxis, qui missi erant contra Aegyptios, qui defecerant ab Artaxerxe, noluerunt pugnare cum Atheniensibus, quorum classem inutilem reddiderant: cùm vidissent eos desertos esse ab Aegyptijs, & in summo rerum discrimine versari. Addit ibi Diodorus Siculus: Imperatores Persarum Artabazus & Megabyzus, conspecta omnium incredibili audacia, veriti ne cum obstinatis jam salute abjecta ad mortem pugnando viris multa nequicquã suorum millia amitterent, fœdus cum Atheniensibus certa conditione ineunt: permissumq;, uti absq; periculo incolumes Aegypto excedant. *Vide Diodorum lib. XI. Bibliothecæ, pag. 264.*

V. Agesilaus in Messaniam exercitum ducens, misit exploratorem. Quo nunciante, non solùm ipsos Messanios ex urbe prodire: sed etiam uxores ipsorum & liberos, atq; servos in libertatem vocatos: discessit, quòd eos de vita desperasse videret, atq; idcirco fortiùs pugnaturos. *Polyæn. lib. 7. & Front. lib. 2. cap. 1.*

VI. C. Iulius Cæsar bello civili, cùm exercitum Afranij & Petreij circumvallatum siti angeret: isq; ob hoc exasperatus, interfectis omnibus impedimentis, ad pugnam

gnam descendisset: continuit suos: arbitratus alienum dimicationi tempus; quòd adversarios & ira desperatio incenderat. *Frontin. lib. 2. cap. 1.*

VII. Themistocles, ut animum Aristidis exploraret: simulavit, se statuisse in Hellespontum navigare: & pontem ibi factum à Xerxe demoliri: atq; ita Asiam cum Europa capere. Id improbatum graviter Aristidi, dicenti: nunc quidem pugnatum esse cum Rege luxu soluto: quem si incluserimus, inquit, in Græciam; ac Virum tantas sub se copias habentem, in metum & necessitatem extremam compulerimus: non is præterea ociosus subter aureo umbraculo pugnam spectabit: sed periculo motus omnia tentabit: omnibusq; in rebus aderit: ut ea, quæ neglexit, resarciat; & de tota re meliora consilia inibit. Quapropter non is, qui nunc est, pons, deijciendus nobis, ô Themistocles; sed si fieri possit, alio insuper constructo, barbarus quàm primùm Europa nobis expellendus est. *Plutarch. in Themistocle & Aristide.*

VIII. Vespasianus in quadam pugna cum Iudæis, suis imperat, ne cum hominib. mortis avidis manum consererent. Nihil esse fortius desperatis. Restingui autem illorum impetus, si proposito frustrentur, quasi flammam, si materiam non inveniat. *Iosephus de bello Iudaico lib. 3. cap. 8. Vel juxta alios 14.*

IX. Leodienses, cùm obsiderentur à Rege Ludovico & Carolo Burgundo: & carerent omni externo præsidio: & quos habuerant viros fortes, vel occisi essent, vel vulnerib. confecti: portis etiam, & castellis, & muro, & fossa, & tormentis essent prorsus denudati: atq; ita res ipsorum ad extremum perducta esset casum: desperata salute, ingenti eruptione facta, extremum auxilium experiuntur: magnamq; edunt hostium stragem: nec multum abfuit: quin interemissent ambos Principes cubantes in lectulis. *Philip. Comineus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib. 3. pag. 92.*

X. † In bello Locrensium cum Crotoniensibus, cùm processissent in aciem Locrenses; & Crotoniensium centum viginti millia armatorum constitissent: Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant: tantusq; ardor ex desperatione singulos cepit; ut victores se putarent: si non inulti morerentur. Sed dum mori honestè quærunt; feliciùs vicerunt. Nec alia causa victoriæ fuit: quàm quòd desperaverunt. *Iustinus lib. 20. pag. 212.*

XI. Ludovicus Nivernensium & Flandriæ Comes, cùm Gandavos diutissimè obsessos fame ac inopia ad deditionem compulisset; acerbissimas ac libero populo minimè dignas conditiones proposuit: ut scilicet omnes laqueo in collum inserto ex urbe supplices ad se venirent: postea decreturum se quid agendum foret. Quæ conditiones populum in tantam animi desperationem adduxerunt: ut quinq; circiter civiũ millibus armatis ex urbe prodeuntibus, Comitis exercitus quadraginta millium hominum, fusus sit ac prostratus; parta victoria cæteras Flandriæ urbes, præter Audenardam, sui imperij finibus adjecerunt. Comes ipse fuga dilapsus imperium unà cum dignitate turpiter amisit. Tanta clade illata Gandavi multò quam antea arrogantiores, Principum suorum nunquam deinceps imperia sponte pertulerunt. *Ioh. Bodinus lib. 3. de Rep. pag. 540.*

XII. Hujus regulæ cùm infinita sint exempla: nullum tamen Francorum nomini calamitosius esse potuit; quàm quòd prælio Pictaviensi contigit Ioanne Rege: qui non modò seipsum, vitamq; suam, ac decus nobilitatis, totiusq; imperij fortunas ancipiti prælio commisit; nec hostibus pacem petentibus, modò impune regni finibus ex-

cedere liceret, indulgendum putavit. Quid? decem circiter millia desperatorum hominum quadraginta quinq; millia fugarunt: ac Regem captivum abduxerunt.

XIII. Vasto Fuxæus consimili errore peccavit: cùm ad Ravennam hostium copias fudisset: reliquias Hispanorum in cuneum coactas, quæ fuga sibi salutem quærebant, persecutus: vitam primùm, nec multò pòst cætera, quæ clarissimis victorijs adeptus erat, amisit.

XIIII. Quid antiqua commemorem? Cæsaris exercitus in Pharsalia fame ac inopia premebatur, urbibus undiq; ac legionibus hostium terra mariq; circumsessus, ac brevi, nisi vicisset, fame interiturus: nihilominus tamen Pompejus prælium committere, invictasq; legiones lacessere non dubitavit. *Vide Francisc. Patrit. lib.* 1. *de Regno, tit.* 12. *pag.* 56.

XV. In tanta rerum desperatione Imperator Volscorum brevi oratione milites hunc in modum inflammavit: Armati armatis obstant: virtute pares, sed necessitate superiores estis. Hæc autem vis necessitatis tanta est prementibus armis: ut quæ injusta sunt, justissima videantur. Iustum est bellum, inquit ille ad Samnites, quibus necessarium: & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes.

XVI. Quamobrem sapienter Fabius Maximus, is qui gentis Fabiæ extremus fuisse dicitur, omnes omnium contumelias ac dicteria patienter ferre maluit: quàm Reipublicæ fortunas ancipiti prælio committere: atq; ita cunctando, ut ait Ennius, restituit rem.

XVII. Annibal verò qui cum Scipione de summa rerum ante mœnia patriæ certavit, imperium ac Rempublicam perdidit. *Idem Bodinus lib.* 5. *cap.* 5. *pag.* 895.

XVIII. Ambronum uxores legimus, converso in fugam virorum exercitu à C. Mario, ex desperatione fortissimam præbuisse operam: quippe quæ gladijs & securibus armatæ, obviam fugientibus viris progressæ sunt: & eos magno clamore revocantes, in suos tanquam in proditores, in alios autem tanquam in hostes irruebant: pariterq; utrosq; ulciscebantur: invicto animo vulnera & mortem perferentes: & nudis manibus ac gladijs clypeos Romanis eripientes. *Francisc. Patrit. lib.* 7. *de regno, tit.* 6. *pag.* 442.

CCIX.

Armorum tractatio reddit homines audaciores & crudeliores, & ad novanda negocia, & turbandam quietem, promptiores. Petr. Greg. Tolos. lib. 9. *de Repub. cap.* 1. *pag.* 593.

Non expedit prolongare cum subditis bellum: quia inde exasperantur. Idem lib. 11. *cap.* 13. *pag.* 700.

Semper

CCX.

SEmper in bellis, diſsimulatis & ſuppreſsis veris cauſis, tantùm prætextus narrãtur, ſeu ἀφορμαί. Ideò diligenter in bellis diſcernẽdæ ſunt cauſæ à prætextibus: qui loco cauſarum principalium afferri ſolent.

Univerſaliter in bellis prætextus anteferuntur veris cauſis, & exaggerantur magis. Veræ cauſæ premuntur, aut vix leviter perſtringuntur. Peucer. in lect. Chron. 19. Decemb. Anno 1573.

Inter populos vicinos creſcens nimiùm unius potentia, primùm parit invidiam: ac deinde bellorum cauſas ac ſemina: quæ variis aliis honeſtisq́; cauſis tamen prætexuntur. L. Danæus in Aphoriſm. polit. pag. 1.

EXEMPLA.

I. Crœſus bellum infert Cyro, elatus certa ſpe de evertendo regno Perſarum, quod dolebat creſcere. Metuebat enim, ne ſi ſurgeret altiùs, vicina regna opprimeret. Prætextus erat: quòd ſimulabat, oportere ſe ulciſci injuriam Aſtyagi Medo illatam: cui regnum Cyrus ademerat, illumq́; in captivitatem abduxerat. Erat enim hic Aſtyages affinis Crœſi. *Herodot. lib. 1.*

II. Cyrus indicit bellum Maſſagetis, cupidus Regni Maſsagetarum, quod cupiebat ſuo adjectum. Prætexus erat, ultio ignominiæ Cyro illatæ à Regina. Iſtius enim nuptias Cyrus fruſtrà petiverat. *Herodot. in fine lib. 1.*

III. Cauſæ belli Peloponneſiaci recenſentur: confœderatio Corcyrenſium cum Athenienſibus: Megarenſium proſcriptio: Aeginetæ injuria affecti: oppugnatio Potidææ: & non exarſiſſet bellum, ſi voluiſſet tollere Pericles decretum de proſcriptione Megarenſium. Ita Periclem judicamus fuiſſe autorem & primam cauſam belli ac præcipuam. Sed oportet diſcernere probè hujus belli cauſas. *Aliud ſunt in bellis veræ*

causæ: aliud sunt προφάσεις *seu prætextus: aliud* ἀφορμαὶ *seu occasiones.* Verissima causa belli Peloponnesiaci sine omni dubio fuit, potentia Atheniensium: quam tamen tunc non licuit dicere; potentiá urbis Atticæ: quam repressam ac fractam cupiebant Spartani. Prætextus fuerunt causæ expositæ; Megarenses proscripti, exclusi à portubus: obsidio Potidææ: Periclis pertinacia. Sed non fuerunt causæ sufficientes ad tantum bellum: quo verè conflagravit tota Græcia, & in summa quicquid fuit alioqui nervorum ad res gerendas; & postea nunquam recuperavit. Ita cepit hoc bellum ex initijs & causis levissimis, & exarsit in tantum incendium: ut ea tota Græcia conflagrârit. *Peucer. in lect. Chron. d. 14. Iun. An. 1572.*

IIII. Belli Siculi vera causa fuit, augendæ potentiæ cupiditas in Atheniensibus. Impulsiva fuit insana & furens ambitio adolescentis Alcibiadis: qui cùm videret, se aliter crescere non posse, nisi turbata Republica, & nova bellorum materia acquisita: renovavit bellum Peloponnesiacum; postea fuit autor ad bellum in Siciliam transferendum. Πρόφασις belli fuit: ut cognatis & socijs Egestanis & Leontinis venirent auxilio, & defenderent eos adversus Syracusanos & Solinusios. ἀφορμὴ fuit legatio Egestanorum, implorans auxilium Atheniensium, & offerens belli sumptus, quanquã exiguos, ad instruendam classem: quia attulerunt octoginta talenta, id est 360000. coronatorum. **Das ist nicht viel gewesen**; quia vix potuerunt comparare ea, quæ fuerunt ad classem armandam necessaria. **Sie haben kaum die pferde gesattelt/ wie man pflegt zusagen**; fuit exigua pecunia. *Idem Cal. Novemb. An. eod.*

V. Memorabilis est historia belli sacri: cujus causæ veræ fuerunt odia adversus Iudices Amphictyonios: quorum autoritatem & potentiam convelli, aut saltem minui, expediebat ijs: quibus opus erat novis tabulis & bello civili; qui irrogatam mulctam solvere non possent. Erant autem Græci turbulenti & inquieti: sicut *universaliter naturis distortis, feris & indomitis, leges sunt inimicæ: oderunt legem velut carcerem, & impatientes sunt.* Tales fuerunt in hoc bello autores & architecti duo præcipui, Philomelus & Onomarchus. Vterq; erat obligatus ex condemnatione judicij Amphictyonum ad solutionem grandis mulctæ: quam cùm non possent pendere; cogitant, quomodo Græcia turbata eliberentur. **Das sind die** consilia turbulentorum & seditiosorũ hominum; postea quæruntur prætextus: qui sunt σχήματα λόγου καὶ προκαλύμματα, **wie ers nennet** Thucydides, honestæ externæ species, quibus veræ causæ cælantur & occultantur, aut ornantur saltem honesta aliqua specie, quæ in oculos hominum incurrit. Ita fuerunt prætextus, injustè latæ sententiæ adversus Phocenses: quòd esset pœna irrogata major delicto: non respondere pœnam delicto. Deinde repetitio antiqui juris: quòd videlicet Phocenses antiquo jure sibi vendicabant defensionem templi: ac postea excludebantur sententia Amphictyonum, & accersebantur defensores alij, modò Athenienses, modò Spartani, modò Thebani; scilicet semper ij, qui victores rerum potiebantur in Græcia. **Das sein die** prætextus **gewesen**. Et repetebantur antiqua jura ex Homero, & alijs multis scriptoribus. Sed semper in historijs oportet nos discernere occasiones & προφάσεις & veras causas: quia veræ causæ premuntur. *Veræ causæ perrarò producuntur in theatrum: sed quæruntur prætextus,* σχήματα λόγου, **die da** *speciosi* **sein/ vnd** *plausibiles, &*

splendidè exaggerantur. Exitus fuit talis, quales fuerunt causæ: puniuntur scilicet utriq;, & violatores templi & defensores. *Idem die* 19. *Decemb. Anno*, 1573.

VI. Ludovicus XI. Rex Galliæ, cùm adversus Carolum Burgundum moveret bellum: & tamen vellet videri, se non sine causa bellum suscipere (quod tamen potissimùm ex æmulatione & cupiditate vindictæ oriebatur) conventū egit apud Turones: quod neq; ante id tempus unquam fecerat, nec postea fecit. In eo exponit, quàm iniquè Carolus multa in detrimentum Galliæ moliretur: simul Nobilem quendam summittit; qui graviter conquestus, injurias ab illo sibi factas esse complures dicebat: inprimis autem, quòd fide illi esset obstrictus: & cogeretur ei ad quodvis etiam bellum auxilia polliceri. Communi tandem consensu omnium decernitur: Carolum evocandum esse Lutetiam in Senatum, ad certam diem. Sciebat enim Rex, futurum; ut ille ad hunc modum citatus, aut superbè responderet; aut aliquid in contemptum Senatus admitteret: quò majorem se videbat habiturum esse faciendi belli occasionem. *Philippus Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib.* 4. *pag.* 106.

CCXI.

Vsitatus est error in consiliis humanis, movere bella non necessaria, ad evitanda pericula, quæ metuimus: & sic se in pericula conijcere, quæ conamur avertere. Hæc cœcitas pœna est magnorum scelerum in Regibus.

Metus alienæ potentiæ crescentis causam sæpè præbuit infelicibus bellis.

EXEMPLA.

I. Reges Macedonici lacessebant arma Romana metu Romanæ potentiæ: quam cupiebant eversam esse. Verùm in eo conatu oppressi sunt à Romanis.

II. Crœsus movet bellum contra Cyrum; cujus potentiam metuebat: ne opprimeret totam Asiam. Eo in bello capitur, & regnum amittit. *Vide Herod. lib.* 1.

CCXII.

BEllorum civilium hi semper exitus sunt: ut non ea solùm fiant: quæ velit victor: sed etiam ut iis mos gerendus sit: quibus adjutorib. parta sit victoria. Strigel. 2. Samuel. 20.

EXEMPLVM.

Etsi David removerat Ioab ab officio: tamen interfecto Amasa utitur eo tanquam lippo oculo: quem nec libenter habet, nec libenter amittit. Ita *semper in aulis aliqui amantur, metuuntur, & magni fiunt propter perfidiam.* Ibid.

CCXIII.

ILlud nonnunquam compertum est inter Francos: plus damni in Rempublicam invehi, dum Sacerdotis consilio res agitur: quàm cùm prudens aliquis ex seculi nobilitate rebus gerendis præficitur. Ille enim nescio qua insatiabili ambitione omnia sibi vendicat: hic populi misertus, & communitatis detrimentum suum esse ratus, Reipub. benè ut potest consulit. Robertus Ganguinus in histor. Franc. lib. 9. cap. 3.

Sacerdoti fas non est, ea consilia capere: è quibus Christianorum sanguis fundendus esse videtur. *In Hypomnes. polit. part. 2. pag. 16.*

Conrad von Jungingen ist Anno 1393. auff S. Andreas Tag zu MarienBurg in Preussen zum 22. HohMeister erwehlet worden. Wird vnter andern gerühmet/ das er ge-

wesen

wesen sey Demütig vnd Friedsam/gegen Freunden vnd Fein-
den. Ob er wol zu Zeiten was Schadens litte/wolte er sich
doch nicht rechnen. So auch seine Brüder vbel darvmb zu-
frieden waren / sagete er: Es were besser / eine Kuhe oder
Pferdt zwey oder drey verlohren / denn ein gantzes Landt.
Derhalben sie sagten / Er were besser zu einer Nonnen im
Closter / denn zu einem HoheMeister. Er saget aber / Wir
wollen vns schelten / vnd an die Wende mahlen lassen / vnd
dennoch gerne im Frieden / den Gott meinem Orden verlie-
hen hat/sterben. Etliche lehreten den Krüppel des Hohe-
Meisters / Marsynicken genandt / wie er zum HoheMeister
sagen solt. Dieser stellet sich vngezieret/ kömpt in einer Col-
latz für des HoheMeisters Tisch / saget / wie die Polen aller-
ley Muthwillen trieben/Er aber thete nichts darzu/were ein
gutter ThumHerr zu Margenwerder worden / da hette er
gutte Tage. Da antwortet der HoheMeister/Marsynicken/
Du hast das von dir selber nicht / Aber ich sage dir / die dich
das geheissen haben zu sagen / Mich darmit zuverhönen / die
werden nach meinem Tode so viel Vnfriede haben / das sie
nicht wissen werden/ wie sie sich daraus sollen wickeln. Diß
namen etliche zu Hertzen / etliche verlachten es. Es kam
auch zu jhm der Bischoff von der Coya / Iohannes Crapidola,
angestifftet/machte eine gantze Predigt/ wie er Kriegen sol-
te. Er antwortet jhm: Sint der Zeit die Geistlichen / zu
Fürsten Höfen haben angehaben / vnd sich in die Räthe der
Könige vnd Fürsten gemenget / so haben sie stets abgenom-
men. Vnd die Fürsten/die jhrem Rathe gefolget haben/sind
vnter jhrem Rathe verdorben / vnd ist doch der Geistlichen
Sinn nur auff den Geitz gerichtet. Vnd jhr gebet Rath /
wie man viel armer Leute machen / vnd viel vnschüldiges
Blut vergiessen solle. Herr Bischoff/ wisset / das ich ewrem
neidischen Hertzen nicht folgen werde / Krieg anzufahen /
Aber jhr werdet in kurtzer Zeit Kriegs genug haben mit den
Polen. Wie denn hernach Anno 1416. vnter dem folgen-

den

den HoheMeister / des vorigen Brudern / Ulrich von Jungingen / der zu Kriegen lust hatte / geschehen / da die grosse Schlacht / auff die man sich drey gantzer Jahr gerüstet / auff dem Tannenberge ist gehalten worden / da dem Könige von Polen in die 60000. Mann / dem HoheMeister in die 40000. blieben / Ist auch der HoheMeister selber erschlagen worden / Und hat also der Orden das Feldt verlohren. *Casparus Hennenbergerus in Chronico Prussiæ, pag. 298. 299. Vide etiam eund. in eod. pag. 446. 447. 448.*

CCXIIII.

OMnium bellorum, quibus vel Gubernatores ex suis sedibus pelluntur, vel provinciæ vexantur, duplex causa est: Una secretior, de qua nemo, nisi Spiritu Dei præditus, judicare potest: Altera, quam etiam carnales homines cernunt. Strigel. 2. Reg. 18.

EXEMPLVM.

Anno quartodecimo Regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib Rex Assyrius contra omnes munitas urbes Iuda, & cepit eas. Quærenti verò cur Dominus sinat tam pium Regem vexari à sævissimo Tyranno, responde per sequentia axiomata. Quorum primum recitatur à Daniele *cap. 2. & 4.* Dominus evehit & deijcit Reges: ipsius est potentia & sapientia. Nam hic totus politicus ordo DEI consilio constitutus est: & non tantùm humana vigilantia ac sedulitate, sed multò magis ope divina servatur. Ideo etiam Cicero dixit *in oratione pro Rabirio*: Deorum ope & auxilio multò magis hæc Respublica, quàm ratione hominum & consilio gubernatur. Secundum extat in *Psalmo* 177: Nisi Dominus custodierit civitatem: frustra vigilat, qui custodit eam: id est, præsidia humana infirmiora sunt: quàm ut possint custodire politias. Quare DEVS ipse custos est civilis status: & dat salutem Regib. in tam horrendis confusionibus, & in tantis impedimentis. Quid enim mirabilius est, quàm Romam inter assidua Tribunitia certamina stare posse? Sed DEVS sua potenti dextera politicam societatem tuetur: & reprimit furores Diabolorum & hominum. Tertium sequitur ex superioribus: quòd videlicet nemo Reges & Principes de gradu deijcere possit: nisi divinitus deijciantur. Quartum est præsens ista Regula. Proinde hîc quoq; videndum

est, propter quam causam DEUS sinat grassari Assyrium Tyrannum, & quã πρόφασιν Tyrannus huic bello prætexat. Servit quidem Sennacherib Domino: sed ignorans eum, cui operam officij præstat, & cujus est virga seu flagellum. Quam igitur causam habet Dominus adversus Ezechiam? Quis hic deliquit, populus ne, an Rex? Sæpè enim dum peccant Reges, plectuntur Achivi: & contrà, subditorum delicta nonnunquam redundant in pium Principem. Quis autem non miretur Ezechiæ pietatem cum singulari zelo conjunctam? Hujus verò exemplum imitatus est populus; qui non contentus legitimis festi Paschalis diebus, alios insuper septem adjicit: ut gratitudinem suam erga DEUM pro restituta doctrina declararet: & omnes reliquias idolatriæ funditus delevit. Cur ergo tales DEI cultores objiciuntur tam sævo hosti, qui nulla pecunia placari potest? Verisimile est, zelum illum ardentissimum primo anno gubernationis declaratum, reliquis annis languidiorem factum esse: ut plerunq; principium fervet, medium tepet, ultima frigent. Cùm enim Sennacherib Iudææ bellum inferret: annus erat decimus quartus Ezechiæ. Quare non solùm opus, sed etiam necesse erat, & Regẽ & populum virga paterna excitari, & veternum in pace & tranquillitate contractum utrisq; excuti, atq; in eis fidem, & timorem, & veram invocationem inflammari. Nullius enim hominis tanta pietas est: quæ non in ocio & in rebus secundis languescat, aut omnino extinguatur. Deinde cùm vellet DEUS insigni aliquo miraculo gloriam suam illustrare: permisit sævum & blasphemum hostem in agro atq; finibus veræ Ecclesiæ grassari: ut ejus atrocem blasphemiam clade nova, inaudita & inusitata puniret. Non enim potest DEUS proprium opus facere, nisi priùs faciat alienum, ut inquit Esaias *cap.* 38. Hactenus breviter dixi de causa belli secretiore & abscondita: cur scilicet Dominus hunc aprum vastatorem in hortulos Ecclesiæ immiserit. Sequitur ut eadem brevitate dicam de causa, quam Polybius ἀφορμὴν, id est, occasionem nominat. Pater Ezechiæ Ahas metuens conjunctionẽ duorum Regum Syriæ & Israëlis, mercede invitavit Regem Assyrium, & factus est ei vectigalis, ut *Esa.* 7. scribitur. Hoc jugum cùm filius Ezechias conaretur excutere; Assyriaca arma attraxit. Ideo missis ad Sennacheribum legatis peccatum confitetur, & ad pœnam sese offert, inquiens: Peccavi, discede à me: & quicquid imposueris mihi, feram. Hæ sunt causæ hujus belli, respectu DEI & hominum, *Idem.*

CCXV.

B*Ellorum exitus sunt obscuri.* *Peucer. in lect. Chron. 29. Iulij, Anno 1572.*

Incerti sunt bellorum exitus: nec facilè possunt arma poni sine sanguine. Arma possunt capi pro arbitrio, & consilio humano, **wie auch** Pindarus **sagt**: Civitatem movere facile est: sed eam motam & turbatam in tran-

quillum reſtituere, non cujusvis eſt. Bella mota poſtea autores ipſos cogunt & adigunt ad ea facienda, quæ facturi non fuiſſent, rebus integris. *Ibidem.*

Iuſtum eſt arma capere ad injuriam depellendam, & repreſſis hoſtibus arma ponere: ſed *non eadem facilitate perficiuntur, quæ dicuntur:* Es gehet nicht ſo aus: cùm non ſint ſita in poteſtate noſtra. *Eventus bellorum longè alias habent cauſas,* Es gehet nicht nach Menſchen gedancken aus: *& humanis conſiliis non reguntur.* Sicut docet Archidamus: *Nunquam bellum ex præſcripto procedit.* Ibid.

Non eſt ſapientia, efferre animos propter adverſos caſus hoſtiū: ſed cum ratione attendere ad ea, quæ fiunt. Eſt magna fatuitas, efferri adverſis caſibus hoſtium: cùm nihil ſit incertius eventibus bellorum. Idem Cal. Novemb. Anno 72.

In bellicis rebus, ſingulis penè momentis, infinitæ variæq; mutationes incidunt. Quamobrem nec efferendus nimiùm animus in rebus proſperis: nec in adverſis abijciendus eſt: cùm facilè mutari poſſint. Quod & ipſum, occaſiones oblatas, velut parùm duraturas, minimè negligendas, docet. *In Hypomneſ. polit. Gvicciard. pag. 4.*

Bella nec ſæpe ijs locis, quibus putantur, geruntur: nec eos exitus habent, qui ſperabantur. Ideo non niſi poſt longam deliberationem ſunt ſuſcipienda, & rebus omnibus in utrumque eventum paratis. *L. Danæus in Aphoriſ. polit. pag. 127.*

Bellum perrarò eum finem habet, qui sperabatur. *Idem pag. 5.*

Perrarò bellum eò, quò evasurum prædicatur, evadit: multa ipsum per sese præter ea, quæ adsunt, comminiscitur. *In orat. 2. Corinthiorum ad Lacedæmonios socios, apud Thucydid. lib. 1. pag. 36.*

EXEMPLA.

I. Carolus Imperator post bellum Germanicum in Salinis Saxonicis dicitur dixisse, quod ab hominibus sapientissimis audivi: se post hoc bellum in victoria penitus consecutum esse eum finem, quem conceperat animo; sed media, quibus ad finem pervenisset, longè aliter accidisse, quàm ipse instituerit: imò nihil quicquam evenisse eorum, quæ ipse cogitârit. Ita etiam maximorum Virorum consiliis rarissimè eventus bellorum respondent: & tamen Deus mirabiliter eventus dirigit, ad quæ ipse vult. *Idem d. 29. Iul. An. 1572.*

II. Audivi puer ex patre meo: quòd Albertus Dux Bavariæ, avus hujus Ducis Alberti, dixerit: Etsi post diuturnum bellum mihi mediocrem victoriam Deus concesserit, cui maximas ago gratias: tamen nihil meorum consiliorum successit, quemadmodum mecum in rebus agendis constitueram. Sic rectè Thucydides inquit: ἥκιστα ὁ πόλεμος ἐπὶ ῥητοῖς προχωρεῖ: id est, minimè bellum procedit juxta deliberata. *Philippus in Locis Manlij pag. 261.*

III. Sic Romani in secundo bello Punico sunt decepti. Demetrius enim Illyriorum Rex, oblitus complurium populi Romani erga se officiorum, cùm eos cerneret, hinc Gallorum, illinc Carthaginiensium terrore perculsos: omnemque suam spem in Regibus Macedoniæ haberet: quòd particeps fuerat ejus belli; quod adversus Cleomenem Antigonus gesserat; oppida Illyrij, quæ ditioni Romanorum subjecta erant, vasta: urbes expugna: terminos in fœdere nominatos transgreditur; plerasque insulas è Cycladibus, quinquaginta lembis usus, diripit. Quæ ubi Romani intellexerunt: videntes florentem ea tempestate Macedonum principatum: componere omni studio res Illyricas in præsentia nitebantur; sperantes, id facile factu fore; seq; paucis diebus & Illyriorum inscitiam castigaturos esse: & ulturos Demetrij ingratitudinem. Verùm res longè aliter, quàm sperabant, evenit. Nam dum tempus hujusmodi rebus teritur: Annibal omnium spe celeriùs Saguntum capit. Quo factum est: ut bellum jam non in Hispania, sed prope urbem Romam, & per omnem Italiam exardesceret. *Polyb. lib. 3. pag. 312.*

CCXVI.

Dissensiones intestinæ quovis alio imperio externo sunt perniciosiores. Peucerus in lect. Chron. die 4. Octob. Anno 1572.

Seditiones intestinæ, dissensiones & dissidia sunt perniciosiora: quàm imperia externa, qualicunque subjecta Tyrannidi. Idem ibid.

Dissidia domestica armant & confirmant externum hostem. Talibus occasionibus venit Turca. Winshemius in Cordiali Abrahami Bucholceri.

Fit sæpissimè, ut propter civiles discordias Reipublicæ conversio sequatur: si Princeps aliquis finitimus civitatem cædibus civium exhaustam, vel cives ipsos luctantes, repentè oppresserit. Sunt igitur periculosissimæ civitatibus discordiæ civiles: si nulla cum finitimis Principibus societas intercedit: quia priùs hostis cives inter se dissidentes opprimit: quàm succurri possit. Ioh. Bodin. lib. 4. de Repub. cap. 1. pag. 618.

Multi in omnibus civilibus discordiis propter ἀναρχίαν, *sumunt sibi licentiam: quæ nulli in Republica tranquilla & constituta disciplina concederetur.* Philip. in Comment. in Daniel. cap. 11. pag. 163.

Aristoteles narrat, fuisse latrunculos, qui aliquādiu unà exercuerant latrocinium: orta est inter eos dissensio: sicut

solet fieri: Omne malum destruit seipsum. Illi igitur latrunculi ceperunt dissentire: & unus interfecit alterum: postea reliqui duo dixerunt: quid faciemus? si dimicabimus, perinde erit: ac si sinistra dextram amputet. Ita fit, quando impēdent magnæ pœnæ: sicut inquit Esaias de dissensionibus civilibus: Manasse comedit humeros suos & brachia sua, Das sich ein Mensch selber frist; quod est tristissimū spectaculum. Id est, *discordia civilis interfecit propria corpora*. Sicut Germania nunc seipsam devorat, ut videtis: postea nihil roboris erit adversus Turcas: & sic antea accidit in Vngaria & Græcia. *Semper discordia fuit exitiale venenum in imperiis. Philip. in Post. per Pezel. ed. part. 2. pag. 365.*

EXEMPLA.

I. Ita Angli sæpè Gallos diffidentes fregerunt.

II. Item Fessarum Princeps Tessam urbem, civile sanguine exhaustam, facilè subegit.

III. Item majorum nostrorum memoria Philippus II. Burgundionum Princeps, Bovinas ac Dinam civitates, unius tantùm fluminis intervallo sejunctas, cùm se mutuis bellis diu attrivissent, imperij sui finibus adjunxit: quas tamen antea superare nulla vi potuerat.

IIII. Consimili casu præses Thenarum ac Telesinæ provinciæ Regem se tulit; cùm Mauritaniæ Reges inter se de summa rerum decertarent.

V. Et Lachares Atheniensium dominatum occupavit; cùm civili discordia Rempublicam conflictari perspexisset.

VI. Quin etiam Romanis in media urbe pugnantibus, servorum & exulum manus in Capitolium invasit; nec nisi summa vi deijci, nec ulla re faciliùs Romani ad cōcordiam cogi, quàm ab hoste arcem occupante, potuerunt. *Bodinus ut suprà.*

VII. Græci dum concordes inter se convenerunt: nec intestinis seditionibus laboraverunt, magna cum gloria victores semper extiterunt: & victoriam contra innumerabilem Xerxis exercitum, & contra Mardonium, ac reliquos Persas, gloriosis certaminibus semper assecuti sunt. Verùm victis profligatisque hostibus, tanto odio tantaq; discordia atq; invidia inter se exarserunt: ut victores ipsi etiam victis ludibrio contemptuiq; fuerint. Nam Græcia omnis in duas partes distracta, Lacedæmoniis Atheniensibusq; ducibus, ab externis bellis feriata, ferrum in sua viscera convertit. Et qui duo populi, ex Solonis Lycurgiq; institutis, cunctis aliis præstabant: bello inter se, invido concursu certantes, ad parem usque exitij finem pervenerunt.

VIII. Carthago quoq; opulentissima quondam omnium penè urbium extitit: cujus imperium quotidiè augebatur terra mariq;. Et jam Hispaniam, Siciliam, & maximam Italiæ partem subegerat: compuleratque Romanos: ut jam pro mœnibus

tuendis solliciti essent. Verùm tot rebus secundis confluentibus intestina discordia ac seditio adeò civium animos pervasit: ut parvo tempore non modò spem imperij totius orbis terrarum, & quæcunque tot præliis adepta fuerat, amiserit; sed propriam etiam libertatem: compulsaq; tandem est ei populo servire: cui omnium judicio imperasset: si concordes inter se cives fausta feliciq; fortuna uti scivissent.

IX. Regesq; etiam Orientales dum inter se convenerunt, concordesque extiterunt; victoria semper potiti sunt. Verùm cùm consanguinei Reges mutuo odio flagrarunt: omnes Orientales regiones à Romanis subactæ sunt. *Francisc. Patrit. lib. 8. de regno, tit. 14. pag. 537.*

X. Gallia, priusquam à Romanis subacta esset, in Civitates ita distincta erat (sicut ex Cæsaris Commentariis liquet) ut societate inter se omnes junctæ essent: & certo anni tempore publicum gentis Concilium agerent; in quo de summæ Reipublicæ causis, & negociis deliberabant. Porrò ante adventum Cæsaris, divisa erat Gallia in duas potissimùm factiones. Harum alterius principes erant AEdui; alterius Arverni; quibus adjuncti erant Sequani. Hi ergo, quasi parum parti utriq; domi armorum belliq; esset, Germanos, ductore Ariovisto, illi Romanos ad auxilium partium excivêre. Cæsar Galliam ingressus, cùm has contentiones, quæ ultrò inter concordes struendæ erant, inter discordes opportunas suis rationibus judicaret: studiosè illas aluit & auxit: donec universam Galliam Romano Imperio adjungeret. Quam in provinciæ formam redactam, ut ditissimam omnium provinciarum, Romani existimabant: ita ex ea ingens vectigal capiebant. Itaq; ex quo in jus Romanorũ concessit: tanta tributorum & fœnoris sævitia à præsidibus Romanis vexata est: ut seditiones execrari & pristinæ libertatis meminisse sæpiùs cogeretur. Sed latrociniis & rapinis honestum titulum Romani prætendebant; nimirum, egestate atque inopia Gallos in obsequio ac fide continendos: ne adversus Romanos, multis bellis expertos, ac sæpe etiam victos, rebellionem meditarentur. En seditionum fructus. *AntiMachiavellus lib. 3. pag. 791.*

CCXVII.

DIuturna bella tandem alterutrius partis calamitas finit: etiam quæ priùs neq; ratio, neq; æquitas terminare poterat. L. Danæus in Aphoris. polit. p. 110.

EXEMPLVM.

Sic primum bellum Punicum est finitum: in quo semel quinqueremibus ex utraque parte ampliùs quingentis, iterum non multò minùs quàm septingentis invicem pugnatum fuit. Amiserunt in eo bello Romani quinqueremes septingentas, cum illis, quæ diversis naufragiis perierunt; Carthaginienses verò circiter quingentas. *Polyb. lib 1. pag. 87.*

Bella

CCXVIII.

Bella sine obedientia militari sunt infelicia. Sæpenumero contigit, paucorum militum contumacia, maximas copias fuisse deletas. Quamobrem parendum est Imperatori à milite: etiamsi in ipsas tormentorum fauces iri sit jussum: quando & Dux ipse ad certa sæpe pericula primus feratur: primusq; , ubi necessitas vocaverit, hostem feriat, & vallum ascendat. *Ioh. Iov. Pontan. lib. 5. de Obed. pag. 45. b. 46.*

Fortitudo militaris absq; obedientia, temeritas quædam est: & exercitatio ipsa plerunq; periculosa. At contrà re ipsa compertum est: magnas sæpe res, quanquam parùm exercitato milite, tamen quia dicto parens esset, feliciter fuisse gestas. Imò in quo exercitu contumacia non est: in eo vix oriri seditio solet. Idem pag. 47.

Profectò maximas copias, & è cujusq; modi hominum genere compositas, sola obedientia constare diu facit. Idem pag. 48.

Evagrius Græcus autor, rectissimè & verissimè scripsit: *prudentia Ducum, & obedientia disciplinaq; militum, bona ingentia effici solere. Quòd si unum ab altero destituatur: claudicare utrumq;: & isto præstātissimo jugo dissoluto, omnia everti atq; cōturbari. Philip. Camer. Centur. 2. Operar. succis. cap. 22. pag. 125.*

Corrupta

Corrupta disciplina inter milites, præsertim errones & tyrones, quàm immensa damna sequantur: optimè intellexit & perpendit Ferdinandus Hispaniæ & Arragoniæ Rex prudentissimus. Is enim longa experientia bellorum edoctus, dicere solitus fuit, ut Gomezius scribit: delectus, qui ex ignotis & vagis hominibus haberentur, perniciem potiùs, quàm utilitatem, in Rempublicam inducere. Nam obscuros illos, & immodestos, atq; impuros homines, pessimisque exemplis famosos, quocunque accederent, ex rapto vivere, vicos & agros miserè vastare, infimam plebem & rusticos homines affligere, milleque alia scelera patrare. *Idem pag. 128.*

Militem negligentem, & imperij contemptorem, tum alia multa, tum maximè tria hæc faciunt: nimia Ducis indulgentia: assidua à labore remissio: defraudataq; stipendia. 1. Cui enim plus æquo indulgetur: is indulgentiam in licentiam vertens, assvescit rapere, violare: cum hoste colloqui: prædari ex pacato: quem ubi continere Imperator voluerit: aut contemnet imperium: aut ad hostem transfugiet. Difficile est enim, ut ad continentiam redeat: qui assvetus diu sit fœda facere. 2. Remissio quoq; multa à laboribus, & nimis delicatum ocium, corporis animique vires emolliunt, atq; imbecillas reddunt: quæ ubi per desidiam consenuêre: quis, nisi invitus, capesset jussa? Tunc arma gravia videntur: tunc labor ac locus omnis asper atq; arduus: ipseq; hostis, etiam non expectatus, formidolosus est. Quamobrem assiduè exercendi sunt: ut alacriores sint ad imperata facienda, laboresque suscipiendos: atq; adeundis periculis magis prompti intentiq;. Etenim corpora ipsa exercitata, ubi laborandum fuerit, minùs deseruntur viribus: quin robur majus adest: & vires ipsæ integriores sunt: quæ vel augeri exercitatione

ſolent. 3. Et quoniam mercenario nunc milite utimur: ubi defraudatum ſe ſtipendio ſuo ſenſerit, negariq; mercedem viderit: tantas concipere animo turbationes ſolet: ut licet ſæpiùs juſſus, antè patiatur in ipſis caſtris inſultare hoſtem: quàm capere arma velit. *Sæpe ex hac indignatione & ira exorta ſeditione, Duces ipſi fuêre à ſuis militibus aut in caſtris cæſi: aut in acie deſerti.* Quod ne accidat: Imperatorem providere oportet atq; adniti: nullaq; ratione committet: ut militib. locus aliquis ad inobedientiam relinquatur. Quocirca prima, ac maxima, & militis & legati virtus, & qua quotidie opus ſit, & in rebus quibusq;, terra ac mari gerēdis, obedientia eſt. *Idem Pontan. pag. 47. b. 48. a. b.*

Præſcripta igitur Imperatorum planè ſervanda ſunt: nec committendum: ut, cujus fortitudo non deſideratur, deſideretur obedientia. *Idem pag. 46. b.*

EXEMPLA.

I. Carmeniola Franciſcus, qui patrum noſtrorum memoria militarē diſciplinam reſtituit, militem ab obedientia maximè probabat.

II Quanta verò ſeveritate à Romanis maximè Imperatoribus animadverti in eos ſolitum ſit, qui imperij contemptores eſſent: tum alia permulta, tum hoc docere nos inprimis poteſt; quòd Aulus Manlius Torquatus filium, quanquam victorem, tamen quia contra imperium ſuum in hoſtem pugnaſſet, ſecuri percuti juſſit.

III. Quantum etiam obedientiæ ſtudium in legatis ipſis fuerit, & quàm diligens eorum, quæ imperata eſſent, obſervantia, hoc monemur exemplo. Publius Sulla, quem in obſidione Dyrrhachiana diſcedens Cæſar caſtris præfecerat, dum cohorti laboranti auxilio venit, & Pompejanos facilè repellit, ſuos fugientem hoſtem inſequentes revocavit, cohorte liberata contentus. Et quanquam plerique exiſtimarent: ſi fortunam fuiſſet ſecutus: potuiſſe eo die finiri bellum: à Cæſare tamen conſilium ejus reprehenſum non eſt: quòd aliæ eſſent Legati, atq; Imperatoris partes: cùm hic liberè ad ſummam conſulere rerum debeat: ille agere ad præſcriptum omnia. Quòd ſi prælio decertaſſet cum Pompejo: Imperatorias ſibi partes ſumpſiſſe videri poterat: cùm Legatus fuiſſet in caſtris relictus.

IIII. Ferdinandus cùm ad Sarnum fluvium caſtra haberet: hoſtis verò partim intra oppidum, partim in ſuburbio copias ſuas collocaſſet: parumque abeſſet à circumſeſſo: conſilium cepit adoriundi eos, qui pro ſtatione erant. Itaq; juſſo peditatu latera montis de tertia vigilia occupare, & ſigno dato inde decurrere; ipſe albeſcente

cœlo, effractis portis, quæ ad caput amnis obstructæ erant, aliquot turmas immisit: & quid agi vellet imperavit. Equites peditesque hostem imparatum nacti, ad prædam convertuntur: qua capti, dum nihil ad præscriptum agunt: hosti perterrito, ac desperatis rebus jam de fuga cogitanti, tempus dant ad arma capienda, aciesque instruendas. Qua è re tanta rerum commutatio facta est: ut nihil Regis præsentia, nihil peritia rei militaris profuerit: quò minùs, urgente hoste, in fugam verterentur omnes: magno accepto detrimento. At ejus prælij, quod biennio pòst in Appulia factum est, cùm Ferdinandus, verso in fugam hoste, in locum iniquum successisset, non magis virtute militum, quam obedientia, victor fuit. Hoc prælio confecto: & Troja capta: cùm ego Tribunum quendam, strenuum virum, & rei militaris peritum, graviùs increparem: quòd peditatu superiores, equitatu propè pares, loco nobis iniquo, per ignaviam victi essent: sane, inquit, obedientia militum, quàm fortitudine, victi sumus: toto enim prælio neminem unum è militibus, Ducibusque vestris, nisi ad præscriptum agentem, animadvertimus: quæ res omnium animos consternavit.

V. Legimus Q. Tullium Ciceronem graviter à Cæsare fuisse increpitum. Hunc ille cum legionibus, Ambiorigem insecuturus, & hostium fines populaturus, castris præfecerat, relicta cum eo legione quartadecima; quæ esset præsidio impedimentis: quæ ad Vatucam contulisset: imperaveratq; ut ad adventum suum omnes castris cõtineret. Cicero sex dies tanta diligentia servavit Cæsaris præceptum: ut ne calonem quidem extra munitiones exire pateretur. Septimo tamen, diffidens Cæsarem, quo dixerat, die, affuturum, quòd longiùs progressum eum audierat, neque ulla de reditu illius fama afferebatur, simul permotus vocibus hanc patientiam inculantium, & penè obsidionem appellantium, ratusq;, dispersis ac penè deletis hostibus, in millibus passuum tribus, nullum damno locum esse: quinq; cohortes frumentatum in proximas segetes misit. Quibus in frumentatione occupatis: Germani equites, qui cis Rhenum transierant, interveniunt: & quo venerant cursu, in castra irrumpere conati, parùm abfuit, quò minùs illa caperent. Reversus Cæsar, Ciceronem, ut dixi, increpuit: questusq; est, quòd cohortes statione præsidioque emissæ fuissent: ac ne minimo quidem casu locum relinqui debuisse. Nam dum clamoribus militum commovetur: immemor præcepti factus, penè cum tota legione cæsus, castrisq; exutus esset.

VI. Nicolaus Picininus de nimia indulgentia, usus est milite adeò incontinente: ut quamvis edicto id caveret: & multos sæpe supplicio afficeret: nunquam mercatoribus ad castra satis tutus esset accessus. Itaque inopia necessariarum rerum semper laborabat.

VII. At Scytarum Dux Tamorlanus, qui omnium, quas aut legimus, aut audivimus, maximas duxavit copias, nulli rei magis, quam obedientiæ militum studuisse dicitur. Itaque exercitum eò usq; continentem habuit: ut castra ejus mercatorum plena semper essent: abundarentq; omnis generis rebus. De quo fertur fama: gregarij cujusdam militis, qui vendenti mulierculæ lac furatus esset, statim gladio per pectus demisso, viscera aperiri jussisse: & è ventriculo lac excuti nondum coctum. Usq; adeò passus nihil est impunè fieri à militibus adversus ea: quæ ipse præscripserat.

VIII. Cyrum dicere solitum accepimus: præcipuum militis munus esse, parere superioribus.

IX. Urbinatem Fridericum, & virum & Ducem prudentissimum, ipsi scimus, nulla à re alia militem magis probare solitum: quàm ab obedientia. Id enim esse bene rem gerere, milite pro imperio bene uti.

X. Teipſum dicere, Roberte (Princeps Salernitane) memini: malle elatum atque incontinentem militem tranſire ad hoſtem: quàm in caſtris tuis morari. Intelligis enim, nihil prius debere Imperatorem ab illo exigere; neq; utilius quicquã poſſe illum Imperatori præſtare: quàm ut ſe gerat quàm obedientiſſimum.

XI. Minutius declarare nobis poteſt: quanti ſtare ſoleat: ubi minor Dux ſuperbia elatus, majores, quàm quæ ſuæ ſunt, vindicare ſibi partes voluerit. Is ob æquatam cum Dictatore Fabio poteſtatem elatior factus, dum ferox, inſultanſq;, manum cum hoſte conſerit: vix è manibus Annibalis, à Dictatore ſubſidium ferente, ereptus, atque à cæde liberatus eſt. *Idem Pontanus locis priùs citatis.*

CCXIX.

Bella, in quibus non ſit una communis deliberatio, ſed rem oportet deferri ad multas civitates, non poſſunt eſſe diuturna. Peuc. in lect. Chron. 4. Cal. Quint. Anno 1572.

Uſu compertum eſt, & idipſum ratio docet: ea quæ ex multorum voluntate pendent: nunquam felicem exitum habere. In Hypomneſ. polit. Gvicciard. part. 2. pag. 98.

Mea ſic eſt ſententia, ut exiſtimem, eum, qui ſolus in poteſtate habet decem hominum millia, magis eſſe metuendum: quàm decem confœderatos: qui ſinguli ſenis millibus præſunt. Nam quia nullius hic eſt præcipua vel ſingularis autoritas: multa quotidie in diſceptationem incidunt: & antequam aliquid conſtituatur: prætereunt ferè occaſiones. *Philippus Cominæus in Comment. de reb. geſt. Lud. & Car. lib. 2. pag. 50.*

EXEMPLUM.

Hoc ferunt argumento Carolum Imperatorem ſibi deſpondiſſe victoriam in bello Germanico de confœderatis Smalcaldicis: cùm ad Ingolſtadium, poſtquam primus feruor & ardor animorum deflagraſſet, ſtetiſſe dicitur in colle, & inſpectaſſe exercitum, & interrogaſſe, an hi omnes eſſent Germani? Cùm reſponſum eſſet, eos o-

mnes esse Germanos, respodit: paulò pòst deerunt eis sapientia & pecunia. Et illa ipsa de Peloponnesiis inculcavit suis civibus Pericles, defuturam eis sapientiam, cùm diversæ copiæ simul essent. Dicebant enim sententiam non solùm principes: sed etiam legati: & veniebant legati ex civitatibus: qui bellum nunquam antea viderant. Et planè apud nos fiebat hoc, quòd Lacedæmonij inculcabant suis: futurum, ut principia ferventiora essent, postea paulatim segnescerent: sicut mora franguntur & languefiunt animi. **Behalt dieselbe** deliberationē: quia planè fuit Caroli tale judicium de Germanis, quod Periclis. *Peucer. ut suprà.* Landgravius etiam ipse dixit: Ego nunquam suadeo hoc bellum: quia non succedet noster conatus: eò quòd non regatur uno capite aut consilio. *Philip. in Loc. Manl. pag. 261.*

CCXX.

Bella civilia inter populares nata non deponuntur, nisi patria funditus eversa.

Seditione semel irritati, ac mutuis injuriis lacessiti cives, vix, ac ne vix quidem prius conquiescunt: quàm parte una ab altera prorsus extincta. *L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 21.*

Semper odia sunt majora in bellis civilibus. Majoribus odiis, majore acerbitate animorū, suscipiuntur & geruntur bella civilia, quàm alia bella. *Peucer. in lect. Chron. die 20. Iunij, Anno 1573.*

Sæpè ex æmulatione nascuntur odia intestina: quæ aucta & confirmata restingui, nisi alterius, aut interdum utriusq; partis interitu, non possunt. Sunt enim semper & firmiora & pertinaciora odia intestina inter cognatos genere & familiis, inter Principes generis & familiæ ejusdem: sicut omnia exempla ostendunt: & plerunq; ita inflammantur:

ut odia

ut odia non tollantur: nisi pars alterutra intereat: & extinguuntur odia non nisi morte partis alterutrius: Wie man sicht die atrocia vetera & recentia exempla ante oculos. *Odia intestina plerumq; sunt implacabilia. Idcirco si in bella civilia erumpunt & exardescunt illa intestina bella: longè majore odiorum varietate, acerbitate & pertinacia geruntur: quàm alia quæcunq;.* *Idem 4. Cal. Quint. Anno 1572.*

Crudelissima sunt omnium bella civilia: & tantò crudeliora: quantò illi, à quibus geruntur, aut sanguine, aut vinculo cognationis alio se attingunt. Idem ibid.

Nulla sunt tristiora bella, post bella barbarica, bellis civilibus.

Constat nulla bella majori cum animorum contentione & crudelius geri: quàm quæ inter fratres & cives exoriuntur. Acutiùs enim feriunt & vulnerant animos injuriæ: quæ ab ijs inferuntur: quos nobis nihil non debere putamus propter summam, quæ nobis cum illis est, conjunctionem. Et ut Aristoteles scribit, qui immensum aut immodicè amant: ijdem immodicè oderunt. Accedit autem aliud multò gravius: quòd odij & iræ vehementia abrepti utrinq; ad externa auxilia confugiunt: &

ſæpè hoſtes patriæ veteres adducunt: quorum armis & ipſi utrinq; opprimuntur: & communis patria diſcerpitur. Fit ergo, ut qui cives & fratres ferre noluerunt, poſtea exteros Tyrannos & horum ſatellites, omnis nequitiæ miniſtros, ferre cogantur. Et impletur tunc illud Chriſti: Omne regnum in ſe diviſum, deſtruitur. Rodolph. Gualth. in Luc. cap. 3. Homil. 31. pag. 82.

Civilia bella hominum manſuetam priùs naturam efferant: & vicia crudelitatemq;, in fortitudinem & virtutum nomina magno errore commutant. *L. Danæus in Aphoriſ. polit. pag. 18. ex Thucyd. lib. 3. pag. 100.*

Ideo verè dicitur: bella civilia eſſe πάντων αἴσχιστα, καὶ χαλεπώτατα, καὶ ἀνοσιώτατα, ἔχθιστα θεῷ καὶ ἀνθρώποις: turpiſſima, difficilima, & omnium ſceleratiſſima, ut ita dicam, inviſa Deo & hominibus. Et nota eſt imprecatio adverſus eos, qui movent bella civilia, apud Homerum lib. 9. Iliad.

ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου, ὀκρυόεντος.

Ille ſit bannitus perpetuò, excluſus ab omni cõmunione, ex ſocietate (Das heiſt ἀφρήτωρ, quia φρατρία erat vinculum commune, quo qui ad eandem tribum pertinebãt, inter ſe devinciebantur & conſociabantur) à communibus legibus, & ſacris, & omni communi jure, ille, qui expetit civilia bella.

Legibus, & ſacris, & iure excluſus ab omni
Cognato ſit: qui civilia concitat arma. Peucer. ut ſuprà.

Vel ſic: *Impius in patriamq; ſuam, legesq;, Deumq;*
Eſt: quicunq; cupit civilia bella movere:
Immani quæ mox funeſtant omnia cæde:
Et ſacra & leges abolent in pace verendas.

Euripides in Phœniſſis ad Iocaſtam matrem: Quàm miſera res eſt odium inter domeſticos, & quàm difficilè reconciliantur.

Herodotus in Vrania de Athenienſibus nolentibus certare cum Spartanis de Imperio, ne Græcia periret: ςάσις ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κακόν ἐστι: ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. Inteſtina ſeditio tantò deterior eſt bello, quod concorditer geritur: quantò bellum deterius eſt pace.

Summum, Brute, nefas civilia bella fatemur:
Sed quò fata vocant, virtus invita ſequetur.

EXEMPLA.

I. Bella civilia conſumpſerunt vires Græcorum, & Græciã miſerè vaſtârunt. In bello Peloponneſiaco multæ urbes funditus deletæ ſunt. Multi cives interfecti, & extincta naturali ςόργῃ ſævitiam exercuerunt cognati in cognatos. Attica civitas incidit in triſtem ſervitutem: muri diruti ſunt ad cantum tibiarum: & impoſiti Vrbi triginta Tyranni; qui præcipuæ nobilitatis cives interfecerunt. Poſtea bellum Spartanorum cum Thebanis valde fregit vires Spartanorum. Demum exortum eſt bellum ſacrum: in quo cùm attraxiſſent Philippum Macedonem civitates: exhauſtæ viribus oppreſſæ ſunt triſti ſervitute.

II. Cùm inter duos fratres, Hircanum & Ariſtobulum, de regno & ſacerdotio lis exorta in bellum civile exarſiſſet: utrinque ad externa auxilia concurſum eſt. Et Hircanus quidem à fratre ejectus, primùm ex Antipatri Idumæi conſilio ad Aretam Arabiæ Regem confugit: qui etiam collectis copiis illum in regnum reducere conatus eſt. Ariſtobulus autem Scaurum Romanum Imperatorem munerib. attraxit: ut ipſius defenſionem ſuſciperet: qui res Aretam terruit: ut dimiſſo exercitu in Arabiam ad ſua rediret. Non multò pòſt, cùm Pompejus Magnus à debellato Tigrane Damaſcum veniſſet: hunc quoque Ariſtobulus magnis muneribus in partes ſuas pertrahere ſatagit. Adeſt & Hircanus: & ipſe etiam Romanorum auxilia implorat. Ariſtobulus, quòd pactis non ſtaret, Pompejum commovit: ut Vrbem irrumpreet: & templo ſimul per vim & nõ ſine horribili Iudæorum ſtrage occupato, in Sanctum Sanctorum ingrederetur: & ea ſpectaret: quæ nemini, præterquàm ſummo Pontifici, videre licebat. Et Hircano quidem Pontificatum conceſſit: ſed corona uti prohibuit. Itaq; ſceptrum tunc à Iudæis ablatum fuit: & regnum ſibi in illos vendicarunt Romani Ariſtobulus autem à Pompejo Romam miſſus eſt ad triumphum: ubi ex carceribus elapſus, & in Iudæam reverſus, novos tumultus excitavit: ſed mox iterum captus à Gabinio, & Romam remiſſus, atq; illic veneno occiſus eſt. At hujus filius Antigonus adverſus Hircanum patruum Parthos excitat: qui Vrbem occuparunt & diripuerũt: Hircano autem capto aures abſciderunt: ne unquam ad Sacerdotium redire poſſet: Antigonum verò illi ſubſtituunt. Hunc cùm vix tribus annis regnaſſet, obſidione premunt Soſius & Herodes: & tandem captum Antiochiam transmittunt ad Antonium:

qui eum trucidari curavit: Iudææ autem regnum ex Romanorum beneficio Herodi cessit. Quia verò Parthi prioris victoriæ fiducia & prædę spe accensi, non cessabant in Syriam crebras excursiones facere: Romani per totam illam provinciam præsidia disposuerunt. *Rodolph. Gualth. ut suprà.*

III. Civile bellum inter Marium & Syllam exortum, urbem & universam Italiam civium sanguine implevit. Nam cùm invicem uterque Roma potitus esset: fœdum in modum alter in alterius amicos victoriam exercuêre. Ita multi innoxij atq; illustres viri proscripti & interempti sunt. Sed inter ea, quæ eo bello contigerunt, maximè memorabile & lugubre fuit: quòd prælio, quo apud Ianiculum adversum Cinnam pugnatum est, ignorantes concurrerunt duo fratres: alter ex Pompeij exercitu: alter ex Cinnæ. Pompejanus victor cùm occisum à se hostem spoliaret: agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei extructo, ipse supra rogum se transfodit: & eodem igni consumptus est. Sed multo etiam plures mortales omni genere calamitatis absumpsit funestum illud inter Pompejum & Cæsarem accensum bellum: mox ab Triumviris, Octavio, Antonio & Lepido, adversus Brutum & Cassium continuatum: demum inter Octavium & Antonium finitum. Triginta duos annos duravit hoc bellum: & tam latè fusum est: ut totum propè orbem, quam longe patebant Imperij Romani fines, commoverit. Tantam certè cladem inflixit: ut ab initio ejus usq; ad quartum C. Cæsaris Consulatum, centum septuaginta millia civium Romanorum consumpserit. Et quota hæc fuit pars eorum, qui & postea, & per reliquam Italiam, atque omnes provincias, extincti sunt? Ita tum bellis civilibus tantum sanguinis perditum: tot hominum millia perierunt: ut eorum numerus iniri non posset. Sed inprimis atrox & intestabilis societas fuit: quam inijt Octavius cum Antonio & Lepido: qui se Triumviros Reipublicæ constituendæ cum summo imperio in quinquennium renunciarunt. Nam cùm proscriptionem ac cædem inimicorum civium edi vellent: ut inimicos ulciscerentur: amicos quoq; prodebant. Cæsar cùm pro Cicerone servando aliquandiu certasset: eum tamen destituit: ut sævitiæ & odiis Antonij gratificaretur: cùm ei vicissim Antonius L. Cæsarem avunculum suum, quem Octavius oderat, condonaret: Lepidus Paulum fratrem. Qua permutatione quid immanius fuit, cùm non secus occiderent, quos traderent, quam quos accipiebant? Et igitur proscriptione, Triumvirorum juxtà amici ac inimici, plurimi Equites, 130. Senatores interempti sunt. Sed ne Antonius quidem tantam immanitatem, cujus præcipuè autor erat, inultam tulit. Nam contracto adversus Octavium bello, navali prælio ad Actium victus, seipsum gladio transegit: sævitiam in Ciceronem & alios sæpiùs expertam in semetipsum vertens. His bellis ita sunt fractę vires Romanæ: ut postea peregrinarum gentium exercitus conducere Romani coacti sint.

IIII. Porrò triginta duos annos intestinis dissidiis laceratum Imperium Romanum nemo mirabitur: qui legerit inter duas in Gallia familias, Aurelianensem & Burgundicam, totos sexaginta annos, duas propè hominum ætates, perpetuis bellis certatū. In quibus nihil sævitiæ omissum est, præsertim à Parisiēsibus: qui Burgundi partes fovebāt. Illi Conestabilem, illi Cancellariū Galliæ obtruncarunt: & utriusq; corpus plurimis ludibriis vexatum passim per vicos raptarunt. Illi multos præterea, Proceres, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & tria ferme millia illustrium virorū custodiis extracta, crudeliter mactarunt. Dux sævienti turbę Capiluchius sese obtulit, Parisiensis carnifex. Sed earum quoq; partium fautores, crudelitate nondum exple-

ta, Anglos in Galliam vocarunt; qui ea propè potiti sunt: Carolum VI. adversus filium, Gallorum alteros in alteros, armarunt. Imò, ne quid inausum relinquerent: supplicia quoq; in defunctos composuêre. Nam extortis à Papa bullis, Aurelianensis domus clientes excommunicationibus atq; interdictis mortuos juxtà ac vivos persequebantur. Nam si cujus Aureliani, seu is morbo, sive in prælio, seu in vinculis, mortuus esset, corpore potirentur Burgundici: sepultura prohibebant. Itaq; in exquilias insepulta cadavera lupis & feris obijciebantur. En præclaros fructus bellorum civilium: quæ ubi semel efferatis odio animis in morem venêre: in scelera quamvis immania & nefanda prorumpunt. *AntiMachiavellus lib. 3. pag. 366. 367. 368.*

CCXXI.

Bella constant celeritate. Laudatur autem non præceps festinatio: sed consulta celeritas: de qua dicit sapiens historicus Salustius: Postquam consulueris, maturè facto opus est. Ego non laudo cœcam & inconsideratam festinationem: sed laudo celeritatem, postquam de re satis diu multumq; deliberatum est. *Strig. part. 2. Chron. pag. 178.*

Multùm prodest in bellis celeritas: ne detur spacium perterrefactis hostibus sese rursus colligendi. Philip lib. 2. Chron. pag. 69.

Sæpè plùs in rebus gerendis profuit celeritas: quàm magna potentia. Peucer. in lect. Chron. die 10. Maij, Anno 1572.

Apud Xenoph. 6. ἑλληνικῶν dicitur: πολλάκις τὸ τάχος μᾶλλον τῆς βίας διαπράττεται τὰ δέοντα: *Sæpe res necessariæ celeritate magis, quàm vi efficiuntur. Idem ibid.*

In bellis qui priùs instructus & paratus prodit, magnas hosti commoditates eripit: & metũ inijcit. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 29.

Celeritas Ducis in bellis, & in exequendo, magna commoda affert. Idem pag. 19.

Celeritas in exequendo, est causa maxima victoriæ: eademq́ terret plurimùm hostes. Idem pag. 42.

Celeritas exequendi magnum hostibus terrorem nostri adfert: & nobis victoriam de hoste imparato parit. Idem pag. 132.

Celeritas Ducis & iter perfectum, priusquam sperari posset, illi imparatum hostem, & qui facilè vinci poßit, obijcit. Idem pag. 148.

In hostico quidpiam occupare cupienti, est festinatione, non procrastinatione opus: ut imparatos hostes opprimat. Idem pag. 153.

Celeritas in Duce summa laus. Idem pag. 154.

Lucanus: *Tolle moras, semper nocuit differre paratis.*

EXEMPLA.

I. Iulius Cæs r interrogatus, quomodo tantas res perfecisset, respondit: μηδὲν ἀναβαλλόμενος, nihil procrastinans. Quod Lucanus hoc versu reddidit:

Nil actum credens, si quid superesset agendum.

II. Et reprehenditur Annibal: quòd post captam Capuam non obsedit urbem Romam.

III. Plurimùm Græcis rebus contra Persas profuit celeritas: quòd hostibus perterrefactis non concesserunt spacium respirandi, recolligendi animum, vires. *Philippus & Peucerus ibidem.*

IIII. Belna & Virodunum, oppida Burgundiæ, defectionem à Carolo fecerant. Sed ij, quorum præsidijs oportebat ea teneri, non fuerunt statim ingressi; & spacium dabant nostris contrahendi copias. Et quo die nostri Virodunum petebant; illi quoque se receperunt eò, circiter sexcenti; ut Belnam inde profecti tuerentur. Quòd si nulla interposita mora fuissent progressi; recuperassent illam dubio procul; & a nobis facilè defendissent: verùm inopia consilij, per noctem ibi commorati, & circumfessi à

nobis, vi capti fuerunt: atq; ita Belnam & quicquid erat reliquum, absq; contentione recepimus. His rebus omnibus tunc interfui. *Philip. Cominaeus in Comment. de rebus gestis Lud. & Car. lib. 9. pag. 278.*

V. Thucydides mox in fronte libri quinti, *pag.* 150. commemorat, Athenienses post finitas inducias non diu cessasse: sed Cleone duce mox impressionem in terram hostilem fecisse; & primo mox impetu Scioniam & Toronem expugnasse: atq; ita Lacedæmonios, qui nondum arma induerant, prævenisse.

VI. Ita ijdem Athenienses summa celeritate Cytheram & Thyream occuparunt: ut est apud Thucyd. *lib. 4. pag.* 124.

VII. Pari modo & Syracusanos vicerunt. *Thucyd. lib. 6 pag.* 209.

VIII. Tali usus est celeritate Annibal in traijciendo Rhodano; quo facto magnum hostibus incussit terrorem. *Vide Polyb. lib* 3. *pag* 238. 239, 240.

IX. Ita Philippus vicit Elienses; idq; Peloponnesijs factum mirabile visum fuit: fama eodem tempore & adventum Regis & victoriam nunciante. Pari celeritate ipsam Psophidiam urbem cepit. *Idem lib. 4 pag.* 388. 489. 390. Tali festinatione Thermum quoq;. *Idem lib. 5. pag* 415.

CCXXII.

AD plebem in officio continendam nihil est utilius: quàm externis bellis implicari. Iohan. Bodinus lib. 4. de Rep. cap. 1. pag. 604.

Bellum externum contra civilia salutare.

Ut pace domi ac tranquillitate fruamur: bellis externis implicari oportet. Idem lib. 5. cap. 5. pag. 880.

EXEMPLA

I. Quæ potissima ratio fuit, cur Scipio Africanus junior Carthaginem deleri nollet: ne, si bellum adversus hostes nullum esset: cum civibus esse inciperet.

II. Quam etiam ob causam Onomademus Chiorum Imperator, pacata Republica, ac seditiosissimis quibusq; cæsis, aut exilio pulsis, reliquis parcendum esse decrevit; ne, si domi hostem nullum haberent: amicis bellum inferrent. *Idem pag.* 604.

III. Hoc unum adversus improborum civium conjurationes ac seditiosos cœtus remedium salutare, Romani non modò utile, sed etiam necessarium esse duxerunt; qui, ut minimùm ab externis bellis conquievissent, civilibus premebantur. Cùm enim aliquando in ipsius Urbis visceribus Patres cum plebe capitalibus odijs inter se contenderent: hostis in Capitolium invasit: repentè cives ad concordiam adducti hostem

repulerunt. Rursus parta pace cùm in civiles discordias relapsos intuerentur Vejentes: Romanos agros vastare ceperunt: repentè civilis motus conquievit: ut hostes propulsarent. Quamobrem cùm Latinorum ac Hetruscorum nationibus perceptum & planè cognitum esset: populum Romanum non nisi à seipso vinci posse: simultates & odia in civitate clàm seri oportere decreverunt. Sic enim Livius *lib.* 2. scribit: Principes Hetruriæ populorum fremebant æternas esse opes Romanorum: nisi inter semetipsos sæviant: id unum venenum, eam labem civitatibus opulentis repertam: ut magna imperia mortalia essent. Atq; ita planum est, Rempublicam Romanorum nulla re magis floruisse, quàm arte militari: sine qua non modò Imperij fines augeri, sed ne stare quidem potuissent. Pleni sunt Græcorum ac Latinorum libri: quibus perspicitur, Senatui populoq; Romano id unum propositum fuisse: ut perpetuis bellis cum hostibus cives implicarent. Sed quoniam nec injuria bellum inferre cuiquam fas esse putabant: nec subactis finitimis, & auctis opibus quisquam Romanos lacesseret impune: incredibili virtute & animi fortitudine socijs ac fœderatis illatas injurias ulcisci, ac tyrannide oppressos liberare proposuerunt: ut nec materia belli honesta deesset: nec inertia cives ac desidia diffluerent: aut sibiipsis bellum inferrent.

IIII. Nec verò motus civiles Hispanorum aliter sedari potuerunt: cùm absente Carolo V. Imperatore novum sibi Regem creavissent: quàm Gallorum exercitu in Cantabriam & Navarram irruente: quas regiones Galli occupaverant. Sed Hispani repentè conciliatis animis hostiles impetus represserunt: & amissa recuperârunt.

V. Quid Angli? num portum totius Normaniæ provinciæ munitissimum ac opulentissimum occupaverant, totamq; provinciam crudelissimè populabantur, finitimas provincias ac regnum ipsum appetentes, nisi arma civilia Galli in communem hostem convertissent? Mox enim fusi ac fugati domum se receperunt: nec priùs in Galliam seredituros decreverunt: quàm civilibus seditionibus quassata Gallia faciles aditus ad se invadendum aperuisse videretur. *Idem pag.* 880.

VI. Mirum videri debet nemini: si plura bella Romani gesserunt, quàm cæteri legerint: plures provincias confecerunt, quàm alij concupierint. Ergo prolatis usq; eò imperij finibus: ut jam nulli hostes, quos contra bellum gererent, superesse viderentur: mutuis armis & animis conflixerunt: ac potissimùm Cæsar & Pompejus, uterutri imperaret: quod bellum Ciceroni pium ac necessarium visum est, civibus tamen exitiabile, nisi Pompejus vicisset: calamitosum, etiamsi vicisset. Crudelior tamen Triumviratus: postremò copijs omnibus & opibus Imperij maximis cùm ad Actium pugnatum esset: Augustus adepta victoria, & cum populis omnibus pace pacta, tametsi exercitu nihil amplius egere videretur: nihilominùs tamen quadraginta legiones in provincias Imperii, ac potissimùm in fines ferocissimarum gentium dispersit: ut assiduè militari disciplina cives exerceret: belliq; civilis materiam quàm longissimè ab Vrbe removeret. Qua disciplina tamdiu stetit Imperium Romanum: quoad Constantinus Christianorum Pontificum oratione persuasus, legiones illas ac robur Imperij planè sustulisset. Mox enim sublata militari disciplina, barbaræ gentes provincias omnes Romanorum populari ac vastare ceperunt. *Idem pag.* 882.

CCXXIII.

Princeps minori cum damno extra fines ditionis suæ, quàm intra eos cum hostibus confligit.

Feliciùs geruntur bella in hostico, quàm in patrio solo.

Præstat hostem prævenire, quàm præstolari & opperiri.

Non decet fortem ac magnanimum Principem in imperij sui visceribus prælium committere: si hostes extra fines imperij antevertere possit: aut certè alios exercitus, uno amisso, vel munitissimas ac plurimas arces, quibus sese recipiat, habere oportet: alioqui periculũ imperij ac fortunarum omniũ facturus. *Ioh. Bodinus lib. 5. de Rep. cap. 8. pag. 894.*

Præstat in hostili, quàm in tuo solo & regno dimicare cum hoste. Hoc est consilium Crœsi ad Cyrum apud Herodot. *lib. 1. pag. 41.*

Bellum in hostile solum transferre, quantum possumus, debemus. Nam ea ratione magis terretur hostis: & ad sua tutanda revocatur. *L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 102.*

EXEMPLA.

I. Vt Antiochus, Perseus, Iuba, Ptolemæus Cleopatræ pater, Darius postremus; ac sæpe Reges nostri adversus Anglos.

II. Prudenter Ludovicus Crassus Rex Francorum; qui cùm Imperatorem Henricum unà cùm imperiali exercitu in Galliam adventare audisset, pro suscepto à Rege Pontificis Gelasij patrocinio;exercitum ipse militum ducentorum millium conscripsit: tot enim Suggerius in historiam retulit: & extra fines imperij ad Rhenum usq; finitimas Imperij provincias longè latè populatus hostes antevertit; qua re perterritus Imperator,pacis conditiones arbitrio Regis accepit.

III. Pari fortitudine ac prudentia Philippus Augustus Ludovici nepos, cùm allatum esset Othonem Imperatorem unà cùm Rege Anglorum & Belgarum regulis magno cum exercitu Galliam appetere: arces & oppida præsidio firmavit; deinde extra fines imperij hostes ingenti clade prostravit.

IIII. Ac siquidem Franciscus I. Rex, cùm exercitu ad Papiam amisso in potestatem hostium venit,tantam cladem in Galliæ visceribus accepisset: imperium hoc in extremum sui discrimen venturum fuisse, nemo est (ut opinor) qui dubitet.Quæ cùm in Italia contigissent: detrimenta multò leviora fuêre: quia civibus interim tempus ad animos colligendos & ad vires recuperandas datum est: ut de salute desperandum non esset. *Idem ibidem.*

V. Tale erat & Romanorum consilium navigare scilicet in Africam: & eò omnem vim belli transferre; quò Carthaginenses non de Sicilia solùm, verùm etiam de seipsis & regione sua decertare cogerentur. *Polyb. lib.* 1. *pag.* 40.

CCXXIIII.

IN prælio navali potior est ejus conditio: qui pelagus tenet: & in pleno mari navigat: quàm qui circa littus pugnat. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 108. Est enim navalis certaminis ars & commoditas summa: si per medios hostes præterlabi, ac deinceps in pugnãtes impetum facere possis. Idem ibidem.

EXEMPLVM.

Sic Carthaginensium classis Drepani fuit superior: tum quòd naves eorum velociores erant: tum quòd peritiores ad navigandum remiges: tùm vel maximè, quòd pelagus tenebant: per quod longè lateq; pro eorum libidine discurrere poterant. Sive enim aliqui eorum ab hostibus premebantur: confestim celeritate navium freti, in altum evadebant; ac si fortè insequebantur hostes: in eos plurimæ simul conversæ: eadẽ celeritate circũveniebant; maximasq; inferebãt clades: nonnullas interim naves submergebant. Sive aliqui ex socijs periclitabãtur: confestim sine labore atq; periculo

præsi-

præsidium ferebant, adversis puppibus in altum navigantes. At Romanis magna proximum littus impedimenta afferebat. Siquidem in arcto, neq; refugere, cùm opus erat, neq; seipsos tutari, neq; laborantibus succurrere poterant: & quod in bello navali præcipuum haberi solet, per medios hostes præterlabi, ac deinceps in pugnantes impetum facere, Romanis impossibile erat: tum quòd naves eorum gravissimæ erant: tum quòd remiges maritimarum rerum rudes, & ad navigandum inepti. Consul igitur cùm rem in deterius labi cerneret; navibus partim in littore confractis; nonnullis etiam submersis; desperatis ad extremum rebus, primus omnium fugam arripuit. Circiter triginta naves ex omni classe, quæ huic fortè propinquæ erant, eum secutæ: reliquæ omnes, tres & nonaginta numero, in Carthaginensium potestatem venêre. Præterea copiæ omnes captæ: exceptis ijs, quæ projectis in terram navibus perierant. Adherbal magnam ijs rebus gestis laudem apud Carthaginenses meruit: ut qui singulari prudentia, ac magnitudine animi, omnia feliciter peregisset. Appius verò Claudius à Romanis jurgijs contumelijsq; vehementer affectus: quòd adeò imprudenter se gessisset: quòd rem Romanam summum in discrimen adduxisset: ipse tandem Consulatu abdicatus, summa cùm ignominia, in judicio cecidit. *Polyb. lib. 1. pag. 74. 75.*

CCXXV.

OBservatum est, plerunq; ea navigia, quæ non solùm ad vim inferendam, sed etiam propellendam, viris, armis, maximisq; sumptibus, quasi pelago præ cæteris dominatura, & ad terrorem hostibus incutiendum, constructa fuêre, non tantùm nulli usui, sed potiùs etiam insuper oneri & damno fuisse: quasi DEO & in his molibus insuetatis demonstrante: se omnia eminentia & superba ædificia, sicut olim etiam Gigantes, odisse: & facilè deprimere, & in nihilum redigere posse. Nam ut Herodotus ait: φιλεῖ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν: amat DEUS omnia, quæ modum excedunt, castigare ac circumcidere: cùm pati non possit quenquam se excelsiorem. *Philip. Camerar. Centur. 2, Operar. succis. cap. 27. pag. 159.*

EXEM-

EXEMPLA.

I. Refert Iovius in suis historijs, *lib.* 71. in conflictu quodam inter Gallos & Anglos, duas naves Britannicas, & Gallicam unam, inusitatæ magnitudinis, quam Cordigeram appellabant, cùm harpagonibus connexæ essent, & diu tormentis & facibus dimicassent, tandem uno tempore miserabili exitu conflagrasse: & supra duo millia hominum, aut discerpta tormentis, aut flammis circumventa, aut demum semiambusta, sponte in Oceanum præcipitata, perijsse; totidemq; ferè omnis generis ænea tormenta Oceano submersa esse. Hujus Cordigeræ & Anglicæ navis unà cum viris militaribus interitus, latè & prolixè quoq; describitur ab Huberto Vellejo.

II. Idem accidit nostro tempore (sicut ex Viro fide digno, qui huic prælio interfuit, audivi) in bello illo diuturno inter cognatos Reges, Danum & Svecum. Nam cùm ab universa ferè Danica classe, una Svecica imensæ magnitudinis, & viris militaribus tormentisq; instructissima navis, quam, si rectè memini, Magalem, à Gigante quodam, appellarunt, indagine cincta esset: eaq; diu fortiter sese defendisset: neq; expugnari aut submergi potuisset: tandem fortè igni missili in pulverem incendiarium conjecto, miserè unà cum viris, & toto apparatu bellico & nautico, qui fuit immensus, ustulatam in mari perijsse. Affirmabat autem ille oculatus testis, hanc navem militarem munitæ arcis instar, tam excelsam, & trabibus intermixta lana alijsq; rebus firmam instructamq; fuisse: ut ab omni vi & injuria hostilium tormentorum tuta fuerit: eamq; judicio maritimarum rerum peritorum potuisse sustinere & eludere quosvis hostiles impetus: donec vel in portum appulisset: vel subsidia à suis habuisset: si non vi illa majori, ut dictum est, devicta & submersa fuisset. *Idem Camerar. Centur.* 1. *Operar. succisiv. cap* 26. *pag.* 116. *Idem de eadem re Centur.* 2. *cap.* 27. *pag.* 158. *latiùs ita scribit:* Pugna illa inter Danos & Svecos accidit Anno 1564. d. 30. Maij, quæ ita describitur à Casparo Ensio: Erat inter cæteras naves una, quæ eximia magnitudine, & apparatus insigni copia, omnium admirationem superabat: sic ut multi nullam majorem, ulla hominum memoria, in Septentrionali Oceano visam esse affirmarent. Svecorum Navarchus, qui magnam spem in Magelesa sua (id nomen erat navis) collocatam habebat: omnem vim in præcipuam Danorum navem, Fortunam, convertit; eamq; crebro tormentorum grandine impetit; ut subtus aquam, quatuordecim, in malo verò & antennis, plùs quàm centum ictus inflixerit. Anceps ejus diei pugna fuit: cùm utrinq; gravissima essent & accepta & illata damna. Postero die prælium redintegratur. Danis ab uno latere Oelandia erat: ab altero hostium classis: qui vehementer eos, ut in continentem propellerent, annitebantur. Sed vento converso, Danicæ naves, quæ jam primò pro se æstum marinum habebant, Svecorum ordines perturbant & disijciunt: Magelesa fluctibus allisa, & ab hostibus jactata, in brevia tandem & vadosa eijcitur: ibiq; illatis ignibus concrematur. Captus est Navarchus Svecicus, Iacobus Bagge, Aroldus Trolle regni Consiliarius, & Christophorus Andreæ. Sveci cùm primariam suam navem, qua plurimùm confidebant, flammis correptam fumare, & in favillas redigi cernerent: fugam arripiunt: quas Danicæ naves, cùm & ipsæ non levi detrimento affectæ essent, persequi non potuerunt. Tanta enim tormentorum vi concussæ erant: ut undiq; quasi perforatæ viderentur: atq; ad navigandum inutiles essent. Quapropter in portum ductæ & refectæ sunt. Tanta vis

porrò prætoriæ navis Martis, sive Magelesæ, erat: ut pleriq; affirment; post homines natos majorem mari Balthico non visam; in eamq; omnem Sveci victoriæ spem collocatam habebant. Sed fragilis hæc spes fuit: cùm nihil opere aut manu factum sit; quod non eadem vi, qua constructum est, rursus destrui possit.

III. Scribit Buchananus, Iacobum IIII. hujus nominis, Scotiæ Regem, in ædificationes civitatum & substructiones, magnos sumptus fecisse: ad navium verò fabricationes longè maximos. Tres enim, inquit, eximia magnitudine naves ædificavit, multasq; mediocres; sed omnium admirationem, & sumptus, & apparatus una longè superavit; qua nullum hominum memoria in Oceano majorem viderat: cujus ut prætercam descriptiones, à nostris hominibus proditas, & mensuram aliquot locis servatam: illud satis perspicuè ejus magnitudinem indicat; quòd Franciscus, Rex Galliarum, & Henricus VIII. Rex Anglorum, æmulatione stimulati, cùm uterq; paulò capaciorem navem extruere conati essent: & jam utraq; perfecta, & omnibus rebus ad navigationem ornata, ac in mare deducta: magnitudine sua immobiles, & ad omnem usum incommodæ essent. Eodem modo, sicut paulò pòst ibidem Buchananus refert, illa Scotica immanis navis usui non fuit: sed Hamiltonius classis præfectus re infecta cum ea in Britanniam minorem appulit; ibi ea tanto sumptu ac labore ædificata, sublatis armamentis, in portu Bristonico computruit. *Idem Centur. 2, pag. 159.*

IIII. Similem navem firmissimam describit Hieronymus Osorius: cùm prælium navale Lusitanorum cum Diensibus, qui Mamalucos in auxilium accersiverant, prolixè recenset. Relinquebatur, inquit, una adhuc navis; quæ adhuc expugnata non fuerat. Erat enim altissima & munitissima: & corijs crudis, ut si nostri in eam ingredi vellent, eorum vestigia labarent, obducta: & similiter si faces conijcerent: incendium excitari non posset. Milites in ea dispositi erant permulti: & ad periculum propulsandum viribus & animis & armorum exercitatione paratissimi. Vtrunq; autem latus tanta erat crassitudine, & firmitate præditum: ut nullis globorum ictibus vulnerari posset. Tandem cùm nostræ naves illam circumsisterent; & diu atq; vehementer oppugnarent: demersa est: & propugnatores se in mare demiserunt. Nostri eos nantes celocibus insecuti in fluctibus occiderunt: ita ut pauci admodū evaderent.

V. In harum navium numerum recenseri potuisset immensæ magnitudinis & roboris navigium: quod Galeonum vocant. Id non ita pridem Veneti, maximis sumptibus, ad arcendas piratarum incursiones ædificârant. Cùm autem sex passuum millia ab urbe in anchoris staret: suborto primis tenebris ingenti violentoq; turbine, navalis magistri imperitia, qui illud, ut fertur, parùm exacta ratione fabricârat, absorptum mari mergitur; nullaq; postea arte, vi & ingenio è profundo extrahi unquam potuit: incredibilisq; tormentorum, belliciq; apparatus jactura facta est, ut Iustinianus refert *in historia Veneta lib.* 14. ubi paulò pòst commemorat: quæ ingeniosa & sumptuosa machina, ad extrahendum è profundo hoc navigium, inventa sit: cujus verba, cùm memorabilia sint, ascribere volui. Ingentem, inquit, post hæc, admirandamque ingeniosissimus artifex Bartolomæus Campi navalem machinam construxit: ut Galeonum è profundi pelagi extraheret; quod exacto anno, nocturnus turbo, medio mari, demerserat: molesq; multis asseribus bipedalibus, sesquipedalibusq; compacta erat, cùm frequentioribus tubis, ad evocandam maris aquam. Ejusq; longitudo quinquaginta cubitis constabat: altitudo triginta: latitudo quindecim; & fibulis clavisq; innumerabilibus, tigna crassissima, suprà & infrà, duorum pedum intervallo, mira fir-

mitate revinciebantur. Ingens ad hæc rudentum funiumq; quadruplicibus majoribus spiris intextorum copia parata erat: ferreiq; unci ac hami; quibus subligacula innecterentur, ad erigendum aliquo modo ex profundo abyssi Galeonum. Depressaq; est machina altis fluctibus ad perpendiculum circa Galeoni latera. Sed incassum omne studium impensum. Operis tamen eximia structura immortalem claramq; artificis cunctis seculis memoriam reddet: cui non ingenij felicitas defuit: sed occulta quædam fati vis obstitit: quò minùs res memorabilis ad exitum perduceretur. *Idem Camerar, Centur.* 1. *pag.* 117.

CCXXVI.

Vix fieri potest: ut optimè exercitui possit imperare ille: qui doctrinæ Cosmographicæ Geometricæq;, ac regionum, in quibus bellum gerendum est, omnino expers atq; ignarus sit. Francisc. Patrit. lib. 3. de regno, tit. 14. pag. 213.

Cosmographorum scripta Rex perlegat: & orbis terrarum descriptionem non negligat: sed cum Propertij Elegiographorum elegantissimi Arethusa dicat:

Cogor & è tabula pictos ediscere mundos.

Quæ quidem res jucundissimam ei prebebit exercitationem: civilem disciplinam ornabit: & rei bellicæ plerisq; in rebus usui erit. *Idem.*

Præclarè Strabo Cretensis ait, eum venatorem optimè venationem instruere: qui planè norit, qualis & quanta sit silva, in qua venatur. Et eum Imperatorem optimè castra disponere, insidias abdere, præsidia locare, iter dirigere, & hostem circumvenire: qui regionem ac locos omnes intelligit: & diverticula cuncta planè callet. Sibiipsi, non hosti, imponit: quicunq; in ignoto divortio insidias locat. Ductores quoq; classium, & navium gubernatores, plerunq; plagarum, orarum, tractuumq; ignoratione decepti periclitantur: vel aliquid perpetram agunt: cujus deinde quamprimùm pœnitentia ducuntur. *Ibidem.*

EXEMPLA.

I. Cyrus Persarum Rex ille opulentissimus, præ doctrinæ hujus ignorantia, cum universo exercitu suo interijt. Vicerat enim Crœsum Lydorum Regem, & Babylonem: Asiam, Orientalemq; oram omnem in suam potestatem redegerat. Deinde per victoriam majore ambitione elatus, Tomyridi Scytharum Reginæ bellum ultrò inferre instituit. Enimverò cùm illa facilè eum ab Oaxis fluminis transitu prohibere posset: ut transmitteret tamen permisit; quandoquidem arbitraretur, se longè faciliùs posse hostem superare intra regni sui terminos ac fines: quàm extra: & præcipuè cum objectu fluminis nullum effugium ei pateret. Cyrus verò Spargapisem, unicum viduæ Reginæ filium, qui cum tertia parte exercitus sibi obviam venerat, simulata fuga peremit: nactus illum sine custodibus; & epulis, vino, somnoq; indulgentem. Tomyris, hac clade accepta, non tamen præ orbitatis mœrore muliebriter animũ submisit: sed ira in ultionem succensa, exercitum quamprimùm reparavit: & magno impetu, summaq; animi fortitudine, Cyrum cum omnibus ejus copijs in difficiles locorum angustias compulit; deinde illicò dispositis omni ex parte insidijs, improvisa hosti magna cum alacritate è montibus prosiluit: & ducenta circiter Persarum millia cum Rege etiam ipso trucidavit: adeò ut ne nuncius quidem tantæ cladis evaserit: quod quidem vix aliàs in omni ævo auditum unquam fuit. Sed si locorum peritiam Cyrus habuisset: fluvium neutiquam transmisisset; neq; divortiorum angustijs per errorem exercitum suum circumduci permisisset; cùm aditus omnes occupare potuisset; & effugia scientibus satis tuta paterent.

II. Agamemnonis exercitum Strabo Cretensis dicit turpiter retulisse pedem: cùm Mysiam per ignorantiam veluti agrum Trojanum popularetur.

III. Persæ quondam Salganeum gubernatorem suum injuria jugulaverunt: ut qui arbitrarentur, illum malè classis suæ cursum ex Malea ad Euripum direxisse.

IIII. Simili etiam temeritate Aphricani Pelorum necaverunt: & ex illius sepulchro perpetua ignorantiæ suæ monumenta statuerunt: quasi existimantes, angustiores quasdam maritimas trajectiones recurrentia freta esse, vel scopulosas Syrtes, & loca navigijs neutiquam pervia.

V. Omitto Thermopylarum angustias: quæ ex ignorantia Persarum diuturnam Leonidæ gloriam pepererunt.

VI. Omitto etiam Parthorum contra Crassum victoriam: quæ ex inscitia quoque regionis manavit. Et innumerabilia alia exempla. *Idem ibidem.*

CCXXVII.

D*Efectu annonæ multæ expeditiones irritæ fiunt: & magni exercitus solvuntur.* *Petr. Gregor. Tolos. lib. 11. de Repub. cap. 3. pag. 663.*

Qui frumentum necessariumq́ commeatum non præparat: vincitur sine ferro. Et reliquis quidem casibus potest in tempore subveniri: pabulatio & annona in necessitate non habent remedium, nisi antè condita, ad nutriendum exercitum, vel ad præsidium, & obsidionum moras sustinendas. Nec disciplina militaris ibi servari commodè potest: ubi est victus penuria: & jejunus est miles. Quin & contrà, exercitus in illo defectu ad desperationē ductus, audendi in provinciales, & vexandi proprios, videtur habere impunitam libertatem: & transfugiendi ad hostes, proditis Ducibus, occasionem. Ibidem.

EXEMPLA.

I. Vt accidit Cambysi in expeditione instituta contra Aethiopes: in qua nihil invenientes milites quod ederent, & ad sabulum pervenientes, ubi etiam nullæ herbæ victui commodæ, sortiti ex seipsis decimum quemq́; comedebant: donec Cambyses, veritus suorum militum depastionem mutuam, intermissa adversus Aethiopes expeditione, retrocessit: Thebasq́; pervenit, multis de exercitu suo amissis.

II. Romani ad hunc usum in plerisq́ oppidis in totum annum habebant condita, acetum, frumentum, lardum, ordeum, paleas. *Idem ibidem.*

III. Sic antequam exercitus Persarum se committeret itineri (*ut est apud Xenoph. in 4. Cyripædiæ*) ante omnia commeatus parabatur: comparatis omnibus, quæ rei militaris apparatus exigebat: & rei frumentariæ & pecuariæ.

IIII. Quando universus Israël congregatus est, pro vindicanda injuria facta uxori Levitæ, contra Benjamin, causa probata ut justa belli: Decemviri, inquit, eligantur è centum ex omnibus tribubus Israël: & centum de mille: & mille de decem millibus: ut comportent exercitui cibaria: ut possimus pugnare contra Gabaa Benjamin.

V. Helvetij tempore Iulij Cæsaris, bellandi cupidi, angustos se fines habere arbitrati pro multitudine hominum, & pro gloria belli atq; fortitudinis, cùm conjurassent de occupanda Gallia: priùs constituerunt ea: quæ ad proficiscendum pertinerent: & creverunt jumentorum carrorumq́; quàm maximum numerum: sementes quàm maximas per biennium antè fecerunt: ut in itinere copia frumenti suppeteret:

cum vicinis civitatibus pacem & amicitiam confirmarunt: & singulos proficiscentes, trium mensium molita cibaria sibi domo efferre, jusserunt. *Idem pag.* 662.

CCXXVIII.

Bellorum nervus pecunia.
Pecunia conservat bella.

Maximus nodus est in bello inopia rei pecuniariæ. Guilielmus Brussius Scotus in consilio de bello adversus Turcas gerendo.

Bellum ferè non magis stat ope armorum: quàm sumptibus. In orat. Archidami apud Thucyd. lib. 1. pag. 26.

Necessariæ sunt magnis Principibus largitiones ad hostium consilia, copias, opes evertendas. Nec potest ullum magnum imperium speculatoribus carere. Ac sæpiùs hostes corruptis ducibus ac magistratibus, quàm fusis legionibus vincuntur. Nec verò arx ulla tanta est, tantisq; præsidijs ac propugnaculis obfirmata ac munita: quæ non facilè possit expugnari: si jumentum aureis nummis onustum eò penetrarit: ut Philippum I. Macedoniæ Regem dixisse ferunt: qui largitionibus ac donis Græciam penè totam sub imperium subegit. *Ioh. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 2. pag. 1013.*

EXEMPLA.

I. Interrogavi aliquando quendam Capitaneum, egregium Virum, qui erat pulsus à Gallo in bello Iuliacensi: an verum esset, quòd Duces bellorum nostro tempore (sicut ferunt) tam gravatim in certamen cum hoste descendant? Ille inquit: profectò verum est; & dicam tibi tres causas, quare sic fiat. Prima & principalis causa est: quia habemus Reges & Principes: qui non intelligunt bella; & quando postea committitur error in bello & pugnando; tunc omnis culpa confertur in unum aliquem. Secunda: quia cùm sit boni Ducis non devitare pericula: sed cohortari milites, & cum illis etiam in maximis periculis vitæ obequitare, & omnia perlustrare: etiam parcimus libenter nostris corporibus. Tertiò ideo libenter differimus bella: ut habea-

mus plus stipendij. Quia *moventes bella, eadem temeritate finiunt bella, cùm non amplius habent pecuniam: qua inceperunt, cùm haberent.*

II. Audivi alium Capitaneum, cùm esset bellum motum inter duos potentes Dominos, idq; valde metueretur, dicentem: Non est res periculosa: quia potentes tantùm movent bellum stulto quodam affectu, quando abundant pecunia: ubi verò ea est exhausta: tunc faciunt fœdera & conditiones pacis: etiamsi nihil earum rerum sit transactum: propter quas priùs bellum moverunt. Et sic accidit in isto bello, quemadmodum Dux ille prædixerat.

III. Landgravius bonus Princeps, ipse ad me dixit: Quàm diu habui pecuniam, & militibus tempestivè persolvi stipendia: tamdiu bonam disciplinam militarem in exercitu conservare potui. Sed si Duces non possunt solvere: tunc nihil est: & disciplina militaris strictè servari non potest. *Philip. in Locis Manlij pag. 262. 263. 264.*

IIII. Sic Enicus Lupides, Comes Tendillanus, Dux insignis, in bello Granatensi, Almæ urbi præfectus, in summa rei pecuniariæ desperatione, dum expectaret pecunias à Rege Ferdinando, & Regina Isabella; ex charta panucea fecit schedulas sua manu propria, atq; subscriptione signatas: quasdam vocans aureos, argenteos nummos, æreos, asses, semisses, trientes, quadrantes: hisq; inter se emptiones, & commercia facta sunt: pollicitus, se daturum pro illis fictitijs, veras pecunias, post receptionem.

V. Idipsum fecisse traditur Dominicus Michaël, Dux Venetorum; cùm procul abesset domo, classe Tyrum obsidens, in expeditione Asiatica. Cùm enim pecuniæ defectu stipendium reddi nequiret remigibus & socijs navalibus: ex loro pecuniam publica forma signavit; quam pro aurea & argentea, certis distinctam characteribus, in stipendium navalibus numeravit turmis; pollicitus fore; ut mox domi pro alutinis, aurei & argentei pari numero habentibus repræsentarentur nummi; quod & factum est.

VI. Honestum illud exactionis genus, Edvardus IIII. Anglorum Rex excogitavit; quod Benevolentiam appellavit. Egit enim cum amicis: ut sponte ad sumptus belli pecuniam erogarent: quòd ipse ex ea re benevolentiam singulorum mensurus esset: ut scilicet eum, qui plùs daret, plus diligere censeret. Quo postea Henricus VII. usus, magnam pecuniæ vim collegit.

VII. Summa effecit necessitas Anno Domini 1456. ut pro bello Prussico gerendo, tributum in Polonia imperatum sit à Rege Casimiro: ut Rex pariter, & Ecclesiasticus, Equesterq; ordo universus, dimidium annorum censuum conferrent: ne honorum quidem & magistratuum fructibus exceptis: oppidani verò, soli juxta ac mobilium bonorum æstimatione facta, ut binos grossos à marca penderent: agrestes verò, singulos grossos in capita marium & fœminarum: cæterùm equestres homines, qui nullos haberent agricolas & ascriptitios, neq; census vicenos, quaternos grossos. *Petr. Greg. Tolos. lib. 3. de Rep. lib. 3. cap. 6. pag. 99.*

Provo-

CCXXIX.

PRovocator plerunq; à provocato vincitur.

Sæpe conditio provocantis est deterior conditione provocati. Bucholc. in Chronol. pag. 385.

Experientia & exitus singularium certaminum declaravit: plerunq; accidisse: ut provocans succubuerit: & pœnas suæ audaciæ dederit. Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. succis. cap. 19. pag. 112.

Ex historiis constat, plerunq; in duello provocantem victum fuisse. Idem cap. 20. pag. 115.

Semper provocati, quàm provocantis conditio favorabilior esse solet. Sebastianus Ambrosius in defensione sua contra Gregorium Horvath.

In provocationibus universale est, quòd provocator interficitur. Quare? quia, Qui accipit gladium, gladio peribit. Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 4. pag. 604.

Provocator plerunq; succumbit, juxta dictum: Dissipa gentes, quæ bella volunt. Strigel. 2. Paralip. 25.

Illi, qui respuunt conditiones pacis, & illi, qui provocant alios ad bellum, plerunque vincuntur. Philippus An. 1551. in Cordiali Abrahami Bucholceri, pag. 120.

Imbecilliores plerunq; vincunt, quando altera pars confidit suis viribus. Idem ibid. pag. 93. b.

Wenn einer ander Leute mutwillig außfodert / sich mit andern balgen / vnd ja seines Nehesten Haar haben wil / So

lest es Gott gemeiniglich vber solche Balger außgehen / denen der Tolch so leichte steckt / das sie gemeiniglich auff dem Platze bleiben. *Sigfridus Saccus in Postilla pag. 376.*

Wer das Messer am ersten zuckt/muß es auch zum ersten einstecken. Wer zu letzt zuckt/der steckt zu letzt ein. *Lutherus in Colloq. cap. 35. pag. 388.*

Illa Antiphontis Attici Oratoris vox vera est, & perpetua memoria digna, congruens cũ dicto Psalmi: Dissipa gentes, quæ bella volunt: τῷ μὲν γὰρ ἄρξαντι πανταχοῦ, μεγάλα ἐπιτίμια ἔπικειται. τῷ δὲ ἀμυνομένῳ, οὐδαμοῦ οὐδὲν ἐπιτίμιον γέγραπται. Incipienti ubiq; magnæ pœnæ statutæ sunt. Defendenti verò nulla pœna denunciatur. *Strigel. 2. Reg. 14.*

ἀμυνόμενοι νικῶσι: defensione utentes vincunt. ὑπάρχων μάχης, autor pugnæ: ἀμυνόμενος, defensor, defensione utens.

Omittant igitur Principes bella injusta, & non necessaria: & meminerint dictum Artabani apud Herodotum in Polymnia: Nemo propriæ sapientiæ aut potentiæ fiducia res periculosas, & non necessarias moveat. *Strig. 2. Paral. 25.*

EXEMPLA.

I. David vincit Goliathum.

II. Manlius Torquatus Gallum.

III. Filius Manlij Torquati Plutinum hostem. *Livius lib. 7. Decad. 1.*

IIII. Bohuslaus Altus I. Silesiæ inferioris Dux, in castris Cæsaris ad Mediolanum, vincit ingentis statutæ provocatorem. *Cromerus.*

V. Clodius est ὑπάρχων μάχης, Milo ἀμυνόμενος: ideo vincit.

VI. Græci cum Persis conflicturi, consulunt oraculum de eventu prælij. Oraculum respondet: eos fore victores: si vim repellerent: non ipsi priores hostem adorirentur: ἀμυνομένοις βέλτιον ἔσεσθαι, ἄρχουσι δὲ μάχης οὔ. *Plutarch. in Aristide.*

VII. Aristoteles in nono de animalibus scribit, Cygnos vincere, quando Aquila pugnam incipit: ipsos verò non solere initium facere. Verba ejus sunt hæc: τὸν ἀετὸν ἐὰν ἄρξηται, ἀμυνόμενοι νικῶσιν: αὐτοὶ δὲ οὐκ ἄρχουσι μάχης. Cycni, si Aquila pugnandi initium fecerit, defensione utentes vincunt: ipsi verò non incoant pugnam. *Strigel. 2. Reg. 14.*

VIII. ἀμυνόμενοι fuerunt Romani: de quibus affirmatur, quòd omni caverint studio: ne priores ipsi aliis arma inferrent. *Vide Tom. 5. Decl. Phil. pag. 745.*

re ejus cuspidem hastæ, absq; alia læsione, fregit; cujus equus concitato cursu carceribus impegit; & cum eo hoc impetu extra eos corruit: qui tamen hoc casu imperterritus, mox assurgens, licet ex equite pedes, intrò rursus se recepit: cui Sonnebergius stricto gladio in equo occurrit: & econtrà Mariam obvium cum suo gladio habuit. Dum igitur impari pugna, eques cum pedite, paribus tamen armis fortiter pugnant: & Sonnebergij equus sese attolleret: & retrocedens congressum veluti subterfugeret: singulari agilitate, ex arte gladiatoria, Maria Sonnebergio gladium eripuit. Is erat ex eorum genere: quibus punctim utimur: & Treiecker / vel vulgò Bratspieß vocantur. Præter opinionem Sonnebergio hoc accidit: qui se tamen ideo non deseruit; sed converso equo, de illo desilijt. Interea Maria tam suum, quàm hostis gladium in terram defigit; experiri volens, utrius lamina firmior & aptior ad inferendos ictus esset: mox abjecto suo, hostis sui retinuit: eoque fretus fortiter in illum irruit. Cui non cessit Sonnebergius: sed clava & pugione se defendit. Cùm verò illam abjiceret: Germanicus exercitus, metu hoc fieri timens, admodum exhorruit. At Sonnebergius, aliquot ictibus hostilis gladij pugione excussis, utque à gladio minus periculi esset, propiùs ad illum accedens, luctari cum suo adversario cepit; qui abjecto gladio, eum amplexum magna vi prosternere conatur. Sed viriliter à Comite resistitur: donec ambo lassi luctando simul corruunt; ita ut Maria collum ejus dextro suo brachio teneret; ille verò jacentem sinistro fœmore sub se premeret. Resumptis deinceps ex lucta paulisper viribus; Sonnebergius sinistra manu dissimulanter explorans, an luctator suus circa nates aliquo modo extantes lorica armatus esset, quam detegere posset: id sentiens, pugione à tergo ex dextra in sinistram translato, sublata lorica hostis sui, eum in natib. vulnerare cepit: qui ab illa parte corporis nudus, sentiẽs ictus ingeminari; absq; mora Catharinæ nomen proclamavit: quod, ut diximus, erat signum deditionis. Audito hoc, ejus custodes quatuor accurrunt: & Mariam prostratum & vulneratũ erigunt: atq; subtrahunt ex pugna, ne occideretur. Hic fuit monomachiæ finis: ex qua Germanicæ nationis laus & honor admodum aucta, & hostibus formidabilior facta fuit. Atq; ita exitus hujus duelli confirmat id, quod in hac Regula dicimus; *plerunq; in duello provocantem victum fuisse.* *Idem cap. 20. pag.* 113. 114. 114.

CCXXX.

AVium pugnæ futurorum bellorum indices.

EXEMPLA.

I. Audiamus quid Iovianus Pontanus gravis autor (*in fine lib. 2. de Ferd. I. Alphon. F.*) de conflictu avium scribat. Anni, inquit, hujus (qui fuit à nato CHRISTO 1461.) exitu in campis, qui Beneventum inter Apiciumq; interjacent, fœdum certamen inter corvos miluiosque exortum est: sive ostentum illud fuerit, prognosti-

cumq; futuræ ad Trojam pugnæ: seu naturalis contentio; quòd multitudine locustarum, ijs in campis, eo autumno prognatarum, quibus alites ipsi vescantur, pugnatum sit ob pastus cupiditatem. Primo igitur è certamine (nam bis pugnatum est) quòd miluij acrioribus magisq; falcatis armati essent unguibus, alisq; uterentur patentioribus, majoresq; captarent auras, corvi cùm discessissent inferiores: paucis pòst diebus, ac si imploratis aliunde auxiliis, rediêre densiore agmine generis sui volucrum. Quod idem factitatum à miluijs. Cepta igitur acri in aëre pugna, corvi sensim quasi inito consilio, arteque hac usi, intra vineta subsidêre: stantesq; aut super vitibus jam defrondibus, aut super editioribus ramis, truncovè eminentioribus, rostra subrigebant: ingruentesq; alis atq; unguibus milvios suffodiebant rostris quasi pugionibus. Itaq; cernere erat cadentes passim atq; exenteratos milvios; singulorumque ad casum conclamare corvos: crocitatuq; significare victoriam; & tanquam cohortari aciem cantu, atque excire pugnantes. Quo pugnæ genere cùm certatum esset diutiùs: plenis tãdem cadentium milviorum campis, ipsi tanquam in insidias delatos se intelligentes, pugnam deseruêre, confessi volatu fugam, atq; alitis hostis, super stragem volitantis victoriam. Hîc verò elatus victoria corvus, atq; in cædem versus, in stratos humi milvios sævire: iramq; ad rabiem exercere: conficere rostro semineces; atq; è mortuorum aut capitibus cerebrum eruere: aut hausta è viscerib. intestina trahere unguibus; carpere præcordia: ac discindere armos rostris: demum nihil iræ reliquum facere: nihil non permittere rabiei. Atque ex hoc certamine victor plures dies perinde ac direptis hostium castris, liber, lætusq; passim ferebatur. Hanc pugnam volucrumq; conatus tantos plurimi mortales spectatum cùm venissent: quo stragem ipsi cernerent: per vineta camposq; vagabantur. Itaq; alij pugnæ genus acre cruentumq;, stragẽ alij tantam mirabantur. Erant qui vulnerum vastitatem, & congestos quasi cæsorum acervos, suspicerent; nemo tamen, qui non futurum brevi contendentium exercituum auguraretur certamen, partisque alterius calamitatem. Hæc Pontanus: cujus verba recensere libuit, cùm propter elegantiam styli: tum propter luculentam narrationem hujus memorabilis & portentosi certaminis. Etsi autem fieri potuit: ut istæ aves prædam locustarum istis in campis, sicut utraq; ad illam avida est, sectatæ sint: & ob eam causam inter se dimicarint; cùm præsertim & Plinius tradat: Seleucides aves incolis Casij montis fruges à locustis tutas servare; tamen hoc certamen non fortuitum fuisse, exitus pugnæ sanguinolentæ, quæ illis in locis paulò pòst evenit, declaravit.

II. Nicetas quoq; de pugna cornicum & corvorum scribit; quæ accidit inter istas volucres ante atrocem Scytharum, Iohanne Myso duce, in Thraciam incursionem. Hæ, aliæ à Septentrione, aliæ ab Austro in unum locum congregatæ, inter sese velut acie quadam instructa acriter cõflixêre. Corvi qui à Septentrione venerant, meridionalium cornicum phalanges in fugam verterunt. Paulò pòst Scythæ cum Italis conflixerunt; & Itali magna clade accepta superati sunt.

III. Eodem modo Sabellicus (*Decad.* 2. *lib.* 3.) refert: pridie quàm Veneti fœdissimam cladem ad Sapientiam insulam acciperent; corvorum vim ingentem supra classem conflixisse: atq; alteram partem ita vexatam: ut plumæ cruorq; fusus in Venetas triremes decideret. Ad quod prodigium accessit, remigem unum in mare lapsum, dum in alteram triremem transire parat, à marina bellua statim devoratum.

IIII. Huc addi potest, quod Ricardus Dinothus (*in adversariis de prodigiis*) memoriæ tradidit: quòd circa tempora Alberti Cæsaris in Gallia ad Leodium corvi ac-

cipitresq; adeò atrociter conflixerint: ut cruor & plumarum vis ingens in terram defluxerit: sed post acrem dimicationem accipitres superiores extitisse. Vbi quoq; refert: quòd in Italia ex pyro arbore duo formicarum examina, ex adverso concurrentia, pugnam ediderint insignem, cædemq; utrinq; teterrimam, multis ad id spectaculum accurrentibus. Paulò pòst acerrimum bellum secutum inter Insubres & Venetos: & Leodienses cum Burgundis prælio cruentissimo decertasse: quo ad triginta millia hominum cecidêre.

V. Addit ibidem & hæc: regnante apud Gallos Carolo VIII. in Britannia Armorica, in subjectis Sanctalbani campis, ex diversis Galliæ partibus affluentes picarum & graculorum greges summa contentione decertârunt: & post variam utrinq; cædem graculi victoria potiti sunt. Sequenti anno Francorum & Britannorum acies infestis signis depugnarunt: & Franci de Britonib. insignem victoriam, captis eorum Ducibus, reportarunt.

VI. Nuper quoq; Anno nimirum 1587. mense Decembri in Croatinis finibus ad VVihizium, Caroli Archiducis Austriæ castrum, quasi nubes quædam anatum & anserum, aliquot sanè myriadum advolavit: seq; proximum in stagnum demisit: ubi noctu strepitus ingens pugnantium inter se volucrum in tota vicinia, seq; mutuis conficientium vulneribus, auditus fuit. Egressi postridie milites, cives, agricolæ, tantam & anatum & anserum copiam, ad fumum, ad aërem exsiccandorum congesserunt: ut diu tam opima sint victitaturi commodè præda. Nam alij 100 alij 200. plures alij, pauciores vè collegerunt mactatas ab se invicem volucres. Tandem è prato quodam spaciosissimo fublatis superstites alis avolarunt. Hæc ita refert Leonclavius noster *in supplem. Annal. Turcicorum.* Et paulò pòst addit: sub finem anni Decembri mense, Croatinis in finibus aliquot millia Turcorum à nostris numero longè imparibus fuisse cæsa, & inter eos Bassæ Bosnensis fratrem. Anno quoq; sequenti mense Februario, nostros Copanum, arcem non procul sitam lacu Balatone, tunc temporis congelato, quo tres Turcorum Begi convenerant, ex inopinato adortos cepisse: in qua fuerint mille Turcorum plus minusvè capita. Eodem anno mensis Augusti die octavo, Georgium Serinium Comitem cum aliis Cisdanubiani limitis custodibus, Turcos nō absq; ingenti cæde recuperata præda, supra Catzerolacum ad unum à Canisa milliare, vicisse & profligasse, captis & cæsis hostibus circiter 5000.

VII. Similem pugnam nostrorum patrum memoria in Caramania accidisse, inter terrestres & fluviatiles serpentes, historiæ testantur: qui per triduum inter sese magna contentione certârunt: quod certamen pluſculos post dies secutum est prælium atrocissimum inter Turcos, ob intestinas simultates & regnandi cupiditatem. Observatumq; est, ex illa parte victoriam stetisse: in qua serpentes fuêre superiores. *Hactenus Philip. Camerar. in Operis succisiv. Centur. 1. cap. 68. pag. 315.*

VIII. M. Brutus cùm exercitus sui reliquias adversus Cæsarem & M. Antonium eduxisset: duæ aquilæ ex diversis castris advolaverunt: & edita inter se pugna, ea quæ ex parte Bruti fuerat, malè multata fugit. *Val. Max. lib. 1. cap. 4. Appian. lib. 4. bellorum civilium.*

IX. Anno 1525. hat man offt vnd vielmals vber dem Schloß Manßfeldt/ vnd auch sonst an andern orten mehr/ die Krahen vnd Dolen wider einander ziehen/ vnd gleich gegen einander streiten/ gesehen/ das deren etliche herab auff die Erden gefallen. So haben auch die Berg Jungen die

Fasten vber/wo sie des Sontags zusammen kommen/ Kriegßordnung gemachet/ sind in einander gefallen/ sich mit Stecken geschlagen/ vnd wol turniret. Welches alles fürbedeutungen gewesen/ der hernach folgenden Bawren auffrhur. *M. Cyriac. Spangerberg in Chron. Mansfeldensi, lib 1. cap 362.*

X. Anno 1134. als die zween Bäpste sich zu Rom vmb den Stul drungen/ sahe man in Gallia viel Vogel in der Lufft miteinander streiten/ das etliche todt auff die Erde fielen. *Georg. Nigrinus lib. 5. de Inquisit. Pontif. cap. 73. pag. 419.*

CCXXXI.

Venti sæpè indices sunt victoriarum.

Venti & æther sæpè pro nobis pugnant.

Sæpè ex ventis prædici potest: utra pars futura sit superior.

Venti præliorum eventum indicant.

Venti bellorum indices.

Ex vẽtis facilimè potest de evẽtu prælij judicari. Philip. in Locis Manl. pag. 46.

Quando habetis flatus in peregrinatione adversos: tum vestra negocia difficulter procedent. Quia boni Angeli & Diaboli inter se dimicant: quod existimo universaliter verum esse. Idem pag. 47.

Narrant rei militaris periti: ante cõflictum certis signis deprehendi posse, uter exercitus sit victurus. In altero enim, qui profligandus est, silentium & stuporẽ animadverti, cùm in equis, tum in viris: non exaudiri ullum fremitum & clamorem hominum aut equorum. In altero verò, miram esse alacritatem ad confligendum, & animum quodammodo præsagientem ac promittentem sibi victoriam. Quia Dominus est Vir bellator: qui gubernat manus ad prælium, &

dando

ut equitatum cogeret, tum primùm in itinere convertit se ad clandestina consilia. Quippe Regi Galliæ sæpè pollicitus est; se vel capturum illum, vel interfecturum, cùm exercitum lustraret; eoque nomine petebat viginti aureorum millia & Comitatum aliquem in Gallia idonei reditus. Ad hæc si quando bellum committeretur: illo deserto, se transiturum ad Regem: modò ipse conditiones invicem præstaret. Eam improbitatem atque perfidiam Rex ægrè tulit: & Fabritiū imitatus, omnia per Contæum Carolo enunciavit. Ille, quia hoc putabat fieri captiosè, ei fidem non habuit: & domesticum proditorem multò majori benevolentia, quàm priùs, complectebatur. Præterea cùm maximam in castris ad Nancejum idem Campobachius autoritatem haberet, promiserat Lotharingo, se moram illaturum obsidioni: & perfecturum, ut ad oppugnationem necessaria desiderarentur. Cumque nobiles aliquot Lotharingi, & in ijs provincialis quidam Cifronius, in oppidum obsessum conarentur ingredi: captus est Cifronius: quo tanquā internuncio & interprete utebatur Campobachius ad Lotharingum, in ijs, quæ clam cum ipso communicaret. Cifronium captum cùm suspendi jussisset Carolus: is nunciari Carolo jubet: si sibi cum eo remotis arbitris colloquendi potestas fieret; quædam dicturum ei: quæ ad ipsius salutem pertinerent. Tum fortè cùm adesset Campobachius, diligenter observabat omnia, metuens ne proderetur. Carolus illum deprecandi supplicij causa colloquium petere dixit: simul quid vellet jubet sibi per alios nunciari. Cifronius ait, se nemini, præterquàm ei soli, dicturum. Cùm persisteret in sententia Carolus: inter eundum multos ille obtestabatur; ut Principem monerent. Et flexerat aliquos: sed hi denuo interpellaturi Carolum excludebantur à Campobachio: qui pro foribus cubiculi versabatur: & aditu prohibebat omnes: affirmans, mandatum esse Principis: ut è medio tolleretur: simul præfectum custodum urgebat: ut acceleraret supplicium. Itaque ille suspensus est, summo detrimento Caroli. Sed DEO ita visum est: qui tenebras ejuscemodi menti Caroli circumfudit; ut ex proditoris Campobachij sententia, omnium deterrimum consilium secutus, fortunam prælij periclitaretur: & in acie occumberet. Hic fuit exitus potentissimi Principis (cujus dititiones, veluti spolia, finitimi Principes inter se diviserunt) dum peregrinam & inexpertam fidem domesticæ & cognitæ anteponit.

X. Gordianus junior cùm consiliis Misithei soceri uteretur; imperium feliciter belli domique administravit. Quippe & Persarum Rege summoto, Antiochiam, Nisibin, Carras, quæ omnia sub Persarum imperio erant, recepit: effecitq; ut Persæ, qui jam in Italia timebantur, regni sui se finibus continerent. Sed rebus ita super vota fluentibus malus quidam genius invidit. Nam magno & Reipublicæ & Gordiani damno extinctus est Misitheus, optimus & sapientissimus vir: in cujus locum cùm præfectus esset prætoriis cohortibus Philippus quidam, Arabs, & quidem humili genere natus: is statim Gordianum imprudentem dolis & insidiis captavit. Nam primùm naves frumentarias avertit; deinde in ea loca milites deduxit; ubi annonæ & commeatuum copia non esset. His ergo artibus milites infestos illi reddidit; rumore etiam sparso, adolescentem esse Gordianum: neq; Imperij capacem. Militibus fame jam antè victis facillimum fuit persuadere quicquid vellet. Itaque militaribus suffragiis Imperium Philippo mandatum est: jussumque, ut cum Gordiano, quasi ejus tutor, pari jure imperaret. Sed Gordianus Augustorum hæres, cùm æquatum sibi Imperium cum homine ignobili & improbo ægrè ferret: sperans posse Philippo Imperium abrogari, processit ad tentandos militum animos. Sed eos Philippus adeò promissis

& donis oneràrat; ut ipsius toti essent. Ergo cùm ob factionem Philippi minùs valeret apud milites; petiit, ut æquale saltem inter eos esset Imperium; nec impetravit. Deinde petiit, ut loco Cæsaris haberetur; neque id obtinuit. Petiit etiam, ut præfecti loco esset Philippo: quod & ipsum negatum est. Vltimæ preces fuerunt: ut eum Philippus pro duce haberet, & pateretur vivere. Sed cùm ille cogitaret, fieri posse; ut defervescente militum ira, populi Romani & Senatus studio, Imperium restitueretur Gordiano: clamantem ante conspectum adduci, spoliari & occidi jussit. Quo facinore quid immanius, quid execrabilius vel in extrema barbaria perpetrari poterat? Eant jam Principes: & ejuscemodi peregrinis rerum summam & seipsos committant.

XI. Romani veteres (quorum sapientia documento esse debet) non modò peregrinos, sed ne socios quidem ipsos, ac propè consanguineos Latini nominis in Senatum admittebant; imò illis petentibus, ut Senatus æqua pars ex utraq; gente esset, & consociato Imperio alter Consul Roma, alter ex Latio crearetur; bellum, quàm eam pacem, maluêre: in qua peregrinum Senatum, peregrinos Consules, Romæ essent visuri. Post cladem Cannensem, qua Consulares aliquot, prætoriiq; & ædilitii & octoginta præterea Senatores ceciderant: cùm maxima solitudo in curia esset: & tantum Senatorum adversæ pugnæ, adhoc sui quemque casus, per quinquennium absumpsissent: de ea re M. Pomponius Prætor ad Senatum retulit. Tum Sp. Carvilius, cùm longa oratione non solùm inopiam, sed etiam paucitatem civium, ex quibus in patres legerentur, conquestus esset: explendi Senatus causa, & jungendi arctiùs Latini nominis, pro magna re se suadere dixit: ut ex singulis populis Latinorum binis Senatoribus, quos patres Romani censuissent, civitas daretur: atq; in demortuorum locum in Senatum legerentur. Eam sententiam haud æquioribus animis, quàm ipsorum quondam postulatum Latinorum, Patres audierunt: & cùm fremitus indignantium tota curia esset: & præcipuè Manlius, Esse etiam nunc stirpis ejus virum, diceret: ex qua quondam in Capitolio Consul minatus esset; quem Latinum in curia vidisset: eum suâ manu se interfecturum: Q. Fabius Max. nunquã rei ullius alieniore tempore mentionem factã in Senatu dixit: quàm inter tam suspensos sociorum animos incertamque fidem id tactum: quod insuper sollicitaret eos. Eam unius hominis temerariam vocem silentio omnium extinguendam esse; & si quid unquam arcani sanctivè ad silendũ in curia fuerit: id omnium maximè tegendum, occulendum, obliviscendum, pro non dicto habendum esse. Ita ejus rei oppressa mentio est: sed ex eo maximè adverso rumore Carvilius fuit: quòd peregrinos in Senatum inducendi autor fuisset.

XII. Sed quid veterum Romanorum exempla obsoleta ævo quærimus? Minimæ hodie quæque civitates pari modo ac jure Rempublicam suam administrant. Venetiis equidem, Genuæ, & in aliis Italiæ liberis urbibus, Argentorati, Norimbergæ, Augustæ, Francfordiæ, Magdeburgi, inque aliis Germaniæ civitatibus, & tredecim Helvetiorum pagis, mos hic religiosissimè observatur: ne ad munia Reipublicæ peregrini admittantur. Imò pleriq; advenis apud se habitandi potestatem non faciunt. Duriùs id quidem fortassis & inhumaniùs; quando φιλοξενίαν DEUS toties commendat; & eò nos natura ducimur.

XIII. Lex Salica (quæ in Gallia & Germania observatur) non tantùm scripta est ad mulieres regni hæreditate arcendas; ne videlicet propter infirmitatem consilij summum Imperij obtineant: quippe & in maribus sæpè par est indignitas. Sed ob id potissimùm lata videtur: & perpetuo omnium ætatum usu confirmata; ne per connu-

bia & affinitates peregrini ad regni successionem sibi aditum facerent. Intolerabilius enim multò esset Gallis externi Regis imperio subjici: quàm Gallicæ stirpis Reginæ: adeò peregrina dominatio Gallis invisa est. Deinde latiùs serpit hoc malum. Nam *Princeps externus suos honoribus augere, quàm indigenas mavult: & ea re offensis popularium animis, turbæ, seditiones, bella nascuntur. Quæ non tantùm Reipublicæ detrimento, & populi sanguine, sed etiam ipsius Principis nonnunquam pernicie, expiantur.*

XIIII. Insigne & domesticum ejus rei exemplum Annales nostri suppeditant, in Ann. 607. Brunechildis, Hispana mulier, Galliæ Regina vidua, Longobardum quendam, Protadium nomine, quem in delitiis habebat, Palatij magistrum, seu Præfectum (id est, totius regni procuratorem) constituit. Is ubi videt eò se Reginæ gratia provectum: Principes & proceres regni præ se despicere, atque ultrò variis artibus ludificari, cepit. Tum inexhausta auri cupidine ardens, manubiis & rapinis miseros Gallos adeò exercuit: ut nobilium juxtà ac plebis odio flagraret. Eo fortè tempore Theodebertus & Theodoricus, Brunechildis filij, de imperio & opibus certabant: quos in concordiam redigere proceres, utriusque vasalli, summa ope cùm niterentur: Protadius obnixè impediebat. Itaque cùm illi jactura unius advenæ, qui unus pacem morabatur, bellum intestinum finire, quàm tot viros nobiles mutuis sese cladibus atterere, satiùs ducerent: Protadium obtruncant. Hujus Longobardi exitus, Longobardis, qui hodie Galliam pro libidine versant, si sana mens esset, documento esse poterat.

XV. Ludovicus Pius, Caroli Magni filius, regij Præfecti dignitate Berardum quendam, Hispanum, ornarat. Quem immodicè sese efferentem, cùm tres regij adolescentes, Lotharius, Ludovicus, Pipinus, impatientes æmuli, ferre non possent: in ipsum Regem & patrem iram convertunt. Itaq; conjurati adversus patrem filij captivum Ludovicum, & Svessiones ductum, abdicare se Galliæ regno, & Germaniæ Italiæque imperio, coëgerunt. Sed eum Galliæ & Germaniæ proceres ex S. Marci Svessionensis monasterio eductum, in quod abdicato magistratu, velut in custodiam, conditus erat, filiis cum patre in gratiam reductis, pristinæ libertati & dignitati restituerunt. Verùm tamen tantum discrimen dedecusq; nunquã adiisset nobilissimus Rex atq; Imperator: nisi, nimia facilitate & imprudentia lapsus, peregrini hominis fastigium supra populares & indigenas extulisset.

XVI. Martinus Bellajus, Eques auratus, Vir prudentia atq; usu rerum præstantissimus, Comment. lib. 1, dicit, Francisco I. in Galliis regnante, rebus Gallicis multò plus illatum esse detrimenti à peregrinis: qui ab ipso ad hostem desciverunt: quàm ab ulla vi, aut alia causa. In ijs autem præcipuè numerat Episcopũ Leodiensem, Principem Aurẽgium, Marchionem Mantuanum, Andream Doriam Genuensem, Hieronymum Moronem (qui Mediolanenses ad defectionem impulit) & aliquot item alios. In summa, Officia perrarò in Galliis ad peregrinos delata legimus: nisi quòd paucis ab hinc annis ad amplissima quæque aspirare ausi, in quamlibet altum fastigium nescio qua arte erepserunt. Nam olim Centurionatus fortè illis & Tribunatus militum mandabantur: ut eo nomine plures in suis terris milites Regi scriberent. Beneficia verò ditissima & maximè opima pridem in Galliis Itali occupaverunt, ab Romano Pontifice impetrata: neque is Regibus nostris animus erat: ut contrà ire auderent. Dedit tamen ea nundinatio Carolo VI. occasionem: ut Anno 1365 edicto vetaret:

ne Galliæ ſacerdotia peregrinis conferrentur: quod & antea ſæpe & ſequenti tempore regiis edictis ſancitum & confirmatum eſt. Eorum obſoletum uſum revocari æquum eſſet: ſed hujus mali nondum matura correctio eſt; quando iſti omnia tenent. *Hactenus Antimachiavellus lib. 1. à pag. 167. usq; ad 186.*

CCLI.

PLerunq; peregrinis pro meritis redduntur odia & calumniæ.

Socij, quorum opera ſtrenua in bello, aut non accerſendi: aut nõ temerè dimittendi. Inde enim ſuſpiciones graves, ac poſtea ſimultates & bella naſcũtur. L. Danæus in Aphoriſ. polit. pag. 4.

Dux peregrinus, poſt res præclarè in alieno ſolo à ſe geſtas, ſtatim, ne ſit multorum invidiæ obnoxius, diſcedat. Idem pag. 104.

Quandoquidem peregrini facilè facilè fiunt indigenis invidioſi: cavendum eſt peregrinis: ne quam invidendi aut malè de ſe ſuſpicandi occaſionem dent, vel nimia libertate ſua, vel cum hoſtibus indigenarũ familiaritate. Idem pag. 127.

Polybius: Res præclarè geſtæ ſolent magnam invidiam conflare: quas domeſtici ſubnixi gratia & favore civium ſuſtinent facilè: peregrini facilè ſuperantur.

EXEMPLA.

I. Xantippus miſſus à Lacedæmoniis, ut opem ferret Carthaginenſibus, qui à M. Attilio Regulo maximas clades acceperant, cùm feliciter viciſſet Romanos exercitus: & Marcum ipſum ſuperatum prælio vivum cepiſſet: bello confecto domum rediit. Metuit enim ne apud gentem peregrinam propter ſucceſſus in odium veniret. Va-

lerius Maximus *lib. 9. cap. 6. pag.* 785. ita de eodem refert: Verùm ut ipsum fontem perfidiæ contemplemur: Carthaginienses Xantippum Lacedæmonium, cujus optima opera primo bello Punico usi fuerant, & quo juvante Attilium Regulum ceperant, simulantes sese domum revehere, in alto merserunt. Quid tanto facinore petentes? an ne victoriæ eorum socius superesset? Extat nihilominus, & quidem cùm opprobrio: quem sine ulla gloriæ jactura inviolatum reliquissent.

II. Militaverat exercitus Sarracenicus apud Heraclium contra Persas. Et quia stipendia non dabantur: defecit ab Heraclio. Ajunt & contumelia irritatos esse: cùm Heraclij Quæstores dixissent: se vix posse Romano & Græco militi stipendia dare; nec tantum se habere pecuniæ: ut huic canum turbæ satisfacerent. *Philip. lib. 3. Chronic. pag.* 276.

III. Lacedæmonij bello, quod gerebant cum ijs, qui erant Ithomæ, in longum eunte, evocaverunt cùm alios socios; tum verò Athenienses; prout & ierunt, Cimone duce non exiguis cum copiis: ob id autem maximè evocati: quòd præcipui videbantur in pugna murali: quodq; constabat, diutina in obsidione ista re opus esse: atque ita vi oppidum capi posse. Quod & fuisset; verùm ex hac primùm expeditione inter Lacedæmonios Athenienses que dissensio palàm facta est. Lacedęmonij enim cùm oppidum vi non caperent: reformidarunt Atheniensium tum audaciam: tum ad res novandas animum; simulque suspicantes: ne quid peregrini, si permanerent, ab ijs, qui Ithomæ erant, sollicitati, molirentur novi: solos omnium sociorum dimiserunt suspicione dissimulata; tantùm negantes, se illorum opera ampliùs egere. Athenienses haud nescientes, non se meliore causa missos fieri; sed suspicione aliqua: graviter acceperunt: nec ita de Lacedæmoniis meritos se esse existimantes; ut ista paterentur: cùm primùm reversi sunt: societatem solverunt cum Lacedæmoniis Medico bello contractam: inieruntq; eam cum Argivis illorum hostibus: & inter utrosq; adversus Thessalos quoq; ictum est fœdus. *Thucydid. lib. 1. pag.* 31.

CCLII.

STrenuus, ac bene de Republica meritus provinciæ alicujus præses seu præfectus, minimè publicè à Rege vel Republica contemni aut injuria affici debet. Solet enim hujusmodi injuriam sibi factam, provinciæ suæ deditione facta, vel in Regem ipsum seditione commota, plerunquè ulcisci. Lambertus Danæus in Aphoris. polit. pag. 158.

EXEMPLVM.

Theodotus, qui inferioris Syriæ rebus præerat, natione AEtolus, Regem Ptolemæum partim ob incuriam atque segnitiem vitæ contemnens, partim ijs, qui regiam sequebantur diffidens, quòd non multo antè tempore, cùm rem per quàm utilem Regi proposuisset, cùm ad alia, tum ad obsistendum Antigono, Syriæ regnum perturbare volenti; non modò nihil gratiæ consecutus erat: sed contrà vocatus in Alexandriam, de vita fuerat periclitatus: convenire Antiochum decrevit: eique inferioris Syriæ urbes tradere. Hoc igitur oblationem læto animo suscipiente: res quàm primùm finem sortita est. *Polyb. lib. 5. pag. 446. & 468.*

CCLIII.

Subditi potentes à Rege & summo Principe contumelia affecti, sæpe sese acerrimè, etiã cum totius patriæ & ipsius regni jactura, ulciscũtur et vindicãt. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 214.

EXEMPLVM.

Demaratus regno privatus Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliam: quòd cùm ejectus regno gereret magistratum; adessetque spectaculo gymnopædiarum, id est, nudorum puerorum palæstræ: misit ad eum Leutychides, in locum Demarati Rex factus, deridendi insultandique causa, ministrum: qui interogaret, qualis esset præfectura post regnum. Eam interrogationem ægrè ferens Demaratus, respondit, se utrumque expertum; illum verò non: & eam interrogationem Lacedæmoniis futuram initium plurimæ aut calamitatis, aut felicitatis. Postea in Asiam ad Regem Darium trajecit: à quo magnificè exceptus est: territorioque ac urbibus donatus. Tandem Xerxi adjunxit se comitem adversus Græciam expeditionis; idque hostili animo: ut ipse fatetur in confabulatione cum Xerxe: ubi inter alia sic ait: Rex, ipse optimè intelligis: quantopere nunc Spartanos ego amem: qui me honore & dignatione paterna exutum, extorrem profugumque fecerunt: quem pater tuus exceptum, victu ac domicilio donavit. *Herodot. lib. 6. pag. 169 & lib. 7. pag. 198.*

CCLIIII.

Principes sæpe in imperij finibus bella gerunt pro subditis vindicandis: qui, quem sequantur, con-

stitue-

ſtituere non facilè poſſunt: ac ſeipſos ſæpe vindicant in libertatem: aut ab omnibus invaduntur. Iohan. Bodinus lib. 1. de Repub. cap. 6. pag. 89.

EXEMPLA.

I. Cùm Daci Turcarum metu ab Rege Poloniæ defeciſſent: poſtea ijsdem prementibus Polonis, & Turcarum & Polonorum juſſa facere coacti ſunt; & utrisq; pendere tributa, Anno 1554.

II. In finibus Lotharingorum & Belgarum, pleriq; principes ac populi cùm Gallorum, aut certè Hiſpanorum imperio tenerentur; tandem omnes ejurarunt.

III. Similiter & in Burgundionum finibus, quę regio Interdictá dicitur, ſex Reguli ſummum in ſuos imperium exercent: quod diuturna præſcriptione bella mutua inter Francos & Burgundiones geſta pepererunt.

IIII. In Lotharingorum verò finibus Comites Lunæ, & Aſperi Montis, jura majeſtatis præ ſe tulerunt.

V. Idem in Anglorum & Scotorum finibus contigiſſe conſtat, in agro utriusque imperij finitimo, qui contentioſus dicitur: quem deſertũ eſſe patiuntur utriusq; regni principes: aut antiquo fœdere cavetur: privatis tamen pro paſcuis uti fas eſt, ea lege: ut pecus abigere ac vindicare cuique liceat: quod vel ante Solis ortum, vel poſt obitum paſcitur.

VI. Helvetij tamen qui habent imperia diviſa (ſunt enim civitates tredecim, quarum unaquæque in ſuos ſummum imperij jus habet) ad oppida, quæ ſunt omnium communia, viciſſim magiſtratus ac præſides mittere conſueverunt. Sed cùm varia religione utantur: gravis oborta ſeditio eſt, Anno 1554: propterea quòd præſes ejus provinciæ communes ſubditos à reformata religione ad ritus veteres revocare, pœna propoſita, conabatur. Et quidem res ad arma prolapſura videbatur: niſi Glarenſes & Abbaticellani, qui utramque religionem probant, legatos ad communes ſocios miſiſſent. *Idem Bodinus.*

CCLV.

NVnquam diuturna eſt benevolentia erga transfugas: præſertim cùm creſcit eorum potentia. Etſi enim Rex ipſe aut Princeps interdum bonus eſt, & minimè ſuſpicax: tamen aula invidis & malevolis referta eſt. Qui igitur ſapit: non diu inter ſi-

mias

miasaulicas versatur. Nam quando vivis inter beluas malas & simias: aut oportet te fieri simiam: aut ab eis lacerari. *Strig. 1. Sam. 27.*

Multi præsertim peregrini hominis & exulis excellenti virtuti invident. Et omnes sciunt, usitatum esse, malè suspicari multos de exulibus: idq; magis fit: ubi religionum dissimilitudo est. Ardentiora enim odia & certamina sunt de re tanta. Idem 1. Sam. 29.

Nunquam diuturna est benevolentia erga transfugas, proditores & apostatas. Et ferè etiam in transfugis & proditorib. nunquam reperitur firma aut stabilis fides, **Sie halten selten farbe in die lenge.** *Et ferè eò citiùs refrigescit benevolentia: quò major fuit gloria & potentia. Si apud hostes crescunt gloria, potentia, autoritate: crescit citò invidia: & potentia reddit eos suspectos. Peucer. in lect. Chronic. d. 15. Novemb. Anno 1572.*

EXEMPLA.

I. Idem accidit apud Spartanos Alcibiadi. Cùm enim viderent Duces Spartani, majorem apud socias civitates esse autoritatem Alcibiadis, quàm suam: invidebant ei hoc decus & successus: & simul metuebant, ne aliquando victus amore patriæ rediret in gratiam cum suis: & eos omnes, quos ipsorum armis & navibus edomuerat, rursus inflecteret: & secum pertraheret in societatem Atheniensium. **Das haben sie gefürchtet.** Plutarchus plures causas recitat privatas: nimirum, quòd Agis Rex suspectum habuerit eum de consuetudine cum conjuge: & quòd fuerit offensus gloria crescentis Alcibiadis: cùm fama esset, pleraq; consilio & opera Alcibiadis geri, & benè feliciterq; procedere: quòd item potentissimi & gravissimi in urbe Spartana graviter tulerint crescentem potentiam Alcibiadis. Miserunt itaq; Spartani literas ad Astyagen Ducem, continentes mandatum de Alcibiade interficiendo. *Peucer. ut suprà.*

Id cùm Alcibiades animadvertisset: fuga evasit ad Tissaphernum Persicum Ducem: cum quo se conjunxit; & incitavit eum contra Lacedæmonios.

II. David cùm fuisset exul apud Achis in Gath: postea venit in odium Principum: & jussus est à Rege discedere.

III. In aula Persica multi de fide Themistoclis, viri sapientis & virtute præstantis, malè loquebantur: ac dicebant, cavendum esse hunc Græcum; quia esset varius serpens. *Strigel. 1. Samuel. 29.*

IIII. Hannibal, cùm ex Italia à Romanis, ex Africa à suis civibus Carthaginensibus ejectus esset: confugit ad Antiochum Magnum Regem Syriæ, hostem ἄσπονδον Romanorum. Hunc incitavit contra Romanos: quorum res ut infringere posset: Antiocho suasit, ut ipse cum classe centum navium, decem & sex mille peditibus, & mille equitibus, mitteretur in Italiam, turbaturus Italicas gentes: quas sciret ob recentem memoriam cladium illatarum à Pœnis, vehementer horrere Hannibalis nomen. Huic consilio etsi Rex assentiretur primò: tamen postea sententiam mutavit, persuasus ab aulicis, hanc gloriam invidentibus Hannibali. De hac mutatione animi Regis pulchrè inquit Plutarchus, quod dictum hanc Regulam illustrat: Invidia, quam plerunq; regiæ domus alunt, multos Hannibali adversarios peperit; qui cùm vererentur, ne callidus Imperator, his consiliis aucupando gratiam Regis, in maximum autoritatis & potentiæ gradum ascenderet; eum suspectum reddere nitebantur. *Plutarch. in Vita Hannibalis.*

CCLVI.

Communiter fit in vita: ut plerunq; potentiores inferiores (si quando cum eis ineant familiaritates) premant: juxta commune proverbium Germanicum: Mit grossen Herren ist nicht gut Kirschen essen. *Philip. in Locis Manl. pag. 387.*

EXEMPLUM.

Convenerant aliquando Leo, Equus, Vulpes & Asinus: ut quicquid prædando consequerentur: id totum inter se dividerent. In venatione verò ceperant tres tauros. Ibi Leo tanquam Rex, vel potiùs Tyrannus, jubet Asinum partiri prædam, & cuiq; partem debitam attribuere. Asinus, ut simplex & rude animal, volens servare æqualitatem Arithmeticam, id est, summam æqualitatem, quæ tantundem distribuit singulis eodem pondere, numero & mensura: secat tauros omnes in quatuor æquales partes: & tribuit singulis, qui unà venati erant, unam. Sed hac partitione offensus Leo, discerpit Asinum: & dicit, injustam fuisse hanc divisionem: sibi enim plus deberi, quàm cæteris: quia antecellat aliis robore: & quòd ipse plus laboris sustinuisset in venatione. Dat igitur negocium partiendi prædā equo. Equus erat æquus, id est, serva-

bat proportionem Geometricam: & admonitus exitu Asini, & cogitans, aliquantò plus deberi Leoni; duos ei tauros assignat: sibi verò & vulpeculæ dimidium. Leo ægrè ferens etiam hanc divisionem, innuẽs, sibi plus esse tribuendum, siquidem Rex esset: laceravit etiam Equum: & allegat hanc causam: quia, inquit, non tantùm plus laboris sustinui in venatione; sed etiam debetur mihi prærogativa propter regiam personam, & heroicam virtutem: qua antecello cunctis bestiis. Ad extremum jubet Vulpeculam partiri prædam. Hæc commonefacta spectaculo tragico & cruēto equi & asini, nullam sibi partem de præda decerpit: sed cumulat omnes partes: & jubet Leonem auferre universam prædam. Cumq; interrogaretur à Leone, à quo doctore didicisset hoc artificium partiendi; respõdit astutè: Ab his purpuratis doctoribus, id est, ab his, quos video ante oculos laceratos. Talis est Tyrannorum societas: qui turbant utramq; æqualitatem Arithmeticam & Geometricam: & volunt soli pro libidine dominari in rebus humanis. *Philip. ut suprà, & lib. 2. Ethic. pag. 179. Strigel, lib. 2. Eth. pag. 286.*

CCLVII.

NVlla magna potentia potest diu quiescere: sed ex uno bello in aliud pertrahitur, etiam invita.

Nulla magna potentia cõtenta est eo, quod habet in præsenti. Ita creverunt omnia magna Imperia.

Vehementes naturæ, quæ incendia animorum dissimilima habent, nec secundas res, nec adversas, moderatè ferunt. Movent injustas res cæco & ingenti impetu. Postea frustrati opprimuntur magnitudine dolorum. Philip. lib. 3. Chron. pag. 195.

Thebanus quidam dixit, campos Thebanos esse orchestram Martis, id est, Tantzboden; quia ibi multum sanguinis fusum fuit.

Xenophon de Epheso, quòd sit officina Martis.

De Roma dictum est, quòd sit templum belli vel Martis: quia plus sanguinis fuderunt Romani, quàm Monarchiæ reliquæ.

EXEMPLA.

I. Bellum inter successores Alexandri Magni primus movit Perdiccas, conatus eripere Ptolemæo Aegyptum; ut commodiùs in se Monarchiam, excussis reliquis, transferre posset. Sed victus est eo in bello: & à suis interfectus. *Vide Diodor.*

II. Ita Antonius bellum infert Augusto, non contentus sua parte.

III. Diocletianus & Maximianus Imperium uno die volentes deposuerunt: vel dolore, quòd perfici non posse viderunt ea: quæ moliti fuerant: vel metu Constantini. Diocletianus sibi ipse postea mortem conscivit: cùm Maxentium Constantinus interfecisset. *Philip. ut suprà.*

CCLVIII.

Immoderata potentia non diu manet intra justas metas. Philip. lib. 2. Chron. pag. 77.

Pauci in magna potentia moderati sunt. Strigel. 1. Samuel. 8.

Immoderata potestas ferè solet in licentiam erumpere: & potentia infinita, si nullis sit legibus circumscripta, servare modum, & continere sese intra metas non potest: quæ licentia speciem imperij legitimi præ se fert. Peucer. in lect. Chron. die 6. Decemb. Anno 1572.

EXEMPLUM.

Lacedæmonij Athenis formam gubernationis mutârunt: & triginta Viris Atheniensibus dederunt summam potestatem: & addiderunt Laconicum præsidium. Hi triginta initiò suo consilio, sine cognitione, turbulentos cives, quos fuisse seditionum autores notum erat, interfecerunt. Nec id ægrè tulit populus: quia nemo ignorabat fuisse seditiosos: & necesse erat, palàm seditiosos è medio tollere. Sed aliquantò pòst hi triginta viri etiam honestos cives, quos metuebant aut oderant, expulerunt civitate, aut interfecerunt. Et ut se munirent majore præsidio: catalogum scripserunt tria millia civium: quos delectos ex cæteris existimabant sibi fore fideles: & cum his bona damnatorum, & multorum aliorum partiebantur. *Philip. ut suprà.*

CCLIX.

NVlla eſt tanta potentia, tam florens gloria & opibus: quam non facilè poſsit Deus aut omnino evertere, aut mutilare. *Strigel. 1. Samuel. 2. 2. Sam. 5. 13. 2. Reg. 13. Pſal. 34. pag. 268.*

Nulla arx unquã adeò firma fuit: quã non hoſtes continua oppugnatione ceperint atque oppugnârint. *Idem 2. Sam. 5.*

De munitionibus illud in genere teneatur: *fiduciam ejusmodi præſidiorum ut plurimùm eſſe fallacem & exitialem: cùm DEI ope deſtituatur.* Cicero ait, Nihil eſſe manibus humanis elaboratum: quod non aliquando vel hominum injuria, vel ipſa rerum omnium confectrice vetuſtate ad interitum redigatur. Lactantius verò ſic ait: Nihil eſt hũmanis viribus laboratũ: quod non humanis æquè viribus deſtrui poſſit: quia mortalia ſunt opera mortalium. *Bucholc. in Chronolog. pag. 443.*

EXEMPLA.

I. Id oſtendunt triſtiſſimæ ruinæ Imperiorum, Babylonici, Perſici, Macedonici & Romani. *Strigel. 1. Sam. 2.*

II. Hieroſolyma, quam olim Iebuſæi tenuerunt, complexa eſt duos arduos montes: quorum alteri nomen fuit Moria: in quo templum à Salomone conditum eſt: alteri Sion: in quo fuit arx Davidis. Cùm igitur David oppugnaturus eſſet arcem Sion: Iebuſæi tantum tribuerunt huic loco, arte & natura munito: ut dicerent, à cœcis & claudis præſidiariis eum contra hoſtes defendi poſſe. David verò fretus præſentia DEI, captam arcem occupavit: & ædificiis exornavit: ut ſedes eſſet Regi conveniens. Hoc exemplum commonefaciat Reges & Principes: ne impiè confidant munitionibus nève hac fiducia res injuſtas aut non neceſſarias moveant. *Id. 2 Sam. 5.*

III. Hanc regulam confirmant etiam exempla Davidis & Nabogdonoſor: qui ex ſummo faſtigio præcipitati in tragicas calamitates, didicerunt, *vires hominum*

longè esse minores divinis: & neminem debere fiducia potentiæ extra metas legis divinæ erumpere. *Idem 2. Sam.* 13.

IIII. Magna fuit potentia Regum Israël, ut Ahab, Iehu, & aliorum. Sed tempore Ioahas filij Iehu adeò accisæ fuerunt vires regni: ut non potuerit Rex plures equites armare, quàm quinquaginta. *Idem 2. Reg.* 13.

V. Saulis familiam universam, excepta posteritate Ionathæ, DEUS delevit.

VI. Sic familiam Alexandri universalis interitus oppressit.

VII. Familiæ Regum Syriæ & Aegypti propter atrocia scelera radicitus extirpatæ sunt. *Idem Psal. 34. pag.* 268.

VIII. Methone est urbs Peloponnesi, adhuc hodie potens & munita. Bajazetes Imperator Turcicus Anno 1500. magna difficultate expugnatam & captam ademit Venetis: cùm anno præcedente in eam urbem ex religiosa peregrinatione divertisset Fridericus III. Sapiens, fundator hujus VVitebergensis Academiæ: qui cùm audiisset urbem occupatam, dixit: si expugnari illa urbs potuit: non existimo ulli munitioni esse fidendum. Affirmavit fuisse valde munitam: sicut ostendit natura loci. *Peucer. in lect. Chron. d. 20. Febr. Anno* 1574.

CCLX.

Nec fortunæ, nec virium magnitudini confidendum est: sed cogitandum est dictum: *Victoria à Domino est. Strig. 2. Sam. 1.*

Causa victoriæ non sunt hominum consilia, multitudo, potentia & industria: sed auxilium Dei. *Idem 2. Sam. 8.*

Non copiæ, nec vires victoriam afferunt: sed auxilium Dei. *2. Sam. 21. Nam Deus est præcipua causa, gubernans eventus bellorum. Ibid.*

Apparatus & vires non sunt sufficiens causa victoriæ: sed auxilium Dei, celeritatem, magnitudinem animorum, & alia multa concurrere oportet. Idem 1. Reg. 20.

Neq; multitudo neq; robur in bello victoriam affert: sed qui Deo iuvante magno animo in hostes impetum faciunt: eos plerunq; non sustinent hostes. Idem Psal. 127. pag. 511.

Hoc solent periti rei militaris observare, & divinare de eventu pugnæ: quando sunt instructæ acies contrariæ: statim vident, uter exercitus sit futurus victor. In eo enim dicunt eminere singularem quandam alacritatem cùm in hominibus, tum in equis. E contrà qui vincendus est, in eo languida & quasi mortua apparere omnia. Hoc exercitati milites observant: & congruit cum sententijs sacris: quia *victoria de cœlo est:* iuxta Psal. 143: Qui das salutem Regibus. *Item:* Non salvatur equus in multitudine virtutis suæ. Quando Deus vult dare victoriam: simul etiam alacritatem & robur animis addit: **Wenns Gott giebet/ so ists gegeben.** Sed cùm aufert aut frangit animum hostis: illico & arma manibus excidunt. Sicut dicitur Psal. 76: Ab increpatione tua Deus Iacob, dormiverunt qui ascenderunt equos. Dormierunt somnum suum: & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis. *Lutherus in Gen. cap. 35. pag. 526.*

Vincendi initium fiduciam esse Pindarus affirmat: eamque manare opinatur à divina mentis nostræ ratione: à qua futura nonnunquam præscire videamur. Siquidem non modò dormientibus nobis secundum quietem multa apparent: quæ vera reipsa deinde esse cernuntur: sed etiã vigilantibus, vel subito quodã animi indicio: vel ex apparitione illa: quam Græci φαντασίαν appellant. Talis præsagitio magnis optimisque viris sæpe occurrit in arduis ac dubijs rebus: & præcipuè Regibus ipsis: quibus à summo Deo concessum est: ut gentibus, regionibus, populisq; imperent. *Francisc. Patrit. lib. 7. de regno, tit. 9. pag. 461.*

Verißimè & sapientißimè in tertio ἀναβάσεως à Xenophonte

est scriptum: ἐπίςασθε γὰρ δήπου, ὅτι οὔτε πλῆθός ἐςιν οὔτε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα, ἀλλ᾽ ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐῤῥωμενέςεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους τούτους ὡς ἐπὶ το πολὺ οἱ ἐναντίοι οὐ δέχονται. Perspicuum est, nō numero aut corporum robore victoriam comparari: sed utri in hostem, Dijs utiq; iuvantibus, animo firmiore impressionē fecerint, eos esse: quorū ille impetum sustinere non possit. *Strig. Psal.127.p. 511. 1.Sam.2. 2.Sam.8.*

Psal. 33: Non salvatur Rex per multam virtutem: gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ. Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

Statius: *Non vis aut numerus, tandem bona causa triumphat.*

Lucanus: *Victrix causa Deo placuit, sed victa Catoni.*

Item: *Causa iubet melior superos sperare secundos.*

EXEMPLA.

I. Hujus regulæ insigne exemplum est Pompejus: qui res magnas, patriæ utiles, ante bellum civile gessit: & usq; ad id tempus felix fuit. Postea in extremo actu miserrimus fuit, ut Cicero *in 7. lib. epist. ad Atticum* scribit: Cn. autem noster (ô rem miseram & incredibilem) ut totus jacet: non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. Mittam illa, fugam ab urbe turpissimā, timidissimas in oppidis conciones, ignorationem non solùm adversarij, sed etiam suarū copiarum. *Strig. 2. Sam.* 1. Et ut Ambrosius inquit *lib. 5. epist.* 31. Pompejus cùm trib. triumphis terrarum cinxisset orbem: & majores copias, quàm Cæsar, habuisset: pulsus acie, bello profugus, & sui terminis exul imperij, Canopei manu Spadonis occubuit. *Idem 2. Sam.* 21.

II. Quanquam Antonius est peritior Imperator, quàm Octavius, & habet exercitus majores: tamen inclinata acie fugit in Aegyptum: & cùm ab irato victore vitam impetrare non posset: necem sibiipsi conscivit.

III. Idem accidit quatuor gigantibus: qui bellum injustum populo DEI intulerunt. *Idem ibid.*

IIII. Etsi Syri numero superant Israëlitas: tamen DEUS dat populo suo victoriam adversus hostes blasphemos.

V. Sic Xerxis copiæ penè innumerabiles primùm à trecentis Lacedæmoniis ad Thermopylas luxatæ, deinde à Themistocle in pugna Salaminia fractæ, tandem verò à Pausania ad Plateas prorsus extinctæ & deletæ sunt. *Idem 1. Reg. 20. Vide eund. part. 1. Chron. pag.* 130.

VI. Ante prælium ad Arbela Alexander totam noctem præter consuetudinē suam tam profundo somno pressus dicitur: ut Parmenio experrectum his verbis compellârit: Miror te in utramq; aurem dormire posse: perinde quasi non dimicaturus maximo prælio, sed jam victor esse videaris. Huic verò subridens Alexander, Nonne nos, ait, vicisse putas? Nec solùm ante prælium, sed in ipsa acie magnam animi tran-

quillitatem ostendit. *Idem psal.* 127. *pag.* 511. Quanta erat Darij sollicitudo? quanti apparatus contra Alexandrum? Et tamen non respondebant successus.

VII. Sic Carthaginenses gesserunt tria difficillima bella cum Romanis: nec tamen Romam impedire potuerunt, quò minùs imperio orbis terrarũ potiretur. *Ibid.*

VIII. Sic Abraham habens in comitatu trecentos & octodecim servos, potentissimorum Regum exercitus vicit. *Iosephus lib.* 1. *antiquit. cap.* 11. Quo facto nemini dubium reliquit, victoriam non in multitudine militum, sed in bellatorum alacritate consistere, & virtutem nulli numero succumbere.

IX. Et Gedeon cum trecentis militibus, qui una manu tubas, altera testulas gestabant, innumerabiles Midianitarum copias superavit. *Vide Chronol. Bucholc. pag.* 260. ubi dicit, Gedeonem eduxisse **eine Handvol wider ein Landtvol Volcks.**

X. Quid dicam de Ionathan filio Saulis, qui solus cum armigero, mille Palæstinos trucidavit?

XI Quid de Davide loquar, qui inermis probè paratum armatumque Goliath prostravit? *Idem* 1. *Sam.* 2.

XII. Tempore Concilij Basiliensis ad Basileam exiguæ Helvetiorum copiæ, fortiter totum exercitum Gallicum represserunt: etsi ipsi occubuerunt. *Vide Chronicon Philip. lib.* 5. *pag.* 671.

XIII. Germani Duce Fronspergio, cùm essent exigui numero (sed bello vivida virtus) incredibili felicitate magnas Venetorum & Gallorum copias vicerunt. *Vide ibid. pag.* 696.

XIIII. Amasias Rex cum Idumæis congressurus, centum millia militum ex Israëlitico regno centum talentis conduxit: sed à Propheta monitus eos dimisit: & tamen copiis exiguis cecidit decem millia Idumæorum: & decem millia de rupe præcipitavit. Ita cum paucis vicit: qui cum multis victus fuisset: nisi voci divinæ per Prophetam prolatæ obedivisset. Verissimum est illud, quod Propheta ad Amasiam hic dixisse scribitur: DEI est robur vel ad juvandum, vel ad prosternendum. *Bucholcerus in Chronolog. pag.* 384.

XV. Cùm Pharsalica pugna inter Cæsarem & Pompejum jam parata esset: omniaq; equorum atque hominum strepitu fremerent: vidit Cæsar C. Crastinum decem alarum ductorem castra egredientem: quem nomine compellans, quid de pugnæ eventu speraret, rogavit. At ille dexteram prætendens ait: Vinces Cæsar, & me vivum, aut certè mortuum laudabis: quorum utrumque verum extitit. Nam & vicit Cæsar: & Crastinum, qui fortissimè pugnando occubuerat, pro concione laudavit. *Francisc. Patrit. lib.* 7. *de regno, tit.* 9. *pag.* 471.

CCLXI.

Pudor in re bellica sæpe res perditas instauravit. Franrisc. Patrit. lib. 6. de regno, tit. 20. pag. 402.

Multa sunt exempla: quibus manifestè patet:

pudorem

pudorem res profligatas restituisse: & prostratos exercitus ad victoriam erexisse. Idem pag. 403.

EXEMPLA.

I. Astyages Medorum Rex unicam habebat filiam: quam Cambysi Persæ, privato civi, collocaverat: metuens ne ab illius futura sobole regno exigeretur. Viderat enim per quietem ex pudendis filiæ vitem surgere: quæ palmitibus suis omnem Asiam obumbraret. Idcirco natum ex ea infantem exponi jussit. Is beneficio pastoris educatus, ac majusculus factus, ab æqualibus suis Cyrus appellabatur: & Rex à collusoribus nuncupatus est. Sed cùm jam adolevisset: certior avitæ injuriæ factus, ultionem meditatus est: & contracto exercitu pastorum ac convenarum in Medos transmittit. Hujus rei certior Astyages cum maximo exercitu Cyro occurrit: conserunt manus: vertuntur in fugam Persæ: matres conjugesq; eorum, cùm fugam cernerent, eos hortantur: ut pugnam instaurent, & in prælium revertantur: cunctantibus ilis, ac bellum detrectantibus: sublata veste, corporis pudenda eis ostendunt: rogantq;, num iterum in maternum uterum confugere velint. Tum illi pudore perciti, in prælium tanto impetu revertuntur: ut jam victi, victores evadant. Et sic fugatis cæsisq; Medis, captoq; Astyage, regnum invadunt Persæ: & hoc pacto Cyrus beneficio fœminarum Rex institutus à Medis, qui annis trecentis circiter & quinquaginta imperaverant, regnum ad Persas transtulit.

II. Iulij Cæsaris exercitum ad Cordubam contra Pompejum juniorem perterrefactum jam, & de fuga magis, quàm de pugna meditantem, pudor restituit: cùm milites omnes audivissent Cæsarem exclamantem: Hic dies mihi finis vitæ erit: & militiæ vestræ ultimus. Quibus dictis clypeum obvij militis arripuit: solusq; hostes invasit: locoq; pepulit ac disturbavit: & ducenta circiter tela in se missa partim audacter evitavit: partim scupo excepit. Quo pudore accensi ac perciti milites, tanto impetu in hostem feruntur: ut Pompejum cum universo exercitu in fugam compulerint: ducesq; ejus, capta Corduba, in quam confugerant, magna ex parte cæsi sunt: & eorum capita ad Cæsarem perlata: ipse autem Pompejus, inter dumos ac vepres latitans, deprehensus cæsusq; est: caput quoq; ejus ad Cæsarem perlatum: quod quidem honestè sepeliri jussit. Bellum igitur formidolosum admodum pudoris virtute profligatum ac confectum est: & integram victoriam Cæsari præbuit. *Idem ibidem.*

CCLXII.

IN primo certamine & conflictu cum hoste parta victoria, vel opinio virtutis, magnum ad terren-

dum hostẽ, & ad totum reliquũ bellum conficiẽdum; illiusq́ victoriam postea momentum habet & affert. Lambertus Danæus in Aphorisf. polit. pag. 224.

Bella ut plurimùm fama constant: & timetur ille potissimùm & ferè: qui sibi iam opinionem virtutis ac strenuitatis comparavit. Idem pag. 225.

EXEMPLUM.

Cùm Xerxes infinitis copijs Græciam invaderet: non existimabat ullum fore in tota Græcia: qui secum manus conserere auderet. Sed longè secus accidit. Nam trecenti tantum Lacedæmonij, duce Leonide, omnibus ipsius copijs occurrere ausi, ad Thermopylas præclaram & memorabilem obtinuerunt victoriam. Fertur Xerxes cùm ad spectaculum pugnæ adesset, in ipso congressu pugnandi ter è solio resilijsse: quòd videlicet exercitui suo timeret. Hac prima Græcorum victoria non leviter perturbatus est Xerxes: sed valde ipsius fregit animum; nec parvum ea fuit etiam ad sequentes victorias adjumentum. *Vide Herodot. lib. 7. pag. 215.*

CCLXIII.

SÆpe potiùs prælium detrectando, quàm aperto Marte decernendo, hostium vires franguntur & conteruntur. Furentes enim Imperatores ac Duces facilè admodũ insidijs hostium excipiuntur: & dum nihil circumspiciunt, nisi quod ante oculos habent: summam rerum extremis periculis obijciunt. Francisc. Patrit. lib. 6. de regno, tit. 11. pag. 378.

EXEMPLA.

Id factum fuisse cernimus contra Hannibalem; cui impares Romani omnino esse videbantur. Ejus namq́; exultantia & ferocia, consilio ac mora potiùs, quàm te-

meritate & audacia confringenda fuit. Testis sit C. Flaminius; qui favente plebe Consul factus, tanta insania elatus est: ut nihil nisi de certamine cogitaret. Quem cùm Pœnus cerneret, nihil circumspicere: sed inconsultè solis viribus & audacia exultare: ad Thrasymenum lacum insidijs excepit: & eum cum omni exercitu profligavit. Quæ plaga quanta fuerit populo Romano: eventus aliarum rerum è vestigio docuit. Romani ejusmodi cladibus conterriti, Fabio Verrucoso (cui deinde ob virtutem Maximo agnomentum fuit) reliquias desperatæ Reipublicæ permiserunt. Erat enim Fabius vir dignitate ac prudentia præstans: & in rebus gerendis adeò circumspectus: ut cunctantior, quàm pugnacior, haberetur. Quæ quidem virtus exultantiam Hannibalis compressit; adeoq; detrivit: ut planè docuerit, Hannibalem non audacia ac ferocia, sed consilio ac mora vinci posse. Præclarè Silius Italicus ait;

Ac ni sacra seni vis, impressumq; fuisset,
Sistere cunctando fortunam adversa tuentem:
Vltima Dardanij transisset nominis ætas.

Hac virtute Fabium præferre videtur cunctis Imperatoribus Romanis. Addit enim:

Summe Ducum, qui regna iterum labentia Trojæ,
Et fluxas Latij res, majorumq; labores,
Qui Carmentis opes, & regna Evandria servas:
Surge age, & emerito sacrum caput insere cœlo.

Sed postquam populus Romanus animadvertit, lento Fabij certamine & montanis insidijs Punicum furorem jam aliqua ex parte compressum: & præclusos fortunæ atque hosti omnes vincendi aditus: statuit viribus etiam decernendum esse; & ferro aciem reddendam. Proinde Marcellum, virum acrem ac strenuum, & Romanorum omniũ pugnacissimum, Fabio collegam designavit: ut quasi manum consilio adderet: & sapientiæ vires adijceret. Fuit enim Marcellus ad omne certaminis genus exercitatus; nullumq; provocatorem, nullamq; pugnam unquam detrectabat. Et collatis signis varijs cum hostibus, undequadragies prospero Marte certavit; ut inter omnes historicos convenit. Hic Imperatori callido ac circumspecto additus, qui ad tuendum imperium potiùs, quàm ad ulciscendas injurias idoneus esse videbatur, vires atq; animum adjecit: ut optimo temperamento rem Romanam, tot cladibus affectam, simul restituerent atq; instaurarent. Quod quidem brevi tempore effectum est: adeò ut omnes dicerent, Reipublicæ optimè consultum esse: ut jam Fabius clypeus, Marcellus autem ensis Romani Imperij haberetur. Et Hannibal ipse inter jocandum militibus suis dicebat: se Fabium ut militiæ præceptorem, Marcellum autem ut pugilem formidare. Sed quantò pluris sit facienda cauta & circumspecta ratio: quàm fortuita ac prospera audacia: ex utriusq; eventu facile judicari potest. Fabius enim omnibus muneribus functus, extremum vitæ diem senex admodum placidè in proprijs laribus peregit: & magna cum gloria quasi servator & pater patriæ sepultus extitit. Marcellus autem jam quinquies Consul, cùm hostem explorare vellet, Hannibalis insidijs circumventus perijt. Cui Pœnus mortuo annulum quasi virtutis præmium è digito eripuit; ejusq; cadaver splendidè & magnificè cremari jussit; reliquias ac cineres Romam ad necessarios ejus referri, *Idem ibidem.*

CCLXIIII.

Novæ in bello machinæ, & hostibus incognitæ, magnum ad victoriam momentum afferunt. L. Danæus in Aphor. pol. pag. 102.

Exercitus semel novo aliquo armorum, machinarum aut militum genere perterritus, neq; facilè neq; citò adversus ea confirmatur. Idem pag. 106.

EXEMPLA.

I. Romani conflicturi cum Carthaginensibus pugna navali, cùm viderent suas naves tardas nimis, & ad celeritatem parùm commodas esse; singulis quibusq; munimenta quædam aptant; quæ postea corvos appellavêre. Ea fuit machina talis. Lignea columna proris inerat longitudinis quatuor ulnarum, latitudinis palmorum trium. Hanc dimensionem habenti, in ejus apice rotam constituerant. Huic præterea tabulæ inhærentes scalas conficiebant: quarum latitudo erat pedes quatuor: longitudo sex ulnæ. Foramen tabulati per longitudinem erat, scalæ duorum priorum cubitorum spacium, columnā circumdans. Habebat autem & tabulatum utrinq; prolixum latus, & profunditatem usq; ad genu demissam. In ligni extremo ferrum erat instar mallei peracutum: præterea annulus fune alligatus: ita ut hæc machina machinis frumētarijs simillima videretur. Igitur simul ac navis hostium adventabat: laxato fune scalæ demittebantur: ferrum pondere, ac vi ligni super hostium navim delapsum figebatur: si adversa prora erat: bini milites per scalas descendebant: duo primi præferentes scuta: reliqui latera scutis protecti: si verò obliqua erat hostium navis: in eam ex tota pariter navi desiliebatur. Facto igitur hujusmodi apparatu: opportunum tempus ad navale prælium expectabant. Vt ergo appropinquare inter se classes cepe-runt: corvi in singulis quibusq; proris prospecti, ancipites Pœnorum animos ob rei novitatem aliquandiu tenuerunt: tandem verò, quicquid id foret, re contempta, infestis signis in hostes feruntur. Implicitis jàm ac simul colligatis navibus, militibusq; Romanis ex suis in hostium navigia machinis prorumpentibus: Carthaginenses plerię; trucidati: alij ob machinas hostilium navium stupefacti, sese hostibus dediderũt. Visum est enim id certamen pedestri certamini quàm simillimum. Triginta autem Carthaginensium naves, quæ primæ adversus Romanos impetum fecerant, captæ: inter quas fuit & capta Ducis navis. Annibal verò præter spem atq; opinionem in scapham prosiliens, fuga saluti suæ consuluit. Reliqua Carthaginensium multitudo pari modo adversum classem hostium cum impetu ferebantur. Vt verò hostilium navium machinis primas suorum naves per artem captas intellexêre: ad ludificandi ar-

tem conversi, non jam contrario impetu, sed obliquo in Romanos ferebantur, freti celeritate navium suarum: & per eum modum violentiam corvorum declinare se posse existimantes. Verùm ita instructæ paratæq; erant machinæ: ut undecunq; appropinquantes hostes inevitabiliter colligarent. Quamobrem Carthaginenses novitate corvorum perterriti, tandem in fugam vertuntur, quinquaginta navibus in prælio amissis. *Polyb. lib. 1. pag. 35. 36. 37.*

II. Perlata Romam fama de bello malè in Africa gesto, profligatisq; Romanis: cùm cognovissent id inprimis vi atq; impetu elephantorum accidisse: quòd illi acies disjecissent: quòd ordines perturbassent: quòd maximam in exercitu stragem fecissent: tantus elephantorum terror post eum diem Romanos tenuit: ut proximo biennio cùm sæpe in Africa, sæpe etiam in Selinuntia regione obvij hostibus fuissent: nunquam tamen aut congredi cum Carthaginensibus, aut in locis æquis propiùs sex aut quinq; stadijs castra metari ausi sint: collibus semper ac montibus, nullo alio, quàm elephantorum, metu, se tutantes. *Idem pag. 59.*

III. Longo sanè tempore bombardarum usus tantùm in oppugnandis & defendendis urbibus & munitionibus frequens fuit. Barbadicus verò Venetæ classis præfectus singulos lembos ac triremes, binis his machinis armans, Genuenses insultantes, novo commento vehementer terruit; primusq; specimen edidit volante igne belligerandi.

IIII. Bartolemæum præterea Coleonem, qui viginti ampliùs annis Venetorum copijs cum imperio præfuit, primum omnium in bello, quod adversus Mediceæ familiæ principatum à Florentinis exulibus in Gallia togata excitum est, instituisse Iovius scribit; ut tormenta adversus hostium aciem emitterentur: cùm antea in expugnandis tantùm defendendisq; urbibus usui esse solerent. Spingardas, inquit, ita vocabant minora tormenta tricubitalis longitudinis, quæ glandem pruni majoris magnitudine violenter effunderent: hæc parvis curribus inserta, post acies advehi, & signo tuba dato, quò sua agmina relicto intervallo, hinc atq; illinc panderentur, in oppositos hostes dirigi jubebat. Quo invento, ad Ricardinam Bononiensis agri, hostilem aciem ita perterruit: ut cùm Spingardæ pila, Herculi Ferrariæ Principi calcaneum detersisset, malignè & barbaro more Coleo fecisse diceretur: qui viros fortes, gladio atq; hasta pro virtute & gloria dimicantes, inusitata atq; horribili pilarum procella, sternendos curaret. *Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. succisiv. cap. 28 pag. 170.*

CCLXV.

EXperientia testatur, in bellis sæpe plus effici gladijs, quàm sclopis.

Experientiam testem habemus, licet tormenta maiora, & sclopetarij, sæpenumero in prælijs hosti-

bus valde nocuerint: tamen in ijs spem victoriæ non semper collocandam esse. Hoc multis exemplis demonstrari posset. *Ideoq; gladij in eiusmodi conflictibus magis commendantur: præsertim in statarijs prælijs. Philip. Camerar. Centur. 2. Operar. succis. cap. 29. pag. 177.*

EXEMPLA.

I. Id movet Iohannem Sturmium, ut ita dicat: An non Hispani suis palatis maximopere nituntur & confidunt?

II. Iulianus, Caroli Cæsaris, atq; etiam Philippi filij, præfectus peditum, quem bello Protestantium, in Gallia, singulari prælio vincere alterum Hispanum, qui ad Regem Galliæ transfugerat, vidi, cùm ipse Regi Angliæ Henrico VIII. militaret: Is, inquam, Duci Sabaudiæ confessus est: se sæpe ad speciem solere uti sclopetarijs, non ad necessitatem: sed post primum impetum aciem hostium subijsse celeriter: & abjectis fulminalibus, gladijs comparasse victoriam: neq; unquam hac ratione frustrà pugnasse.

III. Henricus sanè IIII. Rex Galliarum nunc regnans, hoc ipsum sæpiùs in conflictibus acerrimis expertus est: & gladijs celeberrimas, contra pugnacissimos hostes, victorias consecutus est. *Idem ibidem.*

CCLXVI.

M*Agnas exercitus clades solet sociorum ac vicinorum defectio incursioq; sequi. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 103.*

Magnas exercitus clades defectio sociorum ac subditorum sequi solet. Idem pag. 110. 139.

Multorum à nobis defectiones sequi solent: ubi aperto Marte insigni aliqua clade victi sumus: nisi quamprimum alius exercitus, isq; robore firmus, comparetur: & hostibus opponatur. Idem pag. 45.

Magnas

Magnas clades magna sociorum & subditorum defectio sequi solet. Itaq; curandum, ut firmis, si fieri potest, tunc maximè præsidijs teneantur: & hostib. aliquid negocij inexpectati obijciatur. Id. p. 47.

Clades initio belli accepta cùm est maxima, sæpe socios à nobis avertit. Idem pag. 209.

EXEMPLA.

I. Cùm Carthaginenses fusi fugatiq; à Romanis essent: Numidarum (quibus antea fuerant socijs & amicis usi) ingens multitudo, acta spe prædæ, contra eos advenit: ab eis majorem propè jacturam, quàm à Romanis, indies pati: gens vaga & rapax omnia populari. Carthaginenses metu Numidarum trepidantes, è provincia ad urbem confugere: fame atq; mœrore, cùm propter multitudinem hominum, tum propter timorem obsidionis pariter vexari. *Polyb. lib. 1. pag. 48.*

II. Iisdem Carthaginensibus victis ad Egadem insulam: mox exterorum ac Numidarum, & aliorum Africæ populorum, qui unà cum illis defecerant, bello circumventi, in extremum ferè discrimen devenêre; tandemq; non modò pro provincia, sed pro seipsis, pro libertate, pro liberis, pro solo natali, coacti sunt dimicare. *Idem pag. 89.*

III. Sic post Cannensem pugnam tota vetus Græcia à Romanis defecit. *Danæus in Aphor. pag. 139.*

IIII. Postquam Athenienses in Sicilia victi, ingentiq; affecti essent clade: multi eorum socij ad hostes defecerunt. Insequenti hyeme ob res in Sicilia ab illis adeò malè gestas, universi protinus Græci animos erexerant. Enimvero qui neutrorum socij erant, non debere se ampliùs abesse à bello, vel si à nemine rogarentur, censebant: sed ultrò adversus Athenienses ire: quòd videlicet putarent singuli: in se illos fuisse venturos; si in Sicilia rem prosperè gessissent: & simul reliquum belli breve futurum: ejusq; se fieri participes, fore sibi speciosum. *Thucyd. lib. 8. mox ab initio.*

V. Iones Ephesi à Persis victi idem sunt experti. Nam Athenienses, ipsorum socij, post cladem tamen acceptam illis prorsus deletis, etsi per nuncios Aristagoræ magnopere rogarentur, negaverunt se auxilio futuros. Ita post infortunium rerum societate sunt fraudati. *Herodot. lib. 5. pag. 157.*

CCLXVII.

PRædæ servandæ, aut in tuto collocandæ, imminēte præsertim hoste, aviditas, sæpe pulcherrimas

rerum gerendarum occasiones corrupit: & hosti, alioqui trepido, victoriam concessit. Danæus in Aphor. p. 120.

Prædæ conservandæ studium sæpe timidiores milites facit: uti parandæ aviditas facit audentiores: itaq; parta tuto in loco deponatur. Idem pag. 138.

Spes prædæ, vel nimius hostium victorũ contemptus, sæpe pulcherrimas victorias corrupit: adeoque nonnunquam ex victis victores effecit. Idem pag. 51.

EXEMPLA.

I. Galli Romanos memorabili pugna vicerant: & jam versus urbem Romam cum exercitu properabant. L. Aemylius Consul suis opem ferre nititur: ideoq; rectà ad hostes tendit. Gallorum duces ex nocturnis ignibus adventum Consulis conjectati, concionem advocarunt: ut, quid agendum foret, communi consilio decerneretur. Tum Rex Aneroëstes, stultum esse, inquit, antequam tantum prædæ abigant (incredibilis enim multitudo hominum, ingensq; omnium rerum copia in Gallorum potestatem devenerat) tempus cum hostibus terere: & res jam à se acquisitas in ambiguo ponere. Proinde primò in patriam revertendum: relictisq; ibi sarcinis & impedimentis, in Hetruriam denuo, si videatur, repetendum; ut prælium adversus hostes expediti commitant. Id consilium Aneroëstis cùm omnibus placuisset: Galli ante lucem signa moventes, onusti omnis generis præda, per littus inferi maris Galliam repetebant. L. AEmylius Consul susceptis copijs, quæ in tumulum confugerant, Gallos cum exercitu persequebatur. C. Attilius alter Consul forte illis fit obviam: ita ut & à tergo & à fronte haberent hostem: & nulla illis spes esset evadendi. A Romanis igitur ita prælio excipiuntur: ut in eo cæsa sint quadraginta millia Gallorum: decem millia vivi in Romanorum potestatem pervenêre. Tam malè cessit Gallis prædæ conservandæ studium. *Vide Polyb. lib. 2. à pag. 146. usq; ad 152.*

II. Nisi An. 1596. spes prædę exercitũ Christianũ occæcasset: præclarã ad Agriã à Turcis reportasset victoria: nec à victis victus & trucidatus fuisset. *Cõmunis querela.*

CCLXVIII.

SÆpe insperatæ victoriæ Duces ipsos ad regnum occupandum movent & impellunt, alioqui modestos. L. Danæus in Aphor. pol. pag. 145.

Magnis

Magnis viris post res præclarè gestas ferè tyrannidis, aut in alios dominandi, cupido obrepit: saltem cupiditas amplioris cuiusdam splendoris, & rei consequendæ. Ergo nisi illorum virtus compensetur: iustoq; præmio ab ijs, quibus bene fecerunt, donetur: consilia cum hostibus sæpe capiunt, Reipublicæ, cui benefecerint, noxia. Idem pag. 5.

EXEMPLA.

I. Mortuo Seleuco patre Antiochi, cùm regnum ad Seleucum ejus filium, quò cæteris fratribus major natu erat, pervenisset: Achæus (qui Antiochi erat propinquus) cum eo propter generis propinquitatem Taurum transcendit. Seleucus enim simul ac regnum ingressus fuit: cùm audisset, Attalum loca omnia, quæ sunt citra Taurum montem, occupasse, rebus suis consulendum ratus, maximis viribus Taurum transcendit: ubi paucis interjectis diebus, ab Apaturio Gallo & Nicanore dolo circũventus atque extinctus est. Achæus propinqui mortem ulciscendam ratus, extemplo Apaturium atq; Nicanorem interfecit. Tum copiis, reliquisque omnibus rebus prudenter ac magno animo usus est. Nam cùm & opportunitas temporis, & unanimis militum consensus eum ad suscipiendum diadema hortaretur: id facere noluit: sed tanquam regnum Antiocho juniori fratri servaret; diligenter omnia administrãs, omnẽ, quæ citra Taurum est, regionem subigere decrevit. Rebus autem feliciter succedentibus, cùm ad extremum Attalo nihil præter Pergamũ reliquisset: insperatis victoriis elatus, repentè consilium mutavit: seque Regem salutari jussit. Quibus factum est, ut ejus nomen longè magis, quàm cæterorum Regum seu Principum, qui citra Taurum sunt, terrori omnibus ac formidini esset. *Polyb. lib. 4. pag. 368.*

II. Huc pertinet exemplum Pausaniæ & Themistoclis. Pausanias enim cõspiratione facta cum Xerxe Rege Persarum, Spartam & reliquam totam Græciam obnoxiam illi reddere statuit: ob quod fame in templo, in quod confugerat, necatus est. Themistocles ejusdem, cujus Pausanias, proditionis insimulatus, & ipse ad mortem quæsitus est. *Vide Thucyd. lib. 1. pag. 38. 39. 40.*

CCLXIX.

NImia vel rerum prosperè gestarum fiducia, vel oppidorum hostilium intercipiendorum avidi-

tas, summos Duces & exercitus sæpe in discrimen adducit. Danæus in Aphoris. polit. pag. 105.

EXEMPLVM.

Romani Consules, M. Aemilius, & Servius Fulvius, cùm prope Mercurij promontorium, centum & quatuordecim Charthaginensium naves plenas cepissent: paucis diebus in Africa commorati, Siciliam repetunt. Trajecto igitur prospere pelago: quod Africã Siciliamq; interjacet; cùm non procul à Camerina urbe constitissent: in tantam procellam calamitatemque incidêre; ut ne referri quidem satis, pro rei magnitudine, possit. Ex quatuor enim & sexaginta supra trecentas navibus, vix octuaginta incolumes à tempestate superfuêre. Reliquæ omnes aut submersæ undis, aut scopulis impactæ, universum littus naufragiis, cadaveribusq; compleverunt. Majorem jacturam uno tempore mari factam, nemo ante nostram ætatem meminit. Quę res non tam fortunæ culpa accidit: quam Consulum temeritate. Nautis enim sæpe monentibus, vitandum esse externum Siciliæ latus; quòd importuosum atq; infestum esset: & ægrè traijci posset; præsertim eo anni tempore: quo inter Orionis & Canis signa navigabant: illi spretis ac pro nihilo habitis nautarum vocibus, dum superioris victoriæ fiducia elati, clanculum urbes quasdã hostium per id littus invadere ac capere properant: exiguæ admodum spei gratia, in maximas calamitates inciderunt. Ac tum primùm dementiam suam agnoverunt: atque ita rebus a se paulò antè præclarissimè gestis, turpi hoc naufragio fœdatis, temeritatis suæ pœnas luunt. *Polyb. lib. 1. pag. 55. 56.*

CCLXX.

IN prælijs ordo & silentium militum plurimum ad victoriam conferunt & iuvant. Danæus in Aphoris. polit. pag. 13.

Victores dum ordines non servant: sæpe victis ipsi dederunt occasionem vincendi. Idem ibidem.

Non servati in prælio committendo ordines, magna cladis & internecionis exercitus causa sunt. Idem pag. 238.

EXEMPLA.

I. Id testatur Phormio Atheniensis in oratione ad milites, cùm ait: Vos apud naves in suo quisque ordine manentes, è vestigio præceptis obtemperate; cùm præ-

sertum brevi momento invadendi constet occasio: & inter agendum plurimi existimate ordinem & silentium: quæ cùm aliis in rebus bellicis conducunt: tum præcipuè in navalibus. Hæc ad milites suos Phormio: vincitur tamen cum classe sua à Peloponnensibus: qui cùm, ut in victoria, incompositi Atheniensium naves fugientes sequerêtur: partim demissis remis cursum inhibebant: rem inutilē sibi, utilem Atheniensibus, ad se ex brevi spacio invadendos: cùm volunt adventum plurium opperiri: partim imperitia locorum in brevia impegerant. Quod fieri videntes Athenienses subit audacia: unaque se vociferatione adhortantes, in eos tendunt. Illi propter ea quæ peccaverant, & quòd incompositi erant, paulisper modò sustinuêre; tum dantes terga in stationem, unde discesserant, tendunt. Quorum tamen sex naves, quæ maximè propinquæ fuerant, Athenienses insecuti ceperunt: & suas, quas illi corruptas tunc primùm ad terram religaverant, abstulerunt: hostibus aliis occisis; aliis, quos ceperant, reservatis. *Thucyd. lib. 2. pag. 72. 73.*

II. Sic victi sunt Persæ in Platæensi pugna. *Vide Herodot. lib. 9. pag. 255.*

CCLXXI.

Vix unquam victoriæ in bellis civilibus, præsertim inferiorum de superioribus, si belli causa sit ab iniustitia superiorum, modum servant. In Chronicis *Philip. lib. 5. pag. 606.*

In omni bello cruda post victoriam principia: magis in civili: ubi odia & acerrimæ factiones. Iustus Lipsius Epist. 6. Centur. 2.

Cyrus apud Xenophontem ait, se nunquam ex victoriis factum esse elatiorem: nunquam se effusè lætatum esse. Res secundæ, inquit, reddiderunt me timidiorem: & metus me non passus est unquam fieri insolentiorem, aut unquam effusè lætari. Vix ulli sunt moderati in reb. secundis: vix ulli reb. secundis moderatè utuntur: pauci reperiuntur, qui non redduntur insolentiores. *Peuc. in lect. Chron. d. 22. Sept. An. 1571.*

Oratio Abneri hortantis Ioab, ut civibus parcat, congruit cum sapientissimis dictis: quibus Cicero bellum civile detestatur. Sic enim lib. 4. epist. famil. ad Marcellum scribit:

Omnia ſunt miſera in bellis civilib. ſed miſerius nihil: quàm ipſa victoria: quæ etiamſi ad meliores venit: tamen eos ipſos ferociores impotentioresq́; reddit: ut etiamſi naturâ tales non ſint: neceſſitate eſſe cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiã invito, facienda ſunt. Item: Sapiens & bonus civis initia belli civilis invitus ſuſcipit: extrema non libenter perſequitur. Et in lib. 9. ad Varronem inquit: Extremum omnium malorum eſt belli civilis victoria. Hæc omnia complectitur breve dictum Abneri: An ignoras, quòd amaritudo ſit in noviſſimo? Vt enim in fundo vini ſubſidunt feces amaræ: ſic alta ſedent civilis vulnera dextræ. Exulet igitur urbe ſua longè, laribusq́;, domoq́;: Qui cupit in ſeſe cives dira arma parare: ut ait Homerus in 9. Iliados. Nam nec privatos focos, nec publicas leges, nec libertatis iura chara habere poteſt: quem diſcordiæ, quem cædes civium, quem bellum civile delectat: eumq́; ex numero hominum eijciendum, ex finibus humanę naturę exterminandum puto. Itaq; laudanda eſt moderatio Ioab: qui omnem pacem cum civibus bello civili utiliorem eſſe iudicavit. *Strig. 2. Sam. 2.*

EXEMPLVM.

Sylla pulcherrimam victoriam ſuam dira atq́; inhumana crudelitate fœdavit: cui non ſatis fuit vivis hoſtibus illudere; niſi mortuorum etiam oſſa è ſepulchris canino more eruta in fluvium mergi juberet: ut de Marij cadavere fecit. Proinde moriens ſe cremari teſtamẽto cavit: ne idẽ ab hoſte ludibriũ poſt interitũ pateretur.

Contrà.

Longè præclariùs egit Iulius Cæſar: qui afferentem ſibi quempiam Magni Alexandri caput, exhorruit; & ſcelus exceratus oculos avertit: lachrymaſq́; etiam effudit: cùm illius annulum cerneret: in cujus gemma Pompeij facies cernebatur. Achillam quoq́; & Photinum illius percuſſores, jugulavit, victo Ptolemæo Rege, compulſoq́; ad mortem. Nam cùm profligatum à Cæſare exercitum ſuum cerneret Ptolemæus: è caſtris ſe in fugam proripuit; & cùm urgente hoſte profugeret ad maris littus: in propinquam navim à ſuis exceptus eſt; ſed multitudine eorum, qui adnatabant, ingruente, navigio demerſo perijt; & hoc pacto permiſſæ proditionis pœnas dedit infœlix Rex in primo adoleſcentiæ flore: dum nimis obtemperat peſſimorum ſatellitum conſilijs.

Antonius, Bruti, quem vicerat, & ad mortem compulerat, cadaver purpureo

paluda-

paludamento suo involvi jussit: & illius cineres Romam ad Serviliam ejus matrem & ad uxorem Portiam perferri jussit. *Franc. Patrit. lib. 4. de regno, tit 17. p. 283, 284.*

CCLXXII.

Immanitas in victoria nõ habet diuturnos successus. *Strig. part. 2. Chr. p. 351. Philip. in Comm. in Dan. c. 11. p. 140.*

Violentum nullum est diuturnum. In Chr. Phil. lib. 5. pag. 524.

Firmiores sunt amicitiæ, cùm parcitur victo: quàm cùm post sævitiam fiunt compositiones animis exacerbatis. Peucer. in lect. Chron. die 21. Iunij, Anno 1572.

Clementia victoris inexpectata in victos hostes, siquidem sint illi ingenuæ naturæ, ex inimicissimis solet amicissimos efficere: sin minùs, tetriores. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 123.

Clementia victoris erga hostium socios à se captos, & eiusdem sævitia erga hostes ipsos captivos, & terrorem illius hostibus inijcit: & sociorum illorum, qui hostibus adhærent, benevolentiam ipsi conciliat: ut tũc facilè eos in suas partes traducere soleat. Idem pag. 135.

Captis urbibus, victorum in mulieres continentia & clementia, cives illis facilè conciliant. Id. p. 177.

Vindicta, etiam à Principe victore crudeliùs facta, punitur à Deo severè. Idem pag. 206.

Ea res plerunq; magnas civitates pessundedit: dum alteri alteros vincere quovis modo, & victos acerbiùs ulcisci, volunt. *Anti Machiavell. lib. 3. pag. 428.*

Nihil in hac vita magis optandum, aut potiori felicitatis gradu censendum est: quàm si inimicum tuum funditus eversum, & in eum locum redactum videas: ut salus eius omnis in tua solius manu sit. Cum qua modestiam coniunctam velim. Sed quò felicior est, cui ea fortuna contingit: hoc gloriosior erit (& verò, ut sit, studebit) si ea laudabiliter utatur: *quod* quidem *clementia veniaq; facilitate assequetur.* Et sanè virtus hæc mascula generosi & excelsi animi nota est. *In hypomnes. polit. Guicciard. pag. 7.*

Interest hominis hominem affici beneficio, propter naturæ commune vinculum: ut nefas sit hominem homini insidiari. Quis furor, ô Deus, ob unum Principem sibi inimicum & pugna victum, sævire in urbes & eius subditos, quasi ipsi offenderint? qui coguntur suo Principi obtemperare iussi: & dum victi fuerint: possunt eadem translata subiectione usui esse victori. Quanta insolentia, ne dicam stultitia, Principis victoris, qui iam potitus civitatibus vi, eas diripiendas & prædandas immisericordi concedit militi? Iam enim omnia sunt vincentis facta: & sic sua stolidum est depopulationi exponere. Quanta rursum est victorum amentia, qui subactis inimicis belli fortuna, non minùs truculenter, quàm pecudibus ad victimam, utuntur? Nonne qui rectè sapiunt, norunt & considerant, Martem & rerum seriem sub perpetuo volubili motu versari? & fieri posse, ut qui victores nunc sunt, in manus inimicorum, vel quos vicerint, vel aliorum, incidant? à quibus sat scio interrogati non responderent, se velle eodem more crudeliter excarnificari: unde alteri non esse faciendum, natura monentur, nullo monstrante alio, quod sibi fieri nollent. Felicitas Regum aut Rerumpublica-

rum non manet in eodem ſtatu: ſed quò maiori extollitur gradu: eò proximius imminere præcipitiũ cogitare debent: & talionem, vel natura, vel Dei iudicio facilè, geſtorum adverſus inimicos, rependi poſſe, in eoſdemq́; converti, iudicare, ſi quid animi habent, oportet. Faſſus id Adonibezeck Rex. Poſt mortem enim Ioſuæ expugnatus à Iuda, eum perſecuti filij Iſraël, & comprehenderunt, cæſis ſummitatib. manuum eius & pedum. Dixit autẽ Adonibezeck: Septuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum ſummitatibus, colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias: ſicut feci: ita reddidit mihi Deus. Sublimia corruere poſſunt: & illa Deus valet poteſtq́; denuo erigere: ut ait Heſiodus:

Ῥεῖα μὲν γὰρ ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει:
Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει:
Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει, σκολιὸν ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει. *Id eſt:*
Facilè extollit, facilè etiam elatum deprimit:
Facilè præclarum minuit, & obſcurum adauget:
Facileq́; corrigit incurvum, & ſuperbum deſiccat
Iuppiter altitonans, qui ſuperbas domos incolit.

Arguit & miſericordia nobile ingenium: & quò magis nobilior & magnanimus eſt quis: eò magis ad parcendum, maximè victis, eſſe debet, & ſolet etiam. Excelſiore enim deſpicit animo, quæ ſolent viribus ſuis diffidentes metuere.

Et Ovidius:

Quò quisq́; eſt maior: magis eſt placabilis iræ:
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni:
Pugna ſuum finem, cùm iacet hoſtis, habet.
At lupus & turpes inſtant morientibus urſi:
Et quæcunq́; minor nobilitate fera eſt.

Et Claudianus:

Prætereunt ſubiecta feræ, torviq́; leones:
Quæ ſtraviſſe valent, ea mox proſtrata relinquunt:
Nec niſi bellantis gaudent cervice iuvenci.

Et ut ait Saluſtius in oratione Lepidi: *Secundæ res, victores, qui alto ſunt animo, in miſerationem extrà vertunt.* *Petrus Gregor. Toloſ. lib. 11. de Rep. cap. 12. pag. 696. 697.*

EXEMPLA.

I. Ptolemæus Lathurus Rex Aegypti acerrimo prælio cum Iudæis ad Iordanem conflixit: cumque magna multitudo Iudæorũ in acie trucidata eſſet: victor Ptolemæus in finibus *Iudææ* populatus eſt villas; & juſſit occidi mulieres & infantes: & diſſecta eorum membra coqui: quibus elixis & coctis veſci Iudæos coëgit. Sed Iudæi à Ptolemæi matre auxila adverſus eum petiverunt: quæ miſit exercitum eò celeriùs: ut filium ab Aegypto arceret. Cùm igitur fruſtrà tentaret reditum Ptolemæus; nec tueri occupatas in Phœnicia urbes poſſet; rurſus fugit in Cyprũ. *Strig. & Phil. ut ſup.*

II. Mantinienſes relicta Republica Achæorum, A Etolis ſe patriamq; ſponte tradiderunt: nec longè pòſt Cleomeni. Inter hæc, dum ſub Republica Lacedæmoniorum viverent: anno ante Antigoni ad eas partes adventum quarto: iterum ab Achæis, duce Arato, capti fuère. Quo tempore tantum abfuit: ut ob contractam offenſam mali quippiam paterentur; ut incredibile omnibus apparuerit: quàm facilè, quamq; celeriter uterq; populus in unam denuo Rempublicam coaluerit. Quippe Aratus ſimul atq; potitus eſt urbe: mandavit ſuis, ne quid alienum tangerent; poſtea vocatos ad ſe cives hortatus eſt: ut bono animo eſſent; ſuiſq; rebus fruerentur. Futuros enim ſalvos; quàm diu ſub Republica Achæorum manerent. Mantinienſes, qui omni prorſus ſpe deſtituti videbantur, Arati verbis ſummopere recreati, è veſtigio ſententiam mutant; & quorum modò pernicioſiſſimi hoſtes erant: & quos multis neceſſarijs deſtitutos, ac non paucos illorum vi rerum adverſariorum oppreſſos videbant: in proprias domos admittunt: cum ijs res fortunaſq; ſuas communicant: nihil deniq; prætermittunt; quod ad ineundam firmiſſimam amicitiam pertinere videtur. Neq; id injuria. Neſcio enim an aliqui unquam vel in manus mitiorum hoſtium venerint: vel in majores fortunæ caſus lapſi cum minori detrimento ſurrexerint: quod Arati atq; Achæorum humanitas fecit. *Polyb. lib. 2. pag. 180.*

III. Annibal cùm in Gallia hybernaret: ſocios Romanorum, quos captivos habebat, primò quidem tractavit humanè; pòſt verò in concionem vocatos, pluribus verbis hortatus eſt: veniſſe ſe, inquiens, non ut bellum Gallis inferret: ſed ut cum Romanis pro libertate eorum pugnaret; quamobrem debere eos, ſi ſapiant, amicitiam ac ſocietatem cum Carthaginenſibus inire. Adeſſe ſe, ut in libertatem Italiæ populos vindicet: ut ijs, qui per injuriam à Romanis domo pulſi eſſent, patriam civitateſq; reſtituat. His atq; alijs hujuſmodi dictis: omnes ſine precio dimittit: cupiens per hunc modum ſimul Italiæ populos ſibi conciliare: ſimul alienos à populo Romano facere: tum ſi qui oppidis aut portibus privati à Romanis fuerant: contra eos irritare. *Idem lib 3. pag. 277.*

IIII. P. Scipio, cùm coacta eſſet in civitate Iberiæ Carchedone multitudo captivorum, quæ paulò minor numero millenario erat, præcipit primùm ſeparari cives, cum uxoribus ac liberis illorum: deinde manuarios opifices. Quo facto, cives hortatur ad benevolentiam erga Romanos: & ut beneficij accepti memores eſſent: ac ſic

cunctos ad domos suas dimittit. Illi propter insperatam salutem partim illacrymantes, partim gaudentes, cùm se coram duce incurvassent, discedunt. Ad manuarios autem opifices in præsenti dicit: esse eos jam publicos Romanæ civitatis ministros: verùm si se benevolos & alacres in suo quisq; artificio exhibeant; pollicetur illis libertatem: si bellum contra Carthaginenses susceptum prosperè successerit. Et quæstori dat in mandatis: ut nomina istorum conscribat: constituitq; curatores ex Romanis triginta. Erat enim universa hæc multitudo circiter duo millia. Ex reliquis verò captivis robustiores, aspectuq; & ætate vegetiores selegit: & ad supplementum classiarijs adjunxit: ac cunctis nautis numero hemiolijs respectu priorum constitutis, etiam captivas naves implevit: sic ut cujusq; navis viri prope duplo plures essent, quàm antea. Erant enim captæ naves numero decem & octo. Primæ verò fuerant triginta quinq;. Consimiliter autem & istis libertatem promisit: si benevolentiam & alacritatem ostenderent; & ipsos eo bello Carthaginenses vincere contingeret. Itàq; cùm talem se erga captivos exhibuisset: cives cùm erga se, tum erga Rempublicam Romanam, admodum benevolos & fideles, & opifices quoq; spe libertatis plurimùm alacres reddidit. *Idem lib.* 10. *pag.* 668.

V. Pheretima traditos sibi à Persis Barcæos, qui in cæde filij ipsius Arcesilai principes fuerant, sudibus suffixit per ambitum murorum; fœminarum quoq; decisas mammillas circa muros appendit. Cæteros Barcæos Persis ut diriperent imperavit. Verùm crudelis ista Pheretima malè perijt. Vt enim existunt acres admodum & invidiosæ ultiones Deorum in homines: vivens vermibus computruit. Talis ac tanta Pheretimæ Batti filiæ in Barcæos vindicta extitit. *Herodot. in fine lib.* 4.

CCLXXIII.

Victoria insolens causa est rebellionis.

Conditionibus pacis nimis iniquis, hostes nostri non tantùm non mitigantur: sed potiùs magis exacerbantur.

Iniquæ conditiones, & vi necessitatéve extortæ potiùs, quàm iure ullo belli & æquitate concessæ à populo victo victori, cùm primùm datur occasio, revocantur & violantur: suntq; magnorũ inter utrunq; populum bellorum postea causæ. L. Dan. in Aphor. pol. p. 126.

Ad populi victi benevolentiam erga se captandam, prodest plurimùm, moderatè parta victoria uti. Idem pag. 100.

Conditio honesta & insperata victis à victore proposita, eos vel in partes victoris traducit; vel ad seditionem mutuam commovet. Idem pag. 181.

Pacem fidam & diuturnam esse non posse: si victis superbè ac duriter imperitetur: multi suo exemplo docuerunt. AntiMachiavell. lib. 3. pag. 381.

EXEMPLA.

I. Hieron, admodum quidem adolescens, sed ita universis naturæ atq; ingenij dotibus ornatus, ut nihil ipsi regium, præter regnũ, deesse videretur, suscepto Syracusanorum magistratu, cùm tandem caterva amicorum stipatus in urbem subintroiisset: ac diversæ factionis cives superasset: adeò clementer moderateque victoria usus fuit: ut unanimi Syracusanorum omnium consensu, quamvis militarem electionem haudquaquam probarent, dux ipsorum constitueretur. *Polyb. lib. 1. pag. 17.*

II. M. Attilius, tametsi Carthaginenses cerneret terra mariq; graviter oppressos; ac proinde non multò interjecto tempore: urbem in ejus potestatem venturam speraret; tamen veritus, ne novus Dux, qui propediem venturus in Africam credebatur, res à se egregiè gestas sibi tandem ascriberet: de fœdere agere cùm Carthaginensibus cepit. Carthaginenses eam rem lætissimo animo accepêre. Mittuntur igitur ad Consulem legati Principes civitatis: qui de pace agant. Hi cùm ad eum pervenissent: tantum abfuit ut fœdus cum Romanis inirent: ut gravitatem eorum, quæ imperabantur, ne audire quidem æquo animo potuerint. Etenim M. Attilius jam rerum omnium potitus, quicquid Carthaginensibus offerret: id eos loco beneficij ac muneris accepturos sperabat. Contrà verò Carthaginensibus videbatur, nihil sibi etiam ad extremum victis à Cõsule gravius, nihil acerbius respondere potuisse. Quapropter legati non solùm re infecta discordes discesserunt: verùm etiam responsum Consulis, ut nimis grave atque superbum, mirum in modum detestati sunt. Ea verò cùm in Senatu Carthaginensium retulissent: tametsi Carthaginenses de rebus suis jampridem prorsus desperaverant: tanta tamen auditis Consulis petitionibus indignationem simul atque audaciam animo conceperunt: ut subire potiùs omnia, & cuncta tam facta quàm tempora experiri priùs decreverint: quàm aliquid aut nomini suo ignominiosum, aut rebus antea à se præclarissimè gestis indignum perpeti. Xanthippi igitur Lacedæmonij usi ope & opera Carthaginẽses, non tantùm Romanos memorabili cla-

de vice-

de vicerunt; sed ipsum etiam Consulem Attilium cum multis aliis vivum ceperunt. *Idem pag.* 48. 49. 52.

III. Causa ejus belli, quod Romani cum Carthaginensibus gesserunt, prima existimari debet indignatio Amilcaris: cui Barce cognomen erat: fuit autem Annibalis pater. Hic enim in bello Siculo haudquaquam à Romanis victus est. Nam exercitum omnem, cui præerat, juxta Erycem singulari virtute servavit incolumem. Sed cùm Carthaginenses navali prælio profligatos cerneret; tempori consulendum ratus, pacem cum Romanis inijt: nequaquam tamen indignatione deposita; quin continuè oportunitatem reliquam præstolabatur: qua Romanos ulcisci posset: & nisi turbulento mercenariorum militum motu res Carthaginensium vexari cepissent: è vestigio quantum in ipso fuisset, bellū renovasset. Sed intestino malo impeditus, rem in aliud tempus distulit. Romani verò periculum Carthaginensium animadvertētes, in mercenariorum dissensione, bellum eis minati sunt. Quod illi ut evitarent: nullam conditionem respuebant. Tandemque cùm Romani desistere à proposito aliter non viderentur: consilij atq; subsidij inopes, Sardinia eis cesserunt; tributoque, de quo primò convenerant, mille & ducenta talenta addiderunt; quæ res secunda & maxima causa extitit ejus belli; quod postea ortum est. Amilcar enim, cùm ad indignationē ejus, totius quoque Carthaginensis populi indignatio accessisset, simul atq; extincto mercenariorum tumultu, res patriæ compositas sedatasq; intellexit; bellū in Hispania aggressus est: studens hac veluti præparatione uti ad bellum contra Romanos gerendum. *Idem lib.* 3. *pag.* 205. 206.

IIII. Pisistratus cùm Athenienses, qui nolebant illum esse urbis dominum, in fugam copiis suis vertisset: solertissimum consilium excogitavit: ut Athenienses nec amplius caperentur; & tamen dissiparentur. Pueros jussos conscendere equos præmittit; qui assequendo fugientes, mandata Pisistrati dicerent: juberentque eos bono animo esse: & ad sua quenque abire. Ita audientibus dicto Atheniensibus: Pisistratus tertio potitus est Athenis. *Vide Herodot. lib.* 1. *pag.* 12.

V. Saguntini oppugnabantur ab Annibale acriter: neque auxilij ab Romanis, neq; obsidionis sustinendæ diu spes erat; & tristes conditiones, ut ab irato victore, ferebantur. Alorcus Hispanus, publicè Saguntinis amicus atq; hospes, se ejus pacis interpretem fore pollicitus, Saguntum ingressus est. Vbi inter alia, Pacem ad vos, inquit, affero magis necessariam, quàm æquam. Vrbem vobis Annibal, quam ex magna jam parte dirutam, captam ferè totam, habet, adimit: agros relinquit, locum assignaturus: in quo novum oppidum ædificetis: aurum argentumque omne, publicū ac privatum, ad se jubet deferri, &c. Hæc victor hostis imperat: hæc, quanquā sunt gravia & acerba, fortuna vestra vobis svadet. Equidem haud despero, cùm omnium potestas ei à vobis facta sit, aliquid ex his rebus remissurum. Sed hæc patienda censeo potiùs: quàm trucidari corpora vestra, rapi trahiq; ante ora vestra conjuges ac liberos, belli jure sinatis. Verùm cùm Saguntini pacem, quæ libertate emeretur, iniquissimam judicarent: mortem prætulerunt potiùs: quàm ut vivi in Annibalis potestatem pervenirent. Itaque primores, priusquam responsum daretur, argentum aurumque omne ex publico privatoque in forum collatum, in ignem, ad id raptim factum, conjicientes, eodem plerique semetipsos præcipitarunt, cæteri, urbe capta, nullum antè finem pugnæ, quàm morientes, fecerunt. Ita viri fortissimi miserrimo genere le-

thi absumi maluerunt; quàm libertatem servili pace mutando cum dedecore vivere. *Anti Machiavell. lib. 3. pag. 381. 382.*

CCLXXIIII.

NEgligentia post victoriam sæpe est causa novæ cladis.

Securitas post victoriam atq; segnities duces non paucos perdidit. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 112.

Nimia ob hostem fugientem exercitus securitas, ebrietas ac negligentia, eum sæpenumerò perdit. Idem pag. 156.

Victoriam certò partam, hostes importunè persequendo, amittere, vel sua temeritate aliorũ temeritatis memoriã delere, non est ex disciplina militari. In Hypomnes. polit. Guicciard. part. 2. pag. 89.

Sæpe hostes ex inimicorum incuria audaciam sumunt: & occasionẽ rei bene gerendæ nanciscuntur. Francis. Patrit. lib. 6. de Rep. tit. 14. pag. 384.

EXEMPLA.

I. Romani feliciter & insigni clade profligaverant Annibalis copias: & ad internecionem cædere deinceps reliquias potuissent. Adveniente verò nocte, cùm propter ingentem lætitiam, quæ ex bene gestis rebus evenire frequenter consvevit, nec non ob laborem superioris prælij, negligentiùs à Romanis custodiæ fierent: Annibal, desperatis rebus, commodissimum tempus, ad suam suorumq; salutem, ob eas, quas diximus, causas, adesse ratus, intempesta nocte cum copijs stipendiarijs, quas Agrigenti habebat, egressus per medias hostium munitiones, manipulis palearum æquatis aggeribus, nemine penitus sentiente, cum suis omnibus incolumis evasit. *Polyb. lib. 1. pag. 31.*

II. Cn. Cornelius Carthaginensium duces duos, Hannonem & Andubalem

in prælio vivos ceperat. Hac victoria comperta: Asdrubal Iberum transgressus, exercitum adversus Romanos movit. Eunti nunciatur, milites navalesq; socios, insolentia adeptæ victoriæ, securos & negligentes, per agros sparsim vagari. Quamobrem cum octo millibus peditum, & mille equitibus, citato gradu eò profectus, magnam partem eorum cæcidit: reliquos recipere se ad naves compulit. *Idem lib. 3. pag.* 276.

III. Anno à Carthaginensibus contra hostes missus Dux, quæ bello necessaria erant, diligentissime paravit. Erat enim vir promptus, & ad hujusmodi res ingeniosissimus. At paulò post adversus hostes cùm exercitu profectus, quòd rectè discernere tempora nequiret, magnam Ducis imperitiam præ se tulit. Missus enim in auxilium Vticensibus obsidione laborantibus, primo impetu hostes, elephantorum multitudine perterritos, dissipavit. Mox verò adeò imprudenter se gessit; ut ipsos obsessos, in quorum subsidium venerat, maximum in discrimen, & extremam ferè perniciem adduxerit. Nam cùm balistas, tormenta, catapultas, ac omnifariam oppugnandarum urbium machinas, secum Carthagine detulisset: castris ante mœnia urbis positis, pugnam cum hostibus commisit. Illi cùm elephantorum violentiam sustinere non possent: desertis castris, pluribusq; ex suis interfectis, in proximum collem, natura & arborum frequentia munitissimum, se recepêre. Anno duntaxat adversus Numidas bella gerere solitus (qui ubi semel fugam arripuêre: vix ad tertiam diem consistere solent) quasi jam victor foret, cura persequendi hostes abjecta, Vticam ingressus, tantummodò curando corpori operam dabat. Hostes verò sub Amilcare in Sicilia militare consveti, ac sæpe eodem die fugere hostem, & mox iterum insectari, simul atq; Annonem Vticam ingressum cognovêre: exercitumq; fiducia victoriæ securum degere: repentè castra hostium aggressi, eorum partem interfecêre: reliquos cum ignominia sese in urbem recipere coëgerunt; machinis & cætero belli apparatu, nemine jam contradicente, potiti. *Idem lib.* 1. *pag.* 99. 100.

IIII. Molon, contra Xenætam pugnans, seu militari astu, sive quòd copijs diffideret, relictis in castris impedimentis, noctu inde discessit, itinere versus Mediam facto. Xenætas terrore adventus sui, & quòd non satis militibus fideret, fugisse hostem ratus, primò quidem occupatis hostium castris, equites suos, omnemq; apparatum, quem cum Zeuxi reliquerat, accersivit. Deinde convocata multitudine, universos, ut bono animo essent, optimamq; de futuris spem haberent, hortatus est: utpote converso jam in fugam, & in summa desperatione rerum constituto Molone. Quæ cùm dixisset; curare singulos corpora jussit: paratosq; in posterum diem ad insequendos hostes esse. Multitudo auctis hujusmodi rebus animis, & omni genere prædæ referta, ad crapulam se ebrietatemq; convertit; & eam, quæ ex hujusmodi rebus consequi solet, segniciem atq; ignaviam. Molon, cùm opportunum quendam locum nactus, cœna militem refecisset: converso mox itinere in hostes redit: quos cùm somno vinoq; sepultos comperisset: summis viribus castra eorum sub auroram invadit. Xenætas novitate ac magnitudine rei perterritus, nec suos propter ebrietatem excitare valens, cum paucis impetu in hostes facto interimitur. Dormientium magna pars in ipsis castris ceciderunt. Reliqui se in flumen proijcientes, natare in ulteriorem ripam & exercitum conati: verùm hi quoq; ad extremum magna ex parte periêre. *Idem lib.* 5. *pag.* 453. 454.

CCLXXV.

SI quis omnem antiquitatis ac bellorum memoriam ab ultimo principio repetat: profectò reperiet, eorũ, qui pactas inducias violarunt, miserrimos exitus, et civitatib. ac populis calamitosißimos, extitisse. Ioh. Bodinus lib. 5. de Repub. cap. 6. pag. 964.

EXEMPLA.

I. Inprimis violatores induciarum acerrimè ulti sunt Romani. Metium Albanorum Dictatorem quadrigis distractum lacerari, Albam verò funditus æquari jusserunt.

II. Vejentes ipsi à stirpe cum oppidis omnibus deleti.

III. Carthago quatuordecim dies incendio absumpta.

IIII. Campani miserandũ in modum aut cæsi, aut durissima servitute oppressi.

V. Corinthus ac Numantia excisæ, civesq; omnes interempti.

VI. Eadem calamitate Samnites cumulati: qui septies pacem cum Romanis factam violaverant. Ad extremum sociali bello, quicquid Samnitium reliquum erat, L. Sulla internecione delevit: aut ex Italia fugavit. Ac tametsi quatuor millia projectis armis deditionem fecissent: eos tamen in deditionem acceptos trucidari contra jus fetiale jussit. *Idem ibid.*

Alia plura exempla, quæ in perfidos populos divinæ ultionis magnitudinem testantur, vide in Oeconomicis peculiari Regula de Perjuriis, numero LXXIIII.

CCLXXVI.

COniurationes earum rerum, quas vi & armis multorum confici oportet, periculosos ac difficiles exitus semper habuisse constat. Quia nec à paucis expediri, nec à multis taceri possunt. Ac sæpißime à mulierculis coniuratorum arcana manant in vulgus. Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 7. pag. 736.

EXEM-

EXEMPLA.

I. Philotas meretrici conjurationem adversus Alexandrum Magnum detexit: à qua cum sociis proditum ferunt.

II. Sic Fulvia Catilinæ conjuratos ad Ciceronem detulit.

III. Et nostra ætate occulta consilia Prioris Campani, qui Gallorum triremes agebat, quiq; Venetiarum civitatem diripere proposuerat, à meretrice prodita sunt. *Idem pag.* 737.

CCLXXVII.

SÆpe fuerunt infelicia fœdera, præsertim dissimilium. Causæ sunt. 1. Quia fiducia propriarum virium est insolens & infelix. Vnde sequitur quod dictum est à Theognide: ὕβρις καὶ μαγνήτας ἀπώλεσε, καὶ κολοφῶνα. 2. Et accedit hoc: quòd causæ dissimiles sunt, ubi multi dissimiles conjuncti sunt. Et regula est de dissimilium fœderib. apud Thucydidem lib. 3: ἐν τῷ διαλλάττοντι γνώμης διαφοραὶ ἔργων καθίστανται: id est: Dissidentibus opinionibus & voluntatibus fiunt diversa opera. *Philip. lib. 1. Chron. pag. 6.*

Plerunq; periculosæ fuerunt συμμαχίαι, *etiam in bonis causis. Idem in Epist. ad Camerar. pag.* 555.

Nulla societas fœderum est diturna: multa siquidem incidunt: quibus illa dirimitur: & convertitur in hostiles inimicitias. Georg. Sabinus in interpretat. lib. 3. Metam. Ovid.

Impliciti fœderib. coguntur sequi alienos furores. Strigel. part. 3. Locor. pag. 414.

Qui se arctiùs fœderibus implicant: sæpenumerò inviti rapiuntur ad negocia iniusta, & perniciosa.

Interdum enim ruina unius confœderati opprimit reliquam multitudinem sociorum. Idem 1. Reg. 5.

Verissimum est quod Lysander dixit: Pueros astragalis ludere: Reges & Principes iuramentis & fœderibus. *Sæpè* enim *confœderati ex amicis fiunt hostes.* Hæc sinit Deus accidere: ut emendet impiam fiduciam fœderum & aliorum præsidiorum humanorum. *Idem 1. Reg. 15.*

Principes plerunq; id dant operam: ut muniant se fœderibus: & fœderum fiducia moliuntur non mandata, imò prohibita: fiducia multitudinis, sociorum, facilè patiuntur se ad consilia impelli non necessaria aut violenta. Peuc. in lect. Chr. die 3. Dec. An. 1569.

Nunquam possunt fœdera diu durare, animis vera benevolentia non coalescentib. Id. d. 29. Iulij, An. 1570.

Es ist ein fein dictum Isocratis: Optimum & firmissimum fœdus est iusta facere: talibus enim confœderatus est Deus ipse. **Vnd gehet gemeiniglich also:** *plerunq; qui sanctißimè & religiosißimè fœdera colunt: illi maximè decipiuntur, pereunt, et faciunt iacturã gravißimã.* Celebratur dictum Electoris Friderici III. fundatoris huius Academiæ: qui solitus est dicere: In omnibus fœderibus, seu inter confœderatos, illos esse loco & conditione deteriore, qui fœdera servarent. Bonum est esse fœdera: sed væ illi, qui servat. **Wer der aller trewest vnd frömest ist / der muß letzlich das Bad außbaden.** **Gemeiniglich** *illi, qui sanctißimè fœdera colũt, plectũtur durißimè.* **Denn es sucht ein jeder /** quomodo eludat fœdera, **vnd lassen die andern stecken vnd baden.** *Idem ad 4. Id. Quintil. An. 1572. Vide Strigel. in Chron. part. 1. pag. 56.*

Omnes fœderibus, præsertim cum peregrinæ linguæ hominibus, & munitionibus confisi, perierunt. Chytræus in Genesin, pag. 282.

Societates & fœdera cum impijs Regibus facta, & diuturna non sunt: & nocent magis: quia præbent occasionem mutationi religionis.

Fœdera inter multos icta, non ea firmitate & consensione animorum suâ naturâ sunt: quin sperari possit: quempiam aut remißiorem fore: aut ab alijs disiunctum iri. In Hypomnes. polit. Guicciard. part. 2. pag. 29.

In varijs fœderatorum studijs, ubi variæ sunt cupiditates, & varij fines, facilè perturbationes, iras, molestias, ac suspiciones exoriri, ac deniq; nunquam alacritatem ad fortunæ auram, cùm se propitiam ostendit, sequendam, neq; animum ad eandem adversam constanter perferendam adesse, constat. In ijsd. pag. 100.

Quoties illi, qui fœdere coniuncti sunt, secessionem faciunt, & se dissipari patiuntur: dubitari ampliùs non debet: quin paulatim omnes cladem aliquam accipiant. Idq; pertinet tam ad Principes: quàm ad civitates. *Philippus Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib. 2. pag. 52.*

Alciatus fœdera Principum confert testudini: in qua, cùm una solummodò chorda discrepare incipit: tota harmonia turbatur.

Esa. 8. Ne dicatis fœdus.

Quòd fœdera impiorum fugienda sint: non solùm docent sacræ literæ: sed etiam Aeschyl. in Tragœd. ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις:

Ἐν παντὶ πράγει δ' ἔσθ' ὁμιλίας κακῆς
κάκιον οὐδὲν, καρπὸς οὐ κομιστέος,
ἄτης ἄρουρα θάνατον ἐκκαρπίζεται.
ἢ γὰρ ξυνασβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ
ναύτῃσι θερμοῖς καὶ πανουργίᾳ τινὶ
ὄλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεομίσῳ γένει.
ἢ ξυμπολίταις ἀνδράσι δίκαιος ὢν
ἐχθροξένοις τε καὶ θεῶν ἀμνήμοσι,
τ' αὐτὸν κυρήσας ἐκδίκως ἀγρεύματος
πληγεὶς θεοῦ μάστιγι παγκοίνῳ δάμη.
οὕτως δ' ὁ μάντις, υἱὸν Οἰκλέους λέγω,
σώφρων, δίκαιος, ἀγαθὸς, εὐσεβὴς ἀνὴρ,
μέγας προφήτης, ἀνοσίοισι συμμιγὴς
θρασυστόμοισι ἀνδράσι φρενῶν βίᾳ
τείνουσι πομπὴν τὴν μακρὰν πόλιν μολεῖν,
Διὸς θέλοντος συγκαθελκυσθήσεται. *Hoc est:*

In omni negocio nullum est prava societate
Maius malum, quæ affert fructum non colligendum,
Videlicet mortem, natam ex calamitosa terra.
Vt enim conscendens navem pius vir,
Cum socijs navigationis, qui sunt versuti & improbi,
Perit unà cum genere hominum, quod Deo invisum est:
Aut inter cives versans iustus,
Qui violant iura hospitij, & Dei ipsius immemores sunt,
Deprehensus in eadem venatione,
Percussus Dei flagello communi domatur:
Ita hic vates, filium Oicleis dico,
Modestus, iustus, bonus, pius vir,
Magnus propheta, prophanis admixtus
Audacter verba facientibus viris, vehementi impetu
Suscipientibus expeditionem adversus magnam urbem,
Iove volente simul involvetur. *Strig. 1. Reg. 22.*

Fugiendam esse impiorum coniunctionem, vox Prophetæ testatur: Non veniat tecum exercitus Israël: quia Dominus non est cum Israële. Si enim hoc feceris: Deus sinet te cadere coram hostib. tuis. Quare Principes dimicaturi cum hoste, non adiungant sibi Turcas, aut alios impios: sed con-

tenti sint mediocribus copijs piorum: qui media inter prælia Deum invocant. *Idem 2. Paralip. 25.*

Jene Städte / da sie auff eine bestendige Bündnuß handeln liessen / bewilligten sie vnter andern bedingungen / man solt keinen in diesen BundsRath sitzen lassen / der nicht 60. Jahr alt were. Nun war ein Junger Gesandter vnterm hauffen / da man jhn auff sein Eid ansprach / wie alt er were / bekandt er Hundert Jahr. Diß war den alten Herrn ein frembde Antwort. Darauff erkleret er sich: Ich dencke (sagt er) das diese Städte / auff 40. Jahr sich zusammen verbunden / diese Zeit hab ich außgelebt / Schreibt 40. Item / die vnd die Herrschafften richteten eine Einigung verwandnuß an auff 30. Jahr. Ich habe auch das Ende erlebt. Item / Da ward ein Landfried gemacht auff 50 Jahr / da denck ich mir Anfang vnd Ende. Drauff spricht ein Eißgrawer vernünfftiger Man: Er ist alt gnug / er sitzt wol bey vns. *Gregorius Strigenitius Conc. 3. de vocatione Ieremiæ, pag. 18. b. Hæc narratio monet, fœdera raro esse diuturna.*

Fœdera iuncta cum impijs, sunt & invisa Deo: & noxia atq; perniciosa hominibus: quia plerunq; oriuntur ex diffidentia, recedente à Deo, & convertente se ad hominum auxilia, imò etiam ad Dei hostes: aut trahunt homines ad impietatis alienæ malarumq; actionum societatem: ut fiducia præsidiorum humanorum reddantur elatiores & insolentiores: multaq; peccent vel tentent extra vocationem. Nihil itaq; mirum: si, Deo iustissimè permittente, pij impiorũ perfidia decepti desipiendo sapere discant: atq; soli Deo fide firma confœderari incipiant. *Bucholc. in Chronol. pag. 358.*

Jener Fürst ließ durch seine Gesandten ins mittel hienein vnter die Gesandten fragen / die einen Bund knüpffen wolten / Ob man auch gedechte zuhalten. Wo vorgehender vnbestand / oder vntrew ein Hertz mißtrawicht macht / oder einer selber gehalten hat / das es wol besser töchte / wie kan sich der guts vnd Ehren zu andern versehen? Es möchte noch

wol einer ſagen/ Er gedechte 200. Jahr / da er kaum 20. alt were / wenn er ſein Alter nach den Bundtß Jahren rechnen wolte/ wie auff ein zeit ein Junger Geſandter thete, *Mattheſ. in Sarepta, Conc. 8. pag. 88. b.*

EXEMPLA.

I. Athenienſium & Corcyræorum fœdus utrisque exitiale fuit: cùm Attici propter conjunctionem cum Corcyræis, quam fecerant in cauſa dubia, moviſſent bellum Peloponneſiacum. Item, poſtea propter fœdus cum Phocenſibus ſeditioſis attraxerunt Regem Macedonicum. *Philip. lib. 1. Chron. pag. 6.*

II. Crœſus fiducia fœderis Laconici ſuſcipit bellum non neceſſarium contra Cyrum: in quo & vincitur & capitur. *Herodot. lib. 1.*

III. Fœdus Iudæ, Ionathæ & Simeonis Maccabæorum fratrum, ceſſit ipſis infeliciter. Omnes enim paulò poſt initum fœdus interfecti ſunt: Iudas in acie: Ionathas à Thryphone. Simon inſidiis Ptolemæi generi inſidi. Habuerunt autem fœdus cum Romanis.

IIII. Iſraëlitæ infeliciter dimicant: cùm fœdus feciſſent contra tribum Benjamin: & fiderent viribus ſuis. *Iudic. ult.*

V. Cadmus Agenoris filius occiſo Rege, cui nomen erat Draconi, fertur occupaſſe regnum Bæotiæ: adverſus quem cùm amici & filij Draconis bellum conjunctis viribus ſuſcepiſſent: ipſe jecit inter eos ſemina diſcordiæ: quæ tamen diſtracti atq; conſumpti ſunt. Hinc nata eſt fabula de ſerpente, ejusq; dentibus in terram ſeminatis: ex quibus ſubitò extiterint duæ acies, galeis & haſtis armatæ: quæ mutuis vulneribus ſeſe confecerint. Fingitur autem Cadmus illam ſementem feciſſe, juſſu Palladis, hoc eſt, divino conſilio: eſt enim ſingularis prudentiæ, ita divellere hoſtium conſenſum. Ac videre mihi videor in hac fabula quandam imaginem horum temporum: ubi aliquoties fœderati Principes ſimili arte ſunt diſtracti: & poſtea inter ſeſe dimicantes perierunt. *Sabinus in interpret. lib. 3. Metamorph. Ovid. mox in principio.*

VI. Quando noſtri Principes muniebant ſe fœderibus: populus intuebatur potentiam Principum conjunctorum & devinctorum inter ſe fœdere, quod vocabatur Smalcaldenſe. Aliqui multa movebant fiducia illius fœderis, quæ præſtiterat fuiſſe omiſſa. Illa fiducia eos ad arma capeſſenda impellebat, ad experiendam fortunam infelicis belli: quod quàm plurimis exitiale fuit. Meminimus quæ fuerint voces multorum intuentium numerum eorum: qui eo fœdere erant devincti. Sed ſapientes, quantò creſcebat potentia magis: tantò magis frangebantur animis, & fiebant abjectiores. Iacobus Sturmius, qui habitus eſt pro viro verè ſapienti: ille ſæpe ſolitus eſt dicere: Quò magis creſcit numerus noſter & multitudo: eò efficimur imbecilliores. Et rectè judicavit: in principio enim major fuit conſenſus & conjunctio voluntatum de doctrina: quàm deinceps, quando aucti acceſſionibus ſociorum moverunt multa non neceſſaria, ſecutæ ſunt dilacerationes maximæ. Diffidentia eſt origo multorum magnorum erratorum: quæ indies ingraveſcunt: quæ in conſilijs poſtea fuit cauſa triſtiſſimorum eventuum. Diffidentia fit cauſa πολυπραγμοσύνης, cauſa illius audaciæ: ut quæramus præſidia non conceſſa: ut conemur munire nos fœderibus: ut fiducia fœ-

derum aut efficiamur securi: aut implicemur non necessarijs bellis: vel confidamus, nos sociorum numero fore tutos: abjicimus spem auxilij divini: aut saltem sumus in invocatione languidiores. *Peucer. in lect. Chronic. d. 3. Decemb. An. 1569. Capita & formulam hujus fœderis, & eos, qui huic subscripserunt, vide in Chronico Saxoniæ Davidis Chytræi, lib. 14. pag. 423.*

VII. Nostro tempore fuerût socij Veneti & Genuenses, Cæsar & Romanus Pontifex contra Turcas. Veneti cum Genuensibus habent naturale dissidium. Ideo Veneti prodiderunt Andream Doriam & impediverunt. Is contra non adjuvabat fideliter. Sic dirimebantur, & cogebantur Veneti inire concordiam cum Turca, & magno redimere pacem. Turcicus enim Imperator noluit eis placari: nisi cederent duab. præstantissimis urbibus, Monembasiæ videlicet & Calliopoli. Est autem Monembasia urbs proxima Mycenis: quæ deinde dicta est Epidaurus. In Homero dicitur vitifera: ibi enim sunt generosissima vina: unde & vinum Malvaticum, quod apud nos habemus, advehitur. Calliopolis verò paulo superius sita est. Sic Veneti iterum coacti sunt pacem componere: ac novum fœdus facere cum Turcico Imperatore: quia videbant se desertos esse ab Andrea Doria. Sunt λυκόφιλοι, es sind Hunds fœdera gewesen/ quia Veneti & Genuenses sunt naturaliter inimici. *Philippus in publica lect. & in Locis Manl. pag. 407.*

VIII. Iohanni Regi Vngariæ fuit exitiosa conjunctio cum Turcis. Attraxit enim Turcas in regnum: qui id devastarunt. *Peucer. in lect. Chron. 29. Iul. An. 70.*

CCLXXVIII.

EX omnibus fœderibus nullum est, quod difficiliùs servari possit: quàm quod ictum est cum subditis. Quia nihil æquè Principum mentes exulcerat: quàm cum subditis, à quibus contumeliam acceperint, pacisci, & ad pacta servanda compelli. Ioh. Bodinus lib. 5. de Repub. cap. 6. pag. 953.

EXEMPLA.

I. Ludovicus XI. cum subditis, à quibus desertus ac proditus fuerat, pacem inire coactus est; sed eos omnes, paucis admodum exceptis, clàm aut apertè necandos curavit: Ducem inquam Nemorosum, Magistrum militum: Ducem Burgundionum, Comitem Arininiacum. Meierus, qui res Belgarum scripsit, fratrem quoque Carolum eo numero complexus, veneno sublatum scripsit.

II. Ac superiori ætate Rex Fessarum à fratre juniore obsessus, & iniquissimis conditionibus pacisci coactus, jurejurando sese obligavit. Sed eodem momento fratrem, quem ad complexum admiserat, suffocari, ac de sublimi solario coram exercitu

deijci mandavit: nec mora: nam exercitus, amisso duce, quasi corpus decusso capite, animo fractus, Regis imperia sequi non dubitavit.

III. Consimili stupore atque amentia Dux Hyorchus cum Henrico VI. Anglorum Rege, quem opibus ac potentia superârat, fœdus inijt: quo quidem sibi totius regni procurationem se vivo, liberis verò posterisque suis regnum mortuo Rege pactus est. Rex omnia assentiri non dubitavit: paulò pòst tamen Hyorcho manum injici, atque ejus capiti fictilem coronam contumeliosè imponi, postremò securi percuti mandavit. *Idem ibidem.*

CCLXXIX.

SÆpè fit, ut fides ac societas deseratur metu potentiorum: qui victoriã adepti cæteros perterruerunt.

Ioh. Bodinus lib. 5. de Repub. cap. 6. pag. 939.

EXEMPLA.

I. Hujus rei permultorum exemplorum & nostra plena est Respublica, & omnia regna cunctæque gentes. Vt post calamitatem Cannensem Romanos socij propè omnes deseruerunt.

II. Perseo Rege Macedoniæ capto, Rhodij palàm edixerunt: ne quid à quoquam civium in gratiam Persei Regis, qui cum societate & amicitia conjunctissimi fuerant, diceretur fieretve: subjecti capitali pœna.

III. Quid socij nostri capto ad Papiam Francisco Rege? Itali omnes à societate tunc defecerunt. *Idem ibid.*

CCXXC.

OMnium virtutum splendidissima in Principe est fides.

Fides tanto splendore præfulget: ut sine ea omnes Regum ac Principum virtutes obscuriores fiant.

Francis. Patrit. lib. 8. de regno, tit. 20. pag. 558.

EXEMPLA.

I. Cœnãribus in navi ad Puteolos Antonio & Octavio, apud Sextũ Pompejum, Magni Pompeij filium: qui tunc conciliati societatem inierant: Menodorus, Pom-

pejanæ classi præfectus, per internuncium Pompejo significavit: nunc tempestivum esse parentis ac fratris injurias ulcisci: quòd si occasionem sumere vellet: se operam daturum: ut è navibus evadat nemo. Cui Pompejus, Refert, inquit, Menodoro, ei sine me id facere licere: qui jam peierare consvevit: mihi autem nefas esset: qui fidem fallere nescio. Quæ quidem vox & decora fuit: & Magni Pompeij filio digna. *Id. ib.*

II. Magna profectò laus est servatæ fidei. Nulla victoria tanta gloria affecisset M. Attilium Regulum: quanta eum extulit servata fides, servatumque jusjurandum: etsi raptus est ad modici temporis supplicium: perpetui nominis fama illum ab omni oblivione vendicavit.

III. Fides Romani populi perfidis etiam hostibus exploratissima habebatur. Duellius Cornelius Asina in primo Punico bello exercitum in Sicilia habebat: verùm ab Hamilcare & Hannone, qui exercitui Carthaginensium præerant, præstita fide ad colloquium vocatus, per dolum interceptus est: & in vincula conjectus. Sed cùm adverso Marte Carthaginenses terra marique bello succumberent: placuit, ut de petenda pace ageretur: resq; Hamilcari & Hannoni à Senatu demandata est. Hamilcar memor violatæ fidei Cornelio Asinæ, ad Consules ire formidabat. Hanno autem, Romanorum fide fretus, audacter ad Consules perrexit. Et cùm in eum Tribunus quidam militum obstreperet: perfidiæque eum in Cornelium Asinam accusaret: uterq; Consul silentium ei indixit, Hannonique ait: Isto quidem te periculo fides Romani populi liberat.

IIII. Ptolomæus Aegypti Rex, agnita Romanorum fide, cùm moreretur, Romanum populum infanti filio, cui regnum debebatur, tutorem testamento reliquit. Senatus verò, ne qua ex parte ille spe sua frustraretur, Aemilium Lepidum, Pontificē Maximum, virum gravem atque integrum, ad tutelam ejusdem gerendam, Alexandriam misit: qui summa virtute, summaque diligentia puero indulsit: & moribus virtutibusque regiis instruxit: regnumq; non modò conservavit: verùm etiam auxit decoravitque.

V. Lycurgus quoque legumlator fidem inviolatam servavit. Nam cùm fratri Polydectæ Regi Spartanorum superstes esset: regnumque sibi (civibus etiam poscentibus) vendicare posset: Charilao filio ejus, qui posthumus natus fuerat, ut primùm adolevit, summa fide restituit: ut omnes intelligerent: eum longè pluris fidem, quàm amplissima regna plurimasque opulentias facere. *Idem pag. 565. 566.*

CCXXCI.

Leges & doctrina, ut fœdere quodam inter se iuncta sunt, simulq; & florere & intercidere solent: ita cùm sunt labefactata, immani barbarie ac vastitate omnia involui necesse est. Philip. Tom. 1. Decl. p. 483.

Sicut

CCXXCII.

Sicut artes, ita etiam Virtus habet ſuas periodos in Imperijs.

Ne excellens quidem Virtus eſt firma, diuturna & ſtabilis in hominum naturis: quas certum eſt excitari & regi divinitus. In illis ipſis ſumma Virtus horribiliter degenerat: & ita degenerat: ut ruat in ſcelera & flagitia: in errores conſiliorum: & ex erroribus conſiliorum in ſævitiam & crudelitatem: & ut redigatur eò: ut tandem opprimatur triſtibus & tragicis pœnis: & ut illa excellentia & pulchritudo deformetur triſti & tragico exitu. Peuc. in lectione Chron. die 13. Feb. Anno 1574.

EXEMPLA.

I. Philopœmen fuit inter bellatores Græciæ præſtantes poſtremus. Pauſanias in Arcadicis dicit: quòd poſt eum Græcia deſierit gignere præſtantes Viros. Scribitur cor habuiſſe hirſutum. Mortui ſunt eodẽ anno Hannibal, Scipio, Philopœmen. Hannibal veneno jam ſeptuagenarius. Scipio in exilio, anno ætatis 54. Philopœmen in vinculis, cùm attigiſſet annum ætatis 70. Plutarchus de Philopœmone, Romanus eum laudans, ultimum Græcorum appellavit: quaſi poſt hunc nullum Græcia magnanimum, ſeq; ipſa dignum Virum protuliſſet.

II. Eodem anno vixerunt Scanderbegus in Græcia: Matthias Hunniades in Vngaria: Achilles Germanicus & Fridericus Palatinus in Germania: in Hiſpania Ferdinandus Arragonius, qui expulit Saracenos.

III. Fuit uterq; & Philippus pater & Alexander filius, Princeps talis, & natura, & rerum geſtarum magnitudine: ut rectè inter ſummos orbis terrarum Reges referantur. Sed in patre Philippo pleraq; fuerunt aſcita magis & affectata: in filio nativa. Pater multis illuſtribus victorijs non tantùm Macedonici regni poſſeſſionem ſibi & ſuis confirmavit: ſed hoc etiã obtinuit: ut ſuffragijs Græciæ declararetur Dux Græcorum: quod ante ipſum nulli contigerat. Hæc fuit magna gloria. Alexander incredibili celeritate & ſucceſſibus planè ſtupendis, tota Aſia duodecim annorum ſpacio

pervagata, domita & subacta occupavit imperium orbis terrarum. Sed omnibus rebus gestis & victorijs Alexandri, & adeò illo ipso amplissimo Imperio, longè fuerunt majores in Alexandro dotes ingenij & animi: quibus haud dubiè omnes ante & post se Reges Ethnicos superavit. **Denn es ist ein fürtrefflich** ingenium **gewesen**. Senes sapientissimos vincebat consilio: tanta erat sagacitate, tanta perspicacitate ingenij, tanta promptitudine & celeritate: ut citò, cùm opus esset, explicare se in rebus arduis, & constituere quid facto opus esset, & prospicere eventum posset. Quanta fuit animi celsitudo conjuncta cum justitia? quanta comitas? quanta suavitas? quanta erga suos benevolentia? & vicissim quantum fuit studium erga ipsum & suorum & externorum? omnium animos in sui amorem pellexit illa excellentia donorum & virtutū. In summa, nullus Regum, quorum ad nos pervenit notitia ex historijs, conferri cum Alexandro potest: tanta fuit ejus virtus: quanta nullius inter omnes Reges Ethnicos: antequam raperetur extra sese: cùm adhuc mente constaret, id est, ante captam Babylonem. Revera nullus fuit inter omnes Reges Alexandro pulchrior: si omnia considerentur. Tanta cùm fuerit excellentia in utroq; : tamen degeneravit à seipso. Pater Philippus ad libidines & temulentiam, & alia flagitia, addiderat perjuria: accusatur quòd violârit ex occasionibus quibusq; sui commodi causa fœdera: & fregerit & fefellerit fidem: omnia retulerit ad suum emolumentum. Alexander fuit multò petulantior: ad libidines & temulentiam addidit sævitiam in amicos: dedidit se obscœnis voluptatibus: helluatus est portentosum in modum: & helluationibus afflixit & corrupit illas excellentes dotes ingenij, quibus fuit ornatus: temulentia & libidinibus enervavit corpus pulcherrimum & validissimum: quod erat ita roboratum assuetudine & exercitijs: ut tolerare posset & exhaurire curas & difficilimos labores militares. Illas corporis vires prorsus fregit & emollivit. Postea æstuans vino & ebrius sævijt in amicos: interfecit crudeliter præcipuos & fidissimos Duces: quorum opera res magnas gesserat. Sed quod longè tristius est, uterq; hæc sua peccata cumulavit manifestis blasphemijs in DEVM. Philippus paulò ante mortem suam statuam collocavit inter statuas duodecim Divorum tutelarium: & eam voluit pari cum illis honore affici. Alexander progreditur longiùs: credi vult habere se aliquid divini numinis supra communem sortem hominum: & idcirco nequaquam vult familiari consuetudine ampliùs coli: sed tribuit sibi honores divinos: & stolida ambitione æmulatur gestum & habitum Ethnicorum numinum. Interdum prodit cornutus, sicut Iuppiter Hammon: interdum ut Diana se ostentare videtur: deniq; ludit intolerabili petulantia. Talia cùm legimus, commonefaciamus animos de conditione nostra & magna imbecillitate naturæ, præsertim destitutæ auxilio divino, ac desertæ à DEO. *Peucer. ut suprà.*

CCXXCIII.

Virtute decrescente crescit jactantia, ostentatio, gloria inanis. Ideo rectè dicitur: *Crescentibus ti-*

tulis, & ambitiosis nominibus, decrescit virtus. Seu: *Cùm decrescit Virtus: titulorum crescit arrogantia.*

Usitatum est, crescere superbiam & inanem ostentationem titulorum, cùm virtutes decrescunt, & ruina impendet. Tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant, sagt der Poet. *Et plerunq; Principes fatui, cùm ruina propinqua est, assentationibus gnathonum in aulis persuasi, tribuunt sibi majora, quàm intra se esse sciunt & experiuntur: admirantur se:* Vnd lassen sich vberreden/sie sein grosse Herren: *illis gloriosis titulis, quibus extolluntur, efferuntur in quandam sui admirationem.* *Peucer. in lect. Chron. die 11. Augusti, An. 1571.*

Proverb. de Repub. Veneta:

Cùm usurparetur titulus, *Domine*, simpliciter, tunc facta est Respublica: *Mi Domine*, stabilita est: *Magnifice Domine*, tunc eversa est.

Philippus in Locis Manlij pag. 369. ita recitat: Venetorum proverbium: prima pompa parva fuit, & ibi sunt factæ Venetiæ: deinde fuit mediocris, tunc creverunt Venetiæ: deniq; maxima fuit, in qua iterum Venetiæ sunt eversæ.

Olim non amplior Virorum nobilium fuit titulus: quàm ut *Strenui famuli* nominarentur: Equites verò aurati ut dicerentur *milites*. Fabricius in sua Misnia sub Anno 1382. ponit Epitaphium Henrici Schleinicij eo anno mortui cum tali inscriptione:

M. CCC. LXXXII.

Obijt strenuus famulus Henricus à Schleinitz.

Tituli Regum & Tyrannorum potiùs à vi & potentia, quàm à Virtute desumpti sunt. *Poliocertæ* ab expugnatis urbibus, ut Demetrius Antigoni filius. *Cerauni* à fulmine, ut Ptolemæus. *Nicatores*, à vincendo, ut alius Ptolemæus. Nonnulli etiam *Aquilæ*, ut Pyrrhus, & *Accipitres* dici maluerunt. Aristides *Iusti* cognomentum maximè regium & divinissimum nactus est. *Plut. in Aristide fol. 287.*

Vbi multum est titulorum: ibi multum est vanitatis.

Quantò quis est stultior: tantò titulis addictior. *Horat. lib. 2. Sat. 5:* Gaudent prænomine molles Auricæ.

Sunt quidam Principes: qui multis titulis sese exornant: multisq; ditionum nominibus sibi applaudũt: ex quibus forsan aliquando uxores prodierunt: vel quorum maiores possessores fuerunt: sed possessione deturbati sunt: vel cessione facta, vel venditione eam in alios transtulerunt. Quod quidam faciunt: ut generis sui nobilitatem commendent: vel ut persuadere possint jure quodam in his in idea retento. Quod certè rident alii Principes: qui verè possidẽt: & somnia illa contemnũt: sicut Constantinus cognomine Magnus Imperator, *ut narrat S. Aurelius Victor in Epitome*, Trajanũ Imperatorem, herbam parietariam, ob titulos multos ædib. inscriptos vocare solitus erat. Sunt certè, ut novi aliquando certissimè, isti tituli inanes & vacui à possessione, plerunque occasiones, cur Principes, qui reipsa possident, denegaverint auxilia laborantibus titularijs: cum quibus alioquin non levis amicitia fuit. Hoc unum laude dignum in Gallia: quòd Reges unico nomine Reges Francorum, solis liliatis insig-

nibus sese exornant. Neq; enim titulos illos, quæ divisionem continent, neq; tot incisa insignia, quæ mixtionem plurium indicant, ad unicam domum nobilitandam habent. Quod enim per se sufficit: non eget alterius accessione. *Pet. Greg. Tolos. lib. 6. de Rep. cap. 11. pag. 337.*

CCXXCIIII.

Homines magis admirantur successus in rebus gerendis, quàm Virtutem: quia successus tegunt vicia: quæ mutata fortuna deteguntur, & fiunt conspectiora.

CCXXCV.

Sicut umbra comitatur corpus: ita Invidia est individuus comes Virtutis. Quàm non potest separari umbra à corpore: tam non potest separari Invidia à Virtute. Nam Invidia serpit non ad pauperes: sed ad habentes: ut inquit Suidas. *Strigel. lib. 1. Eth. pag. 152.*

Nulla ingenia tam prona ad invidiam sunt, quàm eorum: qui genus ac fortunam suam animis non æquant: quia Virtutem & bonum alienum oderunt. Idem in orat. de Daniele.

Invidia omnibus viris magnis infesta est. Plutarchus in vita Publicolæ.

Solet Virtutem ac gloriam comitari Invidia: cùm obscurari se unius alicujus præstantia multi dolent: ideoq́; excellentiam alienam premere & delere conantur. Chytræus in Chron. Saxon. lib. XI. pag. 333.

Nihil est, quo invidi magis offendantur, quàm bonitate: & delictum in illos summum est, consectari & amplecti Virtutem: gratum Deo & bona esse apud homines fama. Ioh. Spinæus lib. 4. de Tranquill. animi, pag. 177.

Miro & horrendo odio invidus Virtutem prosequitur, eosq́;, quos ea præditos videt. Quamvis enim ipse ex ea fructum colligat: nihilominus vel hoc privari malit: quàm alios gloria & laudibus meritis affici. Idem pag. 178.

Manifestum est, invidum non minus doloris ex Virorum bonorum aspectu concipere: quàm Pantheræ invisa est hominis facies: cujus vel sola imago (ut scribit D. Basilius) *ita illi odiosa est: ut in eam statim dilacerandam furiosè irruat. Non eo quidem modo invidus odium detegit: sed alienæ Virtuti detrahere volens, aliquo prætextu & colore utitur: ne simultatem aperiat.* Idem pag. 179.

Regulam hanc insigni & memorabili sententia expressit Polybius, lib. 1. pag. 54. qui ait: *Præclara facta & res*

cum laude gestæ, magnam plerunque invidiam & graves calumnias concitare solent: quibus cives quidem septi præsidiis cognatorum & affinium facilè resistũt: peregrini verò nudi à propinquis, & nulla cognatione muniti, utriusque mali tempestate facilè obruũtur. *Interprete Strigelio in orat. de Daniele.* Græca verba sunt hæc: αἱ γὰρ ἐπιφανεῖς καὶ παράδοξοι πράξεις, βαρεῖς μὲν τοὺς φθόνους, ὀξείας δὲ τὰς διαβολὰς γεννῶσιν: ἃς οἱ μὲν ἐγχώριοι διά τε τὰς συγγενείας καὶ τὸ τῶν φίλων πλῆθος οἷοι τ' ἀναφέρειν, οἱ δὲ ξένοι ταχέως ἐφ' ἑκατέρων τούτων ἡττῶνται.

Verè ac prudenter ait Cn. Manlius contra Furium & Aemilium: Cœca est invidia, Patres conscripti: nec quicquam aliud scit: quàm detrectare virtutes: corrumpere honores, ac præmia earum. Verum est etiam, quod à veteribus usurpatur: Invidia quasi ignis superiora semper atq; altiora petit: & in caput consilij, atq; in ducem ipsum sæpenumerò evadit. *Quotus* enim *quisque tantam felicitatem nactus est, ut possit invidiam superare? Quin etiam quantum potentiæ unicuique accedit: tantum invidiæ in eum crescit.* *Francisc. Patrit. lib. 5. de regno, tit. 11. pag. 322.*

Hoc commune omnis multitudinis vicium esse cernitur: ut magnos ac virtute præstantes viros plerunque invidia prosequatur: ignavos autem ac timidos dignitate ac gloria afficiat. Hos enim, quorum prudentiam imitari posse confidit, diligit: illos verò, quorum sapientiam neutiquam attingere posse sperat, etsi tacito judicio admiratur: livore tamen atque invidia insectatur. *Idem pag. 323. 324.*

Si virtute aliqua aut fortuna quispiam Regis vel Principis alicujus animum in benevolentiam suam flectat: præstò aderunt invidiæ calumniæq; flamina: quæ reflantibus ventis benevolentiæ cursum remittent: amoremq; omnem labefactabunt: & in odiũ simultatemq; convertent. Idem lib. 8. tit. 11. pag. 526.

Est commune vitium in magnis ac liberis civitatibus: ut invidia gloriæ comes sit. Libenter siquidem his detrahunt: quos eminere altiũs cernunt. Vt quisque enim optimus in civitate habetur: ita maximè obnoxius est invidiæ: quam ut fugerent nonnulli Athenienses cives clarissimi: patria aliquandiu caruerunt: ut sui eorum desiderio, civium suorum animos sibi conciliarent. Tam diu siquidem invidia carituros se putabant: quamdiu à conspectu atq; oculis suorum abessent. *Idem lib. 6. de Repub. tit. 5. pag. 284.*

Moventur nonnulli (cũm sibijpsis diffidant) ad invidiam in eos: quorum virtutes minimè imitari possunt. Idem pag. 285.

Qui gloria nequaquam Principibus pares esse possunt: calumnia & odio insultant. Idem lib. 9. tit. 1. pag. 375.

Veteres Imperatores apud Romanos cùm post magnas victorias triumpharent: bullam præ se ferebant, inclusis in eam remedijs: quæ credebant adversus invidiam potentissima esse. Quamvis enim reduces ab hostium telis in patriam rediissent: tamen civium oculos vehementer formidabant.

Mansit ejusmodi gestamen diutiùs apud pueros ingenuos: quod quidem valere putabant non modò adversus fascinatores: sed etiam contra invidos. *Idem lib. 6. pag. 287.*

Idem mortalibus circa eminentes virtutes usu venire existimo: quod lippis accidere solet: cùm Solem intuentur. Nam ut hi fulgorem Solis ferre nequeunt: ita nulla aut exigua virtute homines, excellentes virtute viros pati non possunt. Sic olim Atheniensis populus, cùm ijs, qui virtute & gloria eminerent supra cæteros cives, offenderetur: exilium decennale (exostracismon appellabant) Principum alicui per intervalla irrogabat. Sed invidiæ gloriæ aut virtutis ejus prætexebat metum tyrannidis. *AntiMachiavel. lib. 3. pag. 571.*

Cicero: Labes hujus seculi est, invidere Virtuti.

Iosephus lib. 1. de bello Iud. cap. 8: Fieri non potest, ut livorem quisquam in rebus secundis effugiat.

Themistocles dicebat, certum esse argumentũ, se nihil adhuc præstitisse laude digni, eò quòd ipsi nemo invideret.

Diogenes ei, qui sibi invideri querebatur, suasit, ut, ultionis gratia, tantò studiosiùs Virtuti insisteret. Quæ certè longè optima est invidi ulciscendi ratio: quem Virtus magis ejus, quem odit, quàm ullæ contumeliæ, excruciat. *Spinæus lib. 4. pag. 178.*

Huc alludens quidam olim dicebat: Virtutem similem esse Soli. Quemadmodum enim hic suo calore ceram liquefacit, lutum verò indurat: sic illa suo aspectu bonos recreans & consolans, contristat improbos: ita paulatim dissolvens & consumens, ut dolore tandem conficiantur, bonorum virorum felicitatem indies augescere videntes. Similis est hæc perturbatio teredinibus, aut blattis: quæ ea primùm corrodunt, in quibus genitæ sunt. Quapropter Agis, cùm quidam ei dicerent, esse nonnullos Spartę magnæ autoritatis, qui ipsi inviderent, Geminam igitur, inquit, habebunt molestiam: quos & sua ipsorum mala discruciabunt: atq; insuper tum meis, tum amicorum meorum bonis torquebuntur: decla-

rans eos, quos invidia occupavit, magis esse misericordia dignos, quàm ira: propterea quòd abundè pœnarum dant, etiamsi nemo ulciscatur. Nam invidi (ut prisci ajebant) non eatenus solùm Viperas referunt: quòd ut illæ semper in pectoribus venenum servent: sed etiam quòd, ut & illæ, partu suo necentur: cum hoc tantùm discrimine: quòd Viperæ statim moriantur: ut à fœtu erumpente discissæ sunt: invidi verò paulatim à sua perturbatione ita conficiantur, ut ij: qui ex tabe aut febre hectica laborant. *Idem pag. 180.*

Eum, qui gratiam invidi sibi conciliare velit, aut viciosum aut infortunatum esse oportet. *Ibidem.*

Verissimè dictum est à Græco Poëta Apollodoro:

Fortuna magna non caret formidine:
Nec splendor eminens vacat periculo:
Et quicquid altum est, haud diu tutum manet,
Vt quod ruat vel invidia, vel tempore.

EXEMPLA.

I. Camillo invident mali cives. *Phil. lib. 1. Ethic. pag. 12.* Ille enim Tribunatum militum sextum sibi oblatum recusavit, ætate jam admodum provectus, invidiamq;, &, quæ tantam gloriam atq; prosperos successus sequitur, mutationem Fortunæ metuens. *Plutarch. in Camillo.*

II. Cùm Satrapæ propter inertiam suam, eundem dignitatis gradum, in quo Daniel collocatus erat, assequi non possent; gloria Danielis urebantur: & omnia in ejus perniciem parabant atq; meditabantur. Cùm enim Daniel esset exul, & omnium gentium atq; omnis memoriæ clarissimum lumen, omnibus telis invidiæ propositus fuit: & tanquam ovicula inter multa luporum agmina versatus est: nec defensorem habuit certum, nisi Filium DEI: qui solus est fidelis & firmus amicus. Cùm autem invidi Satrapæ nullam notã infidelitatis aut injustitiæ in gubernatione Danieli inurere ad ignominiam sempiternam possent: insidias astutissimè cogitatas doctrinæ, quam Daniel profitebatur de vera agnitione & invocatione DEI, collocarunt. Impulerunt enim Darium Regem sapientem & justum: ut veram invocationem DEI prohiberet: & hujus prohibitionis prætextu Danielem leonibus objiceret. *Strigel. in orat. de Daniele.*

III. Pharisæi perpetuis calumniis miracula & doctrinam Christi persequebantur: non quòd res essent noxiæ aut parùm utiles: sed ut bona existimatione, qua propter opera apud populum valebat, & honore merito eum privarent.

IIII. Quis item potissimùm ex prudentia & recta administratione, ex magnani-

mitate, diligentia, dexteritate, victorijs & prosperis successibus consiliorum Davidis fructum colligebat? an non Saul? Huic tamen illa omnia ita displicebant: ut victus, quàm ejus opera victor esse maluisset: nec tam cruciabatur incommodis ab hostibus illatis: quàm Davidis, victoriam & Goliathi caput referentis, laudibus ab Israëliticis puellis celebratis.

V. An non itidem magno Iacobi & filiorum ejus bono futura erat Iosephi dignitas, ad quam DEUS illum evehere statuerat? Nam alioqui (ut patuit ex ijs, quæ consecuta sunt) in maximum miserrimæ & crudelissimæ à fame mortis periculum incidissent. Tamen invidiæ suæ, posthabitis omnibus commodis, ex autoritate & dominatione fratris percipiendis, maluerunt eum vel ipsi necare (quod malum providentia DEI avertit) quàm æquo animo ferre: ut ex gratia & voluntate divina eò ascenderet.

VI. Sic Iudæi suam in Christum invidiam dissimulantes, cùm criminabantur apud Iudices aut populum, modò quasi blasphemaret; nunc quasi sectas & seditiones faceret: aliàs alia crimina, quàm verisimillima confingere poterant, objicientes, cùm ut populi gratiam ab illo averterent; tum ut magistratum adversus ipsum incitarent. *Spinæus lib. 4. pag.* 178. *&* 179.

VII. Livius de Cornelio Scipione Africano, quem confert cum L. Quinctio Flaminio: Major, inquit, gloria Scipionis: & quò major: eò propior invidiæ. *lib.* 35. *ab V. C. pag* 337. *a. b.* Eundem, scribit Plutarchus, finito bello Asiatico cum Antiocho Magno, postulatum esse à Tribunis plebis: quòd pecuniam ab Antiocho accepisset: quam in privatos usus contulisset; cùm debuisset eam referre in ærarium Reipublicæ. De hac accusatione inquit Plutarchus: Operæ preciū est contemplari, quàm avara & quàm imbecillis sit rerum humanarum conditio. Erat eo tempore cumulata omni genere honoris Scipionum Corneliæq; gentis gloria; & Africani autoritas in eum gradum pervenerat; ut non esset privato viro in libera civitate ulterius expetendum. Hanc magnitudinem non potuit sustinere inimicorum invidia: sed erupit tandem ea: quæ animis latebat: & in tantarum rerum autores sese effudit. *Vide Plutar. in Vita Scipion. in fine, postremo folio.*

VIII. Eminuit autoritate in Senatu civitatis Vltrajectinæ, multos annos, ob prudentiam, moderationem, solertiam, & justè ac feliciter administratam Rempub. Consul primarius, Eberardus Soudebalgus; quem multi nobilibus familijs nati acerbè oderant. Subornant igitur Canonicos, qui populum contra Soudebalgum & Godfridum Vornium concitent. Is rem eò injustis accusationibus deduxit: ut Soudebalgus & Vornius, vi omnia agi cernentes, ne tristiore tumultu ac cædibus Respublica implicaretur, ut patriæ tranquillitati consulerent, sponte ex urbe in exilium voluntarium concesserint. *Vide Chytræum in Chronico Saxoniæ lib.* 11. *p.* 333. *sub An. Chr.* 1525.

IX. Inter Iohannis Ducis Pribusiensis consiliarios erat quidam Theophilus Bergmanus Glogoviensis, vir doctus & facundus: qui multos annos in aula vixerat carissimus Principi: cujus arcana fermè solus sciebat. ***Fortunam verò florentem comitata est invidia.*** Nobiles enim illum oderant propter potentiam: & dolebant eum ipsis anteferri: ideo criminati sunt eum apud Principem varijs artibus; & tandem hoc anno 1497. cùm à Rege Matthia reversus esset, vicerunt accusationes: & extrema ipsi est conflata calamitas. Die 13. Iunij conjecit eum in turrim Sprottæ: detinuit eum sine cibo & potu usq; ad noctem: quæ secuta est diem Viti: tunc extra oppidum ductus est: & nocte intempesta, spectantibus duobus hominibus, capite truncatus est;

cùm priùs opem DEI supplex implorasset; & lugubri sermone questus esset de tyrannide sui Domini: qui ipsi inaudito & indemnato vitam eriperet. *Curaus in Annalib. Silesiæ pag.* 330.

X. Xanthippus cùm in auxilium à Carthaginensibus accersitus, in Africa feliciter Romanorum exercitum profligasset: ipsumq; Consulem M. Attilium Regulum cepisset: restitutis tantopere in pristinum statum Carthaginensium rebus, non longè pòst in patriam revertitur, optimè rebus suis consulens, scilicet ne invidiam propter rem præclarè gestam experiretur. *Vide Polyb. lib.* 1. *pag.* 54.

XI. Invidia sanctissimum innocentissimumq; omnium Philosophorum Socratem peremit; qui extingui maluit; quàm Lysiæ oratione incolumis esse: cùm diceret: illam gravi viro neutiquam convenire: tanquam si quis ei calceos Sicyonis præberet, qui quanquam pedibus apti essent; tamen a gravitate ac dignitate viri longè alieni esse viderentur. Et cùm mortiferum cicutæ poculum à carnifice accepisset; exclamavissetq; Xanthippe ejus conjunx, innocentem illum periturum; Quid ergo, inquit Socrates, nocenti mihi mori satiùs esse duxisti?

XII. Quid de alijs clarissimis Atheniensibus loquar? quorum res præclarè domi militiæq; gestæ non trophæi aut triumphi gloriam attulerunt; sed miseri exilij pœnam exhibuerunt. Themistocles postquam navali pugna Xerxem vicit; & patriam atq; universam Græciam à Barbarorum imperio liberavit; invidiæ cessit, & decennali exilio mulctatus extitit. Excusabant id factū Athenienses; dicebantq;, hoc se ideo egisse: ut animum illius comprimerent; ne gloria ac potentia elatior Themistocles popularem æquitatem mensuramq; excederet: permiseruntq;, ut Timocreon Rhodius Poëta famosum carmen in illum circumferret; quo illum avaritiæ, injustitiæ, improbitatis, violatæ fidei, proditæ hospitalitatis criminaretur.

XIII. Aristides quoq;, vir virtute, & rerum gestarum gloria illustris, & justitiæ merito Iustus cognominatus, patria etiam, quam servaverat, auxerat, & tanto splendore affecerat, ejectus est. Et cùm urbem egrederetur; non diras execrationes aut imprecationes in cives effudit: ut apud Tragicos fieri solet; sed manus ad cœlum tendens, Deum Optimum Maximum oravit; Atheniensibus ita in posterum omnia faustè feliciterque succederent; ut Aristidis deinceps memoria omnibus excideret. *Francisc. Patrit. lib.* 5. *de regno, tit.* 11. *pag.* 323.

XIIII. Testis sit Dathames, natione Cares, vir bello strenuus, & animi fortitudine ac robore corporis eximius: quem Aemilius Probus fortissimum consultissimumq; omnium barbarorum Ducum atq; Imperatorum, exceptis duobus Carthaginensibus, Hamilcare & Hannibale, fuisse arbitratur. Hic primùm in militum numero apud Artaxerxem accitus regiam tuebatur. Inde in varijs prælijs habitus athleta strenuus, ab Rege bello Dux præficitur contra Thynum dynasten Paphlagoniæ; qui ab eo defecerat; quem vivum in bello captum cum uxore & liberis ad Regem duxit, quasi ferum aliquod animal. Qua ex re laudem ac munera opulentissima à Rege assecutus est. Paulò verò pòst universo exercitui præfectus est: quod munus magna cum laude ac dignitate gessit; summamque Regis benevolentiam adeptus est. Sed Principes, qui circa Regem erant, Dathamem tanta simultate atq; odio prosecuti sunt: ut primò eum in fugam, timore falsæ simulationis, deinde in voluntariam mortem compulerint. Nec parvam ex illius interitu jacturam fecit Axtaxerxes. Nam

qui per Dathamen magna facinora gesserat: omnibusq; formidini erat: sine eo nihil laude dignum deinceps egit: & contemptui ludibrioq; gentibus omnibus tandem habitus, nullam victoriæ laudem unquam attigit. *Idem lib. 8. tit. 11. pag. 526.*

XV. Nemo è vobis excellat, dicebant Ephesij: & si excelluerit, exul esto. Erat inter eos Hermodorus, vir peregregius: qui cùm doctrina ac probitate præstaret, patria ejectus est. Sed admirantibus quibusdam ac rogantibus, cur ejusmodi virum ejecissent: respondebant, nihil aliud causæ esse: nisi quòd virtute & moribus nimis reliquos concives suos anteiret. *Idem lib. 6. de Rep. tit. 5. pag. 285.*

CCXXCVI.

INvidia non modò plerosq; viros clarissimos pessumdat: verùm civitatum nonnunquam statum evertit: & urbes ipsas diruit. Francisc. Patrit. lib. 6. de Rep. tit. 5. pag. 285.

Præclara de invidia fabulantur Poëtæ: cùm asserunt, pestem illam apud inferos serpentibus vesci: & hydris recreari: ut ostendant, invidos venenum deglutire: venenumq; evomere. Aliena enim felicitas invidis toxicum est: nec lætari ulla ex parte possunt: nisi suo veneno alios inficiant. *Idem pag. 286.*

EXEMPLA.

I. Quæ pestis magis exhausit Atheniensium Rempublicam, quàm invidia?

II. Thebani nullum turpitudinis genus, invidiæ stimulis conciti, reliquerunt: & in seipsos igne ferroq; grassati sunt. *Idem ibidem.*

CCXXCVII.

INvidi plerunq; solent animis alienari ab iis, quibus invident: postea vias & occasiones omnes quærere nocendi eis, & successibus eorũ remoras inijciendi:

denique

deniq; loco pellere: si non prorsus evertere eos possint. Pezel. in Genes. cap. 26. pag. 484.

EXEMPLUM.

Abimelech mutata pristina benevolentia (est enim favor aulicus res planè inconstans & mutabilis) odisse Isaacum incipit. Cæteri puteos paternos ei obturant: & de novis puteis subinde cum eo contendunt; postremò etiam hospitio eum fraudant: & jubet eum Rex discedere ex sua dirione. Vt igitur isti nec Isaaco permittunt, nec sibi usurpant puteos, quos ruderibus injectis obstruunt: sic invidi re ac facto probant illud: Nec mihi, nec tibi. Similes cani Aesopico, jacenti in præsepi, & fœnum neque comedenti, neq; equis & bobus permittenti. *Idem ibidem.*

CCXXCVIII.

P*Lerunq; ex contentione & inimicitia adversantium res piorum crescunt & propagantur:* & pro puteis rixarum & contentionum dantur tandem putei dilatationis & tranquillitatis: nimirũ, ut *indies res piorum dilatentur, & proficiant in melius. Pezel. in Gen. cap. 26. pag. 486.*

Je mehr Neider/je mehr Glück/Germani dicunt.

EXEMPLUM.

Isaac remotior factus ab improbis & rixosis pastoribus, novum puteum reperit: cujus nomen vocat Rechaboth, id est, latitudines: eoq; nomine gratias Deo agit: quòd liberatus à malis hominibus, per ipsius gratiam copia aquarum nunc abundet. *Idem ibidem.*

CCXXCIX.

Q*Vando homines propriis consiliis fatales calamitates vincere conantur: nec volunt cedere*

Deo: sed sine vocatione & necessariis causis tumultuari pergunt: cumulant tantùm calamitates & sibi & aliis.

In pœnis furor est summa pœna, & auget calamitates. Strigel. 2. Reg. 25.

EXEMPLA.

I. Cato Vticensis defendens Pompeij causam, amissis tot exercitibus, non movetur tamen, ut arma deponat; sed pergit, donec ad desperationem adductus seipsum interficit.

II. Ieremias dissuasit migrationem Iudæorum in Aegyptum; tanta tamen fuit populi rabies: ut inter sese dimicarent; & contra mandatum DEI, quod eis Ieremias exposuit, in Aegyptum migrarent: ubi partim fame, partim crudelitate Regum Aegyptiorum perierunt. *Strigel. ut suprà.*

CCXC.

ITa fieri solet: quando punire Deus vult: tum plerunq; ex levibus initiis, ingẽtes calamitates texit. Initia magnarum calamitatum plerunq; sunt levia, & penè ridicula. Es gehet gemeiniglich also zu. *Peuc. in lect. Chron. die 4. Iulij, Anno 1573.*

EXEMPLA.

I. Belli inter Spartanos & Thebanos initia, occasiones & causæ sanè fuerunt leves, admodum ridiculæ & nullius momenti: in quo bello pugnatum fuit ad Leuctra: & Spartani victi amiserunt Imperium. *Vide Peucerum ibidem. & Philippum lib. 2. Chron. pag. 80.*

II. Ita regnum Bosniæ ridicula occasione in potestatem Turcarum venit; *qua de re vide suprà Reg.* CCI.

CCXCI.

Pleruncque perniciosæ sunt Rebuspublicis legum & religionum mutationes: nec suscipiuntur sine magnis motibus.

Difficile est aliquid admittere contra communem consuetudinem, quamvis recẽtium temporum. *Philip. lib. 2. Epist. per Peucer. ed. pag. 5.*

Quemadmodum in ædificio ruunt omnia, uno aliquo tigno exempto: sic unius legis mutatio ruinam trahit omnium: qua ex re necesse est infinitos motus existere. Quare omnes magni Viri & periti Reipublicæ gerendæ clamitant: omnem legum mutationem prohibendã esse, quantumvis habeãt incommodi: quia semper mutatio Reipublicæ plus affert mali. *Idem in Commentariis in aliquot libros Aristotelis, Anno 1530.*

Ut sine valetudinis jactura nemo victus rationẽ mutat: ita nec leges sine publica perturbatione mutantur. Nec ad civitatum ocium, & ad concordiam stabiliendam quicquã perinde conducit, atque veterũ legum morumque conservatio: quod cùm urbiũ exempla passim testãtur: tum monet aureus veteris Poëtæ versiculus:

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Idem Philip. in orat. de Legib. Tom. 1. Declam. pag. 185.

Nullum venenum nocentius Reipublicæ exi-

stimemus:

ſtimemus: quàm receptorum morum mutationem: quæ in vulgo licentiam, audaciam, contemptum imperij, deniq; nihil non earum peſtium, quæ civitatib. exitio eſſe ſolent, pariunt. Idem Tom. eod. pag. 584. in Orat. de Veſtitu.

Plurimùm augentur Rerumpub. difficultates: ſi mutationes, aut diſsidia publica incidant: qualeſcunq; mutationes illæ ſint. Nam bonæ etiam & ſalutares, quòd novum aliquid, atq; inſuetum introducunt, ideo turbant rationes, & conſilia gubernatorum: labefactant legum utrarumq;, veterum & recentium, autoritatem: pariunt diſcordias, divulſis conjunctiſsimorum hominum animis: languefaciũt in iis, qui præſident, curam ac ſtudium Rerumpub. in ſubditis acuunt & confirmant licentiam peccandi, petulantiam obtrectandi, audaciam adverſandi legitimo magiſtratui. Deteriora ſequuntur mutationes non ſalutares: de quibus Xenophonteum illud veriſſimum eſt: πᾶσαι πολιτειῶν μεταβολαὶ θανατηφόροι. *Tom. 6. Intimat. VViteberg. B. 6. ſub Anno 1563.*

Inter præcepta vitæ politicæ, quæ vetuſtas gravi autoritate tradidit, hoc quoq; ſæpè repetitum eſt: Nõ temerè mutãdas eſſe veteres leges. Deniq; omni tempore omnes ſapientes gubernatores, quãto potuerunt

ſtudio,

ſtudio caverunt non neceſſarias mutationes Legũ & Rerumpub. ac jubent aliqua parva incommoda cõdonari conſuetudini: ne mota Repub. ut ægro corpore, majora mala accidant: & cum Platone, ut deliri patris, ſic deſipientis patriæ mores tolerãdos eſſe monẽt. Quia experientia docet, verè dictum eſſe à Xenophonte: *Omnes Rerumpubl. mutationes adferunt cædes:* tantoq; magis, quantò majora accendunt diſſidia publica: in quib. ferè profert & effert ſeſe petulantia & improbitas leviũ & malorũ ingeniorum. ἐν γὰρ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. *Etiam optimo conſilio inſtitutæ, multumq; ac ſapienter deliberatæ, & providè cauteq; ſuſceptæ, denique cum manifeſta utilitate publica conjunctæ, conſenſuqué publico receptæ atq; approbatæ mutationes, periculoſæ ſunt: & interdum detrimenta afferre ſolent: quæ longo vix tempore ſarciri ac ſanari poſſunt.* *Peucer. in præfat. in Tom. 2. Oper. Philip.*

Verè divina res eſt Rerumpub. conſtitutio, legumq; ſeu emendatio, ſeu mutatio in melius: quæ niſi regatur divinitus: nec procedit, nec evenit feliciter. Quod cùm ſapiens antiquitas agnoverit: prudenter cavit mutationes omnes. Et ſæpe inveteratæ conſvetudinis vicia, ſi nõ prorſus eſſent enormia, ſapienter tulit ac diſſimulavit: ſicut nævos corporũ: qui ſine deformitate multò majore elui vel expungi nequeũt. *In Chron. Philippi lib. 4. pag. 438.*

Quando contingunt mutationes politiæ aut religionis: multa accidunt inconvenientia, propter novitatē legum, & hominum diſsimilitudinem: quisq; gaudet pro ſuo arbitrio inſtituere reformationes. *Philip. in Poſtilla per Pezelium edita, part. 1. pag. 661.*

Etſi mutationes interdum bono conſilio ſuſceptæ ſalutares ſunt, & aliquid commodi afferunt: in præſentia tamē ferè incommoda, quæ paulò pòſt ſequuntur, majora ſunt commodis. In præſentia interdum videntur mutationes blandiri hominibus: & pollicentur majorem tranquillitatem: ſed tamē diuturna talia cōmoda nō ſunt. Ideo omnes ſapiētes omni tempore prohibuerūt fieri mutationes in Rebuspub. prohibuerunt emendationes inſtitui etiam inveteratorum viciorum: propterea quòd mutationes ſemper aliquam pariant inclinationem: ſi non trahant ruinam præſentis ſtatus univerſam. Hinc Plato ſuadet vitia politiarū inveterata tolerare, ſicut errata parentū ſenio aut morbo delirantium. *Peuc. in lect. Chr. d. 14. Ian. An. 1570.*

Omni tēpore Viri politici ſenſerunt, aliqua parva incommoda condonanda eſſe conſuetudini: ne mota Republica majora mala accidant. Wie denn geſchicht. *Ita Reipublicæ errata toleranda eſſe: ne præbeatur occaſio periculis aut ſeditionibus nova mutatione.* *Idem 4. Id. Quintil. An. 1572.*

Non

Non est dubium, violationem legum veterum, consuetudinis, religionum, semper esse perniciosam: semper conjunctam, si non cum periculo, tamen cum insigni incommodo & detrimento. Idem 30. Augusti, Anno eod.

Nihil ferè exitu perniciosius est legum novitate. Eoqué majus periculum imminet: si leges, quibus stat Respublica, mutari aut moveri contigerit. Nam leges quæ servitutum ac testamentorum jura continent, quæque de rebus rationibusq; contrahendis feruntur, interdum mutari convenit, ut melioribus locus sit. Sed *qui leges, quæ ad statum Reipublicæ pertinet, mutare salva Republica conatur: perinde facit, ut ij: qui ædium altißimarum substructiones & fundamenta renovare se posse putant salvis ædibus: quæ nisi ruat: plus tamen ipsa concußio domus incommodi, quàm nova materia utilitatis est allatura: eoqué magis, cùm civitas quasi vetus & caduca domus, diutißimè stetit in eodem statu. Est enim ab antiquis accepta, & posteritati diu probata civitatum conservandarũ disciplina: scilicet, in ea Repub. quæ diutissimè floruit eodẽ statu, quantacunq; utilitatis species appareat in sperata cõversione, nihil esse mutãdum.* Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 3. pag. 665.

Multa extant in hanc sententiam sapienter dicta & præcepta graviter. Celebratum est multorũ scriptis vetus illud:

τὸ κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινητέον. Cui verſiculus Phocylidis congruit: μὴ κινεῖν καμαρίναν, ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων: Non moveas Camarinam, quia melius eſt non movere. Et Menandro eſt: νόμοις τοῖς ἐγχωρίοις ἕπεσθαι καλόν. *Peucer. in præfat. in Tom. 2. Oper. Philippi.*

Facile eſt, inquit Pindarus, cuivis mutare civitatis ſtatũ: ſed commotum turbatũvé ſedare & in tranquillum reſtituere, ſolius Dei opus eſt. Et apud Thucyd. Alcibiades cenſet: τῶν ἀνθρώπων ἀσφαλέστατα τούτους οἰκεῖν, οἳ ἂν τοῖς παροῦσιν ἤθεσι καὶ νόμοις ἢν καὶ χείρω ᾖ, ἥκιστα διαφόρως πολιτεύωσι. *In Chron. Phil. lib. 4. pag. 438.*

Verum eſt illud Platonis: Veteres leges mutare, perinde eſſe, ac Hydræ capita præcidere. *Philip. in Comment. in aliquot libros Ariſtot. Anno 1530.*

Proverb. 22. Ne transferas limites, quos ſtatuerunt patres tui: Id eſt, ne mutes leges: quas vetuſtas gravi autoritate tradidit.

Eccleſiaſt. 10. Qui diruit ſepem, mordetur à colubro: Id eſt, qui mutat leges, & præſentem Reipub. ſtatum: opprimetur ab hominibus ſceleratis, quibus laxavit frenos. Vel: qui veterem formam Reipub. convellit & labefactat: is accerſit ſibi exitium. Sicut enim ſerpentes penetrãt in hortum, rupto pariete: ita conceditur improbis licentia graſſandi in Rebuspub. poſtquam autoritas legum novo exemplo labefactata eſt. *Strigel. Eccleſ. 10.*

Ibidem: Qui transfert lapides, affligetur ab eis. Transferre lapides, eſt mutare leges & formam Reipub. Talis ergo exercebitur magnis periculis.

Thucydides: Tutiſſimæ ſunt Reſpub. quæ quàm minimum mutant in legib. veteribus: etiamſi habẽt aliquid vicij.

Herodotus dicit, inſanire eos, qui leges patrias & mores contemnunt: quia naturâ ita amemus inſtituta patriæ: ut ſi omnibus hominibus facultas ſit eligendi: unumquenque tamen optimas leges electurum eſſe patriæ.

Vlpianus: In rebus novis conſtituendis evidens debet eſſe ratio.

EXEM-

EXEMPLA.

I. Solon cùm videret, quantis cum periculis mutatio legum & status Reipub. conjuncta esset: adegit Senatum ad juramentum: quo pollicebatur, sanctè se servaturum esse leges à Solone latas. *Plutarch. in Vita Solonis.* Hanc legem amplexa Venetorum Respublica inviolabiliter tuetur: cùm ne ad Senatum quidem de Republica, inconsulto Sapientum collegio, ferre liceat. *Ioh. Bodin. lib. 4. de Rep. cap. 3. pag. 666.*

II. Lycurgus obstrinxit sibi cives juramento; ne mutarent leges usque ad suum reditum.

III. Polybius disputat de causis, cur urbs Carthago toties victa & tandem oppressa & deleta sit a Romanis; cùm contrà urbs Romana creverit. Causam transfert in studium diversum populi utriusque: quòd eo tempore multò negligentiùs Carthaginenses quàm antea, Romani multò diligentiùs conati sint tueri & defendere leges patrias. *Peucer. in lect. Chr. d. 30. Aug. An. 1572.*

IIII. Recitat Demosthenes *in Oratione contra Timocratem* legem, quæ fuit apud Locros. Vt si quis novam legem laturus esset, suaderet eam publicè collo in laqueum inserto; ut si non placuisset lex, cives mox strangularent autorem. Hinc intra ducentos annos legem apud Locrenses novam nullam latam fuisse: nisi cùm aliquando quidam habens duos oculos minitaretur unicum habenti oculum, se illi eum effossurum: ibi latam legem, ut ei, qui unicum habenti oculum effodisset, ambo eruerentur. *Idem ibidem: & in præfat. in Tom. 2. Operum Philippi. Vide Ioh. Bodinum lib. 4. de Rep. cap. 3. pag. 666.*

V. Persarum consuetudo erat: ut si quis de rebus obscuris ambiguisq; consilium Regi dare vellet, super aureo latere staret: atq; si bona salubriaq; in medium consuluisse videretur: latere in consilij præmium accepto discederet. Nihilominus tamen flagris cædebatur: si contrarium Regi dixisset. *Aelian. lib. 17. de Varia historia.*

VI. Hæc sapientia Ethnica olim etiam movit prudentes Viros, & in Romano Imperio: ut tam diu pertinaciter adversarentur religioni Christianæ, & tuerentur sua idola. *Peucer in lect. Chron. d. 14. Ianuar. An. 1570.*

VII. Plurima extant in hanc sententiam præcepta summorum Virorum: quæ aliàs recitavimus. Nunc testimonio Ducis Saxoniæ Friderici contenti erimus: qui si quis aliàs, Vir fuit Reipub. in toga gerendæ scientissimus: nec tantùm in administratione domestica versatus; sed jactatus in maximis & periculosissimis negociis totius Imperij Germanici. Hujus autoritas plurimùm valere apud nos debet, tum propter singularem ingenij divinitatem, qua præditus fuit; tum propter longum rerum usum. Itaq; quoties ad hunc deferebatur exemplum: quod mutationem aliquam allaturum videretur: pertinacissimè adversabatur, subijciens rationem his verbis: **Es macht bewegung.** Hac voce significabat, summa cura providẽdum esse his, qui tenent Respublicas, ne sererentur ullæ occasiones aut causæ motuum. *Semel excitati tumultus, postea multis seculis non consilescunt. Philippus in Commentariis in aliquot libros Aristotelis, Anno 1530.*

CCXCII.

MVtatio magistratuum nihil boni adfert Reipublicæ: sed potiùs detrimentum. Nullus enim est ad magistratū novè adscitus: quin semper aliquid apportet novi: cui non displiceat aliquid ex stylo majorum, quantumvis recepto. Sic turbatur ordo judicandi, leges fori. Petr. Gregor. Tolos. lib. 4. de Repub. cap. 5. pag. 183.

CCXCIII.

PEriodus fortunæ humanæ hæc est: ex successibus felicibus homines fiunt securi: ex securis insolentes & superbi: superbiam sequitur ruina. Quare vel evertuntur prorsus: vel ad agnitionem suæ infirmitatis redeunt.

Declaratio Regulæ.

Tres sunt gradus fortunæ humanæ.

I. Securitas orta ex felicibus & prosperis successibus: quę efficit homines negligentiores & minùs circumspectos. Securus igitur primùm obliviscitur Dei: non seriò Deum invocat: preces fundit languidiores: extinguitur cogitatio de auxilio divino: & inducitur animis persuasio de perpetuò duratura felicitate. Deinde obliviscitur suæ infirmitatis, quis sit, quis fuerit, quomodo ad illud fastigium ascenderit. De

hac

hac securitate loquuntur multa dicta Veterum. Moyses in Exodo de populo Israël delabente ad Idolatriam inquit: Sedit populus manducare & bibere, & surrexit ludere. Item: Luxuriāt animi rebus plerunq; secundis. Et in veteri Mimo: Fortuna quos nimium fovet, stultos facit: id est, immemores suæ sortis & conditionis. Et proverbium Germanicum est: **Es müssen starcke Beine sein / die da gutte Tage ertragen können.**

II. Superbia, quæ oritur ex securitate: & est, cùm extincto timore Dei homines incipiunt seipsos admirari: & confidere propriis viribus: & fiducia propriæ potentiæ multa non necessaria extra vocationem aggrediuntur majora viribus tentare: sicut dicitur in proverbio: **Wenn dem Esel zu wol ist/ so gehet er auffs Eyß tantzen.** Accedunt ad insolentiam alia cognata vicia, iracundia, morositas, crudelitas.

III. Eversio, quę proximè sequitur superbiam: sicut dicitur in proverbio: *Cùm venit superbia, venit ignominia*: id est, eversio & ruina. Item: Tolluntur in altum: Vt lapsu graviore ruant. Et in Tragœdia Senecę recitantur dulcissimi Versus:

Dominare tumidus: spiritus altos gere:
Sequitur superbos ultor à tergo Deus.

Vetustas Ethnica nominavit hunc ordinem divinum, punientem superbiam & insolentiam, ἀδρασίαν: sumpto vocabulo ab α privativa particula, &, διδράσκω, id est, fugio: quia *pœna superbiæ est inevitabilis*. Exemplo sunt Saul, Nabochodonosor, Crœsus, Pausanias, Pompejus, Iulius Cæsar, Alexander Magnus, Ajax, Sennacherib, &c.

Germanici Rhythmi sunt, qui idem dicunt:

Gut macht Mutt/
Mutt macht Vbermutt/

Vbermutt macht Stoltz/
Stoltz macht Armutt/
Armutt macht Demutt/
Demutt machts wider Gutt.

De his gradibus & periodo fortunæ humanæ, Philip. Tom. 2. Oper. pag. 431. in enarratione loci 2. cap. 4. Daniel. ita disserit:

Textus ostendit, peccata Regis Nabuchodonosoris fuisse securitatem & superbiam: quę ambo sunt arcana, & multorum Sanctorum peccata: & faciliùs obrepunt in rebus secundis, ac præcipuè excellentibus Viris: qui habent admirabiles successus, ingentem gloriã, magna Dei dona. His commodis cùm delectatur animus, nec sentit significationes irę Dei: paulatim extinguitur timor irę & judicij divini: incipit animus immodicè mirari & amare hæc bona: & obliviscitur Dei: nec cogitat, successus illos à Deo esse: sed intuetur suam sapientiam, suas virtutes, suam potentiam. Harum rerum opē judicat se tantas res gerere & efficere: & confidit, similes se perpetuò gesturum esse. Confidit se munitum esse his præsidiis contra omnes fortunæ casus: sicut Pompejus dicebat, se supplosione pedis Italiam totam completurum esse exercitu. Et Timotheus Dux Atheniensis in concione dixit: Hoc ego feci, non fortuna. Post eam vocem scribunt ei postea nihil successisse. Porrò elatus animus illa fiducia sui, quòd per sese res magnas efficiat, quòd sua sapientia sit munitus adversus omnes casus, incipit alios homines contemnere: sese amat & admiratur: sibi permittit licentiam multorum scelerum: vult coli & magnifieri: & fit asper non colentibus. Exempla illustria conspiciuntur in Alexandro, Pompeio & Cæsare. Existimant sua sapientia, sua virtute & potentia, tot victorias partas esse: & se invictos esse. Ideo contemnũt

cæteros: ſibi permittunt licentiam: & ruunt in varia ſcelera. Volunt coli, nequaquam familiari conſvetudine. Sic etiam Sanctis obrepit negligẽtia, ut Samſoni & Davidi: quia David in præſentia non ſentit ſignificationes iræ Dei: minùs timet judicium: & obſequitur illecebris voluptatum. *Plerunque autem in magnis Viris ſecuritatem comitatur ſuperbia*: id eſt, fiducia propriæ ſapientiæ, juſtitiæ, potentiæ, oblivio Dei: poſtea accedunt iracundia, crudelitas, & alia vicia. Cùm autem Deus præcipuè ſuperbiam, id eſt, fiduciam propriæ virtutis, horribiliter puniat: exempla omnium hiſtoriarum continent triſtiſſimos caſus magnorũ Virorum, ut Saulis, Herculis, Theſei, Miltiadæ, Themiſtoclis, Pompeij, Cæſaris, &c. Et apud Euripidem inquit Oedipus: Ego qui excellui omnes Reges ſapiẽtia, nunc quid ſum, niſi evaneſcens umbra, vel cadaver, vel volatile ſomnium? Hæc eſt magni Regis vox, ex ſummo gradu detracti in acerbiſſimas calamitates. Talis fuit imago Davidis in ſeditione: cùm ipſe cogitaret, quanti ſceleris pœnas daret. Talis fuit imago hujus Babylonici Regis: qui non ſolùm fit furioſus: ſed, ut inſania ſit celebratior, vagatur inter beſtias. In hac calamitate non ſolùm amiſit regnum & autoritatem, ſed, quod multò plus eſt, mentem etiam. Conſideremus igitur, quale ſit ejus peccatũ: ut diſcamus timere Deum: & non alere ſecuritatem & ſuperbiam: quæ pariunt multa alia peccata & pœnas: ſicut ſcriptum eſt Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexit ludere. Item 1. Theſſ. 5. Cùm dixerint: Pax & ſecuritas, &c.

De ijsdem Peucerus in lectione Chronicorum, Cal. Aug. Anno 1573. ita docuit:

Mutationem Virtutis ſequitur inclinatio fortunæ, & hanc interitus, qui præcipuè eſt tragicus.

Et causa est: quòd vix ulli in rebus secundis sunt moderati. Plerique elati successibus insolescunt: feruntur extra metas: indulgent ambitioni & cupiditatibus: & his impulsi suscipiunt & movent nō necessaria, aut majora viribus: quibus tandem opprimūtur. Secundas res decet superbia, sagt der Comicus. Et postea Seneca: Sequitur superbos ultor à tergo Deus. *Plerunqué res secundas comitatur securitas & superbia.* Suntq; hæc duo magna & arcana delicta, ita devincta inter se: ut nunquam divelli possint: & familiaria magnis Viris. Primus gradus est Securitatis, animus tumens spe perpetuæ felicitatis, obliviscitur Dei, suæ infirmitatis & conditionis, quis sit, & quis fuerit. Ita paulatim extinguitur cognitio de Deo, timor iræ Dei, & consideratio nostræ infirmitatis: & induitur animus persuasione de felicitate perpetuò futura. Hinc mox sequitur individua comes, Superbia. Animus demulcet seipsum: incipit amare & admirari illa dona: ac paulatim provehitur longiùs: ut non cogitet, illos successus esse à Deo: sed tantùm se intuetur, suas virtutes, suam potentiam: his delectatur animus. Ex his animus delabitur in perniciosiora: kompt jm̃er weiter: id est, sibi tribuit ista omnia: quia se tantas res effecisse sua industria judicat: & confidit, hanc fortunā fore perpetuam: ideo concipit ingentes spiritus: & nihil non audet atque aggreditur. Inde erumpunt voces: qualis est Timothei: Hoc ego feci, non fortuna. Qualis Pompeij: qui, supplosione pedis se totam Italiam militibus posse replere, dicebat. Et qualis est Ajacis vox apud Sophoclem: qui patri, hortanti eum, ut conetur vincere virtute, & id auxiliāte Deo, respondit superbè & stolidè: Ignavis esse opus auxilio divino: se etiam sine Deo quæque perficere posse. Porrò tumēs

animus

animus hac fiducia, quòd sua sapientia & consilio suo res tantas effecerit: item quòd sua illa fortuna sit munitus adversus omnes casus: tali fiducia tumens animus, non tantùm Dei obliviscitur: sed contemnit etiam præ se alios: vult coli, nequaquam familiari consuetudine: vult consilia sua anteferri; promittit sibi licentiam faciendi quod libet: ruit in omne genus flagitiorum & scelerum: & fiducia sapientiæ, virtutis ac felicitatis, audet majora viribus: quibus tandem evertitur. Et accedunt alia peccata, morositas, asperitas erga amicos, crudelitas etiam. Hæc est revera periodus sapientiæ, virtutis, & felicitatis humanæ: sicut exempla ostendunt, non tantùm Ethnicorum: sed etiam in Ecclesia. Intueamur Samsonis & Davidis: inveniemus similia: qualia acciderunt magnis illis Viris Ethnicis. *Res secundæ pariunt securitatem: quæ obliviscitur DEI & suiipsius:* Das sich einer nicht mehr kennet/man denckt nicht/das er aufm Dreck oder Kott dahin kommen sey. Fortuna quos nimiùm fovet, stultos facit. Et primus ac præcipuus & maximus gradus stultitiæ est oblivisci Dei: non recordari suæ conditionis, quo loco fueris, & ex quo loco ascenderis. Darnach securitatem sequitur φιλαυτία, amor & admiratio sui, & fiducia sui: quæ trahit secum infinitum agmen & chaos reliquorum scelerum. φίλαυτος fit ἰδιοβουλεύτης: qui sua tantùm consilia præfert: aspernatur aliorum admonitiones: fit pertinax in tuendis suis: asper in consuetudine humanæ vitæ: delectatur assentationibus: fit crudelis, iracundus: sicut Alexander interficit etiam amicos. Deinde animus incenditur injustis cupiditatibus: imò his cupiditatibus extruditur ad res perniciosas movendas: Da bleibt einer inn steckẽ. *Plerũq; incidũt in acerbas calamitates:* in quibus commonefacti clamant cum Oedipo Euripidæo: Ego qui excellui omnes Reges sapientia, nunc quid sum, nisi

evanescens umbra, vel cadaver, vel volatile somnium? Da folget denn pœnitentia. Harum rerum exempla considerentur in his historiis Ducum Græciæ, quos hactenus recensuimus. Sæpè cogito de fortuna Caroli V. Imperatoris: cujus exemplum simile multa secula non habuerunt: certè parem fortuna ipse neminem habuit. Ipsius fortuna fuit formidabilis cùm aliis Regibus tum ipsi Solymanno Tyranno Turcico: qui fortunæ Caroli cessit, reducto exercitu in Pannoniam, cùm ei processisset obviam. Et scribunt, Ajacem Bassam, Virum sapientem, Legato Gallico, interroganti, cur Solymannus cessisset, respōdisse: Non fuisse consulendum Imperatori tanto: ut periclitaretur fortunam istius juvenis: ut res & Imperiũ totius Asiæ committeret prælio unius diei. In summa, fortuna ejus fuit mirabilis. Et fuit initiò semper mōderatus. Franciscus Rex Galliæ dimissus ex custodia Hispanica, domum reversus, extruxit arcem ad ejus formam, in qua captivus detentus fuerat: & in ea curavit depingi historiam suæ captivitatis ad Ticinum: & asscribi jussit: HODIE MIHI, CRAS TIBI. In illa arce hospitio excepit Carolum: ibi Carolus sua manu subscripsit: HOMO SVM, HVMANI NIHIL A ME ALIENVM PVTO. Et revera magna fuit ejus fortuna: propterea Italici pictores pinxerunt eum sedētem in sella & dormientem, dum ejus Duces acquirunt victorias: & fortunam dormienti astantem, & pellentem muscas, ne quietem turbarent: volentes significare, Das er ist sehr fortunatus gewesen. Hæc ejus fortuna post bellum Germanicum tota est mutata. Horum exempla mementote. Et ad has regulas accommodate similia in historiis. Vñ merckt des Senecæ dictum in Troade:

Violenta nemo imperia continuit diu:
Moderata durant: quoq; fortuna altiùs
Evexit, ac levavit humanas opes:

Hòc se magis supprimere felicem decet,
Variosq; casus tremere, metuentem Deos
Nimium faventes. Magna momento obrui
Vincendo didici. Das ist der periodus rerum humanarum. Et conspiciuntur hæ vices rerum evidentiùs in exemplis illustribus. Illi habent admirabiles successus, ingentem gloriam, excellentia dona Dei: idcircò cùm his abutuntur: cùm moderationem non adhibent, quam Deus exigit: ideo deturbati, calamitatis exempla de se illustriora præbent.

Idem Peucer. in lib. de Divinat. pag. 67. b.

Nec minima est inconstātiæ rerum humanarum causa: quòd *vix ulli in rebus secundis sunt moderati.* τίκτει γὰρ
τοι κόρος ὕβριν. *Animi, prosperis & ex sententia succedentibus rebus, opinioneq; & spe duraturæ in perpetuum prosperitatis ac beatitudinis elati, gestiunt, lasciviunt, & luxuriant: suscipiuntq; multa non mandata, neq; ad sese pertinentia, sine necessaria causa: vel manifestis injuriis afficiunt imbecilliores. Parit enim superbia omnis impetus immoderatos: hi ad inferendam aliis injuriam incitāt.*
Τῆς γὰρ ὕβρεως ἔγγονος ἡ ἀδικία, ut præclarè Plato: hanc è vestigio insequitur νέμεσις δίκης ἄγγελος, id est, conscientiæ læsæ judicium: quod perpetratorum scelerum atrocitatem exaggerans, & ante oculos assiduè versans, quatit, agitat, perterret, lacerat, dementiaque animos afficit. φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν, ut est apud Herodotum. Et in sacris literis dicitur: Superbis resistit Dominus. Item: Deposuit potentes de sede: & exaltavit humiles.

Nihil est, sicut Vbertus Folieta piè monet, quod animos

hominum ab officio magis abducat: quàm res secundæ, bonaq; fortuna. Hæc solet animos hominum inflare, spiritusq; quosdam elationis & arrogantiæ plenos secum afferre. Quæ res facit, ut cùm amplitudo fortunæ nō satis æquis oculis ab omnibus aspici soleat, si ad illam superbiam præterea arrogantiam adjunxerit, intolerabilis res fiat, summoq; in omnium odio versetur. *Philippus Camerarius in Oper. succis. Centur. 1. cap. 12. pag. 48.*

Die *Imperia* gehen zu boden / wenn man stoltz wird.

Ex superbia oriuntur dissensiones: ex dissensionibus, bella: ex bellis, vastationes. Philip. in Postil. Pez. part. 4. pag. 649.

REGVLA
De successuum felicitate.

Successus reddunt homines insolentiores.

Vix ulli sunt in rebus secundis moderati: & per se etiam in magnis successibus difficile est magnam potentiam moderari, & continere intra metas. Nō quiescit magna potentia eorum: qui victorijs & successibus acquirunt & adipiscuntur vires: tum per se exercitus non facilè quiescit: & crescit animus Ducibus in prælijs & militibus, ut majora animis spondeant, & immoderatis spebus devorent tota regna & provincias. **Wie man sicht / wenn es einem wolgehet;** *tum animo concipit ingentes spes, tanquam jam exploratam habeat victoriam. Peucer. in lect. Chron. 14. Iun. Anno 72.*

Qui propter ſucceſſus in bellis fit inſolentior: aut cogitat ſe efferre ferociam: non eſt diuturnus. Idem 4. Cal. Quint. 72.

Homines infatuantur ſucceſſibus: incipiunt ſuperbire, & inſoleſcere: confidunt ſibiipſis. In ſumma: Nemo fit melior perpetuis ſucceſſibus. Poſtea veniunt pœnæ. Philip. part. 1. Poſtil. pag. 656.

Perſeus habuit clypeum, vel Gorgonem: quo vertit alios in ſaxa. Et prohibitum eſt ei, ne aſpiceret ſuum clypeum: id eſt, non admiraretur ſuam potentiam & vires. Idem introſpiciens in Gorgonem, vertitur in ſaxum: id eſt, *poſt res ſecundas homines fiunt ſuperbi.* Illa conſiderarunt homines ſapientes, exemplorum aſſiduitate commonefacti. *Philippus in Locis Manlij, pag. 176.*

Cyrus lib. 8. παιδείας in ultima oratione dicit: Habui ſucceſſus magnos: ſed ſemper tēperavi mihi, ne fierem inſolēs: & ne lætarer evolando: *Nimia lætitia ſæpè cauſam eſt magnæ calamitatis.*

Eſt multò facilior virtus, patiētia in reb. adverſis: quàm moderatio & æquabilitas in rebus ſecundis. Fortuna, quem nimiùm fovet, ſtultum facit. Res ſecundas decet ſuperbia. Omnes ita magni atq; humiles ſumus, ut res ſe dant nobis. Luxuriant animi rebus plerunque ſecundis. *Strigel. lib. 1. Ethic. pag. 40.*

Hochmutt pfleget gemeiniglich auff groſſes Gutt vnd Reichthumb zu folgen / nach laut des Sprichworts: Gutt macht Mutt. Als bald einem ein wenig Hellerlein zugehen / pfleget jhme auch das Műttlein vnd Dűnckel zu wachſen. Das Gűttlein macht ein Műttlein. *Matheſ. in Syrac. c. 5. p. 24.*

Summę levitatis & pusilli etiam ingenij est, pro secundo rerum successu seipsum extollere: quasi fortunam in consilio habuerit: certusq; sit eam nunquam in posterum adversam fore. *Francisc. Patrit. lib. 4. de regno, tit. 18. pag. 286.*

EXEMPLA.

I. Regulæ hujus exemplum illustre est Themistocles: qui cùm excelluerit sapientia, & Græcos principes celeritate & dexteritate consiliorum antecelluerit: tamen postea fortunæ prosperitate mutavit ingenium & mores: & priorem laudem omnem corrupit & turpitudine vitæ & infelicibus consilijs; & se in periculum adduxit: ut coactus sit desperatione sibimet inferre violentas manus. Illa exempla diligenter consideremus: & non tantùm cogitemus de mutabilitate fortunæ; sed de mutatione sapientiæ & virtutis. Sapientia, quæ in senibus debebat crescere & augeri, languescit & fit minor. Virtus ipsa senescit & mutatur. **Das ist ja zuerbarmen.** Ita cogitemus, omnem sapientiam humanam, virtutem omnem, quæ in senecta debebat crescere, nullam unquam esse felicem sine DEO. *Peucer. in lect. Chron. 26. April. An. 72. Strigel. Ps. 73. pag. 7. sic de eodem:* ***Nihil tam fœdum, tamq; flagitiosum cogitari potest; quod non ausint impij in flore omnium rerum perpetrare.*** Themistocles post victoriam Salaminiam adeò sibi indulsit; ut aliquando sedens in vehiculo, à quatuor nudis mulieribus in forum traheretur.

II. Athenienses elati magnitudine successuū, victoriæ & potentiæ, ceperunt insolescere, & movere multa non necessaria bella, admiscere se negotijs multis ad ipsos non pertinentibus; non continebant se intra metas: sed ingentia sibi despondebant spe perpetuæ fortunæ & perpetuorum successuum. **Das nicht allwege wird von statten gehen** Illa sunt usitata in genere humano: ut docent exempla omnium penè historiarum. Propter has causas nec durabilis esse, nec consistere res Atheniensium potuit. *Peuc. in Chron. 14. Iun. An. 72.*

III. Timotheum Atheniensem & Platonis socium pinxerunt Athenienses dormientem, & Fortunam (quia fuit valde fortunatus) circa eum stantem, & implentem rete. Postea verò venit semel in concionem, & dixit: Hoc ego feci, & non Fortuna. Illis dictis, dixerunt eum semper fuisse infortunatum. *Philip. in Locis Manl. pag. 176.*

IIII. Quid fuit Alexandro Magno modestius? quid justius? quid humanius? ante captam Babylonem. Certè nihil fuit pulchrius in toto regno ipso Rege Alexandro: cùm adhuc esset sanus, & nondum inflatus fortunæ favore. Sed qualis fuit post captam Babylonem, post victum Darium, ultimum Regem Persarum? Fuit veriùs bestia, quàm homo: non Rex, sed tyrannus crudelis. Nam totum se dedidit voluptati, libidinibus, belluationibus: voluit se adorari tanquam Deum aliquem: noluit se appellari filium Philippi, sed Iovis Hammonij; interfecit Clytum senem optimè meritum: interfecit Parmenionem & ejus filium; & alia multa crudeliter & turpiter fecit. Videtis in Alexandro exemplum harum Regularum. ***Est multò facilior virtus, patientia in rebus adversis; quàm moderatio & æquabilitas in rebus secundis.*** *Strigel. lib. 1. Ethic. pag. 39.*

V. In Anglia Thomas Volſæus, Regis ſacellanus, lanij filius, ſed ingenio, prudentia, doctrina, & in rebus agendis induſtria excellens, ſummum gratiæ & autoritatis locum apud Regem jamdudum adeptus, Cardinalis & Archiepiſcopus Eboracenſis, & cedente ei Guilielmo VVaramo, Cancellarius regni à Rege creatur, An. Ch. 1515. Has excellentis ingenij & fortunę dotes, inſolentia & ſuperbia fœda inquinabat. Itaq; vetus quidam ipſius familiaris & condiſcipulus, renovare cum eo veterem amicitiam, eaq; frui cupiens, cùm ſuperbè ab ipſo, negante unquam ſibi eum notum fuiſſe, reijceretur: diſcedens, Miſeret me, inquit, iſtius Cardinalis; qui nec ſeipſum, nec veteres amicos ampliùs novit. *Chytræus in Chronico Saxoniæ lib. 7. pag. 213.*

VI. Scripſerat ad Archidamum Philippus, parta victoria ad Chæroneam, ſuperbiùs & aſperiùs. Reſcripſit itaq; Archidamus hæc inter alia: Si tuam ipſius umbram rectè metiaris: eam unico pilo haud majorem reperies: quàm ante victoriam. *Hippolytus à Collib. in Conſiliario ſuo, pag. 228.*

VII. Singulari jactantia in Sertorium uſus eſt Metellus. Paululum enim quippiam in pugna aliquando ſuperior, ita gloriabundus exultavit: ut Imperatorem ſe appellari permiſerit: & ſerta capiti ſuo impoſuerit; convivia in veſte triumphali celebraverit; ac Victoriæ Deæ trophæa erexerit: quibus pro rebus irriſioni omnibus erat: cùm nulla ex parte Sertorio, nec virtute nec rebus geſtis, conferri poſſet.

VIII. Pompejus, Magni Pompeij filius, jactantior etiam habitus eſt. Nam cùm bis una æſtate in re nautica ſuperior emicuiſſet: ſe Neptuni filium nuncupari voluit: Imperatorum paludamentum ex purpureo colore in cœruleum mutavit: quali Deum illum amiciri fabulantur. *Francisc. Patrit. lib. 4. de regno, tit. 18 pag. 286.*

REGULA

De Ruina, Superbiæ comite.

Signum ſecuturæ ruinæ eſt inſignis inſolentia.
Strigel. Proverb. 16. pag. 78. Et lib. 2. Ethic. Ariſt. pag. 528.

Superbiam comitatur error in conſiliis: errorem infelicitas.

Superbiam pœna comitatur. Philip. lib. 2. Chr. p. 101.

Sævitiā in cauſa injuſta, & fiducia ſucceſſuū ſtolidè ferocientē inſolentiā propè comitatur Adraſtia.
Dea Vindex Superbiæ nominatur Nemeſis & Adraſtia. *In Chron. Philip. lib. 5. pag. 557.*

Veteres dixerunt, νέμεσιν *comitem eſſe Superbiæ.* Et

ſcriptura teſtatur, *Superbiam puniri à Deo.* Luc. 16: Quicquid eſt ſublime in mundo: abominatio eſt coram Deo. Et Petrus inquit: Deus ſuperbis reſiſtit. *Strigel. 1. Samuel. 11. Et lib. 2. Eth. pag. 40.*

Superbia, quæ ſeſe admiratur & magnificat propter certas dotes, earumq́; fiduciam habet ſine timore Dei, & alios homines ex alto deſpicit, comes eſt Nemeſis divina. Idem 1. Paral. 21.

Omnis ſuperbiæ exitus eſt infelix. Das iſt *univerſale. Ordinatione divina comitatur vindicta animi elationem & Superbiam. Superbus omnis contemnit & Deum & homines: ſuſcipit & adoritur majora viribus: quibus tandem opprimitur.* Hinc Artabanus hortatur Xerxen ad modeſtiam: ne fiducia virium & potentiæ ſuæ inſoleſcat: ne propter regni amplitudinem & exercituum magnitudinem efferatur & ſuperbiat, & contemnat præ ſe alios: ſed ſit memor inconſtantiæ rerum humanarum, & vindictæ divinæ. *Deum* enim *adverſari ſuperbis omnibus: ac punire & deijcere ſuperbos. Eminentia, elata omnia ſunt Deo inviſa: & puniuntur divinitus.* φιλέει ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν. *Solet Deus ſuperba omnia punire. Superbis Deus reſiſtit.* Depoſuit potentes de ſede, &c. *Peucer. in lect. Chron. die 8. Martij, Anno 1572.*

Peccatum nullum eſt: in quo Deus minùs conniveat: quàm in arrogantia: nec quod ei ſit intolerabi-

lius, acriusq; & diutiùs plectat. Id dictum Chilonis Lacedæmonij comprobat: qui interrogatus, quid in cœlo ageret Deus, Alta, inquit, deprimit, & humilia extollit. Maria virgo in suo Cantico illud ad homines applicans, Deus, inquit, exercuit potentiam brachio suo: dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum: detraxit potentes de solijs: & evexit humiles. AEsopus hoc etiam innuit in suo de testudine Apologo: nimirum nihil esse hominibus modestia salutarius. Hæc dolens & impatienter ferens, quòd semper humi reperet, & cupiens in aëre volare, ut aves, rogavit aquilam, ut se eveheret: quæ primùm id recusavit, de periculo admonens, quòd sine alis volare cuperet: verùm, illius importuna petitione victa, pedibus eam attollit: ac tandem, sive testudo per se volare expeteret, sive lassa esset aquila, nec amplius sustinere illam posset, demittit: quæ delapsa in terram, fracta est: ut doceãtur homines, intra suæ vocationis terminos potiùs sese continere, mediocri sorte, cum benevolentia Dei conjuncta, contentos: quàm cum Dei offensione, ampliorem appetere, & in cœlum conniti, ut Babylonicæ turris ædificatores. Poëtæ, qui fictionum involucris veritatem sæpè complexi sunt, fabulis tum de Icaro, qui cereis pennis altiùs volãs in mare decidit, tum de Phaëthonte, qui cùm Solis currũ & equos regendos suscepisset, fulmine dejectus est, nihil aliud docere voluerunt: quàm *temeritatis & ambitionis exitum esse infelicem. Ioh. Spinæus lib. 2. de Tranquillitate animi, pag. 63.*

Maria dicit in Cantico suo: Fecit potentiam in brachio suo, &c. Deposuit potentes de sede, &c. Quomodo dispergit Deus superbos? *Aut punit eos errore consilij, aut infelicitate eventuum. Quando homo fit superbus: tum certò impendent ei pœnæ. Sunt autem duæ sum-*

mæ pœnæ superborum. Una, error in consiliis. Altera, infelicitas eventuum in rebus gerendis. In consilijs capiendis sæpè sapientissimi errant, ut dicitur: ἁμαρτάνει ὁ σοφὸς σοφώτερος: aut etiamsi consilium est bonum: tamen optimè cogitata pessimè cadunt. Ergo petamus à Deo non tantùm regi eventus: sed etiam consilia: quæ non sunt salutaria: nisi Deo adjuvante. *Strigel. lib. 2. Ethic. pag. 40.*

Adrastia vel Nemesis non sinit insolentiam abire impunitam. Philippus in Cordiali Abrah. Bucholcer. pag. 122. b.

Superbia ex sex viciis conflata est. 1. Est cœcitas, non agnoscens peccatum & propriam infirmitatem. 2. Securitas carnalis, ut, esse sine timore Dei. 3. Confidere sua sapientia, potentia, aut donis qualibuscunq;, sine agnitione & fiducia auxilij divini. 4. Arrogare sibi majorem autoritatẽ, quàm convenit, & extra vocationem erumpere. 5. Invidentia & contemptus aliorum. 6. Impatientia, repugnans voluntati divinæ.

κόρος ὕβριν τίκτει: ὕβρις τιμωρίαν. **Hohmut macht Trutz / Trutz bringet Straffe.** Latini vocant injuriã atrocem. Sunt autem duo genera injuriarum apud Græcos: Petulantia est in levioribus: Contumacia in sævioribus. Pertinet huc & Superbia. Hæc omnia complectitur ὕβρις. Est ergo ὕβρις, nullas leges, nulla vincula disciplinę curare.

Diabolus interrogatus in Italia, in quadam muliere obsessa, quodnam esset maximum peccatum, post longum silentium tandem alta voce exclamavit: Superbia. *Peucer. in lect. Chron. Anno 1570.*

Quamprimum incipiunt homines superbire, & fiunt securi: tum veniunt pœnæ. Fortuna quem nimiùm fovet, stultum facit. Item: Luxuriant animi rebus plerunq;

secun-

ſecundis. Virtus eſt excellens quiddam, & radius divinus: ſed extinguitur negligentia & remiſſione. Syracides inquit: Quo quiſq; eſt major: eò gerat ſe ſubmiſſiùs. Hoc dictum Carolus V. ſæpè repetivit: & *quamdiu in magnis Viris eſt modeſtia: tantiſper conjuncta eſt virtus & ſapientia. Mutatis moribus, mutatur etiam fortuna.* Qualis eſt ſententia Mimi: Fortuna vitrea eſt, cùm ſplendet, frangitur. *Philip. in Poſtill. per Pezel. edita, part. 1. pag. 654.*

Es gehet für vnd für alſo / wenn man trotzet vnd pochet / ſo kommen Straffen. *Idem part. 4. pag. 624.*

Superbia etiam rectè facta contaminat. Strigel. 1. Paral. 21.

Plato 4. de Legib. Superbus à Deo deſeritur. Deſertus autem perturbat omnia: & paulò pòſt pœnam ſuperbiæ perſolvens, ſibijpſi & familiæ & univerſæ Reip. peſtem perniciemq; accerſit.

Siracides dicit, & verè dicit: Superbia eſt inviſa Deo & hominibus.

Aeſopus interrogatus, quid Deus in cœlo ageret? Reſpondit: Ille frangit magnas ollas, & ex fruſtis alias novas componit. Significare voluit, quòd Deus de ſede potentes deponat, & humiles exaltet. *Philip. in Locis Manl. pag. 182.*

Proverb. 16: Antecedit calamitatem ſuperbia: & ruina comitatur elationem animi.

EXEMPLA.

1. Rex Aegyptius circumnavigavit totam terram habitabilem: ſicut fuit olim ſtudium Regum inquirere fines terræ, diſcere doctrinam Coſmographiæ. Ille Rex venit in inſulam Thulam: & cùm nihil reſtaret amplius: fecit finem peregrinationũ: deditq; inſulæ nomen Thulæ. Poſtea rediens in Aegyptum, interrogavit oraculum: Num eſſet aliquis major ipſo. Oraculum reprehendit eum: quòd ſe extolleret & magnificaret ſuprà quàm hominem conveniret, ac reſpondit: πρῶτα θεὸς, μετ᾽ ἔπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. Hoc dictum in hiſtoria Regis Thulæ in Suida reperitur.

peritur. Puto esse versum ex Sybillinis, tres personas Divinitatis comprehendentem. Vlteriùs est oraculum locutum: Tu miser homo egredere è templo, & malè peribis. Occisus est igitur statim à suis egrediens. Sic dedit pœnas superbiæ. *Philip. in Loc. Manl. pag.* 177.

II. Pausanias adolescens, eques & Dux Spartanus (qui fuit summus in illa pugna, qua Lacedæmones vicerunt ad Plateas decem millia, plurimosq; trucidarunt) sedet in convivio: in quo unà aderat Simonides: qui existimabatur tunc temporis sapiens esse: sicut & magnus vir fuit. Ille itaq;, fortassis ut derideret Simonidem, dixit ad eum: Simonides, dic aliquid sapienter. Hic nihil aliud respondit, nisi, ὦ Παυσάνια, μέμνησο ἄνθρωπον σε εἶναι. O Pausania, memineris te hominē esse. Ille ipse Pausanias paulò pòst captus, in carcere necatus est: & mater ipsius primum lapidem ad ostium carceris admovit: ut filius inclusus ibi fame necaretur. *Idem pag.* 178.

III. Cùm jam potentia summa esset Antigoni: conjunxerunt se adversus eum cum Ptolemæo & Seleuco Cassander & Lysimachus: quos tamen ita sprevit Antigonus: ut diceret, se dissipaturum esse eos, tanquam agmen avium, quæ Spermologi nominantur. Quanquam autem aliquot magnis prælijs Antigonus vicerat: tamen tandem in acie multis vulnerib. acceptis extinctus est, cùm attigisset annum octogesimum. Hic Antigonus quoq; propter successus prosperos sese & filium Demetrium REGES nominavit, & Diademate regio uti cepit. *Idem lib.* 2. *Chron. pag.* 101.

IIII. Nicanoris Ducis Syriaci tanta fuit superbia: ut extenso brachio contra templum juraverit: se hoc templum igne deleturum esse. Sed huic Nicanori in acie interfecto, præcidi victor Iudas Macabæus caput & brachia jussit, & suspendi ea ante templum: ut conspiceretur exemplum pœnæ hominis superbi.

V. Arbogastus Dux seditionis contra Theodosium Imperatorem venit Mediolanum: & barbaricè minatus est, se templa mutaturum esse in equorum stabula. Sed vicit Theodosius ingenti prælio seditiosos: quorum alter Arbogastus inclinata acie, in fuga sibi mortem conscivit, velut Saul: alter Eugenius captus jussus est interfici, & legibus pœnas dare.

VI. Sic Nahas Rex Ammonitarum cùm superbè minatus esset, se dextros oculos civibus Iabes effossurum esse, paulò pòst trucidatur: & pœnas superbiæ & crudelitatis graves justasq; persolvit. *Strigel* 1. *Samuel.* 11.

VII. Prudentius in Psychomachia superbiæ & humilitatis his versib. de modestia concionatur:

Desine grande loqui: frangit DEUS *omne superbum.*
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Disce supercilium deponere: disce cavere
Ante pedes foveam, quisquis sublime minaris.
Pervulgata viget nostri sententia Christi:
Scandere celsa humiles, & ad ima redire feroces.

Hanc concionem illustrat exemplo Davidis: qui superbissimum Cyclopem, & convicia evomentem adversus Ecclesiam populi Israël, vicit, & ante oculos prostravit.

Vidimus horrendum membris, animisq; Goliam
Invalida cecidisse manu: puerilis in illum
Dextera fundali torsit stridore lapillum:
Transjectamq; cavo penetravit vulnere frontem.

Ille minax, rigidus, jactans, truculentus, amarus,
Dum tumet indomitum, dum formidabile fervet,
Dum sese ostentat clypeo, dum territat auras,
Expertus pueri quid possint ludicra parvi,
Succubuit teneris bellator turbidus armis. Idem 1. Samuel. 17.

VIII. Apud Ovidium *lib. 6. Metamorph.* inquit Niobe:
Sum felix: quis enim neget hoc? felixq; manebo:
Hoc quoq; quis dubitet? tutam me copia fecit:
Major sum, quàm cui possit fortuna nocere:
Multaq; ut eripiat: multò mihi plura relinquet:
Excessere metum mea jam bona.

Sed hæc fœmina uno die omnib. liberis orbata, & propter luctum in saxum conversa, re ipsa comperit: vires hominũ longè esse minores divinis: & metuendum esse DEUM: qui vindice dextra haud dubiè humanos properat punire furores. *Idem lib. 7. Ethic. Aristot. pag. 528.*

IX. Cùm Ajax vir heroicus & præstans à patre discederet in bellum Trojanum: pater discedenti hanc admonitionem subjecit: Mi fili, geras te præclarè, sis fortis, & fac digna nostra familia Aeacidarum, quæ semper fuit fortissima in bellis: sed ita, ut à DEO petas victoriam. Sed patri rectè monenti, ut homo amens, respondit Ajax: Timidis & ignavis opus est auxilio DEI: ego verò sine DEO vincere possum. Quæ verò pœna secuta est hanc superbiam? Ajax cùm superatus esset ab Vlysse in judicio de armis Achillis; adeò impatienter tulit hanc, ut videbatur, injuriam: ut furens ambitione & vindictæ cupiditate sibi necem conscisceret. Hic fuit exitus tanti viri: & fuit justa pœna superbiæ. *Idem lib. 1. Ethic. pag. 309.*

X. Narrat Herod. *lib. 2.* tantam fuisse superbiam Apryis Tyranni Aegyptij: ut dixerit, sibi nec Deorum nec hominum quenquam regnum eripere posse. Sed hic superbissimus Tyrannus, interfector Ieremiæ, cùm regnasset quinq; & viginti annis, ab Amasi strangulatus & regno exutus est *Id. lib. eod. pag. 419.*

XI. M. Antonius habet medium imperium Romanum: vult habere totum: est superbus: postea fit supplex: & cùm nil impetrat: seipsum interficit. *Philip. in Cordiali Abrah. Bucholceri, pag. 21. b.*

XII. Philippus Macedo post victoriam ad Cheroneam, passus est sibi sacrificari, ut DEO: & postea statim mortuus est. DEUS punivit illam horribilem impietatem: quòd homo se æquat DEO; quòd vult sibi tribui honores divinos. *Id. in eod. pag. 170.*

XIII. Iulius Cæsar cùm sibi censuram vendicaret, hoc est, præfecturam morum: cognomen Patris patriæ (quod ante eum primus Cicero meruit) statuamq; suam inter Reges locaret; & in curia sede aurea uteretur: divinosq; sibi nonnullos honores fieri pateretur: inexpiabile odium incidit; potissimum cùm eò arrogantiæ venisset: ut, quæ loqueretur, pro legibus haberi vellet: nec adeuntes se (etiam universum Senatum) honore dignaretur ullo, assurgere contemnens. Quæ res invidiam sibi maximam movit. Cùm etiam accederet rumor, regio nomine se oblectari: licet se Cæsarem, non Regem esse, plerisq; assentatoribus responderit: quia tamen aliqui migraturum omnibus cum divitijs aut Alexandriam, aut Ilium, cùm Parthorum se regnum Imperio adijcere significaret, clàm incusabant: maturata est dudum in eum concepta conspiratio, per sexaginta conjuratores: quorum principes C. Cassius, M. Brutus, & Decius Bru-

tus fuerunt. Hi Idibus Martijs Cæsarem in curia (licet & ab aruſpice Spurinna, & Artemidoro, pluribusq; prodigiis admonitus eſſet) viginti tribus vulneribus interfecerunt, anno ætatis ſuæ ſexto & quinquageſimo. *Cuſpin. in Vita C. Iulij Cæſaris, pag. 5.*

XIIII. Bellerophon fuit Corinthius, filius Glauci: qui fuit Rex vel Dominus Corinthi: quæ olim dicta fuit Ephyra. Fuit vir præſtans robore corporis & animi. Dictus eſt Bellerophontes: quaſi dicas, galeatus interfector. Cùm à Præto Argivorum Rege exceptus eſſet hoſpitio: uxor Præti amore ejus capta, ſolicitavit eum ad ſtuprũ: & repulſa ab eo, accuſavit innocentem apud maritum: qui cùm domi ſuæ eum interficere nollet, propter jus hoſpitij: quod ab illo tamen violatum eſſe credebat: miſit eum ad ſocerum in Lyciam, traditis literis: quibus jubebatur interfici. Vnde proverbium eſt, de literis Bellerophontis: quales nos dicimus, literas Vriæ. Sed aliquoties ad difficiles pugnas à Rege Lyciæ ablegatus, cùm ſemper victor rediſſet: poſtremò ad Chimæram interimendam miſſus eſt. Quem laborem etiam, nactus Pegaſum equum, feliciter ſuperavit. Ibi ſuperatis periculis omnibus, Rex Lyciæ virtutem ejus admiratus, alteram illi ex filiabus cum regni parte uxorem dedit. Quod cùm audiſſet Præti conjux, Schenobæa (hoc enim nomen ei fuit) ſibiipſi mortem conſcivit. Verùm Bellerophontes felici rerum ſucceſſu elatus, cùm in cœlum evolare cum Pegaſo conaretur: immiſſo à Iove œſtro, equo excuſſus eſt: & fracto tarſo, ſeu pede imo, poſtea claudus manſit in omni vita. Incidit etiam in Melancoliam. Vagatus eſt ſolus in agris, ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans, ut inquit Homerus. Pegaſum Iupiter transtulit in cœlum, & inter ſidera repoſuit. Videtis, quomodo miſceantur poëticæ phantaſiæ: ſed tamen ſubeſt aliquid hiſtoricum: & involutæ ſunt res pulcherrimæ. Pegaſus ſignificat heroicam fortitudinem & proſperitatem in rebus magnis gerendis. Sed quòd voluit Bellerophon penetrare in cœlum, ut videret, quid ibi rerum Iuppiter ageret, ſignificatur, quòd factus fuerit inſolentior; & quòd propterea punitus ſit à Deo: ſicut Phaëthon & Icarus tentantes ea, quæ erant ſupra vires humanas, finguntur deciſſe ex alto. Et eſt uſitatum dictum, quòd *Adraſtia ſeu Nemeſis divina puniat inſolentiam.* **Wenn man ſtoltz wird/ſo kommen gewißlich die ſtraffen.** DEVS ſuperbis reſiſtit: humilibus dat gratiam.

XV. Alexander occupata Monarchia fit inſolens, temulentus, crudelis. Ideo dat pœnas. Fuit ebrius, quando interficit præſtantiſſimos Duces & conſiliarios ſuos. Ipſe tandem ex ebrietate incidit in morbum lethalem. Inter cætera, quæ Hermolaus conjurationis in necem Alexandri autor, pro cauſa adjecit, illam dixit: Tu Macedonas voluiſti genua tibi ponere, venerariq; ut Deum: Tu Philippum patrem averſaris: & ſi quis Deorum ante Iovem haberetur, faſtidires etiam Iovem. (*Q. Curtius lib. 8.*)

XVI. David in rebus ſecundis plùs ſibi indulget. Ideo punitur.

XVII. Pompejus movet bellum non neceſſarium. Et vincitur à Iulio Cæſare. Sit igitur omnibus infixum Salomonis dictum: Beatus homo, qui ſemper timet: id eſt, qui reprimit inſolentiam: coërcet errantes impetus: metuit judicium DEI: nihil ſciens ac volens facit contra DEI voluntatem petulanter. *Philip. in Poſtilla per Pezelium edita, part. 1. pag. 580 &c. Item part. 3 pag. 600. Et part. 2. pag. 906.*

XVIII. Giradeſquij cujuſdam Paulus Aemylius in Franciæ Annalibus meminit. Hic cùm proſpera fortuna perpetuò uſus, & propterea ſecurus, & felicitate quaſi ebrius interrogaſſet quodam die amicos, domi ſuæ convivas, num alium ſe fortunatiorem in Italia cognoſcerent, & quid ad perfectam felicitatem ſibi deeſſe putarent? reſpon-

dit ali-

dit aliquis, ipsi deesse, id quod esset præcipuum, nimirum modestiam & humilitatem ad gratiæ divinæ conservationem: sine qua nulla esset vera neq; constans felicitas: nec iram & judicium DEI ab ipso longè abesse: cùm arrogantia ejus tanta esset. Quod miser ille brevi pòst expertus est. Nam exules, qui ejus opera urbe ejecti fuerant, clàm nocte reversi, eum cum uxore & liberis comprehensum, & in turrim conjectum, coram oculis universi populi Florentini, dolore ac commiseratione tam subitam & insolentem fortunæ conversionem prosequentis, fame necarunt. *Iohan. Spinaus lib. 2. de Tranquill. animi, pag. 63.*

XIX. Nabuchodonosor, qui dicebat: Hæc est illa Babylon, quam ego feci: opprimitur horribili furore: vagatus est instar pecudis. Hanc insaniam præcessit etiam alia insania: cùm erexit statuam: & voluit eam coli.

XX. Hercules ita insanit: ut interficiat conjugem & filios. Hi sunt *heroici furores: qui sunt pœna insolentiæ: quæ existit in magnis viris ex admiratione suæ virtutis. Philip. in Post. per Pezel. ed part. 2. pag. 906.*

XXI. Erat Dux quidam VVirtembergensis: qui in omnibus suis actionibus solebat esse vehementior. De hoc dicebat Fridericus Imperator: **Wenn das Ende gut ist/so ists alles gut.** Ipse Imperator fuit modestus vir: adeò ut etiam ignavus propterea esse videretur. Significabat, finem ostensurum esse: vehementiam illam VVirtembergensi tandem nocituram esse. Sed VVirtembergensis curavit sibi fieri penulam ex crassiore lino, **ein Fränckisch Kleydt oder Kittel:** & jussit addi fimbriam ex lamina aurea: quæ constitit magno precio. Venit in consilium Principum. Interrogatus, quid significaret illa vestis, respondit: **Wenns Ende gut ist/ so ists alles gut.** Ita risit admonitionem Imperatoris. Verùm captus fuit postea in bello: quod ei vaticinatus fuerat Imperator. *Idem part. 3. pag. 620.*

XXII. Refert Herodianus, Plautianum præcipuæ autoritatis post Severum & filios ejus Cæsares, superbia ita redditum trucem & horribilem cum supremæ dignitatis insignibus, dum incederet: ut non modò non adiretur à quoquam: sed etiam qui fortuitò occurrebant, ab eo verterent oculos. Quin & anteambulones aliquot, quacunq; iter faceret, denunciabant: ne quis in proximo consistere, neve illum contueri, auderet: sed averterent universi oculos, terramq; despectarent. Postremò autem cùm & ipse tollere Severum & filiũ Antoninum decrevisset, mandato dato de illis occidendis Saturnino: voluit adorari ab illo tanquam Imperator. Verùm statim sensit pœnas divinæ vindictæ: & detectus, confossus est cum sua superbia.

XXIII. Contigit idipsum Amano: qui honoris prærogativa à Rege Assvero donatus, ultrò voluit se adorari: & cùm Mardochæus, qui Iudæus erat, noluisset id agere: machinatus interitum universis Iudæis, in erecta cruce, quam Mardochæo paraverat, suspensus est.

XXIIII. Heliogabalus Romanorum Imperator voluit Senatum inter sacrificandum, quo alios Deos nominare solebant, Heliogabalum ante alios nominare. Verùm tandem ex sua stultitia & fœdis moribus præmium meritum recepit, à militibus, tanquam Imperator fœdissimus, sublatus & necatus. *Pet. Greg. Tolos. lib. 6. de Rep. cap. 12. pag. 342. 343.*

XXV. Timotheus, **ein grosser Fürst zu Athen/ vnd ein Herr des gelehrten Mannes** Isocratis **hat gesaget: Er richte alles auß durch seine eigene**

Krafft/Stärcke vnd Thugendt/vnd erhalte also viel Siege/vnd neme sehr viel Inseln vnd Landtschafften ein/nicht ohne gefehr/ oder durchs Glück/ sondern durch seine eigene Geschickligkeit. Nach dieser Rede aber hat sich das Glück gar mit jhm gewendet/ das er auch in allem seinem Fürnemen hernach kein Glück noch Segen mehr gehabt. *Mathesius in Syrac. cap. 7. pag. 34. b. 35.*

CCXCV.

Experientia satis superq; testatur: ex luxu, delitiis & mollicie, semper nasci superbiam, insolentiam & arrogantiam: quæ vicia mox regna & urbes in manifestam perniciem trahere solent. Philip. Camerar. Centur. 2. Operar. succisiv. cap. 30. pag. 181.

Ubi luxus, insolentia, & alia vicia regnare consuevêre: & veluti pro virtutibus habentur: fieri non potest: quin divitiæ & opes prodigaliter consumantur: ex quo egestas oritur: unde varias mutationes sequi necesse est. Non absq; ratione igitur Appius Claudius, contra Valerium, à Dionysio Halicarnassæo, ita disserens, introducitur: Eos, qui ventri & fœdissimis voluptatibus indulgentes, patrimonium suum absumpserunt, dedecus & detrimentum Reipublicæ existimandos esse: & Rempublicam magnum facturam quæstum: si ipsi ultrò ex urbe excedant. *Inprimis autem conviviorum luxuria, & vestium,* ut inquit Seneca, *ægræ civitatis indicia sunt.* Hoc monuit Aristoteles: *Fiunt,* inquit, *in Republica mutationes: cùm homines sua consumunt, prodigè viventes. Hi enim tales res novas quærunt:*

& aut ipsi tyrannidi imminet: aut ad eã alios vocat. Huc quoque Salustius respexit, ubi ita dicit: Hi, quibus opes nullæ sunt, bonis invident: malos extollunt: vetera odêre: nova exoptant: odio suarum rerum mutare omnia student. *Idem pag. 183. 184.*

Luxum & voluptates non solùm Reipublicæ, sed etiam ipsismet luxuriosis & voluptuariis, perniciosas esse constat. Idem pag. 185.

Quomodo luxus & voluptates, aliaq; vicia, florentissimum Imperium Romanum everterint: cùm aliæ querelæ passim leguntur: tum Seneca infelicitatem sui temporis, pluribus locis, præsertim in suis epistolis ad Lucilium, deplorat. Inter alia autem ita monet: Id agere debemus: ut irritamenta viciorum quàm longissimè profugiamus. Indurandus est animus: & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus. Vim Hannibalis hiberna solverunt: & indomitum illum nivibus & alpibus virum, enervaverunt fomenta Campaniæ. Armis vicit: vitijs victus est. Debellandæ sunt imprimis voluptates: quæ sæva quoq; ad se ingenia rapuerunt. *Idem pag. 187. 188.*

EXEMPLA.

I. Exemplum memorabile habemus in Capua Campaniæ urbe florentissima: quæ cùm insolentis arrogantiæ, proterviæq; vicio laborare cepit: exitium sibijpsi accersivit. Testatur autem M. Tullius, Campanos semper fuisse superbos, bonitate agrorum & fructuum, magnitudine urbis, salubritate & pulchritudine: ex eademq; copia & rerum omnium affluentia natam arrogantiam: quæ alterum urbi Romæ Consulem è Capua postulavit: eamq; luxuriem natam: quæ ipsum Annibalem, armis invictum, voluptate vicit & enervavit, &c. Eleganter igitur appellat Capuam domicilium superbiæ, ac sedem luxuriæ: aitq;, ingenerari hominibus mores, non tam à stirpe generis ac seminis: quàm ex ijs rebus: quæ ab ipsa natura loci, & à vitæ consuetudine suppeditantur: quibus alimur & vivimus. Hic luxus, ex superbia & voluptatibus natus, effecit: ut tandem Capua, illa æmula imperij, à Romanis obsessa, & fame expugnata, Senatu securi percusso, civibus reliquaq; multitudine sub hasta venditis, urbem

ac agrum omnem publicârint, eamq; everterint: ita ut nunc ſparſim nihil niſi ruinæ tantæ inſolentiæ & arrogantiæ ſpectentur.

II. Eundem calamitoſum exitum, ob luxum & proſperitatem, experti ſunt Sybaritæ. Sybaris enim urbs, teſte Strabone, ſita fuit ducentis à Crotone ſtadijs, ab Achæis condita, in medio duorum fluviorum, Crathidis & Sybaridis; conditor ejus Iſeliceus. Tanta autem rerum proſperitate urbs ea excelluit: ut quatuor vicinis gentibus imperârit; & viginti quinq; urbes dicto audientes habuerit: & trecenta hominũ millia in bellũ contra Crotoniatas eduxerit: domicilijsq; ſuper Crathidẽ ſtadia quinquaginta compleverit. Sed luxu Sybaritarum ac petulantia factum eſt: ut ſeptuaginta dierum ſpacio, univerſam eis iſtam felicitatem Crotoniatæ eriperent. Captam enim urbem, immiſſo flumine, aquis obruerunt. De Smindyridæ luxu ita Aelianus ſcribit: Sybarita ille adeò in luxuriam mollitiemq; prolapſus eſt: ut cùm omnes Sybaritæ delitijs vacarent, vitaq; diffluerent; hic omnes longè poſt tergum relinqueret. Proinde quodam tempore, in roſarum folijs recumbens, ſomnumq; in ijs carpens, experge factus dixit: ſe puſtulas ex nimia lecti duritie inflictas habere, &c. Rectè itaq; Aelianus ibidem dicit: Dictum vulgare & in omnes homines evulgatum ait: Sybaritis & ipſi Sybari nimium luxum exitialem fuiſſe. Ab hac mollicie & luxu fluxerunt plura proverbia: utpote Sybaritica menſa. Item συβαρίζειν, id eſt, luxu delitijsq;, Suida teſte, adeò notabilem eſſe; ut quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accurata & ambitioſa luxuria paratum eſſet, Sybariticum diceretur. Præterea, Sybaritæ per plateas, contra faſtuoſiùs ingredientes per viam, ſeſeq; veluti oſtentantes. De Sybariticis autem delitijs plura ſcripſit Plutarchus, Athenæus, Ariſtophanes, & alij: inprimis autem Lampridius Sybariticum convivium & miſſus deſcribit: quo Heliogabalus uſus ſæpenumero fuit; ad quos cupidum lectorem remitto. Paulò pòſt, cùm Sybaritæ ſemper novas voluptates & gulæ irritamenta invenirent: à Crotoniatis devicti, & urbs illa luxurioſa cum ſuis voluptuarijs everſa eſt: & quidem eo anno, ſicut Lampridius ſcribit; quo miſſum ex oleo & garo reperiſſent: quem ob id Sybariticum vocabant. Vnde poſtea aliud proverbium, videlicet, Sybaritica calamitas, ortum eſt: quando de improviſa & ingenti ruina & calamitate mentio incidit.

III. Colophonijs etiam ipſis ferunt intolerandam luxuriam, perniciem & interitum attuliſſe. Etenim etiam illi ſplendidis veſtibus ſuperbiebant: & intemperantia menſæ ſupra modum abutentes, ad injurias contumeliasq; proclives erant.

IIII. Ad hæc Bacchiadarum regnum apud Corinthios cùm ad ſummum potentiæ gradum perveniſſet: tandem per immoderatam luxuriam diſſolutum eſt.

V. Inter alias hiſtorias, Muleaſſis Regis Tunetarum nota eſt; qui unguentorum odore in fuga agnitus, captus, & à filio excœcatus fuit. De quo ita ſcribit Bodinus: Hic Muleaſſes, cùm ob luxum & intemperantiam de regno dejectus eſſet: tametſi exul in Italia & Germania vagaretur: ac de opibus Caroli V. Imperatoris, in quo ſpes omnes collocârat, omnino deſperaret; nihilominus ad pavonis unius, quo veſcebatur, condimenta, vix aurei nummi centum ſufficiebant: ut Iovius ſcribit. Et ut ſvavitatem ac dulcedinem, quæ ab harmonia proficiſcitur, jucundiùs molliusq; hauriret: oculos velabat: quòd duobus ſenſibus duplicem voluptatem ſimul percipi non poſſe didiciſſet. Sed non ſine ultione divina, ferro candenti oculorum humores ſenſim exſiccante, juſſu filiorum obcœcatus eſt.

VI. Eundem fructum voracitatis & voluptatis ſenſit Vguccio Fagiolanus.

Cùm

Cùm enim, teſte Iovio, is Lucam, ad Caſtruccium ſecuri percutiendum, maturaret: illiq; inter prandendum, Piſanos contra eum arma corripuiſſe, nunciaretur: nihiloq; ſeciùs, tanquam primo nuncio parùm credens, uti erat cibi capaciſſimus, & maximè vorax, per ſingulas tempeſtivas ejus convivij dapes, uſq; ad bellaria conveſci pergeret: eo quidem atrocis animi decreto; ut remotis demum menſis Caſtruccium captivum ſecuri percuti juberet: atq; inde Piſas ad ſeditioſos opprimendos properanti agmine reverteretur. Sed cùm a ſecundis mox tertijsq; nuncijs increbeſcente fama, Piſis res perditas eſſe, civitatemq; miro conſenſu rebellaſſe, renunciaretur: Lucenſes ad tanti exempli nomen, pari ſtudio recuperandæ libertatis, liberandiq; Caſtruccij, ad arma concitantur; carcerem refringunt: vinctum adhuc compedibus Caſtruccium educunt: &, quod ejus fato debebatur, Principem civitatis ſalutant. Vguccio mox, deſperatis rebus, cum prætorianorum ſatellitum manu, ad Canem Scaligerum Veronam aufugit: à quo licet ſummo honore fuerit receptus; tamen fieri non potuit: quin in ſua calamitate nonnunquam mordacibus dictis inceſſeretur. Vt tum accidit: cùm in convivio Canis de edacibus illato ſermone loqueretur: & Vguccio, ſe juvenem quaternas altiles capos, & totidem perdices, aſſos etiam hædi clunes, & elixum vitulæ infarctum pectus, præter ſalſamenta, recta in cœna exedere ſolitum, narraret: Petrus Navus è convivio, vir ſalſus, Non eſt, inquit, Vguccio, cur hæc à te juvene comeſta multum admiremur: poſtquam ſenex, nec planè dentibus inſtructus, duas urbes integras uno prandio abſumpſeris. Erat enim fama, Vguccionem, ſi ab inchoato prandio temperaſſet, ſatis in tempore ad ſedanda naſcentis tumultus initia, Piſas regredi, & utramq; urbem ſibi incolumem ſervare potuiſſe.

VII. Memorabilis quoq; & elegans hiſtoria extat apud Nicetam Choniatem. Alexius enim Comnenus, Imperator Græcus, in feſto Natalis CHRISTI, cupiens Legatis Cæſaris Henrici VI. Friderici I. filij (qui ab eo Ammerigus vocatur) terrorem ſuo luxu inijcere: & à petitione tributi eos deterrere: gemmatam veſtem induit: & reliquos omnes auratas & laticlavi veſtes induere juſſit. Quo ſpectaculo Alemanni adeò non obſtupuerunt: ut eorùm cupiditas illo ſplendore magis etiam inflammaretur; & Græcos ut ignavos homines, & ſervilibus delitijs deditos, quamprimum oppugnandi occaſionem optarent. Cùm autem aſtantes Romani (ita Græcos appellat) eos hortarentur; ut gemmarum ſplendorem, quibus Imperator inſtar prati nitebat, aſpicerent: & media bruma veris ſvavitatem oculis perciperent: negabant Alemannos talia ſpectacula deſiderare: neq; muliebria ornamenta admirari ſolere: quæ fucis, flammeis, in auribus radiantibus, viris impenſè ſtudeant. Cæterùm tempus inſtare, ajunt: ut, muliebribus ornamentis ſepoſitis, aurum ferro commutent. Nam ſi legatio foret irrita; nec Imperator Regis ſui & Domini poſtulatis annueret: neceſſe eos habituros pugnare cum hominibus: qui non gemmis ut prata niteant: neq; rotundis margaritis intumeſcant: aut amethyſtis purpuræ & auro intertextis, pavonis inſtar, glorientur: ſed qui Martis alumni iræ flamma oculos ſuffuſi, non ſecus quàm gemmæ radient; & totos dies ſudorem fundant, margaritis ſplendidiorem. Huc uſq; Nicetas.

VIII. Non diſſimilem hiſtoriam recenſet Iuſtinus hiſtoricus. Cùm enim Galli legatos ad Antigonum Regem Macedoniæ miſiſſent: qui ſub ſpecie pacis caſtra ejus ſpecularentur; eos Antigonus pro regali munificentia, ingenti apparatu epularum, ad cœnam invitavit. Sed Galli expoſitum grande auri argentiq; pondus admirantes,

atq; prædæ ubertate sollicitati, infestiores quàm venerant, revertuntur. Quibus & elephantos, ad terrorem, veluti inusitatas barbaris formas, Rex ostendi jusserat: naves onustas copijs demonstrari; ignarus, quòd quibus ostentatione virium metum se injicere existimabat: eorum animos ut ad opimam prædam sollicitabat. Itaq; legati ad suos reversi, omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam Regis ostendunt: referta auro & argento castra esse: & neq; vallo fossavé munita; sed quasi satis munimenti in divitijs haberent: ita eos omnia officia militaria intermisisse: prorsus quasi ferri auxilio non indigerent: quoniam abundarent auro. Hac relatione avidæ gentis animi satis ad prædam incitabantur. *Hactenus Philip. Camerar. cap. & pag. suprà citatis.*

CCXCVI.

Mutationem fortunæ plerunq; sequitur animi & mentis perturbatio: error in consiliis: pavor & trepidatio in corde: & mutationes voluntatum in animis hominum.

Mira res est in illis elatis animis: quòd in subitis consternationibus rapiantur extra se, & animos despondeant: præsertim si antea usi sint fortuna & perpetuis successibus: non possunt enim ferre res adversas.

Fortuna inclinante, populorum animi plerunq; labuntur. Francisc. Patrit. lib. 1. de Regno tit. 12. pag. 49.

Inprimis difficile est sapientibus viris, consulere Principibus & populis, in attrita & adversa fortuna: es gehet schwer zu: *quia adversa fortuna & calamitates admodum frangunt & perturbant animos hominum, & reddunt intolerabiles: ut facilè offen-*

dan-

dantur & ad iram provocentur. Animus calamitatib. fractus non est lætus: etiam ferocia adversis casibus frangitur, mutatur & hebescit; wie Sophocles sagt: Non ut vigebat, ita manet mens integra in calamitatem conjectis: sed periculis movetur loco: sicut docent exempla. *Vix ullum vidi etiam ex magnis bellatoribus: quem non adversa fortuna consternârit & admodum terruerit: si non timidiorem reddidit: tamen circumspectiorē. Peucer. in lect. Chron. die 12. Martij, Anno 1574.*

Difficile est Principibus & populis consulere post calamitatem: quia calamitatibus & rebus adversis animi redduntur irritabiles: aures difficiles & delicatæ: quæ facilè offenduntur. Si quis errata liberiùs reprehendat: exprobrari sibi suspicantur infortuniū: si moneantur liberiùs: suspicātur se contemni. Talia accidūt plerūq; in calamitate constitutis. Et sicut partibus exulceratis mel acerbum est, quod tamen sua natura dulce est, dolor exacerbatur in vulneribus melle: ita animus adversis casibus consternatus, veris & prudentibus consilijs & monitis offenditur: & tantò magis offenditur: quantò subjectiones sunt liberiores: si non sunt quadā lenitate, & propemodum ad assentationem composita suavitate & mansuetudine temperatæ. *Idem ibidem.*

Ji, qui sunt ingentis spiritus, & hujusmodi, ut omnia, quæ optant, sperent: postquam cuncta retrò ferri, & contra animi sententiam evenire experiuntur: ita plerunq; animis concidunt: ut non sit fa-

cile ad æquitatem eos erigere. Augerius Busbequius Epist. 4. pag. 272.

Appianus: οἱ λογισμοὶ προσιόντων ἀτυχημάτων βλάπτονται: Adversis casibus consilia & rationes perturbantur.

Idem: οὐκ ἐθέλουσι οἱ φοβισμοὶ τοῖς λόγοις συνεῖναι: Non consistit mens & ratio cum magna consternatione.

Sophocles: Neq; enim ictus infortunio, compos manet mentis: licet antea sapuerit vel maximè.

Euripides in Hecuba: In adversis rebus non facile est hominibus bona loqui.

Plutarchus in vita Phocionis mox initiò: Res adversæ morosos semper reddunt multitudinis animos, irritabilesq;: & qui levissimam ob causam iras concipiunt: aures quoque difficiles ac delicatas: & quæ ab omni sermone vehementiori lædantur. Peccata enim increpans aliquis, exprobare infortunium videtur: & liberè si loquatur, contemnere. Et quemadmodum vulneratas & exulceratas corporis partes mel offendit: ita sæpenumerò verus & prudens sermo, nisi admixtam habeat lenitatem & obsequium, mordet & exasperat adversam fortunam expertos. Vtq; oculus inflammatione laborans, umbrosos & obscuros colores libenter inspectat: splendidos & luminosos aversatur: ita civitas rebus parùm prosperis utens, meticulosior est & delicatior: quàm ut perferre liberi oris sermones possit (cùm quidē hi maximè tum requirantur) quòd correctionem eorum, quæ peccantur, status rerum non admittit. Itaq; versari eo tempore in Republica, periculosissimum est. Nam & qui grata populo loquuntur, unà pereunt: & qui secus faciūt, ab eo perduntur. Quemadmodum igitur Sol, neq; eodem, quo cœlum, motu fertur: neq; prorsus tamen contrario: sed obliquo ac deflexo cursu leniter incurvis circuitionib. convertitur: quibus temperat omnia quàm rectissimè & conservat: ita in Republica etiam administranda rectus nimis & ubiq; populari sententię repugnans tenor, durus est & inhumanus: rursusq; ad perniciem

proclive est obsequi per omnia: & unà cum peccantibus abripi se pati. Quæ verò & morem gerit aliquando potentibus, & gratificatur aliquid, gratiamque rursus commodi publici causa reposcere novit, gubernatio hominum, multis rebus placidè atq; utiliter, si non pro imperio omnia exequi cogãtur, subservientium: ea demum ut salutaris, ita & perdifficilis est laboris, gravitatem habens cum mansuetudine conjunctam. Quæ duo si inter se commiscentur: nulla profectò modorum aut sonorum cõcinnior dici potest suaviorq; harmonia. Quo modo etiam Deus temperare mundum dicitur, non cogendo, sed necessitatem obtemperandi persuadendo deliniens.

EXEMPLA.

I. Pompejus victus in pugna Pharsalica à Cæsare, fugiens in castra se recipit tanta animi consternatione; ut ne fari quidem potuerit. Nihil potuit tunc reperire consilij. Non fuisset ei difficile colligere reliquias exercitus, & castra munire. Habebat enim numerosissimum exercitum: & longè erat viribus superior Cæsare; sed impediebatur pavore. Plutarchus dicit, quòd non meminerit tunc prioris dignitatis suę, & se esse illum Pompejum Magnum.

Pompejus consternatus.

II. Demetrius Antigoni filius cùm magnis honorib. afficeretur ab Atheniensibus, cùm floreret successibus: postea mutata fortuna, cùm vinceretur à Regibus cæteris, & victus confugeret ad Athenienses: urbe excluditur. Plutarchus eo in loco de honoribus, qui offeruntur Regibus, ita inquit; Quòd Reges & Principes de benevolentia erga ipsos multitudinis statuunt ex abundantia honorum sibi oblatorum: levissimum ac ferè vanum sequuntur judicium. Etenim his honoribus, quorum pulchritudo à voluntate eorum, qui offerunt, æstimanda est, fidem metus derogat: cùm ij & metus causa & benevolentiæ decerni possunt. Itaq; qui sapiunt; ij non ad statuas, picturas, divinosq; honores, sed ad suas ipsorum actiones respicientes, illis aut ut honoris causa delatis fidunt: aut ut necessitate extortis diffidunt: intelligentes, populum sæpè, tum maximè, cùm honores decernit, odio habere eos: qui nimios honores, & immodicos, idq; ab invitis accipiunt.

III. Perseus ultimus Rex Macedonię, victus à L. Aemylio Paulo Romano Cõsule ad Ridnam Macedoniæ urbem, cùm vivus venisset in manus Consulis: supplex ad Consulis genua provolutus, tantas edidit animi abjecti significationes: ut Consul iratus repulerit eum pedibus. Vicerat antea aliquot prælijs Romanos exercitus: & insolenter victorijs usus fuerat.

IIII. De Francisco Rege Galliæ dicunt: quòd solitus sit ijs, qui post captivitatem eum incitarent ad prælium, dicere: Tu non interfuisti prælio ad Papiam. Semper occurrit exemplum illius infelicis prælij.

V. Et Landgravium etiam scimus post calamitatem concidisse: ut nihil ma-

gni ampliùs conceperit, ne dum cogitârit. Et similia exempla habetis in historijs. *Peucer. ut suprà.*

CCXCVII.

Fortunæ instabiles sunt vices, & repentinæ commutationes. Aelian. de varia hist. lib. 4.

Res humanæ, quamlibet florentes, facillimè evertuntur, deserente Deo. Contrà, benedicente Deo, res exiguæ magna incrementa accipiunt. Solet enim Deus ex parvis magnos facere: & ex magnis parvos. Ideo in secundis rebus nihil in quenquam superbè aut violenter consulere decet: nec præsenti credere fortunæ: cùm quid vesper ferat, incertum sit. Strigel. 2. Samuel. 3.

Fortuna generis humani incerta est & instabilis. Multi accidunt errores in consiliis: quibus præcipitamur in certum & quasi præsentaneum exitium: quia plerunq; errores in cōsiliis sunt causæ proximæ magnarum calamitatū, movendo non necessaria bella, stulta aliqua persvasione, aut fiducia propriæ potentiæ. Peucer. in lect. Chron. die 8. Septemb. Anno 1571.

Scitis ludos fortunæ. Sæpè calamitates irruunt postremò. Immodica fortuna solet habere tragicos exitus : Es hat zu letzt einen harten stoß/gehet selten gleich hienaus/ in eodem tono / wenns so hoch angefangen ist. *Philip. in Cord. Abrah. Bucholc. pag. 302.*

Vana

Vana est salus hominis: quia & voluntas humana Euripo mutabilior est: & vita fugacissima est: & fortuna faciliùs mutatur, quàm musca, quantumvis celeriter volans. Strigel. 1. Sam. 2.

Ingens felicitas nec diuturna est: nec sine aliqua insigni calamitate. Philip. lib. 3. Chron. pag. 165.

Rectissimè ille apud Livium dicit: Nemini compertum esse, quid serus vesper ferat. *Talis* enim *status est humanarum rerum: ut innumeris telis fortunæ objectæ sint: adeò ut in rebus prosperis nemo sese efferre, in duris autem & adversis nemo animo prorsus abjecto esse debeat.* Hæc res olim prudentioribus viris magnopere curæ fuit: sicut apud Senecam Tragœdum (in Thyeste) videre licet: cujus admonitio memorabilis est talis:

Vos quibus Rector maris, atq; terræ,
Ius dedit magnum necis, atq; vitæ,
Ponite inflatos tumidosq; vultus.
Quicquid à vobis minor extimescit:
Maior hoc vobis Dominus minatur.
Omne sub regno graviore regnum est.
Quem dies vidit veniens superbum:
Hunc dies vidit fugiens iacentem.
Nemo confidat nimium secundis:
Nemo d. spe et meliora, lapsus.
Miscet hæc illis, prohibetq;, Clotho,
Stare fortunam: rotat omne fatum.
Nemo tam Divos habuit faventes:
Crastinum ut possit sibi polliceri.
Res Deus nostras celeri citatas
Turbine versat. Phil. Camerar. Centur. 1. Oper. succis. cap. 12. pag. 44.

Quod vulgò dici solet, *nimia felicitate homines majorem hostem non habere*, verissimum est. Ea enim illos effrenatos, suique præfidentes, ad malum audaces, & proprij commodi novis rebus turbandi cupidos facit. *In Hypomnes. polit. Gvicciard. part. 2. pag. 83.*

Sapienter veteres pictores, ut instabilitatem fortunæ ostenderent, eam in pila sedentem pingebant: non Deam aliquam, quæ nusquam est, significantes: sed mutationem conditionis humanæ, & varios rerum eventus. *Francisc. Patrit. lib. 1. de regno, tit. 12. pag. 55.*

Salutaris est doctrina Iohannis Sarisberiensis Episcopi Carnotensis: Noverca virtutis, inquit, prosperitas: beatulis suis sic applaudit, ut noceat: & infelici successu, sic in via fortunatis obsequitur: ut in fine perniciem operetur: convivis suis ab initio propinans dulcia: & cùm inebriati fuerint: lethale virus miscet: &, si quid deterius est, quò specie sui clarescit ampliùs: eò stupentibus oculis densiorem infundit caliginem, &c. Quare non sine ratione Dionysius Halicarnassæus, memor vicissitudinum rerum humanarum, introducit Minucium ad Marcium, more Ethnico, inter alia ita loquẽtem: Nulli mortalium Dij certam futurorum scientiam dederunt: nec post homines natos invenias quenquam: cui omnia ex animi sententia successerint: ita ut nulla in re fortuna ei sit adversata. Monet itaque rectè Valerius Maximus, caduca & fragilia, puerilibusq; consentanea crepundiis esse, quæ vires atque opes humanæ vocantur. Affluunt, inquit, subitò: repente dilabuntur: nullo in loco, nulla in persona stabilibus nixæ radicibus consistunt: sed incertissimo fortunæ flatu, huc atque illuc acta, quos in sublime extulerunt, improviso decursu destitutos, in profundo cladium miserabiliter immergunt. Itaque neq; existimari, neq; dici debent bona, quæ inflictorum malorum amaritudine desiderium suum duplicant, &c. *Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. succisiv. cap. 57. pag. 350. 351.*

Quàm

Quàm parva temporis intervalla homines in excelso fastigio collocant? & eosdem rursus ad extremam miseriam ac calamitatem redigunt? atq; eos maximè, qui in aulis Principum agunt? Hi enim similes sunt suffragiis: quæ in publicis consiliis dari solent. Nam ut illic pro eorum, qui consulunt, voluntate, quæ modò ænea fuerunt, mox aurea dantur: ita qui regias Principum sequuntur, pro Regis voluntate, nunc beati, mox miseri fiunt. *Polyb. lib. 5. pag. 433.*

Si alicui ex Romanorum Ducibus vel Imperatoribus, ob res feliciter gestas, & hostibus devictis, triumphus à Senatu decretus esset, & is in curru triumphali maxima pompa urbem ingrederetur: eodem curru carnifex minister publicus vehebatur, qui ponè coronam auream (Zonaras lib. 2. annalium) gemmis distinctam sustinēs, eam admonebat, ut respiceret: id est, ut reliquum vitę spacium provideret: nec eo honore elatus superbiret. Appensa quoque erat currui nola & flagellum: quibus notabatur, ipsum in eam calamitatem incidere posse: ut & flagris cæderetur, & capite damnaretur. Nam qui ob facinus supremo supplicio afficiebantur, nolas gestare solebant: ne quis inter eundum contactu illorum piaculo se obstringeret. *Philip. Camerar. Centur. 1. Oper. succis. cap. 12. pag. 46.*

Prudentissimè dictum est à veteribus: Fortunam cùm blanditur, tunc vel maximè metuendam. Parciùs obsequēti fortunæ potiùs fidendum esse: quàm usquequaque faventi. Transmutat enim incertos honores, nunc mihi, nunc illi benigna. Nulli præstat velox fortuna fidem, inquit Horatius. *Iansonius lib. 5. Mercurij Gallobelgici, pag. 447.*

EXEMPLA.

I. Lacedæmonij cùm Thebanorum Domini essent: adeò rursus ab illis fuerunt subacti: ut Thebani non solùm in Peloponnesum pervenirent: verùm etiam Eurotam transirent: & Lacedæmoniorum terram devastarent: & propemodum civitatem etiam ipsam cepissent: nisi veritus esset Epaminondas: ne universi Peloponnesij conspiratione facta pro Sparta dimicarent.

II. Dionysius Tyrannus à Carthaginensibus interceptus, cùm nullam spem sa-

lutis restare videret: planè animo consternabatur: & pedum viam meditabatur. Verùm cùm ex familiaribus quidam Hellopidas nomine diceret: O Dionysi, quam speciosum sepulchrum est ipsa Tyrannis: pudore suffusus animum recepit: & cum paucissimis multa millia superavit: ditionemq; suam ampliorem effecit.

III. Amyntas Macedo, cùm ab accolis finitimisq; Barbaris victus, regnum perdidisset; statuebat apud animum suum, regionem etiam in universum relinquere: tantùm ut vitam salvam & incolumem servare posset. Dum in his anxius ageret; quidam ad eum dictum Hellopidæ protulit. Itaq; occupato ille loco, collectisq; militibus, recuperavit imperium.

IIII. Dion Hipparini filius in exilium missus à Dionysio, cum bis mille militib. eum rursus expugnavit. Ita effecit, ut in quo statu ipse fuisset antea; in eum jam suæ calamitatis autorem detruderet. *Aelian. de Var. hist. lib. 4.*

V. Dionysius Tyrannus Corinthi, multas variasq; vitæ vicissitudines expertus, ob extremam mendicitatem, tandem stipem ab hominibus cogendo, tympanaq; pulsando & modulando vitam exegit. *Idem lib. 9.*

VI. Regulus post multas victorias venit in manus & potestatem Carthaginêsium: quorum Dux erat Xantippus Lacedæmonius. Ibi scribitur vigilijs & inedia necatus esse Regulus. Insigne exemplum fragilitatis & inconstantiæ rerum humanarũ. Nam qui paulò antè fuerat victor; nunc fit captivus. Sic brevis hora, ut inquit Seneca in quadam Tragœdia, permutat ima summis. Et fortuna vitrea est, cùm splendet, frangitur. *Strigel. lib. 1. Ethic. pag. 83. Vide Polyb. lib. 1. pag. 53.*

VII. Crœsus est exemplum insigne infirmitatis humanæ, & inconstantiæ rerũ humanarum, & instabilitatis fortunæ in rebus humanis: qualia exempla multa vidimus hisce nostris annis aliquot.

VIII. Ludovicus Rex Vngariæ miserè interficiebatur à Turcis.

IX. Rex Galliæ Franciscus florens opibus, opinione virtutis, autoritate, victorijs, & illustribus quidem, quas paulò antè pepererat de Heluetijs, duobus prælijs; victus ille capitur.

X. Expugnatur Vrbs Roma.

XI. Christiernus Rex Daniæ regno exuitur, moritur in captivitate miserè.

XII. Multi Principes Germaniæ, florêtes autoritate & celebritate nominis, pelluntur sedibus; exuuntur principatibus suis: aliqui interficiuntur: alij miserè pereunt. **Das sind jemmerliche** exempla. Illa cõgruunt ad Regulam: Summisq; negatum Stare diu. **Vnd es gehet allwege so;** DEVS resistit superbis; humilibus dat gratiam. DEVS excelsa omnia humiliat. Sicut in hanc sententiam multa dicuntur apud Herodotum. Hæc monere nos debent: ut in omni vita simus modestiores: ut cõtineamus nos intra metas vocationis: & illa faciamus cum petitione auxilij divini: quæ sunt vocationis nostræ. *Peucer. in lect. Chron. d. 8. Sept. An. 1571.*

XIII. Rehabeam cùm venisset in Sichem, tanquam futurus hæres & successor patris: non solùm maximam regni florentissimi partem tridui spacio amisit: sed etiam in eas angustias redactus est: ut magis de fuga & incolumitate proprij corporis, quàm de recuperatione regni solicitus esset.

XIIII. Sic Xerxes, qui in Græciam duxerat exercitum decies centum millium hominum; post pugnam ad Salaminê parva cymba fugiens redijt in Asiam; & aliquantò pòst ab Artabano interfectus est. *Strigel. 2. Paral. 10.*

XV. In rebus humanis ima permutantur summis: Irus & est subitò, qui modò Crœsus erat. Vt filius Persei Regis Macedonũ ultimi factus est scriba Senatus Romani. Aurelianus verò filius æditui in Pannonia factus est Imperator Romanus. *Idem 1. Samuel. 2.* Nec minimum fortunæ ludibrium fuit, Persei legitimum filium, ad spem imperij tot gentium ac nationum educatum, cernere ferrariam artem exercentem, necessarij victus quærendi gratia. *Francisc. Patric. lib. 1. de regno, tit. 12. pag. 55.*

XVI. Pompejus dixit, se supplosione pedis terram impleturum militibus. Putabat se habere studia gentium & provinciarũ adversus Iulium: sed postea desertus est.

XVII. Iulius etiam putavit, se ita regnaturum, septum autoritate, ut nemo posset nocere: tamen interfectus est à suis, quos servaverat & evexerat. *Philippus in Cordial. A rah. Bucholc. pag. 137.*

XVIII. Princeps Palatinus senior, magnus & præstans vir, dicitur tamen mortuus dolore animi; quòd vidit inclinatas esse voluntates hominum ad juniorem Principem; & se desertum. Senes dolent, quòd vident se contemni & negligi: ideo etiam Devs mandat, ut honore afficiantur. *Idem ibid.*

XIX. Bellisarius Dux Iustiniani fuit: vir amans religionis veræ; justus in administratione: munificus & liberalis, ut factus sit pauper: sua liberalitate magnas opes, quas poterat servare, effudit. Repressit Saracenos, Gothos in Italia: pacavit Africam. Fuit Capitaneus Iustiniani: **Der hat jhme lassen die Augen außstechen.** Bellisarius postea mendicus sedit in loco publico, petivit stipem. **Das heissen** vices fortunæ. **Vnd sind jme vielleicht die Augen darumb außgestochen:** quia ejus vxor fuit inimica conjugi Iustiniani. *Id. pag. 150.*

XX. Bajazetes Imperator Turcicus à Tamerlane Scytha victus, miserabile fortunæ ludentis spectaculum toti Asiæ præbuit. Nam catenis vinctus aureis, inq; cavea ferrea cancellata per Asiam circumductus, & passim ostentatus, victori equum ascendenti dorso subdito scabelli usum præstitit: exemplo fortassis Saporis Persarum Regis: qui Valerianum Romanum Imperatorem similibus injurijs insolenter exagitatum, ad mortem adegit. Sed & inter convivandum acerbissimè insultantem exprobrantemq; venationis studium barbarico truculentoq; fastu, assiduè audivit: & coniugem Lazari Despotæ filiam, quàm unicè dilexerat, pocillatricis loco ad mensam famulantem spectavit. *In Chron. Philip. lib. 5. pag. 644.*

XXI. Legimus legatum Mauritij Imperatoris ferociam Cagani Regis Avarum, commonefactione rerum humanarum mitigasse. Retulit enim illi historiam de Sesostri Rege Aegypti. Is solitus fuerat vehi in curru aureo: qui à quatuor Regib. captivis trahebatur. Cùm autem unus ex illis Regibus sæpè respiciens rotam intueretur: interogatus à Sesostri cur toties respiciat? Intuens, inquit, rotæ volubilitatem, in qua citò ea, quæ summa fuerant, fiunt ima, cogito de fortuna nostra. Hac admonitione motus Sesostris factus est moderatior: & Reges liberavit.

XXII. Simile aliquid accidisse legimus: cùm Iustinianus Cæsar Gelimerem Vandalorum Regem vinctum catenis unà cum uxore & regia familia in triumpho duceret: qui in conspectum Imperatoris ductus, pleno ore risit. Cùm itaq; eum ingenti dolore perculsum mente captum esse putarent: ferunt illum dixisse; se ridere fortunæ humanæ vicissitudines; ut qui modò Rex fuisset, jam serviret. *Philip. Camerar. in Oper. succis. Centur. 1. cap. 12. pag. 47.*

XXIII. Vgolinus Giradescus Pisanus, ut Paulus Aemylius memoriæ tradidit

(lib.

(*lib. 8, de rebus gestis Franconum*) ut pote Guelpharum partium princeps, initiò Gibellinis partim pulsis, partim perculsis, eò potentiæ domi pervenerat: ut nutu omnia administraret: patriæq; Dominus & esset & haberetur; divitijs, nobilitate, ingenij fama, autoritate vigens, uxore, filijs, nepotibus, & omnibus in vita bonis appetendis circumfluens, beatus, felix & cæteris & sibi visus, eorumq; cogitatione perfruens, lætus, fidens etiam illorum commemoratione gaudebat. In festo frequentiq; natalis sui celebrandi convivio, ad quod omnes suos invitârat adhibueratq;, dum fortunam suam ipse fando effert, admiratur, cœloq; æquat; ausus est quendam ex intimis amicis Marcum, quid tandem abesse videretur, interrogare. Ille vel reputatione rerum humanarum, quàm fluxæ, fallaciq; specie, quàm volucri orbe circumagantur, vel mente divinitus admonita, SOLA, inquit, IRA NVMINIS PROCVL DIVQVE ABESSE A TAM SECVNDIS REBVS NON POTEST. Et necesse erat congesta in unum hominem, nondum alteram fortunam expertum, bona excipi calamitate ingenti. Guelphorum viribus consenescentibus, Gibellini armis correptis, ædes ejus circumsistunt, oppugnant: unum ex filijs, unumq; nepotum, vim arcere conatos, occidunt: ipsum & duos præterea filios, tres nepotes, comprehensos in turrim inclusêre, obseratis foribus, clavibusq; in Arnum propinquum flumen dejectis. Ibi fame in oculis, in gremio suo, carissima pignora, parens moriens morientia vidit. Vociferanti exposcentiq;, ut humanis supplicijs exigendis inimici contenti essent, sacræ confessionis sacrosanctiq; viatici potestas facta non est. *Hactenus Aemylius, referente eod. Camerar. cap. eod. pag.* 48.

XXIIII. Anno 1588. d. 26. Sept. Vlstochij in Anglia, Robertus Dudlæus, Comes Lycestriæ, aureæ periscelidis, & S. Michaëlis eques auratus, vir ætate gravis, deposita Gubernatoris & Capitanei generalis persona, cùm pridem ex Hollandia, Ordinibus ob proditionem, quam moliri dicebatur, exosus, redijsset, non sine veneni suspicione, vehementi vomitu morti succubuit. In hoc Lycestrio, ejusq; majoribus, si quò in alio ullo unquam tempore, fortunæ visa est inconstantia: ***quæ nunc familiam aliquam ex ipso eruit pulvere, elevat & ad sidera tollit: nunc eandem deprimit, & in extremam necessitatem adducit.*** Proavus enim illius, infimæ conditionis homo, arte faber lignarius fuisse dicitur. Cujus filius, avus Roberti, Edmundus nomine, altiorem paulò gradum nactus, & sub Henrico VII. Scutifer creatus est; sed ab eodem Henrico de peculatu damnatus, ab ejus filio Henrico VIII. in crucem actus est. Reliquit Edmundus hic filium Ioannem: quem fortuna multò majoribus dignitatibus auxit. Sub Eduardo enim Rege primò Comes Varvicensis, deinde Dux Monthumbriæ, aut (ut quidam scribunt) Northumbriæ factus, magna erat apud Regem puerum autoritate. Sed cùm ætate pueri abusus, Eduardum Semerum Ducem Somersetanum, Regis avunculum, ac regni Gubernatorem, tollendum, unà cum fratre Admirallio curasset; extincto pòst Eduardo Rege, filium suum in regni successorem, per matrimonium, quod cum filia Ducis Suffoltiæ contraxerat, exclusis Henrici VIII. filiabus, constituit. Quo nomine à Maria regnum adepta, capite damnatus, & mulctatus est. Robertus itaq; in summa opulentia & fastu natus, vidit se paulò pòst miserrimum, patre, fratribusq; ac rebus omnibus orbatum, mortiq; unà cum patre addictum: sed ab eadem Regina Maria postea vita & libertate donatum. Iterum volvente rotam fortuna, ab Elizabetha ad regnum provecta, in tantam favoris prærogativam admissus est; ut solus penè moderari omnia in Anglia videretur. Nam & Baro Denbihensis, & Co-

mes Lyceſtrenſis, & Magiſter equitum à Regina conſtitutus, per totos ferè triginta annos univerſum Angliæ regnum ſua habuit in poteſtate. Cumq; jam per omnes honorum gradus illum fortuna circumduxiſſet: iterum præcipitem è faſtigio diſturbavit: gloriam, quam apud ſuos nactus erat, apud exteros Belgas amiſit: & cum ignominioſiſſima infamiæ nota in ſua reverſus, miſerrimè perijt. *Mercurius Gallobelgicus lib. 1. pag. 50.*

XXV. Paulus Aemylius cùm poſt captum Perſeum Regem Macedoniæ, ultimum ex poſteritate Antigoni,& redactam Macedoniam in formam provinciæ,redijſſet Romam ad triumphum: amiſit immatura morte duos filios; quorum prior quatuordecim annos natus,quinq; ante patris triumphum diebus obijt; alter duodecimum annum ætatis agens, tertio die poſt triumphum deceſſit. Addit Plutarchus eo in loco hanc memorabilem ſententiam de fortuna & infortunio Aemylij: Enimverò genius aliquis videtur eſſe: cujus partes ſint, magnæ atq; nimiæ felicitatis partem aliquam carpere; atq; ita temperare humanam vitam: ſed (quod eſt apud Homerum) cum eo optimè agitur: cujus res utramq; fortunam ſentiunt. *Vide Plutarch. in Aemylio.*

XXVI. Plutarchus de Pompeio, victore pyratarum,& Mithridatis, & plurimarum aliarum gentium, redeunte cum magna gloria ad triumphum Romam, inquit: Enimverò,quicunq; eſt is genius: qui magnis atq; amplis fortunæ muneribus triſte aliquid admiſcere ſolet: is jampridem domi illius deliteſcens, minùs jucundum ei reditum machinatus fuerat. Etenim per ejus abſentiam Mutia Vxori pudicitiam imminuerat. *Plutarch. in Pompeio.*

XXVII. Alexander Farneſius, Dux Parmenſis, cùm florentiſſimum totius orbis emporium,urbem munitiſſimam Antuerpiam,præter omnium hominum ſpem occuparat: fertur à quodam non infimi nominis Viro admonitus, bello valediceret: pacem deinceps coleret: gloriam ejus ad apicem, ſummumq; faſtigium perveniſſe; majorem gloriam in Belgio ſibi comparare non poſſe. Solere fortunam, cùm ad ſummum pervenit,rotam volvere: nec diu in eodem ſtatu permanere. Quòd ſi adminiſtrationem hujus Ducis in Belgio poſt captam Antuerpiam conſideremus: certè vaticinium illud verum fatebimur. Qui enim antea nil niſi vincere nôrat: mutata pòſt fortuna, multas florentiſſimas urbes,oppida,arces,quæ non difficilè defendi potuerant, amiſit: adeò ut ſpes, quam Regij de Gelria, Tranſiſelania, Friſia, viciniſq; locis recuperandis conceperant, jam prorſus labefactata evanuerit. *Ianſonius lib. 5. Mercurij Gallobelgici, pag. 500.*

XXVIII. Pellebatur in exilium Demoſthenes: ut pleriſq; claris viris Athenis cõtigit: eiq; crimini dabatur: quòd aurum dono ab Harpalo accepiſſet. Egreſſus non longo ſpacio urbem, inimicis quibuſdam ſuis fortè obvias occurrit: qui primò trepidus aliquantulum ſubſtitit: illi rectà proficiſcentes, blandis placidiſq; verbis eum compellant, conſolantur: & officium viaticumq; ſinguli pollicentur. Ingemuit tunc Demoſthenes, dicens: Quo nam pacto exilium æquo animo ferre poſſum,cùm ea urbe trudar, in qua tales inimici ſunt, quales amicos in alijs urbibus difficile eſt invenire? Sed cùm pro patria deinde ſe optimè geſſiſſet; mortuo Alexandro, omnium penè civium conſenſu revocatus eſt: miſſaq; eſt ab Athenienſibus longa navis Aeginam uſq;: ut eum reveheret. Cui obviam profecti ſunt ſacerdotes & magiſtratus omnes feſto cultu,& multitudo omnis per ſexum & ætatem diſpoſita. Sed ut res mortalium fluxæ ac labiles ſunt: non diutiùs patriæ commodis frui potuit. Nam afflictis Græciæ re-

bus, cùm malè pugnatum ad Cranonem esset: Antipater & Craterus quasi præfecti præsidij in urbem accepti sunt: qua ex re Demosthenes, & qui cum eo contra Macedones senserant, urbe profugi, capitis sententia damnati sunt. Ad quos insequendos Antipater Archiam Tyrium Tragœdum misit: qui cùm accepisset, Demosthenem in Calabriam pervenisse: illuc se contulit: & Troëzenem concessit. Hæc urbs Neptuno sacra, Posidonia, hoc est, Neptunia olim dicebatur; juxta eam in insula Calvaria templum Neptuni antiqua religione colebatur: ad quod fugientes, intacti inviolatiq; erant. Illuc penetraverat Demosthenes. Archias præsidio militum septus templum violare neutiquam ausus est: sed illum verbis blanditijsq; pellicere conabatur. Demosthenes autem illi nequaquam auscultans, venenum, quod ad ejusmodi casus secum paratum habebat, ex calamo, vel (ut alij scribunt) ex annulo circulové aureo sorpsit: & sic Antipatrum Archiamq; execratus, veneni vi enectus est. Athenienses ut primùm per temporum difficultatem potuerunt, statuam ei publicè erexerunt, his verbis subscriptam: Si pares ingenio vires Demosthenes habuisset: nunquam Græciã subegisset Macedo. *Francisc. Patrit. lib. 9. de regno, tit. 18. pag. 614.*

XXIX. Referebat nobis adolescentibus Antonius Panhormita, literatorem quendam Germanum, quo puer ipse usus esset magistro, consenuisse Panhormi in Sicilia, profitendis literis. Cumq; & senio jam & inopia contabesceret: ex insperato profectos è Germania nobiles viros; qui eum reduxerunt in patriam: mortuis jam agnatis omnibus: qua via non illorum bonis tantùm domesticis hæres successit: verùm etiam aliquot oppidorum dominatus: quibus maiores ejus præfuissent. *Ioh. Iov. Pontanus lib. 1. de Fortuna, pag. 276. b.*

CCXCVIII.

EXperientia testatur, in uno rerum genere quosdam esse fortunatißimos: in alio autẽ non item.

Hypomnes. Guicciard. pag. 108. part. 1.

EXEMPLVM.

Vt de me loquar, multis in rebus in tertium hunc usq; Februarij diẽ 1523. prospera fortuna usus sum: similes tamen successus non expertus in mercatura & honoribus, quos ambio. Vltrò enim & meo quodam quasi fato se mihi offerunt, cùm eos non ambio: at confestim ut eos persequor, recedere à me, & quasi me aversari videntur. *Idem ibid.*

CCXCIX.

IN dißidiis publicis dogmatum & seditionibus, calamitas Reipublicæ prodest hominibus scelera-

tis. Quò enim horum quisque eſt audacior & confidentior: eò citiùs creſcit, & evehitur altiùs. Tom. 7. Intimat. VViteberg. pag. 382.

Turbulenti homines cùm in pace nihil bonæ ſpei inveniant: ad commovendos ſtatus; & tranquillitatem publicam, incumbunt. Sic & Principes Civitatum, ſuis commodis ſtudentes, excitare ſeditiones conſueverunt.

Quemadmodum anguillæ non capiuntur, niſi turbato ſtagno: ita homines obſcuri & ignobiles, non creſcere poſſunt: niſi mota Republica. Nam in diſſenſione civili, etiam peſſimus & perditiſſimus quisq;, honorem conſequitur.

In publicis diſſenſionibus, quò quisq; eſt tenuior: eò ad tumultuandum redditur audacior, paupertatis fiducia.

Omni tempore vel in ſeditionibus extulit ſeſe improbiſſimorum hominum audacia, & crevit eorundem potentia: ſecundum verſum veterum: ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς: *vel propter ſeditiones attracti ſunt homines peregrini: qui domi inter ſe conflictantes oppreſſerunt: ut hiſtoriæ omnium temporum teſtantur.* In Chron. Philip. lib. 4. pag. 410.

In diſſidiis publicis ferè profert & effert ſeſe pe-

tulātia & improbitas levium & malorū ingeniorū.
Peucerus in præfat. in Tom. 2. Oper. Philippi.

Xylander in Plutarch. in vita Alexandri ſic vertit verſum Græcum, ſuprà citatum:

Peſsimus ad ſummos etiam conſcendit honores:
Cum res diſsidiis & ſeditione laborant.

Alij ſic: *Peſsimus ut quisq; eſt: ita creſcere honoribus, orta*
Seditione ſolet. Vel ita:
Quisq; malus, rebus motis, ſortitur honores.

Similitudo ab Angvillis ſumpta, ſuprà recitata, eſt Ariſtophanis, qui ait:

ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας,
ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδέν.
ἐὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν
αἱροῦσι, καὶ σὺ λαμβάνεις. ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς.

Namq; id, quod ijs, anguillas qui captant, uſu tibi venit:
Vt unda ſtabilis ſi ſiet, nil quicquam capere poſsint.
Sin ſusq; deq; concitaverint lutum in palude:
Captura præſto eſt, ut lucrum tibi mota civitas.

EXEMPLA.

I. Vt piſcatores, inquit Ariſtophanes, non capiunt anguillas, niſi priùs agitato & turbato ſtagno; ita Cleon quoties inconceſſam aliquam utilitatem aucupatur, priùs turbat civitatem. Nam injuſta obtineri non poſſunt: donec legum & judiciorū autoritate audacia frenatur. *Philip. lib. 1. Epiſt. per Peuc. ed. pag. 249.*

II. Marius adjunxit ſibi collegam Tribunum Sulpitium, bello jam moto contra Syllam. Hic Sulpitius ſic deſcribitur; quòd nulli fuerit ſecundus ullo genere exquiſitæ malitiæ: ita ut non ſit quærendum, quem ſuperârit in ullo genere: ſed in quo ipſe ſeſe vicerit.

III. Pyſiſtratus invaſit Tyrannidem in urbe Attica, laborante Græcia bello & motibus inteſtinis.

IIII. Gabinius, Ammonius, Clodius emerſerunt, ejecto Cicerone in exilium. *In Chron. Philip. lib. 4. pag. 410.*

V. Tales fuit Iohannes quidam, oriundus ex oppido Galilææ Giſchala: qui ut creſceret, & autoritatem conſequeretur: contra Ioſephum, qui optimè de Iohanne iſto meritus, eum ad ſummos honores evexerat, ſeditionem excitat: & nihil non in perniciem ipſius machinatur. *Vide Ioſephum de bello Iudaico lib. 2. cap. 43. Vel juxta alios cap. 26.*

Seditio-

CCC.

SEditiones nunquam cedunt feliciter.

Plena est universa mundi historia exemplorum, congruentium ad Regulam: Qui gladium accipiet, gladio peribit. Strigel. 2. Samuel. 20.

Postquam semel propositum est exemplum ab ordinaria potestate discedendi: multi homines seditiosi tragicos tumultus in Rempub. excitant. Sed tandem vincit palàm furiosos fortuna ordinariæ potestatis. Qui enim potestati resistit: ordinationi Dei resistit: & pœnam sibi accersit. *Strigel. 1. Reg. 16.*

Conspirationes semper fuerunt infelices ipsis autoribus, eorumq́; conjuratis. Buchol. in Chronlog. pag. 394.

Extat in cap. 24. Proverb. Salomonis insignis sententia de vitando contagio seditiosorum: Time Dominum, fili mi, & Regem: & cum seditiosis ne miscearis: quia subitò veniet exitium eorum: & ruinā seditiosorum quis novit? Sunt autem seditiosi: qui injustè recusant obedire suæ potestati: & plùs peccant, cùm etiam arma injusta capiunt contra potestatem: ut Absalon, Cassius, Brutus & similes. Simus igitur cauti, ne seditiosa consilia adjuvemus: quia scriptum est: Qui potestati suæ resistit: ordinationi Dei resistit: & judiciū sibi accersit. *Strigel. 2. Samuel. 18.*

Wer vber sich hawet / dem springen die Spähne in die Augen. Gewalt one Rath / fellet mit seiner Macht vñ That.

EXEMPLA.

I. Comminationem de pœna seditiosorum historiæ omnium temporum confirmant: ut in seditione mota ab Absalone contra patrem Davidem viginti millia civium seditiosorum in acie trucidantur: Absalon ipse miserè perit.

II. Sic Ionica seditione à Dario oppressa, Aristagoras interfectus est: & Istiæus cruci affixus.

III. Et ab Imperatore Adriano trucidata sunt trecenta millia Iudæorum: qui duce seditioso Ben Cosban restituere politiam Iudaicam conati sunt.

IIII. Mota seditione à rusticis Anno Christi 1525. ad quinquaginta millia seditiosorum passim occubuerunt.

V. Anno 1535. Rex Anabaptisticus movet seditionem in vrbe Monasteriensi, prætextu religionis: falsò jactat divinas revelationes; indulget libidinibus: interficit conjugem. Tandem captus candenti ferro laceratur; & caveæ ferreæ inclusus, ad summam turrim urbis exponitur pensilis. *Strig. 2. Sam. 18.*

VI. Vicit Theodosius ingenti prælio seditiosos: quorum alter Arbogastus inclinata acie, in fuga sibi mortem conscivit, ut Saul; alter Eugenius captus, jussus est interfici, & legibus pœnas dare.

VII. Anno Christi 1080, Rudolphus Dux Sveviæ, quem Episcopi incitaverat adversus Henricum Quartum, & Imperatorem elegerant, autore Pontifice Romano, in prælio ad Mersburgum amisit dexteram: & æger ex vulnere in oppidum illatus est: ubi cùm decumbenti manus, quam amiserat, allata atq; ostensa esset: conversus ad Episcopos incitatores dixit: Videte Domini, hæc est manus; qua fidem dedi Domino meo Henrico Imperatori. Nunc cogitate, an justam causam defectionis habuerimus. Nec post eam vocem diu superstes fuit: sed ex vulnere mortuus est. *Idem 2. Sam. 20.*

VIII. In bellis contra Henricum Quartum Imperatorem ostendit Deus illustribus & tragicis summorum Principum exemplis: adesse se ordini politico & legitimis magistratibus: hosq; tegere ac tueri; & injustas ac seditiosas molitiones elidere ac pessundare, juxta dictum: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Dederunt enim pœnas, quotquot seditiosorum consiliorum fuerunt autores & socij, ex ordine utroq; Politico & Ecclesiastico. Nam & in autores Pontifices atque Episcopos scelera redierunt sua; plurimi enim ex his in acie interfecti sunt; & veteribus Principum in Saxonia familijs extinctis, devenerunt Principatus ad alienos. *In Chr. Phil lib. 4. p. 428.*

IX. Rosa homo privatus collegit exiguas copias; & se opposuit potestati Mediolanensi. Cùm verò esset captus: extraxit gladium militis, qui eum ducebat; & se transfodit. Exutis autem ejus vestibus, invenerunt in marsupio testamentum his verbis scriptum: Domine Deus, tu causam meam cognovisti, quòd sit justa; & si in ea mori debeam: tu dabis mihi propter eam vitam æternam; aut locum aliquem apud Catonem. *Philip. in Locis Manl. pag. 281.*

X. Tumultuatur Thibni; & factiosos homines sibi adjungit; ut regnum invadat. Sed vincit eum fortuna Amri: qui legitimo modo à tribulibus electus fuerat. *Strigel. 1. Reg. 16.*

XI. Vngariam seditiosæ multitudinis impetus Anno Christi 1514. concussit. Selymo enim Turcarum Tyranno implicito bello Persico, Thomas Cardinalis Strigoniensis svadet, utendum esse facultate rei benè gerendæ contra Turcos, ex Tyranni absentia. Sed quia Regi, negligenti & regni administrationem, & curam rei bellicæ, deerant nervi ad tantum apparatum: consulit, ut congregetur sub signo crucis, usitato olim Pontificibus more, exercitus: qui spe veniæ pro delictis perpetratis gratis militet. Consilio divulgato, immensa subitò eaq; promiscua ex varijs gentibus multitudo confluit: quæ nil solicita de Turcico bello, protinus latrocinari, vicos populari, expu-

gnare villas, vastare agros, nobiles & sacerdotes capere, atq; omni cruciatu interficere incipit. Illius se multitudinis ducem facit quidam Georgius Sechelus, adjuncto sibi fratre Lucatio. Hic maximum terrorem exquisitissimis supplicijs nobilitati, regno ingentia damna infert: donec Lucatij fratris copijs, ad Pestum à nobili Pannone Bornemissa fusis, ipse etiam deinceps ab eodem difficilimis & periculosissimis prælijs ad Dagelacum & Agriam attritus, tandem superventu Iohannis Transylvaniæ Vaivodæ, copijs ad occisionem deletis, prope Temesum flumen, in conspectu oppidi Temesvari, vivus cum fratre capitur. Pœnas seditiosi conatus supplicij genere novo barbaricoq; & auditu horrendo luit. Nudus enim & catenis vinctus, coronaq; ferrea candenti redimitus, equulo imponitur. Venis incisis sangvis potandus præbetur fratri Lucatio: his clausis, rursus mittuntur in eum viginti ex socijs, tridui inedia macerati: qui dentib. eum lacerant: & carnes arrosas devorant. Tandem extractis visceribus exenteratur: corpus in frusta concisum, ahenisq; & verubus coctum, comedendum militibus apponitur: qui hoc pastu satiati, ad unum omnes cum Lucatio fratre immanibus supplicijs necantur. *In Chron. Philippi, lib. 5. pag. 700.*

XII. Sellum conspiravit adversus Zachariam Regem Israël, eumq; interfecit. Sellum vicissim interfectus est à Manahem: cùm regnum tenuisset mense tantùm uno.

XIII. Peka per conjurationem interfecit Pekaiam. Peka vicissim ab Osca jugulatus est.

XIIII. Oseas ultimus Rex Israëlitarum vinctus abductus est in Assyrios. Ita suo interitu & exemplis confirmarunt has regulas: Per quæ quis peccat, per eadem punitur. Item: Qui gladio ferit, gladio perit. *Bucholc. in Chronolog. pag. 394.*

CCCI.

ORta seditione, postea seditiosi inter se dimicant: se mutuò perdunt. Philip. in Cord. Abr. Buchol. p. 165. Vix unquā bona fide seditiosi inter se cohærent.

Quod ait Esaias, cap. 48. non esse pacem impiis: idem quoque Salomon Proverb. 1. monet: *ne inter se quidem impiis probè convenire. Est enim hoc judicium DEI: ut impios impiorum manibus puniat.* Hinc Samson Iudic. 15. vulpium caudas connexuit, ut aversæ discurrerent. Quòd caudæ cohærent: est impietate convenire: cætera dissentiunt. Ita Salomon ait: ipsi quoq; contra sanguinem suum insidiantur. *Philip. Prov. 1. in edit. 1. p. 8. b.*

Qui

Qui populi ſunt ſoliti vivere bellis, præda vel latrociniis: vix pacem inter ſe, vel cum vicinis ferre poſſunt & colere. *L. Danæus in Aphoriſ. polit. pag. 140.*

Inter malos ſocietas facilè debilitatur: maximè ſi ab una eorum parte æqualis prædæ diſtributio non fuerit ſervata. *Idem pag. 143.*

EXEMPLA.

I. Cadmus conſevit terram dentibus Hydræ: enata eſt gens armata: quæ inter ſe pugnavit: perdiderunt ſe mutuò. Id eſt: quando ſemel facta eſt mutatio regni; poſtea oritur ſeges armatorum inter ſe dimicantium.

II. Mota ſeditione contra Iulium, illo interfecto, poſtea ſeditioſi inter ſe certârunt & perierunt.

III. Sic poſt mortem Alexandri, mota ſemel ſeditione inter Principes, conflictabantur inter ſe: quilibet volebat eſſe ſuperior; nullus extinctus eſt naturali morte: interfecti ſunt, ut latrunculi; præter unum atq; alterum. *Philip. ut ſuprà.*

IIII. Sciarram Banditarum Principem, Battiſtella Collega ipſius & ipſe Dux inter Banditas, ad epulum invitat; conveniunt, ſunt hilares initiò. Tandem Battiſtella ex improviſo Sciarram primùm, inde ſocios ejus trucidat: & capita Romam ad Pontificem mittit: ut ſecundum ſententiam & veniam delicti, & præmium interfectori promiſſum recipiat. *Ianſonius lib. 6. Mercurij Gallobelgici, pag. 572.*

V. Sic in Abimelech & Siccinitis apparet. *Philip. ut ſuprà.*

CCCII.

ATrocia delicta puniuntur atrocibus pœnis, etiam in hac vita. Herodot. lib. 2. τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τοῦ θεοῦ. Mitigantur quidem poenæ ijs, qui ad Deum redeunt: ut Davidi, Ioſaphat, Ezechiæ, Manaſſæ & aliis: quorum exempla congruunt ad regulas: Invoca me in die tribulationis, & eripiam te. Item: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, & ut vermiculus: eritis candidi ut nix. Veruntamen

tamen huic Regulæ aſſentiendum eſt: nec propter pauca exempla impunitas ſperanda. *Strig. 1. Reg. 2.*

Etſi non omnia ſcelera in hac vita puniuntur: tamen regulare eſt, atrocium delictorum comites eſſe atroces pœnas, etiam in hac vita. *Idem ibid.*

Semper atrocia ſcelera inſignibus exemplis punit Deus: moderatis verò & juſtis plerunq; dat tranquilliorem curſum. Et quanquam hos etiam fortuiti caſus opprimunt: ſunt enim multæ arcanæ cauſæ: tamen illa manifeſta regula non aboletur: videlicet, ſemper erinnyas & ſævas calamitates comites eſſe atrocium delictorum. *Philip. Tom. 1. Epiſt. per Peuc. ed. pag. 246.*

Fruſtrà ſperatur impunitas atrocium ſcelerum propter exigui temporis moram. Quod enim differtur, non auffertur: ut ait Tibullus de pœna perjurij:

Ah miſer & ſi quis primò periuria cœlat:
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Hujus ſententiæ exemplum ſuppeditat Ioab: qui cùm ſemper fuiſſet inquietus & turbulentus: & ſpecimen crudelis naturæ oſtendiſſet, trucidando præſtantes Viros Abner & Amaſam: ad extremum pœnam talionis perſolvit. Nemo igitur peccet ſpe impunitatis: ſed omnes metuant Deum:

——— qui vindice dextra
Haud dubiè humanos properat punire furores. Strigel 1. Reg. 2.

Manifeſtum eſt, divinitus atrocia ſcelera atrocibus pœnis puniri. Perjuri, latrones, tyranni, in-

cesti, pleriq; omnes tandem hærent in pœnis. Differuntur interdũ pœnæ: sed tamen plerunq; tandem opprimunt sontes: & paucissimi placidos exitus habẽt. Exempla Tyrannorum interfectorum adeò crebra leguntur: ut scriptum sit:

Ad generum Cereris sine cæde & vulnere pauci
Descendunt Reges & sicca morte Tyranni.

De homicidis quotidiana exempla sunt in cõspectu. Et quanquam initiò polluti injusta cæde effugerunt manus Magistratuum: tamen postea ad pœnam retrahuntur. Hæc universalis experientia illustre testimonium est præsentiæ Dei in Imperiis. Sic Ioram, urgente eum judicio Domini, obviam procedit ipsi Iehu: & sese mactandum offert. Si enim tolerasset obsidionem in urbe munita Iesreel: retardasset impetum Iehu: & novi interea motus in regno extitissent. Occurrit autem Iehu in agro Naboth: ut locus sit testis seu monitor de ira Dei. Nam parentes Ioram jusserant in eodem loco interfici innocentem virum Naboth. Cùm igitur Deus in agro Naboth puniverit Ioram, qui sceleris vestigium fuerat: voluit homines & de magnitudine perpetrati sceleris, & de judicio divino commonefieri. Denunciata fuit antea pœna per Eliam, 3. Reg. 21. cujus atrocitas inde æstimari potest: quòd Ioram uno die non solùm regno & vita, sed etiam sepultura privatus est. Nam potentes potenter tormenta patientur: ut dicitur in libro Sapientiæ cap. 6. Et Seneca in Hercule furente exclamat:

Iudex futurus sanguine humano abstine,
Quicunq; regnas: scelera taxantur modo
Maiore nostra. Idem 2. Reg. 9.

Versus oraculi apud Herodotum:

οὐδ' εἷς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.
Nullus homo pœnam sceleris reus effugit unquam

Menander: εἱμαρμένον γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων

κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ καρποῦσθαι βροτούς.

Fatale prorſus eſt, malis mortalium
Pœnas rependi peſſimas conatibus.

Fatale, id eſt, à Deo ita ordinatum eſt: ut malorum conſiliorum malos viciſſim fructus homines decerpant.

Quatuor ſunt cauſæ, propter quas vagantur pœnæ in genere humano univerſaliter.

PRIMA eſt nota ſoli Eccleſiæ: ut ſatisfiat ordini juſtitiæ in Deo.

SECUNDA, ut pœnæ ſint commonefactiones, quòd ſit Deus, & qualis ſit: & ut moneat nos, quò vitemus cauſas, propter quas attrahuntur pœnæ. Hanc cauſam Græci vocant νουθεσίαν.

TERTIA eſt utilitas manifeſta, ut conſervetur genus humanum: quia niſi pœnis coërcerentur malefici: non poſſet conſiſtere genus humanum. Hanc Græci nominant τιμωρίαν.

QVARTA, ut exemplis pœnarum invitentur alij ad majus ſtudium modeſtiæ. Hanc nominant Græci παράδειγμα.

Exemplum hujus Regulæ eſt tota mundi hiſtoria: pœnæ idolatriæ, perjuriorum, ſeditionum, libidinum, tyrannidis, furtorum.

Congruit cum hac Regula dictum Herod. lib. 2. pag. 68. ubi ſic inquit de bello Trojano: Troja propter adulterium Paridis everſa eſt: ὅπως καταφανὲς τοῦτο τοῖσιν ἀνθρώποισι γένηται, ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τοῦ θεοῦ. Id eſt, ut manifeſtum fieret hominibus: quòd *magnorum delictorum magnæ pœnæ à Deo propoſitæ ſint. Strigel. lib. 1. Ethic. pag. 34.*

Omnia atrocia ſcelera habent pœnas in hac vita.

Textus dicit clarè de homicidis: Qui acceperit gladium, gladio peribit. Aut ſemper ita fit: idq; eſt regulare: aut certè pauciſſimæ ſunt exceptiones, ubi Deus ſua magna miſericor-

dia vel remittit vel mitigat pœnas. David cùm punitus eſt, ſuſtentatur à Filio Dei: tamen oportet illum ingentes pœnas ſuſtinere triſtiores morte. Idem cogitemus de aliis etiam ſceleribus: Væ qui ſpolias, quia ſpoliaberis. Sic de inceſtis & horrendis libidinibus & de perjuriis manifeſta teſtimonia ſunt, quòd Deus illa puniat. Scortatores & adulteros punit Deus. *Philip. in Poſtill. per Pezel. ed. part. 2. pag. 280.*

Non dubium eſt: quin *Deus atrocia ſcelera puniat atrocibus pœnis in hac vita.* Ad vitandas igitur pœnas, tum æternas, tum præſentes in hac vita, eſt præſtanda diſciplina. *Omnis atrox violatio diſciplinæ punitur.* Nulli homicidæ poſſunt effugere ſupplicium in hac vita: etiamſi faciant compenſationes cum judicibus quoquo modo: tamen Deus tandem punit, quod homines non puniverunt. Poſſem multa exempla commemorare. *Idem part. 3. pag. 6.*

Experientia oſtendit, Atrocia peccata puniri in hac vita, etiam in converſis: etiamſi eis mitigat Deus pœnas. Idem part. ead. pag. 7.

Deus ſervat hanc ſuam Regulam: Nulla ætas, nulla civitas, nulla domus eſt ſine exemplis. Idem pag. 614.

CCCIII.

INſitus eſt animis humanis error, penitusq; affixus, & ex corruptæ naturæ vicio mox ab origine contractus: ut ex eventu judicent de providentia: & ſi juſtiorem cauſam opprimi videant calumniis, aut ty-

rannide:

rannide: ut vel negent Deum affici cura rerum humanarum: vel de causa dubitent: eosq; qui succumbant, causa inferiores, & à Deo abjectos esse: qui vincunt, causam sequi ac tueri meliorem, statuant. M. Matthæus Blochingerus in oratione habita in promotione Magistrorum, die 10. Martij, Anno 69.

Judicant homines ex adversis vel secundis reb. Philippus lib. 2. Chron. pag. 47.

Plerunq; de hominibus & consiliis ex fortuna judicatur. Strigel. 2. Samuel. 3.

Multa judicant homines ex adversis vel secundis rebus. Idem 1. Paralip. 11.

Quò se fortuna, eodem se inclinat favor hominū: & de causis & de justitia causarum plerunq; fit judicium ex eventu magis: quàm ex rationibus, quæ antecesserunt. Et quod magis mirum est, non tantùm vulgi affectus, sed etiam sapientum judicia mutat fortuna. Propter fortunæ varietatem sapientes mutant judicium. Das gehet so gemeiniglich. Deseritur & patrocinio destituitur causa bona: si deseratur à fortuna: & victoribus plerunque justior causa tribuitur: victis verò tribuitur contraria. Peuc. in lect. Chron. die 19. Iunij, Anno 1574.

Consilia plerunq; eventis ponderari docet Plautus in Pseudolo:

Centum doctûm hominum consilia sola hæc devincit Dea

Fortuna: atq; hoc verum est: proinde ut quisq; fortuna utitur:
Ita præcellet: atq; exinde ſapere eum omnes dicimus.
Benè ubi quod conſilium diſcimus accidiſſe: hominem catum
Eum eſſe declaramus: ſtultum autem illum, cui vertit malè.
Strigel. 1. Reg. 13.

Ovidius:

—— careat ſucceſſibus opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putat.

Plerunq; hoc facimus: ut conſilia eventis ponderemus: & cui bene quid proceſſerit: multum illum providiſſe, cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus. Sic fit, ut ſæpenumero quæ à conſilio profecta ſunt, fortunæ, & quæ à fortuna, conſilio tribuamus. In Hypomneſ. polit. Guicciard. part. 2. pag. 87.

EXEMPLA.

I. Pompejus in fuga è prælio Pharſalico Mytilenen delatus, cùm apud Cratippum Philoſophum multa de fortunæ adverſitate diſputaſſet; deſperatione extrema negat eſſe providentiam; eò quòd in cauſa juſtiore, ut ipſi videbatur, à Deo deſertus eſſet.

II. Hodie qui Chriſtiani eſſe volunt, quanto numero, & quantis agminib deficiunt ad Turcicam Sectam, capti ſplendore opum, & ſucceſſuum magnitudine? Atq; ex his conſtat robur militiæ Turcicæ. Longè acerbiùs enim hi, ſanguine Chriſtiano creati, & lavacro Baptiſmi abluti Apoſtatæ, nos oderunt, & oppugnant infeſtiùs: quàm ex ipſis Turcis nati. *M. Blocking. ut ſupra.*

III. Ieroboam haud dubiè condemnavit virum Dei vanitatis & ſtultitiæ: quia tali genere mortis periiſſet: quod ſolet eſſe pœna peccatorum manifeſtorum: & ſecurè contemnens judicium Dei, cumulavit idola: donec tandem ipſe & univerſa domus ejus funditus extirparetur. *Strigel. 1. Reg. 13.*

IIII. In captivitate Babylonica Devs multa teſtimonia præſentiæ ſuæ in Eccleſia oſtendit: ut confirmarentur pij adverſus alios: qui vociferabantur, Iudæos, cùm amiſiſſent regnum, patriam & templum, nihilo magis curæ eſſe Deo: quàm alias gentes. *Philip. lib. 2. Chron. pag. 47.*

V. Conſentaneum eſt, Abnerū inter alia argumenta ſuaſoria illud etiam uſurpaſſe, quod ab eventu ſumitur, & quo homines maximè moventur. Infelix gubernator fugiendus eſt tanquam peſtis patriæ. Nihil autem Isboſeth feliciter geſſit: ſed inſigni calamitate patria ab eo affecta eſt. Quare deſerto & relicto Isboſeth ſequamur

Davidem, cui omnia cedunt, omnia prona sunt. Hoc argumentum etsi crudele est: tamen ad persuadendum efficacissimum est. *Strigel.* 2. *Samuel.* 3.

VI. Non dubium est, Palæstinos, interfecto Saule & filijs ejus, vociferatos esse, nihilo magis curæ esse Deo Iudæos: quàm alias gentes. Sed Devs paulò pòst has blasphemias refutavit illustribus & gloriosis victorijs Davidis. Is enim Palæstinos sic domuit: ut facilè appareret, Devm adesse populo Israël: & priorem cladem fuisse pœnam certorum delictorum. *Idem* 1. *Paral.* 11.

VI. Quæ à Romanis gesta sunt, omnia ornantur, proclamantur, celebrantur, tanquā recta & justa: contrariæ partis, quæ victa fuit, res gestæ, tanquā injustæ, accusantur, vituperantur, condemnantur. De historia bellorum Punicorum, in quo Pœni, qui succubuerunt, accusantur, & Romani, penes quos fuit victoria, excusantur, recitata est à sapientib. fabula de Leonibus. Leones magno agmine veniunt in urbem: & casu prætereunt tabernam pictoris: ubi artifex multas tabulas exquisitè pictas proposuerat venales. Inter illas tabulas vident unam; in qua conspicitur, expressisse eum pugnam inter Leones & homines: in qua pugna homines devictis Leonibus alijs compedes inijciunt, alijs catenas; alijs diffringunt fauces; alijs alio modo vim faciunt. Visa hac pictura, inquiunt Leones: Aliter hæc fuissent picturi Leones: si pingere didicissent. Sic de Carthagine judicarunt scriptores. Si Carthaginenses vicissent: aliter fuissent historiam bellorum Punicorum scripturi, quàm Romani. Preterea si repetantur historiæ Romanæ ab initio: reperientur multa, quæ nullo modo excusari possunt: & præsertim posterioribus temporibus; quibus cum potentia crevit ambitio, superbia, luxus. Tunc enim facti sunt insolentiores; & multa fecerunt insolenter & tyrannicè: quæ omnia tamen excusantur à scriptoribus.

VII. Refert Augerius Busbequius sermonem: quem cum Chiauslo quodam hac de materia instituerit. Verba *epist.* 4. *pag.* 282. sunt hæc: Injecta fortè Bajazetis mentione; cepit Chiauslus in eum inclementiùs invehi; quòd arma sumpsisset contra fratrem. Ego contrà dicebam: videri mihi miseratione dignum: cui inevitabilis necessitas imposita esset, aut capiendorum armorum: aut certæ pestis subeundæ. Sed cùm Chiauslus nihilominus execrari pergeret: Vos, inquam, immanis facinoris reum facitis Bajazetem. At Selimum, hujus Imperatoris patrem, qui non modò contra patris voluntatem, verùm etiam salutem, arma tulit, nullius criminis arguitis. Rectè, inquit Chiauslus: nam rerum exitus satis docuit; illum, quod fecit, divino fecisse instinctu: & cœlitus fuisse prædestinatum. Tum ego: si hoc more agetur: quicquid quamvis pessimo consilio susceptum, si bene cedat, rectè factum interpretabimini; & Dei voluntati ascribetis. Devm facietis autorem mali; neq; quicquam bene aut segniùs factum, nisi ex eventu pendetis. Sumus aliquamdiu in hoc sermone commorati: cùm uterq; non sine animorum & vocis contentione, quod proposuisset, defenderet. Collecta utrinq; plura sacræ scripturæ loca: Nunquid potest vas dicere figulo, cur me ita finxisti? Indurabo cor Pharaonis. Iacob dilexi: Esau odio habui, Atq; alia, ut veniebant in mentem, &c.

CCCIIII.

Sempercauſæ eventorum magis movent: quàm ipſa eventa. Strigel. 2. Samuel. 19.

EXEMPLVM.

Cùm Davidem afflictum & confectum luctu legis: exiſtimato, eum non tam ex miſeria, quàm ex culpæ recordatione commoveri. Deinde, ut pater φιλόστοργος acri dolore afficitur propter filij tragicum interitum: qui fuit initium mortis æternæ maximeq; miſerabilis. Nam poſt ſenſum iræ Dei nullus dolor major eſt: quàm qui percipitur ex infelicitate liberorum. Poſtremò, ut bonus Princeps deplorat civium ſuorum cladem: quos non aliter quàm partes & membra ſui corporis complexus eſt. Has cauſas non conſiderans Ioab, cum Rege expoſtulat. *Idem ibidem.*

CCCV.

Magnis cladibus impendentibus Deus auferre ſolet ſalutares Principes: ideo plerunq; obitus Principũ immaturos publicæ calamitates ſequuntur.

Notum eſt experientiæ teſtimonio: quotieſcunq; in perturbatione Rerumpublicarum, è medio tolluntur homines illuſtres, pietate ac virtute præſtantes: ſequi paulò pòſt inſignes rerum converſiones. Tom. 3. Declam. pag. 147.

Inter ſigna calamitatum futurarum eſt interitus bonorum virorum, ut Eſaias inquit: Iuſti colliguntur, ne ſpectatores ſint futurarum calamitatum. *Tom. 1. Intimat. pag. 217. b.*

Magno-

Magnorum virorum mortem sequuntur fatales pœnæ.

Magnorum gubernatorum interitus sæpe denunciant posteritati pœnas. Tom. 3. Declam. pag. 32.

Experientia docet, magnorum virorum amißiones trahere secum tristes ruinas. Abrah. Bucholc.

Obitus sapientum & bonorum doctorum semper fuerunt κριτικοί: *& magnas mutationes Rebuspublicis attulerunt.* Strigel. in orat. de Egidio Mechlero.

Cùm propter alias causas multas dolere pium est, cùm honesti homines, & Deum rectè colentes, ex hac vita mortali evocantur: tum verò etiam propter omen: quia significantur impendentes calamitates: quibus præripit Deus magna ex parte suos cultores: ut scriptum est: Iusti colliguntur, ne videant mala ventura. Tom. 1. Intimat. pag. 222. sub An. 1548.

Quia multi pij auferuntur è medio: apparet secuturas esse calamitates publicas: quibus hi singulari beneficio Dei præripiuntur. Tom. eod. pag. 224. b.

Solent profectò bonorum virorum mortes sequi magnæ publicæ calamitates: quas ut effugiant ij, qui fideliter in sua vocatione servierunt: divinitus ante ingruentia publica mala ex sua statione ad æternam quietem & lætitiam evocantur: ut inquit Esaias: Iustus perit, & non est qui recogitet in corde

ſuo: & viri miſericordiæ colliguntur, & non eſt qui intelligat. A facie enim malitiæ collectus eſt juſtus. *Tom. eod. p. 389. ſub Anno 1552.*

Interitus piorum & pars eſt calamitatis: & ſignum venturarum pœnarum: ſicut apud Eſaiam ſcriptum eſt: Iuſti colliguntur, ne videant ſecuturas calamitates publicas. *Tom. eod. pag. 402.*

Pij præripiuntur malis. Eſaias dicit, *Quando impendet publica calamitas: aufert Deus pios: & eripit eos impendentibus malis.* Vadunt ad pacem, in cubiculum, Er leget ſie ſchlaffen: pij obdormiunt, ne ſint ſpectatores calamitatũ. Sicut melius eſſet nos omnes mori: quàm eſſe ſpectatores crudelitatis Turcicæ. *Philip. in Cordiali Abrahami Bucholceri, pag. 163.*

Ferè fit, ut magnatum funera, Rerumpublicarum mutationes & intertrimenta ſequantur. Nec mirum: everſa namq; columna domum collabi, remoto gubernatore navem perire, & oleo conſumpto lumen paulatim extingui neceſſum eſt. *Ianſonius lib. 4. Mercurij Gallobelgici, pag. 360.*

Vſitatum eſt, ut ab interitu ſummorum Principum, magnæ fiant rerum converſiones. Philippus Cominæus in præfat. in Comment. de reb. geſt. Lud. & Caroli, pag. 3.

Non tantùm per defectiones Solis aut Lunæ, per Stellas crinitas, per columnas ignis in aëre volantes, & alia ejusdem generis oſtenta, inſignes mutationes regnorum & Rerumpublicarum prænunciantur: ſed etiam per magnorum virorum interitum.

Eſt enim illa Platonis vox vera, & teſtimonio experientiæ confirmata: ὅταν μέλλῃ κακῶς πράξειν πόλις, ἐξαίρει τοὺς ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ὁ θεός. *Quando Reipublicæ impendet mutatio: Deus bonos viros ex ea evocat.* Strig. 2. Sa. 4.

Conſtat piorum præmaturos obitus aut exilia, venturi excidij præludia eſſe. Rodolph. Gualt. Homil. 108. in Marcum, pag. 165. b.

Docet omnium ferè temporum experientia: magnorum virorum obitu, mutationes inſignes denunciari ſolere. Bucholcer. in Chronolog. pag. 82.

Semper urbium excidia antecedunt viri magni & heroicis donis inſtructi: qui aliquandiu pietate, ſapientia, conſilio, fide, virtuteq́; ſua rebus perturbatis opitulantur: & quaſi humeris ſuis domum ruinoſam ſuſtinent ac fulciunt: Verùm his columnis loco ſuo motis: totum ædificium collabi neceſſe eſt. Bucholc. in Chronolog. pag. 422.

Pauſanias de Cleombroto Rege Spartanorum obtruncato in pugna Leuctrica: μάλιστα γὰρ ἐπὶ πταίσμασι μεγάλοις ἐθέλει προαφαιρεῖσθαι τὸν ἡγεμόνα ὁ δαίμων.

Eſaias: Dominus auferet bellatorem, judicem & prophetam.

Salomon: Propter delicta terræ citò alij poſt alios fiunt principes.

Ambroſius lib. 2. de Cain & Abel, cap. 3: *Perituræ urbis, aut malorum imminentium, vel futuræ labis, hoc*

primum indicium est: si decedant Viri Consulares, vel etiam graviores fœminæ.

Iohannes Major:

Invidit Deus ingratis: pœnæq; secutæ
Funera magnorum sæpe fuêre virûm.

M Laurentius Span:

At nos magna manent venturæ incommoda pœnæ:
Servamurq; novis turba premenda malis.
Vtq; Deus, quoties populum punire solebat,
Qui sua spernebat iussa tremenda ferox,
Instantis signum pœnæ non certius ullum
Præmisit, sanctos quàm rapiendo viros:
Sic homines nostro eripuit tot tempore sanctos,
Præ foribus pœnas monstret ut esse graves.
Tom. 1. Intimat. pag. 391.

EXEMPLA.

I. Loth jubetur exire ex Sodomis: quo educto, urbs tota igne cœlitus demisso subversa est.

II. Item reliquiæ Ecclesiæ segregantur ab impia multitudine Ierosolymitana quæ perijt, à fecibus istis: quas destinaverat DEVS ad mactationem. A facie enim mali præripitur justus. *Philip. in Cord. Bucholc. pag.* 163.

III. Post mortem Iosaphat, pij & felicis Regis, secuta est irruptio Arabum in regnum Israël.

IIII. Mortem Iosiæ Regis subsecuta est captivitas Babylonica. *Vide Bucholceri Chronolog. pag.* 412.

V. Epaminonda Thebano mortuo, paulò pòst Thebæ funditus deletæ sunt ab Alexandro Magno.

VI. Mortuo Theodosio Imperatore Constantinopolitano, secuta est infusio Gottorum, Vandalorum & Hunnorum in Pannoniam, Italiam & Hispaniam.

VII. Stillico Dux de Ambrosio sæpè dixit: Italiam extincto Ambrosio perituram esse. Nec vanum fuit hoc vaticinium. Nam mortuo Ambrosio, statim Gotti & Vandali Italiam ubiq; vastarunt.

VIII. Augustini mortem non solùm vastationes, sed etiam dira supplicia & extinctio veræ doctrinæ subsecuta est.

IX. Post mortem Lutheri mox tristia bella Principum orta sunt: deinde nova & atrocia dissidia docentium.

X. Censoris mortem, cujus summa fuit in urbe Roma autoritas, denunciasse magnas calamitates Italiæ impendere, quæ postea secutæ sunt, urbe à Gallis capta, Plutarchus notat *in Vita Camilli*.

XI. Post mortem Iohannis Hunniadis & Matthiæ Regis, Turci occuparunt regnum Vngariæ.

XII. Scribitur de quodam Episcopo, qui propter vitæ & morum integritatem ac honestatem, Regula Ecclesiæ appellatus est, cùm & vehemens & gravis esset, & Imperatori quoq; & hujus conjugi formidabilis: & in magnis rerum confusionibus, & doctorum ambitione & mutuis altercationib. pati & dissimulare multa posset: & sua modestia motus impediret multiplices: & secuturas certaminum miserias prævideret: de eo igitur scribitur: quòd paulò ante mortem demonstrans capilli caniciem, quam nivem appellaret, dixerit: Hac nive liquescente, magna luti copia exorietur. Significans tempora turbida propter vehementiam & inhumanitatem aliorum: qui etiam hodie, ut ipsi celebrentur dogmatum autores, veterum scripta, dicta & facta contemnere solent.

XIII. Post Friderici III. (patris Maximiliani I.) obitum, qui nonagesimo tertio anno post mille quadringentos obiit, pestilitas nonagesimo quarto & quinto, multas civitates & villas penè desertas reliquit.

XIIII. Post mortem verò Maximiliani, tam crudelis, tam sæva, tam stupenda biennio pòst oritur pestis: quæ oppida integra depascitur, ac deserta facit: adeò ut frumenta in agris non secta maneant, à nemineq; colligantur: nullam arcem, nullum castrum, nullum oppidum, villam, vicum absq; tabe relinquat. Aestimatur tertia pars hominum in Austria esse hac peste sublata. *Ioh. Cuspinian. in Vita Maximiliani Cæsaris, pag 613.*

XV. Mortuo Salomone, populus Israeliticus in duas partes divisus, intestinis se mutuò bellis contriverunt.

XVI. Defuncto Philippo Bono, quibus non calamitatibus bellisq; Burgundicæ domus provinciæ sunt involutæ? *Iansonius lib. 4. Mercurij Gallobelgici, pag. 360.*

XVII. Mathusalem prophetantem de ira DEI, ac mundi primi interitu, Epicuræi sannis ac probris consectati sunt: & comminationes ejus, ut aniles fabulas, deriserunt. Sed eo è vivis sublato: mox ostendit se vaticiniorum ejus certitudo: quando totum genus mortalium aquis diluvij obrutum & suffocatum est. Obijt enim Mathusalem in ipso penè momento interitus primi mundi. *Bucholc. in Chronol. pag. 82.*

XVIII. De Metello Macedonico traditur: quòd, cùm Scipionem Africanum, quocum illi privatæ inimicitiæ intercesserant, domi peremptum audisset, in foro exclamârit: Concurrite ô cives, mœnia nostræ urbis conciderunt. *Rodolph. Gualterus Homil. 108. in Marcum, pag. 165. b.*

CCCVI.

Derivationes fluminum nunquam fuerunt feliciter tentatæ.

Homines frustrà nituntut contra decretum Dei. Mardonius apud Herodotum lib. 9. inquit: ὅτι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι. Non vult Deus tentari vel moveri à nobis majora viribus, & impossibilia, aut non necessaria. Pausanias de talibus mentionem faciens lib. 2. ita concludit: Tam scilicet est difficile, divinitus attributam certis rebus naturam humana arte superare.

EXEMPLA.

De mari rubro cum Nilo iungendo.

Herodot. *lib.* 2. refert, Necaonem, quem alij Sesostrim vocant, alij Psammetichum, Aegypti Regem, ad transvectionem mercium Orientis, conatum esse alveum è mari rubro in Nilum ducere; sed eundem, cùm in eo opere, audacter magis quàm infeliciter suscepto, supra centum viginti millia hominum interijssent, destitisse in medio opere, hoc interpellatum oraculo: eum id opus barbaro præmunire. Idem referunt de Sesostri & Dario. Sic enim scribit Basilius *in quarta Homilia sex dierum*: Quòd Aegyptus sit positione loci inferior mari rubro, ipso facto ostenderunt, qui conati sunt duo maria jungere, Aegyptium & Indicum, cujus pars est rubrum mare. Hanc ob causam de conatu suo destitit Sesostris Rex Aegyptius, & post hunc Darius Medus. *Monsterus*: Darius perfecit illam fossam, sed opportuniore loco summaq; arte. Et cùm navigare illuc cuperet, aperiebat fossam; rursusq; cùm esset usus, clausit flumen, quod in fossam deduxit. Habet fossa latitudinem cubitorum septingentorum, profundum quantum satis sit navigio decem millia ferenti.

Fuerunt qui Africam ab Asia disjungere voluerunt, id terræ intercidere meditati; quod inter rubrum & nostrum (scilicet mediterraneum) pelagus medium est: cujus latitudinem non ampliùs, quàm mille & quingentûm stadiorum esse dixerunt. Primusq; omnium Sesostris Aegypti Rex id efficere cogitavit. Mox Darius Persarum. Deinde Ptolemæus sequens, qui fossam eduxit, latitudine centum pedum, altitudine triginta, longitudine passuum triginta septem millium & quingentorum. Vltrà progredientem metus inundationis deterruit, excelsiore tribus cubitis rubro mari comperto, quàm terra Aegypti. Plinius omissam fossionem asserit: ne mare immissum aquam Nili corrumperet: quæ sola potum præbet Aegyptijs. *Aeneas Sylvius in Cosmographia sua.*

De Isthmi Corinthiaci perfossione.

Demetrius, Cæsar Dictator, Caligula, Nero, ausi Isthmum Corinthiacum perfodere: sed nulli processit. Dion testatur, tempore Neronis sanguineos rivos conspectos, multaq; spectra ejulatus atroces edidisse, atq; ita territos operarios cessisse *Pausanias lib.* 2: Quicunq; Peloponnesum Insulam facere conatus est: morte oppressus, opus imperfectum reliquit. Qua sanè Isthmus fodi ceptus fuerit, operis extant vesti-

gia.

gia. Saxosa ejus pars omnino tentata non fuit: quare situs adhuc sui naturam servat. Iulius Cæsar proximo ante mortem anno deduxit colonias Carthaginem & Corinthum. Tentavit perfossionem Isthmi: ut jungeret duo maria: & Peloponnesum alveo navigabili à Græcia avelleret. Sed frustrà hoc tentavit. Recentiores Græci contra irruptiones Turcicas extruxerunt ibi longum murum. Illum demolitus est Mahometes II. qui Constantinopolin occupavit.

Gnidiorum Isthmus.

Gnidij appendicem Cariæ contra Harpagum demoliri conabantur, ad quingentos passus duntaxat; verùm petrarum saltus lædebat oculos fodientium. Apollo consultus respondit: ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μήτ᾽ ὀρύσσετε : Ζεὺς γὰρ ἔθηκε νῆσον, εἰ κ᾽ ἐβούλετο. Id est: Isthmum ne perfodite, neq; muro cingite: quia si DEVS Insulam eo loco esse voluisset, condidisset.

Caspij maris & Euxini coniunctio.

Refert Plinius ex commentarijs Claudij Cæsaris, cogitasse Seleucum I. cognomento Nicanorem, cum mari Caspio conjungere Bosphorum Cimmerium (seu, ut alij, mare Euxinum) triginta septem milliarium alveo. Verùm priusquam id perficeret; jugulatur à Ptolemæo.

Danubij & Rheni coniunctio.

De Carolo Magno legimus, cùm is Danubium Rheno jungere esset aggressus, Pegnessi aquis Alemanno sociatis, spectra & operas dissipasse, & fossas expletas arena depulisse operarios. Vestigia perfossionis adhuc extant & occurrunt iter facientibus Augustam versus, circa urbem VVeissemburgum.

Perfossio Isthmi ad montem Atho.

Xerxes subditorum suorum opera Isthmum ad montem Atho perfodit: & navibus transitum faciebat: verùm eas non iterum reducebat.

Tanais & VVolgæ coniunctio.

Turci cùm Anno 1569. tentassent Tanaim & VVolgam fluvium navigabili alveo conjungere, perfosso monte Schlopenburgo, qui interjacet, & ad sex milliaria se extendit: magna clade à Moscis repulsi sunt.

Pons ex Calabria in Epirum.

Ex littore oppidi Hydrunti in Calabria Apolloniam versus, mare non ampliùs centum millibus passuum expanditur: quod pedestri continuare transitu pontib. junctis primus Pyrrhus Epiri Rex cogitavit: post eum M. Varro: utrumq; curis alijs inpedientibus, ut Pausanias *cap.* 10. *lib.* 3. scribit. Cæsar voluit molibus jactis transitum facere ex Italia in Epirum, sequens Pompejum: sed cùm id non succederet: pontibus periculum fecit. Xerxes supra Hellespontum similia tentavit. De utroq; conatu Lucanus *lib.* 2:

Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem

Construxisse vias, multum cum pontibus ausus
Europamq; Asiæ, Sestumq; admovit Abydos,
Incessitq; fretum rapidi super Hellesponti.

Libet huc adscribere, quæ de ejusmodi conatibus irritis, præsertim circa derivationes fluminum, Philippus Camerarius *in Operis succisivis* recenset: Sic enim ille *cap. 81. pag. 392.* Quemadmodũ fatendum est, Romanos perpetuo labore & sudore mancipiorum, quorum infinitus numerus apud illos instar brutorum fuit, ejusmodi stupenda opera minori difficultate, & exiguis sumptibus, longeq; alio modo, quàm quo apud nos fieri necesse est, & instituere & absolvere potuisse: ita *sæpe, cùm veluti naturæ vim inferre voluerunt, operam & oleum,* ut est in proverbio, *perdiderunt.*

Fossa ab Averno Ostiam usq;.

Hoc sanè evenit, teste Cornelio Tacito (*lib. 15. annal.*) Severo & Celere magistris & machinatoribus, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denegavisset, per artem tentare, & viribus principis Neronis illudere. Namq; à lacu Averno navigabilem fossam, usq; ad ostia Tiberina depressuros promiserant, squallenti littore, aut per montes adversos. Neq; enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quàm Pomptinæ paludes: cætera abrupta aut arentia: ac si perrumpi possent, intolerandus labor, nec satis causæ. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno juga connixus est; manentq; vestigia irritæ spei. Hujus fossæ ceptæ ab Averno Ostiam usq;, ut navibus, nec tamen mari iretur, longitudinis per CLX. milliaria, latitudinis, quà contrariæ quinqueremes commearent, meminit quoq; Suetonius *in Vita Neronis.* Quorum operum perficiendorum gratia, quod ubiq; esset custodiæ in Italiam deportari, etiam scelere convictos, nõ nisi ad opus damnari præceperat.

Isthmi perfossio.

His autem non contentus, etiam in Achaja Isthmum perfodere aggressus (ut idem autor tradit) prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est: tubaq; signo dato, primus rastello humum effodit, & corbulæ congestam humeris extulit. Verùm illi accidit sicut alijs compluribus: qui sæpiùs ante eum id ipsum, repugnante natura, infausto exitu, conati sunt facere: eorumq; semper irriti labores fuerunt. Inter quos fuit Demetrius Rex, C. Cæsar Dictator, Cajus Princeps, Caligula, Domitius, & alij: quorum mentionem post Plinium (*lib. 4. cap. 4.*) facit (*in commentarijs super Suetonium*) Lævinus Torrentius. Hujus rei quoq; Sabellicus (*decad. 3. lib. 8. de rebus gestis Venet.*) meminit; ubi etiam scribit, Venetos quindecim dierũ spacio, totam Isthmi longitudinem, quæ ab Aegæo ad Ionium mare quatuor habet passuum millia, quanquam murorũ ambitus aliquantò eam reddit ampliorem, muro & duplici fosso, munivisse. Vnde proverbium, Isthmum perfodere, veluti de laboribus & conatib. ingentibus, sed vanis & irritis, ortum suum habere cepit. Herodotus quoq; (*lib. 1.*) memoriæ tradidit: Gnidios Isthmum, quà angustissimo spacio, nempe quinque stadiorum, spectabat continentem, perfodere molitos, ut insulam facerent (hi sunt incolæ Cariæ, & coloni Lacedæmoniorum, quorum regio spectat mare, quod vocatur Triopium) cæterùm ictos scopulos in fodientium oculos resilijsse. Cùm autem oraculum Delphicum hanc ob rem consuluissent, ita respondisse Pythiam;

ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ' ὀρύσσετε.
Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.
Neque cingite Isthmum mœnibus, neq; fodite.
Nam si Ioui id visum, locasset in salo.

Cæterùm Xerxis Regis Persarum opus magis faustum fuit: dum Athon perfodere aggressus est. Est autem Athos, teste Herodoto (*lib. 4.*) mons ingens & nobilis, ad mare pertingens: ab hac parte hominibus cultus; ad continentem desinens in speciem Chersonesi, id est, peninsulæ, cum Isthmo duodecim stadiorum. Hoc incolitur à Calogeris, qui sunt Monachi Græci, & sequuntur ritus traditos à Basilio. Hanc fossam, inquit Herodotus, Xerxes, ut ego conjectura colligo, jactantiæ gratia deprimi jussit, potentiæ ostentandæ cupidus ac memoriæ relinquendæ. Nam cùm liceret nullo negocio naves per Isthmum transportare: jussit Isthmum intercidi ad mare recipiendum, in fossam tantæ latitudinis: ut duæ triremes pariter illuc agitari possent. Deniq; Nicanor Seleucus aggressus est Isthmum (qui dirimit Euxinum & Caspium mare) perfodere; nec perfecit, à Ptolemæo Cerauno interfectus; ut Erasmus notavit in Adagijs.

De Nilo in mare rubrum derivando.

Eodem modo nonnulli Reges Agypti, immensis fossis ductis, longitudinis quatuor dierum navigationis, latitudinis, ut per eam possent duæ simul agi triremes, in quibus fodiendis, sub Rege Neco, centum viginti millia Aegyptiorum, teste Herodoto (*lib. 2*) perierunt: quarumq; vestigia in hodiernum diem (ut mihi ij, qui illis in locis fuerunt, retulerunt) propè Sues conspiciuntur, efficere voluerunt. ut ex Nilo fluvio in mare rubrum vel Arabicum sinum navigaretur. Verùm eorum cepta irrita fuerunt: sicut quoq; Cleopatræ Reginæ, quæ opus arduum & ingens ibidem aggressa est. Intenderat enim (*Plutarch. in Vita Antonij*) per Isthmum, qui rubrum mare ab Aegypto distinguit, videturq; Asiæ & Africæ limes esse, qua is maximè utroq; mari arctatur, & strictissimus CCC. stadiorum latitudine patet, classem transferre in Arabicum sinum, cum exercitu & magna vi pecuniæ, ibique servitute & bello evitato habitare. Sed ab Arabibus, circa Petram habitantibus, impedita fuit.

Euphratis in Tygrim derivatio.

Eodem modo Trajanus, teste Dione, fossam aggressus est: per quam Euphratem in Tygrim derivaret: simul etiam ut navigia ponti faciendo deveheret. Sed ubi Euphratis alueum Tygri multò excelsiorem esse comperit: ab incepto destitit: veritus videlicet, ne Euphrates converso in decliviorem partem fluxu extenuaretur.

Mosellæ atq; Araris coniunctio.

Non absimilis conatus fuit veteris Romanorum Ducis, imperante Nerone: qui Mosellam atq; Ararim, facta inter utrumq; fluvium fossa, convertere paravit: ut copiæ per mare, dein Rhodano & Arari subvectæ per eam fossam, mox fluvio Mosella in Rhenum, exin ad Oceanum decurrerent: sublatisq; itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septentrionisque littora fierent. Deterruit Gracilis Belgicæ legatus: ne legiones alienæ provinciæ inferret: studiaque Gallorum affectare diceretur: formidolosum id Imperatori dictitās: *quo plerunq; prohibētur conatus honesti.*

Refert Iohannes Marius propter juges pluvias,quę egestam humum in fossam rejecerant, inchoatum opus omissum fuisse. Hæc Ricardus Dinothus (*in adverſariis*) ex Tacito refert. Verùm si quis exactiorem hujus conatus descriptionem requirit: is reperiet eam in Belgij historia Ludovici Guicciardini.

Danubij cum Rheno coniunctio.

Ne autem planè priscis & exteris exemplis inhæreamus: audiamus quoq; quid nostri Imperatores sæpenumero conati sint. Carolus enim Magnus persuasus à quibusdam fuit: hominum labore effici posse: ut à Danubio in Rhenum navigaretur: si inter Rhedonessum (**Regnitz**) & Alemanū (**Altmühl**) flumina Nariscorum, ut Aventinus (*lib.4. annal. Boior.*) memoriæ tradidit, ubi uligo palustris erat, fossa duceretur: quæ navium capax foret: in quam palustres aquæ subsidentes utrinque flumini committerentur. Nam Rhedonessus Bambergæ, inquit, Mœno, hicq; Rheno Moguntiaci miscetur. Alemanus verò millia passuum octo à patria mea in Danubium profluit, juxta oppidum **Kelhaim**. Fit igitur jussu Regis à maximo Bojorum, Francorum, Suevorumq; numero fossa lata trecentos pedes, longa millia passuum duo. Totum autumni tempus in tam præclarum opus utileq; absumptum est; quod à pago ad pagum **Graben**/ inde Vveissenburgium versus tendebat. Sed invidit fortuna labori: qui invito cœlo ceptus erat: prodigiis, portentisq; iram suam natura rerum ostendit. Immensi acerui frumentorum, & omnis generis granorum reperti in campis: quæ si pecus gustârat, è vestigio peribat: farina inde facta sub manibus evanescebat. Noctibus auditæ sunt voces mugientium & lascivientium, confusi strepitus circum superiorem fossam. Accedebant continui imbres in loco alioqui palustri. Ideo quicquid terræ interdiu egerebatur: noctu humo relabente subsidebat. Hujus rei quoq; meminit Amoinus *de reb. Franc. Ajunt prope VVyſſenburgum adhuc apparere veſtigium profundæ foſſæ.*

Multaviæ & Danubij.

Quin etiam simile vel majus opus inchoavit Carolus IIII. Imp. (quamvis qua ratione fieri hoc potuerit, ex situ loci & horum fluminum cursu colligere non possim) qui Multaviam, quod flumen montis radices, in quo regia arx Pragæ sita est, alluit, & Bohemici regni Metropolim intersecat, cum Danubio conjungere voluit: sicut videre licet apud Dubravium, in Bohemicis historiis. Quid multis? ***eiuſmodi conatus, ſi non omnes, plerią; tamen inſauſti reperiuntur.*** Statuit enim DEVS, ut Regius Propheta (*Pſal.* 103.) ait, mari & fluminib. suos terminos, quos non transgrediuntur, & ijs manendum consistendumq; illis est, quàm diu illi placuerit. Id testatur Propheta Hieremias (*cap.5*) ubi dicit: An me non timebit populus, qui pono terminos maris arenam? Hoc ipsum oraculum Delphicum, cujus suprà mentionem fecimus, non ignoravit. Et recensetur à Ruffino (*lib.2. cap.* 30. *Eccleſ. hiſtor.*) elegans historia, de inundatione Nili: quæ destructo templo Serapis, cujus Ethnici iram verebantur, contigit. Moris enim erat in Aegypto: ut mensura ascendentis Nili fluminis ad templum Serapis, in quo Alexandriæ colebatur, deferretur, velut ad incrementi aquarum & inundationis autorem. Subverso autem ejus simulacro, igniq; consumpto: omnes simul negabant, Serapin injuriȩ memorem aquas ultrà affluentia solita largiturum. Sed ut ostenderet DEVS, non Serapin, qui multò Nilo posterior, sed se esse, qui aquas fluminis

temporibus suis juberet excrescere: tanta ex eo & deinceps fuit inundatio; quantam fuisse priùs ætas nulla meminerat. Et ideo ulna ipsa, id est, aquę mensura, quam πῆχυν vocant, ad aquarum DOMINVM in Ecclesia cepta deferri. Hæc gesta ubi religioso Principi Theodosio nunciata sunt: extentis ad cœlum palmis, cum ingenti fertur exultatione dixisse: Gratias tibi CHRISTE, quòd absq; urbis illius magnæ pernicie tam vetustus error extinctus est. *Camerar. cap. 39. pag. 167.*

Volga & Tanais.

Hæc ita esse ante plusculos annos Turcæ quoq; experti sunt; qui adductis maximis copiis militum & mancipiorum, Rhan vel Volgam flumē (teste Ptolemæo, Sarmatiæ Asiaticę maximum, inq; mare Caspium se exonerans, quòd à Tartaris Elatach, ab Armenis autem Thamar appellatur) in Tanaim (qui fluvius Europam ab Asia dividit, & ab incolis Don, ab Italis autem Tana vocatur, inq; Pontum Euxinum sese effundit) perfosso monte altissimo, derivare conati sunt. Verùm non tantùm inedia, labore immenso, & venenatis animalibus, in regione inculta & deserta, impediti à cepto opere Turci fuerunt: sed etiam à Moscis magna clade affecti, & tandem Tartarorum dolis in reditu circumventi, ad internecionem deleti sunt. Manebunt itaq; fines & termini maris, fluminumq;, quos DEVS posuit, invitis hominibus, qui frustrà eos suis viribus, refragante ipso, transferre conantur. Idipsum Aegyptij suis hieroglyphicis (*Pierius lib. 25.*) designare voluerunt: cùm lutram & vitulum marinum eodem vinculo colligarunt. Hæc enim media sunt animalia inter terrestria & aquatica: vinculumque illud ostendunt: quo terræ applicitæ sunt aquæ, suisque coërcentur finibus. *Hactenus Camer. in Oper. succis. Centur. 1. cap. 81 pag 392. & seqq.*

Gorgani montis in Apulia à continenti avulsio.

Strabo autor est, Diomedem conatum fuisse promontorium Gorgani fossa ad mare perducta dividere, & à continenti avellere. Sed domum accersitus cùm hoc, tum alia varia opera inchoata reliquit. *Leander in sua Italia pag. 378.*

CCCVII.

HOmines frustrà nituntur contra decretum Dei. Nemo potest Dei voluntati resistere, etiamsi infinitas artes in hoc comminiscatur. Iosephus lib. 2. antiquit. cap. 5.

Omnes conatus humani contra decretum Dei sunt infelices & irriti. Strigel. 2. Reg. 10.

Omnes conatus humani sunt irriti: nisi à Deo gubernentur & iuventur. Idem 1. Paralip. 8.

Consilia & conatus humani, Deo non juvante, sunt irriti: at voluntas Dei est immota, & æterna. Ita sæpè eventus consiliorum propter Ecclesiæ salutem impediuntur: & Dei consilium in gubernatione Ecclesiæ manet immotum. Idem Psal. 33. pag. 256.

Irriti sunt conatus humani: nisi adjuventur & provehantur divinitus. Idem Psal. 44. pag. 349.

Quod à Deo decretum est: id nulla creatura mutare aut impedire potest. Sicut dicitur Esa. 46. Consilium meum stabit: & voluntas mea fiet. Et Psal. 33. Consilium Domini in æternum permanet: & cogitationes ejus à generatione in generationem. *Idem in Dialect. lib. 2. pag. 670.*

Quod Deus decrevit: non potest ab hominibus mutari: ut verissimè dixit Mardonius apud Herodotum: ὅτι δεῖ γενέσθαι ἐκ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι. Et Pindarus loquens de consilio Dei inquit: Fatum nec ignis, nec æneus murus arcere potest. *Idem 2. Paralip. 10.*

Sæpe regnis & Rebuspublicis clades divinitus immittuntur: vel fataliter inevitabiles imminent: & omnino sunt subeundæ: quicquid contrà sani consilij capiatur, fiat & opponatur. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 219.

EXEMPLA.

I. Sæpissimè conati sunt Iudæi contra Dei decretum, templum & politiam suam instaurare: verùm conatus eorum semper irriti fuerunt; magnaq; cum ipsorum clade & internecione ab incepto opere desistere coacti sunt. Memorabile autem est, quod illis Iuliani Apostatæ tempore accidit: sicut post alios Sozomenus (*lib.5.cap.21.Eccles.hist.*) refert. Nam cùm is odio Christianorum (sicut *omnis Apostata est contemptor & osor sui ordinis*) eos hortatus fuisset: ut suam politiam denuò instaurarent: eisque defensionem & immunitatem promisisset; mox convenit ingens multitudo Iudæorum; & magna spe, sumptibus & opibus templum Hierosolymitanum ædificare cepit. Verùm cùm fundamenta jacerent: magno terræ motu, dehiscente terra, inter fulmina totum opus disjectum est: & multa millia Iudæorum ruinis oppressa. Porrò non minùs memorabile est, quod temporib. Adriani Imperatoris accidisse scribit Dio: cujus verba, ut res meliùs intelligatur, huc inserenda duxi. Interea Hierosolyma, inquit, pridem eversa, rursus habitari eam jussit Adrianus: atq; urbem Aeliam Capitolinam appellavit. Iovi item ex adverso templi ædem excitavit. Bellum hinc & grave & diutinum natum est. Magno enim dolore afficiebantur Iudæi, atq; indignabantur, peregrinos in civitate secum habitare: & illud quoq; gravius ferebant, externa sacra fieri: & externorum imagines in ipsa constitui. Quievêre tamen ab armis & cædibus, Adrianum veriti: qui per ea tempora vicinis in locis constiterat. Nihilo tamen seciùs inter se ea studiose fabricare non cessabant: quibus, quoties belli necessitas posceret, uti possent. Postquàm verò longiùs Adrianus abfuit: palàm in arma vertuntur: quanquam aperta acie cum Romanis congredi non ausi sint: auxilia tamen sumebant, muro & cavernis subterraneis specus fodientes, atq; cuniculis omnia munientes; ut, quoties violarentur, liberos haberent ad fugam exitus, invicem quoque subter terram clanculum commeare. Specus & subterraneas vias supernè, quibusdam in locis hiantes, ad ventos & lucem excipiendam perforaverunt. Impetus eorum Romani primò contempsêre. Verùm posteaquam universa provincia tumultuata est: & qui ubiq; gentium erant, cum eis conspiraverunt; tunc cognovêre atq; intellexerunt; quàm grave & periculosum bellum exortum foret. Multa enim mala in Romanos, partim clam, partim apertè edebant. Asciscere multos etiam externorum, prædæ & lucri cupiditate: & ferè, ut ita dixerim, universus terrarum orbis ex motu Iudæorum concussus fuit. Tunc ergo Adrianus minimè cunctatus, præcipuos Romanorũ Duces adversus eos misit. Quorum primus Iulius Severus in Iudæam ex Britannia vocatus. Hic minimè ausus est prælium committere Nã & multitudine longè impar erat ad decertandum: & hi de salute desperaverant. Igitur divisos adortus, carptim, ut quosq; poterat comprehendens, pro multitudine militum atq; tribunorum, tum ab alimentis & commeatu interclusos, tardiùs quidem, sed minore cum periculo, penitus oppressit. Pauci admodum evasêre, atq; à cæde superfuerunt. Arces eorum quinquaginta celeberrimæ dirutæ sunt. Vici ad nongentos & octuaginta quinq;, qui sanè frequentes & nominatissimi erant, direpti, & mox igne combusti sunt. Viri in excursionibus & prælijs ipsis ad quinquaginta millia cæsi fuêre. Fame, morbis, ac igni ingens multitudo absumpta est. Sic ferè omnis Iudæa desolata est. Quam cladem etiam ante bellum multa ipsis denunciaverant. Nam Solomonis sepulchrum, quod illi in supremo cultu & reve-

rentia habent, sponte & nullo impellente discussum corruit. Lupi atq; hyenæ passim per urbes incedentes ululabant. Non fuit incruenta Romanis victoria: siquidem multi eorum occubuêre. *Hactenus Dio.* Accidit hoc post natum Christum Anno 138. post eversam Hierosolymam à Tito ann. 63. Idem tentarunt Iudæi, prosperiori quidem aliquantisper successu, sed furore quodam nefando acti, paulò antè sub Trajani imperio: ut idem Dio refert. Constituto enim Andrea quodam Duce, Romanos & Græcos sine discrimine obtruncarunt: nec cæde contenti, humanis carnibus vesci cepêre. Horum intestinis, stillante adhuc sanguine, cincti, tum pellibus obvoluti, multos per medium usq; ad verticem dissecuêre: plures bestijs dilaniandos objecêre: alios inter se digladiari coëgerunt: ut ducenta & ampliùs hominum millia eo furore & armis Iudæorum interierint. Ingens item cædes ab eisdem in Aegypto patrata fuit. Nec minore clade Cyprij affecti fuêre: siquidem in ea insula, duce Artemione conspirantes Iudæi circiter ducenta & quadraginta capitum millia trucidarũt. Qua facti atrocitate, Iudæus de cætero legibus & pœnis Cyprum attingere prohibetur, si vel vi tempestatis, vel per errorem illuc delatus fuerit, seu capite damnatus, statim morte multatur. Sed inulta cædes non mansit. Nam Trajanus, misso cum exercitu Lusio cum antecedentibus alijs Ducibus, Iudæos, qui per universum ferè terrarum orbem tantum cædis ediderant, profligavit. Eodem modo Ammianus Marcellinus (*lib* 22.) mentionem facit Iudæorum tumultuantium. Scribit enim, cùm Marcus Imperator Palæstinam transiret, Aegyptum petens: eum fœtentium Iudæorum & tumultuantium tædio sæpè percitum, dolenter exclamasse: O Marcomanni, ô Quadi, ô Sarmatæ, tandem alios vobis inquietiores inveni? Qualis autem fuit obsecro impostura cujusdam? qui anno post natum Christum 434. in Creta insula Iudæis persvasit: se eos non secus, ac Moises Israëlitas, per mare rubrum salvos in continentem & terram promissionis ducturum. Innumera igitur multitudo ad præcipitium quoddam convenit: ex quibus nonnulli vana spe ducti, sese in mare conjecerunt: qui, aut hausti undis, aut scopulis illisi, perierunt: pauci tamen à forte adnavigantibus nautis servati fuêre. Ita impostoris hujus, qui deinceps per ludibrium Moises Cretensis appellatus est, fraus detecta est. Hanc historiam recenset (*lib.* 7. *cap.* 37. *hist. Eccles.*) Socrates. Sic legimus in Itinerario Beniamini Tudelensis: quod Benedicti Ariæ Montani opera ex Hebraica translatum in Latinam linguam habemus: suo tempore, quod incidit in annum reparatæ salutis nostræ 933. Davidem quendam Elroi, ex magicis libris insignem impostorem evasisse: tantamq; autoritatem sibi apud Iudæos conciliasse: ut illis persuaserit: se à DEO missum esse: ut expugnata Hierosolyma eos à jugo gentium liberaret: ideoq; obtinuerit Messiæ nomen. Cùm autem Rex Persarum hoc rescivisset: cumq; captum ad se adduci jussisset: suis præstigiatricib. artibus omnium cum admiratione liberum ex carcere evasisse: & circumvoluto suo sudario, maximo flumine, quod Gozen appellat, frustrà insequentib. Persis, trajecto, eademq; die dierum decem via confecta, incolumem evasisse. Hac audacia impostoris illius, Regẽ Persarum commotum, ad omnes Synedriorum primores scripsisse: ni conatus Davidis impedirent: omnes Iudæos, in Persia degentes, deletum iri. Hac comminatione illos perculsos, talem epistolam ad Davidem misisse: Scias volumus, liberationis nostræ tempus nondum venisse: neq; signa nostra fuisse adhuc spectata. Non enim vento fortis efficitur vir. Quamobrem prædicentes injungimus tibi, abstinere omninò ab istiusmodi consilijs, ausis & conatibus. Sin minùs, ab omni Israël ejectus esto. Sed illum neq; his neq; a-

liorum

liorum monitionibus obtemperare volentem, in suo temerario ausu perrexisse: donec à socero suo, largitionibus corrupto, cubans domi suæ in lecto fuerit confossus. Atq; consiliorum & calliditatis illius vanæ hic exitus fuit. *Hæc Philippus Camerar. in Operis succisivis, cap.* 42. *à pag.* 189. *usq; ad* 193. De irritis Iudæorum conatibus Strigel, *in explicat. Psal.* 21. *pag.* 153. hæc refert: Constat Iudæos post Titum, aliquoties conatos esse politiam suam restituere. Adriani Imperatoris tempore, ut refert Euseb. *lib.* 4. *cap.* 6, Iudæi horribilem seditionem moverunt, collecto exercitu trecentorum millium hominum ex fugitivis & seditiosis Iudæis. Dux hujus multitudinis fuit homo furiosus; qui præcipuè in Christianos magnam crudelitatem exercuit; qui sibi nomen tribuit Ben Cochab, id est, filius stellæ. Nam ut autoritatem augeret: detorquebat ad sese vaticinium: Orietur stella ex Iacob. Postquàm verò tristis eventus ostendit impostorem fuisse: nominatus est à scriptoribus Ben Cosbe, id est, filius mendacij. Cùm autem hæc seditiosa multitudo Iudæorum, Palestinam & Syriam vicinam depopularetur: Adrianus Imperator aliquot prælijs eam dissipavit. Postea reliquiæ confugerunt in oppidum Bitheram seu Bethoron; quod situm est in limite sortis Ephraim. In id oppidum inclusus Dux cum parte copiarum, toto triennio & sex mensibus obsidionem toleravit. Tandem consumpto exercitu, partim in eruptionibus, partim pestilentia & fame, oppidum expugnatum est; & Dux sibi ipse mortem conscivit: & qui reliqui erant, interfecti sunt. Hic fuit exitus crudelissimi Tyranni; qui gloriatus fuerat, se stellam esse: de qua dicit vaticinium: Orietur stella ex Iacob. Postea Iulianus, odio Christiani nominis, concessit Iudæis, rursus urbem & templum condere. Inchoatum est opus, collecta ingenti pecunia: sed turbine, terræmotu, & globis flammarum, ædificatio impedita est: & magna multitudo hominum saxis & ruderibus quassatis oppressa est. Narrat etiam Theodoretus *lib.* 3. *cap.* 20. passim vestibus populi figuras crucis prodigiosè impressas esse. Absterriti ergo Iudæi cœlestibus signis, inchoatum opus reliquerunt: quia DEUS decrevit, ne politia Iudaica restituatur. Vult enim conspici exemplum iræ ab omnibus gentibus; quòd Filij contemptum horribilibus supplicijs puniat. Vult etiam sepultam esse politiam Moysi; ne confirmetur opinio de ceremonijs: homines lege seu ceremonijs justos esse. Ac ne quis de fide historica Theodoreti dubitet: ascribam verba Ammiani Marcellini, qui *lib.* 23. de Iuliano sic inquit: Imperij sui memoriam magnitudine operum gestiens propagare, ambitiosum quondã apud Hierosolymam templum, quod post multa & interneciva certamina, obsidente Vespasiano, postea à Tito ægrè est expugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis: negociumque maturandum Alipio dederat Antiochensi; qui olim Britannias procuraverat præfectus. Cùm itaq; rei eidem fortiter instaret Alipius: juvaretq; provinciæ Rector; metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris assultibus erumpentes, fecere locum exustis aliquoties operantibus inaccessum. Hocq; modo elemento obstinatiùs repellente, cessavit inceptum. Hæc Marcellinus; qui sub Iuliano stipendia fecit, militaribus honoribus summis perfunctus.

II. Verissimè Baptista dicit: Nemo potest sibi quicquam sumere: nisi sit ei datum de cœlo. Vt cùm est certamen de Imperio inter Antonium & Augustum: irriti sunt conatus Antonij: quia non juvantur à DEO. Talia sunt exempla innumerabilia.

III. Demosthenis fuit honestum consilium; cùm adversus Macedonas defendere Græciam conaretur: sed fuit infelix; quia non juvabatur divinitus.

IIII. Sic filij Ephraim conantur Israëlitas inducere in terram Canaan; quam sciebant semini Abrahæ promissam esse. Sed non respondent honesto consilio eventus; quia DEVS decreverat, alio modo se educturum esse Israëlitas ex Aegypto. *Strigel.* 1. *Paralip.* 8.

V. Conatur Salomon interficere Ieroboam: & filio Rehabeam tradere regnum integrum: sed non sunt hi conatus valentiores; quàm consilium DEI. *Idem* 2. *Paralip.* 10.

VI. Series Monarchiarum est fatalis & necessaria necessitate consequentiæ: quia DEVS per Danielem & alios Prophetas promulgavit decretum de initijs, incrementis, & ruinis quatuor Monarchiarum, Chaldaicæ, Persicæ, Græcæ & Romanæ. Quanquam igitur Darius ultimus Rex Persarum, multa molitus & machinatus est ad impediendum Alexandri cursum: tamen, quia DEVS decreverat, ut Alexander transferret Monarchiam à Persis ad Græcos: non potuit ejus cursus impediri ulla humana sapientia & potentia. *Id. in Dialect. lib.* 2. *pag.* 670.

VII. Sic Carthaginenses gesserunt tria bella Punica: quę à Livio & Polybio describuntur: sed non potuerunt impedire crescentem potentiam urbis Romæ: quia decretum erat; ut Romani potirentur imperio orbis terrarum. Hannibal Dux Carthaginensium callidissimus, & aliquantisper felix, tribus magnis cladibus affecit Romanos, ad Trebiam fluvium: ad Lacum Thrasimenum: & ad Cannas oppidum Apuliæ: sed harum trium cladium tristissima fuit Cannensis: in qua sunt trucidata quinquaginta millia Romanorum; & tanta multitudo equitum: ut aliquot modij referti fint annulis: qui erant insignia nobilitatis. Post hanc cladem Cannensem tanta fuit consternatio, ut est consentaneum, in urbe Roma: ut si Hannibal exercitum victorem & exultantem duxisset in agrum Romanum; haud dubiè potuisset potiri Roma. Cumq; hoc non faceret Hannibal: objurgatus est à quodam consiliario his verbis: Hannibal, tu quidem scis vincere; sed victoria uti nescis. Anno verò octavo ejusdem belli Punici duxit suas copias Hannibal in agrum Romanum: sed fortuna, ut loquitur Livius, id est, DEVS, impedivit conatus Hannibalis. Nam inusitata & subita tempestas diremit prælium Romanorum & Carthaginensium: nec semel tantùm, sed iterũ: adeò ut fateretur Hannibal, & agnosceret; se divinitus reprimi: quò minùs caperet Romam. Itaque hac voce & querela usus est Hannibal: Romæ capiundę aliàs mentem, id est, impetum, aliàs fortunam Dij non dederunt. DEVS non dedit Hannibali impetum & animum: ut caperet Romam post cladem Cannensem: cùm jam in promptu esset occasio ejus rei. Anno verò octavo dedit quidem mentem: sed eventum aliter gubernavit. Hæc dico, ut intelligatis, quòd DEVS constituit fatalem periodum omnium regnorum; & non permittit: ut regnum aliquod aut Respub. diutiùs duret: aut majores res gerat: quàm ab ipso est definitum aut constitutum. *Idem ibid. & pag.* 679. *Vide eund. part.* 1. *Locor. Theol. pag.* 164.

VIII. Pharao edicit, ut soboles mascula Israëlitarum suffocetur in Nilo, propter vaticinium quoddam de Mose, nondum nato, qui esset liberaturus Israëlem. Nam & puer, de quo sacrorũ scriba prædixerat, elusis regiis observatorib. clàm fuit educatus: & vatem non fuisse vanum eventus rei comprobavit. *Vide Ioseph. lib.* 2. *de Antiq. c.* 5.

IX. Sic clades Græcis à Xerxe divinitus immissa est. *Vide Herodot. lib.* 7. *pag.* 186. 187.

Aqua-

CCCVIII.

AQuarum eluviones semper aliqua calamitas sequitur.

Aquarum eluviones sequuntur calamitates triplices:	1. Præsentes	Frumenti & pascuorum corruptio.
		Agrorum & villarum strages.
		Hominum pecorumq; interitus.
	2. Naturales	Penuria & fames.
		Lues & pestilentia.
	3. Fatales seu divinæ	Incendia urbium.
		Mutatio Dominorum.
		Bella.

Exempla de Naturalibus.

I. Pluviæ per totam æstatem: quam fames & pestis secutæ: quibus tertia pars viventium absumpta traditur. *Funccius sub Anno Christi* 1315.

II. Sub Mauritio Imperatore Tyberis adeò crevit: ut super muros urbis influeret; secuta est pestis inquinaria, *Paulus Diaconus lib.* 18. *Funccius sub Anno Christi* 590.

III. Aquarum exundationes multæ: in Italia verò maximæ. Pestis ignita exurens homines tertiò pòst anno sequitur. *Funccius sub An.* 1086. *&* 1089.

IIII. Anno 1316. tanta fuit frumenti penuria: ut Gorlicij homines tenuiores ex mespilis, nec non corticibus, sive (quod vero propius est) ἐκ τῶν ἀκρίδων tiliarum panes pinserint. Veniit autem modius olyræ sive roggæ triginta grossis Bohemicis: quod precium tunc apparet fuisse ingens. Chronicon Ducum Silesiæ refert, cepisse famem Anno 1315. durasseq; in Polonia & Silesia in tertium annum: adeò ut parentes à propriis filiis, reliqui à cadaveribus & immundis cibis non abstinuerint. Eundem annum Ditericus Engelhusius notavit extrema dictione hujus versus: Vt lateat nullum tempus famis: ecce CVCVLLVM. Inscriptio monasterij Budissinensis sic habet: Anno Domini M.CCC XVI. incepit tempus magnæ caristiæ per mundum. Famem, ut fit, pestilitas consecuta est magna per totum orbem terrarum: quæ in hac vicinia multos pagos colonis vacuos reddidit, Præcessit eodem anno Nissi inundatio; quæ Gorlicij Spiritus Sancti nosocomium perrupit; pontem urbis & multos alios convulsos abripuit: moletrinis omnib. & ædificiis flumini propinquis multum nocuit: in plateam usq; Nissensem pertigit. *Annales Gorlicenses sub An.* 1316. In Annalibus vernacula lingua scriptis ea de re ita legitur. Anno 1316. **Ergoß sich die Neysse vberall sehr dermassen/ Darauff folgete in diesem Jahre vberauß grosse Thewrung / aus welcher eine grosse Pestilentz entstanden / Hat beydes Sterben vnd Thewrung biß ins dritte Jahr gewehret / durch die gantze Welt.**

V. Anno CHRISTI 1589. Mense Augusto in Italia, & potissimùm in Marca Tarvasina, tanta cœlestium aquarum vis decidit: quanta retroactis nostra memoria annis nunquam Romæ quoq; Tiberis tanta exundabat aquarum copia: ut cùm intra alvei sui ripas contineri non posset: bis expatiatus tam longè lateq; Vrbem inundaverit: ut scaphis, cymbisq; per multas plateas navigaretur. Imbres autem illi continui incredibile damnum multis Italiæ locis intulerunt; ita ut necesse fuerit, sementi prima & secunda corrupta, tertiò & quartò agros denuò seminari. Tandem accedentibus priori malo noxiis ventis, & nebulis densis, ijsque lethalibus, tota penè messis periit. Quam calamitatem magna subsequentium annorum miseria, fames, annonæq; caritas est subsecuta. *Mercurius GalloBelgicus lib. 2. pag. 163.*

VI. Anno 1480 **war allenthalben groß Gewässer / der Rhein / die Tyber / der Padus / die Donaw theten grossen Schaden / erseufften Menschen vnd Viehe / vnd folgete aus dem Gestancke ein groß Sterben.** *Georg. Nigrinus lib. 6. Inquisit. Pontif. cap. 45. pag. 590.*

Exempla de Fatalibus.

1. Incendia Vrbium.

I. Romæ post inundationem Tyberis ingens secutum est incendium, Anno V. C. 552.

II. Post inundationem Albis, quæ fuit Anno 1435. Misena sequenti anno magna ex parte crematur, 14. Cal. Iunij. Reliquiæ cremantur 8. Cal. Iulij.

III. Rursus Anno 1445. post inundationem Albis, biennio pòst, Misena conflagrat cum omnibus templis, 6. Cal. Iulij.

IIII. Athesis fluvius in tantum crevit; ut Veronenses muri ex parte aliqua subruerent. Post duos menses eadem urbs magna ex parte incendio cremata est. *Paul. Diacon. lib. 18.*

V. Anno 1537. die 21. Maij exundat Gorlicij Nissus: & officinam fulloniam & eam, in qua ad cotem aquariam arma acuuntur, in moletrina Cõsulis evertit, vaccis & equis plurimis submersis. Postea 6. Novemb. noctu incendium ante portam Nissensem vastat totam Hoteranam plateam, duabus domibus exceptis: duravit incendium usq; ad diluculum: & in cellis atq; conclavibus domorum suffocantur homines octo. *Annales Gorlicenses sub Anno* 1537.

VI. Anno mundi 2440. diluvium in Thessalia fuit, non solùm ex imbribus, sed quòd obturatis montibus casu flumina impleverunt: & subsecuto terræmotu, apertis ostiis montium, aquæ in alueos regressæ sunt. Incendium in Græcia sub Phaëtonte Rege factum, post terræmotum Thessaliæ. *Funccius sub A. M.* 2440.

VII. Tiberis exundatio, & incendium Romam vastarunt. *Idem sub An. mundi 3724. ab V. C. anno* 512.

2. Mutatio Dominorum.

I. Post inundationem Albis, quæ fuit Anno 1537. biennio pòst Duce Georgio & Friderico eodem mense mortuis, imperium illarum terrarum ad fratrem ejus Henricum translatum est.

II. Anno 1573. in Voitlandia & Misnia stupendæ eluviones fuerunt. In ipsa urbe Misena d. 13. Aug. torrens Trebisa in tantum intumuit: ut vi fluminis cadavera in cœmiterio ex terra eruta jacerent nuda. Sequenti anno 1574. mutatur status Scholæ VVitebergensis, veteribus Professoribus abductis in carcerem; novis in eorum locum succedentibus.

III. Inter alia prodigia, quæ mortem Iulij Cæsaris antecesserunt, recitatur & exundatio Padi.

Proluit insano contorquens vortice silvas
Fluviorum rex Eridanus: camposq; per omnes
Cum stabulis armenta tulit. Virgil.

IIII. Mortem Nicolai III. Pontificis præcessit inundatio Tyberis: quæ tanta fuit; ut aram in fano Mariæ rotundæ quatuor calceos supergrederetur; quod statim aliqui præsagium esse Pontificis paulò pòst morituri existimarunt. Factum id est Anno CHRISTI 1281.

3. Bella.

De aquarum inundationibus atq; effluxibus, nota est vox sacrarum literarum, Apocal. 17. vers. 15. *Aquæ multæ, populi multi. Nec effusas unquam impunè intumuisse aquas, aut frustrà ventos, insolentiore tumultu increpitasse, suis nullæ non gentes experimentis, moxq; insecutis cladib. didicerunt, etiam nostra, imò recentissima memoria, incursionib. peregrinorũ exercituum, direptionibus, incendiis, cæde vastatis omnibus.* Exempla sunt in conspectu. *Peucer. de Divinat. pag. 354. b.*

I. Anno 1449. post inusitatam Pegnessi amnis exundationem, qui castrum Noricum interluit, cepit bellum inter Albertum Marchionem Brandeburgensem, cognomento Achillem Germanicum, & civitatem Noribergam.

II. A fine hujus belli, exactis annis quinquaginta, cùm iterum insolitùm intumuisset Pegnesus: pugnatũ est à Noricis, cum Casimiro Marchione Brandeburgẽse.

III. Tandem & ab hoc bello, elapsis annis quinquaginta, cùm tertiò sese effudisset Pegnesus; bellum secutum est inter Noricos & Albertum Casimiri filium. *Idem pag. 429.*

IIII. Exundationes illas magnas in Thuringia & alibi, anni 1524 secuta est seditio rusticana.

V. Anno 1529. exundationes fluminum multis in locis magna damna dederunt. Paulò pòst Solymannus Turcorum Tyrannus Viennam obsidione cinxit.

VI. Anno 1552. 13. Ianuar. Rhenus & alij fluvij adeò intumuerunt: ut multi pagi, domus, & pontes aliquot lapidei, ut ad Marpurgum, VVeilpurgum, Fronhausum, eversi sint, cum interitu pecorum & hominum. Secuta est conspiratio contra Carolum V.

VII. Anno 1569. in orientali Phrysia stupendæ exundationes præcesserunt Albani tyrannidem.

VIII. Anno V.C. 357. ante N.C. 395. Lacus in Albano nemore sine ullis cœlestibus aquis, causavè alia, quæ rem miraculo eximeret, in altitudinem insolitam crevit. Tarquinenses novi hostes facti, Romanorum agros depopulabantur.

IX. Anno V.C. 561. aquæ ingentes fuerunt; unde & Tyberis loca urbis plana inundavit. Minutius à Liguribus in extremum periculi adductus, vix Numidarum industria liberatus est. Antiochus Hannibale sollicitante bellum contra Romanos suscepit.

X. Anno V.C. 617. ante N.C. 135. M. Aemylio, C. Hostilio Mâcino Coss. Lacus Fucinus per millia passuum quinq; quoquo versum inundavit. Consul Mancinus devinctus, & Numantinis deditus est. *Iulius Obseq. in lib. de prodigiis.*

XI. Anno 1432. in profesto Mariæ Magdalenæ, vel si mavis ipso die Braxedis virginis, hoc est, 21. Quintil. quę erat feria secunda, Nissus auctus pluvia lenta & jugi, quæ proximo die Dominico, hoc est, 20. Quintil. ab hora undecima totum diem & noctem sequentem duraverat, in tantam horâ decima octava excrevit altitudinem: quantam non viderat ulla ætas: adeò ut Gorlicij penè irreparabile damnum daret: Nissi pontem rumperet, eiq; vicinum Spiritus Sancti nosocomium, aggerem fluminis, moletrinas duas, unam quatuor rotarum; alteram in Clephisvvalde, è regione aurifodinæ: & domos privatas flumini proximas, aliaq; ædificia quàm plurima funditus dirueret: horrea ad flumen sita cum bladis & fœno, patibulum & sacella quædam cum balneis Nissensibus & dimidia parte plateæ Hoteranæ subverteret, & uno secum impetu abriperet: deniq; habitantibus ad ripam civibus plurimùm incommodaret. Irrupit autem & intra mœnia eò usq;: ut ad tertiam in platea Nissensi domũ, quam tunc Gutmannus quidam incolebat, pertingeret. Submersi sunt multi mortales: quosdam utriusq; sexus, qui maturè domibus suis egredi neglexissent, occupatis jam unda foribus, piscatores per tecta domorum extractos cymbis impositos servârunt. Sequenti anno 1433. Hussitæ rursum in has nostras terras faciunt impressiones: & latrociniis, rapinis & cædibus passim grassantur. Fuit & magna caritas annonæ eodem anno. *Annales Gorlicenses.*

XII. Ante prælium Otthonis cum Vitellio, inter alia prodigia etiam Tiberis exundavit: quam exundationem pleriq; in ostentum infelix rapuerunt: eo quidem factum tempore; quo maximè turgent fluvij: sed nunquam ita excreverat: neque ulla unquam eluvione tantum damni dederat. *Plutarchus in Ottone, pag. 927.*

XIII. Anno 1552. waren hin vnd wider grosse Fluthen / sonderlich in Hessen thet die Löhne viel Schadens / zubrach viel Brücken / auch die zu Marpurg vnd Weilburg / Darauff folget der Fürsten Verbündniß vnd Krieg wider den Käyser. *Georgius Nigrinus in Inquis. Pontif. lib. 7. cap. 4. pag. 668.*

CCCIX.

1. *PArelia nunquam conſpiciuntur impunè.*

Plures Soles ferè viſos conſtat, cùm nova eſſent fœdera conſuta: aut ſtructæ adornatæq́; conſpirationes, vel ad rapienda imperia, vel eos, qui præſiderent, de faſtigio deijciendos: aut omnino, niſi aliqui res novas molirentur, à quibus impenderent innovationes, turbatinesvé etiam in religione. Velut indices hi occultorum conſiliorum, atq́; in perniciem regnorum clàm conciliatarum ſocietatum, in cœlo eminent, nitentq́; obvij omnibus. Vtq; εἴδωλα illa, quantumvis expreſſam Solis referant faciem, fulgeantq́; Solis inſtar, clarè nitideque adeò, ut ſuo illum ſplendore nonnunquam obfuſcent, durentque, quantumvis diu, tamen diſſipantur tandem, & diſpereunt: ita ferè conjunctiones, confœderationesq́;, opprimendorum eorum cauſa, qui rerum potiuntur, initæ, in nervum erumpunt ac diſſiliunt: ipſisque exitio ſunt autoribus: quantumvis arctis devinciantur ac muniantur vinculis, feliciterq́; principia procedant. Vincit nativus ſplendor: εἴδωλα aſciticiis picta coloribus pereunt. *Peucerus de Divinat. pag. 353. b. Iohannes Garcæus in Meteorologia pag. 472. b.*

Exempla pareliorum, & eorum quæ conſecuta ſunt, vide apud eundem Peucerum in lib. de Divinat. pag. 354. Et apud Garcæum in Meteorologia à pag. 476. uſq́; ad pag. 481. Et Petr. Gregor. Toloſ. lib. 21. de Rep. cap. 7. pag. 1320. usq́; ad pag. 1324.

2. *Quicquid non fit usitatè, etiamsi naturales causas habeat, aliquid significat.* Hemmingius in Syntagmate, pag. 72.

Quicquid in cœlo insolitæ formæ apparet: haud dubiè existimatur portendere ingẽtem cladem & casum: sed Cometæ semper atrocia & tristia. Camerar. in lib. de Ostentis.

Quicquid in cœlo, terra, mari fit, non solito, neq; usurpato more: divinitus pro signo proponitur quarundam singularium consecutionum. Idem lib. 1. pag. 292.

Queadmodũ, ut Græci ajunt, *nemo comatulus est, qui molliculus non sit: ita profectò de sidere liceat loqui:* οὔτις κομήτης, ὅστις οὐ κακὸν φέρει. Idem pag. 301.

Hoc volo sermone isto accipi: divinam quandam vim esse universa administrantem, regentem, informantem, efficientem. Quæ, quamdiu nobis noto & consueto ordine progrediuntur, esse placida & tranquilla omnia: sin quid, ut ita loquar, titubet, aut exorbitet: instare casum rerum quempiam pro illius novitatis natura, in quamcunq; partem. Idem lib. 2. pag. 315.

Sentiamus, nihil esse, quod præter consuetum solitumq; modum in mundo existat: quin aliquem item portendat insolitum, singularemq; casum. Idem pag. 318.

Cometas, quotiescunq; exardescunt, mutationes aliquas, clades, aut calamitates portendere, certum est omnium temporum annotatis & documentis. Peucer. de Divin. pag. 13. b.

Non mortes tantùm infligere, atq; exitia, pestiferis aëre infecto consertoq; halitibus, æstusq; commovere, ac procellas, & terræ motus, torrefacto aëre, corporibus ceu ustulatis, & humore epoto, atq; in fumum soluto: sed bella seditionesq; concitare, omneq; violentum, sævum, exitiale, mortiferum, cruentum, incertum, varium, mobile, inferre, quotiescunq; enituerint, consensu gentium certum est. Idem pag. 356. b.

Si historiæ recentes & antiquæ evoluẽtur: incendia Cometarum nunquã sine terrore ingẽti illuxisse, nunquam sine calamitatibus deflagrasse, apparebit. Idem pag. 357. b.

Nunquam crinita sidera emicuerunt sine maximis significationibus. Ioh. Garcæus in Meteorol. pag. 22.

Exempla conspectorum Cometarum vide apud Camerar. de ostentis lib. 2. pag. 345. cum sequentibus. Vide & Peucerum de Divinat. pag. 358. 359. Item Garcæum in Meteorologia à pag. 34. usq; ad pag. 50. Item pag. 24. & 25. Et Petr. Gregor. Tolos. lib. 21. de Rep. cap. 6. à pag. 1310. usq; ad 1319.

3. *Tremores concussæ terræ magna bella semper perniciosasq; seditiones denunciasse, historiæ tradũt.* Peucer. de Divinat. pag. 355.

Terræmotus semper magnas calamitates denunciant: sicut Plinius testatur, cùm inquit: Nunquam urbs Roma tremuit: ut non futuri eventus alicujus id prænuncium esset. *Garcæus in Meteorol. pag. 392.*

Exempla Terræmotuum vide apud eundem Garcæum pag. eadem. Item longum eorundem catalogum à pag. 411. usq; ad pag. 434. Iulij item Obsequentis librum de prodigiis.

CCCX.

MAgnas Regum ac Principum res sæpe numinibus ac cœlo teste præsagiri certum est. Francisc. Patrit. lib. 9. de regno, tit. 9. pag. 591.

Nonnunquam etiam maxima bella sideribus portenduntur: vel horrendo aliquo cœli signo. Idem ibid.

Sæpe etiam futuri Principum mores divinitus portenduntur. Idem pag. 593.

Præscij etiam Reges & Imperatores divinitus nonnunquã fiunt: quo loci quove letho perituri sunt. Idem pag. 594.

Constat regios ortus atq; obitus, & regia consilia, regiasq; electiones DEUM semper præsidem habere. Idem ibid.

Magnas vel toti genti vel civitati calamitates venturas plerunq; præcedunt aliqua extraordinaria signa vel portenta. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 212.

EXEMPLA.

I. Trallibus in templo victorię subitò enatam palmam sub Cæsaris statua ante Pharsalicam pugnam, multi scriptores testantur: quæ quidem futuræ victoriæ manifestum indicium dedit.

II. Sic etiam Octavio primùm post Cæsaris mortem Romam intrante, ut hæreditatem adiret, stella cum sole tota die visa indicavit, illum felicissimum Imperatorem fore.

III. Cùm Philippus Macedo Græciam invasit; cœlum sanguinea specie apparuit: quo nihil mortalibus terribilius unquam visum fuit.

IIII. Terrificum quoq; sidus emicuit, antequam Pompejus & Cæsar in Pharsalicam aciem concurrerent.

V. Cyro antiquiori inter quietem visus est Sol ante pedes esse: verùm ipse ter frustrà conatus est manibus appetere; deinde cùm se converteret: Sol elapsus abijt. Hoc somnium cùm ad magos relatum esset: responderunt, triginta annos Cyrum regnaturum; sicq; per triplicem appetitionem portendi. Quod ita contigit. Nam ad septuaginta annos pervenit; cùm quadraginta natus regnare cœpisset.

VI. Dejotarus Rex propositum quoddam ac constitutum iter ingressus, redijt, admonitus averso aquilæ volatu: & conclave illud, ubi mansurus erat, proxima nocte corruit.

VII. Etrusci aruspices consulti, an prælium in Persas incundum esset, responderunt ex Tarquinianis libris in titulo de rebus divinis relatum esse: quòd face in cœlo visa committi prælium vel simile quicquam non oporteret. Sed cùm eis minùs fides adhiberetur; infeliciter pugnatum est: & Imperator Iulianus lethali vulnere transfixus perijt: ut Ammianus Marcellinus scribit.

VIII. Cicero Cælium scripsisse ait, Hannibalem, cùm columnam auream, quæ esset in foro Iunonis Laciniæ, auferre vellet, dubitaretq;, utrum ea solida esset, an extrinsecus inaurata, perterebravisse: cumq; solidam invenisset; statuissetq; tollere: ei secundùm quietem visam Iunonem prædicere: ne id faceret; minariq;, si id fecisset: se curaturam, ut eum quoq; oculum, quo bene videret, amitteret: idq; ab homine acuto non esse neglectum. Itaq; ex eo auro, quòd exterebratum esset, buculam curasse faciendam; & eam in summo columnæ collocasse.

IX. Imperium Octavij nonne ex insomnio prædictum est? Comitabatur Cicero Cæsarem in Capitolium proficiscentem: & pristinæ noctis somnium comitibus fortè narrabat: puerum facie liberali demissum cœlo aurea catena, ad fores Capitolij constitisse: eiq; Iovem flagellum tradidisse: deinde repentè viso Octavio: quem ignotum adhuc plerisq; avunculus Cæsar ad sacrificium acciverat, affirmavit ipsum esse: cujus imago ei inter quietem observata fuerat. Hæc visio post obitum Cæsaris recitata à Cicerone Senatui populoq; Romano, effecit; ut Octavius ante tempus Consul designaretur. Sed cùm cerneret deinde Cicero Octavij mentem à Republica alienam, imperioq; intentam: & proinde Antonio adhæsisse: exclamavit in Senatu; Rempublicam à se delusam: qui illum ex insomnio Iunonium puerum dixerat: & ad Octavium scripsit cum magna loquendi libertate elegantem epistolam, cujus initium est; Si per tuas legiones mihi licitum fuisset venire in Senatum.

X. Phalaridis Tyranni mater, cùm in ventre eum gestaret, visa est secundùm quietem videre Mercurium patera, quam dextra teneret, sanguinem fundere: qui statim fervesceret, adeò: ut tota domus sanguine redundaret. Quod quidem somnium diram Phalaridis immanitatem ostendit.

XI. Agrippinæ Neronis matri consulenti, imperaturus ne esset filius? responderunt Chaldæi; fore, ut imperaret: sed matrem occideret: quibus illa, Occidat, inquit, dum imperet.

XII. Scriptum est etiam in veteribus Romanorum historijs: Tarquinio Prisco regnante, masculini sexus genitale ex igne emicuisse subitò: & cùm illic sederet Ocrisia, una ex ancillis Tanaquilis Reginæ, forma conspicua; se tactam exclamans, repentè gravida apparuit. Ita Servius Tullius natus est; qui regno deinde successit. Sed cùm in cunis cubaret; confestim ei caput exarsit: quo viso, Tanaquil, quæ futurorum præscia habebatur, exclamavit, puerum esse alendum: ut qui ex ejusmodi ostentis magnus admodum futurus portenderetur. Creditumq; , illum Laris familiaris filium esse. Proinde Compitalia, & ludi Laribus primùm instituti sunt.

XIII. A Chaldæis Alexander monitus est imminere ei fatum: si ad Babylonem accederet. Et cùm monita sprevisset: & jam penè in urbem accessisset: vidit complures corvos in aëre acerrimè colluctantes: quorum aliqui ante ejus pedes prolapsi ceciderunt; ipse tamen nihilominus nimia quadam fiducia fretus & omen & præsagiū contempsit. Et intra paucos enectus dies periit.

XIIII. Et Cæsari Spurina vates prædixit, Idus Martias ei fatales esse. Et cùm jam adventassent; Cæsar per jocum ad illum ait: Ecquid scis, Idus Martias jam venisse? tum ille: Ecquid scis, illas nondum præterijsse?

XV. Iulianum quoq; Cæsarem Hetrusci vates monuerunt: ut Phrygiæ locum caveret: si sibi suisq; cruentam mortem evitare vellet. Fato quisq; suo functus est: cùm minùs peritorum monitis fidem habuerit. *Francisc. Patrit. locis suprà allegatis.*

XVI. ***Quoties ingentes sunt eventuræ calamitates vel civitati vel nationi: solent signis prænunciari.*** Etenim Chijs ante cladem illam, qua ab Histiæo vincebantur & evertebantur, ingentia signa contigerunt. Vnum, quòd ex choro centum juvenum, quos miserant Delphos, duo omnino rediêre: nonaginta octo pestilentia absumptis. Alterum, quòd sub idem tempus, paulò ante navalem pugnam, tectum supra pueros literas discentes corruit: ita ut ex centum viginti pueris unus omnino evaserit. Hæc eis signa Deus præmonstravit. *Herodot. lib. 6. pag. 163.*

CCCXI.

PVblica, quando incipiũt fieri privata, degenerãt. Plerunq; ita fit cum rebus salutaribus, quæ olim fuerunt aliis quoq; communes: ut ubi earum usus es-

se communis amplius non permittitur: sed iis, qui prius illis usi sunt salutariter, interdicitur: eæ ipsæ plerumq; evanescant: & nullũ amplius usum præbeant.

EXEMPLA.

I. Retulit nobis nuper quidam: nonnullas thermas salutares Germaniæ, quas & nominavit, dum non omnibus volentibus uti, gratis, sed exacto precio permitterentur, planè exaruisse: sublato autem illo iniquo vectigali, vel pensione, concessoq; libero usu omnibus, valetudinis curandæ gratia advenientibus: rursus ex fontibus, uti antea, copiosè manare cepisse.

II. Eadem olim quoq; accidisse scribit Athenæus, in Palude quadam, Alexandri Pyrrhi Regis temporibus. Nam fabas Aegyptias per biennium fructum ibi feraciter admodum protulisse, & crevisse. Alexandro postea custodiam statuente: neque carpere solùm eos, qui cupiebant, prohibente: sed ad lacum etiam accedere: paludem illam exiccatam esse: nec fructum postea ampliùs tulisse: quamvis aquam locus habuerit.

III. Res huic simillima fuit (pergit Athenæus) & ea, quæ in Edapso accidit. Ibi enim, differens ab alijs aquis, aqua quædam frigida, ex fonticulo scatens, apparuit, non procul à mari: quam ægri bibentes plurimùm juvabantur. Qua re efficiebatur: ut multi ex longinquis regionibus illuc ad bibendum accederent. Cùm verò Duces Antigoni Regis hanc parciùs dispensare cepissent: aliam multùm differentem bibentibus dari jussерunt; quo statim fonticulus exaruit.

IIII. In Troade etiam licebat volentibus Tragasæum salem ante id tempus capere. Cùm autem Lysimachus tributum imposuisset: continuò evanuit. Cumq; postea locum ob admirationem immunem iterum reliquisset: sal iterum crevit.

V. Vt autem ad recentiora exempla redeamus: non dissimile recenset Iacobus Maierus in Annalibus Flandriæ: quod Slusæ, Anno 1441. accidit. Conchæ hoc anno, inquit (**Muschelen** vulgò) apud Slusam, postquam earum collectioni impositum esset quoddam genus vectigalis, non comparuerunt: sed cessaverunt affluere: quæ res loco certi miraculi habita. Nam postquam sublatum est tributum: rursus advenerunt. Pauperrimi ijs vescuntur loco piscium.

VI. Verùm ne exempla tam longè petamus: si non tutius esset externa, quàm domestica, teste Cicerone, referre: possem indicare locum: & ea referre: quæ pluscu-los ante annos ibi acciderunt. Cùm enim acida aqua, admodum salutaris, illo in loco ex fonte perenni scaturiens, à multis ægris & sanis expeteretur: & is, qui scaturigines in suo fundo haberet, spe lucri adductus, eas obseraret: certoq; precio constituto indigentibus impertiri nollet: mox fons ille acidus, alioquin perenni aqua ebulliens, exaruit: & ita locus aquæ vacuus mansit: donec remotis impedimentis gratis rursus expetentibus præberetur: & omnibus accedentibus liber accessus ususq; concederetur.

VII. Huc pertinet quod Petrus Quinqueranus de Manni refert. Cùm, inquit, Neapolitani Reges locum marina roratione solennem muro clausissent: ne aditus ad

colligendam eam pateret inopibus: nisi penso vectigali; inhibitus est statim mane descensus: reserata sunt claustra: tum verò Manna fluxit, tempore suo. Occlusus iterum fuit locus, atq; tertiò; atq; vicissim apertus: in summa, nulla unquam Manna in occlusum defluxit: in reseratum larga. *Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. succisiv. cap. 69. pag.* 401. 402. 403.

CCCXII.

QVando Deus puniturus est sceleratos: eripit eis mentem & consilium: & tradit eos in reprobum sensum: hoc est: sinit eos errare in consiliis: & ruere in exitium suum & aliorum.

Quando impendent fatales pœnæ: homines abjecti à Deo singularibus furoribus attrahũt sibi exitia. Philip. lib. 3. Chron.

Deus non priùs punit: quàm sceleratorum mentibus errorem inijciat. Strigel. in orat. de Ieremia.

In pœnis furor est summa pœna: & auget calamitates. Idem ibid. Peucer. in lect. Chron. die 4. Novemb. Anno 1570.

Homines furiosi nec bonam conscientiam habẽt: nec moderata consilia. Ideo furenter suas in clades ruunt: sibi quas noxiis consiliis accersiverunt. Idem. 1. Samuel. 20.

Es ist Gottes art also/wenn er die Leute vmb jrer Hoffart willen stürtzen wil/so macht er sie erstlich zu Narren/vnd blendet sie. Darnach wenn sie geblendet sind/sind sie bald geschendet/das sie sich in jhrer Klugheit müssen beschmeissen. Solches heist die Weisen zerstrewen/in jres Hertzen Sinn/

Denn

Denn er führet sie mit jhrer eigen Weißheit in das Verderben/das sie jre Anschläge auff das genawest vñ beste machen. Wenn sie es denn auffs beste beschlossen haben/ vnd sagen/ So vnd so wollen wirs angreiffen/ so spottet vnser HErr Gott jhr/Wolan/ spricht er/ gut also/ jr seid auff der rechten Bahn/nur flugs her. In dem Stoltz lest er sie hienan gehen/ Aber plumbs liegen sie da auff einem hauffen. Also stösset er sie/ vnd fellet sie in jhrem stoltzen Sinn. *Luther. in festo Visitat. Mariæ, pag. 56.*

Ante fatales imperiorum mutationes præcedunt ferè in animis Principum amentiæ & cupiditatum immodicarum implacabiles furiæ: quibus impelluntur autores: ut moveant vel irritent non necessaria bella. Suntq; errores consiliorum, & furores stolidarum cupiditatum simul primæ & proximæ peccatorum in magnis Principibus pœnæ, & causæ ruinæ atq; interitus. Cœcitas enim aberrantia parit consilia turbata ratiocinatione. Cupiditates feruntur extra metas: nec parcũt conjunctißimis etiã. Ex his bella, vel domestica, vel, post præconsumptas domi vires, externa: quibus implicitos opprimunt aut clades insignes: aut ruinæ perpetuæ. In Chron. Philip. lib. 5. pag. 544.

Primus gradus pœnarum, quas impij merentur, est amißio lucis in mente: quæ parit infinitas dubitationes & errores: quibus fascinati non solùm ludunt fingendis cultibus & opinionibus de Deo: sed etiam

in gubernatione vitæ, & in deliberationib. cùm politicis, tum œconomicis horribiliter hallucinantur. Strigel. in orat. de studio Theolog. habita Ienæ, 9. Martij, An. 1552.

Impendentibus pœnis crescit furor impiorum. Idem 2. Paral. 24.

Plerunq; homines singulari petulantia fatales pœnas attrahunt. Philip. lib. 2. Chron. pag. 129.

Plerunq; fit, ut homines, eorum appropinquantibus malis, prudentiam inprimis & salubriora consilia, quorum ope imminentes calamitates vitare potuissent, amittere & negligere soleant, efficiantq;, quod miserrimum est, ut quod accidit, etiam meritò accidisse videatur, & casus in culpam transeat. Præsagium autem Principum ruinæ (ut Cominæus prudenter monet) *nullum est certius: quàm ubi Deus mentem illis ita imminuit: ut sapientum consiliis repudiatis, provehant homines novos, stolidos, vecordes & assentatores: qui omnia ad ipsorum gratiam faciant & loquantur. Nam simul atq; hæc eveniunt Principi: ipsi à Deo ruinam & perniciem imminere certò statuere possumus.* Philippus Camerar. in Oper. succisivis, Centur. 1. cap. 56. pag. 249.

Cùm fatales pœnæ & calamitates impendent: non audiunt homines recta monentes: non locum dant salutaribus consiliis: sed plerunque illorum

obsequuntur affectibus: qui suadent deteriora. *Peucerus in lect. Chron. die 4. Novemb. Anno 1570.*

Quando impendent ruinæ regnorum & Rerumpublicarum: talia consilia agitantur: quæ cedunt in communem perniciem. *Fata urgent homines, & rursum urgentur ab illis,* dixit quidam Poëta non malus hujus ætatis. *Strig. in Chron. part. 2. pag. 211.*

Regulare est illud, quòd DEUS, quandocunque impios trahit ad pœnas, primùm auffert eis mentem. Quod Germani hoc ferè proverbio efferunt: Quem DEUS excœcaturus est: huic primùm oculos claudit. *Bucholcer. in Chronolog. pag. 174.*

Homerus:

Hunc Deus, ut pereat, privabit lumine mentis.

Versus qui citantur in oratione Lycurgi contra Leocratem:

Iratus ad pœnam Deus si quos trahit:
Aufferre mentem talibus primùm solet:
Caliginemque offundit: ut ruant suas
Furenter in clades: sibi quas noxiis
Accersierunt ultrò consiliis mali.

Lucanus lib. 9:

Hoc placet, ô Superi, cùm vobis vertere cuncta
Propositum, nostris erroribus addere crimen:
Cladibus irruimus, nocituraque poscimus arma.

Mardonij Persæ dictum, apud Antaginum Thebanum cœnantis: ὅτι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ: ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ: οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδείς. Quod decretum est à Deo, ab hominibus non potest averti: neque rectè consulentibus quisquam vult obtemperare. *Herodot. de expeditione Xerxis in Græciam, in Calliope.*

EXEM-

EXEMPLA.

I. Crœsus non audit salutares monitus Lydi cujusdam: qui ne irritaret Persas, suadebat: sed fatali impetu fertur; & se & regnum Lydorum evertit.

II. Xerxi dissuadebat expeditionem in Greciam prolixa oratione Artabanus: sed frustrà. Nam Xerxes fisus suis viribus, expeditionem illam suscipit. *Vide Herodot. lib. 7.*

III. Crœsus dissuadet Cyro bellum contra Massagetas, tanquam non necessarium, proposita illi hac memorabili sententia: Humanarum rerum circulum esse: qui eosdem diu felices esse non sinat. Sed nihil impetrat: proponit ipsi suam calamitatem; in quam, cùm simili de causa bellum suscepisset, incidisset. *Vide Herodot. lib. 1. circa finem.*

IIII. DEVS Pharaonem indurat: eiq; mentem eripit: ut non considerans decem horrendas plagas, tamen singulari cœcitate & amentia, denuò persequi Israëlitas instituat; & cum toto exercitu in medium mare & præsens exitium præceps ruat.

V. Apud Herodot. in Clio Astyages Harpago, cui carnes proprij filij in cœna apposuerat, exercitum contra Cyrum commendat: per quem punitur.

VI. De Nabochodonosore ait textus apud Daniel cap. 4: **Vnd das Menschlich Hertz sol von jm genommen/ vnd ein Viehisch Hertz jm gegeben werden.** Ibi Lutherus ad marginem: **Weißheit muß am ersten weg genommen werden/ wenn ein Herr fallen sol.**

VII. Israëlitæ ter defecerunt à Regibus Babylonicis, à Phulassare semel, à Salmanassare bis. Phulassar abduxerat totam tribum Nephthalin. Ipsi tamen non terrentur: sed rursus deficiunt; donec à Salmanassare universæ tribus decem in captivitatem Babylonicam abducuntur, deleta Samaria. *Vide 2. Reg. 15. & 17.*

VIII. Cùm obsessa Ierosolyma à Nabuchodonosore, excidium & urbi & templo imminerent: Rex & cives obstinati noluerunt audire conciones Prophetæ Ieremiæ suadentis deditionem. Eadem facta sunt in ultimo excidio urbis Ierosolymæ.

IX. Vrgentibus fatis Rempub. Romanam, cùm exortum esset bellum civile inter Iulium Cæsarem & Pompejum: quo mutata est forma Reipub. in Monarchiam: frustrà à Cicerone & alijs moderatioribus, periculum intelligentibus, pacis æquæ conditiones proponebantur. *Vide Plutarch.*

X. Ahitophelis consilium, de obruendo Davide noctu, datum Absaloni, erat optimum: & si successisset, ut consuluerat Ahitophel: haud dubiè oppressus fuisset. Sed impeditur hoc consilium: & excœcatur Absalon divinitus; ut pœnas daret impiorum conatuum; quibus patrem à regno expulerat.

XI. Cùm Alexander cum exercitu in Asiam transiret contra Persas: Memno Rhodius unus ex Ducibus Persicis suasit, ne dimicaretur: sed ut agri vastarentur: atq; ita hostes privarentur commeatu: ne progredi possent: simul ut bellum à Persis totis viribus in Macedoniam transferretur. Hoc consilium fuisset optimum: sed fatale erat excindi Persicum regnum. Ideo Darius non obtemperabat: sed præferebat cæterorum Ducum consilium; qui suadebant, ut dimicaretur. *Diodor. lib. 17. Biblioth.*

XII. DEVS cùm Amasiæ impietatem & in virum DEI contumeliam puniret:

immiſit menti ejus δυσβουλίαν & amentiam: ut Ioram Regem Iſraël bello non neceſſario petulanter laceſſeret & provocaret: in quo tandem capitur. *Bucholc. in Chronolog. pag. 384.*

CCCXIII.

Violata & aperta ſepulchra ſecuta eſt fortunæ mutatio in magnis Principibus.

Placet ſepulchra mortuorum non violari: ſed ea veluti ſancta DEOq; ſacrata venerari: quod Romano ac Pontificio jure multis legibus ſancitum eſſe videmus. Solon quoq; inter præclaras leges ſuas etiam ſtatuit: ne quis in defunctos maledicere auderet: pium namq; eſſe dicebat: ſanctos eos putare: qui è vita diſceſſerunt: & eorum urnas violare inexpiabilis religionis arbitrabatur. *Franciſc. Patrit. lib. 5. de Repub. tit. 10. pag. 253.*

Nonnulli apud veteres ſepulchra ſua tanti fecerunt: ut ne inferri etiam poſteros permitterent. Hinc eſt illud Horatij:

Mille pedes in fronte trecentos Cippus in agrum
Hi dabat hæredes monumentum ne ſequerentur.

Extant etiam temporibus noſtris vetuſtiſſimi lapides, qui hoc teſtantur. Nam poſt nomina ac titulos ſepulcrorum ejuſmodi notæ inveniuntur: H. M. H. N. S. Quæ quidem ſignificant: Hoc monumentum hæredes ne ſequantur. *Idem pag. 254.*

EXEMPLA.

I. Cambyſes Saim urbem ingreſſus refodit cadaver Regis Amaſis: quod mulctatum verberibus cremari juſſit. Expeditiones, quæ ſecutæ ſunt, infeliciter ſucceſſerunt contra Aethiopes, Macromos & Ammonios. *Herodot. lib. 3.*

II. David Rex curat exhumari oſſa Saulis & Ionathæ. Non multò pòſt ruit in adulterium: quo perpetrato, omnia in eo facta ſunt languidiora.

III. Auguſtus Cæſar curavit ſibi aperiri ſepulchrum Alexandri Magni Alexan-

driæ; & attrivit apicem nasi. Severus Imperator etiam aperuit: sed vetuit, nedeinceps aperiretur.

IIII. Alexander Magnus ingressus est sepulchrum Cyri: & legit inscriptionem: curavit eam sibi explicari. Dicitur autem hæc fuisse: QVISQVIS ADES MORTALIVM, AVT VNDECVNQVE VENIS: VENTVRVM ENIM TE SCIO: CYRVS EGO SVM, QVI REGNVM PERSICVM CONSTITVI: NE IGITVR MIHI INVIDEAS TANTILLVM TELLVRIS: QVO CORPVS MEVM TEGITVR: NOLI ME IRRIDERE. Hæc facta sunt non multò ante obitum Alexandri. Franciscus Patritius hoc Alexandri factum ita narrat: Alexander Macedo Darij victoria potitus cùm in Persas venisset; Polymachum Pellæum virum nobilem, quòd Cyri sepulchrum demolitus esset, necari jussit: motus præcipuè epigrammate jam dicto, Græcis literis inscripto. Hæc verba Alexandri mentem commoverunt: ut instabilitatem fortunæ cognosceret: & manes defuncti Regis ultione violati sepulchri impio sanguine parentaret. *Lib. 5. de Repub. tit.* 10. *pag.* 253.

V. De Carolo V. Imperatore affirmant: quòd Spiræ ingressus sit in criptam: in qua asservantur cadavera Imperatorum aliquot: inter quæ Rudolphi ejus: qui primus in hanc familiam decus & dignitatem intulit. Inde reversus obstupuisse dicitur, & mandasse; ne cuiquam unquam deinceps illa sepulcra aperirentur. *Peucer. in lect. Chron. d. 9. Febr. An.* 1572.

VI. Xerxes Darij filius, effosso vetusto Beli monumento, vitream urnam reperit, ubi jacebat in oleo mortuus: non tamen plena fuit urna: vacuumq; à summis labris ferè palmæ spacium habuit. Adjacebat urnæ columna exigua; in qua scriptum continebatur, eum, qui sepulchrum aperuisset, neq; replevisset urnam, pessimè habiturum. Quo lecto, Xerxes expavit: & oleum celerrimè jussit infundi. Non tamen impletum est. Qui iterum infundi jussit: nec sic incrementum accepit: donec frustratus omni labore infundendi, cessaret: clausoq; monumento summa cum mœstitia discederet. Neque verò falsum eum habuerunt: quorum prænuncia significatrixq; extiterat columna. Nam quinquaginta myriadum exercitu adversus Græcos conscripto, magnam cladem accepit: reversusq; turpissima morte vitam finivit, noctu in stratis à propria filia peremptus. *Aelian. lib.* 13. *ex Herodoti lib.* 3. Nunquam sanè curiositas & cupiditas, conjuncta cum avaritia & superstitione cognoscendi res futuras, neq; gentilibus, neq; ijs, qui Christiani perhiberi voluerunt, impunis vel innoxia fuit: *ut ait Philippus Camerar. Centur.* 2. *Oper. succis. cap.* 11. *pag.* 60.

VII. Cicero sepulchrum Archimedis Syracusani effodi curavit: ut ipsemet gloriatur *in* 5. *Tuscul. fol.* 241.

VIII. Otto III. Imperator Aquisgrani ossa Caroli Magni spectavit Anno Christi 1001. De quo facto Georgius Fabricius, in libris de origine stirpis Saxonicæ ita scribit: Ossa Caroli Magni quo in loco essent Aquisgrani condita, certò non constat: & scire Imperator Otto III. percupiebat. Erat autem tum nullus monumentorum luxus: cùm sibi ea homines erigerent moribus & virtute: non saxo & marmore. Ideo ut quod vellet, cognosceret: pavimentum perfodi jussit: donec invenirentur in capulo regio. Crucem auream, quam de collo suspensam gestaverat, & partem vestimentorum nondum corruptam, apud se retinuit: reliqua omnia reponi suo loco mandavit. Displicuit hoc factum sapientioribus: qui non sine piaculo sepul-

chra violari sciebant. & Carolus ipsi in somnis apparuisse scribitur, vultu vindicis, minatus fore, ut non diu viveret: qui vita functum inquietare non dubitasset. Hactenus Fabricius. Mortuus est autem Otto Imperator anno sequenti post, ætatis suæ 28. Imperij 17.

IX. Supra portas urbis celeberrimas in loco edito atq; conspicuo sepulchrum sibi extruxit Semiramis. atq; his literis inscripsit: SI CVI REGVM BABYLONIS POST ME FVTVRORVM FVERIT PECVNIAE PENVRIA: APERTO SEPVLCHRO SVMAT QVANTVMCVNQVE LIBVERIT, PECVNIAE DVNTAXAT INDIGENS: ALITER NE APERIAT. NON ENIM, SATIVS FVERIT. Hoc sepulchrum tam diu fuit immotum: dum regnum pervenit ad Darium. Is indignum esse ratus, se neq; uti quippiam his portis (ideo autem non utebatur, quòd supra caput ipsius transeuntis mortuus situs esset) neq; sumere pecunias repositas, & eas ipsum provocantes; reseravit monumentum; in quo non quidem pecunias invenit; sed literas ita dicentes: NISI PECVNIA ESSES INEXPLEBILIS, ET TVRPIS LVCRI CVPIDVS: HAVD APERVISSES VRNAS DEFVNCTORVM. *Herodot. lib.* 1.

X. C. Iulio Cæsari futura cædes evidentib. prodigiis denunciata est. Paucos ante menses cùm in Colonia Capua deducti lege Iulia coloni, ad extruendas villas sepulchra vetustissima disijcerent: idq; eò studiosiùs facerent: quòd aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant: tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys conditor Capuæ sepultus, inventa est conscripta literis verbisq; Græcis hac sententia; Quando ossa Capys detecta essent, fore ut Iulo prognatus, manu consanguineorum necaretur, magnisq; mox Italiæ cladibus vindicaretur. Cujus rei, ne quis fabulosam aut commentitiam putet, autor est Cornelius Balbus familiarissimus Cæsaris. *Suetonius.*

XI. Carthaginensium Duces Annibal & Himilco Agrigentum obsidentes, militibus mandârant, ut sepulchra eruerent: eaque ruina aggerem ad mœnia ducerent. Nec segnis ad imperium multitudo, facilè deduxêre opus. Ibi inter eruendum ingens quædam religionis reverentia, & Deorum pavor cepit exercitum. Nam Theronis sepulchrum miræ molis artisq; opus, fulminis ictu concussum tremuit. Quo portento procurato, nonnulli vates cùm ad eruendum properare multitudinem vidissent: obsistere prohibereq;, ne id committeretur, conati sunt: moxq; repentè pestilentia invasit castra; quæ multos absumpsit; nec paucam turbam in varias afflictiones, gravesq; calamitates distortam traxit: in quibus Hannibal Dux interijt. Tum ex his, qui in vigilijs pernoctabant, nonnulli vidisse se per noctem manes & simulachra vita defunctorum per umbram vagantia. Himilco ab eruendis sepulchris destitit; mox Dijs supplicia peregit; Saturno infantem immolavit: Neptuno turbam sacerdotum summersit. *Herodot. lib.* 3.

Habemus tamen exemplum Regis cujusdam: cui violare sepulchra religio erat. Fuit is Ludovicus XI. Galliarum Rex: sicut id recensetur à Roberto Giguino in histor. Francorum, lib. 11. cap. 12. ex quo apparet, Regem illum mortuorum famam, abolitis odijs, qualiscunq; eorum vita fuerit, illibatam habere voluisse. Fuit Agnes, inquit, quæ Bella nuncupata fuit, Ludovici patris pellex. Ea in Divæ Mariæ templo, quod in castello Lociarum est, sepeliri voluit. Datoq; sacerdotibus annuo

proventu, in medio templi choro sepulchrum sibi extrui impetravit. Ad eum locum aliquando divertens Ludovicus, est sciscitatus, cujus hoc esset monumentum. Est, inquit quidam ex clero, Agnetis illius, quam propter formæ decorem Bellam vulgus appellabat; sed quia nobis impedimento est sepulchrum: vellemus cum tua venia in alio aliquo sacello reponere. Non æquum, inquit Rex, postulatis. Quanquam enim illa dum vixit, mihi sit multùm adversata: mulieris tamen bustum contra leges non violabo. Sed nec vos arbitror illius cadaver sine largo ejus munere hic collocasse. Servate benefactrici, quod viventi promisistis. Nec vobis fas esto hinc movere sepultam. Vt autem illius causa obnoxiores DEVM orare sitis: accipite dono sex millia librarum. Et hæc dicens, jussit nummos sacerdotibus tradi; quos in perpetuos templi reditus impenderent. *Philip. Camer. in Op. succ. Centur.* 1. *cap.* 3. *pag.* 11.

XII. Monumentum ne violandum quidem esse, Sertorius edocuit. Nam cùm Tigennam Maurusiæ oppidum expugnasset; in qua nobile sepulchrum Antæi ab incolis esse dicebatur: verùm cùm præ magnitudine fidem transcenderet: id Sertorius dirui jussit: corpusq; reperit septuaginta cubitorum, ut Plutarchus refert. Quod cùm intueretur: summopere admiratus est; & quàm primùm sepulchrum instaurari jussit; famamq; rei auxit: ne violati monumenti reus haberetur. Tigennam Antæi uxorem fuisse perhibent: quam Hercules superato interemptoq; viro, complexus est: ex eaq; filium Syphacem genuit; qui postea de matris nomine urbem condidit. Scribunt etiã Cosmographi: idem Antæi sepulchrum augustum sanctumq; adeò fuisse: ut si aliqua pars ejus erueretur: confestim pluvia & imbres sequantur: nec priùs desinant: quàm demolita instauretur.

XIII. Simile quiddam referunt de Strati Poëtæ monumento: quod ad Pompejopolim Syriæ urbem, quæ quondam Soloë vocabatur, fuit in edito quodam tumulo. In quod quidem jacti lapides è vestigio in jacentem resiliunt: divino potiùs miraculo: quàm naturali aliqua ratione. *Francisc. Patrit. lib.* 5. *de Rep. tit.* 10. *pag.* 254.

CCCXIIII.

EXperientia testatur, eos, qui statuis, prædictionibus, tabulis, & aliis superstitionibus fidem nimis facilem adhibuerunt, licet nonnũquam illis aliquantisper impune fuerit, non rarò etiam prosperè cesserit: tamen tandem tristem eventum, ac perniciosum exitum sensisse: idq; ferè innumeris historiis demonstrari absq; difficultate posset. Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. succis. cap. 11. pag. 63.

EXEMPLVM.

Memorabile inprimis est exemplum; quod Constantinopolitanis in obsidine & occupatione luctuosissima postrema Anno CHRISTI 1453. accidit. Non enim solùm multis inanibus superstitionibus, veteribus & novis, quarum auxilio vim Turcici exercitus propellere sperarant, eorum animi occupati fuerunt: sed etiam oraculo, vel vaticinio veteri, nimiam fidem attribuerunt: quod tale fuit; Fore aliquando, ut ab hoste potentissimo occuparetur major pars urbis; verùm cùm is pervenisset in locum celebrem: qui à tauro æneo nomen habuit; eum tunc à civibus & incolis coadunatis repulsam passurum: & ex urbe ejectum iri. Freti itaq; hoc vaticinio, cùm Turcæ post frequentem oppugnationem, pulsis propugnatoribus, mœnia transscendissent; tunc major pars civium in Taurum confluxit: reliquosq; attraxerunt: sperantes hostem inde repulsuros: & patriam in fatali loco urbis conservandæ servaturos. Verùm aliter evenit. Nam tanta consternatio fuit civium: tantaq; impressio hostilis; ut potiùs per adversam portam, versus mare, ad naves fuga sibi salutem quærerent: quàm fortiter Turcis resisterent. Imò hoc oraculo freti custodes portam fugienti agmini occluserunt: atq; ut cogi non possent ad eam denuo referandam: claves extra muros projecerunt; ita ut vanitas hujus vaticinij, cum ipsorum excidio, & urbis direptione, mox apparuerit. Quocirca nonnulli sunt in illa opinione: hoc vaticinium causam præbuisse: ut cives & milites in defendendis mœnibus patriæ minùs constantes fuerint; ac potiùs ad fatalem illum, & illis salutarem locum, ut sibi persuaserant, intempestivè se recipientes, desertis propugnaculis, festinârint; hostiq; aditum in mœnia hac ratione maturiùs patefecerint. *Idem ibidem.*

CCCXV.

OMnis timidus est Homicida.

πᾶρ δειλὸρ φονικὸρ, ὁ ψοφοδεὲς. **Was so einen** perversum timorem **hat/ ist heimisch vnd mördisch.** *Philip. in Postilla per Pezel. ed. part. 2. pag. 536.*

Omnis naturâ timidus, simul est suspiciosus & crudelis: quia ex timiditate nascitur suspicacitas. Suspicacitas autem in naturis timidis & obtrectatricibus ex se gignit suspiciones falsas. Postea inflammatæ suspicionibus corripiunt odia: & cupiditate vindi-

ctæ exardescunt: quærunt prætextus & occasiones tollendi & ulciscendi eos: quos suspicantur vitæ aut imperio insidiari. Timiditas parit suspicionem. Suspicio impellit animos ad omne genus peßimarum artium & peßimorum conatuum: & inprimis est perniciosum malum in gubernatoribus. Peucer. in lect. Chron. die 8. Augusti, Anno 1573.

Omnis natura timidus est suspicax & crudelis. Ex timiditate oritur suspicio: ex suspicione verò crudelitas. Suspicaces enim cùm facilè credant, & delationibus leviter assentiantur, & avidißimè arripiant, & promptè admittant calumnias, quæ deferuntur: citò inflammati concipiunt odia: & cupiditate vindictæ exardescentes quærunt prætextus & occasiones tollendi & ulciscendi eos: quos suspicantur vitæ aut imperio insidiari. Idem.

Omnis timidus est homicidialis, Ein verzagter Mann schlägt nicht ehrlich. Nam non honorem, sed necem quærit, & muliebri impotentia vindictam. *Philip. in Postil. per Pezel. edita part. 4. pag. 87.*

Δειλός, timidus & malus: quia *omnis timidus est malus.* Quare timidi sunt mali? Quia, ut dicit Plutarchus in vita Artaxerxis, *omne timidum est propensum ad cædem faciendam.* Tutius est dimicare cum forti milite: quàm cum timido: quia miles fortis est contentus vulnere: sed timidus homo, quia metuit sibi, conatur hominem prorsus è

medio

medio tollere: ne ſit ſuperſtes vindex aliquis injuriæ. *Srigel. lib. 2. Ethic. pag. 278.*

Iſtud plerunq; vicium, quod ex impotentia eorum animi oritur, qui iracundiæ & ulciſcendi libidini moderari neſciunt, nunquam in excelſam & generoſam indolem, ſed ferè in naturas timidas, ignavas & degeneres cadit. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 475.

EXEMPLA.

I. Artaxerxes Mnemon neque conſilio valuit: ſed timidus natura, & animo abjecto: & idcirco crudelis: quia *timidus omnis crudelis*: ſicut ait Plutarchus in vita ejus. *Timiditas eſt homicidialis*; & facit, ut leni ſtrepitu terreantur homines. Alacritas animi verò eſt manſueta & lenis, & ſine ſuſpicione, non indulgens ſuſpicionibus. Animus excitatus & alacer non facilè capitur ſuſpicionibus: nec indulget ſuſpicionib. Sed *timidus animus eſt homicidialis. Omnis timidus crudelis.* **Kein verzagter Mann thut keine freydige That.** *Peucer. in lect. Chron d. 1. Auguſt. An.* 1573.

II. Darium etſi vocaverat ad regnum Bagoas: tamen ut *ſemper in metu ſunt homicidæ*, hunc quoq; metuens, veneno tollere Darium conatus eſt. Sed re indicata, Darius Bagoam venenum, quod in eo convivio Regi daturus erat, bibere coëgit, *Philip. lib. 2. Chron. pag. 92.*

III. Mauritius Imperator bella geſſit cum quodam Rege barbaro: à quo prælio ſuperatus eſt: & maxima ejus exercitus pars fugata: captique ſunt plures duobus millibus militum. Barbarus obtulit Mauritio ſingulos redimendos uno nummo. Hic propter nimiam avaritiam noluit. Barbarus ſecundò obtulit: & hic ſecundò recuſavit. Quare Barbarus motus iracundia, univerſam multitudinem captivorum trucidavit. Tandem poſt exiguum temporis ſpacium, vidit Mauritius in ſomnis imaginem Salvatoris noſtri, in ſublimi cruce pendentem: & juxta eum ſtantem multitudinem trucidatorum, ipſum accuſantium. Viſum eſt igitur Mauritio, ſe à CHRISTO vocari. Accedit igitur ad CHRISTUM, ſic interrogantem eum: Maurici, utrum vis luere pœnam pro captivis his interfectis in hac vita, an in altera? Ille ſupplex procumbit, rogans ut ſibi parceret in altera vita: ac in hac potiùs ſumeret pœnas. Tunc CHRISTUS: Ergo ſi vis in altera vita non puniri: in hac vita lues tuorum peccatorum pœnas: ideoq; tradam te in poteſtatem Phocæ; ut interficiat te cum tota familia. Manè expergefactus Mauritius, ac nimiùm illo ſomno perterritus, ad ſe vocat Philippum (*L. 3. Chr. P. pag.* 272. hic Philippus appellatur Philippicus, quem ex carcere eductum Mauritius interrogaverit) quem antea ſuſpectum habuerat: dixitq; ad eum: Philippe, ſæpè habui te ſuſpectum: quòd affectares meum regnum: jam verò te omni ſuſpicione libero. Hac nocte mihi revelatum eſt in ſomno, me interficiendum

esse à Phoca. Quærit igitur, qualis esset? Ibi Philippus inquit: Nihil est quod verearis à Phoca: est enim homo timidus. Ibi statim Mauritius subjecit: *Si timidus est, homicida est. Omnis enim timidus est homicida, & crudelis.* Paucos post dies annunciatum est Imperatori, Phocam cum exercitu venire ad interficiendũ ipsum. Imperator fugit ad amicum: sed retractus est ex fuga: & priùs in conspectu ejus trucidati sunt filij. Postea cùm infans quæreretur: dixit Mauritius, eum esse apud nutricem. Missum est ad illam, ut afferretur infans. Nutrix misericordia mota erga Imperatoris filium, ipsum abdit in loco quodam secreto; & suum pro eo adfert. Pater agnovit suum non esse: nec voluit alium infantem pro suo interfici. Dixit igitur ad Phocam: Iste non est meus; parcas alieno innocenti sanguini; & jubeas adferri meum. Coacta est igitur nutrix adducere Imperatoris infantem: qui adductus, patre etiam intuente, est transfossus. Deniq; cùm & conjugem adductam ante oculos suos videret interfici, exclamabat Mauritius: Iustus es Domine, & rectum judicium tuum. Tandem & ipse Mauritius decollatus est, repetito iterum hoc versiculo Psalmi: Iustus es Domine: & rectum judicium tuum. *Philippus in Locis Manl. pag.* 118. *Item in Locis Theolog. pag.* 457. *Item in Postil. Pezeliana, part.* 4 *pag.* 87.

IIII. Isacius Angelus Imperator Constantinopolitanus, fuit natura timidissimus: & idcirco truculentus ac sævus. *In Chron. Philip. lib.* 4. *pag.* 457.

V. Nihil fuit in VVenceslao, Caroli IIII. Imperatoris filio, hominis simile, præter speciem: quanquam & ea fuerit distorta atq; deformis, Thersiti quàm Principi similior. Ingenio fuit hebeti ac sordido, nullarum rerum, nisi voluptatum, intelligente. Animo non à Republica tantùm, sed penè ab omni honestate alieno, at timido, & ad immanitatem usq; sævo ac truculento. πᾶν γὰρ δειλὸν φονικόν ἐστι φοβοδεές. *Lib.* 5. *pag.* 614.

VI. Claudius Cæsar, qui post Caligulam præfuit Imperio Romano, fuit timidissimus; sicut narrat de eo historia apud Dionem: Erat usq; adeò timidus; ut perterritus sæpenumerò nequiret, quid sibi faciendum esset, animadvertere. Et cùm audisset Vincianum & Furium Camillum, præsides provinciarum, contra se conspirasse; tantus invasit illum timor: ut voluerit deponere Imperium. Fuit suspicax: & facilè credidit delationibus. Chæream interfectorem Caligulæ interfecit; non quòd Caligulam interemisset: sed quòd suspicaretur illum, cùm Caligulam sustulisset, non etiam vitæ suæ insidiari. A Messalina & cæteris domesticis, qui timiditatem ejus nôrant, impulsus est sæpenumerò: ut multos sine causa interimeret. Hi enim cùm scirent, eum timidum esse, & delationibus fidem adhibere: quem oderant, deferebant calumniosè; ut à Claudio interimeretur. Ita interfectus est C. Appius Syllanus: qui offenderat Messalinam conjugem Claudij. Et Narcissus, cùm recitasset somnium de hoc Appio: quòd in somnis vidisset Claudium ab hoc Appio interfici: & accessissent exaggerationes Messalinæ: Appius Claudij jussu interfectus est. Plures alios calumnijs oppressos interemit. *Dion in Claudio.*

VII. De Valentiniano scribitur, eum, cùm naturâ in iram vehementiùs effervesceret, ad pavores tamen irritos aliquoties abjectiùs pallere solitum, &, quod nusquam erat, inconsideratè metuere. Hæc quidem ira fervidior illi mortis etiam tandem causa fuit; cùm in Quadorum legatos vehementiùs excanduisset.

VIII. Cajo

VIII. Caio Caligula vix alius aut immanior, aut timidior fuit. Nam in expeditionibus adeò trepidabat metu: ut ad solam hostium mentionem cohorrescerer.

IX. In Nerone, Tyranno immanissimo, non minor ignavia quàm sævitia fuit. Neq; enim ullam expeditionem adijt; verùm omnia militiæ munia legati, strenue ac fortes sanè viri, administrabant: dum iste cithara ludicrum in modum canens, & inter histriones aurigasq; pudore vulgato, publicis theatris se imperiumq; dedecorat. Cæterùm, seu numine exterrente, seu facinorum recordatione, nunquam timore vacuus. *AntiMachiavellus lib. 3. pag. 476. 477. 478.*

CCCXVI.

PLerunq; ita accidit: ut sævi & iracundi Principes, molles quoq; atq; ignavi sint: generosi & fortes, lenes & humani. Adhæc sævos Principes nunquam ferè bono & miti obitu vitam claudere: DEUMq; ita meritò statuere: cùm nemo posit humano sanguine ludere: quin jus divinum inprimis violet: quo cædes prohibentur. Quis ergo miretur, sævos & sanguinarios Principes tetrum dirumq; finem vitæ habere, qui omnia jura naturalia, divina atq; humana violent? *AntiMachiavell. lib. 3. pag. 476. 477.*

CCCXVII.

HOmicidæ nō sunt diu superstites, nō diu vivunt. Strigel. part. 2. Chron. pag. 87. Id etiam de Lupis homicidis Physici asserunt.

Psalmus 55. inquit: Viri sanguinum & dolosi, non attingent dimidium dierum suorum: id est, non diu vivent: non diu erunt superstites. Homicidæ & Sophistæ cruenti, sunt viri sanguinum & dolosi, Blutȝunde. *Idem ibid.*

EXEMPLA.

I. Cambyſes motus falſa ſuſpicione juſſit interfici fratrem. Duxit uxorem ſororem ſuam; & lacrymantem propter fratris necem, excandeſcens gravidam interfecit. Hanc domeſticam crudelitatem alij furores ſecuti ſunt. Cùm Prexaſpes reprehendiſſet ejus temulentiam: dixit ſe oſtenſurum eſſe, ſibi mentem etiam inter pocula integram eſſe: ac juſſit in convivium adduci filium Prexaſpis: quem collocatum ad limen juſſit puerum ſiniſtram manum capiti imponere; & arcum intendit; ac ad cor adoleſcentis ſagittam direxit. Quod cùm vulneraſſet icto pectore: hærens in corde ſpiculum patri monſtrat: eumq; ridens interrogat, ſatis nè certam manum haberet? Pater ſibi metuens, artem laudat. Sed talis cùm eſſet Cambyſes: aliquantò pòſt divinitus punitus eſt. Cùm enim in equum aſcenderet: decidens ex vagina gladius ferit ei femur. Ex eo vulnere paucos poſt dies mortuus eſt: cùm regnaſſet annos ſeptem, menſes quinq; *Philip. lib. 2. Chronic. pag. 62.*

II. Ex Iulij Cæſaris interfectoribus nullus ſupervixit triennium.

CCCXVIII.

MVtatio habitus ſeu veſtitus uſitati plerumq; affert mutationem vitæ, morum & tandem etiam ſtatus publici.

Principium mutationis morum à veſtitu incipit.

Inter corruptelas Rerumpublicarum, meritò affectatio ſive novitatis ſive peregrinitatis in veſtitu numerari debet. *Philip. in Locis Manl. pag. 343. Et Tom. 1. Declamat. pag. 589.*

Veſtis ſæpe eſt ſignum modeſtiæ & honeſtatis: vel econtrà. *Idem in iiſd. pag. 344.*

Levitas in veſtitu eſt ſignum & ſignificatio levitatis in moribus, & in aliis vitæ actionibus. *Idem pag. 347.*

Animadverterunt docti viri, ſermonem, habi-

tum, incessum, & alios motus corporis, tanquam actionem esse animi: in qua velut in speculo cujusq; natura cerni posset. Sic & Ecclesiastes dicit: Amictus, risus, & incessus, produnt hominis ingenium. *Idem Philip. in Locis Manl. pag. 342. Et Tom. 1. Declamat. pag. 588.*

Mutatio habitus argumentum est mutationis ingeniorum. Affectatio peregrini habitus innuit plerunq; peregrinos mores. Peucer. in lect. Chron. die 26. Aprilis, Anno 1572.

Quando mutatur vestitus, est signũ futuræ mutationis. Mutatio vestitus est parvum quiddam: & tamen significat magnam levitatem in aliis rebus. Philip. in Cordiali Abrah. Bucholceri, pag. 123.

Mores gentis nostræ unà cum habitu mutatos, & quotidie mutari, nimis multa argumenta sunt. Tom. 7. Intimat. VViteberg. pag. 647.

Novitatis in vestitu affectatio multas ex se alias pestes gignit: & plerũq; animi vicia prodit atq; alit. Tom. 1. Declamat. in orat. de vestitu, pag. 583.

Qui tantopere monstrosa veste delectantur: animos etiam monstrosos habent. Tom. eod. pag. 586.

Capnio quando videbat novitates in vestitu, solebat dicere: Si essem juvenis, curarem mihi fieri calceos cum rostris in posteriori parte pedis: ut etiam autor essem novi exempli. *Philip. in Postil. Pezel. part. 4. pag. 328.*

Wenn Adam jtzt widerumb von den Todten aufferstehen solte / oder die alten Teutschen / welche feine lange / ehrliche / vnd einfeltige Kleydung getragen / So würden sie sich vber

solchem Fürwitz nicht allein wundern / sondern vns auch anspeyen/das wir Teutschen vns so garstig in Kleydung haltẽ. Vñ ist desto närrischer/ deñ man mit kleydung solchen pracht vnd Fürwitz treibet / do doch die Kleydung ein memorial vñ erinnerung der Sünden ist. Denn Gott hatte Adam vnd Hevam nacket erschaffen / vnd wenn sie in der Vnschuld blieben/ hetten sie keiner Kleydung bedurfft/were jnen auch kein vbelstand oder schande gewesen/das sie nacket gangen/ Sondern hetten also im Paradeiß ohne Sünde/ohn alle böse Gedancken/ gelebet. Do sie aber in Sünde gerathen / da sind jhnen Kleyder verordnet/damit sie sich bedecken musten/welches jhnen eine stetige erinnerung des Fals sein solte. Denn damit wurden sie erinnert/ das sie in jhrem Stande nicht geblieben / wie sie von Gott erschaffen / vnd derwegen die Kleydung trugen / wie ein Gefangener eine Ketten oder Strick am Halß oder Armen offtmals tragen muß / zur anzeigung/ das er ein Gefangener sey / vnd den Todt verdienet habe. *Sigfridus Saccus in Postilla, pag. 339.*

Homerus ait, honestum habitum ad existimationem augendam conducere. Nostis enim versum:

Namq́ꝫ viro vestis magnum decus addit honesta.

Neq́ꝫ id ad vestis precium pertinet. Non enim gemmæ, aut aurum, aut purpura, quarum rerum usu in civitatibus benè constitutis, etiam interdictum est honestis hominibus, magnoperè ornant viros: sed quia pro ingeniis ac morib. vestitum ferè quisq́ꝫ sumit, magnam commendationem habet honestus habitus: quòd eo boni viri delectari judicentur. *Tom. 1. Declamat. pag. 588.*

Quanta mala secum trahat affectatio novitatis in vestitu (qualia sunt: contemptus legum: feritas & mollicies animi: peregrinæ luxuriæ approbatio, & alia) vide in orat. de vestitu. *Tom. 1. Declamat. pag. 590. &c.*

Vnsere majores haben getragen Spitzen an Schuhen/ Jtzt nimpt man sie von Schuhen / vñ setzt sie auff die Köpff/

der Türcke tregt sie auch. Quid ergo fiet? Er wird ein mal kommen/ vnd vns für die Köpffe schmeissen/ vnd sagen: Wie das du meine Tracht tregest? *Profectò est præsagium magni ominis.* Fabricius.

Magnæ ruinæ & calamitatis signum est habitus Germaniæ, qui nunc est. Sie gehen daher in Kappen / als wer Germania nicht jhr patria, vnd wolten davon ziehen: Es wird etwas folgen. Demonax cùm videret quendam ex numero elegantiorum purpuram suam ostentantem: apprehensa veste ejus eiq; monstrata, ad aurem se admovens, Atqui, inquit, hoc antè ovis gestabat, & ovis erat. *Lucianus.*

Clemens Ianitius de vestitu Polonorum:

Aut Turcæ turba ista favet: quia gaudet amictu
Illius: aut omen res habet ista malum.

Vestitus tripliciter inservit usui hominis. Nam 1. tegit deformitatem corporis: tegit eas partes, quas natura tegendas esse docet. 2. fovet calorem innatum: & munit corpus adversus frigus & æstum. 3. addit corpori ornatum. Vnde proverbium: Vestis virum facit. Et noti sunt versiculi:

Vir benè vestitus in vestibus ipse peritus
Creditur à mille: quamvis idiota sit ille.

Vetus est proverbium: Vestis facit virum. Sed nunc potiùs est dicendum: Vestis ex viro fœminam facit.

Recepta jam in certis locis de vestitu opinio tantum valet: ut non possit, nisi cum aliqua immutatione Reipublicę, vel tumultu aut saltem cum indignatione aliquorum, in aliam observationem transferri. *Petr. Gregor. Tolos. lib. 4. de Rep. cap. 11. pag. 232. Et paulò pòst:* In mutatione receptorum & distinctorum cognitorumq; habituum & ornamentorum, ut certè quando nostra nobis displicere incipiunt, & aliena nimiùm placere, fit verissima, imò præsumptio urgentissima: & aliorum ritus nos facilè secuturos: & nostros relicturos.

De vestitu pias cogitationes habuit Gulielmus Perkinsi, in Armilla aurea, ubi dicit: Non est mirandum, Prophetam Isaiam tam acerbè invehi in excessum vestitus & lasciviam. Quia est 1. Profusio donorum DEI: quæ in alios bonos usus conferri possent. 2. Est indicium & quasi vexillum superbię: qua quis se aliis vult præferri. 3. Est signum ocij & ignaviæ. Qui enim in cultu corporis multum operæ impendunt: ij plerunq; aliarum rerum negligentes, & laboris impatientes sunt. 4. Est argumentum levitatis: quæ quotidie aliquid novi invenit: aut saltem imitatur. 5. Est confusio ordinum & officiorum: quæ in vita DEUS constituit: quia homines plebeij more nobilium se amiciunt. Ideo pergit paulò pòst: In vestitu debet esse decor sanctus: decor iste apparebit: si observentur vestiũ finis, qui sunt quinque: 1. Necessitas, ut corpora muniantur contra injurias caloris & frigoris. 2. Honestas, ut tegatur nudi corporis deformitas: quæ secuta est peccatũ. 3. Cõmoditas, qua pro ratione vocationis, & opificij, & vitæ modo, vestes aptantur: hinc alia aliis decora. 4. Frugalitas, qua habitus est juxta proportionẽ facultatum. 5. Distinctio personarum, id est, sexus, ętatis, officiorũ, temporum, actionum. Nam alius habitus virum, alius fœminam, alius juvenem, alius senem decet. Ideoque indecorum est, à viro geri instrumentum fœminæ, vel contrà. *Hucusq; Armilla.*

Rudolphus quoque Gvalterus *Homil. 101. in Matth. pag. 198.* vestium usum facit triplicem, nempe, Honestatis, Necessitatis, Pietatis. Ibiq; contra luxum vestium ita loquitur: Cæterùm hic sese exerit nostri ingenij perversitas: qua fit, ut multi nulla vel honestatis, vel necessitatis, vel etiam salutis propriæ cura habita, ex eo proterviendi & superbiendi occasionem arripiant: quod ipsos ad pietatem & humilitatem debebat erudire. Est hæc intolerabilis & nulla venia digna levitas: argumentum denique evidens: eos qui illud faciunt, de peccatis suis & eorum emendatione adhuc nunquam seriò cogitavisse: neq; rationis satis compotes, sed phreneticorum similes esse: qui catenas & compedes, quibus vin-

cti sunt, pro torquibus & armillis aureis ostentant. Accedunt alia multa: quibus istorum scelus aggravatur. Nam primò contra CHRISTI doctrinam peccant: qui ne de vestitu necessario soliciti simus prohibet. Quis ergo eos illum magni facere putaverit, quibus tantum à curis severioribus otij est, ut de petulāti & immodico ornatu, sive luxu potiùs, tantopere laborent? Deinde CHRISTUM ludibrio habere videri possunt: quando illius in cruce nudi pendentis merito se confidere dicunt: cùm ipsi vestitu luxurioso, & ad fastum atq; libidinem composito sese ostentent. Violatur præterea charitatis lex: quando luxui & superbiæ traditur: quod egenis debebatur: & hoc divitis illius peccatum fuit: qui cùm ipse quotidie lautiùs epularetur: & molliùs atque splendidiùs vestiretur: ad fores suas jacentem Lazarum negligebat. Nec est, quòd hic sibiipsis blandiantur: qui interea eleemosynas aliquas faciūt: ut illo sanctiores haberi possint. Cùm enim simul luxuriari pergant ex eo: quo multorum, qui adhuc egent & nudi oberrant, inopiam sublevare poterant: satis apparet, quàm procul adhuc absint à perfectione Christiana: cujus exemplar in vidua illa CHRISTUS proponit: quæ ex suo victu in corbonam conferebat: cùm ipsi ne superflua quidem omnia egentibus largiantur. Accedit his scandalum multiplex. Nam qui vestitu superbo & molli utuntur: in multis libidinem accendunt: & turpissimarum cogitationum materiam præbent: multos ad imitationem similis petulantiæ provocant: ut sibi idem licere putent: neque ipsis inferiores haberi velint: multos item impatientes reddunt: ut sortem suam indigniùs ferant: & adversus DEUM, veluti iniquum suorum bonorum dispensatorem, murmurent. Quæ ergo pœnæ talibus sufficient, quando satis est cum mola asinaria ad collum alligata in maris abyssum demergi, quàm unum ex CHRISTI pusillis offendere? Comitatur hæc omnia impensarum magnitudo, cum jactura rei domesticæ, & simul cum solicitudine, quam CHRISTUS à

ſuis diſcipulis vult alienam eſſe conjuncta. Nam qui interea ad rem attentiores ſunt: & tamen alios ſui ordinis & loci homines ſibi imitandos eſſe exiſtimant: curis anxiis torquẽtur: & ſoliciti quærunt: unde ſibi iſta comparent: quæ cœca & ſuperba libido dictat. Qui verò luxui jam aſſveverunt: nõ minori ſolicitudine diſcrutiantur: dum cogitant, qua ratione peregrinitatis & novitatis ſtudio, quo tales titillari ſolent, poſſint ſatisfacere. *Hactenus Gvaltherus.*

EXEMPLA.

I. Alexander M. cùm in Parthiam caſtra moviſſet: ibiq; primùm barbaricam veſtem induiſſet: Macedones ſumma moleſtia affecti ſunt. Et hinc factum eſt: ut Epheſtionem, novum habitum valde commendantem, eoq; itidem utentem, φιλαλεξάνδρον, id eſt, amicum Alexandri, Craterum autem, qui patria veſtimenta retinere maluit, φιλοβασιλέα, id eſt, amicum Regis appellaret Alexander. *Vide Curt. l. 6.*

II. Auguſtus cùm videret Romanos peregrino veſtitu delectari: ſentiens quantum in ea re mali ineſſet, longa oratione cives objurgavit: & ad togæ uſum revocavit, illum etiam Virgilij verſiculum citans: Romanos rerum dominos, gentemq; togatam. *Tom. 1. Declam. pag. 585. Sigfridus Saccus ſic de eodem:* Keyſer Auguſtus hat ſich in Kleydung ſehr ſchlecht gehalten / vnd nur getragen / was jm ſein Gemahl / Schweſter vnd Tôchter bereitet. Hat auch pflegen zuſagen: *Veſtitus inſignis & mollis, ſuperbiæ vexillum eſt, nidusq; luxuriæ.* In Poſtilla p. 206. Auguſtus Cæſar habitum veſtitumq; priſtinum reducere ſtatuit: negociumq; dedit Aedilibus: ne quem poſthac paterentur in foro circoq;, niſi poſitis lacernis togatumq; conſiſtere. *Petr. Greg. Toloſ. l. 4. de Rep. cap. 11. pag. 239.*

III. Pauſanias, qui valde à virtute bellica commendatur, & cujus virtus præcipuè ſpectata eſt in bello Græcorum contra Xerxen, paulò pòſt penè naturam exuit. Oſtendit hoc primùm mutato habitu patrio, & aſſumpto cultu Perſico: qui in primis in eo reprehenditur: & ſcribitur, mutationis initium fuiſſe à mutatione habitus. Ea re non tantùm odia cæterorum Græcorum incurrit: ſed & in ſuſpitiones apud ſuos cives ſemet ipſum adduxit graves. Poſtea acceſſerunt alia: quæ ſuſpiciones auxerunt. *Peucer. in lect. Chron. d. 26. April. Anno* 1572.

IIII. Apud Virgilium cùm molliciem objicit Trojanis Turnus: à veſte conjecturam facit. Ait enim: Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ. *Tom. 1. Declam. pag. 587. Et in locis Manl. pag. 342.*

V. Lacedæmonij hoſpitem Mileſium cùm alijs delitijs affluentem, tum in veſtitu ſumptuoſiorem, quàm pro Spartana conſvetudine, juſſerunt civitate excedere, ac domi Mileſia exercere. *Tom. 1. Decl. p. 592. In Loc. Manl. pag. 344.*

VI. David, cùm legatis ſuæ gentis à vicino quodam Rege veſtes per contumeliam decurtatæ eſſent, ac barba contra morem raſa eſſet, juſſit ut extremo regni oppido ſe tenerent: nec prodirent in publicum: donec barba creviſſet. *Declam. Tom. 1. p. 594. In Loc. Manl. ibid.*

VII. Scribit Xenophon in institutis Lacedæmoniorum, Lycurgum præcepisse, ut pueri in publico, manus intra vestes continerent: ut taciti incederent: nè circumspectarent; nec deijcerent oculos ab his, quæ ante pedes essent. Et quidem hæc magnarum virtutum tyrocinia quædam esse existimavit. Ait enim Xenophon, ideo hæc instituta esse: ut ad verecundiam pudorem ac modestiam a prima statim pueritia assuefierent. *Ibid. utrinque.*

VIII. Constat olim in Rebuspublicis clarissimos cives acerrimè vetera instituta defendisse. Nam, ut alia majora omittam, Romæ quoties sumptuariæ leges perlatæ sunt, ut majorum more vestiret civitas? Cato quanta contentione Legem Oppiam tuetur apud Livium, quæ modum sumptibus mulierum præscribebat? *Tom. 1. Decl. pag. 585. Et in Loc. Manl. pag* 342.

IX. Atq; hic venit in mentem mihi fabulæ cujusdam Germanicæ. Audisse enim vos de patribus vestris opinor: Regem Turcarum jussisse sibi omnium gentium habitus pingi. Cùm itaq; pictor plurimarum gentium vestitum depinxisset: tandem pingit nudum hominem, & juxtà varios pannos. Postea artifex a Rege jussus interpretari picturam, cùm exposuisset cætera: dixit, nudum illum, Germanum esse: cui certa forma vestitus pingi non possit: quia quotidie novam excogitet. Doleo unam hanc nationem, quæ gravitatis atq; constantiæ laudem alioqui sibi vendicat, hac parte levitatis insimulari posse. Cogit enim res ipsa fateri, apud nos incredibilem varietatem vestitus esse. *Tom. 1. Decl. pag. 586. In Loc. Manl. pag.* 343.

X. Audivi in terra Svevica Principem fuisse, summa prudentia ac pietate præditum, Eberardum Barbatum: sic enim vocant. Ad hunc ajunt venisse juvenem quendam petentem sacerdotium; fortè huic ventus aperuit vestem: ut videret Princeps scissas militari more caligas. Id nunc nemo tegere studet; tanta est impudentia: in illo casus retexerat. Ibi Princeps, ut erat acerrimus exactor custosq; disciplinæ morum, ita commotus est: ut quanquam loqui Latinè non soleret: tamen ira ei hæc verba expresserit; Vade ira: quasi diceret: ego sum iratus tibi, propter vestem, non ad sacerdotium convenientem; vade, ne tibi aliquid deterius accidat. Sic illum, quia ei succenseret, è conspectu suo abire jussit. Ac tantùm abfuit, ut sacerdotium conferret: ut etiam vehementer objurgatum dimiserit: quòd in Principis conspectum venire cum scurræ habitu, quòd ambire sacerdotium ausus esset, cum hac significatione impudentiæ ac levitatis: à qua longissimè abesse Sacerdotes decet, O censuram dignam laude. *Tom. 1. Declam. pag* 596. *In Loc. Manl. pag* 341.

XI. Honestissimus quidam Dux habuit Nobilem apud se, sic vestitum, ut nunc est moris: ad quem dixit: Quæso mihi gratificare: eas ad sartorem; & sinas te vestiri ex optimo panno, meo more: & depone scissas istas vestes. Ille inquit: Meo arbitrio me vestiam. Respondit optimus Dux: Et meo arbitrio te pellam ex mea aula; & statim oportuit illum discedere ex aula. *pag.* 342.

XII. Quidam Princeps, cùm sibi vestem extraneam confici curasset: interrogatus à suo Consiliario, quare tam peregrina veste uteretur? dixit, nihil referre, quæ sit vestitus forma. At ille subjecit: Vestis indicat Principem esse talem virum; qui suis Consiliarijs nolit obtemperare. Das durfft er jme ins Angesicht sagen. *p.* 346.

XIII. In vicino quodam oppido templum ingrediens, vidi quendam Cantorem ad pulpitum stantem, & indutum tam brevi tunica: ut vix nates tegere posset. Ita impudenter ille nebulo astabat in conspectu Dei: cùm honestæ matronæ ad sacram Do-

mini Cœnam accederent. Si ego fuiſsem Conſul illius loci: cõiecißem illum ſcurram in carcerem. Cogitate quantum doleant animi noſtri: cùm videmus turpitudinem in veſtitu. *Luxus in veſtitu, & in epulis, multa ſecum vitia trahit.* Ibid.

XIIII. Jtzo gibt es entweder flüchtige vnd furchtſame Femen/ oder naſſe vnd tolle volle Brůder/ vnd iſt der gröſſer theil alſo beredet/ weñ ein Deudſcher einen breiten Frantzöſiſchen Hut/ einen ſpitzen vñ Spanniſchen Bauch am Wammes/ vnd ein Welſches par Hoſen vmb die Beine hat/ es ſtehe ſonſten wie es wolle/ ſo ſey er ſchon ein gewaltiger Kriegßman. Was neben anderm Vnweſen dieſe leichtfertige weiſe in Kleydern bedeute/ das haben vernůnfftige Chriſten leichtlich zuermeſſen. Die Leut in Griechenland/ die jetzund vnter dem Tůrcken ſitzen/ haben vor alters/ ehe vnd der Tůrck jhr Land hat eingenommen/ eben gleichförmige mores vnd ſitten an ſich gehabt/ vnd ſich vor jhrem Vntergang vnd verderben gern auff frembder Nationen Sitten vnd Weiſe gekleidet/ vnd mancher nicht nur einer/ ſondern zweier/ dreyer oder mehrer Nationen Kleydung auff ein mal an ſich getragen. Da das vernůnfftige kluge Leute geſehen/ haben ſie als bald geweiſſaget/ das bedeute nichts guts/ ſondern auff dieſe leichtfertige Verkleidung werde gewißlich bald frembde Volck ins Land kommen/ vnd der Tůrck vber die Griechen Oberhand gewinnen/ Jn maſſen auch vnlangſt hernach geſchehen iſt. Ob es den Deudſchen mit jhrem verkerten thun gelingen werde/ das wird die zeit offenbaren. Gott helffe vnſern lieben Nachkömlingen/ vnd erbarme ſich vnſer in Gnaden. *Georg. Mylius Conc. 7. de Turcis, pag. 91, b.*

XV. Carolus, qui fuit pater Alberti Neapolitanorum Regis, cultu adeò brevi ſubductoq; uti ſolebat: ut vix pudenda natesq; contegeret: indeq; ſpectantibus moveret riſum: cùm alioqui magnis virtutibus eſset admirabilis. *Iovius in elog.*

XVI. Hermannus Buſchius, Poëta & in Academia Marpurgenſi Profeſſor celeberrimus, fortè fortuna per forum deſcendens, magnam turbam civium præterijt: & quia domeſtico habitu indutus fuit: nemo debitum ei honorem detulit. Quod videns Buſchius, ſtatim domum reverſus eſt: & depoſita veſte tenui, toga admodum præluſtri ſe induit; forumq; è veſtigio reviſit: ibi ei omnes aſſurrexerunt: omnes capita retexerunt: omnes reverentiæ ſigna dederunt. At verò doctus ille vir nihil talia moratus eſt; ſed iterum domum ſe recepit: & togam pedibus conculcavit, dicens: Es tu Buſchius, vel ego ſum? Vehementer offenſus eſt excellens Vir præpoſtero hominum judicio; quos animadvertebat non homini, ſed veſti deferre honorem.

XVII. Ludovicus Pius Francorum Rex & Imperator Auguſtus, anno Imperij ſui 16. Chriſti 830. Synodum habuit: in qua varietates veſtium, luxusque gemmarum, auri & argenti nimia pompa, Eccleſiaſticis interdicta ſunt. Vtinam noſtris temporibus Ludovice viveres.

XVIII. Fuit Andronico Iuniore imperante Conſtantinopoli tanta veſtitus mutatio in aula Conſtantinopolitana: ut non Græcorum ampliùs conventus, ſed Latinorum, Myſiorum, Triballorum, Syrorum, Phœnicum colluvies eſſe videretur: prudentioresq; non obſcurum omen vel mutandi, vel affligendi Imperij inde acceperint.

XIX. Inter præſagia transferendi Imperij Perſarum à Dario in Alexandrum Magnum recenſebant: Darium principio Imperij vaginam acinacis Perſicam juſſiſſe mu-

tari in eam formam, qua Græci uterentur: protinusq; Chaldæos interpretatos: Imperium Persarum ad eos transiturum: quorum arma esset imitatus.

XX. Pari modo fertur, Alexandrum victoria Darij potitum, purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedisse: vestemq; Persicam sumpsisse: & quamvis ille se spolia Persarum gestare diceret: tamen verè cum illis mores induisse: & superbiam habitus, animi insolentiam secutam fuisse manifestum fuit: & proinde exosum Medorum habitum, & militum Medorum beneficia: unde & milites & amici tantum in eum odij conceperunt: ut illi eum relinquerent: isti veneno mortem moliti fuerint.

XXI. Ludovicus Germaniæ Rex, externos habitus edicto prohibuit.

XXII. Iohannes Ducas, Imperator Orientis, decreto sanxit: ne quis subditorum uteretur vestibus Assyrijs, Babylonicis, Italicis, varijs artificijs confectis, sericis: nisi is, quisquis esset, cum omni familia in ordinem cogi, ac notari ignominia vellet: sed his contenti essent: quas Constantinopolitanæ novæ Romæ provinciæ ac manus præberent.

XXIII. Videtur & DEUS super usu peregrinarum vestium ad iram provocatus: dum apud Sophoniam cap. 1. Et visitabo, inquit, super Principes, & super filios Regis, & super omnes, qui induti sunt veste peregrina. *Petr. Greg. Tolos. lib 4. de Rep. c. 11. pag. 232. 233.*

XXIIII. Adrianus Imperator, Romulum secutus, aliquando edixit: ut Senatores saltem & Equites Romani semper in publico togati essent: nisi è cœna reverterentur. *Idem pag. 239.*

CCCXIX.

LUxum in vestitu sequitur paupertas. Coguntur enim sæpe ob impensas in superflua, aut ob pannos preciosiores precio magno emptos, immobilia vendere, furari, vel dolosè negotiari: qui talia vestimenta supra dignitatem & facultates appetunt. *Petr. Greg. Tolos. lib 4. de Repub. cap 11. pag. 234.*

Neque tantum mulieribus indulgendum est: ut permissio vestitus elegantioris transeat in luxum, & in maritorum aut parentum detrimentum: quorum marsupia & facultates facilè ea nimia indulgentia exhaurirentur. *Idem pag. 235.*

Hinc fuit Romæ aliquando lex vestiaria lata à Tiberio Cæsare: ne quis vir serica veste uteretur: neque aurea vasa, nisi ad rem sacram, haberet. Cautum & decreto, Octavio

Frontone præfectura functo, à Q. Halerio Consulari: ne vestis serica viros fœdaret. Cæsares, Theodosius, Arcadius, & Honorius, pallia tunicasque sericas, holosericα vestimenta, auratas & sericas paragundas, privatis prohibuerunt. Imperator Tacitus auro clavatis vestibus interdixit. Isabella & Ferdinandus Hispaniæ Reges, juvenibus, qui literarum studiis operam dabant, usum longarum & sericarum vestium, promissorumque capillorum, ademerunt. Edixit Octavianus Cæsar, ne quisquam, nisi Senator, quique in magistratu esset, purpuram gestaret: quam jam vulgò gestari videbat. Julius Cæsar conchiliatæ vestis & margaritarum, nisi certis personis & ætatibus, perque certos dies, usum ademit. *Idem pag. 234.*

Fuit apud Romanos salubris, & juxta indigentiam & necessitatem temporum suorum utilis lex Oppia: quam tulit C. Oppius Tribunus plebis, Q. Fabio Maximo, T. Sempronio Graccho Coss. anno ab V. C. 540. in medio ardore Punici belli: Ne qua mulier plus semuncia auri haberet: neu vestimento versicolori uteretur: neu juncto vehiculo in urbe oppidove, aut propiùs inde mille passus, nisi sacrorum publicorum causa, veheretur. *Idem pag. 235.*

CCCXX.

Quando mutantur tempora: tunc etiam mutatur Musica: & quando mutatur Musica: mutantur item tempora.

Plato inquit, *Respublicas mutari, si contingat Musicam mutari.* Neq; id abs re dictũ est. Sed hoc multò veriùs est: *mutatione studiorũ mutari Respublicas. Tom. 1. Declam. pag. 478. in orat. de ordine discendi.*

In cantilenis veterum fuit magna gravitas: fuit etiam in Viris magna tum gravitas. Da aber die Reuter Liedlin auffkommen ſind/ ſecuta ſunt bella plurima. Nos jam non delectamur gravitate iſta: ſed magis amamus Italicas cantiones. Eſt magna levitas: & eæ cantiones nos levitatis convincunt. *Vitus VVinshemius VVitebergæ in publica prælectione.*

Qualia ἀκροάματα ſunt, quibus delectantur homines: tales eſſe mores, & tēpora, & Reſpublicæ ſolent: quemadmodū Plato diſputat, *Muſicas leges ſine mutatione legum publicarum non mutari. Tom. 5. Intimat. VViteberg. l. 3. b. ſub Anno 1563.*

Scribit Plato: *Quando Muſica mutatur: ſimul cum hac mutari Reſpublicas ſolere.* Cujuſmodi enim numeris in cantu, gravibus aut mollibus, delectantur homines: ijsdem etiam moribus ſe eſſe præditos oſtendunt. Tales autem ſunt Reſpublicæ: quales ſunt domus ſingulorum civium. *Tom. 7. Intimat. pag. 647. ſub Anno 1568.*

Non aliud cauſæ eſſe puto, cur Socrates apud Platonem, Muſices mutationem Reipublicæ periculoſam eſſe ſtatuat, & novos cantus execretur: niſi quòd juvenes novis modulationibus illecti, animo diſtrahuntur: virtutes negligunt: & à rebus ſeriis avocātur. *Franc. Patr. lib. 2. de Regno, tit. 15. p. 130.*

Civitatum hoc multarum in Gręcia interfuit, antiquum vocum ſervare modum: quarum mores lapſi ad molliciem, pariter ſunt immutati in cantibus: aut hac dulcedine corruptelaq; depravati, ut quidam putant: aut cùm ſeveritas eorum ob alia vitia cecidiſſet: tum fuit in auribus animiſque mutatis, etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem ſapientiſſimus Græciæ vir, longeq; doctiſſimus, valde hanc labem veretur: *negat* enim *mutari poſſe Muſicas leges, ſine mutatione legum publicarum. Cicero lib. 2. de Legib. pag. 177. b.*

Ingeniosè inquit Plato: Probare Poëtam mutationem carminis: nõ verò artis. Et addit Epiphonema gravissimum: quod non solùm de Imperiis, sed etiam de Ecclesia perpetuò verum est: οὐδαμοῦ κινοῦνται μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων. *Mutata Musica*, hoc est, *mutatis studiis: & genus doctrinæ in Ecclesia, & forma Reipublicæ mutatur:* ut quidem omnes omnium gentium historiæ testantur. *Tom. 6. Intimat. Q. b.*

Non est dubium, quin maxima semper fuerit Harmoniæ in Republica vis ac potestas: ut non modò Platoni, verùm etiam Aristoteli quoque placuit. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Rep. cap. 2. pag. 642.*

EXEMPLA.

I. Cujus rei memorabile exemplum habemus de Republica Cynæthensium Arcadiæ populorum: qui neglectis canendi legibus, urbanitatem ac humanitatem cum feritate commutarunt: & gravissimis bellorum civilium fluctibus tam diu jactati sunt: quoad Reipublicæ ac civium interitus sequeretur. Id quidem mirum omnibus visum est; quamobrem ex omnibus Arcadibus soli Cynathenses tam feroces ac barbari essent: quousq; Polybius (*lib. 4.*) omnium primus animadvertit, propter desertum Musicæ studium id illis accidisse: cùm sanctissimis majorum legibus accuratè caveretur: ut omnes cives ad annum usq; trigesimum in ea studia diligenter incumberent. Qua quidem ratione primi legumlatores sapienter Arcadiæ populos feroces ac barbaros, ut qui montes accolunt, ad humaniorem & mitiorem vitæ cultum pertraxerunt.

II. Idem propè relinquitur judicandum de Gallis; quos Iulianus Imperator, qui Transfuga appellatur, barbaros ac feroces, & libertatis studiosissimos appellat, *in epistola ad Antiochum Misopogona.* Qui nunc tamen nullis Europæ populis humanitate cedunt; nulli magistratibus tractabiliores: nulli Principibus magis obsequentes: optimè certè sunt à natura, meliùs etiam à disciplina instituti: & maximas svavissimè canendi laudes omnium finitimorum judicio assecuti dicuntur. Illud etiam animadversione dignum; quòd omnes ferè Gallorum cantus ac moduli, quibus etiamnum rustici summopere delectantur, Ionici sunt aut Lydij: quem Musici quintum & septimum appellant. A quibus tamen Aristoteles ac Plato pueros & fœminas abstinere, ac Dorijs modis exerceri voluerunt: quem nostri primum tonum vocant: ut mista modestiæ gravitate, quæ hujus moduli propria est, imbuerentur. Ionicos autem ac Lydios, incredibilem vim ad molliendos animos habere putant. Rectiùs in Asia minore Ionici ac Lydij prohibeantur: cùm cœlo Asiatico nihil mollius sit. Vtiles

tamen esse judico populis montanis, & qui ad Aquilonem positi sunt: quorum natura, propter locorum ac cœli intemperiem, ferocior & agrestior est. Eam ob rem Ecclesiæ Christianæ Duces olim ac Pontifices in sacris laudibus cantus Ionicos ac Lydios vetuerunt: Doriosq; solùm probaverunt: quibus etiam num in sacris precibus sæpiùs, quàm reliquis uti solemus. Et quemadmodum fera animantia solent à mansvetarijs, unguibus ac dentibus detractis, exarmari: sic etiam Ionici ac Lydij cantus, hominum ferocium & crudelium animos, feritate detracta, multò mitiores ac tractabiliores efficiunt. Quod quidem Gallis contigisse puto: qui hujus imperij leges non tàm diu pertulissent; nisi mores illorum, quos Iulianus Imperator feroces ac servitutis impatientissimos fuisse tradit, flexibiles Musica reddidisset. *Hactenus idem Bodinus, Gallus de Gallis, loco suprà citato.*

CCCXXI.

R*Econciliationes sunt lupinæ amicitiæ.* Λύκων φιλίαι εἰσὶν αἱ ἀπαλλαγαί. *Menand. r.*

Raro est diuturna concordia inter eos: qui antea quoquomodo fuerunt inter se inimici, & postea reconciliati. Philip. in Cord. Abrah. Bucholc. pag. 65.

Reconciliatæ amicitiæ fides semper lubrica atq; infirma haberi solet. Francisc. Patrit. lib. 7. de regno, tit. 9. pag. 465.

Etsi prudētes & minimè malitiosi homines, memores dicti, Inimicitias mortales, amicitias verò immortales esse debere, irritati, ita solent exercere simultates & odia: ne præcidant sibi cum adversariis omnem spem concordiæ & reconciliationis: nam videmus interdum coalescere amicitiā inter eos, qui antea fuêre hostes infensissimi: tamen longè aliter sese res habet in malignis, lividis & fastu tumentibus hominibus: qui aliter suam autoritatem imaginantur cōsistere non posse: nisi ex despicientia & detractione aliorum. Hacq; re veluti opsonio, vel, ut de Salamandra dicitur, igne pasci videntur. Huc respicere monitionem veterum arbitror:

Inimico

Inimico reconciliato cum cautione aliqua fidendum esse. Experientia enim *docuit, inter exacerbatos hostes, reconciliatæ amicitiæ fidem* (de degeneribus & vindictæ cupidis, non generosis & heroicis naturis loquor) *plerunque lubricam atque infirmam esse. Siquidem rarissimè suspicio inimicitiæ tollitur per reconciliationem: quoties nuper ea contigerit.* Neque enim, ut Fazellus *(de rebus Siculis poster. decad. lib. 3. cap. 2.)* dicit, facilè propagata odiorum sementis stirps interit: quippe ut gratię in odium deflexus facilis, ita *Odij ad gratiam difficilis est transitus: raroque animus, quem semel indignatio subit, sincera fide excolitur: aut cum quo vehementes primùm inimicitias gessit, affectuosè postmodum in gratiam redit.* Id ipsum Ethnico more Antoninus Diadumenus admonuit patrem suum Macrinū, in sua epistola, quæ à Lampridio ejus vitæ inserta est, cujus initium est tale: Patri Augusto, filius Augustus. Non satis, mi pater, videris in amore nostro tenuisse tuos mores: qui tyrannidis affectatæ conscios reservasti, sperans eos vel amiciores tibi futuros, si ijs parceres: vel ob antiquam familiaritatem dimittēdos: quod nec debuit fieri, nec potuit. Nam primùm omnium jam te exulceratis suspicionibus amare non possunt. Deniq; crudeliores inimici sunt, qui obliti veteris familiaritatis se inimicissimis tuis junxerunt, &c. Ob hanc rem jure nostro (*c. accusatores in 2. & gl. ibid. 3. q. 5. Didac. Covar. cap. 18. n. 3. in pract. quæst.*) aliquis, mox post reconciliationem, non censetur judex, aut testis idoneus, qui paulò antè erat inimicus: cùm adhuc dubium sit, an remanserint quædam reliquiæ odij: sed expectandum est, ut amicitia longo tempore sit con-

firmata: & ſint obliterata, oblivionique tradita omnia ſimultatum veſtigia. Vnde etiam Cicero in non uno loco *amicitias reconciliatas eſſe ſuſpectiſsimas* docet. Inprimis autem, ubi (pro Milone) inquit: Ego cùm omnes amicitias tuendas ſemper putavi ſumma religione & fide: tum eas maximè: quæ eſſent ex inimicitijs revocatæ in gratiam: propterea quòd integris amicitijs officium prætermiſſum, imprudentiæ, vel ut graviùs interpretemur, negligentiæ excuſatione defenditur: poſt reditum in gratiam, ſi quid eſt commiſſum, id non neglectum, ſed violatum putatur: nec imprudentiæ, ſed perfidiæ aſſignari ſolet. Rectè itaq; Divus Hieronymus (ad Ruffinum) profitetur: ſe reconciliatas inimicitias purè colere: & non juxta Plautinam ſententiam, altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Et alibi (in Ruffinum lib. 1.) monet amicos poſt reconciliatam ſimultatem, etiam leves ut ſuſpiciones fugiant: ne quod fortuitò fecerint, conſultò facere putentur. *Philip. Camerar. in Op. ſucciſivis, Centur. 1. cap. 92. pag. 454.*

Meritò laudatur Pomponius Atticus à Cornelio Nepote: qui ab eo ſe audiviſſe ſcribit: quòd cum matre nonagenaria, quam ipſe, natus annos ſexaginta ſeptem, extulit, nunquam in gratiam redijſſet: neq; unquam cum ſorore, quam propè æqualem habuit, fuiſſet in ſimultate. Tacitè innuens, plus eſſe non rediiſſe in gratiam: quàm non fuiſſe in ſimultate. Matrem enim nunquam offenderat: inter ipſum & ſororem etiam, ſi quid incidit offenſarum, nunquam exierunt in ſimultates: quæ tamen inter fratres & ſorores frequenter acerrimæ ſolent exiſtere. *Idem cap. eod. pag. 462.*

Hinc eſt adagium Pythagoræ: χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ: id eſt: Ollæ veſtigium in cinere turbato. Plutarchus in Sympoſiacis interpretatur: nullum evidens iracundiæ veſtigiū oportere relinqui: ſed ſimul atq; deferbuerit atq; reſederit animi tumor: omnem præteritorum malorum memo-

riam penitus tollendam esse. *Erasm. in Adag. Chil. 1. Centur. 1. Adag. 2. pag. 18.*

In veteribus gravibusq; odiis firmam pacem constituere, quòd ea vel suspicione vel ultionis cupiditate impediatur, difficile est. In hypomnes. polit. Guicciard. part. 2. pag. 36.

Vt concordia sincera statui possit: offensas priùs è medio aufferri oportet: ne amicitia ὕπουλος sit in societatibus, & fœderibus mutuis. Nam & chirurgi, ut sanatio vulnerum sit stabilis, pus omne removeri priùs oportere sciunt: antequam cutis intercisa conglutinetur. *Pezel. in Genes. cap. 21. pag. 381.*

Bias Prienensis ita ajebat oportere homines in usu amicitiæ versari: ut meminisset, eam ad gravissimas inimicitias posse converti. Quod quidem præceptum prima specie nimis fortasse calidum videatur, inimicumq; simplicitati, qua præcipuè familiaritas gaudet: sed si altioribus animis cogitatio demissa fuerit, perquàm utile reperietur. *Valerius Maximus lib. 7. cap. 3. pag. 601.*

Circumfertur passim dictum Augustini, quod est:

A medico indocto,
A cibo bis cocto,
Ab amico reconciliato,
Libera nos Domine.

Horatius in epistola ad Florum lib. 1:

—— & malè sarta
Gratia nequicquam coit, & rescinditur.

EXEMPLA.

I Glauco filius Neptuni ex Astydameia filia Phorbantis, genuit filium nomine Lepream: qui cum Augea consilium inijt, de vinciendo Hercule: cùm certaminis & laborum suorum mercedem ab eo repetivisset. Proinde ut verisimile est, infensus

Herculi Lepreas erat ex hac consultatione. Interjecto deinde tempore, Iovis filius ad Caucones proficiscitur; intercedente autem per obtestationes Astydameia, Herculis simultates, quas cum Leprea exercebat, dissolvit. Iuvenilis igitur quædam æmulatio inter hos accidit: ut disco mutuò contenderent, & aquarum exhaustione, & uter prior taurum comedere posset. In quibus omnibus superatur Lepreas. Et inde certamen aliud ortum inter eos est, uter bibendo plus posset; è quo rursum inferior discessit Lepreas. Tandem ira & indignatione commotus, sumptis armis, ad solitariam pugnam Herculem provocat. Persolvit igitur pœnas eorum, quæ cum Augea tractaverat: pugnando enim interfectus est. *Aelian. lib.* 1.

II. Inter Antonium & Augustum graves inimicitiæ ortæ sunt; quanquam semel & iterum essent reconciliati. *Cuspinian. in Vita Octaviani, pag.* 7.

III. Inter Imperatorem Carolum V. & inter Regem Galliæ, potest esse pax; sed amicitia nunquam esse potest. Quando enim animi non cohærent; levi occasione erumpunt odia. *Philip. in Cordiali Abr. Bucholceri, pag.* 205. *b.*

IIII. Albertus Austriacus conjugis intercessione redijt in gratiam cum Ottone Bavarorum Duce: qui avunculum illius Comitem de Haiala interfecerat. Sed nec stabilis, nec diuturna fuit hæc reconciliatio. Nam Otto non ita multò pòst evocatus ad regnum Vngariæ, impetum fecit in Styriam, armata manu in Vngariam descensurus. Id prohibere Albertus conabatur. *In Chronico Philip. lib* 5. *pag.* 561.

V. Henricus Guisius venerat in offensionem Regis Gallici Henrici III. cui etsi apud Carnutes, præsente Regina matre, multisq; Principibus alijs esset reconciliatus: omniumque rerum præcedentium ἀμνηστίαν Rex promulgari jussisset: Regi tamen tanquam amico suo reconciliato, non confidebat: nec ad Comitia Blesensia, à Rege indicta accedebat. Nec fefellit eum sua ista diffidentia. Nam persuasus tandem ut veniret, à Rege trucidatur. *Vide Mercurium GalloBelgicum sub An.* 1588. *lib.* 1. *pag.* 31. 64. 66.

VI. Ludovicus XI. Rex Galliæ, & Carolus Burgundus inimici, post privatam collocutionem sunt reconciliati. Quia verò Carolus Ludovicum invitum coëgerat ad societatem belli contra Leodienses: Carolus in magna erat solicitudine: & metuebat, ne Rex vel ad hostem transiret; vel priùs quàm urbs caperetur, profugeret: aut in ea propinquitate contra se moliretur aliquid. In vicino igitur horreo, quod medium erat inter ipsum & Regem, collocat circiter trecentos equites; qui pariete effracto, ut minori periculo, cùm opus esset, erumperent, diligenter observabant, quid circa Regem ageretur. Ita semper metuebat Carolus: ne si Rex discederet: bellum aliquod excitaret. Atq; hic videre licet, quàm sit misera conditio summorum Principum: & quàm inter eos nullà queat esse firma voluntas aut amicitia. Fecerant hi duo pacem ante dies quindecim: eamq; jurejurando sanciverant: & tamen ut alter alteri fidem haberet, fieri non potuit. *Philip. Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib.* 3. *pag* 91. 95.

VII. Aliud exemplum *de Italo quodam, vide infrà in Regula de nimia vindictæ cupiditate.*

VIII. Nobiles duo Hispani, quorum alteri nomen fuit Petrus Tortellus, alteri Hieronymus Anca, post commissum duellum, in eas postea exarserunt simultates: quas nec ipse Cæsar dirimere potuit. *Totam historiam, quæ lectu est jucundissima, prolixè descriptam, vide Centur.* 2. *Operar. succisiv. Camerarij, cap.* 21.

CCCXXII.

MAgni Domini quantum de ira, tantum etiam de gratia remittunt.

EXEMPLVM.

Maximilianus I. Imperator in puniendis delictis lenissimus, in vindicanda avaritia militum acerrimus fuit. In bello Veneto, cùm capta Vincentia, quidam injussu suo in aliquot civium ædes prædandi causa impetum fecissent: statim illam totam cohortem oppressit: & plures ducentis securi percuti jussit: ut eo exemplo ostenderet, non omnia victoribus in victos licere. *Philip, in Loc. Manl. pag.* 275.

CCCXXIII.

SÆpè de aliorum laboribus fructum alij percipiunt. **Die Pferde die den Hafern erwerben/essen sein am wenigsten,** *Camerar. in fabulis Aesopicis, pag.* 107.

EXEMPLA.

I. Novi duos Canonicos, admodum sordidos. Horum alter reliquit plus quàm 30000. aureorum. Hujus verò mortui hæredes fuerunt, Episcopus Trevirensis, & alius vicinus Princeps: qui pauperi, cognato Canonici, tria millia aureorum dabant: & reliquam hæreditatem ipsi inter se partiebantur. Sic sordidus benè collocavit suam parsimoniam: alijsq; satis opulentis reliquit: quæ ipse tanta avaritia congesserat. *Philip. in Locis Manl. pag.* 363. De hoc Canonico Philippus *pag.* 114 in Theogn. paulò disertiùs ita dicit: Fuit Canonicus VVormatiensis, homo nobilis, Curtisanus, sapiens, **ein trefflicher Man / Silberberger** / est familia nobilis in Episcopatu Trevirensi: ego novi eum: sæpe veniebat ad nos Heydelbergæ: ibi erat hospes Doctoris, apud quem ego eram: erat ἀρθριτικὸς & podagricus: & erat valdè dives: habebat annuos reditus aliquot millia: quia creverat Romæ ex multis sacerdotijs: tamen ita parcus erat: ut non haberet familiam: non coquebat domi: non habebat ancillam: sed tantùm famulum: quem malè cruciabat. Cogebatur eum famulus gestare cùm ægrotaret: & præterea non diu retinebat unum famulum: sed subinde novos habebat: ne, si unus aliquis fieret ipsi familiarior, obligaretur ei, & cogeretur aliquid dare honorificentius. Is quando valde ægrotabat: jubebat adferri pelvim

plenam aureis; & volutabat manus in auro: & isto spectaculo leniebat suas miserias. Cùm esset mortuus: reliquit ampliùs triginta millibus aureorum pecuniæ; quàm sibi dividebant Palatinus & Episcopus Trevirensis. Tria millia dabantur ipsius cognatis. Ist eben/als wenn man das Geld in cloacam geworffen hette. Episcopo Trevirensi nihil satis erat. Das ist der Trevirensis: qui acceperat pecuniam à Gallo: ut inclinaret rem in electione Imperatoris ad Gallum. Der war des Canonici Erbe. Et ut posset honestè fieri; adjungebat sibi bonum senem Palatinum: qui etiam libenter accipiebat pecuniam: Er schlugs auch nicht aus.

II. Novi alium Canonicum, viventem in his terris Saxonicis: qui accepit hæreditatem Doctoris Henningi, æstimatam duodecim millibus aureorum; & ipse jam antea ex suis facultatibus plus habebat: ita ut post mortem reliquerit ultra viginti millia aureorum. Miser ille Canonicus in tantis vixit sordibus: ut supplicationes soleret conscribere, etiam pro uno grosso. Hæredem autem constituit spuriam quandam impudicam mulierem: quæ tantam hæreditatem cum sui similibus brevi tempore decoxit. *Idem ibidem.*

III. Philippus Rex Macedonum, relictam opulentiam Græciæ, confectis mutuo Marte & viribus suis Civitatibus, ipse interveniens occupavit. *Camer. ut suprà.*

IIII. Cùm in hinnuleum fortè fortuna unum eodem tempore Leo & Vrsus incidissent: uterq; illo potiri volens, acerrimè secum conflictari cœperunt; atq; ita unus afflixit alterum: ut oborta vertigine, ambo in terra prostrati jacerent. Vulpecula autem, quæ eventum pugnæ expectavisset: cùm videret illos esse viribus defectos: hinnuleum relictum in medio ipsa illis semiapertis oculis intuentibus abstraxit. Quod cùm illi prohibere non possent: Infelices nos igitur, intercidentibus verbis, inquiunt, Vulpeculæ causa dimicando perimus. *Idem ibidem.*

CCCXXIIII.

COnstat neminem, qui magistratum Collegæ abstulit, annum supervixisse. Iul. Obseq. in lib. de prodigijs, in fine.

EXEMPLA.

I. Cùm Tiberius Gracchus, promulgata lege de dividendis agris, armis urgeret causam: & Octavio Tribuno Collegæ adversanti suæ causæ, Tribunatum abrogasset: deniq; contra leges sibi prorogare magistratum conaretur: occisus est in Capitolio à Saturejo Collega Scipionis Nasicæ.

II. Sic abrogarunt L. Iunius Brutus Consul Tarquinio Collatino.

III. P. Tarquinius, P. Marullo.

IIII. Tullius Bruto & Cassio pugnam adversus Cæsarem & Antonium molientibus.

V. P. Titius Prætor propter dissensiones Collegæ magistratum abrogavit: & ante annum est mortuus. *Idem ibidem.*

CCCXXV.

PRæstat magistratus esse perpetuos, quàm annuos. Quia tam brevi spacio, id est, annuo, nihil rectè geri potest. Priùs enim imperium deponere necesse est: quàm quid gerendum sit intelligatur: aut rebus perceptis & planè cognitis, cùm operi manus admovere ceperis: repentè novus magistratus aderit: qui manum de tabula: tum huic alius, atq; alius identidē substituetur: novi omnes. Ita Respublica magistratibus rerū gerendarū usu peritis semper caritura est. Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 4. pag. 680.

Hinc Tiberius Imperator, cùm amici quererentur, illū potestates ac imperia perpetua fecisse, reposuit illud: Hirudines, quę multo sanguine hausto rūpuntur, quiescere: recentiū morsus esse acerrimos. Sic novos magistratus, quicquid sanguinis est ac medullarum, aviditate summa haurire: ut veteri proverbio dicitur: Non parcit populis regnum breve. *Idē pag. 682.*

EXEMPLA.

I. Scipio cùm intellexit, successorem sibi datum: pacem cum hostibus fecit: majore hostium commodo, quàm facturus fuisset: nisi vereretur victoriarum spem ac fructum sibi à successore ereptum iri: ut sæpe dixisse fertur.

II. Bellum verò Mithridaticum annos viginti protractum est, propter eam, quam dixi, Imperatorum successionem: dum interim occasione rerum feliciter gerendarum oblata ac deserta, hostis imperium longè lateq; propagaret.

III. Epaminondas ac Pelopidas, quorum potestas eo momento desierat, quo prælium cum hostibus conferendum erat, cum sine maximo Reipublicæ detrimento

imperium

imperium à se deseri non posse perspicerent; prælium commiserunt; ac victoriam clarissimam reportarunt; quæ Thebanos & socios ab interitu servavit: & Lacedæmonios ingenti clade affecit. Domum reversi cùm triumphare debuissent: majestatis accusantur; & capitis damnantur: quòd exercitus ac imperia post tempus lege definitum retinuissent. *Idem pag.* 681.

CCCXXVI.

QVando peccata cumulantur: crescunt etiam & cumulantur pœnæ.

Crescentibus peccatis, inde usq; ab initio crevit servitus, & imperiorum asperitas. Strigel. 2. Reg. 15.

Crescentib. peccatis, crescunt pœnæ universaliter. Peucer. in lect. Chron. die 11. Martij. Anno 1570.

Crescentib. novis peccatis, etiã pœnæ novæ crescũt. Lutherus in Genes. cap. 9. pag. 126.

Regula Iurisconsultorum: *Grassantibus multis malis opus est exemplo.*

EXEMPLA.

I. Nostro tempore inusitata genera morborum & calamitatum vulgata sunt: & Sudor Angelicus, Locustæ populantes latè agros An. 42. per Poloniam & Silesiam. *Lutherus ut suprà.*

II. Divinitus concitatur adversus Roboam, Sesak Rex Aegypti: qui aciem victum profligat: & urbem oppressam diripit: aufert ex templo universa armamenta templi; quæ Salomon parârat & conservârat: item aufert universos thesauros Salomonis; quos jure hæreditario à patre, & dono à vicinis Regibus acceperat. Ita crescentibus peccatis crescunt pœnæ universaliter: pacis tempore, onera multiplicia, servitus dominiorum, tributa, dura & inclementia imperia, fames, exundationes, incendia, bella: belli tempore deteriores pœnæ venerunt, vastationes totarum regionum & gentium, latrocinia perpetua, deletiones legum, disciplinæ, judiciorum, excidia totarum familiarum, dissipationes & distractiones. Tales pœnas mox à Salomonis morte & sensit & sustinuit populus Iudaicus. Et quanquam causæ conferuntur etiam in præsentes ἀφορμάς, quæ tunc extiterunt ab ipso Rege: tamen præcipuæ causæ fuerunt idolatria Salomonis & Roboam: quia unius pœnæ sæpe multæ sunt causæ. *Peucer. ut suprà.*

III. Interfecto Sardanapalo, qui ex Assyrijs Regibus ultimus tenuit Monarchiam; postea Phul Belochus præfectus Babylonicus tenuit Babylonem & Niniven: & regnavit annos 48. Arbaces verò Medus dominatus est Medis & Persis. Etsi autem hactenus Chaldæi & Assyrij non intulerunt bellum Israëlitis & Iudæis: tamen deinceps decem tribus Israëliticas, & postea tribum Iuda assiduè afflixerunt. Nam hic Phul Belochus, id est, eversor vastans, intulit bellum Regi Israëlitico Menahem; eumq; fecit sibi vectigalem. Hæc fuerunt initia servitutis: quæ paulatim crevit usq; ad periodum. Ita nunc videmus crescere servitutem: quia peccata crescunt: nec dubium est, impendere toti Europæ fatalem mutationem: ut Iohannis Hiltenij & aliorum prædictiones significant. *Strigel. ut suprà.*

CCCXXVII.

Accidit hoc in civilibus dissensionibus: ut moderati à vehementioribus opprimãtur. Vt dici solet: ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, μή ποτε γένοιτο δράκων. *Phil. lib. 2. Chr. p. 77.*

Talia plerunq; in civilibus dissensionibus accidũt: quando imperia, respublicæ, civitates conturbantur: crescentibus seditionib. intestinis, & civilibus odiis: qui autores sunt consiliorum moderatorũ, plerũq; plectuntur ab utrisq;: incurrunt in odia apud utrosq;: Wie es pfleget mit den *neutralibus* zuzugehen: *& plerunq; moderati à vehementioribus opprimuntur:* sicut dictum est: ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, μή ποτε γένοιτο δράκων: Serpens nisi devoret serpentem, nunquam fiet Draco: id est: *nunquam in Republica crescit aliquis autoritate, dignitate, opibus & potentia: nisi collegas devoret ipse & sustollat. Peucer. in lect. Chron. 6. Decemb. An. 1572.*

Wenn einer wil clarus werden: muß er jhr viel vorhin aufffressen. *Philip. in Postil. per Pezel. edit. part. 3. pag. 286.*

EXEM-

EXEMPLVM.

Erat inter triginta Tyrannos unus Theramenes; qui, ut natura erat astutus, & antea mutationes quasdam rexerat: & arte deduxerat rem ad deditionem, profectus Spartam legatus, ad pacem petendam, ne urbs deleretur. Hic cogitans, illam sævitiam non posse esse diuturnam, & cogitans præstantiam & virtutem in exulibus, & maximè in Thrasybulo, Aristarcho, & alijs: hortatur Critiam ad moderationem, cum quo consilijs & animo consenserat, & cui amicus fuerat: hortatur eum ad moderationem. Critias ergo metuens Theramenem, qui & natura erat sævus; & cupiebat injurias acceptas à populo ulcisci publicis cladibus: quia erat aliquando sententia populi mulctatus exilio. Ille Theramenem metuens, & cupiens populum ulcisci: statim decurrit ad consilia contra Theramenem similiter crudelia: & Theramenem, convocata plebe, accusat; quòd moliretur aliquid contra statum præsentem: & quòd periculum sit, ne populum concitatum pertrahat in suas partes, & opera populi adjutus, hunc statum convellat & evertat. Hanc accusationem cùm instituisset: exercitũ delectum ex 3000. civium & conscriptum armat occultè: & judicium armatis circumsepit & munit. Extat accusatio Critiæ contra Theramenem apud Xenophontem: in qua nihil memorabile extat, præter hoc unicum dictum, quod sæpe citatur: πᾶσαι μεταβολαὶ πολιτειῶν θανατηφόροι: id est: omnes mutationes Rerumpublicarum pariunt cædes. Hoc argumento conatur stabilire & munire & tueri præsentem Tyrannidem; & concitare collegas ac armatam multitudinem: qua circumsepserat judicium: ne paterentur labefactare, aut quoquo modo dissolvi istum præsentem statum triginta Tyrannorum; quem statum videbat esse accommodatum ad multitudinis impetus reprimendos & coërcendos. Et si fuissent usi rectè illa potentia: profuisset ille status initiò nimiæ ferociæ & licentiæ populi retundendæ & infringendæ. **Aber sie habens mißgebraucht.** Theramenes, qui cogebatur causam dicere inter armatos, respondit, excusans se, se nihil moliri contra collegas: & sua consilia non esse contraria præsenti statui: sed potiùs salutaria: quia injusta sævitia non possit esse diuturna: & nosse se magnitudinem animi & præstantiam in exulibus, & maximè in Thrasybulo: qui si collegisset multitudinem exulum; non sit amissurus occasionem rerum gerendarum, recuperandæ patriæ; & multitudine exulum aliud agi nihil; quàm instrui & armari Thrasybulum & reliquos contra patriam: & domi immanitate & atrocitate cædium devastari patriam, cives abalienari, qui summæ rerum præessent: propterea se existimare, se non debere haberi pro proditore: sed potiùs pro cive salutari; cùm ipse spectaret hoc, ut urbs servaretur: non ut everteretur; & requirere se nihil aliud nisi moderationem: propterea quòd violentia illa non sit futura diuturna. Allegat & legem, quam recens tulerunt: ne Collegæ, aut ij qui in catalogo 3000. scripti essent, sine judicio interficerentur. Critias, qui plebem jam Therameni applaudentem metuebat, subitò excitato tumultu exclamat: se delere nomen Theramenis ex catalogo Collegarum: hunc condemnare se capitis; & non ferendum esse eum: qui adversaretur decreto triginta Tyrannorum, suffragijs maximæ multitudinis comprobato. Ac mox jubet accedere lictores, & captum Theramenem interficere. Ibi Theramenes proripiens se fuga, confugit ad aram. Sed Critias abstractum ab ara jubet deduci ad supplicium. Propinatur ei bibenda cicuta; sicut moris fuit Atheniensibus; quam cùm bibisset, & ali-

quantulum,quod in poculo reliquum erat,effudiſſet: jocans inquit, ſe hoc propinare Critiæ. Hîc fuit exitus Theramenis: hoc veneno epoto mortuus eſt: & interfectus eſt tantùm ideo: quòd improbaret ſævitiam injuſtam: quæ ſine judicio & legibus & cognitione uſurpabatur in optimos quosq́; promiſcuè & ſine diſcrimine: quemadmodum dicit, ſe aliud nihil improbaſſe: quàm hanc injuſtitiam: quòd injuſtè cives eijcerentur facultatibus ſuis, aut interficerentur, qui nihil deliquiſſent contra leges. *Peucerus ut ſuprà.*

CCCXXVIII.

MEdiatores utrinq́; accipiunt plagas.

Non inuſitatum eſt, eos, qui adhibentur ad conciliationes, utriusq́; partis odia incurrere: & utrinq́; plagas accipere. Philip. Tom. 2. Epiſt. per Peucer. ed. pag. 1.

Thucydides in deſcriptione ſeditionis Corcyreorum: τὸ δ' ἐν μέσῳ ἀμφοτέρωθεν κτείνονται. Qui in medio verſantur, utrinque occiduntur (lacerantur.)

Rex Alphonſus ſolitus eſt dicere de Mediatoribus: eos ſimiles eſſe habitantibus in mediis ædibus: qui perfunduntur lotio à ſuperioribus: & læduntur fumo ab inferioribus. Sic *plerunq́; Mediatores utrinq́; læduntur:* ſicut veſpertilio laceratur à muribus & avibus. *Idem in Loc. Manl. pag. 431.*

Hoc quod tribuitur Alphonſo, ita quidam ex Ariſtotele citat & ad neutrales accommodat: Qui in medijs ædibus habitant, ab imo infumantur: deſuper autem ſordibus defluentibus commaculantur.

EXEMPLVM.

Id accidere ſibi quoq́;, Philippus conqueritur in Epiſtola ad Carolum V. Imperatorem, die 19: Martij, Anno 1541. ſcripta. Noſtri, inquit, me accuſant: quædam languidiùs à me defenſa eſſe. Et fateor, me quædam ſtudio pacis & concordiæ, quæ diſputari duriùs poterant, conceſſiſſe alteri parti. Quid ad communem concordiam utilius eſſet, quàm quod de autoritate Epiſcoporum reſpondimus? Non pugnavi de

ijs ceremoniis: de quibus hactenus collocuti sumus; cùm tamen quædam sine gravi causa flagitarentur. Sed in contentione de autoritate Synodorum ut essem acrior: & veritate, & publica Ecclesiæ necessitate movebar. Eędem me causæ moverunt: ut cùm de privata absolutione moderatam & utilem sententiam proposuissemus: tamen Ecclesijs necessitatem enumerationis imponi nollem. Hic intelligo me accusari apud Cæs. M. V. tanquam durum & pertinacem. *Tom. 2. Epist. pag. 1.*

CCCXXIX.

SApientes vel maximè errant: cùm fiducia suæ sapientiæ movent non necessaria. Et errata exigua in initio, postea ruinam ingentem trahunt.

Exemplum hujus Regulæ est Pompejus.

CCCXXX.

NAturâ putantur homines post factum sapere rectiùs. Philip. in Epist. ad Camerar. pag. 99.

Die Rath Herren sind jmmer klüger/wenn sie vom Rathhause herunter gehen/als wenn sie hienauff gehen.

CCCXXXI.

ETiam prudentißimos quosque non semper rectè sentire, testantur exempla. AntiMachiavellus lib. 1. pag. 153.

Nemo omnibus horis sapit: & ut corporum, sic animorum vices sunt: ac sapientißimi quiq; in absurdas ineptasq; opiniones nonnunquam imprudentes incidunt. Idem pag. 149.

Sæpe accidit, ut prudentes etiam viri labantur & errent in dicendis sententiis: quando vel gratia, vel odio, vel æmulatione quadam impulsi, diversum ab aliis sentiunt. Deinde non semper sumus eodem animi vigore. Nam quæ fiunt à prandio consultationes, inter decreta referri non debent. Idem pag. 151.

EXEMPLA.

I. Exemplum insigne extat apud Cominæum. Carolus, ultimus Burgundiæ Dux, pace cum Leodijs facta, Dinantum, quod est in Leodiorum finibus, oppidum, obsidione cinxit. Dinantijs jam expugnatis, serum auxilium venit Leodiorum manus, contra datam Carolo fidem. Carolus victoria elatus in Leodios exercitum ducit. Sed ultrò citroq; missis nuncijs his conditionibus ita inter eos convenit: ut anni superioris pactiones servarent: ut trecentos obsides darent ante horam octavam insequentis diei: eorum nomina scripto edita sunt. Iam multus erat dies; cùm obsides nondum dedissent. Carolus perquirit sententias: quid sit agendum. Burgundiæ Mareschallus, & ei proximus, Contæus, sententiam rogati, censuerunt, in eos debere impetum fieri: quando datam fidem fefellissent: neq; ullo tempore pulchriorem occasionem offerri posse. Comes S. Pauli contrà suadebat: si illos adoriretur: fore, ut existimationis jacturam subiret: tantam hominum multitudinem in re tam ardua, non posse tam facilè statuere: mittendum itaq; legatum: qui de voluntate ipsorum referat. Vicit in consilio sententia mitior. Itaq; mittitur legatus: ei in itinere obsides fiunt obvij. Si Mareschallum & Contæum solos habuisset in consilio Carolus: quanta (obsecro) Leodiorum cædes facta esset? qui obsides ex pacto tradere quidem volebant: sed id non potuerant intra constitutum spacium præstare.

II. Scipio Africanus Consul designatus, cùm bellum adversus Annibalem ceptum non aliter finiri posse diceret: quàm si ipse in Africam exercitum transportasset, & acturum se id per populum apertè ferret: si Senatus adversaretur: Q. Fabius Maximus sententiam rogatus, oratione ad tempus parata, deterrere Senatum & populum ab eo consilio conatus est: Natura quippe prius esse, tua cùm defenderis, aliena ire oppugnatum: neq; in Africa priùs bellum gerendum: quàm in Italia pax esset. Deinde magnum impendere periculum: si, exercitu in Africam transvecto, victor Annibal ad urbem ire pergeret. Postremò uni Consuli, in cujus capite periclitetur Respublica, & exercitui, adversus duos extra Italiam dimicaturo, fortunam publicam & majestatem Imperij committendam non esse. Scipio adversus hæc respondit: Satius esse ardere Africam bello, quàm Italiam: coactum iri à se Annibalem pugnare in sua terra: deniq; ad dignitatem populi Romani & famam pertinere: non ad defendendam modò Italiam, sed ad inferenda etiam Africæ arma, videri Romanis animum esse. Ad sum-

mam, hæc & alia ita fidenti animo dixit: ut quanquam Fabius autoritate & inveterata prudentiæ fama magnam Senatus partem & seniores maximè movisset; Scipionis tamen sententia vinceret. Ac re ipsa quidem Fabij sententia tum multò deterior erat: quemadmodum eventus docuit. Nam paulò pòst legati ab Carthagine venerunt, Annibalem revocantes ad ferendam patriæ opem: eumq; cùm, sicuti prædixerat, ex diutinæ Italiæ possessione detractum, propè manu conserta, restitantem ac tergiversantē, in Africam Scipio traxisset: non modò prælio, sed etiam bello vicit. Itaq; consilio & virtute Scipionis huic tam ancipiti bello finis impositus est: & pax Italiæ reddita; quam hostibus & armis vacuam Romani, vivo Annibale, visuri non erant. Quippe nec is Italia excedere, neq; illi, post cladem ad Cannas acceptam, prælij fortunam experiri statuerant. Quamobrem, ut dixi, etsi gloria rerum gestarum & prudentia cæteros civitatis Principes Fabius anteiret: tamen, sive ætatis vicio, sive cunctatione ipsius ingenio insita, sive obtrectatione atq; invidia adversus crescentem indies gloriam Scipionis, peccaret: ejus tum sententia neq; consilio, neq; usu valuit. *Idem locis citatis.*

CCCXXXII.

ANimi irritati contumeliis, difficulter frenare iram & vindictæ cupiditatem possunt: præsertim donec fortuna est indulgentior. In Chronico Philippi lib. 5. pag. 596.

Plutarchus: Homines offenduntur contumelijs magis, quàm ulla alia re: quia convicia videntur proficisci ex odio, & malitia nimia. Contra violentas injurias vi & armis conceditur defensio etiam hostibus.

EXEMPLA.

I. Ludovicus Bavarus, cùm Romā venisset, amoto Pontifice Iohanne XXII. consentientibus Cardinalium suffragijs, Nicolaum IIII. creavit Pontificem. Sed cùm novum Pontificem non posset defendere: miser ille Nicolaus mox à discessu Ludovici, Avenionem missus, in carcere vitam finijt. *Ibid.*

II. Sylla cùm Athenas obsideret: varijs ludibrijs ab Aristio Tyranno, qui Athenas tenebat, affectus est. His irritatus Sylla, cùm urbem tandem cepisset: sævijt promiscuè in omnem sexum: ita ut sanguis interfectorum instar torrentis per plateas urbis in suburbium profluxerit. *Vide Plutarch. in Vita Syllæ.*

III. Cassius Chærea vir fortissimus, contumeliosè tractatus à Caligula, quæsivit occasionem interficiendi Caligulam. Id quod etiam præstitit, Caligula è theatro exeunte. Hic enim Cassium, quoties accedebat, licet fortissimum virum, mulierem

vocabat: & signum dabat Cupidinis seu Veneris, aut aliud ejusmodi. His contumelijs irritatus Cassius, non quievit priùs, quàm Caligulam interficeret. *Dion in Calig.*

CCCXXXIII.

VT ferè successus prosperi inter initia augent animum: sic contrà adversi casus eundem sauciant ac conterrent: ut rem eandem timidiùs deinceps aggrediatur, & urgeat segniùs. In Chronico Philip. lib. 5. pag. 630.

EXEMPLVM.

Sigismundus Imperator non redijt ad bellum Turcicum, cùm impeditus domesticis bellis, accensis à Pontificibus: tum absterritus, ut opinor, memoria geminæ cladis: ut quanquam truces & barbaros hostes persequi atq; ulcisci maximè cuperet: non auderet tamen fortunam periclitari tertiò, bis gravi cum detrimento rerum suarum & publicarum elusus. *Ibidem.*

CCCXXXIIII.

FAma quodammodo videtur non semper veritatem perspicere & audire. Quam ob causam sæpenumero fallit: & tum ad gratiam blanditur: tum etiam mendacia spargit. Aelian. lib. 1.

EXEMPLVM.

Veterum Græcorum ætate, summa gloria floruerunt, Gorgias Leontinus Philolai filius, & Protagoras filius Democriti. Sapientia verò tantum abfuerunt: quantum à viris pueri. *Ibidem.*

Etiam

CCCXXXV.

Etiam clari & præstantes virtute viri, sæpe splendidam serviunt servitutem, magnificamq; vivunt miseriam: dum non parum abest, quin sint in extrema constituti mendicitate. Hinc proverbium Germanorum: **Junge Reuter/alte Bettel Leute.** Usurpatur tamen plerunq; de ijs: qui nolentes, non volentes, sunt mendici.

EXEMPLA.

I. Aristides filius Lysimachi, qui multa præclarè domi militiæq; gessit: & Græcis tributum imperavit; at ille non tantum post obitum reliquit: ut exequiis celebrandis sumptus esset. *Aelian. lib.* 11.

II. Phocion etiam egenus erat; attamen cùm Alexander ei mitteret centum talenta: interrogavit, Quam ob causam hæc mihi donat? Qui cùm responderent, quoniam te solum ex omnibus Atheniensibus bonum honestumq; virum judicat. Sinat igitur, inquit, me talem esse.

III. Pelopidas, cùm objurgarent eum amici: quòd pecuniariæ rei ad vitam tuendam conferentis, nullam curam gereret: Et, inquit, mehercule utilis est; verùm huic Nicomedi: intento digito in hominem quendam claudum & mutilum.

IIII. Scipio quinquaginta quatuor annorum spacium emensus, neq; emit, neq; vendidit quicquam. Adeò paucis fuerat contentus. Cùm autem quidam ei scutum eleganter apparatum ostenderet: dixisse fertur: Atqui Romanum civem par est in dextra spem ponere: non in sinistra.

V. Ephialtes Sophonidæ filius pauperrimus fuit; tamen cùm amici decem talenta ipsi dono darent, non accepit: Hæc (inquiens) me cogerent, siquidem reverenter vos haberem, aliquid præter jus concedere; sin minùs vos observarem, ingratissimum videri.

VI. Epaminondas etiam pauper erat. Cùm autem Iason ei quinquaginta talenta auri mitteret: Injuriam, inquit, mihi facis. Sed quinquaginta drachmas à cive mutuatus, ut essent pro viatico, profectus est in Peloponnesum. Cùm verò nuncium allatum esset: satellitem ejus pecunias à captivis accepisse: Mihi, inquit, da scutum: tu verò tibi cauponam eme, in qua vivas. Non enim ulteriùs pericula adire voles, cùm dives sis factus. *Idem Aelian. ibid. Idem de eodem lib.* 5: Epaminondas unam solam habebat vestem, eamq; sordidam. Si quando verò eam misisset ad fullonem: ipse se

domi continere ob indigentiam alterius cogebatur. His facultatibus præditus, tamen cùm sibi Persarum Rex magnam vim auri dono misisset, non accepit. Idem cùm patriam (*ut refert Francisc. Patrit. lib. 9. de regno, tit. 10. pag. 595.*) bellica gloria illustrasset; quæ ante eum non victorijs, sed cladibus insignis erat: adeò pecuniarum contemptor fuit; ut sumptus etiam funeris ei defuerit; nisi publica pecunia suppeditaretur.

VII. Alcibiades ambitione quadam munificus, complura, magnaq; munera Socrati dono misit. Sed recipere noluit. *Idem Aelian. lib. 9.*

VIII. Fabritius cœnabat lætus fictilibus suis.

IX. Seranus agresti mensa. Qui tamen & quales, tum cives, tum Imperatores?

X. XI. Atilius & Cincinnatus ab aratro ad summos magistratus vocati sunt.

XII. Atilio Regulo fortissimo viro exiguus fundus satis fuit.

XIII. AEmilius Scaurus, Romani Senatus sua ætate princeps, in parva pecunia claruit.

XIIII. AEmilijs sesdecim uno tempore unam domunculam fuisse, & fundum unum, apud Valerium legimus.

XV. Pauli, qui Persen duxit ante triumphum, tam exilis census fuit: ut post mortem satis non esset ad uxoris dotem redhibendam.

XVI. Cn. Scipionis filia ex publico dotata est.

XVII. Quid? quòd Publio Scipioni funus de publico exolutum, ob rei familiaris angustias.

XVIII. Menenio item Agrippæ justa à populo facta, collatis in capita sestantibus.

XIX. Valerio Publicolæ mortuo funebris lectus & rogus defuisse dicitur. *Ioh. Iovian. Pontan. lib. posteriori de Fortitud. pag. 76. b.*

XX. Hieronymo, Christianæ religionis acerrimo assertori, non domus, non fundus fuit. *Idem ibidem.*

XXI. Agrippa, vir tanti nominis ac dignitatis apud Romanos, cùm decessisset, præ inopia publica etiam impensa elatus est.

XXII. Et Mummius, qui Achajam vicit, & Corinthum evertit, omnemq; Italiam tabulis ac signis implevit, in tanta inopia decessit: ut facta rerum omnium auctione, integram filiæ dotem non reliquerit. *Francisc. Patrit. lib. 9. de regno, tit. 10. pag. 595.*

XXIII. Plautus Comicorum Poëtarum facetissimus, propter annonæ difficultatem, ad molas manuarias pistori se locavit: & ibi quoties ab opere vacaret: scribere fabulas & vendere consuevit.

XXIIII. Cassius quoq; Severus, Orator egregius, cùm annis quinq; & viginti exulasset, in summa inopia diem obijt, vix panno verenda contectus.

XXV. Ammianus quoq; Marcellinus scribit, Persei Regis legitimum filium, post adversæ fortunæ calamitatem, artem ferrariam, ob quærendum victum, exercuisse. *Idem lib. 3. de Repub. tit. 1. pag. 112.*

CCCXXXVI.

PLerunque solet accidere: ut indulgentes affectibus, consilium deterius sequamur. Magna autem vis est affectuum, præsertim amoris. Nullus enim affectus rationi minus obtemperat. *Sabinus in 7. Metamorph. Ovidij.*

EXEMPLUM.

Medea, incensa amore Iasonis, deliberat, & secum quasi colloquitur, disputans, quid amor, quid ratio suadeat: in qua disputatione illud inprimis observandum est, quod inquit: Video meliora proboque: Deteriora sequor. Fingitur enim animus Medeæ tam variis cogitationibus distrahi. Primùm quidem disputat ac fatetur: non esse honestum, ut ipsa sit magis propensa erga exterum, quàm erga parentem. Sed huic argumento opponit contrarium: videlicet, se non posse non favere Iasoni propter egregias ipsius dotes, propter ætatem, genus, virtutem & formam: seque vocat immaniorem omni bellua; si his dotibus nihil moveatur. Deinde argumentatur à necessario: illum miserè periturum, nisi adjuvetur. Quod argumentum ratio refutat ab honesto; etiamsi ille amari mereatur: tamen propterea nihil scelerate faciendum contra patriam. Item ab eventu: esse incertum, qualem ille gratiam sit relaturus ei pro tanto beneficio. Et ab itineris periculo: esse difficilem ac periculosam navigationem ex Colchis in Græciam. Quæ argumenta refelluntur hoc modo: sed non apparere, eum fore ingratum; item, amplexum ejus amoturum esse omnem periculi metum. Hæc est summa disputationis. *Idem ibidem.*

CCCXXXVII.

PLerunque fit, ut sceleratè factis honesti & speciosi tituli prætendantur. *Sabinus lib. 7. Metamorph. Ovid.*

Ovidius inquit de Medea 7. Metamorph.

speciosaque nomina culpæ
Imponis Medea tuæ.

CCCXXXVIII.

FAmiliare est magnis Dominis, ut fallaces prætextus prætendant consiliis & institutis suis: simulantes, se in commune prospicere velle subditis: cùm omnium maximè ad domesticas rationes suas omnia referant: quas mirificis tamen artibus occultant atq; dissimulant. Nec verò alia est vulgi decipiendi ratio: quàm ut spe lucri capiantur: perinde ut pisces hamo inescari & capi videmus. Pezelius in Genes. cap. 34. pag. 657.

EXEMPLUM.

Falsam atque inanem fuisse spem lucri, quam Hemor civibus suis faciebat, & cui nimiùm illi inhiabant, eventus postea ostendit. *Idem ibid.*

CCCXXXIX.

VUlgus non facilè regitur: cujus tanta petulantia, tantaqué ferocia est: ut in neminem magis insurgat: quàm in illos: quorum imperio parere debet. Sabinus Metam. 2.

Vulgus aut nimiùm colit: aut nimiùm odit.

Vulgus ut totum affectibus rapitur: sic nihil illo inconstantius & mutabilius est. Aut enim nimiùm extollit, & ad Deos usq; evehit homines mortales, in quib. illustrior virtus relucet: aut malignè ni-

mis odit & conculcat eos, à quib. se læsum arbitratur. Rudolph. Gvalther. Homil. 32. in Lucam, pag. 85. b. Item Homil. 205. pag. 540. b.

In judicio vulgi nihil ferè est medij. Aut enim insano laudis & honoris studio ad Deos usq; evehit, quos homines scire debebat: aut odiosè nimis eosdem insectatur & deijcit. Idem Homil. 6. in Marcum, pag. 9. b.

Judicia hominum rarò mediocria. Aut enim nimiùm ad dextram, aut nimiùm ad sinistram declinant: aut altiùs sanctos extollunt: aut humiliùs deprimunt. Brentius Homil. 29. in Lucam, pag. 85.

Nihil incertius, nihil magis turbidum est voluntatibus populi: levi momento huc illuc fertur. Philippus in Cordiali Abrah. Bucholceri, pag. 107. b.

Studia vulgi cum benevolentia & favore Principum consistunt, mutantur. Vulgus enim illos colit & admiratur: quos scit in gratia & autoritate esse apud Principes. Et rursus hos odit ac detestatur: quos videt gratia & favore Principum excidisse. Deseruntur etiam ab amicis tales: neq; quicquam illis post effusam Principum gratiam fidum est.

Nihil est vulgo incertius, nihil fallacius, nihil inconstãtius. Aut te ardẽter amat: aut capitaliter odit. Strigel. part. 2. Chron. pag. 41.

Subitæ sunt mutationes judiciorum & volun-

tatum in pectoribus humanis. Hodie benè sentis de aliquo, & amas eum, & effers laudibus in cælum: cras, propter futilem suspicionem, aut aliam causam non gravem, incipis eum odisse & execrari. Idem in Dialect. pag. 662.

Populus quia bestia est multorum capitum, vix in unam saltem sanam convenit sententiam: & in eam condescendens, non diu in ea perseverat: mutationibus & suspicionibus obnoxius: sine ratione actus instituens aut perficiens: ut certè administratoribus Rerumpublicarum illi se credere non sit tutum: aut auram popularem aucupari, vel ea frui, securum. Non enim sibi potest imperare: & quod semel probaverit, vel momento horæ detestari incipit, & contrà: ut satius sit in medio mari, inter hostes, inter feras, quàm arbitrio populi vivere. Petr. Gregor. Tolos. lib. 4. de Rep. cap. 3. pag. 153.

Bestia multorum capitum populus est: mobile vulgus & invidum: si frena laxentur, fastidit statum bonum præsentem: & ut simul suspiciosum est, se lacessitum bona administratione existimans, jugum excutere nititur, libertatis, seu potius agendi, quod velit, sine ratione studiosus. Ideo innovationi vacat: & rejectis bonis & ingenuis rectoribus,

melio-

meliores adhiberi postulat. Vocat autem meliores: qui magis ei indulgeant. Contingit autem illi: ut dum in hac electione peccat: servus deinceps servire cogatur: & fugiens fumum, ut dicitur, in ignem incidat. *Idem lib. 22. cap. 2. pag. 1379.*

Vulgi sententiæ lubricæ mutabilesq; sunt: & nō modò non in diem, sed nec in horam quidem firmæ. Quocirca de plebe id dici potest, quod in veteri proverbio habetur: Ex incomprehensibili arenæ multitudine funem fieri non posse. *Francisc. Patrit. lib. 6. de Rep. tit. 1. pag. 267.*

Vulgus mobile est: & facilè probat, quod antea damnârat. *L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 11.*

De vulgi ingenio extant passim plurima dicta: quale est hoc Virgilianum Aeneid. 2. Scinditur incertū studia in contraria vulgus. Et Phocylides inquit. λαῷ μὴ πίστευε, πολύτροπος ἐστιν ὅμιλος. Populo non credas, quia populus est bellua multorum capitum, ut vulgò dici solet. Et hujus ætatis quidam non contemnendus Poëta dixit: Fallitur, & fallit, vulgi qui pendet ab ore. *Strigel. in Chron. ut suprà.*

Strozius: Heu nihil infidę fas quenquam fidere turbæ.

Cicero: Nullus Euripus habet tam varias agitationes: ut populi voluntates.

Plato ille, quem Callistratus Iurisconsultus (*L. si quis, De nundinis*) summæ prudentiæ & autoritatis virum apud Græcos fuisse dicit, populum ait esse ingratum, morosum, crudelem, invidum, immodestum: ut qui sit ex colluvie turbæ, & stultis insolentibus collectus. Hoc etiam Phocion Atheniēsis animadvertit. Cùm enim oraculo proditum esset: unum esse istic virum: qui cunctorum sententiis adversaretur: populusq; jussisset illum inquiri: Phocion semet prodidit. Ego

ſum, inquit, ille, quem oraculum deſignat. Nam uni nihil placet omnium, quę vulgus dicit. Ob hanc rem, cùm aliquando orationem habuiſſet: eaq; omnibus placuiſſet: Quid, inquit, num mali quippiam dixi imprudens? Adeò perſuaſum habebat, nihil placere populo: quod à recto judicio proficiſcitur. Hoc nō ignoravit Iohannes XXIII. Pontifex Romanus. Interrogatus enim (ut Balæus in vitis Pontificum refert) aliquando, quid foret à veritate remotius? Reſpondit: Vulgi ſententia. Quicquid enim laudat, inquit, vituperio dignum eſt: quicquid cogitat, vanum: quicquid loquitur, falſum: quod improbat, bonum eſt: quod approbat, malum: & quicquid extollit, infame. Et extat peculiare caput De mobilitate populi in libello Nicolai Hanapi Patriarchæ Hieroſolymitani (cap. 115.) ubi virtutum & vitiorum exempla ex utroque Teſtamento colligit. *Philippus Camerar. in Oper. ſucciſ. Centur. 1. cap. 40. pag. 176.*

Veriſſimè Q. Curtius (lib. 10. de rebus geſtis Alexandri Magni) ſcripſit: Nullum profundum mare, nullum vaſtum fretum & procelloſum, tantos ciet fluctus: quantos multitudo motus habet: utiq; ſi nova & brevi duratura libertate luxuriat. Hæc enim, teſte Livio (lib. 24.) natura multitudinis eſt: *Aut ſeruit humiliter: aut ſuperbè dominatur:* Libertatem, quæ media eſt, nec ſpernere modicè, nec habere ſciunt: & non ferme deſunt irarum indulgentes miniſtri: qui avidos atq; intemperantes plebeiorū animos ad ſanguinem & cædes irritant. Hoc Seneca præterea paucis verbis complexus eſt: Quis, inquit, placere poteſt populo, cui placet virtus? Huc etiam Demoſthenes reſpexiſſe videtur, cùm fugiēs exclamaret: O Pallas urbium domina, cur tribus infauſtiſſimis beſtiis delectaris? noctua, dracone, & populo: ex illa fortè cœcitatem, ex dracone livorem animorum, ex populo inſtabilitatem & inconſtantiam intelligens. *Idem pag. 177.*

Huc spectat monitio Antonij ad Octavium Augustum, apud Dionem: Plebs, inquit, ut ex Græcis literis nuper didicisti, est res instabilis, instar marinorum fluctuum, accedentium & recedentium: quemadmodum & in nostra Republica sæpe cultores suos plebs in altum sublatos dejecit in genua, &c. Falluntur itaq;, vel potiùs admodum decipiuntur: qui præsidia in promiscua multitudine quærunt: quæ neque alios rectè neque se ipsum commodè regere potest. Quod animadvertit Demaratus Lacedæmonius: qui Xerxem Græciæ bellum inferentem, & ob innumeras copias tumentem, monuit: Multitudinem indigestam & gravem metuendam esse ducenti: non enim vires, sed pondus habere. Nec diu durare, quicquid regi non potest. Et rectè quidem. Nam animus carens certis & salutaribus sapientiæ & prudentiæ præceptis, quibus certos fines sibi præscribit, quos non transgredi, & hinc inde vagari licet, nunquam satiari, sed semper nova absque certo judicio expetere solet. Quod Claudius Sabinus apud Dionysium Halicarnassæum prudenter animadvertit, dicens: Nequeunt hominum expleri amentium cupiditates: etiamsi, quæcunq; petierint consequantur: sed continuò alia majora appetunt: & in infinitum progrediuntur; quod præcipuè multitudini accidit. Quæ enim unusquisque solus, aut pudore proprio, aut ab alio impeditus facere veretur: ea si more publico recipiantur, ab eo in sua voluntate aliorum exemplo & consuetudine confirmato faciliùs & audaciùs patiũtur. Cùm igitur cupiditates stulti vulgi sint inexplebiles & infinitæ: earum principiis obstandum est: quàm diu sunt adhuc infirmæ: non autem, quando jam ita sunt corroboratæ & auctæ: ut evelli nequeant. Omnes enim iniquiore animo ferunt: si rebus sibi concessis priventur: quàm si rebus speratis frustrentur. *Idem Centur. 2. cap. 51, pag. 310.*

Multitudo omnis similitudinem quãdam maris tenet: quod quidem suapte natura planum ac stabile esse videtur:

ſed ut vẽti aut auræ illud cient: ita aut tranquillum aut procelloſum erit. Sic etiam multitudo fortunam ſequitur: nam aut invidiæ vento concitatur: aut à factioſis civibus inſtigatur. *Franciſ. Patrit. lib. 7. de regno, tit. 3. pag. 433.*

Der gemeine Pöbel hat die Arth an ſich/ Schilt man einen/ ſo ſchilt er auch/ Wie ein Hund pilt/ wenn der ander pellfert. Alſo gehet es auch/ weñ der Pöbel ins loben kömpt/ ſo lobet er ins blinde Feld hienein/ auch die er gar nicht kennet. Dieſes alles beydes iſt eine Anzeigung einer groſſen Leichtfertigkeit. *Matheſ. in Syrac. cap. 27. pag. 5. b.*

Cleanthis verſus, relatos à Clemente Alexandro, ita Latinos fecit Ioach. Camerar. parens meus, b. m.

Si ſapientiam amas, tibi ne ſit opinio vulgi
Ante oculos, populi neq; ſit ſententia curæ,
Vana, pudore vacans, temeraria: nam neq; prudens
Nec iuſtum eſt confuſæ hominum turbæ, nec honeſtum
Iudicium, inveniesq; bonum hoc contingere paucis.

Verſus Græcos ſi quis deſideret, ſunt ejusmodi:

μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἐθέλων σοφὸς αἶψα γενέσθαι.
μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, οὔτε δικαίαν,
οὔτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ᾽ ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.

Quorum & aliam verſionem adſcribere placet, confectã à Matthia Bergio, Academiæ quondam Altorfinæ Profeſſore eruditiſſimo: quæ ſic habet:

Si cordi eſt verum, placitis ne ducere vulgi.
Rara ferè in vulgo ſapiens, bona, ſobria mens eſt,
Iuſtaq;. Rari autem, quibus hæc laus contigit. Ergo
Turba hominum quò ſtulta vocat, properare caveto.

Eodem modo Iulius Scaliger eos, qui à vulgi opinione pendent, eleganti hoc epigrammate depingit:

Qui pendet ab errore, & opinione vulgi,
Pendet magis, atq; arbore qui pendet ab alta.
Nam quod ſemel evenit, & abiit, id nocet nil:

At quod dubiis articulis stat, instat, urget,
Vanescit, adest, esse malum id putabo solum.

Poëta quoq; Hetruscus Petrarcha eadem monet:

Mentre al vulgo dietre vai,
Et la sua opinione cieca è dura,
Esser felice non po tu giamai.

Idem innuebat Pythagoras, cùm inter sua Symbola hoc poneret: λεωφόρους ὁδοὺς μὴ στείχειν: hoc est: popularibus viis ne incedito. Quod ita exponit Athenæus: γνώμῃ πολλῶν μὴ ἀκολουθεῖν. εἰκῇ γὰρ ἕκαστος, ὅ, τι ἂν δόξῃ, ἀποκρίνεται· τὴν δ' εὐθεῖαν ἄγειν, ἡγεμόνι χρώμενον τῷ νῷ. Multitudinis sententiam ne secteris (nam unusquisque temere ut fors tulit, & prout sibi visum fuerit, respondet ac statuit) sed potiùs rectam insistas viam, mente usus gubernatrice. *Camerar. Centur. 2. Oper. succis. cap. 52. pag. 313. 314.*

EXEMPLA.

I. Iudæi Messiæ honorem Iohanni sponte deferunt; at mox ejus causam simul omnes deserunt: quando ab Herode in carcerem detruditur; & in meretricis incestæ gratiam indigna morte multatur.

II. Idem CHRISTUS quoq; expertus est: quem modò Regem suum creare volunt: & promissum illum Servatorem esse publicè fatentur: modò ad Pilati tribunal ad mortis supplicium deposcunt: & eidem Barrabam, hominum seditiosum & recenti cæde infamem, anteponunt.

III. Experti sunt hoc ipsum Hierosolymis Apostoli: quos primùm ebrietatis insimulant; mox ob claudi sanati miraculum pro Diis habere incipiunt. *Act.* 2. & 3.

IIII. Lycaones Paulum ad ipsos venientem excipiunt tanquam DEUM: paulò pòst lapidant ipsum tanquam cacodæmonem. *Act.* 14.

V. Sic Melitenses judicant Paulum initiò homicidam: mox mutata mente dicebant eum esse DEUM. *Act.* 28.

VI. Sensit & hoc David: quem primùm Sauli præferunt propter cæsum Goliam; at non multò pòst, eundem à Saule iniquissima affectati regni suspicione gravari, & in exilium eijci patiuntur. 2. *Sam.* 5. Et rursum extincto Saule ad illum certatim confluunt: & ecce (inquiunt) nos sumus os tuum, & caro tua.

VII. Alibi quoque de illo acriter contendunt cum tribu Iuda: quæ propter cognationem Davidem sibi proprium vendicabat: at cùm post Solomonis obitum filius ejus Roboam, juvenili confidentia inflatus, ad ipsorum postulationem duriùs aliquantò respondisset: mox omnium veterum beneficiorum obliti clamant: Quæ pars nobis in Davide? Non est hæreditas in filio Isai: ad tentoria tua, ô Israël; provide domui tuæ David. 1. *Reg.* 12.

VIII. Similia multa in profanis historiis extant. Athenienses certè Alcibiadem ob bellum in Sicilia malè gestum in exilium egêre: eundem verò revocatum, cùm Lacedæmonios terra mariq; vicisset, non humanis solùm, verùm etiam divinis honorib. dignum judicarunt. At mox cùm eodem Duce bellum in Asia gererent: & ipse, prædandi studio intentus, cladem accepisset: rursus illum exilio mulctarunt.

IX. Iidem Phocionem ignominiosè damnatum neq; funere neq; sepulchro dignati sunt: sed paulò pòst statuam illi posuerunt: & inventas ejus reliquias publicis sumptibus sepulturæ mandarunt. *Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. success. cap. 51. pag. 308. 309. de Phocione ita ait:* Quamvis is non modò Atheniensium, sed etiam omnium suæ ætatis virorum clarissimus haberetur: & qui quadragies quinquies Atheniensis exercitus Imperator creatus, vitam summa integritate vitæ ac innocentia, sine ullo probro transegisset; nihilominus calumniator quidam de fece plebis, ausus est ad populum, quem intelligebat Phocioni iratum, rogationem hujusmodi ferre: Vellent, juberent Phocionem ac socios necari. Hanc vocem populus tanto plausu excepit: ut omnes assurgerent: ac manibus elatis, cives fortissimos ac innocentissimos capitis damnarent; nec defuerunt, qui sertis & corollis redimiti, cum servis ac fœminis in comitium profecti sunt; ut sententiam capitalem ferrent. Quare perspecta, Me quidem à vobis, inquit Phocio, damnari facilè patiar: sed cur isti? Ad quem populus, Quoniam, respondit, tibi sunt amici; nec priùs furor plebis insanientis côquievit; quam omnes sine judicio, sine accusatione, sine ulla causa necarentur. Nec verò, inquit Bodinus, cùm hanc historiam ex Plutarcho retulisset, sperandum est: ut plebem, cùm bonis insultare ceperit, pudor ullus à turpitudine, aut ratio à furore revocare possit.

X. Quid verò de Romanorum plerisq; dicemus, qui modò triumphantes urbem ingressi, modò ex eadem profugere & latebras quærere coacti sunt? Et Imperatores eorundem nunc adoratos, nunc à militibus discerptos, & tãdem rursus in Deorum numerum relatos fuisse legimus. *Hactenus Rudolph. Gvalth. Homil. 32. in Lucam, p. 85. b Et Brent. Homil. 29. in eund. p. 85. Rursus Gvalth. in Marc. Hom. 6. p 9. b.*

XI. Scipio Major, qui Rempublicam bellis Punicis tantùm non extinctam & exanguem servârat: & Carthaginis dominam fecerat: populi Romani injuriis fatigatus, & tandem victus, urbe excessit: & exul voluntarius in obscura villa Linternis mortuus sepulchro inscribi jussit: Ingrata patria, ne ossa quidem mea habes.

XII. Ejusdem fratrem, quem Asiaticum dixerunt, idem populus peculatus reum egit: & in carcerem duci jussit.

XIII. At Nasica Scipio, post multa in Rempublicam merita, ut populi iniqua de suis virtutibus judicia declinaret, sub legationis titulo Pergamum discessit: & illic quod reliquum fuit vitæ transegit.

XIIII. Apud Athenienses autem populi furentis & ingrati tumultibus Themistocles in exilium actus, ad Xerxem, quem communis patriæ hostem debellaverat, confugit.

XV. Miltiades, qui, Persis in Marathone ingenti prælio victis, Græciam omnem metu atque timore liberavit, à populo in carcerem conjectus, illic expiravit: corpus autem tamdiu sepultura caruit: donec filius Cimon se iisdem vinculis constringendũ tradidit. *Idem Gvalth. in eundem Homil. 205. pag. 540. b.*

XVI. Gulielmus in regno Siciliæ patri Rogerio successerat. Sed patrię solùm po-

testatis, non etiam virtutis hæres existebat. Inde quos familiares pater habuerat: eos partim condemnabat exilio: partim carcerum concludebat angustiis. Majonem quoque Barensem humili ortum genere, qui cùm primùm in curia notarius extitisset, gradatim ad Cancellariatus pervenerat dignitatem, magnum Admiratum instituit. Hic cùm potentia sua abuteretur satis petulanter: imò & in Regem nonnihil moliretur: à Matthæo Bonello, asserendæ libertatis ergò, est trucidatus. Bonellus, quia injusto Rege cædem perpetrârat, metuens & Regis & Siculorum vindictam, nec Reginâ graviſſimè dolere mortem Majonis ignorans, fuga elabitur in oppidum quoddam Cacabum dictum. Populus verò, auditis Majonis sceleribus, jure ipsum percussum jactat: Bonellumq; magnis idcirco afficiendum honoribus clamitat. Atq; ideo Panhormum revocatur: & securus ac absq; omni metu esse jubetur. In ingressu verò civitatis plurima tam virorum, quàm mulierum turba obviam exierunt, cum ingenti eum gaudio usq; ad portam palatij prosequentes. Ibi benignè susceptus est à Rege: & in magnis tam ab ipso, quàm à reliquis aulæ proceribus, est habitus honoribus. In Sicilia verò Panhormiq; maximè totus jam apertè populus conclamabat: quisquis Matthæo Bonello nocere tentasset, hostem eum publicum judicari: seseq; etiam adversus Regem, siquidem ob Admirati mortem in eum severiùs animadvertere præsumpsisset, arma sumpturos. Nam ei debere omnes obsequi: qui publico regni sublato periculo, libertatem omnibus reddidisset. Sed benevolentia hæc Siculorum in ipsum Bonellum non fuit perpetua. Nam tandem ob affectati regni suspicionem in vincula conjicitur. Siculi quoque, quanta priùs diligentia Matthæi Bonelli gratiam appetebant: tanto elaborabant studio: ne viderentur illius amicitias coluisse. Bonellus demum effossis oculis, nervisque super talum incisis, sublatus omnino Solis aspectui, in horrendum detrusus est carcerem, tam suis quàm loci perpetuò tenebris obvolutus. *Prolixiùs hæc recitantur in historia Hugonis Falcandi Siculi de rebus gestis in Siciliæ regno, quæ scripta est circa annum Christi 1260.*

XVII. Sejanum potentiſſimum in aula Tiberij omnes summè coluerunt: cùm floreret gratia & autoritate apud Tiberum. Eundem, cùm allatæ essent à Tiberio literæ, quibus jubebatur Senatus Sejanum in carcerem abripere, omnes variis criminationib. detestati sunt. Sicut describit hanc mutationem animorum erga Sejanum Dion his verbis: Perlectis literis Tiberij contra Seianum cepêre maledicere, non solùm ij: qui ab eo injuriam acceperant: sed etiam ij: qui eum metuebant antea: pleriq; diſſimulabant consuetudinem & amicitiam: quam cum eo habuerant: multi ista commutatione lætabantur.

XVIII. Periclem Athenienses pecunia mulctarunt: rursusque non multò pòst, id quod fieri vulgus amat, ducem delegerunt, omnium ei rerum permisso arbitrio. *Thucyd. lib. 2. pag. 63.*

CCCXL.

Multitudo sæpius facilitate, gratia ac precibus flectitur: quàm duritia, odio, atque minis. Francisc. Patrit. lib. 4. de regno, tit. 14. pag. 278.

EXEMPLA.

I. Cn. Martius, qui deinde ob quæsitam victoriam Coriolanus dictus est, nullo mansvetudinis studio, nulla facilitate in hominum consvetudine versabatur: & multis erat adversus; nemini in concione aut communi alloquio cedebat: durus erat semper ac pertinax: & multitudinem omnem odio habere videbatur. Sic quanquam fortitudine & justitia pollebat: tamen repulsam tulit, prælatis ei competitoribus, genere ac virtute longè inferioribus. Eam tamen mitiùs ferre debuit: nec tam crudeliter in patriam sævire. Nulla enim causa esse potest; qua quispiam jure optimo possit patriæ succensere. Odium civium sua culpa contraxerat: cùm multitudinem nullo obsequio mulceret: nullis blanditiis deleniret: sed eam fastu ac pertinacia aspernaretur. Cogitare enim debebat: non tam eos à multitudine præferri: qui genere ac virtute excellunt: quàm negligi eos: qui nec populũ rogandum, nec multitudinem mulcendam colendamque esse censent.

II. Phocion etiam Atheniensis nihil in omni vita popularis gratiæ causa dixit unquam aut fecit: & sæpenumero plebi acerrimè ac cōtumeliosè adversatus est. Proinde minimè admirandum est: si eam aliquando infestam habuit. Nullis etiam facilitatis studiis ad Rempublicam accessit. *Idem ibid.*

CCCXLI.

Populus ira & furore potiùs in consultando movetur: quam consilio: & dum excandescit: seipsum præcipiti decreto à majori parte, sed non saniori concluso, in pericula lethalia, à quibus se eximere nequeat, conijcit. Quod & sæpe Ducibus sapientioribus, per illum electis, causa mortis fuit, suspicante populo, se proditum: dum suis nollent irrationalibus parere consiliis & decretis. Alij vix suspicionem proditionis evaserunt: donec exitum & sibi utilem, contrarium factum consiliis, reipsa cognovit. *Petr. Gregor. Tolosan. lib. 5. de Repub. cap. 4. pag. 272.*

EXEMPLUM.

Si apud Herodotum, cùm Acarnenses putarent: apud se non minimam portionem Atheniensium esse; & ipsorum terra vastaretur: ad exeundũ præcipuè Athe-

nienses urgebant; atque ex omni parte civitas tumultuabatur: & Pericli irascebantur, prorsus immemores eorum: quæ prius ille suavisset. Conviciabantur etiã: quòd cùm esset Dux; non tamen eos educeret; existimantes, eum omnium, quæ paterentur, autorem. Quos Pericles videns ex præsenti conditione afflictari, utpote non rectè sentientes de exeundo, ut ipse faceret concionem, non advocavit: nullumque habuit cœtum: ne quid ira magis, quàm judicio peccarent congregati. Et ita civitatem custodivit: &, quàm maximè potuit, quietam tenuit. Equites tamen emisit; ne his qui ab exercitu excurrerent, urbi vicinos agros adorti, prædas agerent. *Idem ibid.*

CCCXLII.

Operariorum atq; opificum in urbe conventicula vel conciliabula, publica aut privata admittere, paci publicæ perniciosum esse solet: eò quòd sæpius compertum sit: factiones seditionesq; periculosas pullulare ex similibus plebejorum congressibus: dum ebrij inter se de Republica disputãt: easdemq; multis urbibus libertatem ademisse: calamitates ingentes attulisse. Abrah. Ortelius in Theatro orbis, in descriptione agri Noribergens. fol. 55.

Suspectæ sunt semper coitiones hominum in Republica. Quia quamvis ab initio virtutis causa convenire videantur: tamen facilè, gliscente disciplina, multitudinis numerus addit animos, ad aliquid novi audendum. Metuendum, quod periculosius est, ne in malum prorumpat cœtus: quo se sapientiorem cæteris esse sibi persvaserit. Petr. Gregor. Tolos. lib. 13. de Rep. cap. 3. pag. 891.

EXEMPLA.

I. In legibus Longobardorum prohibentur societates aut sodalitates conjuratæ, aut conjurati fratres societate, vocata Gvildonia, à willen / voluntate, & thun / id est, facere, ut nunc Willkuhr dicimus, inquit Amerpachius.

II. Franciscus I. Rex Gallorum abrogavit confratrias artificum, propter monopolia, quæ in illis faciebant, Anno Domini 1539.

III. Et Fridericus conventicula hæc, etiam ratione seu prætextu parentelæ, vel alterius cujusque rei gratia, prohibuit. *Idem ibid.*

IIII. Noribergæ nulla operariorum aut artificum (qui postremus & plebejus est ordo) admittuntur conventicula; non epulæ solennes: nec convivia festiva multorum; nisi religionis aut exequiarum causa. *Abrah. Ortelius ut suprà.*

V. In aliis civitatibus, ut & in mea patria, mechanicis, quando suos habent conventus, aliquis ex Senatoribus adjungitur; ne habeant ansam aliquid cōtra Rempublicam moliendi.

CCCXLIII.

N*Vlla virtus magis allicit homines ad diligendum: quàm beneficentia.* Vt in secundo libro Cyrus inquit apud Xenophontem: Quos volumus esse socios, venandos esse benefaciendo & benedicendo. *Strigel. 1. Samuel. 11.*

Monita isthæc propono: ut mores hominum, rerum item & consiliorum vim perdiscas: vitamque prudenter agas: non ut à beneficentia abstineas. Præterquam enim quòd generosi & verè excelsi animi ea virtus est: nec nisi à sincero affectu proficisci potest: illud etiam constat: vel unum aliquod beneficium ita ampliter quandoque recompensari: ut de aliis, quæ perdita censebantur, simul satisfiat. Nec dubium est, nobiles actiones Numini supremo, cujus potestati nos homunciones suppositi sumus, apprime placere: nec ut eæ præmio fructuque careant, unquam DEUM permittere. *In hypomnes. Gvicciard. part. 1. pag. 18.*

Omnium primum studere oportet: ut ab ijs potissimùm amêre: quibus corporis ac rerum familiarium curam permi-

feris: quod faciens, vives securior: & amor iste, cùm inter familiares altiùs egerit radices: latiùs postea evagabitur, nõ modò inter populares, subjectosque: sed externos quoque diffundetur. Quem enim quisq; amat: eum, si fieri possit, vivere perpetuò expetit: nullique minùs exercitu opus est: quanquam haud scio: an ulli majores sint copiæ: quàm ei: qui plurimùm ametur. Iure igitur videri potest dictũ: quod Thomas Pontanus libenter usurpabat: Amorem nunquam fecisse stipendium. Illud etiam ejusdem est non minùs prudens: Amorem inermem quidem incedere: dormire tamẽ loricatum. Ad confirmandum autem, & magis indies augendum familiarium, & eorum, quos intimos habeas, amorem, illud maximè valet: ut amari se abs te intelligãt. Vetus enim est & prudens: Si vis amari, ama. Quod ex eò potissimùm judicabunt: si secundis rebus suis senserint te lætari: dolere plurimùm adversis. Devinciet autem illorum animos, ac inprimis fidos faciet liberalitas gratitudini conjuncta: quæ in Principibus modum non potest excedere: quanquam nec semper, nec cum omnibus eadem sit lex tenenda: ne dum assvescunt quotidie accipere: si retrahere aliquando manum necessitas coëgerit: aut honesta ratio svaserit: mutent animum: & tanquam injuriam aliquam acceperint: quærant quonam modo valeant ulcisci. Multum etiam conferet humanitas: qua virtute cùm excelleas: necesse est, non modò ut ab intimis tuis amêre multùm: sed à cæteris omnibus. *Ioh. Iov. Pontanus, lib. de Principe, pag. 90.*

EXEMPLA.

I. Huic regulæ Augustus Imperator obtemperavit, vitam dans L. Cinnæ: qui fuerat non modò hostis: sed etiam insidiator: & hac oratione eum compellans: quæ apud Senecam extat *in lib. 1. de Clementia.* Contendamus, utrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu debeas? Post hæc detulit ultrò Consulatum, questus, quòd non auderet petere. Amicissimum fidelissimumq; habuit: hæres solus fuit illi. Nullis ampliùs insidiis ab illo petitus est.

II. Sic David (*2. Sam.* 19.) post seditionem rediens, jurat se neminem interfecturum esse.

III. Laude digna est dissimulatio: qua Saul usus est, nondum confirmatò regno. Sed longè majus decus est hæc moderatio in victoria: qua sancit oblivionem injuriarum. Nam victoria est res insolens & superba. Qui igitur animum suum vincit in potestate omnium rerum: huic optimè vivendi ratio comparata est. Cùm itaq; populus Israël diceret ad Samuelem, post victoriam per Saulem novum Regem partam: Qui sunt, qui dicunt, An Saul nobis dominaretur? tradite nobis viros illos, ut interficiamus eos; Saul respondit: Hoc die nemo interficietur; quia hodierno die Dominus dedit Israëli salutem. Hæc exempla monent nos: ut aliquid remittamus de acerbitate summi juris; & condonemus privatas offensiones publicæ tranquillitati. *Idem Strig. ut suprà.*

IIII. Dion bis est pulsus in exilium. Revocatus autem à civibus, & fortiter dimicans, urbem patriam denuò in libertatem restituit. Sed Dion recuperata urbe, singulari est usus clementia: neq; unquam odia justa exercuit: neq; ultus est injurias suorum civium: cùm ab Heraclide esset multipliciter læsus: tamen ignovit ei: quanquam hortabantur eum amici: ut traderet eum interficiendum militibus; sed non voluit hoc facere. Et extat gravis oratio apud Platonem, in cujus fine hoc additur: *Homines quanquam malos, emendari tamen, & mutari tandem beneficijs*: quo suo judicio fuit deceptus. *Sæpe enim natura ita sunt distortæ: ut beneficijs non tantùm non leniantur: sed magis incitentur, & exasperentur, ac efferentur.* **Wie der Verß lautet:** τὴν φύσιν ἀλλάξαι ἡ χάρις οὐ δύναται: Vertere naturam gratia nulla potest: **es ist alles vergebens.** Id etiam accidit Dioni cum Heraclide; qui absolutus sententia Dionis, & restitutus pristinæ dignitati, non destitit modis omnibus oppugnare; ut Dioni, calumnijs oppresso, abrogaret imperium: & Tyrannidem pertraheret ad se. Dion verò urbe potitus: arce enim potiri non potuit: cepit deliberare de mutanda Reipublicæ forma: quæ erat Democratia: quo Reipublicæ statu, ut Philosophi senserunt omnes, nullus est deterior. In illo conatu videbat sibi adversari Heraclidem. Vt itaq; tolleret eum: dedit eum tandem interficiendum militibus. Ita Heraclides dedit pœnas suæ perfidiæ; fuit vir inquietus, turbulentus: sic enim describit eum Plutarchus. Ita penè solus relictus Dion, quia multos & fidissimos amicos in bello amisit, dedit occasionem Calippo **dem Schelmen/** cui patuit aditus ad Dionem quocunque tempore. Cepit is corrumpere satellites Dionis; qui conducti erant tanquam stipatores ad custodiendum corpus Dionis. Istos cepit odio Dionis inflammare, & occupare illorum animos. Ac perfecit tandem: ut pauci satellites ex Zazynthijs, quos putabat sibi fore fidissimos, ingressi, ceperint eum strangulare. Sed cùm Dion defenderet sese: & id perficere non possent; unus ex prætereuntibus porrexit pugionem: quo eum interfecerunt, adacto eo in illius guttur. Hic fuit exitus Dionis; quem post Epaminondam Cicero summis laudibus effert: quia in Philosophia non minùs excelluit: quàm in artibus bellicis ac togatis: conjunxit cum bellicis laudibus Philosophiæ studium. Conjugem ejus Icetas, qui factus est Tyrannus Leontinorum, cum filiabus ejus & filio, demersit in mare. Sed ille satis justas pœnas hujus suæ sævitiæ dedit. Iste Calippus, qui Dionem interfecit, mox est obtruncatus anno altero, eo ipso pugione: quo Dionem interfecit, **So gehets.** Qui gladium acceperit: gladio peribit. *Peucer. in lect. Chron. d. 22. Aug. & 5. Sept. An.* 1573.

V. Cyrus qua tempestate ob inopiam liberalitate uti minimè poterat: benevo-

lentiam suorum humanitate conabatur allequi; quippe quibus etiam in faciundo opere adjutor adesset, ac laborum socius. Nam postquam regno Assyriæ potitus est: nullum in eos liberalitatis genus exercere prætermisit: cùm non pecuniam, sed amicos, quibus ipse plurimum contulisset divitiarum, suos esse thesauros duceret. Quanquam non modò familiares, & amicos, sed è subjectis unumquenq; adeò lætaretur copia rerum abundare: ut boni Regis proprium officium, quin & opus esse diceret: etiam civitates beatas efficere. *Ioh. Iovian. Pontan. lib. de Principe, pag 90. b.*

VI. Cæsar Labieno, quanquam transfugæ, pecunias tamen & sarcinas deferendas curavit.

VII. Scipio Hispanos captivos sine precio dimisit; quin & Masinissæ nepotem magnificentissimè donatum.

VIII. Quo genere liberalitatis & ipse Scipio ab Antiocho Rege affectus est, filio absq; precio remisso.

IX. Ptolemæus Rex, fugato Demetrio, quos prælio ceperat, Demetrij amicos unà cum ejus supellectile statim remisit, missis qui dicerent: de imperio & gloria magnis viris certandum esse.

X. Fecit idem Pyrrhus in captivis populo Romano reddendis.

XI. Ea tamen animi magnitudine vinci se minimè passus est Demetrius. Nam classe Ptolemæi superata; eorum, qui ceciderant, corpora magnificè sepeliri, captivos autem omnes liberos abire jussit.

XII. Inprimis mihi clara & nobilis visa est Philippi Mariæ Mediolanensis liberalitas, & animi altitudo: qui captum navali pugna Alphonsum cum duobus fratribus, altero etiam Rege, multis etiam regulis, non modò liberos esse voluit: verùm nullum liberalitatis, comitatis, mansuetudinis genus in eos prætermisit. Quid enim pulchrius, quàm quos armis viceris, eos liberalitate ac beneficentia devincere? *Idem lib. de Liberalitate, pag. 112. b.*

XIII. Repetam quæ aliquando Alphonsum II. summa cum commendatione referre memini de Roberto Sanseverinio, & viro & Duce fortissimo. Referebat igitur, Robertum hunc, quò voto se damnatum absolveret, profectum Hierosolymam ad CHRISTI sepulchrum: indeq; proficiscenti ad monten Sinan, quo in monte & Divæ Catherinæ monumentum esset, & DEVS Opt. Max. Mosi se ostendisset, describendis tabulis ac legibus Iudæorum generi, factos obviam latrones Assyrios: qui viam obsedissent: quos cùm aliquantò longiùs arenarum agitatu venientes animadverteret: conversum illum ad eos: qui Soltani sub fide publica eum deducebant, & quinam ij essent percontatum: tum illos metu repentino consternatos, latrones esse Arabas respondisse, vagos, palantes, nulla lege coërcitos. Ibi Robertum confirmatissimo animo cohortatum familiares ac comites jussisse: uti sarcinulas explicarent; prandium enim esse parandum adventantibus, deq; pulvere atq; æstu fatigatis. Ac vultu maximè hilari, ut erat statura, totoq; corporis habitu insignis, processisse illis obviam: & arrisisse venientibus: & comiter etiam eos accepisse: multaq; per interpretes jucundè, familiariter, ac maximè fidenter locutum. Illos autem, quanquam barbaros atq; inhospitales, & majestate viri commotos, & comitate sermonis, pransi cùm fuissent, donatos ab eo, quibus tum delinire ipsos posset muneribus, & gratias Roberto egisse: quòd ab eo tam comiter accepti essent; & valere hilariter cùm jussissent: discessisse, quàm maximè pacatis atq; amicis animis. Sub vesperum autem, cùm multum etiam

itineris Robertus pervasisset: conspecto priùs globo perquam pulverulento, admonitum fuisse: adventare aliam latronum manum: qua re illum, &, qui aderant, omnes, summo metu perculsos, de salute jam desperare cepisse. Ecce autem eosdem illos, adactis circùm equis, Robertum capite cùm salutassent, rusticana profectò, non ingrata tamen, ante ejus pedes posuisse munuscula: in ijsq; salitos ex ariete petasunculos: ut gentis ejus mos esset. Quibus jucundissimè acceptis: Robertum & metu esse liberatum: & judicasse, nullam gentem tam barbaram, immanem, feram: quæ non & liberalitate caperetur: & gratiam referre pro benefactis studeret: quæq; non ægrè etiam aliquando ferret vinci se beneficentia ac meritis. *Idem de Prudentia lib. 5, pag. 208. b.*

CCCXLIIII.

I*N divinis terroribus*, ut ait Pindarus in Nemeis, Od. 9. *etiã Deorũ liberi fugiũt.* ἐν γὰρ δαιμονίοισι φόβοις φεύγοντι καὶ παῖδες θεῶν. Auffert enim Deus spiritum Principibus: & terribilis est Regibus terræ. *Strigel. 1. Sam. 14.*

Omnium temporum historiæ testantur, non raró, sed sæpenumero, non tantùm parvas copias vincere numerosissimos hostiũ exercitus: aut pauciores personas superiores esse multis millibus: sed sæpè etiam vehementiorem ventorum sonum, aut nudum adventantis exercitus strepitum, tantum infinitis copiis incussisse terrorem: ut consternati mox in effusam se dederint fugam: & tantùm non præ metu mortui fuerint. Laurentius Ludovicus.

In bello injustè suscepto sæpe terrores Panici à DEO immittuntur: quibus perculsus exercitus fugit, absq; manifesta tamen causa. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 204.

Descrip-

Descriptio pavorum, qui in historijs vocantur Panici, & à Pindaro, divini, in quibus etiam Deorum liberi fugiunt, extat apud Esaiam, cap. 13. ubi dicitur: Propterea omnes manus dissolventur: & omne cor virile liquefiet. Et erunt consternati: angustiæ & dolores apprehendent eos: sicut parturiens dolebunt: unusquisq; reformidabit proximum suum: quia facies flammarum erunt vultus eorum, &c.

πανικὸν veteres vocabant subitum animorum tumultū, sed inanem. Veteres enim existimabant, Panem Deum repentinos terrores & animi consternationes immittere, lymphaticis simillimas: usq; adeò impotentes: ut non ratione modò, verùm & mente careant. Sicuti non rarenter usu venit, cùm in exercitu nulla comparente idonea causa, viri pariter atq; equi perturbantur. Cujus rei meminit & Euripides in Rheso: ἀλλ᾽ ἦ κρονίου πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ. Verba sunt Hectoris ad custodes, nunciantes, novum tumultum in castris oriri: atq; is motum Panicum esse respondet. Narratur idem Deus concham illam tortilem ac turbinatam, quę Gręcè κόχλος, id est, testudo dicitur, primus reperisse: eaq; personans olim Titanas, contra quos bellabat, in fugam egisse. Hac de re copiosiùs disserit, citatis aliorum etiam Græcorū testimonijs, Angelus Politianus in Miscellaneorum annotatione 28. *Erasmus in Adagiis Chil. 3. Centur. 7. Adag. 3.*

Xenophon lib. 3. ἀναβάσεως scribit: Certum esse, neque multitudinem, neq; virtutem militum ad victoriam obtinēdam sufficere: sed horum impressionem hostes nullo modo ferre posse: qui nimirū confisi auxilio divino adversam partem invadant armisq; aggrediantur. *Laurentius Ludovicus.*

Psal. 9 dicitur: Quia convertis inimicum meum retrorsum: impingent & peribunt à facie tua. Hæc phrasis sumpta videtur ex historia, quæ recitatur Exod. 14: Iamq; advenerat vigilia matutina: & ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum: & subvertit rotas curruum: ferebanturq; in

profundum. Significat enim facies Domini divinum terrorem: quo animi consternati fugiunt etiã nemine persequente. Hic terror à Græcis δαιμόνιος φόβος ἢ πανικὸν δεῖμα appellatur. *Strigel. Psal. 9. pag. 71.*

Ejusdem Panici terroris descriptio extat apud Pausaniam in Phocicis, de Gallis, Duce Brenno, ad templum Delphicum consternatis: ubi inter alia sic inquit: ἐν δὲ τῇ νυκτὶ φόβος σφίσιν ἐμπίπτει πανικός. τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμιᾶς δείματα ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι. Id est: Cæterùm noctu irruit in eos pavor panicus: siquidem terrores nulla de causa exortos, ajunt ab hoc immitti.

Psal. 33: Dominus dissipat consilia gentium: irritas facit cogitationes populorum.

EXEMPLA.

I. Extat 2. *Reg.* 7. insignis historia, ad hanc regulam pertinens, de fuga Syrorum: ubi dicitur: Dominus infuderat in aures Syrorum sonitum equorum, curruum & maximarum copiarum: ut alij ad alios dicerent: Ecce Rex Israël contra nos mercede conduxit Reges Hitthæorum, & Reges Aegyptios: ut in nos irruant. Et surgentes manè fugerunt: & reliquerunt sua tabernacula, equos & asinos in castris: sicut erant disposita: & vita comite aufugerunt.

II. De Pompejo, viro abundante bellicis laudibus, & qui ter triumphaverat, semel de Afris, iterum de Hispanis, tertiùm de Mithridate, sic scribit Cicero *lib. 7. ad Atticum, epist.* 136: Cn. autem noster (ô rem miseram & incredibilem) ut totus jacet? non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. Mittam illa, fugam ab urbe turpissimam, timidissimas in oppidis conciones, ignorationem non solùm adversarii, sed etiam suarum copiarum. *Strigel. 2. Reg. 7.*

III. Rex Aethiopum Serah suscepit expeditionem contra Asam Regem Iuda: habuitq; in castris suis millies millia hominum. Sed punivit Dominus Aethiopes coram Asa & Iuda, ut fugerent. Et Asa cum populo, qui ei aderat, persecutus est illos usq; ad Gerar. Et Aethiopes ceciderunt: nec quisquam eorum mansit superstes: sed percussi sunt coram Domino, & coram castris ejus: & magnam vim spoliorum inde tulerunt. Et ipse percussit omnia oppida in circuitu Gerar. Nam pavor Domini irruerat in ea. Hæc gloriosa victoria illustre testimonium est de efficacia fidei & invocationis. Non enim armis Asæ deletus est tantus exercitus: sed divino terrore: in quo, ut Pindarus ait, etiam Deorum liberi fugiunt. *Idem 2. Paralip.* 14.

IIII. Hujus terroris Panici insigne exemplum recitat Iovianus Pontanus *lib. 2. de Fortuna, cap.* 15. Theodosio Augusto satis parva manu cum Arbogasto Franco & Eugenio conferenti, tempestas repentè cœlo immissa opitulata est, tanta ventorum mole, à tergo suo in hostium oculos atq; acies: ut tela ab ijs ipsis emissa retorqueret:

ictusque eorum frustraretur: retroversumque, terga uti darent, cogeret. Hujus rei Claudianus meminit, inquiens:

O nimium dilecte Deo, *cui fundit ab antris*
AEolus armatas acies: cui militat æther:
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Vicit igitur Theodosius ingenti prælio seditiosos: quorum alter Arbogastus, inclinata acie, in fuga sibi mortem conscivit, ut Saul. Alter Eugenius captus, jussus est interfici, & legibus pœnas dare. *Idem Psal. 9. pag. 71.*

V. Fabius Aemilianus triginta millib. fudit ducenta millia Gallorum ad Rhodanum.

VI. Pompejus Mithridatis quadraginta millia fudit, non viginti milites desiderans.

VII. Lucullus contra Tigranem ducens vix vigesimam ejus copiarum partem, occidit centum millia: vix centum vulneratis, & quinq; cæsis è suis.

VIII. Summis efferunt laudib. Coclitem illum suum Romani: qui totam legionem solus ad sublicium pontem Tyberinum pugnans sustinuerit, & pontem transire prohibuerit; donec pons à tergo ipsius rescinderetur.

IX. Alexander Magnus ex Europa adversus Darium educebat exercitum, qui constabat triginta millibus peditum, & quinq; millibus equitum: & propter paucitatem copiarum irridebatur. Sed in primo prælio de copijs Darij, quæ, ut Diodorus scribit, circiter quadringenta millia habebant, centum millia peditum, & decem millia equitum cædebat; ipse verò ex suis tantùm triginta duos pedites, centum & quinquaginta equites desiderabat: quingenti vulnerabantur; ut Curtius habet.

X. Trecenti Lacedæmonij, toti Xerxis exercitui in angustiis vijs ad Thermopylas fortiter sese opposuerunt: ex eoq; viginti millia trucidarunt.

XI. Cùm Miltiades cum undecim millibus, centum millia Persicorum peditum, & decem millia equitum, quodam in loco duobus Germanici milliaribus Athenis distante, in fugam conijceret; & Brenni copiæ, quas ex Gallia in Græciam ducebat, centum & quinquaginta millia peditum, & sexaginta millia equitum continentes, à parvo Græcorum numero, inter quos ipsæ etiam fœminæ in Aetolia arma induerũt, & satis animosè & viriliter cum hoste conflixerunt, ad internecionem cæderentur: scribitur Panicus quidam terror hostib. omnem animũ ademisse eosq; perterruisse: ut quæcunq; saltem aspexerint vel audiverint, terrorem & metum illis incusserint; sicut Pausanias prolixè hæc commemorat. Hanc consternationem ideo terrorem Panicum vocarunt: quia ad Marathonem in fuga Persarum species quædam Panos apparuit: quæ Atheniensibus, auxilium à Spartanis petentibus, per legatum, quem ablegarant, certam promisit opem: atq; ita, ut pollicita fuerat, hostibus fugæ causa extitit: ob quam operam Athenienses illi peculiare dedicarunt templum, divinosq; honores exhibuerunt.

XII. Sed hujus rei in sacris etiam literis illustria habemus exempla. Abraham, de cujus expeditionibus etiam Ethnici scriptores, ut Eusebius refert, magna volumina conscripserũt (non enim nudus & inermis, ut Monachus mendicando stipem quærens solet, circumvagatus est) trecentis & octodecim domi suæ natis & educatis servis, quatuor Reges, Ciliciæ, Assyriæ, Babyloniæ & Persiæ, ultra quadraginta milliaria hostiliter insecutus, in fugã conjecit: prædamq;, quam rapuerant, illis vi extorsit. *Gen. 14.*

XIII. Etsi Moses & Iosua maximis essent instructi copijs: nihil tamen laude gerebât dignum: nisi DEVS hostibus, qui instar gigantum in urbib. & arcib. munitissimis habitabant, terrorem incuteret, & animum omnem aufferret. Talis quando praecedebat consternatio: insignem semper hostium edebant stragem, ne unico quidem ex suis desiderato.

XIIII. Tempore Samuelis Philistaei fulgure coelitus demisso sternuntur: sicut & Quadi sub M. Antonino; & Attila ad urbem Aureliam.

XV. Cùm Ionathas filius Saulis cum armigero suo in hostes impetum faceret: non unus cum decem, sicut ad Marathonem, neq; unus cum tribus millibus, ut ad Thermopylas, congrediebatur: sed Philistaeorum copiae tantùm non arenae aequabant numerum: sex enim constabant millibus equitum, triginta millibus curruum falcatorũ, hastis, gladijs & falcibus ita armatorum: ut proxima quaeq; demeterent & conciderent, & vastam inter hostes ederent stragem: sicut à Diodoro, Xenophonte & Curtio describuntur. Has tantas & tam numerosas copias Ionathas solus aggredi audebat: & eo quidem successu: ut hostes omnes in effusissimam conijcerentur fugam: adeò ut ipsa tellus sub pedibus palantium hostium tremeret. 1. *Sam.* 14.

XVI. Asa Rex Iudae à decies centum millibus Aethiopum arctissimè obsidebatur: sed quia majorem in DEO ipso, quàm exercitu suo fiduciam collocaret: ad internecionem hostes suos caedebat.

XVII. Ahab Rex Israël non supra septem millia in armis habebat; in urbe Samaria obsidebatur; ubi ex singulari DEI mandato ducentos triginta duos equites emittebat, adversus triginta duos Reges: qui in castris securi interea convivabantur & genio indulgebant. Eos parva hac manu ita terrebat: ut quàm celerrimè conscensis equis fuga saluti suae consulerent. Similiter insequenti anno centum & viginti septem millia Syrorũ caedebat: & quidẽ copijs adeò exiguis; ut si cum hostibus conferendae essent; vix instar gregis caprarum esse viderentur. Pertinent huc etiam victoriae illae divinae Iorami, Iosaphati, quas singulari DEI ope, antequã arma sua expedirent, obtinuerũt. Maccabaeorũ item, Constantini M. & multorum aliorum. *Hactenus Laurent. Ludovicus.*

XVIII. *Gen.* 35. *vers.* 5. terror DEI, hoc est, gravissimus & maximus, & quidem divinitus immissus invasisse dicitur civitates illas, quae erant in circuitu: ut non persequerentur abeuntes filios Iacobi. Nominatur hic terror in historijs profanis Panicus terror. Et in sacris literis multa exempla sunt: quae ostendunt, *DEVM uti saepe hoc strategemate adversus hostes Ecclesiae: ut corda eorum pavore repleat: & expavefactos ab institutis suis persequendis retrahat. Pezel. in Genes. cap. 35. pag.* 669.

XIX. Herodotus *lib.* 4. *pag.* 108. narrat de Scytharum servis, armis & bello invadentibus ipsos heros: qui aliquoties eis cedere sunt coacti. Saepe commissa, inquit, pugna; cùm nihil tamen proficerent: quidam ex eis inquit; Quidnam rei facimus, viri Scythae, cum nostris ipsorum servis dimicantes? qui & cùm interficimur, ipsi pauciores efficimur: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabimus. Mihi videtur, hastis arcubusq; omissis, sumenda flagella: quibus equos verberamus: & ad illos propiùs eundum. Nam quoad vident nos arma habentes: arbitrantur se similes nobis; atq; è similibus esse: ubi nos pro armis verbera tenentes viderint: tunc se nostros servos esse intelligentes, atq; id agnoscentes, non perstabunt. Hoc Scythae cùm audissent: ita sibi faciendũ putaverũt. Qua ex re perculsi illi, pugnae immemores, fugã capesserũt.

CCCXLV.

TError multum nocet in re bellica.

Terror magnas aliquando copias, nullo premente hoste, fudit fugavitq́;. Ioh. Iov. Pontanus lib. 1. de Fortitudine pag. 57.

Panicus terror, id est, qui nulla justa de causa exercitui, sive pedestri, sive nautico, incidit, optimas rei præclarè gerendæ occasiones corrumpit. L. Danæus in Aphorism. polit. pag. 163.

EXEMPLA.

I. Q. Fabius Dictator diutiùs cunctando victoria exultantem Hannibalem frustratus fuerat: donec eum in agrum Calenum cum omni exercitu traxerat: inque campum Stellatem; est enim locus invijs montibus altisq́; fluminibus circumseptus. Et Fabius Calliculam Casilinumq́; montes valido militum præsidio muniverat. Quibus quidem rebus effectum videbatur: ut Punicus erercitus circumventus, aut difficili fuga opprimeretur: aut inopia commeatus deficeret: ni Punico ingenio virtus Ducis adjuta, novum inauditumq́; commentum meditata fuisset. Agnito enim periculo, duo circiter boum millia (quæ ex pristina præda habebat) opportuno noctis silentio adduci jubet: & cornibus singulorum, sarmentorum fasces præligari atq; incendi. Boves ignis flammam ægrè ferentes, ad nota montium divortia cursu evadunt: quos instructus suo ordine Punicus exercitus paulatim sequebatur. Romani milites, qui præsidio montium aderant, novitate rei perterriti, ex opportunis locis discessere: & Fabius Punicam fraudem metuens, suos intra vallum continuit. Et sic Hannibal incolumis omni exercitu evasit: cùm Romani novæ rei facie territi locum deseruerunt. Hæc itaq; res, manè cùm deinde illuxisset, omnibus ludibrio risuiq́; fuit: nec parum de Fabij Maximi laude detraxit. *Francisc. Patrit. lib. 5. de regno, tit. 4. pag. 305.*

II. Cæsar cùm ad solam famam adventantium Germanorum suos ita videret exterritos: ut permulti è castris jam abirent: quibus non artibus terrorem illum, sola opinione conceptum, è militum suorum animis excutere conatus est? *Pontanus ut suprà.*

III. Philippus Rex cùm institueret navigationem in Illyrium, ratus classem Romanorum non longè abesse, subito terrore correptus, collectis anchoris inhibere

remos, ac convertere iter jussit: trepideq; & nullo servato ordine retrocedens, postridie Cephaleniam appulit, ne nocte quidem cursum dirimente. Hic recreatis parumper animis aliquandiu constitit: simulans se urgentibus certis Peloponnesiacis rebus eò reversum else. Accidit autem omnem eum timorem esse vanum. Etenim Scerdilaidas cùm audivisset Philippum per hyemem magnam multitudinem lemborum ædificasse; adventum ejus per mare veritus, auxilium Romanorum per legatos impetravit. Romani decem naves ex classe, quæ Lilybæi erat, misêre. Hæ juxta Rhegium transeuntes, fuerunt visæ. Quarum timore nisi frustrà correptus Rex fugisset: & ijs potiri facilè poterat: & peropportunum ad res Illyricas tempus habere. *Polyb. lib. 5. in fine.*

CCCXLVI.

NOn quævis hostium fuga, mora & detrectatio certaminis, est verum pavoris illorum ac metus signum: sed sæpe stratagema est, ad nos in locum iniquum alliciendos: vel securiores ac minùs cautos reddendos. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 106.

EXEMPLVM.

Asdrubal Carthaginensium Dux, cui nota Romanorum formido erat, cùm ex perfugis intellexisset; alterum Consulum cum dimidia parte copiarum in Italiam reversum; solumq; Cecilium cum reliqua exercitus parte Panormi relictum: instante jam tempore messis, Lilybæo profectus, ut sociorum fruges invaderet: exercitum in Panormitanum agrum induxit; & ad montem castra fixit. Cecilius, cognito hostium adventu, cùm Asdrubalem voluntatem pugnandi habere intelligeret: intra mœnia exercitum continebat. Quibus rebus majori fiducia elatus Asdrubal, quòd Ceciliū cernebat pavidum sese intra urbem continere, devastato undiq; & incenso agro, tandem exercitum per angustias versus Panormum movit. Consul tam diu in sententia non educendi exercitum permansit: quoad hostem traijcere flumen, quod juxta mœnia urbis erat, pelliceret. Postquam igitur Elephantos, omnemq; exercitum appropinquantes videt Cecilius: velocissimum quenq; & maximè expeditum militum exire, atq; irritare hostem jubet: quousq; venire ad manus universi cogantur. Animadvertens itaq; non longè pòst, quæ cogitaverat, ex sententia successisse: quosdam ex ijs, qui maximè agiles atq; expediti erant, pro mœnibus supra fossam constituit: jubetque, ut contra Elephantos, si illi accederent, telisq; verubusq; eminus pugnent. Quòd si quando iratæ pecudes cum impetu contra ipsos ferantur: in fossas se demittant; inde rursus Elephantos telis petant. Mandat præterea fabris fori ingentem telorum multitudinem extra urbem ferre: & ad fundamenta mœniorum certare. Ipse cum signis

militaribus ad portam, quę lævum hostium cornu spectabat, constitit: ac subinde plures ad eos, qui jaculis certabant, emittit. Simul ac igitur pleno impetu pugnare ceptum: magistri Elephantorum, qui cupidine gloriæ sibi attribui victoriam cupiebant, beluas in expeditos concitant. Illi, sicuti eis a Consule visum fuerat, statim terga vertunt: infestiusq; insequentib. beluis, in fossas se demittunt. Beluæ cùm primùm ad aggerem fossarum pervenêre: uno tempore & à multitudine urbana ex mœnibus, & à militibus ex fossis, sagittis telisq; multifariam feriuntur. Cumq; ultra aggerem progredi non possent: necessariò terga vertentes, in suos ruunt: agmina perturbant: magnam suorum stragem faciunt. Inter hæc Cecilius, eductis repentè copijs, ex obliquo, & aciem adhuc integram & ordinatam habens, in hostes impetum facit. Illi jam pridem à bestijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Consule oppressi, facilè profligantur. Pars eorum trucidatur: cæteri fuga salutem quærunt. Elephanti cum Indis decem capti: reliqui, disjectis Indis, finito prælio, omnes in potestatem Consulis pervenêre. His rebus feliciter gestis: confessione omnium solus Consul fuisse causa videbatur: ut Romani pedestres exercitus sumpta fiducia rursus castra sub dio figerent. *Polyb. lib. 1. pag. 60.*

CCCXLVII.

VEteratoria calliditas, quæ perversè imitatur prudentiam, plerunq; infelix est. Strigel. 1. Sam. 18.

EXEMPLVM.

Syrus in Comœdia non diu fallit senes: sed sibi plagas accersit. *Idem ibid.*

CCCXLVIII.

VSitatum est, inquieta ingenia subinde novas turbas excitare: & sibi & aliis negotium facere: & simul impedire res meliores. Philip. in Postilla, pag. 206.

Homines inquieti & turbulenti nec ipsi quiescere possunt: nec alios quiescere sinunt. Ideo de talibus

ſæpè repetit Homerus hanc particulam, fieri ſcelera præter fatum, ὑπὲρ μόρον. *Strigel. 1. Reg. 2.*

EXEMPLA.

I. Talis eſt Adonias: qui cùm à fratre Salomone in gratiam receptus eſſet poſt motam ſeditionem: tamen iterum novas res molitur: dum non tantùm petit connubium Abiſag: ſed etiam ſtruit novas inſidias regno; quibus, ut Cæcias nubes ad ſe trahere dicitur: ſic ipſe peſtem perniciemq́; ſibi accerſit. *Idem ibidem.*

II. Ita Clodius Romæ gubernationem turbabat. *Philip. ut ſuprà.* Expellebat Ciceronem: faciebat negocium Pompejo & Cæſari: & in ſuo Tribunatu multa impediebat profutura Reipublicæ.

CCCXLIX.

Vſitatum eſt in vita, quòd propter incertas ſpes, aut metus, homines præſentia corrumpunt: & admiſcent injuſta conſilia. Philip. in Poſtilla, pag. 206.

Cupiditate & cœca ſpe incitati homines ſæpè injuſta & majora viribus movent: juxta dictum: μάταιοι μάταια λογίζονται, διὰ ἐπιθυμίας. Et Pindarus inquit: Hominum membra alligata eſſe impudenti ſpei: δέδεται ἀναιδεῖ ἐλπίδι γυῖα. *Idem Philip. lib. 2. Chron. pag. 72.*

Aliquis metuens creſcentem potentiam alterius, vult obijcere impedimenta: & quoquo modo ejus vires carpere. Idem in Poſtilla pag. 206.

EXEMPLA.

I. Sylla jubebat adoleſcentem Cæſarem interfici: quia olim videretur futurus acer inimicus.

II. Herodes jubebat pueros interfici, metuens regno. *Idem ibidem.*

III. Alcibiades bellum intulit Siciliæ, tantùm stulta & juvenili ambitione. Missa est in Siciliam classis Attica, cum exercitu quadraginta millium hominum, Ducibus Alcibiade & Nicia. Hic totus exercitus trucidatus est, præter paucos: qui fuga elapsi sunt. Fuerat autem suscepta hæc expeditio præcipuè Alcibiadis ambitione: qui populo persuaserat: Athenas tota Sicilia potituras esse. Nec causa belli necessaria erat; nec par erat Attica potentia simul domestico & externo bello. *Id. lib. 2. Chr. pag. 72. De eod. part. 2. Chron. pag. 269. Strigelius ita:* Apologus venustissimus de vasculo mellis, est pictura inanis spei, & vanissimarum cogitationum. Sicut ille Monachus, vel Eremita, quisquis fuit, concepit amplas spes de suo vasculo mellis, à mulieribus donato; ita Alcibiades, & multi alij homines adhuc hodierno die habent somnium de aureo pisce: de quo scribit Theocritus in Idyllio: quendam piscatorem somniasse: quòd ceperit piscem aureum: & juramento sese obligasse; quòd nollet deinceps exercere piscatoriam. Manè cùm somno solutus esset: reipsa comperit, se non minùs esse pauperem, quàm antea: ac diu disputat de absolutione juramenti; quod fecerat in somno dormiens: tandem verò necessitas absolvit eum: & coëgit exercere prius artificium. Ita Alcibiades fascinavit suos cives inani spe: quasi potituri essent tota Sicilia. Verùm hanc inanem spem consiliorum atq; cogitationum res atque eventus refutavit.

IIII. Xerxes Artabano, dissuadenti expeditionem in Græciam, respondet: Tu bono animo sis: & in patriam reversus, domi Rempublicam administra: donec Europa domita (est vasculum mellis, **grosse Anschläge / vnd wird nichts drauß**) victores in curru triumphali (scilicet in cymba piscatoria) redeamus. Ita & Demaratum interrogavit: Quid tu de meis copijs terrestribus & navalibus existimas? An putas fore, ut Græci impressionem mei exercitus sustineant? Ego certò mihi persuadeo, idq; exploratum omnino duco (inanes spes, inanes cogitationes: in summa, vasculum mellis, ut in Apologo dicitur) universas gentes, quæ sunt in Europa, si unum in locum congregarentur, non posse impetum mearum copiarum perferre & sustinere. *Idem Strigel. part. 2. Chron. pag. 116. & 118.* Quia verò toties fit mentio Apologi de vasculo mellis; libuit eum hic subjungere. Sic autem de eo idem Strigel. *lib. 1. Ethic. pag. 305:* Multum decedit consilijs humanis: ut docet fabula de vasculo mellis. Quidam senex, cui erat donatum vasculum mellis, erat inflatus magnis spebus. Sic enim apud se cogitabat: Tu asservabis hoc mel usq; ad magnam penuriam mellis. Tunc igitur, vendito melle, emes tibi aliquot oves: quæ, cùm sint fœcundæ, citò habebunt magna incrementa: & intra annum efficient magnum gregem: hunc gregem etiam tunc demum vendes: quando erunt in maximo precio oves. Tandem verò ædificabis domum: duces uxorem: & suscipies filium; qui si tibi obtemperabit: evadet in virum egregium & præcipuum: sin minùs, ego hoc baculo eum castigabo. Quod cùm diceret: impegit baculum vasculo: atq; ita cum melle effluxerunt omnes illæ spes cogitationum & consiliorum. Est pictura cogitationum humanarum.

V. Quoties amicitias ambiunt homines etiam viciosè? quibus illæ amicitiæ afferunt exitium: ut Arato erat amicitia Philippi Macedonis exitio. *Philippus in Postilla.*

Videamus quid idem Philippus de hac Regula doceat in Postilla per Pezel. edita, part. 4. pag. 15.

Dominus cùm inquit: Sufficit diei κακία, malitia sua, crastinus dies erit sollicitus sibijpsi, docet præsentia rectè curare, & non corrumpere præsentia stultis spebus, aut metu futuri. **Das ist ein sonderlich** præceptum, **auch** apud sapientes. Pindarus laudans Hieronem dicit: φρονεῖν τὸ παρακείμενον: sapere in præsentia; rectè curare præsentia. Magna hæc est sapientia; non stulto metu aut inani spe corrumpere præsentia. Omnes homines hoc faciunt: *inani & stulta spe rerum futurarum, vel metu inani & falso, multum peccant singuli: & in præsentia multa non rectè faciunt.* Ideo dicit CHRISTVS: Sustinete præsentia, rectè agite præsentia. Salomon: Instanter operare, quod est in manibus: vel, quod DEVS dedit tibi in manus. Samuel etiam dicit ad Saulem: Fac quod invenerit manus tua, id est, præsentia. Inspicite vos ipsos. *Nos omnes & singuli, multum multum peccamus stultis spebus:* **Wie man sagt** de piscatore, qui habebat somnium de aureo pisce. Fabula illa est apud Theocritum: Sic omnes somniamus illum aureum piscem; & postea decipimur. **Wir finden darumb keinen/wenn es vns schon treumet.** Fuit quidam Eremita, qui habuit apes in horto: cùm collegisset ollam plenam mellis; suspendit eam ad lectulum suum, dixit; Ego vendam mella, & emam mihi pro pecunia illa duas oviculas: & ex his habebo tandem magnum gregem: & tunc ducam uxorem; quæ, si mihi fuerit morigera, erit mihi grata, & vivam cum ea suaviter: si non erit morigera, percutiam eam: & sic percutiam; & arrepta clava, casu ferit ollam, ita ut tota frangeretur. Sic mella sunt effusa in terram, & spes omnis perijt. Talia multa fiunt in vita: **es gehet viel also zu. Als das man gedenckt**: volo movere hanc rem: & postea hoc sequetur: adjungam me isti in aula: ille promovebit rem meam: & fortassis ille prodit te postea. **Wenn man** ad speciem **gehet / so gibts seltzame Exempel.** μάταιοι μάταια λογίζονται δι' ἐπιθυμίας: vani vana ratiocinãtur propter cupiditates. CHRISTVS autem hic tradit contrariam doctrinam: Sufficit sua diei afflictio: vult dicere; nòn duplices tibi molestiam; rectè sustineto & administrato. Hæc est, ut dixi, ingens sapientia, rectè administrare præsentia, & non peccare spe futurorũ: quod tamen multi homines faciunt multis modis. **Gedencket einer jrgend**: Ille erit mihi firmus amicus, adjungam me ei: & multa facit, sæpè etiam peccat amici causa: & tamen ille postea evertit eum. Vnusquisq; de suis exemplis cogitet. Non cumulentur, non accersantur non necessariæ vexationes, non necessarij cruciatus: sed præsentes rectè sustineantur. Non cures, non mediceris malum malo. Tribuitur hoc dictum Periandro: Μὴ ἰῶ κακὸν κακῷ. *Hactenus Philippus loco suprà citato.*

Idem pag. 32: Innumerabilia sunt, quæ homines peccant spe & metu futurarum rerum, quæ nunquam accidunt. Aliquis movet bellum, sperat sibi affuturos amicos: non fit. Alius se adjungit homini certo, metu vel spe futuri: **Es gereth auch nicht.** Ergo in præsentia debet quisq; facere quod rectum est. **So stehet in** Pindaro de Hierone: τὸ παρακείμενον ἐνέπει φρονεῖν: Scit præsentia rectè judicare. Non abducatur aliquis à vocatione, vel à recto consilio, stulta spe, vel metu: neq; etiã frangatur doloribus propter præsentia mala, &c.

Plerunq;

CCCL.

PLerunq; homines eò recurrunt, & id cupidißimè petunt: quod paulò antè nimia pertinacia atq; arrogantia contempſerunt. Strigel. in orat. de Moyſe.

Pertinaciæ rationem eleganter declaravit Cæſar in oratione, qua Afranio reſpondit miſericordiam petenti. Accidiſſe enim eis (ait) quod plerunq; hominibus nimia pertinacia atq; arrogantia accidere ſolet: uti eò recurrant: & id cupidiſſimè petant: quod paulò antè contempſerint. *Franciſcus Patrit. lib. 7. de regno, tit. 14. pag. 485.*

EXEMPLVM.

Pharao, qui antea ignem & fulmina ſpiraverat: & ſeveriſſimè edixerat; ne Moyſes deinceps in conſpectum ſuum veniret: quaſi cum ſtupore conſternatus vocavit Moyſen & Aharonem noctu: eosq; in hunc modum allocutus eſt; Surgite, exite de medio populi mei vos & filij Iſraël: ite, ſervite Domino. Aegyptij verò urgebant populum: ut primo quoq; tempore ex agro atq; finibus Aegypti exirent: dixerunt enim: omnes moriemur. *Idem ibid.*

CCCLI.

QVemadmodum juſtos Iudices Deus adjuvat & defendit: ita injuſtos ſeverè punit. Strigel. in orat. de Ioſaphat.

EXEMPLA.

I. Cambyſes præſidem Siſamnem, qui pecunia corruptus injuſtam ſententiam tulerat, interfecit: & toti corpori cutem detraxit: eamq; inſtravit tribunali. Poſtea filium Siſamnis Otanem in eandem ſedem collocavit: ac juſſit eum, intuentem patris exuvias, juſtè judicare: ne ſimili ſupplicio afficeretur.

II. Sic Hiſpanicus præſes in quodam oppido agri Mediolanenſis promiſit mulieri, cujus maritus erat captivus, ſi cum ipſo concumberet: redditurum ſe eſſe mari-

tum: ac reddidit postea deceptæ mulieri interfectum. Sed Gonzaga, summus gubernator Ducatus Mediolanensis, justum supplicium de hoc cruento Sophista sumpsit. Hæc exempla congruunt ad dicta:

Potentes potenter tormenta patientur. Item:
Iudex futurus sanguine humano abstine
Quicunq; regnas: scelera taxantur modo
Majore nostra, Idem ibidem.

CCCLII.

IUdicum, qui judicia in Magos & incantatrices exercent capitalia, singularem habet rationem DEUS: illisq; ne à veneficis lædantur, peculiari modo providet.

Judices à Magorum injuriis tuti sunt benignitate aliqua Numinis singulari. Neq; enim illis infinita semper est in omnes potestas. Nicolaus Remigius lib. 1. Dæmonolatr. pag. 7.

Ecce ut DEUS sartam tectamq; præstat autoritatem ijs: quibus in terris suum demandavit imperium: quosq; ob id disertè nominis sui prærogativa atq; honore impertivit, Deos, uti se, appellans: nimirum *ut sint sacrosancti, ac ne ipsis quidem Sagarum, ob muneris officijq; sui caussam, sortilegiis violabiles.* Imò nec Dæmonum ipsorum præceptis vel minimum obnoxij: etiamsi suam illis fidem labe ista asperſi obstrinxerint. Nam hoc sortilegis magistratus sanctitatem præstare, tantisper dum in eo sunt: ut quiescant ab alioqui importunissimis ejusmodi Magistellorum suorum querelis atq; instigationibus, etiam ipsi Magi fatentur. Capessat igitur confidenter magistratus quæ sui sunt of-

ficij:

ficij: agnoſcatq; ſe ei vocationi ſervire: in qua DEUM propugnatorem paſſionum defenſoremq; ſit ſemper habiturus. *Idem pag. 9.*

EXEMPLA.

I. Id à Dæmone ſuo non ſemel inaudiſſe ſe retulerunt Iana Granſanctæa, & Catharina Ruffa.

II. Equidem memini, Aſinariam Nancejanam, cùm, me Quæſtore, ad interrogata ex elogijs teſtium reſponderet, ac de hoc præſertim rogaretur, indignabundam hæc eſſe locutā: Quàm bene agitur vobiſcum, ô Iudices, quòd nobis in vos nihil quicquam licet. Nam nulli ſunt mortalium: quos tam lubenter inſidijs noſtris appetamus: qui ſic gentem noſtram omnibus pœnis ſuppliciisq; proſequimini.

III. Idem Iaquelina Xalvetia ſponte, nec quoquam ei interrogatione præeunte, recenſuit. Hæc propter ſortilegij, qua pridem laborabat, ſuſpicionem, in vincula conjecta, ac poſt modum Iudicis pronunciatione ijs ſoluta fuerat: quòd ſcilicet ſilentio pertinaci omnia quæſtionum tormenta ferendo ſuperaſſet. Hoc igitur ſecum ſæpiùs animo volvens, priùs quieſcere non poterat: quàm Quæſtorem, qui ſeveritatem in illam tantam adhibuerat, aliquo damno afficeret (eſt enim hæc Sagarum colluvies, ſuprà quàm dici queat, proclivis ad vindictam) Dæmonem igitur ſuum obtundere non ceſſabat: dum is ejus odij explendi aliquam rationem & tutam & facilem inveniret. Sed is imbecillitatis ſuæ ſibi ea in re conſcius, primùm quidem negocium ex alia atque alia difficultate trahere: & cauſas, ne id faceret, fingere. Verùm cùm Xalvetia efflagitandi finem non faceret: tandem pudens ac dolens, quòd contrà quàm ipſe apud eam non ſemel prædicaverat, videret jam jam proditam iri ſuam illam imbecillitatem atque impotentiam, Iſta certè me, mea Xalvetia (inquit) peſſimè ſemper habuit illorum carnificum effrenata in vos ſævitia: pridemque & ſæpe de ea vindicanda fuit animus. Sed omnes conatus mei (ut ingenuè fatear) in nihilum recidêre: quòd illi in ejus ſint præſidio ac tutela: qui ſolus inceptis meis obſiſtere poteſt. Sed faxo, ut tantam ſuam rabiem in commune ſaltem luant: dum hac atque illac ſata cultaque, quantùm poſſum, tempeſtate percello ac obtero.

IIII. Huic eſt non abſimile illud Nicolææ Moreliæ: quæ recenſuit, Dæmonibus inſitum atque inuſtum eſſe præcipuè eorum odium: qui leges exercent in veneficos: fruſtrà tamen ad vindictam quicquam adverſus illos tentari atq; incipi.

V. Deſiderius Financius dixit, Dæmonem eum, cui ſe addixerat, toto tempore, quo magiſter municipij extitit, à ſe non eſſe viſum: cùm cæteroquin diligentiſſimum ad quamcunq; occaſionem monitorem antea habuiſſet. *Idem ibidem.*

Juris

CCCLIII.

IVris æqua & recta administratio, Pacis, corrupta, Seditionum causa est. AntiMachiavellus lib. 3. pag. 886.

Maximè præsens & efficax remedium est ad civiles motus componendos, Iudex prudens atq; integer, puraq; æquabilis juris administratio. Oriri autem ex juris judiciorumq; corruptela motus & bella civilia, multis exemplis satis superq; est cognitum. Idem pag. 887.

EXEMPLA.

I. Vtriusq; exempli documenta Romæ extitêre paucis post Quintij Consulatum annis. Cùm enim sequentes Consules non eadem erga populum comitate, neq; pari in jure administrando fide ac diligentia uterentur: Tribuni plebis rogationes de creandis Decemviris redintegrant. Itaq; eorum continuis actionibus & flagitationib. fatigatus Senatus, legem tandem perferri sinit. Decemviri ex Patribus creantur: & XII. Tabularum leges communi consilio condunt. Neq; eas tantùm omnium consensu perlatas & plebis scito confirmatas, in æream columnam inciderunt: sed ex illis jus omnibus æquum & incorruptum reddebant. Deniq; tanta erat eorum adversus omnes æquitas: ut omnes summi pariter atq; infimi eorum moderationem ac curam laudibus ferrent; & præsens contra omnem vim atq; injuriam auxilium. Iactabaturque à multis, non esse opus civitati alijs magistratibus; cùm unus ad omnia munia obeunda mira prudentia ac fide sufficeret: ac ne plebs quidem ipsa tribunitio auxilio egere se existimaret. Inter omnes maximè eminebat Appius: & plebis favore regimen totius magistratus penes eum erat: cùm non tantùm salutando & appellando comiter omnibusq; officijs populares demereretur: sed jus quoq; æquabiliter & promptè expediret. Sed tam præclara juris dictio annũ non excessit. Altero enim anno, continuato magistratu, fœdus clandestinum inter se pepigêre: ne comitia haberent: & perpetuo Decemviratu possessum semel imperium retinerent. Atq; ut quoscunque possent factioni suæ adjungerent: jus novo more, & contrà quàm primo anno instituerant, reddebant; judicia domi conflabant, quæ pronunciarent in foro: & secundùm eos, qui tyrannidi faverent, semper litem dabant. Itaq; omnibus, qui gratiæ magis, quàm causæ fiderent, sibi adjunctis, brevi magnam urbis partem in se traxêre. Ita in duas partes discessit civitas: aliud populus integer, fautor & cultor bonorum, aliud

Appij factio, tenebat. Sed tyrannica tandem Decemvirorum impotentia dissidentes à se invicem Ordines in concordiam redegit: illisq; omnium consensu imperium abrogatum est. Decemviri igitur primo imperij anno, summa judiciorum æquitate maximam in Republica pacem & concordiam foverunt: altero verò cùm jure ad injuriã & libidinem abuterentur: civiles discordias maiores excitarunt, quam antea.

II. Cum hoc Decemvirorum exemplo componi potest iniqua, factiosa & venalis Iuris dictio, in Gallia abhinc quindecim annos usurpata (quæ haud dubie tot infaustas seditiones & bella civilia peperit, aluit, aluitque) tum insveta & brevis illa judiciorum integritas; quę in Provincia, post primos Galliæ tumultus, instar fulguris reluxit. Nam jus à Præside Morsinio, & aliquot Consiliariis eò missis severè & incorruptè administratum, neque id diu, tantum valuit: ut sequentibus deinceps motibus nulli modestiùs se gesserint, quàm Provinciales, feroces alioquin ingenio & fervidi. *Idem ibidem.*

CCCLIIII.

SÆpè unius audacia petulantiam vulgi auget atq; confirmat. Strigel. in orat. de disciplina, habita die 5. Augusti, Anno 1552.

Ecclesiarũ & Rerumpublicarum gubernatores sæpenumerò paucorum improbitas aliud agere cogit. Idem ibidem.

Causa est:

Quia vita magna ex parte exemplis regitur.

CCCLV.

AVdaciæ plerunq; conjuncta est temeritas.

Audaces ante pericula adita, laboresq; susceptos, nimis quàm acres videntur: sunt ad incipiendum præcipites: pòst verò magis magisq; deficiunt: videriq; incipiunt similiores hæsitantibus: donec

concidunt animis: apparentq; ipsis etiam timidis imbecilliores. Ioh. Iov. Pontan. lib. 1. de Fortitud. pag. 62.

Audaciæ conjuncta est temeritas, infelix humanarum actionum & dux & comes. Idem ibid.

Audaces ventosi sunt, ac tumidi: pluraq; sibi arrogant: ut qui videri fortes velint. Idem pag. 63. b.

Gloriosissimus quisq; est elata insolentiq; oratione: atq; ut se ipsum jactat, extollitq; sua: sic alienæ laudis est perquam invidus: & tanquam contemnit absentes. Idem ubi in adversarium incidit: nec verbis ne re substat: sed perhorrescit: conturbaturq; tanquam deprehensus. Idem. pag. 64.

EXEMPLA.

I. Audiamus quid de Phäethonte loquatur Ovidius: cujus quàm audax inceptum, & viribus impar esset, filio pater ostendit.

Magna petis Phaëthon, & quæ non viribus istis
Munera conveniant, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam, quàm quod superis contingere possit
Poscis & affectas. Et quę sequuntur. Luculentissimè enim locum hunc executus est Poëta. Quibus tamen Phaëthon nequaquam deterritus,

Occupat ipse levem juvenili corpore currum,
Statq; super: manibusq; leves contingere habenas
Gaudet: & invito grates agit inde parenti.

Nec multò pòst, ubi concaluisse equos sensit; quàm repentè infractus est animo: ut nec sciat, quà creditas sibi habenas flectat; nec quà iter sit: nec si sciat, equis imperet. Itaque ut --- *Summo despexit ab æthere terras*

Infelix Phaëthon penitus, penitusque jacentes:
Palluit, & subito genua intremuêre timore,
Sunt oculis tenebræ per totum lumen obortæ,
Et jam mallet equos nunquam tetigisse paternos.

Nam curru excussus, atque è cœlo præcipitatus, in terra ignota ignobiliter mortuus dicitur.

II. Audaces quales sint, cùm in provocando, tum post provocationem ipsam in conserendis manibus, Taurea ille Campanus satis docere potest. Nam verbis quàm re ferocior, ut est apud Livium, cum Claudio Asello milite Romano, quem etiã contempto jure hospitij provocaverat, equo congressus, ubi aliquantum pugna extracta, sine ullo esset vulnere: minitabundusque dixisset, in cavam viam dimittendum esse: ubi consertis manibus decernerent, nullo ibidem equis ad evagandum dato spacio: & Romanus confestim equum in viam egisset: ipse repentè concitato equo, Capuam refugit. In quem illud in Drancem Turni dici rectissimè dici potest: quòd ei ventosa in lingua, pedibusque fugacibus Mavors esset.

III. Quo de genere sunt etiam milites gloriosi. Curate ut splendor meo sit clipeo, clarior quàm solis radij esse olim, cùm sudum est, solent: ut ubi usus veniat, contrà conserta manu præstringat aciem oculorum in acie hostium. Hic qui tam multa magnaque videri vult promittere: ubi in conspectum adversarij venit: ut statim sese perijsse dicit? Ac deprecabundus vapulat, vincitur; tandemque exolutus, habere se gratiam dicit. *Idem ibid.*

CCCLVI.

AUdacia sine consilio semel aut iterum fortunata esse potest: demum autem omnia evertit. Francisc. Patrit. lib. 6. de regno, tit. 10. pag. 375.

EXEMPLUM.

Fortunam potiùs avaritia ductus, quàm prudentiã videtur secutus M. Crassus: cùm jam sexagenarius exercitum in Parthos, gentem ferocissimam, duxit, multis optimis civibus indignè id ferentibus: quòd prædæ aviditate ad eos populos oppugnandos proficisceretur: qui non hostes Romani populi, sed socij potiùs & amici extitissent: & præsertim cùm Actejus Pontifex in eum diras execrationes caneret: & cunctis in precationibus devoveret: quibus obnoxij divino judicio damnati esse putabantur. Sed cùm grandis natu esset, & non integræ omnino valetudinis: inter juvenes se deputabat. Quin etiam cùm exercitũ duceret; iter per Galatiam fecit: quo loci Dejotarum Regem offendit operi intentum: quòd nova mœnia metiretur: in quem Crassus mordaciter cavillatus est, dixitque: Duodecimam jam diei horam agis, ô Rex, & novam urbem statuis? Erat enim octogenarius Dejotarus. Cui tum ille vicissim subridens ait: At tu ne matutinus quidem, ô Imperator, cum exercitu in Parthos festinas. *Idem ibidem.*

CCCLVII.

Omnium seculorum atque ætatum historiæ plenæ sunt exemplorum: in quibus conspici potest: sæpè certamina, accensa seu quadam morositate ingeniorum, seu odiis, aut invidia, magnis imperiis & civitatibus exitio fuisse. Strigel. in orat. de disciplina, Anno 1555. die 5. Augusti.

EXEMPLA.

I. De Pericle Aristophanes inquit: Pericles inflammavit patriam: eamq; implicuit levi occasione decreti adversus Megarenses promulgati, crudelissimo luctuosissimoq; bello: cujus fumo omnibus Græcis non fictæ lacrymæ opprimuntur.

II. Idem scriptor imaginem proponens inquieti & turbulenti civis, inquit: Vt piscatores non capiunt anguillas, nisi priùs agitato & turbato stagno: ita Cleon, quoties inconcessam aliquam voluptatem aucupatur, universam civitatem turbat. *Idem in eadem.*

III. Haud scio, an ullum extet illustrius exemplum, quàm Marij: qui cùm ureretur gloria Syllæ: conatus est eum vi spoliare exercitu & provincia: & patriam implicavit crudelissimo luctuosissimoq; bello. *Idem part. 2. Chron. pag. 408.*

CCCLVIII.

Πολυπραγμοσύνη *est vicium valde familiare magnis ingeniis. Strigel. part. 1. Chron. pag. 298.*

πολυπραγμοσύνη *ruens in vocationem alienam, usurpans quæ sunt officij alieni, non tantùm infelix est, & Reipublicæ perniciosa: sed punitur etiam divinitus in ipsis autoribus. Autores plerunq; attra-*

hunt sibi calamitates & exitium, lege & ordine justitiæ divinæ. Humana consilia, humani conatus extra vocationem suscepti, plerunque sunt infelices. Ac regula est necessaria: facienda esse opera vocationis: & petendum esse auxiliũ à Deo. Ita enim labores & salutares & utiles erunt: sed injusta curiositate negocia suscepta, sine mãdato Dei, sine invocatione, & extra vocationem, sunt infelicia: quocunque prætextu, quacunque calliditate aut specie excusentur. *Peucer. in lect. Chron die 2. Septemb. Anno 1570.*

Das ist *usitatum in vita: ἔργα negligimus, & πάρεργα facimus, & quæ maximè aliena sunt à vocatione: propterea exitus sunt infelices.* *Idem ibid.*

EXEMPLA.

I. David peccat πολυπραγμοσύνῃ, numerans populum.

II. Sic Petrus peccat πολυπραγμοσύνῃ, ambulans in mari sine vocatione.

III. Sic peccavit Iosias, inferens bellum Regi Aegyptio Necao, promittenti pacem.

IIII. Ita Usias, vel Osias, Rex alioqui bonus & sanctus, non mansit intra septa sui muneris: sed appetivit sacerdotium: voluit esse non tantùm Rex: sed etiam sacerdos. Et quanquam prohibebatur à sacerdotibus: tamen noluit eis cedere: & tantisper fuit pertinax: donec sentiret efflorescere lepram in facie, in parte omnium nobilissima, & maximè conspicua: & mansit leprosus usq; ad mortem. Ex hujus pœnæ magnitudine æstimemus magnitudinẽ peccati: quod nominatur a Græcis πολυπραγμοσύνη: Germanicè Fürwitz. *Strigel. ut suprà.*

V. Cyrus primus Rex Persarum, cùm gessisset feliciter maxima bella, cum Crœso Rege Lydorum, & cum Rege Balthasar Babylonico ultimo: tandem elatus fortunæ favore, & nimiùm sibi confidens, intulit bellum Massagetis; & in eo bello interfectus est. *Idem pag. 314.*

CCCLIX.

EXperientia testatur, levissimā occasionem interdū præter omnem spem, ad res maximas gerēdas, veluti sese ducem præbere: cùm videlicet eò deventū est: ut permissione divina aliquid accidere necesse sit. *Philip. Camerar. in Oper. succis. Centur. 1. cap 80. pag. 386.*

Non frustrà Porcius Latro L. Catilinam *(in declamat. apud Salust.)* ita compellat: Num in gerendis negociis ignoras sequēdas temporum oportunitates, & in occasione rerum desidiam, ac tarditatem omnem, quàm diligentissimè fugiendam? Mutabilissimæ quidem sunt Deorum voluntates: & Fortunam, cùm abire permiseris, frustrà postmodum discedentem ac fugientem sis imploraturus, &c. Quod autem gentiles Fortunæ, veluti Deæ, cujus arbitrio res mortalium (sicut C. Iulius Cæsar omnes credere volebat, Fortunam secum navigare: per campos comitari: sibi adesse in castris: in administrandis omnibus bellicis munerib. juvare) subjectæ essent, & Fatis suis, inani superstitione excœcati, tribuêre: quemadmodum etiam Poëta testatur:

Superat quoniam fortuna, sequamur:
Quoq; vocat, vertamus iter. Et alibi:
Fata viam invenient.

Hoc nos Christiani, patefacta veritatis luce, æternę providentiæ, & voluntati DEI omne, sive nobis adversa, sive prospera accidant, rectissimè attribuimus. De qua re extat elegans Epigramma, nescio cujus autoris, tale:

Si vitam spectes hominum, si deniq; mores:
Artem, vim, fraudem, cuncta putes agere.
Si propiùs spectes, fortuna est arbitra rerum:
Nescis quam dicas: & tamen esse vides.

At penitus si introspicias, atq; ultima primis
Connectas: tantùm est Rector in orbe DEUS. Id. pag. 385.

EXEMPLA.

I. Hac de re habemus memorabile exemplum, quod accidit, cùm Borbonius, patrum nostrorum memoria, ex improviso ad occupandam Romam, Cæsareanum exercitum duceret. Cùm enim tormentis & aliis rebus ad oppugnationem destitueretur: & veluti indagine inclusus ab hostibus esset; mirificus casus (*ut Bellaius lib. 3. Comm. refert*) accidit. Etenim signifer quidam, cui ruina muri ad Compitum Petrinum commissa erat, cùm Borbonium aliquot militibus comitatum, vinetum perrumpentem, ad explorandum locum vidisset; tanto metu perterrritus est: ut cùm in Vrbem profugere cogitaret: ipsa ruina, signo elato, egressus ad hostes contenderet. Borbonius hominem ad se venire conspicatus, alios subsequi, & eruptionem in se fieri arbitratus, gradum subitò sistit, eo cõsilio: ut suis collectis, impetum tantisper sustineret: dum reliquus exercitus appropinquaret: qui confestim omnis in armis erat. Signifer extra urbem ad passus ferè trecentos progressus, audito ad arma capienda clangore, & clamore, ad se redit: & inversus se proripit: eademq; ruina, qua exierat, ingreditur. Borbonius hominis gestum admiratus, scalis arreptis ad murum accedit: ibiq; illo interfecto, milites sui in urbem irruperunt.

II. Simile quidpiam se inexpugnatione Sampauli vidisse, idem Belleaius *lib. 8.* scribit: cùm alius quidam signifer in propugnaculo staret, signum manu tenens: & hostes ad oppugnandum venire conspiceret. Eum enim tanto repentè terrore correptũ: ut cùm in oppidum fugere cogitaret: fenestra tormentaria egressus ad hostes signo elato excurrerit: à quibus ibidem trucidatus sit.

III. Sic inopinatus casus ex levissima occasione accidit: quo Belgradum, munimentum natura & arte validissimum, absente Præfecto, amissum est. Cùm enim is (*Ut Dubravius in histor. Boiem. aliter quàm Paulus Iovius, recenset*) per causam petendi stipendij Budam in aulam regiam, relicta arce sine capite, se contulisset: Quæstore illum frustrante, & ad extremum nihil adnumerante: constat plerisque, inquit Dubravius, nec enim adhuc omnes mortui sunt, centum tantummodo aureis pro stipendio adnumeratis, Belgradum retineri potuisse: ne in potestatem Turcæ veniret: sed dum Præfectus absque nummis regredi ad suos non audet: & illi sine Duce inter se diversi ac discordes agunt: & mox circumfuso pavore, quem eis Turca modico exercitu incussit, ita torpent: ut ad defensionem nec animus nec vires superessent: priusquam illis succurri potuit, deditionem fecerunt. Ad hunc modum Belgradum, aliorum quoque regnorum, præter Hungariam, munitissimum propugnaculum, ad confluentem Savi, Dravi, Danubij, inclytorum fluminum situm, turpissimè est amissum. *Hæc ille.*

IIII. Huc referendũ est, ut ad vetustiores historias paulatim perveniamus, quod Urspergensis & alij historici de Hunnis memoriæ tradiderunt. Scribunt enim Hunnos citra Mæotidem paludem habitasse: tantumque venationibus operam dedisse: neque de aliis regionibus solicitos fuisse. Non enim putabant, in altera ripa terram cultam, vel homines reperiri. Verùm cùm fortè venatores quidam conspicerent cervam

lento gressu paludes transeuntem, atque interdum, quasi vadum exploraret, subsistentem, donec in alteram ripam evaderet: idque illis mirum & insolitum videretur: ejus semitam procul subsecuti sunt, quoad ipsi quoq; continentem attingerent. Ibi videntes regionem amplam, & à Scythis habitatam, remeantes eadem via ad suos, illis indicarunt, quid accidisset. Hi cùm audirent, paludes vadosas & permeabiles esse; vix sermonibus ipsorum fidem habuerunt: tandem persuasi, magno exercitu coacto, concluserunt vadum illud à cerva illis divinitus indicatum esse: trajectoque lacu, Scythas & finitimos, nihil tale opinantes, oppresserunt; eoq; interjecto tempore mira felicitate progressi sunt; ut toti orbi terrarum formidabiles fuerint.

V. Eodem modo Clodovæo Francorum Regi, pugnaturo contra Gothos, cervam vadum in flumine Vigenna demonstrasse, memoriæ tradidit Annonius vel Amoinus, *lib. 1. cap. 21. de gest. Franc.* Sozomenus autem *in histor. tripartita Eccles. lib. 6. cap. 37.* ubi hanc historiam de cerva Hunnis vadum demonstrante, recenset: bovem œstro percitum, lacum transmisisse ait: eumque secutum bubulcum hunc, cùm terram incognitam ab altera parte vidisset, tribulibus suis id nunciasse. Primò igitur exigua manu militum de Gothorum viribus Hunnos fecisse periculum: postea cum omnibus copiis illos aggressos prælio devicisse, & omnem eorum regionem occupasse.

VI. Gallis autem olim obsidentibus Capitolium non ita felix eventus respondit; vel, ut ethnicorum more loquar, fortuna, licet illis veluti viam ad occupandum Capitolium monstrârit; attamen non, sicut expetebant, arrisit. Cùm enim (*ut hanc historiam post Livium Plutarch. in libro suo peculiari, prope finem, De fortuna Romanorum, luculentè describit*) reliquiæ Senatus post acceptam cladem ad Alliam, in Capitolio à Gallis arctissimè obsiderentur: & in illis difficultatibus Furius Camillus (quem prosperis rebus populus elatus damnatum peculatus Vrbe ejecerat) ab ijs, qui ex prælio & semicapta Vrbe effugerant, & Veios convenerant, Dictator creatus esset; is ne temporum magis iniquitate, quàm è legum præscripto magistratum accepisse videretur: neve tanquam complorata Republica palantis convenæque exercitus armis ad imperium raptus censeretur; voluit castrensem imperij delationem Senatus autoritate confirmari; qui in Capitolio obsidebatur. Cajus igitur Pontius (*libet enim Plutarchi verbis, interprete Gulielmo Budæo, Parisiensi regio Secretario, uti*) erat vir impiger; hic mandata ad Senatum cùm se perlaturum recepisset: ingens adiit periculum. Eunti fallendum per medios hostes erat: cùm excubiis valloq; circundata arx undique esset. Is ut ad amnem pervenit: suberibus latis incubans, corpus vectabuli levitati credens, secundo se flumini permisit: à quo clementer placideq; devectus alteram ad ripam nullo negocio pervenit. Vnde digressus per hostium rarissima vadebat, ex ignium ipsa raritate silentioq; captans. Ad collis inde prærupta cùm venisset: quà molliorem cunq; ascensum comperierat arrepens, quaq; aspera supinitas enitêdi præbebat adminicula, ad hæc in salebrarum anfractus sese insinuans, omni ope, omnibusque, ut ajunt, ungulis connixus, ad summum tandem evasit: ibi à vigilibus admissus mandata obsessis exposuit: acceptoque decreto, rursus quà venerat ad Camillum regressus est. Cæterùm postridie luce orta, Barbarus quidam locum temerè oculis, ut fit, lustrans, cùm summa pedum vestigia, fallentisq; se pedis lapsus, tum in obtrito flaccescenteq; gramine, qua terrena loca erant, obliquos corporis tractus, & surreptantis vestigia animadvertens, popularibus suis detulit. Hi viam interpretati se ab hostibus edoctos, tentandæ rei consilium capiunt: noctuq; quà infrequentissima interdiu ob-

servaverant, scandentes, canes quoq; excubitores, vigilumq; comites, nedum vigiles ipsos somno sopitos latuerunt. Nec ideo tamen Romana fortuna vocis indiga fuit; quæ tantùm malum prodere indicareq; posset. Anseres Iunoni sacri ad Deæ templum alebantur. Hoc animal cùm natura facile consternabile est, & ad omnem strepitum solicitum: tum id temporis premente cibariorum inopia neglectũ, tenuis à fame somni erat. Proinde illico senserunt hostes jugum superasse: turbidoque admodum id clamore prodidêre advolitantes. Armorum deinde splendore consternati, clangore vehementi Romanos, ad omnia collis loca pertingente, excivêre: qui re, ut erat, animadversa, hostes celerrimè deturbatos in præceps impulerunt. Miratur se nunc etiam fortuna commemorandis his casibus. Canis in crucem sublatus: anser in eleganti grabatulo gesta, oriolove quàm decentissimè sedens.

VII. Huc ex recentioribus exemplis non incommodè referri potest, quod Fazellus (*de reb. Sic. poster. decad. lib. 9. cap. 6.*) de accipitre scribit. Cùm enim Arragonij Casiblim munitum locum Claremontorum occupare conarentur: & noctu custodibus somno captis, rupem castro prominentem scalis inscendentes, unam arcis turrim, effractis magna vi portis, cepissent: erectoq; ex ea Regis insigni aliam turrim eminentiorem essent aggressi; parvo etiam negotio occupassent: nisi accipiter armatorum strepitu experrectus, sublatis vocibus Præfectum & arcis custodes excitasset. Qui ubi hostes arcem ingressos vident: tribus facibus de more accensis, vicinos amicos ad ferendas suppetias invocant: atq; ita Aragonij ab incepto interturbantur.

VIII. At Severiani, ut apud Herodianum *lib.* 3. legimus, feliciorem eventum rebus ferè desperatis ex improvisa occasione habuerunt: cùm munitionem Tauri montis, à Nigro magna diligentia ad prohibendum transitum constructam, oppugnarent, tristes utiq; ac citra spem victoriæ. Quippe valida inexpugnabilisq; per se, & quæ monte ipso præcipitioq; defendebatur. Igitur jam defatigatis, alta adversariorum securitate, ecce tibi noctu maximi repentè ruere imbres: oppleri omnia nivibus: ut sunt difficiles in Cappadocia hyemes, maximeq; ad Taurum montem. Quocirca subitus impetu magno erumpit torrens: cursuq; impedito (quod munitio exitum prohibebat) major jam violentiorq; factus, quando artem superante natura, tantum impetum sustinere munitio non poterat, laxatis paulatim coagmentis, ac fundamentis loco emotis, iter sibi torrens patefecit. Quo animadverso, qui in præsidio erant, metu, ne ab hoste circumvenirentur, nullo mox futuro propugnaculo, simul unda resedisset, prodita custodia, cuncti fuga dilabuntur. Itaq; læti Severiani, confirmatiq; animis, veluti Dijs ipsis immortalibus manu ducentibus, cognito custodes aufugisse, facilè scilicet nullis prohibentibus Taurum supergressi, in Ciliciam mox impetum fecerunt.

IX. Eodem modo levissima occasio Mario obsidenti in Numidia castellum natura & operibus munitissimum, ut Sallustius (*de bello Iugurth.*) memoriæ tradidit, præter opinionem omnium curas suas & anxietates levavit. Cùm enim inter spemq; metumq; anxius hæreret, omitteretné inceptum, quod frustrà erat, an fortunam opperiretur, qua sæpè prosperè usus fuerat: fortè quidam Ligur miles gregarius, castris aquatum egressus, haud procul ab latere castelli, quod adversum præliantibus erat, animadvertit inter saxa repentes cochleas: quarum cùm unam atq; alteram, deinde plures peteret: studio legendi paulatim ad summum montis egressus est; ibi exploratis omnibus, quæ mox usui fore ducebat, eodem regreditur: & Marium edocet: quo in loco aditum inter præcipitia ad castellum notaverit. Explorata itaq; re, hac occa-

ſione uſus Marius, tam à tergo, quàm à fronte oppugnationem urgens, munitionem illam occupavit. Quare ita concludit hanc ſuam narrationem Salluſtius: Sic fortè correcta Marij temeritas gloriam ex culpa invenit. *Hactenus Philip. Camerar. in Op. ſucciſ. per totum cap.* 80.

X. In obſidione Brixienſi, quòd primæ caſtrorum munitiones adeò mœnibus ſubiectæ eſſent, ut telum è muro facilè in eas adigi poſſe videretur: milites quotidiana conſuetudine inter ſe colloquebantur. Galli enim ac Veneti obſeſſis famem omniumque rerum inopiam, atq; omnis auxilij deſperationem objectabant: ac mortem aut vincula comminabantur: quòd eos, ſi per conditiones deditionem facere vellent, minimè ſe recepturos eſſe, jurejurando confirmaſſent. E contrario Hiſpani Venetis ignaviam exprobrabant: cùm ſe iterum omnem eorum apparatum adempturos, eruptione facta, denunciarent: magnoperè verò ſe Gallorum vicem dolere dicebant: quòd eo anni tempore, qui in tepentibus & benè cultis Inſubrum domibus, pellicea veſte & largioribus epulis uti conſuevisſent, nivis ac imbrium atq; aquilonis injurias pro aliena cauſa paterentur. Cùm per hunc modum milites facetè contumelijs inter ſe contenderent: Navarrinus miles, ut linguam jactantiamque Hiſpanorum, injecta cuniculi ſuſpicione reprimeret: Hiſpanicè locutus, commilitones, inquit, qui extremis etiam rebus veſtris tam ſecurè jocamini, cavete, ne à vobis contumeliarum rationem repoſcamus: cùm Gallina pede ſcalpere ac fodere humum aliquando deſierit. Quæ verba acuti ac perſpicaces Hiſpani, qui in muro erant, ſanis auribus acceperunt; eaq; altiùs interpretati, Navarrum pro Gallina ſpecus cuniculosq; moliri, quod peculiare ejus hominis artificium foret, ab ſuæ gentis milite perluſum cautè ſibi ſignificari judicarũt. Nec mora, ea res pluribus ſimul ſigniferis ac centurionibus communicatur; ad Nicardumq; concurritur. Illi qui propter loci mœniumq; naturam, atq; ejus hoſtis ingenium, qui in his artibus maximè inniti conſuevisſet, hæc eadem multùm antea accidere ſibi poſſe cogitârat, per eam urbis partem, quę proxima caſtris, & ſubjecta periculo videretur, diligentiſſimos homines circummittit; qui cuncta explorent; privatas domos, templa, cœnobia ingrediantur: ſcientiſſimeq; perquirant, an aliqua cuniculorum veſtigia reperiri poſſint. In id cùm omniũ militum animi ſummo ſtudio intenti eſſent: alij paſſim omnibus ſilentibus ſtrati, ut terræ motum notarent, aurem ſolo applicabant: alij tympana militaria ſolo depoſita, ſi concuſſis leviter membranis, vel tenuiſſimè perſonarent, contemplabantur: alij capaciſſimas pelues, vaſaq; ænea omnis generis aqua repleta, ſit remulis motibus agitarentur, intentiſſima cura omnibus locis obſervabant: quibus argumentis ſubterranei operis motiones neceſſariò deprehenderentur. Nec multò pòſt certo in loco animadverſum eſt, terræ ſuperficiē manifeſtè commoveri. Quam ob rem ſingulari omnium lætitia contrarium illi cuniculum inſtituerunt. Erant multi in urbe milites horum operum peritiſſimi; qui artem ſuperioribus temporibus, præceptore Navarro, didicerant: pluresq; Germani: quibus omne genus cuniculorum notiſſimum erat, propter argentarias *ſecturas*: quæ apud eos ad Hercyniæ regionem ſunt frequentes. Ex his nonnulli etiam inter Gallorum præſidia Bononię fuerant: & ſe Navarri artibus, contrarijs cuniculis feliciter occurriſſe meminerant. Quibus de cauſis continuato labore, ac pluribus ſimul perductis cuniculis, facilè per obliquos meatus ad hoſtium opera pervenerunt. Quo caſu læti milites ab opere deſiſtunt: relictisq; in extrema cuniculi parte parvis foraminibus, quibus introſpicere poſſent, ſilentio ad Duces revertuntur. Diſputatur in conſilio: an ſulphurei

pulveris cados, qui in eum locum ab hoste conferebantur, ex occasione discessus eorũ, subtrahere furtim, asportareq; deberent: quòd magnam ejus rei inopiam diu antea sentire cœpissent: an opperiri tempus præstaret, horasq; captare: quibus Trivultius atq; Navarrus, gratia inspiciendi operis, in eum cuniculum se demittere consuevissent: ut illos injectis ex improviso ignivomis globis, miserabili morte concremarent. Sed *Dÿ immortales, qui ut præditos insigni virtute homines diutiùs servent, plerunq; imminentis Fortunæ impetum benignitate præveniunt* (ut sœpe antea fecerant) illos ea quoq; die protexerunt. Nam miles, qui subeuntes expectare debebat, cuiq; perficiendi negotij, cura fuerat demandata, cùm aliquos, & in his cuniculi magistrum, cultiore ac serica veste indutũ, versari in cuniculo, per ambiguas tenebras conspexisset: ut qui se destinatos Duces enecaturum existimabat: moræ impatiens, judicioq; deceptus, ambustis aliquot hominibus, totam adinventi cuniculi rationem hostibus patefecit. Ita multorum dierum labor puncto temporis, ex levi joci cujusdam occasione, interijt. *Hæc Paulus Iovius in historia sui temporis, lib.* 16. *pag.* 331. *b.*

XI. Lepus autor fuit, ut Roma caperetur. Arnulpho enim Rege, qui Berengario auxilium tulerat, Romam oppugnante, excitus è latebris clamore tumultuq; militum lepus, urbem versus cursum arripuit. Hunc milites toto temere agmine concito cùm cœpissent sequi: cursuq; & clamoribus acriùs deterrerent: Romani, qui pro propugnaculis stabant, urbem eo impetu peti veriti, cui se longè impares propter defendentium inopiam arbitrabantur, pari consensu desertis mœnibus, ad terram se summisêre. Barbari occasione freti, sellis equorum & veterinorum ad mœnia in cumulum aggestis, per eos, nullo reluctante, leoninam urbem nullo negotio ceperunt. Quam historiam etiam Sigebertus Gemblacensis in suam Chronographiam retulit. Factum Anno CHRISTI 894.

XII. Econtrà, sicut Plutarchus retulit, lepus in terræmotu maximo, quo Sparta ferè tota concussa est, multos incolumes conservavit. Dum enim in media porticu simul ephebi & impuberes exercerentur, paulò ante terræmotum, lepus prætercurrit: eum adolescentuli, ut erant uncti, cùm per jocum insequerentur: interim in puberes gymnasium incidit, omnesq; oppressit. Sepulchrum eorum hodie etiam à terræmotu Sismatæ nomen habet. *Camerar. Centur.* 2. *Op. succis. cap. ult. pag.* 566.

CCCLXI.

Illis qui potentiam tyrannicam tenent, nihil est absurdum, quod utile est: nihil amicum, quod metuendum est: & omnibus pro temporis oportunitate amicos aut hostes esse congruit. Thucyd. lib. 6. referente Strigel. 2. Reg. 18.

Omnes Tyranni sunt conflati ex perfidia & crudelitate. *Idem Strigel. ibid.*

Demosthenes Philip. 2. Multa sunt excogitata ad muniendas urbes: ut verbi causa, valla, muri, fossæ, & quæ sunt ejusdem generis. Et hæc quidem manu parantur: & magno sumptu indigent. Vnum verò propugnaculum à natura comparatum est: quod cùm omnibus salutare est: tum verò maximè prodest civitatibus adversùs Tyrannos. Quod est igitur hoc? Diffidentia. Hanc retinete: hac utimini. Quòd si hanc servaveritis: nihil triste vobis accidet. *Interprete Strigel. ibid.*

EXEMPLVM.

Sennacherib Tyrannus Assyrius etsi pecuniam ab Ezechia acceperat: tamen violata fide mittit maximas copias ad obsidendam Ierosolymam. *Ibid.*

CCCLXII.

AMbitiosi nec superiorem, nec parem ferre possunt. *Ioh. Spinæus de Tranquil. animi, lib. 2. pag. 50.*

Ambitiosa ingenia nunquam feliciter gerunt res magnas, si conjunguntur. Naturæ ambitiosæ ad imperium non congruunt: quia altera alterius gloriam in gubernatione impedit. *Peucer. in lect. Chron. die 29. Novemb. Anno 1572.*

Naturæ ambitiosæ non possunt inter se colere amicitiam: quamcunque præ se ferant benevolentiam: tamen revera oderunt se inter se: & hoc agunt: ut evertat alter alterum. Ambitiosa ingenia ad politicam

liticam administrationem ideo minùs sunt idonea: quòd ex sociis & amicis reddunt inimicos: qui debebant esse socij & σύνεργοι consiliorum & laborum publicorum. *Idem 13. Decembr. An. eod.*

Natura ambitiosa simul est inquieta, turbulenta & rixatrix: quia ambitiosus semper quærit causas: ex quibus crescat: quibus excellat: & omnes superet dignitate & potentia. Idem ibid.

Perniciosi sunt apud Principes, & in omni libera civitate, qui inter se ambitiosi sunt: ac de honorum cursu certant. Inprimis enim civitates partibus inficiunt: & ea plerunq; suadent: ut contra obtrectatores loquantur: quibus vel Respublica ipsa graviter offendatur. Francisc. Patrit. lib. 4. de regno, tit. 20. p. 290.

Sæpe accidit, ut inter Duces æmulatio, Principum rebus perniciosa sit. In Hypomnes. polit. Gvicciard. part. 2. pag. 84.

Quoties in exercitu plures aliquot strenui magniq; Duces convenêre: nisi hostium vires eos simul arma conjungere & esse cogant: commodiùs, & ad pacem inter se tuendam, & ad hostem fatigandum, copias dividunt: & in diversa loca abducunt: ubi eorum quisq; rem pro se & bellum gerat: quàm simul & unà retinentur. L. Danæus in Aphoris. polit. p. 211.

Lucanus lib. 1.

Nec quenquam iam ferre potest Cæsarvé priorem
Pompeiusvé parem.
Nulla fides regni sociis: omnisq́; potestas
Impatiens consortis erit.

EXEMPLA.

I. Themistocles cum Aristide in eadem urbe, nec Cæsar cum Pompejo vivere potuit.

II. Alexander verò filiam Darij, uxorem ducere, & Orientis Imperium cum eo partiri, à duobus Solibus mundum regi posse negans, recusavit. *Iohannes Spinaeus lib. 2. de Tranquillit. animi, pag. 50.*

III. Turci, quando aliquis crescit ex Bassis: ut ille qui obsedit Viennam: non patiuntur eum diu esse superstitem.

IIII. Sic æmulati sunt inter se Cyaxares & Cyrus.

V. Romulus & Remus. *Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 3. pag. 504.*

VI. Vidimus certamen inter duos consiliarios Imperatoris Caroli V. Granvelum & alium quendam: quorum alterius fortuna vel potiùs patientia vicit. Quamvis enim alter esset in magna gratia apud Cæsarem, propter suavitatem in dicendo: ita ut Imperator, si quando laudaretur aliquis ob eloquentiam facundus, dicere solitus sit: ille quidem facundus est: sed meus consiliarius multò suavior: tamen patientia atque animi moderatio Granveli effecit: ut alter ex aula eijceretur. Quin & multi Principes laborabant pro ejecto; sed nihil efficere potuerunt. *Id. in Loc. Manl. pag. 253.*

VII. Alexander habuit duos cubicularios, admodum sibi familiares, Ephestionem & Craterum. Ephestion fuit aulicus, idoneus ad assentandum. In Cratero fuit excellentia virtutis. Vterq; voluit esse primus. Craterum oderat Ephestio, ideo quòd erat in eo virtus. Sæpe rixæ ortæ sunt inter eos, interveniente etiam Alexandro: ut deniq; minaretur utriq; mortem: nisi cessarent ab istis contumeliis & rixis. Et dixit, Ephestionem esse φιλαλέξανδρα, id est, amantem Alexandri, & assentatorem: Craterum verò φιλοβασιλέα. Insuper dixit Ephestioni: Craterus est aliquid sine Alexandro: tu nihil es sine Alexandro. *Idem ibid.*

VIII. Cæsar cùm transiret oppidum ad Alpes situm, & reverteret in Galliam, dixit: malle se in hoc oppidulo esse primum: quàm Romæ secundum.

IX. Dicunt nullam aliam causam fuisse, quare Solimannus Imperator Turcicus interfecit Imbrebascham: nisi quòd quando Imperator exivit in templum, vel arcem, vel oppidum exspaciaturus, splendidiori comitatu stipatus fuerit Imbrebascha. Das thut jhme wehe: ideoq; eum trucidat. *Philip in Postil. Pezel. part. 4. pag. 580.*

X. Ioabus metuens ne Abnerus illi præferretur, & ipse deteriori conditione esse inciperet, & præfectura copiarum privaretur: Abnerum perfidiosè transfodit. *Vide Iosephum lib. 7. Antiquit. cap. 1.*

XI. Certabant inter se ambitione & odio Aristides & Themistocles, omnium Atheniensium civium tunc præclarissimi, & semper in contrarias sententias nitebantur:

tur: proinde cùm aliquando Senatus dimitteretur, rebus omnibus infectis, propter eorum altercationem: exclamavit Themistocles: nisi me & illum in barathrum dejeceritis: Respublica Atheniensium nunquam salva esse poterit. *Francisc. Patrit. lib. 4. de regno, tit. 20. pag. 291.*

XII. Ideo Duces Darij in diversas se dividebant regiones. *Vide Herodot. lib. 5. circa finem.*

CCCLXIII.

PErcursis omnibus historiis, nunquam impunitatem ambitioni à Deo concessam esse, contrà eam dejectam & depressam semper fuisse, comperiemus. Spinæus lib. 2. pag. 59.

EXEMPLA.

I. Satanas, simul atq; altiùs ascendere, & se DEO æquare conatus est: an non præceps ruit cum horrendo fragore, instar fulguris aut tonitrus?

II. Quas in calamitates & ærumnas sese Adamus cum posteris præcipitem egit, quòd altiùs attollere se voluisset? *Genes. 3. vers. 17.*

III. Maria, Mosis soror, nonné lepra ideò afflicta fuit, quòd ambitiosè in fratrem surrexisset. *Num. 12, 10.*

IIII. Core verò, Dathan & Abirom, cum sua cohorte, postquam stulta arrogantia sese cum Mose comparassent, nonné hiatu terræ vivi absorpti sunt in oculis universi populi? *Num. 16. 33.*

V. Quis finis & exitus fuit Goliathi illius gloriationis? *1. Sam. 17. 49.*

VI. David autem, qui hunc sola in DEUM fiducia & precatione armatus vicerat: cùm postea stulta impulsus ambitione, contra divinum mandatum, & Ioabi dehortantis monita, gentem omnem lustrari ac recenseri jussit: quò potentiæ suæ magnitudinem cognosceret: an non repentina lue pœnas luit, quæ septuaginta hominũ millia ex ipsius populo sustulit? *2. Sam. 24. 1.*

VII. Roboamus, qui modesta & leni oratione populum sub imperio suo retinere potuisset: eum maxima ex parte superbis & arrogantibus verbis ab se alienavit. *1. Reg. 12. 14. 16.*

VIII. Ozias Rex non contentus sua dignitate, sacerdotis etiam munere ambitiosè fungi voluit. Sed cùm suffimentum teneret ad adolendum: statim exorta est in fronte eius lepra: quæ ad mortem usq; illum comitata est *1. Chron. 26. 19.*

IX. Iosias, Princeps alioqui multis & excellentissimis dotibus ornatus, ac legis & divini cultus ab ipso restituti, cùm penè deletus & penitus corruptus esset, amantissimus, tamen parùm consideratè bellum cum Pharaone Necho, Aegypti Rege, suscepit: in quo cecidit. *2. Chron. 35. 20.*

X. Sennacherib nonné ab Angelo Domini profligatus fuit, cæsis Assyriorum centum octoginta quinq; millib. proxima nocte eum diem sequente, quo per os legati sui Rabsaces blasphemas voces in DEUM evomuit, & superbia excœcatus in Omnipotentem invehi, ac eum quasi provocare ausus est? *Esa. 36. 37.*

XI. Aman ille superbus nonné ex eodem patibulo suspensus fuit, quod ipse Mardocheo paraverat, ob non exhibitam sibi ab eo, quemadmodum ab aliis, adorationem? *Esther 7. 10.*

XII. Nebucadnezar, post non paucas nec mediocres victorias de hostibus reportatas, cùm pace frueretur: ab omnibus vicinis formidatus: urbsq; ac regia ipsius sumptuosissimis ædificiis & opulentissimis populorum debellatorum exuviis ac spoliis exornata & instructa esset: tanta felicitate ebrius, se hominem esse non ampliùs meminit. Quæ causa fuit: cur DEUS, ut hanc superbiam retunderet, ratione & autoritate ad tempus eum privârit: similemq; brutis animantibus esse voluerit: quoad animi & spiritus demissione, ac peccati sui agnitione, pristinam illam superbiam expiaret. *Daniel. 4. 27.*

XIII. Herodes nonné ab Angelo percussus, & à vermibus erosus, animam efflavit, eò quòd non tribuisset gloriam DEO, sed totam sibi vendicasset, à Tyriis adulantibus eloquentiæ nomine supra hominem laudatus? *Act. 12. 23.*

XIIII. D. Petrus, suis viribus confidens, & sese sociis præferens, falsa constantiæ opinione concepta, nonné in vitæ & gratiæ divinæ perdendæ, ac proinde veræ beatitudinis desperandæ discrimen venit? *Matth. 26. 34.*

XV. Cùm Iesus Christus Capernao manentes eam calamitates prædiceret, Tu Capernaum, inquit, quæ es usq; ad cœlum sublata, usq; ad inferos deprimeris. Quibus verbis signific. vit; principalem ejus excidij causam fore superbiam: ex qua infidelitas & verbi divini contemptus nascitur.

XVI. Quando item Antichristi & Babylonis extrema expectanda est ruina, nisi cùm ipsorum impietas & superbia ad summam pervenerint altitudinem, & scelerum cumulo nihil addi poterit?

XVII. Tanta fuit Xerxis superbia: ut vel ipsis montibus, mari ac Diis, ad subjugandam Græciam cum exercitu proficiscens, minitaretur: quòd vel ipsa elementa sibi loco cedere & aperiri debere crederet. Verùm DEUS, qui superbis resistit, & arrogãtium perpetuus hostis est & adversarius, ita omnem ejus potentiam fregit: ut nihil præclarius illa confecerit: quàm ejusdem fugam, dedecus, & perniciem. *Plutarchus in lib. de Iracundia.*

XVIII. Tantisper dum Alexander Magnus intra modestiæ limites sese continuit: fortunatus perpetuò fuit: nec quenquam sibi fortitudine, consilio, vigilantia, liberalitate, nec alia ulla virtute bellica parem nactus est. At cùm partim ab adulatoribus, partim etiam à tot tãtisq; victoriis continuis deceptus, cum amictu Persico superbiam Persicam induit: & se DEO genitum credens adorari voluit: continuò favor ille DEI eum deseruit: & non longo pòst tempore, non potitus laborum suorum fructu, & dubio ac vacillanti Imperio suis liberis relicto, sublatus est è medio. *Idem in ejus Vita, & in lib. de ejusdem fortuna.*

XIX. Nihil etiam magis conjuratos in Cæsarem, quàm ipsius ambitio, concitavit: nihil quod ejus mortem citiùs accelerârit. Cùm enim illa jam excederet: ita ut tolerari ampliùs non posset: cumq; sibi regium ille nomen & diadema imponi sivellet:

& his obsistentem Tribunum magistratu movisset: cùm in consilio orationem sedens haberet; & in Senatu sellam auream sibi collocari jussisset; tum nulla mora interposita, oportunum tempus & locum ejus trucidandi observarunt. Quod fortassè non suscepissent; si ille, magis populariter agens, leni & gratiosa moderatione, paulatim ferendæ servituti, ad quam illos redegerat, & libertatis oblivioni assuefecisset. *Idem in ejus Vita.*

XX. Quid item de Pompejo, illius hoste, deque miserrima ipsius fortunæ commutatione dicere est, nisi eum superbia potissimùm & hostis contemptu eò devenisse? Quibusdum enim, illum negligentiæ in apparando bello accusantibus, respondere ipsum non puduit: se terra vel semel pede pulsata totam Italiam milite repleturum. *Id. in ejus Vita.*

XXI. Ex imperatoribus ij, qui humanam conditionem despicientes, in numerum Deorum referri, & honoribus divinis, imaginibus, votis, templis & altaribus coli voluerunt, ut Caligula, Domitianus, & Heliogabalus; vitam omnes miserrimè finierunt.

XXII. In nostra natione quæ clades acciderunt; eæ maxima ex parte nostræ arrogantiæ tribuendæ sunt. *Hæc Ioh. Spinæus lib. 2. de Tranqu. an. pag. 58 & seqq.*

CCCLXIIII.

Omnibus temporibus, & in omnibus historiis legetis: Scythicas gentes semper esse tentatas infeliciter. Peucer. in lect. Chron. die 15. Sept. An. 1571.

Nulli leguntur Monarchæ feliciter gentes Boreales provocasse: aut tentasse regiones illas. Idem die 23. Februar. An. 1572.

EXEMPLA.

I. Herodotus scribit, Cyrum à Massagetis in acie victum & interfectum esse.

II. Alexander Magnus per angustias ingressus quidem est in Scythiam: & spectavit situm locorum: sed hostiliter nihil tentavit: aditus clausit portis ferratis.

III. Romani etiam ultra Pontum Euxinum non ascenderunt. Et cùm Trajanus stravisset Istrum ponte: successor Adrianus metu pontem illum est demolitus; ne provinciæ Romanæ paterent direptioni illarum gentium. *Idem ut suprà.*

CCCLXV.

Virtutis ea eſt natura: ut in quo ſit, latere diu non poßit. Sedebat aliquando Antonius Panhormita de lectione feſſus in veſtibulo Pliniani ſui: quæ villa eſt haud procul Neapoli in littore Reſinati. Cumq; inter eos, qui aderant, eſſet de virtute quæſtio: dixiſſetq; Antonius, ſplendidiſſimum ejus lumen eſſe: præteriens villicus, neſcio quàm, inquit, virtus iſta, quam dicis, ſplendeat, Antoni: ſed certè ſcio, me diutiùs illius contemplandæ deſiderio captum, intueri eam nunquam potuiſſe. Ad quæ ſurridens Antonius: Tu quidem, bone vir, de aſello, quem per imprudētiam amiſſum nondum inveniſti, dicere belliſſimè poteras. Sed dic quæſo, quid putes eſſe in orbe ſplendidiſſimum? Solem, inquit ille. Atqui Solem cœci non vident: Non vident, reſpondit: quòd ij ſint oculis capti. Multò ergo ſplendidior eſt virtus: quam etiam cœci apertiſſimè videant. *Ioh. Iovian. Pontanus lib. de Principe, pag. 91.*

CCCLXVI.

IΔιοβουλευταὶ *natura plerunq; ſunt occulti & inſidioſi: qui arte & aſtu tegere & dißimulare conantur ea quæ agunt: non communicant de ſuis rebus quicquam cum aliis: nunquam admittunt aliorum conſilia: ſed tantùm ſua ſequūtur conſilia ſuo arbitrio.* Das ſein *propriè* ἰδιοβουλευταί: *qui quòd multùm errent, poſtea etiam oſtendit eventus: quia tales plerunq; redacti*

in

in aliquas angustias, & calamitates ac difficultates, deseruntur & destituuntur ab amicis. Haben sie es gut zugericht/so haben sie es gut. Drumb saget Salomon/Es ist ein fein præceptum, quod debetis meminisse: Sicut odores fragrantes cordi: ita dulcis est amicus amico, dans fidele consilium animi. Item: Si videris virum sapientem: manè accedito ad eum: & gradus januæ ejus exterantur pedibus tuis. Und wie Menander sagt: ψύχης νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι: id est, anima ægrotante, perturbata mente, aut collocata in rebus dubijs, nullum est magis præsens auxilium: quàm fidele consilium amici: sermones amicorum magis perturbatæ animæ medentur: quàm ullæ res aliæ. *Ideò* ἰδιοβουλευταὶ *sibi & aliis nocent, aliis & Reipublicæ: si sunt in aliqua parte gubernationis: & consilia aliorum non admittũt: sibiipsi, quia ad extremum deseruntur ab amicis in calamitatibus & difficultatibus. Peucerus in lect. Chron. die 22. Augusti, An. 1573.*

ἰδιοβουλευταὶ in cõsiliis sunt, quod sunt αὐτοδίδακτοι in doctrinis. *Id. ib.*

EXEMPLVM.

Talis fuit in Republica Lubecensi Consul Georgius VVollenvveberus, vir facundus & intelligens, sed ἰδιοβουλεύων, & suo ingenio ac industria, spretis Senatus autoritate & Collegarum sententijs, fretus: qui unà cum Marco Meiero, quondam Hamburgæ fabro ferrario, nunc autem militum classiariorum præfecto, fax belli non necessarij cum Holsatis & regno Daniæ, cum quo totos decem annos civitas pacem & fœdus habuerat, & tristium, quæ secutæ sunt, calamitatum, autor fuit. *Vide Chytræum in Chronico Saxoniæ lib. 13. pag. 398. 399. & seqq.*

CCCLXVII.

SIcuti Respublicas, quæ in viros privato potiùs, quàm publico commodo deditos incidunt, pericli-

tari, fatiscere, vel omnino etiam collabi necesse est: ita vicissim usu venire animadvertimus: virorum prudentum opera & consilio, ut non florentes modò Respub. in pristina facie conservatæ, sed &, quæ ruinā minitari videbantur, erectæ fuerint, ac stabilitæ. In præfatione libelli, qui inscribitur: Idea Consiliarij, A. 2. b.

EXEMPLA.

I. Exempla in utramq; partem pro testimonijs plurima sunt. Quis est, qui ignorat, quantum toti Aegypto ad conservationem profuerit Iosephi Consiliarij summi cautio ac providentia?

II. Quam qualemque dissipationem regno Iudaico temeritas puerilis lis consilij, cui Roboam morem gessit, dederit? Mitto nunc testimonia alia sacra: mitto profana omnia: quibus referta sunt historiarum volumina plurima: ex quibus abundè constare poterit: eum tandem virum bonum: qui consiliis salutaribus rem servat promovetq; publicam: ut non immeritò Philosophus in Polit. τὸ βουλεύεσθαι τῶν περὶ ἀνθρώπων θειότατον scribat. *Ibidem.*

CCCLXVIII.

NVnquam diu intra mediocritatis terminos sese res humanæ, privatæ & publicæ continent: nunquam medium diu cursum tenent ac persequuntur: sed à medio exorbitantes subitò in alterutrū per præceps ruūt extremorū, suæ imbecillitatis impulsæ fato. Peucer. de Divinat. pag. 24. b.

EXEMPLA.

I. Imperia à justitia & moderatione in Tyrannidem degenerant, aut luxu & libidinibus diffluentem negligentiam.

II. Religiones à norma pietatis & fidei definita divinitus, vel in superstitionē prolabuntur mutatæ: vel recidunt in profanitatem.

III. Estq;

III. Estq; perexigui temporis felicitas, & pene momentanea; quam fulguris instar emicans & evanescens adfert mediocritas: hac quibus frui contingit: his demum vera contingit beatitudo in hoc misero & ærumnarum pleno curriculo. *Idem ibid.*

CCCLXIX.

PRincipium omne grave.

EXEMPLA.

I. Romani paulatim creverunt. Pyrrhi bellum fuit occasio Romanis crescedsendi: in principio duriter successit eis negocium: difficiliores erant eventus.

II. Sicut etiã nostro Carolo principia semper fuerunt difficilia: postea DEVS subitò & mirabiliter ad eum convertit victoriam. Anno 1525. cùm esset captus Rex Galliæ: mox sese Carolus abdidit in monasterium, ne audiret gratulationes, &c. *Philip. in Cordiali Abr. Bucholc. pag. 24.*

CCCLXX.

QVando Deus vult aliquem evehere: adjungit ei organa, homines idoneos. Philip. in Cordiali Abr. Bucholceri pag. 72. b.

Gott gibet es / wo er wil. Sol etwas wachsen / so giebet er Leute dazu / die da helffen. Wenns fallen sol / so kommen Vnflåter darzu / die es helffen vmbstossen. *Idem pag. 25.*

EXEMPLVM.

Sic Cæsari nostro adfuit Andreas de Doria, civis Genuensis. Fuit Cæsari magno usui in rebus Italicis. Cæsar complexus eum dixit: DEVS dedit mihi hominem secundum cor meum. Idem ad suorum gratulationes de capto Rege Galliarum Francisco, dixit unam generalem responsionem: se nullam admittere gratulationem: DEVM hoc fecisse: se non adfuisse, aut præliatum esse. Conterruit eos valde ista gravitate. *Idem ibidem.*

CCCLXXI.

Rarò sunt boni exitus talium: qui volunt pares esse Dominis. Philip. in Cord. Abrah. Bucholc. pag. 40.

EXEMPLVM.

Sicut accidit Imbre Bascha. Quando Turcicus Imperator progressus est ex arce: ipse semper fuit instructior equitibus & Ducibus: apud Regem fuit solitudo. Hæc non patiuntur Reges. Quare Imperator Turcicus curavit eum vocari: & interfecit eum in cubiculo. *Idem ibid.*

CCCLXXII.

Exæquatio grata est inferioribus: demittere se, das sich einer demütige/ *hoc invitat animos. Philip. in Cord. Abrah. Buchol. pag. 68.*

EXEMPLA.

I. Vt Alexander, in quo fuit lepos & urbanitas excellens, sicut multæ aliæ virtutes. Cùm miles attulisset caput hostis: & dixisset, in sua patria id moris esse: ut acciperet talis poculum aureum: respondet Alexander, hoc esse verum in illius patria: sed sibi id moris esse, illud plenum præbibere. Et præbibit ei. *Idem ibidem.*

II. Dux Fridericus Palatinus Heidelbergæ humaniter excepit rusticum sibi offerentem pyra, simulq; petentem nescio quid. Princeps benevolus statim accepit donum, quantumvis exiguum: ac id, quod ab ipso petiverat, perfici mandat. Acceptis ultrò citroq; beneficijs, rusticus à Principe dimittitur. *Idem in Loc. Manl. pag. 357.*

CCCLXXIII.

Mutuus metus facit societatem fidelem: quando alter non præpollet viribus: So behelt ein Schwerd das ander in der Scheide. *Philip. in Cord. Abr. Bucholc. pag. 108.*

Fœdera inter diversas Respublicas, aut mutuus metus, aut mutua æquitas confirmat: eaq; reddit firma ac diuturna. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 14.

CCCLXXIIII.

NImia vindictæ cupiditas plerunq; evadit in furorem Diabolicum.

EXEMPLA.

I. Cùm Roma per Picenum iter unà cum sodalibus facerem: transeundum nobis fuit oppidum, hodie Terni appellatum: quòd veterib. Interamna Vmbriæ fuit: situm in valle amœnissima & fertilissima velut inter ramos Naris fluvij. In ingressu supra portam hujus oppidi, in excelsa turri conspeximus tabulam: in qua affixi erant, ut nobis primò intuitu videbatur, plures vespertiliones: quod cùm nobis insolitum esset: & ambigeremus, quid in tabula ista, in tam conspicuo loco potissimùm, propositum esset: quidam sciscitantibus nobis retulit, quid paulò antè accidisset. Fuerunt, inquit, in hoc oppido duæ nobiles familiæ, divitijs & clientelis potentes: quæ longo tempore capitales inimicitias inter sese exercuêre: ita ut hæc odia illis hæreditaria: multiq; utrinq; interfecti fuerint. Tandem una ex illis propter nimiam cupiditatem vindictæ, moræ impatiens constituit: non unum atq; alterum ex adversarijs, per sicarios, paulatim ex insidiis è medio tollere: sed uno impetu universam familiam adversæ partis funditus delere. Convocarunt igitur sub alio prætextu, ex agro vicino ex clientelis suis magnam multitudinem hominum in oppidum: eosque unà cum suis sicarijs domesticis, qui hodie Pravi vocantur, clàm armis instruxerunt: jusseruntq;, ut parati essent, signo dato, ad aliquod egregium facinus perficiendum. Mox captata occasione, nocte intempesta, eos armatos ad prætorium clàm adduxerunt: & præfectum oppidi, nihil tale metuentem, in suam potestatem redegerũt: relictisq; aliquot, qui prætorium custodirent: donec suam intentionem perfecissent: ne signum aliquod tumultus vigiles civibus dare possent: magno deinceps silentio ad ædes adversariorum accesserunt: cæterisq; in angiportu subsistere jussis, decem circiter ex eis Prætorem, veluti sui domestici eò deduxerunt: eumq; coëgerunt, ut pro autoritate sua sibi patefieri ædes juberet, quasi rem seriam cum familia adversæ patris absque mora tractaturus: cum hac interminatione: ni faceret, se illico sica confossum iri. Prætor animadvertens in insidias se delapsum, & subito metu perterrefactus, paruit: jussitq; aperiri januas ædium. Illi viso Prætore, nullasque insidias ipso præsente metuentes, portas omnes, alioquin benè munitas, patefecerunt: eumq;, cum facibus obviam progressi,

hono-

honorificè exceperunt. Patefacto aditu, Prætoreq; in vestibulo, adhibitis custodibus, relicto, mox reliqui subsidiarij omnes, signo dato, in ædes adversæ factionis irruerunt; omnesq;, quos repererunt, mira crudelitate, & planè Diabolico furore instigati, non habita ratione ætatis, aut sexus, interfecerunt; ita ut equis generosioribus non parcerent. Peracto hoc scelere, Prætorem jusserunt portas oppidi reserare. Quod is attonitus pavore, & incertus de sua salute, continuò fecit. Egressi igitur simul ex oppido, varia latibula quæsiverunt. Nonnulli enim ex illis sicarijs cautiores, portus maris vicinos petierunt; alij ad amicos fideliores diverterunt. Verùm ut illi omnes, paucis exceptis, beneficio maris evaserunt: ita hi, evulgato rumore tam horrendæ carnificinæ, pleriq; perquisiti, & ex latibulis extracti, meritisq; supplicijs subjecti sunt. Pòst membratim dissecti: eorum manus & pedes, in tabula, quam intrantes oppidum supra portam in turri conspexistis, affixi, oculis hominum, ad terrendum alios facinorosos, expositi sunt. Hi adusti sole, propter altitudinem turris, inscijs hujus Tragœdiæ, vespertiliones videri possent. Nos audita hac horribili laniena, crudelitatem hanc & vindictæ cupiditatem detestati, iter nostrum prosecuti sumus.

II. Etsi autem hoc facinus detestandum & immane fuit: tamen Iovianus Pontanus majorem, & plùs quàm belluinam rabiem quorundam recenset. Ea enim, utpote Christianorum, meo judicio, longè superat Locrensium Ethnicorum vindictam atrocissimam: quam injuria affecti publica, de uxore & liberis Dionysii junioris, teste Athenæo (*lib. 12. cap. 19. in dipnos.*) sumpserunt. Nam cùm miris modis in eos sævijssent; tandem contumelia satiati, carnem sub manuum digitis acubus pungentes, interfecerunt; pòst ossibus defunctorum in mortario contusis, & conscissa minutim carne reliqua, eos devoverunt; qui non aliquid inde gustassent; deinde posteaquam diras sunt imprecati, carnes eas molis obtriverunt; ut ab ijs vorarentur; qui fruges in alimenta sibi molebant, & quærebant; reliquias autem in mare demerserunt.

III. Aviam meam Leonardam, inquit *Iovianus, lib. de immanitate, pag. 319. b.* rarissimi exempli matronam, non sine multis lacrymis puer audiebam referentè; cùm inter digladiantes quasdam inter se familias inimicitiæ summis exercerentur odiis; captum quempiam factione ex altera; eumq; è vestigio concisum in minutissima etiam frusta: moxq; exemptum illi jecur, in prunis, candentissimisq; carbonibus, à factionis ejus principibus tostum, perq; bucellas minutim dissectum inter cognatos ad id invitatos in jentaculum distributum. Quæ autem luporum tam anhelata rabies, aut sævientis pro erepta prole tigridis, hanc ipsam superaverit? Allata etiam pòst degustationem tam execrabilem pocula, non sine collecti cruoris aspergine; congratulationes habitæ inter se, risus, joci, leporesq; cibum ipsum condientes. Deniq; & Dijs ipsis propinatum, tantæ vindictæ fautoribus.

IIII. Similem historiam de Trincio Vmbro idem refert. Conradus Trincius, inquit, qui Fulgineæ in Vmbria imperitavit, cæso Nicolao ejus fratre, à præfecto arcis Nucerinæ, ob adulterij suspicionem, præfectum ipsum ita expugnare aggressus est; ut ille, amissa tandem omni spe evadendi, interfectis priùs uxore & liberis, sese è summa turri dejecerit: ne vivus in Conradi potestatem perveniret. Itaq; Conradus deceptus oportunitate in vivum illum sæviendi, quotquot familiares, cognatos, amicos, notos, quiq; cum illo consuetudinem exercuissent aliquam, captos cruciatosq; ad excarnificationem, ad ultimum comminui in frusta exenterariq; imperavit: ac per sentes, maximeque frequentium viarum sepes ac margines eorum viscera intestinaq; suspendi

pendi ac passim dispergi; ut neq; vindictam appellare hanc possis, aut punitionem. *Hac Pontanus lib. de immanitate, pag. 320. b.*

X. Leander quoq; *in sua descriptione Italiæ* recenset historiam, quæ suo tempore accidit, sanè memorabilem, tum propter crudelitatem belluinam; tum propter pœnam tyrannidis. Altobellus quidam civis Tudertinus, patriæ suæ, nescio qua de causa, bellum intulit, eamq; occupavit. Cùm autem in cives suos mira crudelitate non solùm aliquantisper sævijsset; sed vicina oppida & ditionem excursionibus hostilibus & rapinis afflixisset: tandem ab exercitu pontificio profligatus & captus est. Mox in publico loco nudus tabulæ affixus: ut omnes, quos læsisset, de eo vindictam sumere possent. Accurrerunt igitur matres, quæ ab eo liberis orbatæ essent, sicut rabiosæ feræ: ex quibus nonnullæ dentibus ejus corpus dilaniârunt: aliæ alijs modis eum sauciaverunt. Patres quoq; & amici eorum, qui ab eo interfecti erant, oculos, cor, & alia membra extraxerunt: nihilq; omiserunt, quo cruciatus ejus augeretur. Verùm ille magna obstinatione omnia constanter tulit: affirmans, nihil novi sibi accidere: se enim istud supplicium animo suo jampridem concepisse. Tandem mortuo illo, erga cadaver nihilominus sævitum est. Dissectum enim ita lacerum, in minutas partes, & ad pondus, sicut aliæ carnes in macello solent, divenditum est ijs: qui nondum satis vindictæ de eo sumpsissent: ut, quod reliquum esset, devorarent. Res sanè auditu horrenda, multò magis visu nefanda: emptā esse carnem humanam ab hominibus, & manducatam ad satiandum animum vindictæ cupidum, &c.

VI. Atrocissima hæc sunt; sed in libro Gallico, cujus titulus est; *Traitte preparate al' apologie pour Helrodote,* recenset autor multò atrocius vindictæ exemplum de Italo quodam: quale vix credi potest hominem cogitasse: multò minùs exuta omni humanitate perfecisse. Italum (vel ut Bodinus *lib. 4. cap.* 1. Mediolanensem) quendam, ait autor ille Apologiæ, odia sua erga alium, suum paulò antè familiarem, decem integros annos aluisse; & hoc tempore multiplices quæsivisse occasiones; quomodo cupiditatem suam nefariam vindictæ expleret. Tandem frustratum sua spe, humili gestu & blanditijs simulasse: se planè reconciliatū suo adversario: qui persuasus ab illo, absq; metu cum eo (immemor præcepti Siracidæ, qui vetat, inimico fidem unquam habendam. Vt enim, inquit, æs contrahit situm: ita & pravitas ipsius. Atq; ubi abjecerit se, & demissus incedet; ibi adverte animum, & cave ab illo tibi) familiariter, ut antea solitus fuerat, conversari cepit. Observato igitur commodo loco, à tergo eum alter ex insidijs de improviso aggreditur; & humi prostrato sica mortem minatur. Is oppressus ab adversario, quem putabat sibi reconciliatum, suppliciter vitam deprecatus est: qui quasi exoratus, hac conditione se illi obtemperaturum promisit: si renunciaret DEO, & omnibus ejus beneficijs, ad animæ suæ salutem concessis. Etsi autem illi misero homini hoc durum esset: tamen metu mortis, extremaque necessitate coactus, morem suo adversario, licet invitus, gessit. Scelestus ille, indignus qui homo appelletur, assecutus id, quod voluerat, mox supplicem illum suum sica confodit. Neq; hoc facinore nefando contentus, ausus fuit præterea gloriari: se tam exoptatam & suavem vindictam de suo inimico sumpsisse; qualem nunquam sperare ausus fuisset. Non solùm enim corpus inimici sui se confecisse: sed etiam autorem fuisse: ut animam suam abjuratione sua perdiderit. Vtinam autem hic crudelis sicarius, si Platonem, tanquam gentilem, monitorem habere noluisset (qui monendo ita dicit: Crudelitas in tartari barathrum improbos abijcit; unde nunquam egrediuntur) saltem tamen cogitasset

id: quod D. Hieronymus (*ſuper 12. Prophet.*) ſcribit: Sicut miſericordia ſurſum elevat ad DEVM: ita deorſum crudelitas in infernum abijcit. *Hactenus ex Philippi Camerarij Operis ſucciſivis, Centur. 1. cap. 84. pag. 413. & ſeqq. De hac hiſtoria vide Bodinum lib. 5. de Repub. cap. 6. pag. 951.*

CCCLXXV.

MVlti ſequuntur exemplum multitudinis. Ita enim fit. Homines ſequuntur multitudinem. Quò trahit multitudo: trahũtur voluntates hominũ. **Wo der groſſe hauffe ſich hinzeucht / da ziehen die Menſchen hernach.** Sicut fit in impetu fluminum: **Da eine groſſe Flut alles nach ſich zeucht.** Cogitant homines: Egóne præ cæteris ſingularis ero? Num aliter me geram, quàm cæteros tam multos facere video? An tu vis ſapientior eſſe illis? **Es gehe dir / wie es einem andern gehet.** Tales cogitationes trahunt homines: ut ſequantur multitudinem. *Exempla corrumpunt mores. Sic magna pars generis humani perit malis exẽplis. Phil. in Poſt. per Pezel. ed. part. 1. p. 794.*

Hinc eſt adagium Pythagoræ: διὰ τῆς λεωφόρου μὴ βαδίζειν: id eſt: Per publicam viã ne ambules. Divus Hieronymus exponit: Ne vulgi ſequaris errores. Nunquam enim tam benè cum reb. humanis actum eſt: ut optima plurimis placuerint. Vnde quidam hoc ſic efferunt: Viam regiam declinato: per ſemitas ingreditor. *Eraſ. in Adag. Chil. 1. Cent. 1. Adag. 2. p. 17.*

Iam nos exemplis vivimus & movemur. Nam plures vivunt magna licentia & indulgentia. Ille potat: ille ſcortatur: ille quæſtu vivit: ille profundit. Sui ſunt ſingulorum errores & exempla. Ideo nos quoq; trahimur illorum exemplis: & ſequimur cœci, quod illi faciunt, licet imprudenter. Movemur ſtatim iſtis exemplis: pauci ſunt ſancti. Dicimus, quod alijs fiet: fiat & nobis: ſi alij ſunt ſalvi futuri: ſalvabimur & nos.

Hic eſt maximus contemptus DEI: hi ſunt luſores DEI. Nō ergo debemus trahi multitudinis exemplis: ingrediamur eā viam: in quam nos vocavit DEUS. *Philip. in Proverb. cap. 5. pag. 24. b. primæ editionis.*

CCCLXXVI.

MVlieres ſæpe ſunt faces viris: ut appetāt imperia. Philip. in Poſtill. per Pezel. ed. part. 3. pag. 507.

EXEMPLVM.

Paryſatis fuit fax belli inter filios, Artaxerxen Mnemonem, & Cyrum juniorem. *Idem ibidem.*

CCCLXXVII.

PLerunq; qui ſunt in adminiſtratione, ſibi cōſulūt. Philip. in Poſtil. per Pezel. edit. part. 3. pag. 467.

In proverbio dicitur: Minores fures ſunt in compedibus ferreis: ſed magni fures ſunt in torquibus aureis. Sæpè ita fit: non quòd ſemper ita fiat. Illud dictum non eſt vanum omnino: ταμίαι, λαμίαι. Eſt elegans & venuſtiſſima paranomaſia: quales ſunt apud Ariſtophanem multæ. *Quæſtores ſunt ſtryges:* ſaugen die armen Leute aus / Die Quæſtores werden reich / die Herren arm. Non dico quòd omnes ſint tales: ſed multi tamen tales ſunt. Proverbia facta ſunt à communib. eventibus: vel ab illis, quæ crebrò accidunt. *Id. p. 459.*

Nazianzenus elegantiſſimè dixit: rapere multos, qui præſunt, Briarei manibus, ex facultatibus publicis. Scitis quòd Poëtæ fingunt, Briareum fuiſſe gigantem: qui habuerit centum manus. *Idem die 6. Septemb. Anno 1554.*

Der Herren Knechte stelen für sich/vnd für andere. *Idem die 22. Novemb. An. eod.*

Es ist kein Emptlein so klein/ es ist henckens werth.

Germanorum hoc est proverbium:

Förster vnd Häger/
Amptleute vnd Jäger/
Rentmeister vnd Pfleger/
Schösser vnd Procurator/
Verwalter vnd Curator/
Haben nicht grossen Lohn/
Werden doch bald Reich darvon.
Rath/ wie mag es zugahn?
Jhre Rencke weiß nicht jederman.

EXEMPLA.

I. Dicunt de Duce Friderico Electore sapiente; quòd monitus fuerit; ut constitueret ampliora stipendia quæstoribus: quia si egerent; facilè fieri, ut aliquid etiam decerperent ex alieno. Ille respondebat; Ego libenter vellem eis certa & fixa stipendia constituere: si certum esset, eos non ampliùs velle furari.

II. In Schola Phorcensi erat præfectus, vel quæstor: der hielt das auch wol/ ταμίαι, χαμίαι. Erat Principi furatus frumentum: & præterea aureos coxerat: ut aliquid abraderet. Habuit Principem Badensem, Dominũ valde sibi addictum. Postquam res delata est ad Principem: inclusus est in carcerem. Princeps, ut antea fuerat erga ipsum benevolentissimus: ita tunc etiam (quod est maximum in Principe) declaravit benevolentiam, & accessit ipsum incarceratum, & dixit: Maths/ bittestu vmb Gnade/oder begerestu das Recht? Est memorabile exemplum. Ille volebat videri justus: putavit illam artem elegantem sibi non nocituram: respondit; Illustrissime Princeps, ego nihil aliud cupio, nisi justitiam. Er hette sollen sagen/ Gnedigster Herr/ ich weiß mit E. G. nicht zu rechten/ Ich begere Gnade. Abijt Princeps, & dixit: Nun dir sol recht widerfahren. Post octiduum suspenditur; & postea comburitur, propter depravationem monetæ.

III. In aula Maximiliani I. fuit Comes nobilis & magnus. Ille sedebat aliquando apud Imperatorem in mensa: & quidem vultu tristi sedebat. Rogat Maximilianus, quid tristis esset? Respondit ille: Jch hab mich an E. M. vergrieffen/ hab derselbigen eine grosse Summa Gelds entwandt. Si vultis mihi remittere: ego cras ero animosior & fortior. Respondebat Imperator: ego remittam. Comes postulavit: ut confirmaretur donatio diplomate scripto. Maximilianus respondit: Er wolte jhm einen Trunck drauff bringen. Accepit igitur cyathum, propinavit; atq; ita remisit. *Idem Phil. part. 3. Post. pag. 473. Hæc eadem historia recitatur etiam in Locis Manl. pag. 81.*

IIII. Oeconomus, *de quo Luc.* 16. probè etiam sibi in officio suo consuluit.

V. Der HoheMeister in Preussen / Heinrich von Richtenberg / war im anfange sehr arm / denn die besten vnd vnverterbete Güter waren den Söldenern versetzt / das er also den Convents Brüdern nicht volkömliche Nothturfft geben kondte / das etliche mit geflickten Kleydern einher gehen musten. Vnter denen war B. Mattheiß von Beybelen auch einer / der offtmals dem HaußCompthur seine zerrissene Kappen weiset / ward aber stets an den HoheMeister vergeblich gewiesen. Eins mals saß der HoheMeister mit frembden Gästen auff der Brücken / da setzte dieser Bruder einen Krantz auff / vnd gehet da fürbey. Das ward der HoheMeister gewar / vnd saget zorniglichen: Willkommen Faßnacht / Ist das des Ordens weise / das man Kräntze tragen sol? Da sprach B. Mattheiß von Beybelen: Gnädiger Herr / Gott sey Lob / das E. G. sehen können / denn ich zuvor so offtmals für E. G. mit meinem zerrissenen Mantel gestanden habe / Aber ihr habt jhn nicht sehen können. Derhalben die edlen Blumen die Krafft haben müssen / das sie auch die Augen auffthun. Der HoheMeister mercket wol / warvmb es jhme zu thun were / So baten auch die frembden Gäste für jhn. Da gab er jhme das Ampt / von den Schäffern die Zinß Käse zu empfahen. Diese nam er / vnd leget sie in siedend heiß Wasser / vnd zoge jhnen also das Fett auß / das verkaufft er den Tuchmachern in Schlesien / die Wollen damit zu grämpeln. Kaufft jhme also in der kürtze gutte Kleyder / vnd was jhme noth war. Diß verwunderten sich die andern / vnd fragten jn / woher er das hette / sintemal er seine Zahl gewerete? Er sprach / **Ampt gibt Kappen.** Wolte hievon weiter keinen andern Bescheid geben. Solches wuste auch Eulenspiegel wol. **So ist es sehr gemein / das die Amptleute das Geldt / der Herr aber den ledigen Beutel hat.** Darvmb auch Clauß Narr dem Churfürsten den Rath gab: Er solte ein Schösser werden / so würde es jhme an Gelde nicht mangeln. *Caspar Hennenbergerus in Chronico Prussiæ, pag.* 479.

CCCLXXVIII.

Æ*Ger animus semper errat.* Est Ennij dictum, *citante Cicerone in 3. Tusc. pag.* 191.

Animus perturbatus metum gignit: metum sequitur suspicio: suspicionis comes est sollicitudo & anxietas: anxietas quid faciendum, aut non facien-

dum sit, aut quò se vertere debeat, non videt. Pezel. in Genes. cap. 43. pag. 811.

EXEMPLA.

I. Loth in magno animi & dolore & ingenti perturbatione cùm largiùs bibisset: incesto concubitu polluitur. Idem antea in perturbatione animi capit consilium minùs honestum, volens filias prostituere Sodomitis. *Chytr. in Genes.*

II. Mauritius cùm recusaret redimere captivos: venit in odium: amittit benevolentiam populi; virtus in ipso languescit: & multi errores consiliorum sequuntur.

III. Vt animus æger semper errat; Sic David credens Sibæ, attribuit ei facultates Domini. *Strigel. 2. Samuel. 16.*

IIII. Ludovicus Bavarus Imperator postremis annis fuit infelix multis modis & nominibus. Turbabatur enim & distrahebatur animo exagitationibus Pontificum. Animi ægritudo ad consilia eum ducebat aberrantia. Errores in consilijs, ut fit, mutabant fortunam. Infeliciter implicuit se discordiæ duorum Regum, Philippi Valesij, & Eduardi Angli. *In Chron. Philip. lib. 5. pag. 596.*

CCCLXXIX.

A*Nimus angore perturbatus deficit: & omnia virtutis officia deserit.* Videmus enim nonnullos, cùm quippiam durioris nuncij accipiunt, ita animo angi atque dimitti: ut, ubi sint loci, vix satis sciant: vixq; suffraginibus regantur: sed tremiscunt, labascunt, desidunt: & frigido sudore perluuntur. Legimus etiam quosdam repentino angore adeò consternatos, ut perierint. *Francisc. Patrit. lib. 5. de regno, tit. 14. pag. 230.*

Zeno & Cicero dicunt, angorem animi ægritudinem esse prementem. Nonnulli, qui de verborum significatione scribunt, asserunt, angorem esse animi vel corporis cruciatum: diciq; à Græco verbo putant ἄγχω siquidem idem quod strangulo significat: inde ἀγχόν strangulatio Latinis dicitur. Festus Pompejus putat hinc trahi anginam: quæ faucium dolorem significat: Plautumq; Comicorum facetissimum hoc verbo usum dicit, ubi ait: In anginam ego nunc me

velim

velim verti: ut veneficæ illi aniculæ fauces prendam: atq; enecem scelestam simulatricem. Cornelius autem Celsus, vir summa doctrina summaq; eloquentia, in libris, quos de medicina scripsit, ait: Nostri anginam vocant: apud Græcos nomen pro ut species est. Nam συνάγχην dicunt, dum vix spiritus trahitur. Consequens igitur esse videtur angorem animi, ægritudinem corporis, cruciatum transferri. *Id. pag. 329.*

EXEMPLA.

I. P. Rutilius cùm levi quodam morbo teneretur: nunciata fratris in petitione Consulatus repulsa, illicò vitæ spiritum emisit.

II. Diodorus Sophista Dialecticen profitebatur: in qua se omnium præstantissimum esse jactabat: & in disserendo nemini cedere. Clarus etiam in eadem disciplina habebatur Stilpo Megarensis. Contigit ergo, ut aliquando in arduam inciderent disceptationem. Magna confidentia loquebatur Diodorus: sed Stilpo brevi quadam interrogatione quæstiunculam per jocum ei protulit: cui cùm nequaquam respondere posset Diodorus, obticuit: & præcipiti quodam angore ex pudore correptus obijt. *Idem ibidem.*

CCCXXC.

QVò plùs peregrinarum gentium habet aliqua regio: tantò habet mores corruptiores. Philip. in Cord. Abrah. Bucholc. pag. 86.

Commixtio gentium facit: ut unà cum moribus jam imbibitis, & quodammodo naturalibus, fiat commixtio morum, & corruptio bonæ institutionis: nisi à legislatoribus prospiciatur: & remedio aliquo veluti antidoto occurratur. Et non sine causa Aristoteles disputatum tradit: utrum communio maris, turba nautica, navalis potentia, sint utilia aut damnosa civitatibus. Ex eo maximè: quòd *frequentare advenas quosdam, alienis e-*

ducatos moribus & legibus, inutile putatur ad rectã civitatis disciplinam: & turbam popularem multiplicari ex usu maris. Petr. Gregor. Tolos. lib. 4. de Repub. cap. 4. pag. 161.

CCCXXCI.

SEmper virtus Europæa fuit formidabilior Asiatica. Ideò Asiatici non temerè irritârunt Europæos: sed timuerunt eorum potentiam.

EXEMPLA.

I. Hodie in Turcia majus robur est Europæi exercitus, quàm Asiatici. Et præcipui Duces sunt Europæi, Macedones, Thraces, Epirotæ. Etiam cùm filij Imperatoris de imperio dimicârunt: quicunq; Europæum habuit robur: vicit alterum instructum Asiatico.

II. Iulius Cæsar instructus exercitu militum veteranorum vincit Pompejum: qui habebat collectum exercitum ex gentibus Asiaticis: quem ideò etiam victum esse refert Plutarchus.

III. Romani sine magno labore occupârunt Asiam.

CCCXXCII.

EXercitus, qui ab Africa in Europam, & ab Austro versus Aquilonem proficiscuntur, fiunt robustiores. At quoties ab Aquilone Austrum versus expeditiones suscipiuntur: languore ac inertia fatiscunt milites: ut experientia perceptũ est & cognitũ. Iohan. Bodinus lib. 5. cap. 1. pag. 775.

Atq; id etiam num in gregibus & armentis diuturna ex-

perientia compertum fuisse tradit Plinius: ut quæ ad Austrū aguntur, lactis copiam amittant: ac paulatim macie tabescant: contrà quàm accidit ijs: qui ad Aquilonem iter faciūt. Quin etiam flantibus Austris cruditates ac vertigines robustissimos quosq; invadunt: quo fit, vt & cibi minùs appetantur: & salutares sint vomitiones. Quam aëris diversitatem percipit inprimis omne genus avium: quæ flante Aquilone vegetiores fiunt: ab Australi verò flatu tabescūt. *Id. pag. 776.*

EXEMPLA.

I. Annibalis copiæ clarissimas de Romanis victorias in Italia pepererunt.

II. Arabes ac Mauri, ex Africa prodeuntes, maximas clades Asiaticis & Hispanis intulerunt.

III. Nec ita pridem Vasconum legio, in Sueciam profecta.

IIII. Ac duæ Hispanorum legiones in Saxoniam, Carolo V. Imperatore, bellicosissimorum hominum vim fregerunt.

V. Cùm Cimbrorum innumerabiles copiæ in Italiã pergerent: robur paulatim amittere, ac sudoribus diffluere ceperunt: ut quidem Plutarchus scribit: & cùm magnitudine corporum ac legionum multitudine Romanos terruissent: nihilominus tamen ingenti clade suorum, ac duplici Romanorum victoria fusi sunt ac prostrati.

VI. Sæpe Gallorum exercitus in Italia fracti: contrà verò Hispani ab Austro in Italiam profecti, victorias illustres adepti sunt. Id primùm compertum est, inquit Polybius, in eo prælio: quo Galli circa Florentiam victi sunt à Romanis.

VII. Quanquam nulla accepta offensione vix incolumitatem ac salutem sine maxima solicitudine tueri possunt: qui à Germania & Gallia Romam aut Neapolim, quæ pars Italiæ maximè Australis est, proficiscuntur. Cùm enim quatuor Germanorum legiones, superatis Alpibus, Romam, Carolo Burbonio Duce, cepissent: vix anno vertente dimidia legio superstes in Germaniam redijt: tametsi nullam à crapula, quæ ad Austrum lethalis est, offensionem accepissent. *Idem ibidem.*

CCCXXCIII.

QVælibet gens suos habet mores.

Diversarum nationum diversa sunt ingenia.

EXEMPLA.

In Italiæ locis annotavit Philalethes Polytopiensis, civitatum diversas & studiorum & artificiorum inclinationes. Amant, inquit, Florentini Philosophiæ partem,

qua principes rerum cauſæ traduntur: plurimi faciunt Calabri Græcas literas: Neapolitani, Ethruſcas: Lucenſes, divinas: Veronenſes, politiores: Vicentini, Philoſophiam moralem: Bononienſes, Mathematicas artes: Veneti, rem Muſicam: Ferrarienſes, Patavini, Salernitani, Medicinam: Senenſes, Dialecticorum argutias: Peruſini, Ius Pontificium: Mantuani, Hebræorum literas: Papienſes, Sophiſtarum nugas. In mercaturis: Florentini callidi & cupidi rerum: Lucenſes, fideles: Genuenſes, audaciſſimi, lucrique cauſa laborum tolerantiſſimi: Veneti, præſenti pecunia emunt & diſtrahunt: Mediolanenſes, vitium rei vendentes liberè dicunt, & fidem usque ad mortem ſervant. In bello: Peruſini, ſtrenui: rapaces, Piceni: præcipites, Calabri: fortes, ſed inconſulti, AEmiliani: ſtratagemata norunt, Spoletini: crudeles, Ferrarienſes & Placentini: felices, Senenſes: truces, Romani: animoſi, Bononienſes, ſed parùm Ducibus obedientes. In maritimis bellis: Genuenſes, ſtrenui, terreſtribus, pecudes langvidæ: Neapolitani, ſtrenuè hoſtem aggrediuntur: reſiſtunt, Faventini, dexteri Piſtarienſes clypeo: acres, Laudenſes: Patavini & Veronenſes, optimi equites: Papienſes, vix fugiunt: Vicentini, victi ad vindicandum accenduntur: Veneti, optimi in claſſibus: Brixienſes, excellentes in exſtruendis vallis, aggeribus & cuniculis: Bergomates, in dolis & cratibus: Picentes & reliqui Ethruriæ, ſtupratores & crudeles: Florentini, optimi exploratores. In inſtrumentis: præſtant Venetorum pecuniæ: pulvis pyrius, Ferrarienſium: galeæ, Mediolanenſium: equi, Neapolitani: currus, Placentini: clypei, Parmenſes: tentoria, Cremonenſium: enſes, Tarviſiorum ad Saravallum: lanceæ, Papienſes: calcaria, Viterbienſium: Piſtorienſes, pugiones. Hæc Philalethes, & plura de Italorum proprietatibus: ex quibus forſan hodie cum tempore plura immutata inveniri poterunt.

Demoſthenes autem Macedones adeò barbaros dictos ait: ut neque ex his olim frugi ulli mancipium emi potuerit: & Theſſalos natura infidos & inconſtantes. Quibusdam & viſum: ut

Anglia peccatrix: Germania fraudis amatrix:
Gallia dat Vites: nutrit Britannia lites.

Dio Caſſius dixit, Gallos ad quascunque res inexplebili cupiditatate ferri; neq; audaciæ neq; timoris modum ſcire. Alexandrinos ad audenda omnia ſatis promptos: temerarios ad exequenda quæcunq; propoſita: ad bellum tamen eiusque labores ineptiſſimos: in ſeditionibus vitæ prodigos. Iulius Maternus ad Mavortium Lollianũ ſcribens, Quædam gentes, inquit, ita à cœlo formatæ ſunt: ut propria ſint morum unitare perſpicuæ. Scythæ immanis feritaris crudelitate graſſantur: Itali fiunt regali ſemper nobilitate præfulgidi: Galli ſtolidi: acuti Siculi: luxurioſi ſemper Aſiatici & voluptatibus occupati. Hiſpani elata jactantiæ animoſitate præpoſiti. Ita de Gallis Maternus ſentit: cùm tamen Livius illis tribuat robur, & in bellis præſtantiam: quæ & Romanos ſuperavit ſæpe cum illorum regali aſſignata nobilitate. Tribuit & Pœnis, ut alij, perfidiam.

At inter ipſos Gallos Chriſtophorus Longolius nominat Britones, duros: vafros, Normanos: religioſos, Francos: induſtrios, Flandros: mites, Lotharingos: faciles, Andegavos: bellicoſos, Vaſcones: Burgundos, feroces: Picardos, alacres: frugi, Sanctones atque Pictavos: Narbonenſes, fideles: fortes, Arvernos: Hannonios, pertinaces: magnanimos, Senones: verſutos, Cenomanos: militares, Bituriges.

Cretenſes mendaces dixit D. Paulus, juxta verſiculum Epimenidis;

κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.

Et Livius, Athenienſium populum fama eſt, inquit, celerem, & ſupra vires audacem eſſe ad conandum; Lacedæmoniorum, cunctatorem, & vix in ea, quibus fidit, ingredientem.

Henricus porrò Bebelius in proverbiis Germanicis, Pons, inquit, Polonicus, Monachus Bohemicus, Svevica Monialis, miles Auſtralis, Italorum devotio, Allemanorum jejunia, fabam valent omnia.

Antiqui Græci tres populos improbitatis notârunt his verſibus:

Λυδοὶ πονηροὶ, δεύτεροι δ' Αἰγύπτιοι,
τρίτοι δὲ πάντων Κᾶρες ἐξωλέστατοι.
Lydi improbi, poſt hos ſecundi Ægyptij,
Tertijque Cares perditiſſimi omnium.

Notarunt & trium nationum inſignem improbitatem ænigmaticè, dicentes, τρία κάππα κάκιστα, tria peſſima K, nempe trium nationum, quæ per C nomen incipiunt: Cappadocum, Cretenſium & Cilicum. Quod quidam detorſerunt in Cornelium Syllam, Cornelium Cinnam, & Cornelium Lentulum. *Petr. Gregor. Toloſ. lib. 4. de Repub. cap. 4. pag.* 158. 159.

Populi Septentrionales ſunt animoſi, ſed ſine aſtutia, ſimplices: contrà Meridionales ſunt aſtuti, ſed ad audendum impotentes. Mores Gallorum placidi & mites. Scoti, Angli, turbulenti, rebelles, homicidæ Principum, ſaltem ex majori parte: undeverò, an à Principibus, an à ſubditis hoc acciderit, certè hiſtoriæ detegunt ab utriſque, ſi ſint ejusdem populi. Abiit enim in proverbium; Anglus & Scotus tyrannicè imperat; ſocietatem ſocii prodit & paris; ſervus infideliter ſervit. Forſan hoc falſum in quibuſdam: ſed à communiter contingentibus ita concluſum fuiſſe plures arbitrantur: nec illis fidendum admonent. Et certè, ſi verum ſit, rebellis illa natio & ad parricidia prona, non poteſt, niſi cum extrema ſeveritate, regi; & cum herili potiùs, quàm paterno imperio. Quemadmodum populi, qui habitant in partibus extremis Septentrionis, & Meridionalibus, propter exceſſum frigidi & calidi aëris ambientis, exiſtimantur eſſe moribus beſtialibus & incompoſitis. In illis enim abundat Phlegma, aut pituita, quæ ſtupidos reddit: in iſtis, bilis recocta, quæ illos reddit melancholicos & brutales. Orientales ſunt tractabiles. Occidentales magis ſolitarij & ſuperbi. Qui enim habitant in locis, ventis, illisq; vehementibus, agitatis; & ipſi & inquieti & turbulenti ſolent eſſe: ut contrà moribus conſtantibus ſunt; qui & loca quieta & ventis non vexata colunt. Mōtani participant cum ſilveſtri & feroci natura: ut qui in vallibus molles & effœminati ferè ſunt. Qui ſterilia loca incolunt; induſtria ut plerunque valent: qui fœcunda; ocio deſidioſi. Maritimi, ob multorum hominum conventus, ſubdoli, ſagaces in ſuis negociis tranſigendis. *Idem lib. 10. cap. 6. pag.* 644. 645.

Multa alia nationibus quibuſdam propria in vitiis & moribus notat Alexander ab Alexandro longiori oratione, *lib. 4. cap.* 13. quæ prætermitto.

CCCXXCIIII.

CErtè contingunt ex diversarum nationum in unum conventu Seditiones: donec altera pars alteri cesserit. Non enim possunt diversi, imò sæpe contrarij se mores compati. Petr. Gregor. Tolos. lib. 4. de Repub. cap. 4. pag. 161.

Vt regionum mores diversi sunt: sic & inde nati diversum habent morum habitum & rationem: & proinde non possunt simul convenire sine aliqua antipathia: quæ tandem aliquando excitant in Republica motus & seditiones, & læsionem vel subversionem consveti status. Elati, superbi, bellis assveti, facilè pacificis & mansvetis vim inferunt. Mali & mollicici dediti, bonos corrumpunt mores. Et Vlpianus, Qui mancipia, inquit, vendunt: nationem cujusque in venditione pronunciare debent. Plerunq; enim natio servi aut provocat aut deterret emptorem. Idcirco interest nostra, scire nationem: præsumptum enim est, quosdam servos bonos esse: quia natione sunt non infamata: quosdam malos videri: quia & natione sunt: quæ magis infamis est. Sic à gentis origine peccata arguit Ezechiel Propheta, *cap. 16.* Hæc dicit Dominus DEUS Hierusalem: Radix tua & generatio tua de terra Chanaã: pater tuus Amorrhæus: & mater tua Chetæa, &c. *Idem pag. 158.*

Expedit non tantùm civitati, sed etiam regno, notum esse, quot sint alienigenæ, quot hospites vel incolæ, ad præcavenda: quæ aliis nationibus fuerunt infausta. Nam si numerus hospitum & alienigenarum vel advenarum excedat

numerum civium: vel si efficere in aliquo possit, ob mores diversos, vel factiones secretas, vel ceptas: vel quia cum hujusmodi natione, cujus sunt, bellum indictum sit: convenit exhaurire hoc onus à Republica, & jubere illud migrare. *Idem pag. 166.*

EXEMPLA.

I. Sicut accidit Budæ, mortuo Sigismundo Imperatore, Rege Vngariæ, ante Alberti Austriaci coronationem. Nam civitas ex Vngarica & Germanica gente constans, tumulto excitatu, ferè ad interitum pervenit: & cum Alemani seu Teutones vellent civitati dominari: tandem per Vngaros obsessi in domibus, sine discretione sexus aut ætatis, sublati sunt.

II. Meminit Aristoteles de similibus seditionibus, propter admissos peregrinos ad jus civitatis, & ad inhabitandum: qui ubi fortiores sese esse arbitrati sunt: ipsos cives indigenas propriis locis voluerunt deturbare: aut pepulerunt: aut Rempublicam turbarunt. Seditiones, inquit, concitat peregrinitas: donec simul in eandem conspirationem devenerit. Vt enim non ex quavis multitudine constituitur civitas: ita etiam nec in quovis tempore. Quapropter quicunq; adhuc inquilinos susceperunt vel advenas: omnes ferè seditionibus jactati sunt: ceu apud Sybarim: quam una cum Trœzeniis incoluerunt Achæi: postea in majorem numerum crescentes Achæi, Trœzenios pepulerunt.

III. Idem fecerunt Sybaritæ contra eos, qui illos receperunt. Nam plus habere volentes, de suis agris pulsi sunt.

IIII. Et apud Byzantium peregrini in oppressionem civium conjurati, cognita re, prælio & armis expulsi sunt.

V. Et Antissæi exules, ex Chio susceptos, tandem armis deijcere coacti sunt.

VI. Zanclæi verò, qui Samios receperant, mox ab eis sunt propria civitate dejecti.

VII. Apolloniatæ, qui sunt in Ponto, incolis receptis, seditione agitati sunt.

VIII. Et Syracusani, cùm hospites & conductos milites fecissent cives, in seditionem & prælium inciderunt.

IX. Et Amphipolitæ, receptis Chalcidensium colonis, pulsi tandem ab illis sunt ferè omnes.

X. Non omni tempore licebat peregrinis Spartam adire: sed præstitutis diebus: quod à Lycurgo sancitum autor est Thucydides: ne æmuli politiæ ejus fierent: ac inde discerent, quò in virtute proficerent. *Idem pag. 161.*

CCCXXCV.

INterdum quoq; peregrini bene imperant.

In multis etiam Rebuspublicis attrahuntur ad

civitatem peregrini. *Petr. Gregor. Tolof. lib. 4. de Rep. cap. 4. pag. 163.*

Non omnino peregrinorum aut extraneorum contemnenda ſocietas. Vt enim arbores transplantatæ deponunt noxiam ſubſtantiam, mutata cultura & terra, ut fertur de Perſicis: ſic quidam aliò commigrantes meliores effici poſſunt boni, & ex malis optimi: ut contrà boni transeuntes ad infectos mores infici poſſunt. Proinde hic delectus habendus peregrinorum erit: & ſuſpecti quidem haberi poſſunt, antequam cognoſcantur: at ubi cogniti fuerint tales; qui nihil efficere aut obeſſe ſocietati Reipublicæ poſſint: non eo nomine ſolo, quòd alienigenæ ſint, contemni aut reijci debent: non ſecus quàm merces à barbaris translatæ, nobis commodæ, vel quæ ex uſu & utilitate noſtra ſunt, vel eſſe poſſunt, non ideo reprobantur: quòd à barbaris proceſſerint. Mores & virtutes non naſcuntur cum hominibus: ſed fiunt, mutantur, emendantur & poliuntur. Neque tam ortus, vel à quibus natus, inſpiciendum: quàm qualis ſit, qui ex peregrinis dicitur. *Idem pag. 162.*

Nunc quoque probatiſſimus & optimus quiſque peregrè vivit: non quòd pulſus fuerit: ſed quòd emigraverit. Et non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua. *Idem ibid.*

EXEMPLA.

I. Athenienſis Schola, peregrinis ferè tantùm inclaruit; nō civibus propriis: ut recenſet Plutarchus de exilio.

II. Si Sectam Peripateticam ſpectes, Ariſtoteles fuit ex Stagirita: ex Ereſo, Theophraſtus; Strato, è Lampſaco: Glyçon, ex Troade; Ariſto, ex Cea: Critolaus, Phaſelites.

III. Si Stoicam Sectam perpendas, Citienſis fuit Zeno: Cleanthes, Lyſſius; Chryſippus, Solenſis: Diogenes, Babylonius: Antipater, Tharſenſis.

IIII. Athenienſis Archidemus in Parthos migravit Babylone: atque ibi ſucceſſionem Stoicam reliquit.

V. Refert Pomponius Iuriſconſultus, Hermodorum quendam exulantem in

Italia Ephesium, fuisse autorem Decemviris Romæ legum duodecim tabularum; quę reformârunt universam Rempublicam.

VI. Quin etiam, qui tantopere commendata habuerunt sua jura civitatum; Romani, externis detulerunt Imperium, ut Trajano, & aliis deinceps.

VII. Et quamvis Solon jus civitatis nulli peregrino dari mandaverit: tamen excipere conatus est. *Idem ibid.*

CCCXXCVI.

Cives in alias sedes traducti facilè degenerant: & mores ejus regionis, quam colunt, induunt.

AntiMachiavellus lib. 3. pag. 403.

EXEMPLA.

I. Sic Alexandria in Aegypto, Seleucia in Assyria, Babylon in Mesopotamia, coloniæ Macedonum, Tarentum, colonia Lacedæmoniorum, brevi in mores, & ingenia indigenarum versæ, & oblitæ suæ originis, in luxum & mollitiem degenerarunt.

II. Romani neque in omnibus provinciis, neq; in locis munitissimis, colonias collocabant: sed frequenter in fertilissimis. Imò ne ipsæ quidem coloniæ in fide & obsequio semper manebant: ut post cladem Cannensem accidit: quo tempore duodecim coloniæ Romanorum & munera militiæ & imperium Romanorum detrectarunt: &, quantum in se fuit, prodiderunt Annibali. *Idem ibidem.*

CCCXXCVII.

Lapsus magnorum Principum, trahunt secum magnam multorum ruinam.

EXEMPLA.

I. Constantinus ante mortem revocavit Arrium, expulso Athanasio. Hac re acuit & auxit rabiem Arianorum. Horribiles itaq; secutæ sunt confusiones post ipsius mortem, desævientibus Arianis in Orthodoxos.

II. Pompeij superbia & pertinacia, nolentis cedere Iulio Cæsari petenti Consulatum in urbe, evertit Imperium Romanum; & præbuit causam mutationi status publici.

III. Periclis pertinacia accendit bellum Peloponnesiacum in Græcia: quod continuis 28. an. duravit: & eversæ sunt multæ florentes urbes in Græcia, ut Potidæa & aliæ.

Usita-

CCCXXCVIII.

VSitatissimum est in mundo, reddere pro beneficiis injurias multiplices: sequuntur tamen plerunque justo Dei judicio pœnæ ultrices ingratitudinis.

Nihil beneficiorum acceptorum memoria suapte natura brevius: nihil citiùs interit: & quò majora sunt beneficia: eò (ut communi proverbio fertur) *majore maleficio compensantur. Nam qui ea remunerando delere aut non potest, aut non vult: sæpe vel oblivione, vel ea non tanta fuisse sibi persuadendo, delere conatur: & quos eò redactos fuisse, ut beneficio opus habuerint, pudet: ijdem se illud accepisse indignantur: adeò ut plus in eis odium, ob eam, in quam ceciderant, necessitatis memoriam, quàm beneficij accepti ratio possit. In Hypomnes. polit. Gvicciard. part. 2. pag. 97.*

In benefactis ingratos & calumniatores faciliùs, quàm gratos & laudatores invenias. In ijsd. pag. 107.

Theocritus: Nutri catulos luporum, ut te devorent.

Pindarus: Antiqua dormit gratia, & homines raró sunt memores beneficiorum.

EXEMPLA.

I. **Themistocles** cùm Græciam liberasset à Persis: postea expellitur in exilium: ubi miserè obiit. Pater expulsis Græcis ex Persia, perduxerat eum ad portum At-

ticum: ibique ei monstrârat fractas triremes: quæ findebantur, ut cremarentur: admonens eum de usitata ingratitudine: qua redderentur injuriæ pro benè meritis. Addidit etiam: Talem tibi pro tuis benefactis gratiam reddet Respublica aliquando.

II. AElianus & Marcellus conspirarunt contra Vespasianum. De hac conjuratione inquit Dion in Vespasiano: AElianus & Marcellus contra Vespasianum conjurarunt: quos ipse sibi amicissimos esse arbitrabatur: summisque auxerat honoribus. Adeò homines malo ingenio præditi nullis beneficiis vincuntur: quando isti paravêre insidias ei: à quo tot beneficia acceperant.

III. Plutarchus de Camillo benè merito & ejecto in exilium inquit: quòd postea Romani propter injuriam, quam benè merito intulissent, puniti sint infusione Gallorum: qui urbem Romam diripuerunt & incenderunt. De hac pœna inquit Plutarchus: Neque quisquam Romanorum est: qui non ita judicet: vota Camilli maledicentis propter ingratitudinem patriæ, rata continuò justitium fecisse: vindictamq; injuriæ acceptæ eum expertum: non gratam quidem: sed ut molestam: ita illustrem tamen, ut memorabilem. Ita statim ultio Romam divinitus corripuit: sive id fortuito casu evenit: sive quoddam numen est: quod virtutis, malam gratiam expertæ, curam gerat. *Plutarch. in Camillo.*

CCCXXCIX.

PLeriq; in rebus secundis, excusso timore Dei, admirantur & magni faciunt se propter certas dotes; & cum fastu & contemptu quodam efferunt se supra alios. Multi etiam acceptorum beneficiorum obliti, illis ipsis, tanquam instrumentis quibusdam utuntur, ad nocendum benefactoribus suis. Pezel. in Genes. cap. 16. pag. 270.

Huc pertinent vulgaria dicta illa: Res secundas decet superbia. Quæ Plauti est sententia, de facto, non de jure. Et:

Luxuriant animi rebus plerunq; secundis. Item:
Nescia mens hominum fati sortisq; futuræ,
Et servare modum rebus sublata secundis.
Omnia sunt ingrata: nihil fecisse benignè est. Item:
Tu quoscunq; potes req; officioq; iuvabis:
Sic tamen, ingratos ne meminisse putes. Idem pag. 271.

EXEMPLVM.

Habemus exemplum superbiæ & ingratitudinis in Hagari, efferente se propter donum fœcunditatis, & præ se contemnente dominam suam: quæ in conjugio sterili tam diu vixerat; eiq; protervè insultante: à qua beneficio & honore affecta fuerat. Cùm enim imprægnata esset; statim in se ipsa superbiens, digniorem se, & DEO gratiorem esse existimat: quàm domina sua sit: nec cogitat, DEVM dona corporalia etiam indignis tribuere: neq; consilium Dei intelligit: qui ex diuturna sterilitate Sarai pariturae tandem in senectute extrema, gloriam suam promovere volebat: neq; etiam heræ suę quantum debeat agnoscit: cui ut antea condolere propter sterilitatem, sic nunc gratulari debebat propter spem sobolis: quæ non in Hagar ancillæ, sed in Sarai dominæ potestate futura erat. Eidem etiam acceptum ferre debebat id: cuius nomine ipsa insolescebat. Verùm pro commiseratione contemptum, pro gratitudine proterviam ei exhibet; planè servili ingenio, congruente cum servili ejus conditione. Inprimis verò referendum est exemplum Hagar ad dictum Salomonis Proverb. 30. Sub his tribus concutitur terra: quartum autem ferre non potest. 1. Cùm servus regnat. 2. Cùm stultus satur est cibo. 3. Cùm mulier odiosa in matrimonium fuerit assumpta. 4. Cùm ancilla hæres efficitur heræ suæ. Et quod vulgò dicitur:

Asperius nihil est humili cùm surgit in altum. *Id. ibid.*

CCCXC.

IN paupertate occultata naturæ vicia, exerunt se in imperio.

Vulgò dici solet: *Magistratus ostendit virum. Honores mutant mores.*

Nihil est intemperantius eo: qui repentè à servitute ad dominatum pervenit: aut cùm domina fit, quæ ancilla priùs extitit: ut Salomon sapientię magister tradit. *Ioh. Bodinus lib. 1. de Repub. cap. 5. pag. 70.*

Tam verum, quàm vulgatum proverbiũ est: *Honoribus mutari mores. Multos enim videas in privata fortuna faciles & comes erga humilimum quenq;:*

mox

mox ubi ad honores ascendêre: eò superbiæ venire: ut vix etiam familiari usu notos agnoscant. AntiMachiavellus lib. 1. pag. 43.

Aulici ex se nati, hoc est, qui propria industria ad dignitates ex Scholis puerorum, vel simili officina, pervenerunt, sunt adversus superiores tristi adulatione: arrogantes minoribus, & inter pares difficiles deprehenduntur & pertinaces. Aulicus polit. pag.. 113.

Plebejos & ex humili genere ortos, si ad dignitates & honores pervenerint, immemores suæ sortis, plerunq; ambitione insolenter se efferre, aliosq; deprimere conari, constat. Camerar. Centur. 2. Operar. succis. cap. 52. pag. 315.

Experientia testatur, plerunq; eos, qui ex opificũ progenie & sordida plebe emergunt, atq; ad dignitates altiores, vel ingenio suo, vel alia solertia ascendunt, multò insolentiores, & propemodum intolerabiliores, magna cum jactura Reipublicæ, esse solere: quàm qui nobili, veteri & celebri stirpe geniti sunt. Ita ut veterum ille rectè dixerit: Bajuli imperant: & mali sunt superiores bonis: metuo ne navem fluctus opprimat. *Inprimis* autem *observatum est, illos plebejos veluti terræ filios, aliis bono & claro genere natis, invidia & obtrectatione, vel aperta vel clandestina, maxi-*

mè infestos esse: suaq; dona, quibus excellunt, omni conatu adhibere, ad eos deprimendos: & in hac re emergendi gloriam quærere. Rationem hanc reddit Claudianus:

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet: desævit in omnes,
Vt se posse putet: nec bellua tetrior ulla est:
Quam servi rabies in libera colla furentis.

Idipsum observavit Sextus Aurelius Victor, ubi ita dicit: Quibus rebus, quantum ingenium est, compertum habeo: *humilimos quosq; maximè ubi alta accesserunt, superbia atque ambitione immodicos esse. Idem pag. 322. 323.*

Quemadmodum sæpe fieri solet: ut imber intempestivus fruges impetu suo prosternat, & radicitus evellat: ita *sæpius accidit: ut pauper imperio in alios ejusdem sortis homines potitus, eosdem potiùs opprimat, & funditus perdat.* Wenn man die Bawren verderben wil / so muß man einen Bawren vber den andern setzen. *Ioachimus Zehnerus in Adagiis sacris pag. 208.*

Quemadmodum tenues pluviæ segetibus longè plus damni afferunt, quàm densissimi imbres: ita *homines famelici, si Curibus parvis & paupere terra, idest, ex humili conditione in imperium mittantur, plerunq; insolentiores redduntur: & subditos majoribus afficiunt injuriis, quàm ij: qui felices nati, atque in magna rerum copia educati sunt.* Quod Germanicè dicimus, Muscas famelicas acriùs mordere: Hungrige Fliegen

stechen viel hefftiger / als die satten. Hinc gnome Salomonis Proverb. 30. verſ. 22. de ſervo ad regnum evecto: quam Claudianus in Eutropium lib. 1. v. 181. ſic reddidit:

Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum.
Es iſt kein Meſſer das ſchärffer ſchirt/
Denn wenn ein Bawer Edel wird.

Et votum illud Palladæ, quod extat lib. 1. Epigrammatum Græcorum:

μήποτε δουλεύσασα γυνὴ δέσποινα γένοιτο.
Quæ ſemel ancilla, nunquã fiat hera. Idem pag. 209. 210.

Abjecti homines, ſi emerſerint in quandam claritudinem aut potentiã: nihil ipſis eſt nec inſolentius nec intolerabilius. Vnde & proverbio (quod genus à rerum experientia originem ducit) dicitur: Nullam acutam novaculam tam duriter radere: quàm cùm vir abjectus & ſordidus conſequatur magiſtratum. Quod Germani ſic efferunt:

Kein Scharſchach ſo ſcharff ſchirt /
Als wann ein Bawr des andern Herr wird. *Brentius in Lucam, Homil. 10. pag. 474.*

Wenn mancher frölich iſt / zu Ehren kömpt/ Reich wird / vergiſſet er aller Armen vnd alter gutten Freunde. Horres morres, ſpricht man / Honores mutant mores: at rarò in meliores. Wenn einer zu Ehren kömpt / ſo wendet ſich das Hertz/Lunge vnd Leber in ſeinem Leibe vmb / vnd wird gar ein ander / aber ſelten ein beſſer Mann. Denn Ehre / Gütter vnd Reichthumb verkehren vnd verblenden jhr viel. *Matheſ. in Syrac. cap. 37. pag. 106.*

Non ita debemus honore inebriari: ut quales ipſi re vera ſimus, ob id obliviſcamur. Honores ſæpe mutant mores: ſed, ut vulgò creditur, rarò in meliores. Quod accidit ex eo: quòd plus de nobis, quàm ſit, opinamur: & quòd hono-

rem delatum dignitati, quæ gerenda conceditur, nobis tribuamus. Vt ille aſellus, qui ferebat ſacra Iſidis, arbitrabatur ſibi genua flecti ab occurrentibus ſalutantibus ſacra: & ideo intumeſcens cunctabatur progredi: donec agaſonem ſenſit cum loris & fuſtibus impellentem & dicentem: Non tibi, ſed religioni. Noſtrum eſt dignitatem gerere, & honorem ejus ſuſtinere: & non eo ſuperbire: ut alios contemnamus: qui multò quandoq; magis idonei ſunt ad dignitatem. Noſtrum item gratias DEO agere: qui ad eam nos perduxit: & non obliviſci interim noſtræ prioris & præſentis humanæ conditionis, aut fortunæ inferioris præteritæ: cujus etiam memoria nos poteſt à faſtu retrahere aut prohibere. *Petr. Gregor. Toloſ. lib. 4. de Repub. cap. 12. pag. 222.*

Celebratum à veteribus atq; veriſſimum proverbium eſt: *Magiſtratus virum oſtendit.* Quippe in ea palæſtra non ſolùm idoneus ad res gerendas, an verò nullius precij quiſpiam exiſtat, ob muneris injuncti amplitudinem, cognoſcitur: verùm etiam qui illius mores, qui affectus ſint, propter poteſtatem ac licentiam, palàm fiet. Nam quò quiſq; major eſt: hoc minùs vitioſos animi motus, quin ijs regatur, refrenare, eosve ſub rationis imperium cogere poteſt. *In Hypomneſ. Gvicciard. pag. 8.*

Ambitioſus ſtatim, ut eſt ad honorem promotus, in ſuperbiam extollitur: in jactantiam effrenatur: non curat prodeſſe: ſed gloriatur præeſſe: præſumit ſe meliorem: quia cernit ſe ſuperiorem: priores dedignatur amicos, notos ignorat: externos comitatur: contemnit antiquos: vultum avertit: cervicem erigit: faſtum oſtendit: grandia loquitur: ſublimia meditatur: ſubeſſe non patitur: præeſſe molitur: ſubditis onerofus: omnibus infeſtus: præceps, moleſtus, arrogans, gravis & importunus. *Innocentius de utilitate conditionis humanæ.*

Naturæ celas vicia, es dum pauper: at illa
Imperium nactus conſpicienda dabis.

Iosephus lib.6. Antiquitat. cap.14. de hac regula ita scribit: Homines tantisper dum humiles sunt atq; plebeij, quia non audent, neque liberum est naturæ obsequi, æqui ac boni viri esse videntur: mirumq́; quoddam justitiæ studium præ se ferunt: quin & pietatem interea colunt: Deumq́; omnibus actionib. nostris interesse, omnes deniq́; cogitationes intueri persvasum habent. Sed simul atq; ad potentiã & imperium provecti sunt: exutis pristinis moribus, & tanquam in scena mutato habitu, novaq́; persona assumpta, in omnem audaciam & insolentiam, divinarum æquè ac humanarum rerum contemptum prolabuntur. Et cùm ad superandam invidiam maximè illis opus est pietate & justitia: cumq́; omnes eorum non actiones solùm, verùm etiam voluntates in conspicuo sint omnibus propositæ: tum maximè tanquam aut dissimulante Deo, aut & ipso potestatem eorum formidante, in subditos debacchantur: & quicquid aut per inanem metum, aut odium vel favorẽ irrationabilem decernunt: id tum hominibus ratum, tum Deo quoq́; ipsi probatum esse existimãt: futurorum verò prorsus nullum nec respectum nec rationem habent. Quotquot enim in eorum gratiam plurimos labores exhauriunt: eos primùm evehunt: deinde jam honoratos per invidiam non solùm dignitatibus privant: sed per calumniam etiam sæpè opprimunt: non considerantes, quàm meritò: tantumque temerariis delationibus absque ulla probatione fidem adhibentes: & sæviunt non in quos oportet: sed in quos ipsis sævire est facilè. Hæc Iosephus, de Saulis facinoribus scribens.

Germani dicunt: Wenn die Lauß in Grind kömpt / so wühlet sie gerne.

EXEMPLA.

I. Philippus inter postremos Macedoniæ Reges; cum quo dimicarunt Romani. De hoc Plutarchus in Arato: Erat adolescens elegans, mansvetus, insignem humilitatem & clementiam præ se ferens. Cùm adolevisset; ex adolescente eleganti & Rege mansveto, factus est homo turpissimus, & Tyrannus sævissimus. Quanquam non erat mutatio naturæ: sed in licentia demõstratio nequitiæ occultatæ antea metu.

II. Tiberius Imperator, vivente Augusto, fuit optimis moribus præditus. Expressit omnes gradus veræ humilitatis. Hac specie decepit Augustum. Post mortem Augusti, cùm Germanicum metueret propter studia & applausus populi, nihil fecit violenter. Cùm verò curasset eum in Asiâ Antiochiæ veneno tolli per Pisonem & Plantulum: & jam neminem ampliùs metueret: totum se mutavit. Quanquam non fuerit vera mutatio; sed tantùm demonstratio nequitiæ antea metu occultatæ. Factus est dissimilimus: totum se dedidit luxui, libidinibus, sævitiæ, tyrannidi; ita ut subditi pro Tiberio nominarint eum Biberium; omnia crudelissimè decrevit & statuit. Ademit Senatui omnem libertatem, & gubernationem omnium provinciarum. Cædibus ita vastavit Italiam; ut deficerent idonei provinciarum gubernatores.

III. Domitianus Cæsar, antequam ad imperium pervenit, fuit placidissimus. Quando verò ad imperium ascendit: crudelissimus factus est; & plurimos interfecit. Quoties solus fuit; ut expleret crudelem animum; solitus est muscas configere. Hoc ejus fœdum exercitium nominarunt Græcè κλινοπάλην. Voluit se tanquam Deum adorari. *Vide Epitomen Sexti Aurelij Victoris.*

IIII. Post mortem Aristobuli, filij Hircani, qui fratres carceri incluserat, ne regno suo insidiarentur: vidua Aristobuli ex carcere extraxit unum ex fratribus defuncti mariti; illumque regno Iudææ præfecit. Prætulit hunc cæteris; quòd videretur esse & placidissimus & modestissimus omnium. Sed decepta est. Nam Alexander potitus regno, alterum fratrem, à quo regno suo metuebat, sustulit; & prorsus mutatus, magnam tyrannidem exercuit. *Vide Iosephum lib.* 1. *de bello Iudaico, cap.* 3.

V. Dion de Othone Imperatore inquit: Otho cùm ad Imperium evectus esset: cepit uti leni ac placido sermone; & ficto simulatoque vultu indicare modestiam. Ad hæc oscula ad singulos ferè per digitos mittere; postremò multa polliceri. Quanquam non erat obscurum; eum multò etiam petulantiùs atque acerbiùs, quàm Neronem esse regnaturum.

VI. In Saule Rege Israële etiam hujus Regulæ habemus exemplum. *Vide Iosephum lib.* 6. *Antiquitat. cap.* 14.

VII. Abbas quidam, antequam eveheretur ad dignitatem Abbatis, insignem simulabat humilitatem, semperque demisso in terram vultu & pietatis pleno incedebat. Consecutus Abbatiam cepit esse ferocior atque elatior. Mirantibus quibusdam, quòd is, qui priùs vultu semper in terram dejecto, insignem præ se tulisset pietatis & sanctitatis speciem, tam subitò mores mutasset, factusq; insolentior esset, respondit: se ideo priùs demisso vultu incedere solitum, quòd claves Cœnobij quæsivisset: nunc verò ijs repertis, se incedere erectum.

VIII. Meritò ea de re objurgatur Agamemnon à Menelao fratre in quadã Tragœdia Euripidis:

Scis quando cupiebas præfici Græcis ad Ilium,
In speciem non petens, sed animo volens:
Quàm humilis eras, omnem dextram attingens,
Et januas habens non clausas volenti ex populo,
Et dans alloquium ordine omnibus, etiamsi quis non volebat:
Moribus quærens mercari honorem è vulgo.
Deinde postquam potitus es imperio: mutans mores,
Amicis non ampliùs fuisti prioribus sicut antè amicus,

Difficilis

Difficilis aditu, & intra claustra rarus.
Atqui virum non convenit præstantem,
Auctum rebus magnis, mores mutare. AntiMachiav. lib. 1. pag. 43.

IX. Pertinet huc Majonis exemplum: qui, cùm ob insolentiam intolerabilem ad regnum Siciliæ aspirare cepisset, à Matthæo Bonello occisus est. Fuit is, sicut Thomas Fazellus prolixè describit, natione Apulus, patria Barensis, humili ortus genere: quippe cujus pater oleum Bari vendere solitus fuit. Hunc ex tenui fortuna Gulielmus (fuit is primus hujus nominis Rex Siciliæ, & ob crudelitatem & avaritiam Malus appellatus) primò in Curia, postmodum gradatim Cancellarium, ac demum magnum regni Admiratum instituit: & ad opes maximas provectum, longè supra cæteros regni proceres, amore prosequebatur. Quibus hic opibus licentiaque abutens, nihil crudelitatis, nihil violentiæ, ut aliquid ageret, prætermittebat. Ingenium illi ad omne versatile: cui facundia non dispar, atq; simulandi & dissimulandi quæcunq; vellet facilitas inerat; in Venerem præceps; stupro virgines fœdare laudi sibi ducebat: tantoq; se clariorem existimabat: quantò splendidiores concubitus quacunq; ratione assequi potuisset. Is itaq; cùm jam totius regni administrationem haberet: Regemq; (cum quo solus regni negotia, cæteris proceribus exclusis, tractabat) quò vellet attrahere posse confideret: in regnandi cupiditatem prolapsus, &c. Quin imò ad confirmandam suam autoritatem, Matthæum Bonellum, genere Siculum, nobilitate insignem, multorum oppidorum Dominum, affinitate cum pluribus Calabriæ proceribus conjunctum, integræ apud omnes opinionis, militia strenuum, in socerum delegerat. Qui tamen paulò pòst, ob humilitatem generis, à nuptijs cepit abhorrere; &, ut dixi, gener socerum, ob affectatum regnum, occidit: approbante id primò Rege: sed postea Bonellus, falsis delationibus Eunuchorum oppressus, effossis priùs oculis, nervisq; super talum incisis, in perpetuum carcerem detrusus est. De hoc Majone, Iohannes Michaël Brutus ita judicat: Vni homini improbissimo, & malis artibus conciliato, cùm quidem dissimulantem imperij cupiditatem, obsequio & assentatione perniciosa semel animo victo, agnoscere haud facilè posset, potestatem omnem Imperij administrandi, ipse (Gulielmum Regem innuens) turpi ocio atq; ignaviæ deditus, magno sui ac totius regni discrimine, permisit. Erat is Majo quidam ex humili admodum fortuna, cùm pater Barij taberna olei instructa quæstum sordidissimum fecisset, per Regis gratiam, ærario primùm, ac postremò regiæ classi præfectus. Qui quidem honos elato homini fortunæ temeritate eos spiritus & fiduciam attulit: ut de medio sublatis, quicunq; illius cupiditati impedimento esse per privatam potentiam viderentur: partim sibi multitudine largitionibus concilianda, partim suppliciorũ immanitate Principibus deterrendis, jam de invadenda tyrannide, atq; interficiendo Rege, consilia agitare spe animisq; inflatus instituerit. Eò autem dicitur hominis amentia erupisse; ut cùm jam id minimè dissimulanter præ se ferret; & mentionem facere cum amicis de regno Gulielmo abrogando, & tueri exemplo etiam ambitionem cupiditatemq; animi tantam sit ausus: cùm Gallorum regnum memoria majorum, post magistros equitum, Regibus luxu atq; ocio perditis, administraretur, à Zacharia Pontifice Pipinum Caroli Martelli filium, privato Chilperico regia dignitate (quod genti Gallorum felix faustumq; fuit) ad regnum evectum. Atq; cùm hos inter amicos sermones serebat: tum ab ijs per interpositam juris jurandi religionem fidem accipiebat, socios fu-

Mmmmm turos

turos ad regnum à Majo vindicandum, ubicunq; gerendæ rei occaſio atq; oportunitas adeſſet; quæ viris fortibus minimè diu videretur defutura, &c.

X. Similis hiſtoria de Cleandro extat apud Herodianum. Is erat quidam Phryx genere, ex ea nota hominum: qui publicè per præconem veneunt. Hic cùm in domum Imperatoriam ſervitio eſſet traditus; & cum ipſo Commodo accreviſſet: eò ſcilicet honoris atq; autoritatis provectus eſt: ut & corporis cuſtodiam, & cubiculi curam, præterea militum præfecturam, ſolus obtineret. Cæterùm divitiæ & luxus etiam illum ad Imperij ſpem inflabant. Quocirca grandi coacta pecunia, plurimum frumenti coëmit. Id autem occluſum habebat, ſperans ſibi Romani populi atq; exercitus voluntates adjuncturum: ſi priùs rerum neceſſariarum penuria laborantes, magnis repentè largitionibus demereretur. Idem gymnaſium maximum ædificaverat: publicatis etiam balneis; ut eo modo populum ineſcaret. At Romani infenſi jampridem, ac totius cauſam peſtilentiæ in eum conferentes, ſimul peroſi hominem divitijs inexplebilem; priùs quidem confertim per theatra identidem traducebant: deinde agente in ſuburbanis Commodo, repentè univerſi magnis clamoribus concurrerunt, Cleandrum ad necem depoſcentes. Recenſet deinde Herodianus, quomodo is ſe diu autoritate Imperatoris, inſcij ejus ſcelerum, armatis equitibus Principis, tutatus, & bellum cum populo in urbe, & militib. ſtationarijs geſſerit: donec Fadilla, maxima ſoror Commodi, cùm alioquin nemini Cæſari, in alto ſeceſſu ſuburbani voluptatibus indulgenti, metu Cleandri acceſſus pateret, inſidias & bellum civile fratri detexit. Qui cognita perfidia Cleandri, ei caput amputari, contoq; præfixum circumferri, voluptuoſum ſcilicet atq; optatum populo ſpectaculum præbiturus, juſſit. Ita id malum ſedatum, atq; utrinq; dimicatio dirempta.

XI. Hunc finem paulò antè Perennis, cui Commodus curam totius imperij demandarat, ob inexhauſtam divitiarum ſitim, intolerabilem ſuperbiam, libidinem imperandi, & alia vicia, ſortitus. Iuſſu enim Commodi unà cum filio interfectus eſt.

XII. Huc referenda eſt recens hiſtoria, eleganter deſcripta à Georgio Buchanano, Davidis Rizij. Is erat inter aulica miniſteria Reginæ Scotiæ (de quo poſtea in Anglia ſupplicium ſumptum eſt) Auguſtæ Taurinorum natus, è patre homine probo, ſed pauperculo; ut qui elementa Muſices docendo ægrè ſe & familiam ſuſtentaret. Hic cùm nullum, quod ſuis patrimonium relinqueret, haberet: liberos utriuſq; ſexus pſallere docuit. Ex ijs cùm David in adoleſcentiæ vigore conſtitutus, & non inamœna voce præditus, & à patre in Muſicis inſtitutus eſſet: in ſpem fortunæ liberalioris erectus, Niceam in aulam Ducis Sabaudiæ, nuper in ſuam ditionem reſtituti, profectus eſt: ſed ibi non pro ſpe acceptus, cùm omnium rerum egenus omnia circumſpiceret: tandem in Morrettium incidit, jam tum, Ducis miſſu, iter in Scotiam adornantem. Hunc cùm ſecutus eò veniſſet: nec Morettius, homo non admodum copioſus, operam ejus aut neceſſariam, aut utilem ſibi exiſtimaret; ibi ſubſiſtere paulùm, & fortunam denuò experiri decrevit: eò maximè adductus: quòd Regina diceretur cantionibus valde oblectari: nec ipſa Muſices omnino imperita eſſet. Igitur ut primum ſibi aditum ad eam patefaceret: egit cum cantoribus: quorum pleriq; Galli erant: ut inter eos appareret: ſemel atq; iterum auditus, placuit: ſtatim in eorum collegium aſſcriptus eſt. Ibi brevi, cùm Reginæ ſenſum atq; mores intellexiſſet, partim adulando, partim alios miniſtros calumniando, perfecit: ut non minore eſſet apud Reginam gratia:

quàm

quàm apud cæteros esset odio. Neq; tamen hoc fortunæ blandientis favore contentus, cùm æquales omnes partim viliores fecisset; partim varijs criminationibus expulisset: paulatim assurgere & majora negotia tractare cepit: donec ab epistolis assumptus esset: & hoc prætextu, secretiùs, & seorsim à vulgo, agere cum Regina posset. Iam sermonibus materiam dabat repentinus hominis, tantùm non mendici ad opes non mediocres progressus: & supra virtutem fortuna: supra fortunam arrogantia & æqualium contemptus: & cum superioribus æmulatio. Alebat hanc vanissimi hominis insaniam magnæ partis nobiliorum adulatio: qui amicitiam ejus captabant, salunis insaniam ... tando, orationi ejus subserviendo, foribus obambulando, exitus reditusq; ejus observiendo, &c. Tandem autem, cùm Buchananus prolixè vitam & insolentiam hujus hominis recensuisset, inquit: Eò perventum est: ut ille, cum uno atq; altero, quotidianus Reginæ convictor esset. Vt autem loci angustiæ facti quadam ex parte minueret invidiam; nonnunquam in cellula exigua, interdum apud ipsum Davidem epulæ apparabantur. Sed hæc invidiæ minuendæ remedia infamiam augebant: suspiciones alebant: & sinistris sermonibus materiam suppeditabant. Accessit ad hominum jam in pejus proclives cogitationes inflammandas: quòd suppellectili, cultu corporis, equorum & genere & numero, longè Regem superabat: quæ res eò videbatur indignior; quòd non faciem honestabat; sed facies cultum destruebat. Igitur Regina cùm naturæ vicia non posset emendare; divitijs & honoribus cumulandis, in supremum ordinem eum nititur protrahere; ut nascendi humilitatem, & corporis vicia, fortuitæ claritatis obtentu tegat, &c. Pervenit autem is tandem in tam intrinsecam familiaritatem cum Regina: ut solus cum ea in cubiculum ingressus: ad quod Rex clavem se penes semper habebat; isq; ostiolum interius oppessulatum inveniret: & pulsanti nemo responderet; ob hanc rem cùm Rex ingentem irarum animo molem coquens, cum familiaribus fidioribus, de tollendo Rizio, quó salvo, neq; Rex dignitatem, neque nobilitas incolumitatem tueri posset, deliberare cepit. Igitur paulò pòst David in cellula angusta, unà cum Regina & alijs paucis cœnans, à Rege, introductis familiaribus, ab ijsq; extractus, multis vulneribus confossus est: idq;, addit Buchananus, præter omnium, qui in cædem ejus conspiraverant, voluntatem: qui eum publicè strangulandum, populoq;, cui gratissimum fore sciebant, id spectaculum præbere destinabant. Constans fama est: eum à Iohanne Damiæta Gallo sacrificulo, qui magicæ artis non imperitus vulgò habebatur, non semel admonitum: ut re confecta, se aliò transferret: & potentiorum odio, cui par non esset, se subtraheret. Respondit, Scótos magis minaces, quàm pugnaces esse. Iterum itidem paucis ante cædem diebus admonitus, ut à notho sibi caveret: nothum illum, se vivo, in Scotia eam potentiam non habiturum, ut sibi timendus esset, respondit: à Moravio enim periculum sibi denunciari putabat. Verùm dictione illa sive expleta, sive elusa, primum ei vulnus à Georgio Duglassio, Comitis Angliæ notho, fuit illatum, &c. Vera itaque est sententia: *Dedecus & detrimentum esse comites, & veluti pedissequas, superbiæ & insolentiæ. Philip. Camerar. Centur. 2. Operar. succisiv. cap. 52. à pag. 317. usque ad 322.*

CCCXCI.

Metuendi sunt qui ex infima fece plebis ad summos honores provehuntur. Ioh. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 5. pag. 1154.

EXEMPLA.

I. Cùm Sulimanus Abrahamum Bassam omnibus imperijs & honoribus cumulavisset: tantis opibus potentiam stabilivit: ut jam ipsi Sulimano metuendus videretur: dormientem necari jussit: eo cæso, compertum est ampliùs duodecies millies coëgisse.

II. Cùm Iacobus Appianus Senensium Princeps Petrum Gambacurtium familiarem honoribus & opibus nimiùm auxisset: ab eodem de imperio disturbatus est.

III. Sic enim Calippus Dionem,

IIII. Brutus Cæsarem,

V. Macrinus Caracallam,

VI. Maximinus Alexandrum,

VII. Philippus Gordianum, quorum opibus ac potentia creverant, occiderunt.

VIII. Quis Agathoclem figuli filium ducem exercitui præpositum, optimates ac locupletissimos quosq; interfecturum, & Syracusarum imperium adepturum arbitraretur? *Idem ibidem.*

CCCXCII.

Respublicæ quando extraneos, etiam nuper cives factos, non admittunt ad honores, sed potiùs antiquarum familiarum cives: facilè in civitate possunt excitare seditionem & invidiam: ex eo, quòd contrarium videatur, civitatis jus communicare: & nihilominùs eos à muneribus & honoribus excludere, ut minùs fidos. Pet. Greg. Tolos. lib. 4. de Rep. c. 5. pag. 175.

EXEM-

EXEMPLVM.

Sicut accidit apud Syracusanos. Sublata enim, post Hieronis & Gelonis regnum, Thrasybuli dominatione, de communi Republica & statu populari consultantes, multa decrevêre: magistratus omnes priscis civibus distribuêre, & antiquis familijs. Nam novos homines, milites, mercenarios, qui à Gelone supra decem millia fuerant adscripti civitati, indignum putabant ad munera publica & honores civiles admitti: seu quòd parum meritos censerent: sive quòd incertæ fidei, morumq; alienorum viris, haud temerè credendam rem non putarent. Quod ipsi indignè ferentes, occuparunt, deficientes à Syracusis, partem urbis Achradinam, & Insulam, & alia duo loca ingenti muro munitá: quanquam multis ultro citroq; illatis cladibus superati tandem sint. *Idem ibidem.*

CCCXCIII.

NVllus est Princeps: quin, si quid optimo consilio faciat, calumnientur id multi. Et multa inde hærent in animis: quæ odia pariunt.

Dictum est Alexandri Magni: Regium est benè facere, & malè audire.

EXEMPLA.

I. Fabius Maximus Dictator Romanus in bello contra Hannibalem cùm videret, multos exercitus jam cæsos esse ab Hannibale: & Pœnis crevisset animus: Hannibalem ita aggredi statuit: non ut rem prælio committeret: sed ut impetum Hannibalis mora, pecunia egestatem, copia hominum paucitatem consumeret. Itaq; ab equitatu hostium sibi cavere: inveditis locis castra habere: sedente in castris hoste quiescere: movente se eo per montes circuire: seque per intervalla hosti ostendere: ut neque ipse invitus ad pugnam compelli posset: & cunctatione hac hostibus pugnæ expectationem afferret. Interea socias urbes confirmavit: & præsidiis munivit. Hac cunctatione Hannibalis vigorem per se passus est elanguescere. Eo modo tempus trahens omnibus contemptui erat: neque in castris modò malè audiebat: sed hostibus omnibus timidissimus ac nullius precij Imperator videbatur. At Fabius suæ utilitatis certus, cõfirmato judicio, in sua sententia perstabat, inquiens ad amicos: Ego verò infamiam timiditatis ea ratione augerem: si metu reprehensionum & conviciorum meo me detrudi proposito paterer. Et quidem pro patriæ salute timidum esse, indecorum non est: propter hominum de se opinionem, calumnias aut reprehensionem, in terrorem venire, id jam non viro, qui tanto sit dignus imperio, convenit: sed qui vo-

cum servus esse velit: quibus eum malè sentientibus imperare decet. Maximè illi adversati sunt cum toto exercitu Flaminius & Minutius: ex quibus Minutius dixit: Fabium castris locatis in montibus pulcra theatra suis fecisse: unde Italiam populationibus & incendijs vastari cerneret. Idem dixit ad amicos Fabij: Fabium spe terræ tenendę abjecta in cœlum efferre exercitum, aut objectis nubibus in nebulis hostem effugere intendisse. His duobus magna clade ab Hannibale affectis, apparuit utilitas consilij Fabij. De hac cunctatione Fabij inquit Paulus Aemilius apud Livium *lib.* 44. *hist. V. C. pag.* 448: Fabius suum imperium minui per vanitatem populi maluit; quã secunda fama malè rem gerere. *Plutarch. in Vita Fabij Dictatoris.* De hoc Fabio Ennius inquit:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.
Non ponebat enim rumores ante salutem.
Ergo postque magisque Viri nunc gloria claret.

II. Paulus Aemylius Consul cùm mitteretur à Senatu & populo Romano ad bellum Macedonicum contra Perseum; petijt, ut si constituissent se Duce hoc bellum gerere: paterentur se administrare consilia bellica suo arbitrio: nec reprehensionib. inconvenientibus molesti essent. Reprehendit istam viciosam consuetudinem plebis: quæ optima consilia improbaret. Ita enim inquit: In omnibus circulis, atq; etiam, si Diis placet, in convivijs sunt: qui exercitum in Macedoniam ducant: ubi castra locanda sint, sciant: quæ loca præsidijs occupanda: quando & quo saltu intranda Macedonia. Nec quid melius faciendum sit modò statuunt: sed quicquid aliter, quam ipsi censuêre, factum est, Consulem veluti dicta die accusant. Hæc magno impedimento res gerentibus sunt. Et paulò pòst inquit: Sermonum satis ipsa præbet urbs: loquacitatem suam contineat: nos castrensibus consilijs contentos fore sciat. *Livius l.* 44. *hist. ab V. C. pag.* 448. Ad milites postea in castris dixit: unum Imperatorem in exercitu providere ac consulere quid agendum sit debere, nunc per se: nunc cum advocatis: qui nam sint advocati: eos nec palàm, nec secretò jactare consilia sua. Militem hæc tria curare debere: corpus ut quàm validissimum & pernicissimum habeat: arma apta, animum paratũ ad subita imperia. Cætera scire de se Dijs immortalibus & Imperatori suo curæ esse. In quo exercitu milites, Consul & Imperator rumorib. vulgi circumagitur: ibi nihil salutare esse. Se, quod sit officium Imperatoris, provisurum: ut benè gerendæ rei occasionem eis præbeat Illos nihil quod futurum sit quærere. Vbi datum signum sit: tum militarem operam navare. *Lib.* 44. *apud Livium pag.* 451. Apud Appianum inquit: Si vellent Romani se Duce bellum Macedonicum geri; postulare se, ut exercitus obtemperarent: nec sumerent sibi Ducis officia: nec impedirent eum sua curiositate & fabellis. μὴ πολυπραγμονεῖν, μηδὲ λογοποιεῖν.

CCCXCIIII.

QVi Principum mores corrumpunt: vel autores & ministri sunt injustarum cupiditatum Principum:

cipum: illi vel in proprio corpore, vel in posteritate puniuntur: ita ut illorum posteritas diuturna non sit: sed mox post illos intercidat.

Crudeles consiliarij non sunt longævi: contrà placidi & moderati sunt felices.

EXEMPLA.

I. Haman Syrus autor erat Dario: ut tolleret, & ad internecionem usq; deleret gentem Iudaicam: quæ tum temporis in Chaldæa exulabat. Ob hanc crudelitatem punitur à Rege, & suspenditur.

II. Achitophel, qui Absoloni mali consilij erat autor, ut Davidem patrem ex improviso adoriretur, sibiipsi laqueo vitam finivit.

III. Contæus Carolo Burgundo autor erat, ut obsides Leodios trecentos trucidaret: contrarium suadebat Imbercortus Ambianus. Postquam Contæus tam atrociter dixisset in miseros obsides: qui simplicitate persuasi, in eas angustias devenerant: ex nostris quidam ad me tacitè, Vides, inquit, Contæum, licet ætate sit gravis, firma adhuc esse valetudine; sed ausim affirmare, quandoquidem adeò crudeliter sententiam dixit, intra annum esse moriturum. Atq; ita quidem accidit. Nam paucis pòst diebus è vita ille discessit: cùm in obsides adeò fuisset asper & implacatus. Imbercorti verò consilia gubernabat DEUS: eò quòd tam clementem & humanam sententiam dixerat pro miseris obsidibus. *Philip. Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib. 2. pag. 57. 58. 59. 61. 66.*

IIII. Alswie Doëg that/ der des Königes Sauls böse Sachen vertheidigte vnd gut machen wolte/ vnd halff vber den fromen David/ seines Geniesses halben/ Derhalben muste er auch zugleich mit seinem Gottlosen bösen Herrn ein böse Ende nemen/ vnd vmbkommen/ 1. *Sam.* 31. Denn die Gelehrten halten es darfür/ das eben der Doeg Sauls Waffenträger gewesen sey/ so an seines Herrn Schwerdt ersterben muste. *Mathes. in Syracid. cap. 4. pag. 20. b.*

V. Das also viel/ auch von sehr stadtlichen Leuten in Engellandt Anno 1555. kurtz nacheinander verbrandt worden/ sagt jederman für bestendig/ das es durch anstifftung Bischoffe Stephans von Witon/ Obersten Cantzlers in Engellandt/ welchen die Königin auß der Gefengnisse erlediget/ vnd zu solcher Wirde erhaben hatte/ geschehen. Er hat aber nicht lange darnach gelebet. Denn als er an der Wassersucht hefftig kranck gelegen/ sol er/ demnach die Engelländer/ so jetzt hin vnd wider in Deutschlandt wohnen/ anzeigen/ also vbel gestuncken haben/ das weder ander Leute vmb jhn bleiben/ noch er selb den Gestanck habe leyden können/ vnd hiemit am Dreyzehenden Tage des WinterMonats gestorben sey. *Michaël Beutherus in Appendice ad Sleidanum lib. 8. pag. 87. b.*

CCCXCV.

ANimus etiam ferocissimorum adversis casibus frangitur & hebescit. Quòd si non timidior redditur: saltem fit circumspectior.

Mit Schaden wird man klug. Das gebrandte Kindt fürchtet das Fewer.

EXEMPLA.

I. Heliodorus camerarius Regis Saleuci Syrij, cùm Ierosolymam missus, magno fastu ingrederetur in templum, ablaturus thesauros, à viduis & pupillis ibi depositos: singulari exemplo divinitus repressus, & semimortuus à suis inde elatus est. Reversus ad Regem semper fuit timidior. Solitus est dicere: Si habes aliquem, quem odisti: mittas eum Ierosolymam.

II. Cùm captis Veijs Tribuni plebis sententiã tulissent, invito Senatu: ut pars plebis Vejos migraret habitatum, & agris urbis uteretur; nomine Senatus se opposuit Camillus neglecta plebe: & tantum effecit: ut sententia Tribunorum plebis antiquaretur. Ita cùm concitasset in se odia populi: paulò pòst ejectus est in exilium. Reversus autem Romam, expulsis Gallis, qui Romam occupaverant, factus est cautior. Nam Dictator creatus, ut componeret tumultum plebis, quæ, incitante Licinio Stolo, petebat ad Consulatum admitti plebejos, territus minis Tribunorum, si impediret rogationem plebis, ut inquit Plutarchus, exilium sive aliam damnationem metuens, turpe sibi post tot præclara facinora & exacta ætate futurum: deposuit altero die Dictaturam: ne plebem resistendo irritaret. *Plutarch. in Camillo.*

Pertinent huc exempla de Francisco Rege Galliæ, & de Landgravio: quæ vide suprà Reg. 296.

CCCXCVI.

TImidi plerunq; sunt prodigi.

Plerunq; immodicæ & inconsultæ largitiones Principum, non ex quadam virtute, sed ex timiditate quadam oriuntur. Timidi enim cùm destituan-

tur

tur virtute: conantur: offensos animos inani profusione placare: quod generosi animi facere non solent. *Peucer. in lect. Chron. die 1. Augusti, An. 73.*

Plutarchus in vita Cleomenis de largitionibus Regum: Quibus, inquit, rationibus cæteri Reges hominum benevolentiam venantur, pecunia scilicet & munerum corruptela: eas Cleomenes & injustas, & artes vacuas censebat. Pulcherrimum autem & maximè regium censebat: eos, quibus cum ageret, oratione & consuetudine grata & fide digna sibi devincire: Idq; unum inter amicum & mercenarium interesse: quòd ille moribus & sermone, hic pecunia paratur.

EXEMPLA.

I. Artaxerxes Mnemon Rex Persarum fuit princeps parvi animi, timidus, crudelis, prodigus admodum rerum suarum.

II. Herodes Magnus Rex Iudææ, sub quo CHRISTVS natus est, cùm esset timidus; & semper metueret, ne excuteretur ex regno: Romanos Duces maximis sibi munerib. devinxit & adjunxit: ita ut diceret aliquãdo Augustus Cæsar: munificentiã Herodis plùs quàm regiam esse. Exhibuit maxima munera Antonio, Agrippæ, Augusto & alijs. Præcipuè verò hoc fecit: cùm à Iudæis accusatus sibi à Romanis metuit.

III. Antonius Caracalla cùm esset timidissimus: & semper metueret, ne imperio excideret: & hanc ob causam fratrem Getam tanquam æmulũ tolleret: propterea studia militum prætorianorum sibi adjunxit, sperans se facilè imperium contra æmulos defensurum esse: si ab his amaretur & defenderetur. Eam ob causam maximis largitionibus eos placuit: quibus valde exhausit ærarium publicum. Dixit etiam aliquando ad milites: sicut hæc ejus oratio apud Dionem legitur: Iam mihi, commilitones, licet in vos maxima beneficia conferre. Ego enim sum unus ex vobis: cupioq; propter vos solos vivere: & multa vobis largiar: vestri enim sunt thesauri omnes.

IIII. Nero Imperator & Tyrannus fuit admodum prodigus: & profudit ingentem pecuniam in milites. Ita exhausit istis largitionibus ærarium: ut longo tempore vix se recolligeret. Scribit Dion, eum prætorianis pecunias dedisse: ut similia facinora, qualia ipse faceret, multa perpetrarent. Ita enim futurum esse: si milites similes essent Imperatori: ut ille propterea non puniretur. *In Vita Neronis Dion.*

CCCXCVII.

TYranni plerunque sunt ἄθεοι *prorsus, contemptores DEI & religionum omnium: polluti*

libidinibus, & omnis generis flagitiis & voluptatibus.

Sophocles: Tyrannum pium esse, haud est facile.

EXEMPLA.

I. Caligula finxit se cum Luna coire; extruxit templum sibi in Capitolio; ut cum Iove habitaret. Sed cùm Iuppiter præferretur huic novo Deo: expostulavit cum Iove; quòd primas occupasset. Idcirco novum templum in palatio sibi extruxit: in quod transferre voluit statuam Iovis Olympij in suam formam commutatam. Solitus est certis machinis tonare. Et quoties fulmen de cœlo decidit: ipse contrà jecit lapidem, recitans ad singulos ictus Homeri versum: Aut tu me interficies: aut ego te. *Dion in Caligula.*

II. Cicero 3. *de Nat. Deor.* describit impietatem & profanitatem Dionysij Senioris Tyranni Siculi: ubi describuntur multa exempla sacrilegiorum, quæ commisit, irridens illa Ethnica numina. Cùm venisset in Peloponnesum; & esset ingressus in templum Proserpinæ, & in alia fana; nunquam egressus est, nisi commissis sacrilegijs. Spoliavit templum Proserpinæ: & secundo vento reversus domum, dixit ad amicos: Videtis né quantopere faveant Dij sacrilegis? Item cùm fanum Iovis Olympij esset ingressus; detraxit statuæ ejus aureum amiculum magno pondere; quo antea statuam ornârat Gelon ex manubijs Persicis: & irridens numen Ethnicum hæc verba addidit: Aureum amiculum Iovi æstate nimis grave, hyeme verò frigidum esse; propterea injecit ei aliud laneum: quod ad utrumq; tempus erat aptum. Bracteolos argenteos, corollaria, quæ statuæ illæ Deorum sustinebant exporrectis manibus, abstulit hic Dionysius, & dixit: stultitiam esse, à quibus bona petamus, ab his offerentibus nolle accipere. Fuit homo planè impius & sceleratus; sicut describitur vita ejus hinc inde à Cicerone, 3. *Off. item 5. Tuscul. quæst.*

III. Cambyses Cyri filius Persarum Rex sororem duxit in uxorem: & multa crudeliter fecit. Item fuit impientissimus. Cùm Aegyptum cepisset: Apin Aegyptiorum Deum interfecit: sacerdotes ejus flagris cecîdit; & sacra illi offerentes curavit interfici, cum cachinno. Templum Vulcani ingressus, simulacrum ejus derisit. In templum Cabriorum, inaccessum alijs præter sacerdotem, ingressus, simulacra Deorum irrisit: & postea cremavit. *Herodot. lib. 3.*

CCCXCVIII.

TYranni ministros suos, quos evexerunt, & aliquandiu unicè amarunt, ubi crescere vident dig-

nitate,

nitate, opibus, favore & studiis potentiorum, clàm suspectam habere hanc eorum felicitatem, mox odisse, & insidias illis occultè struere incipiunt. Cumq; palàm eos evertere vereantur: neq; hoc facere ausint: simulant longè majorem, quàm antehac, erga illos benevolentiam: atq; ita planè dementatos fascinatosq; hac ficta & fucata benevolentia, inopinantes prorsus illos, & ex improviso opprimunt & evertunt.

EXEMPLA.

I. Herodes magnus Rex Iudææ, sub quo Salvator noster natus est, cùm affinem suum Aristobulum, filium Alexandri, nepotem Hyrcani summi Sacerdotis ex filia, genere Asmonæum, ad summum sacerdotium evexisset; & postea intelligeret: quo favore illum populus sacra celebrantem in festo Tabernaculorum excepisset, quantisque cum gratulationibus: cepit vitæ illius insidiari. Metuit enim, ne ista vulgi studia sibi officerent: & prodessent Aristobulo. Quare cùm maximum amorem & benevolentiam erga Aristobulum cum matre Aristobuli simulasset: astu in hortum regium Aristobulum pertraxit. Ibiq; ad natandum in piscina proxima à subornatis provocatum, ab his, cùm probè omnia occultaret, submergi illum curavit: atque ita suffocari. *Iosephus.*

II. Tyberius Cæsar, qui post Augustum Romæ imperavit, Sejanum ita extulit: ut nihil prorsus sine ipsius consensu in Imperio Romano ageretur. Hanc ob causam eum omnis ordinis homines coluerunt & propemodum adorarunt. Cepit illi hanc felicitatem invidere Tyberius: & clàm eum odisse. Cumq; eum evertere cuperet: simulavit longè majorem erga illum benevolentiam: quàm antehac unquam. Cepit eum vocare socium & participem omnium suorum consiliorum: & secum eum Consulem esse voluit. Quoties ad Senatum scripsit: semper ejus honorificentissimam mentionem fecit: solitusq; est eum appellare in literis, suum Sejanum. Hoc modo dementatum miserum tandem ex improviso opprimit: accusat eum apud Senatum: qui jussu Tyberij Sejanum in carcerem conijcit: & paulò pòst interemit. *Dion in Vita Tyberij.*

III. *Dion in Domitiano*: Domitianus cum se diligere simulabat semper: quem maximè interfectum cupiebat.

CCCXCIX.

EXorta bellorum incendia non facilè restinguuntur: & ferè semper ex uno tumultu longi temporis bella & orbis mutationes sequuntur.

Cato de Pompejo inquit, cùm bellum civile moveret Iulius, Pompeij esse & movere magna mala, & eadem compescere: cùm suaderet, ut demandaretur ei bellum contra Cæsarem. Sed rectiùs inquit Pindarus: Facilè est cuivis urbem movere: sed eam rursus in trãquillum sistere, hoc solius Dei opus est.

Pindarus: Parva scintilla sæpe magnam silvam comburit. Vbi loquitur de exiguis bellorum initijs: quæ posteà latiùs se extendunt.

Apud Xenophontem Callias à Thebanis missus Spartam inquit: Si omninò fatale est, ut bella fiant, & gerantur inter homines: danda est tamen opera: ut quàm tardissimè incipiantur: & quàm fieri potest citissimè sedentur. Hæc etsi sapienter dicuntur: tamen in nostra potestate situm non est, bella mota sedare. Bella movere nostrum est: sed illa componere nostrum non est. Nam bella mota homines implicitos abripiũt instar torrentis: quo fert impetus: ut inquit Herodotus.

CCCC.

HOminum aulicorum, qui fiducia potentiæ suæ nimiam licentiam sibi sumunt, obliti hujus præcepti: Fortunã reverenter habe, quicũq; repentè Dives ab exili progrediêre loco, exitus plerunq; est infelix.

Exemplum hujus Regulæ est Plautianus Afer.

CCCCI.

IN civilibus discordiis crebræ sunt mutationes voluntatum, & defectiones: in quibus homines leves ac mali vel fortunam sequuntur: vel privatis odiis morem gerunt. Philip. in Comment. in Daniel. cap. 11. pag. 162, b.

EXEMPLVM.

Alcimus Pontifex simulabat, se esse amicum exercitui piorum: eaq; simulatione perfidiosè oppressit deceptos cives: & multos interfecit.

CCCCII.

PLerunq; cùm mutationes factæ sunt: magna fuit impiorum pertinacia. Philip. in Comment. in Daniel. cap. 11. pag. 170. b.

EXEMPLA.

I. Vt Pharaonis: II. Saulis; III. Sedechiæ: IIII. Pharisæorum tempore CHRISTI. *Idem.*

CCCCIII.

VSitatum est errata in gubernatione ab aliis commissa, asscribere & imputare Principibus: quos

opinio est corrigere multa & mutare posse: si res ipsi cognoscerent & administrarent, vel suo judicio: vel admoniti. *In Chron. Phil. lib. 4. pag. 424.*

EXEMPLA.

I. Galba Imperator, quòd regeretur consilijs Laconis & Iunij: propterea à subditis reprehensus est. Ita enim inquit de his Plutarchus: Nymphidius cùm audivisset omnia nutu Iunij & Laconis agi: dixit, Galbam quidem bonum senem esse & moderatum: sed suis minimè uti consilijs: & à Iunio & Lacone non rectè regi. Itaq; priusquam hi ad aliquam pervenirent potentiam: mittendos ad Galbam nomine militum legatos: qui ostenderent, eum, si tantùm duos istos suos amicos amovisset, omnibus gratiorem jucundioremq; futurum. Et in alio loco inquit: Injuria autem seni fiebat: cùm & Iunius malè res administraret: & si quid Galba præclarum instituisset, prohiberet atq; criminaretur. Et in fine vitæ Galbæ inquit: Galba, Iunio, Laconi, & libertis omnia venalia habentibus, se committens atq; dedens (quemadmodum Nero insatiabilibus se hominibus addixerat) neminem, qui imperium ejus desiderarent, multos, qui mortem miserarentur, reliquit. *Plutarch. in Galba.*

II. Saxones conspirarunt contra Henricum IIII. Imperatorem: quòd ille vel propter imbecillitatem ætatis, vel nimio studio suarum voluptatum, si modò, quæ de eo scriptis Pontificiorum prodita leguntur, vera sunt, non tantùm negligeret gubernationis curam: sed nimium permitteret atq; indulgeret illis: ex quib. pendebat. Consentaneum est etiam, hos ipsos multa injustè, avarè, & insolenter ex affectib. vel commodis suis statuisse ac fecisse, concessæ potestatis abusu: quæ irritatis & alienatis antea, πρόφασιν præbuerunt speciosissimam ad Imperatorem criminandum. *In Chron. Philippi ut suprà.*

CCCCIIII.

Ut industria ac diligentia Principum res omnes adjuvat: sic inertia, pigritia, negligentia omnia evertit & indecora reddit. Pallas apud Homerum hoc docere videtur, cùm Agamemnonem increpans ait: Non oportere virum, cui populi sunt curæ, tota nocte quiescere. Hujus sententiæ æmulus Silius Italicus Mercurium

rium inducit Hannibalem excitantem his verbis: Turpe Duci totam somno consumere noctem. *Francisc. Patrit. lib. 5. de regno, tit. 2. pag. 300.*

EXEMPLA.

I. Corrector Libyæ Octavius Capreas pro Inarime cum Neapolitanis commutavit: ut illuc curandæ valetudinis gratia secederet. AEdificaverat enim in ea Insula splendidas ædes: quibus pro honesto diversorio post magnam rerum satietatem aliquando utebatur. At Tiberius eadem Insula malè usus est. Illuc enim, ut per pigritiam ac negligentiam insaniret, accedebat. Et cùm urbem egrederetur, edicto cavebat: ne quis se interpellaret. Præmittebat etiam ex suis aliquot: qui obvios omnes ex itinere arcerent; ne quis eum obiter adiret: ut, Capreas ingressus, omnes Imperij curas abdicaret. Et sic Armeniam à Parthis occupari, Mœsiam à Dacis ac Sarmatis, Galliam à Germanis magno cum dedecore ac discrimine totius Imperij, vastari neglexit. Quò quidem loci, secreti licentiam nactus, malè dissimulata animi vicia patefecit: & cum Pomponio, Flacco, L. Pisone noctem & continuum biduum epulando potandoque consumpsit; & alteri Syriam provinciam, alteri præfecturam Vrbis, è vestigio dedit; jucundissimos illos & omnium horarum amicos esse affirmans. Delectabatur vel maximè ea Insula: quòd septa omni ex parte esset præruptis atque altis rupibus: & uno tantùm parvoque litore adiretur. Quin etiam in ea carnificinam (qua unicè delectabatur) faciliùs exercebat. Nam quoscunque oderat: in mare post longa & exquisita tormenta præcipitari jubebat: eosque contis ac remis excipiebant nautæ: lacerabant ac trucidabant: ne quis aliquo casu evadere posset.

II. Demetrius Macedonum Rex principio regni piger habebatur, durus ac morosus. Ignavo enim silentio & solitario ocio lætabatur. Idcirco difficilem se adeuntibus præstabat. Quod quidem Macedonibus eò molestius erat: quòd Philippo Regi assueverant: qui perfacilis in audiendo fuerat: patebatque semper aditus omnibus: qui eum adire volebant. Contigit ergo aliquando aniculam quandam eum non occupatum nactam, ut se placidè audiret, rogasse. Tum Rex commotior aliquantulum, sibi non esse audiendi ocium, respondit. At illa defixis in eum oculis, Non igitur regnes, exclamat, si audire piget. Hic Demetrius substitit: & mitior factus, eam longo silentio audivit: quam deinde opera navata placido alloquio dimisit. Pòst autem tacitus secum aniculæ verba animo revolvens, mentem mutavit; & ex difficilimo perfacilem deinceps se & benignum omnibus præbuit: adeò ut magnam diei partem audiendo respondendoque, non sine fructu atque oblectatione exigeret. *Idem ibidem.*

Pleriq;

CCCCV.

PLeriq; qui ex obscuro loco ad maximos et insperatos honores ascendunt: oderunt postea eos: à quibus se intelligunt humiles & abjectos cognitos fuisse.
Dion in vita Vitellij Cæsaris.

Inquit ibi Dion de Vitellio: Vitellius sæpè mentionem faciebat veterum sodalium: eosq; in honore habebat factus Imperator. Neq; enim turpe, aut se indignum putabat: si aliquem ex ijs agnoscere videretur: quod pleriq; faciunt: qui elati maximis & insperatis honoribus oderunt eos: à quibus se intelligunt humiles antea & objectos cognitos fuisse.

Vide suprà Reg. 166. exempl. 5. quod huc referri potest.

CCCCVI.

NOn eodem modo se gerunt, ij, qui socij tantummodò regni sunt: & ij, qui soli regnum tenent: propterea quòd illi, neglecta gloria principatus, immoderatè ejus potestate abutuntur: multaq; ad invidiam & calumniam alterius faciunt. Qui autem intelligunt, omnia ex se pendere: magnoperè existimationi student. Dion in Tito.

EXEMPLVM.

Dion de Tito inquit: Titus ex quo tempore principatum solus obtinuit: mores statim mutavit; nec cædes fecit; nec amoribus servivit, ut antea: sed comis, quamvis insidijs peteretur, & continens. Ideo dixit aliquando ad amicum: Dissimile est, inquit, indigere opera alterius, & judicem esse, perinde ac postulare ab alio & dare.

Fit

CCCCVII.

Fit sæpius, ut qui pericula ratione solerter expendunt, ac ob id de rerum exitu timidè deliberant, fortiores plerunq; pugnacibus sententias dicant: cùm alienæ temeritatis comites esse, vel ad non dubiam mortem: quàm ab ignobili decreto minùs fortes videri malint. *Paulus Iovius lib. 43. histor. pag. 225.*

EXEMPLA.

I. Pompejus coactus à suis, pugnat contra Cæsarem prælio Pharsalico: cùm cogitasset bellum trahere: & ad inediam compulsum exercitum Cæsaris vincere. Hoc optimum consilium mutare illum coëgerunt præcipui, qui erant in exercitu: qui variis sarcasmis illum excitabant ad pugnam. Ideo inquit Plutarchus: Hæc illi multaque alia dictitantes, Pompejum existimationis retinendæ cupidum, amicorumq; verecundia, compulerunt: uti optimis consiliis omissis, voluntates eorum spesq; sequeretur. Lucanus de hoc facto Pompeij, *lib. 7. belli civilis:*

---- Sic fatur, & arma
Permittit populis, frenosque furentibus iræ
Laxat: & ut victus violento navita conto
Dat regimen ventis, ignavumque arte relicta
Puppis onus trahitur.

II. Barcocius & alij Duces militares ante obsidionem Albæ Regalis in Pannonia, disputabant apposite atq; acriter: suburbana ædificia deserenda atq; incendenda esse potiùs, quàm tuenda: ut tecta Turcis deessent: & urbs interior paludis circumfusę munitione tutissima, minore militum labore, minoreq; periculo defenderetur. Conclamant repentè Albani: nec se passuros dicunt: ut suburbia tot templis & ædificiis magnitudine urbis æquata, eversis subinde multorū civium fortunis deleantur. Quid enim tam deforme ac miserum cogitari posse, quàm ad incitandam Barbarorum audaciam, extremi timoris significationem dare, ac ea ultrò subditis flammis excindere, quæ forti manu, nisi animis turpissimè deficiant, egregiè tueri possint? Favebat Albanis Octavianus Scrofactus Insuber, uti cæteris ejus urbis ac regionis superiore anno sæpiùs exploratæ, usu peritior: docebatque pari conditione periculi, & urbem & suburbia defendi posse: quandoquidem pari paludis beneficio munirentur: nec etiam, si quid extrà pugnātibus ab hoste durius accideret, defuturus esset tutus atq; certissimus in urbem receptus: quo demum temporis spacio, inclusi urbe, supremi consilij deliberationes expedirent. Postremò exurgens, cùm suo tum publico impulsus fato, Quod, inquit, viri fortes, virtutis specimen dabitis? quamvè demum navatæ operæ

laudem feretis? si tantæ claritatis urbem suburbiis, tanquam brachiis ante periculum detruncatis, deformatam, ultrò & nimis celeri desperatione devastatam defensuri estis? Nihil certè vel ad utilitatem Regis, vel ad spem gloriæ profeceritis: nisi Alba, si Diis placet, incolumi atque integra, integrum ab animi magnitudine decus petatis. Hæc eo dicente, cuncti consurgunt: prudentes gnariq; militiæ imperitis atq; ferocibus parent: ipseque Barcocius, ancipiti suspensus cura, vanissimoq; aliorum judicio planè victus, fatali sententiæ accedit. *Paulus Iovius ut suprà.*

CCCCVIII.

TRistior est seditio militaris urbana seditione: sicut ipsum genus hominum est truculentius. Efferantur enim quotidianis cædibus. Hinc Plato dixit: Homines semel gustata carne humana fiunt lupi.

EXEMPLVM.

Cùm Senatus contra Maximianum Cæsarem Tyrannum cum exercitu & imperio mitteret Maximum Cæsarem: quem Senatus cum Balbino Cæsarem creârat; & relinqueretur in urbe, ut eam tueretur, Balbinus cum cohorte prætoria: orta est seditio inter prætorianos & populum, tanta quidem: ut maxima pars urbis Romæ incenderetur: templa fœdarentur: omnesq; plateæ cruore interfectorum pollucrentur. Balbinus cùm progrederetur, ut compesceret tumultum: singulisque manus teneret: fuste percussus est. Tandem sedata est seditio: cùm Balbinus puerum Gordianum purpuratum, de collo longissimi hominis dependentem produxisset: & tumultuantibus militibus & populo illum ostendisset. Hunc enim cùm ob merita avi & avunculi utrique amarent: hujus causa in gratiam redierunt. *Vide Iulium Capitol. in Vita Maximi & Balbini.*

CCCCIX.

EXtremæ malitiæ homines nunquã aut rarò fiunt meliores.

Pœna, quam facinorosi propter flagitia meruerunt, plerunq; in defensorũ capita redundat ac resilit.

Hæc

Hæc Regula legitur in Compendio Romanæ historiæ apud Pomponium Lætum, in vita Constantis Cæsaris, filij Constantini Magni.

Die jhr Leben einmal in die Schantze gewaget/vnd sich dem Teuffel zu aller Boßheit ergeben haben / da ist keine/ oder gar wenig hoffnung/ das sie sich bessern solten / werden gemeiniglich ärger / vnd heuffen jhre Sünden noch mehr. *Sigfridus Saccus Conc. 3. part. 4. Paßionis Christi, pag. 75.*

Offtmals muß der selbst an Galgen / der einen andern davon löset/vnd mancher muß das Liedlein singen: *Men' servasse, ut esset qui me perderet? Idem ibid.*

EXEMPLA.

I. Constans Cæsar filius Constantini Magni, interfectus est à Magnentio præfecto exercitus, qui ad Augustam Vindelicorum commorabatur: cùm ipse Imperator hunc Magnentium paulo antè in Illyria, in tumultu militari, objecto paludamento texisset atq; servasset: cùm milites eum interficere cogitassent. *Vide Pomponium Lætum in Vita Constantis.*

II. Ciceroni caput abscinditur à Pomponio Læna: quem reum capitis in judicio ipse Cicero defenderat atq; servârat. *Vide Plutarch. in Vita Ciceronis.*

III. Crœsus Lydorum Rex Adrastum fratris interfectorem, & cum signis reatus à parente in exilium ablegatum, absoluit à reatu: eumq; hospitio excipit. Hic postea per imprudentiam in venatione interficit filium benefactoris sui Crœsi, Atyn. *Vide Herodot. lib. 1.*

IIII. Iulius Cæsar post victoriam Pharsalicam jubet parci Bruto: illumq; postea ad se perductum clementer servat, data illi venia: quod à partibus Pompeij contra se stetisset. Hic postea cum Cassio conspirat contra Cæsarem: eumq; in Senatu interficit. *Vide Plutarch. in Vita Cæsaris.*

V. Malichum Iudæum Cassius Romanus, cùm Syriam & vicinas provincias argento emungeret, belli causa, quod contra Augustum Cæsarem & Antonium gerebat, cogitabat interficere: propterea quòd Iudæos à collatione pecuniarum debitarum dehortabatur. Sed pepercit illi placatus donario Hyrcani: quod Cassio exhibuit Antipater nomine Hyrcani: & petijt simul, ut Hyrcano parceretur. Postea Marcus Syriæ præses, cùm accusatus esset coram eo hic Malichus: quòd tumultus in Iudæa hinc inde excitaret: eundē tanquam tumultuatorem ultimo supplicio afficere voluit. Sed dimissus est, donata illi vita: cùm apud Marcum pro Malicho intercederet Antipater. Hic Malichus postea Antipatro benefactori suo, qui vitam ei servârat, malam rependit gratiam. Nam & insidias vitæ Antipatri struxit & paulò pòst occasione data, veneno eum sustulit. *Vide Ioseph. lib. 14. cap. 18.*

VI. Caligula Macronem cum coniuge interficere jussit: repēdens illi pro maximis meritis pessimam gratiam. Ter enim Caligulam morti eripuerat: cùm eum Ti-

berius interfecturus esset. Et post mortem Tiberij tradidit illi Imperium. Philo ait: *Non aliam ingrati referre solent gratiam pro meritis: pro quibus libenter damnum dant suis benefactoribus.*

VII. M. Titius, ejus filius, qui proscriptus à Triumviris Romæ, Octavio Cæsare, Antonio, Lepido, confugerat ad Sextum Pompeium: in ista perturbatione Reipublicæ peculiarem sibi acquirebat potentiam, occupata provincia Narbonensi. In isto conatu capitur à Sexto Pompeio; & in gratiam parentis Titij, qui apud Pompeiũ militabat, rursus dimittitur. Ab hoc Titio postea Sextus Pompeius, postquam ex Sicilia ab Octavio Cæsare ejectus, in Asiam fugisset, in fuga jussu Antonij Triumviri captus & interfectus est. De hoc ita Dion: Huic Titio propter parentem suum venia data est: sed is malam benefactori suo gratiam retulit: quem & debellavit & occidit. *Lib. 48. hist. pag. 501.*

VIII. In Preussen hat ein Procurator einen Mörder vom Schwerdt loß gemacht/ vnter dem Schein/ als wenn er eine Nothwehr gethan. Vnd da er loß worden/ hat er nach viel andere erwürget/ vnd lezlich auch den Procuratorem/ der jhn loß gemacht. Darumb nichts bessers/ sonderlich mit muthwilligen LandSchelmen/ denn das dem Vbel gewehret werde/ das sie es nicht mehr thun können.

IX. Jener Mörder/ da man jhm für Gerichte fürhielt/ wie viel Mord er begangen/ sprach er zum Richter: Er gestehe es nicht/ er habe nur einen Mord begangen. Da mans jhn vberweisen wil/ spricht er: Den ersten hab ich ermordet/ die andern hast du ermordet. Denn hettest du mir mein Recht das erste mahl gethan/ so weren die andern für mir wol sicher gewesen.

X. Der Herr Philippus commendiret einmal einen Vngelerten Münch/ der aus frembden Landen kommen/ vnd doch keiner Sprach kündig war/ in ein Kloster mit folgenden worten: Nusquam melius est piscibus, quàm in aqua: & furibus, quàm in patibulo: & Monachis, quàm in monasterio. Commẽdo igitur tibi hunc Monachum.

XI. Da des heyligen Blutts zur Wilschnack halben/ grosse disputationes in diesem Lande gewesen/ ist Nicolaus Cusanus ein Cardinal/ vom Bapst nach Magdeburg geschicket worden. Da aber der Cardinal einziehen wollen/ vnd ein Cardinal alle Vbelthäter/ so verhanden/ auffzunemen/ vñ in die Stadt zuführen/ macht gehabt/ hat jhn der Rath berichtet/ das etliche verzweiffelte Buben vnter dem hauffen/ welche dem Rath durchaus vnleidlich weren/ Vnd demnach begeret/ das dieselben nicht möchten auffgenommen werden. Darauff der Cardinal geantwortet/ das jhme nicht gebüren wolte Bäpstlicher Heyligkeit Gnade zu restringiren, oder derselben im geringsten Abbruch thun zu lassen/ denn es jederman erleubet/ wer da wolte/ das er dem Creutz Christi folgen möchte. Denn man dem Cardinal im Einzuge ein gülden Creutz fürgetragen. Demselben/ sagt er/ möcht jederman folgen/ gut vnd böß. Darauff antwortet der Rhat/ sie wehren endlich zufrieden/ wenn das durchaus also gehalten würde. Da der Cardinal fragt/ wie das gemeinet würde/ antworten sie/ das solle also verstanden werden/ das der Rhat zu frieden were/ das die Vbelthäter dem Creutze

in die Stadt folgeten / damit der Cardinal seinen willen hette. Wiederumb
aber solten dieselben Vbelthäter auch dem Creutz hienauß folgen / wenn er
aus der Stadt züge. Diß hat jhn zwar verdrossen / das er in seinen Reden
gefangen / vnd sol gesagt haben; Vos Saxones estis saxa. *Sigfridus Saccus in Postil. part. 3. pag. 75.*

XII. Anno 1481. war ein Jüngling zu Dantzig / von reichen Eltern /
der brachte sein Erbtheil bald zu / mit einem Sacke / der Gülden Esel ge-
nandt / brach darnach einem reichen Manne ein / stielt viel / wird von der
Wache beschlagen vnd eingeführet / ward bericht / vnd solt gehencket wer-
den / denn man wenig Hoffnung zur Besserung an jhm hette. Da war ein
Gardian im Grawen Closter / dieses Jünglings Tauffpate / dieser bate
einen Rath vmb diesen Jüngling / Denn er hoffete / er wolte jhn mit der
zeit in Orden bringen. Wiewol es der Rath vngerne thät / doch dieweil
der Gardian / so ein gewegener Mann war / durfften sie es jhme nicht wol
abschlagen / Doch fragten sie / wenn er förder Schaden thete / an weme
man jhn suchen solt? Der Gardian saget: Es gehe vber mich. Er bekompt
den Jüngling loß / welcher sich ein zeitlang also stellet / das man gutte
Hoffnung zu jhm gewan / doch mit der Zeit erfehret der Gardian / das er
mit dem Gülden Esel widerumb gemeinschafft gehabet hette / das den
Gardian vbel verdroß / saget: Gehe an Galgē / beiß Diebe ab. Der Jüng-
ling lies den geschöpfften Haß nicht mercken / mit der Zeit kömpt er zu dem
vorigen vertrawen. Der Gardian wird Custos vber die Clöster in Preus-
sen seines Ordens / wil nach Thoren / weil sie aber nicht reformiret waren /
gaben Dantzger Kauffleute dem Gardian in die 3000. Marck am Vnge-
rischen Golde / den Thornern für Korn zu geben. Diß wuste der Bube /
der Fuhrman solte sein. Eines des Morgens frue / lest der Gardian seinen
Compan / vorn auß auffm Knüttel Thamme gehen / der Gardian sitzt auff
dem Wagen vnd lieset / der Bube lest die Geissel fallen / steiget ab / quantz-
weiß dieselbige zu holen / zeucht die Plitten auß / hewet von hinden dem
Gardian den Kopff voneinander / nimpt das Sattelpferd vnd Goldt /
reitet nach der Lawenburg / lest es den Güldē Esel wissen / dahin zu komen /
des sich diese rühmet. Der Jüngling wird geholet / vnd waren das seine
letzte Worte / wie er gerichtet solte werden: Wolte Gott / das ich alle diese /
so mich vom Galgen gebeten / auch also ermordet hette. Derhalben ists
wie man sagt: Es ist einem Diebe nirgends besser / als am Galgen. Bu-
ben bleiben gerne in Bubenstücken. *Caspar Hennenbergerus in Chronico Prussia pag. 79.*

XIII. Anno 1365. war eines Bürgers Sohn zum Elbing / so hengen
offt verdienet hatte / doch vmb seiner Freundtschafft willen ward seiner
verschonet / Aber gleichwol verweiset. Der kömpt damals auff Trium Re-
gum vber das Eyß / zündet in dem ersten Schlaff / in einem grossen Nor-
den Sturmwinde / die Holtzhauffen an / verbrandt die Garten / Gruben-
hayn / vnd die halbe Brücken vbern Elbing / verbrandt grosse Gütter in
Speichern / Denn noch damals gutte Seefart allda war. *Id. in eod. pag. 113.*

CCCCX.

SÆpiſsimè evenit, ut ſapientes, dum non conſiderant præſentia, nec quærunt, quæ præſentibus temporibus congruant, ſtulta æmulatione alienorum conſiliorum & factorum, ſemetipſos & alios conijciant in calamitates & exitium. Ideo diligenter in omni deliberatione obſervanda eſt Regula: In publicis conſultationibus, præſertim periclitante Republica, decet gubernatorem præcipuè conſiderare præſentia, & quærere quæ præſentibus temporibus congruant.

Pindari Regula diligenter obſervanda eſt: *Oportet poſsibilia & moderata homines petere à Diis immortalibus, rectè agentes hoc: quod in præſentia eſt.* Conjungit Pindarus utrunq́;, & petitionem auxilij divini, & in conſiliis moderationem. Et ut illa quærantur, quæ ſunt juſta, recta & accommodata præſentibus temporibus. Non debemus reſpicere ad præterita, non conſiderata diſſimilitudine hominum, temporum, rerum, negociorum, & aliarum circumſtantiarum.

Demades Orator in Republica Attica, qui fuit σύγχρονος Demoſthenis & Philippi Macedonis, ſolitus eſt accommodare ſua conſilia ad præſentem ſtatum Reipublicę. Ideo ſæpè ſolitus eſt dicere: ſua conſilia de Reipublicę gubernatione videri quidem horrida & minimè glorioſa: nec ſimilia eſſe ſplendori Themiſtoclis, Miltiadis aut Periclis: ſed vinci ſe ætatis & temporum ſuorū iniquitate. Incidiſſe enim ſe in eas

rerum

rerum omniũ confusiones & miserias: ut necesse sit πολιτεύειν ναυάγια τῆς πόλεως: id est, gubernare naufragium Reipublicæ.

Vetus Phocylidis versus, quo sæpè utuntur politici gubernatores: καιρῷ δ᾽ εἴκειν, μὴτ᾽ ἀντιπνεῖν ἀνέμοισι: Cede tempori, & non contrà fla, non repugna flatibus ventorum.

Plutarchus: καιρῷ δ᾽ εἴκειν οἱ δοκοῦντες ἄρχειν.

EXEMPLA.

I. Cicero reprehendit Catonem juniorem, qui nominatur Vticensis: quòd exemplo senioris Catonis, qui Censorius dicitur, sententias in Republica Romana dixerit, tanquam in politia Platonis, non ut in fece Romuli: cùm multum interesset inter statum præsentem: & inter eam formam Reipublicę: quę erat Catone seniore vivente: cùm Respublica in summo potentiæ, autoritatis & dignitatis gradu consisteret: & florerent tunc in Republica homines summi viri, viribus, sapientia, virtute, felicitate, victoriis, magnitudine rerum gestarum celebres, Scipio, Lælius, & alij. Ideo rectè inquit de his consiliis Catonis Plutarchus: ἀρχαιοτροπίαν Catonis fuisse ἀσύμμετρον τοῖς κατνοῦσι τρόποις: imitationem non fuisse congruam & accommodatam præsentibus moribus.

II. Cicero stolidè imitatur semetipsum: & fingit sibi contra Antonium talem successum: qualem habuerat in Catilinaria seditione: florente adhuc Republica, & consentientibus inter se præcipuis in Senatu. Nec considerat præsentem statum Reipublicæ: Antonium armatum esse studiis & favore militum: Rempublicã turbatam, & animos civium cæde Iulij exacerbatos esse. Quare infeliciter irritat Antonium: ac sese & Rempublicam in exitium præcipitat.

III. Demosthenes stolidè imitatur exemplum Miltiadis, Themistoclis, qui feliciter defenderant libertatem Græciæ contra Persas. Persvadet ergo sibi, suum consilium de defendenda cõtra Macedonicos Reges patria, esse Themistocleum. Nec cõsiderat præsentem Græciæ statum, dissidium civitatum inter se: quæ tunc communibus armis pugnaverunt contra Persas, unanimi studio inter se concordes. Nec cogitat, Athenienses fractos & exhaustos esse viribus & animis: neq; spiritus neq; animos illos gerere: nec instructos esse illis nervis: quibus superiori seculo abundabant. Lacessit ergo infelici bello Philippum Macedonem: & in tristem servitutem universam Græciam præcipitat.

IIII. Cicero post obitum Cæsaris fecit dici ipsius mortui decreta, eam ob causam, quam ipse affert *lib. 12. Epist. Famil. epist. 1. ad Caßium*, ubi inquit: Cæsaris cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus. At enim ita decrevimus: fecimus id quidem temporibus cedentes: quæ valent in Republica plurimùm. *Vide lib. 12. Epist. fam. epist. 1.*

CCCCXI.

VSitatum eſt, quòd homines malum malo curent: & ita duplicant mala. Philip. in Poſtil. per Pezel. ed. part. 4. pag. 17.

Tribuitur hoc dictum Periandro: μὴ ἰῶ κακὸν κακῷ, apud Herodot.

EXEMPLA.

I. Vt in morbis fit. Morbi curatione ſæpe fiunt deteriores.

II. Sic fit in negociis. **Wenn einer ein mal gefehlet hat / ſo wil ers darnach flicken / vnd machts erger.** Capnio ſedit in menſa Ducis VVirtembergenſis: Dux propoſuit ei de ferina carne: ille voluit elegans eſſe: non voluit excipere diſco, **mit dem Teller** / ſed cultrò: ſed cecidit caro in cyathum. **Da wil er den Becher nicht von ſich geben:** vult eximere cultro: **Vnd ſtöſſet den Becher gar vmb auff den Tiſch. Das ſeind grobe** exempla. Sed ſimilia fiunt in magnis rebus. Ideo diſcamus illud: Ne ſanes malum malo. **Das thut man mit den** ſtultis cruciatibus & ſtultis ſpebus.

III. Ego ſcio multa exempla in me & aliis: valde multa expertus ſum: ubi fuerunt vaniſſimæ ſpes, & vaniſſimi metus de rebus futuris. Vita non abit ſine erratis: ſed tamen noſtra errata faciant nos diligentiores & cautiores: & accedat invocatio. *Idem Philip. ibid.*

IIII. **Es iſt gemein / wenn einer anhebet irre zu werden** ex mœſtitia / **ſo thut er eines vber das ander.** Vt David poſt raptam alterius conjugem, vult corrigere hoc erratum: curat interfici Vriam: ut res maneret occulta: **man ſolts nicht innen werden / Ja es iſt ſehr wol** corrigiret. Tales correctiones ſunt crebrę in vita. **Dahin gehören die Verſch:**

Curando fieri quædam pejora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigiſſe fuit. Idem pag. 31.

CCCCXII.

GVbernatori nihil eſt magis cavendum: quàm præcipitantia in reſponſione. Philip. in Poſtil. Pezel. part. 4. pag. 48.

EXEMPLA.

I. Dux Fridericus dicere solebat, se in negociis magnis nunquam respondere sine deliberatione.

II. Ego Pontano dixi Demosthenis responsionem, κατὰ Μειδίου: Se improbum civem judicare, qui non paratus respondeat.

III. Fuit Erphordiæ Procurator, ille sibi spacium petivit deliberandi. Cùm autem solus esset, rogatus, cum quo vellet deliberare: monstravit caput, cum isto, inquit. *Idem Philip. ibid.*

CCCCXIII.

VBicunq; milites sunt: ibi sunt multi Thrasones. Non enim omnes sunt Scipiones: id est, in paucis est virtus. Philippus in Postilla Pezel part. 4. pag. 193.

EXEMPLVM.

Est in historia, quòd Darius habuerit capitaneum Rhodium, præfectum classi Darij. Ille audierat militem contumeliosè loquentem de Alexandro: percussit eum hasta, & dixit: Ego te cõduxi, ut prælieris cum Alexandro: **es ist nichts werth/ das du jhn schiltest.** *Philip ibid.*

CCCCXIIII.

SÆpè aulici privatis odiis incendunt Principes. Philip. in Postil. per Pezel. ed. part. 4. pag. 392.

Aulici privatis odiis inter se accendunt odia etiam Dominorum. Idem ibid.

EXEMPLA.

I. Brunhildis mœcha Protadij magistri equitum Italici, procreavit filium Hildebertum: qui duos habuit filios, Theodobertum & Theodoricum. Theodoricus infert bellum fratri Theodoberto, impulsus ab avia Brunhilde, incitata à Protadio magistro equitum, prætextu repetendi thesauros. Theodobertus deinde Coloniæ interficitur, cum duobus filiis. Fuerunt magna bella, & sæpè renovata post inducias. Postea Theodoricus ducit fratris filiam: ideo veneno necatus est à Brunhilde. Postea Brunhildis interfecta est à Sigeberto. *Philip. ibid. pag. 392.*

II. Idem accidit etiam in his regionibus. Inter Fridericum II. Ducem Saxoniæ, & fratrem VVilhelmum odium exarsit: quod fuit causa belli decennalis. Res tota orta est à consiliariis. Dixerunt illorum alterum non fecisse æqualem bonorum divisionem. VVilhelmus habebat exercitum magnum: profectus est ei obviam frater: res tamen eô deducta est: ut colloquium fieret inter fratres. Tumulus non procul à Lipsia est, miliari fortassis distat. In illo stantes in eminentiori loco, ut ab omnibus videri possent, cataphracti invicem locuti sunt, non apertis galeis: tandem aperuerunt galeas: & cœperunt se mutuò amplecti. Hoc cùm viderent exercitus: acclamarunt magno cum gaudio: & facta est pax. Accesserunt aliqui ex consiliarijs, & dixerunt Dominis, ut proficiscerentur in aliquem locum, ubi res scriptis confirmaretur. Suaserunt igitur, ut convenirent in Porta, Ist ein Kloster nicht weit von der Naumburg/ & additum est Epiphonema: Non confundetur, cùm loquetur inimicis suis in porta. Also ist die sache vertragen/ Doch ist zuvor viel schaden geschehen. Die zeit ist die Stadt Gera verbrant. Ein Herr von Glaugn ist auch darunter vmbkommen/ qui etiam fuerat suasor belli. *Ibid. Eandem historiam recitat Sigfridus Saccus in Postilla pag. 382. quam ibi vide.*

CCCCXV.

REges existimant se ita stabilire imperia sua: si muniant se contra hostes suos: vel tollant è medio illos: de quibus malè suspicantur. Phil. in Postil. Pezel. part. 1. pag. 533.

Aristoteles in Politicis dicit: Sicut pictor in pingendo equo debet attendere, ne unum pedem faciat longiorem altero: sic Princeps debet cavere, ne alius prope eum crescat. Grosse Herren halten dieses fleissig / das keiner gewaltiger werde/ denn Sie. Jedoch geringe Personen können es auch. Sunt practicæ mundi. Omnes Tyranni sic argumentantur: Via ad potentiam est tollere æmulos imperij, premere adversarios. Ego quæro viam ad potentiam. Ergo volo premere illum, qui mihi obsistit. Illa sic fiunt. Es gehet so zu. *Ibid.*

EXEMPLA.

I. Tarquinius potitus Gabiis misit ad patrem, quid faceret? Pater assumpto secum nuncio, ivit in hortum: decussit summa capita papaverum: quo significabat, præcipuos cives tollendos esse. So können die Leute practiciren/ das einer den andern zu rücke halte vnd vnterdrücke.

II. Nero, Domitianus, Dionysius, vnd andere Teuffelsköpffe / interficiunt multos: quia metuunt æmulos imperij.

III. Augustus etiam initiò sic faciebat: postea tamen fuit contentus expostulatione. Trajanus verò cùm audiret quendam moliri aditũ ad imperium, fecit eum Consulem: ut ita illum sibi adjungeret: & monuit, ne plus appeteret: quia imperia darentur fato. Soltu es haben/so kriegstu es wol. Hæc est quædam celsitudo animi, wenn man das kan thun. Certabat virtute & moderatione: non cupiditate & invidentia. *Ibidem.*

CCCCXVI.

MVlta per divitias ac liberalitatem plerunq; Reges agunt: quæ vi & armis nequaquam assequerentur. Francisc. Patr. lib. 2. de regno, tit. 3. pag. 92.

EXEMPLA.

I. Cyneas, Pyrrhi Regis Orator, multas urbes Pyrrho per eloquentiam conciliavit: sed non pauciores per largitionem ad regiam magnificentiam.

II. Legati Mileti Reipublicæ causa Athenas missi, eloquentiam maximi Oratoris Demosthenis argenti munere strangulaverunt. Quocirca popularis ille facetè in eum cavillatus est, cùm dixit, non συνάγχην, id est, anginam Demosthenem pati: sed ἀργυράγχην, id est, argentanginam; hoc est, eum non ab angina, verùm ab argento fuisse strangulatum.

III. Ad hanc sententiam dicebant Græci, non Philippum, sed Philippi aurum, Græciam subegisse. *Idem ibid.*

CCCCXVII.

SOlent, vel natura dictante, subditi eos diligere: qui suis rebus maximè consultum cupiunt: ut contrà facilè in odium & contemptum eorum delabantur: qui nova imponunt onera: quivé occasiones aut modos extorquendi adinveniunt novos: ut sæpe & illi maleficium propria vita exolverint, commo-

tione & justo dolore oppressorum invasi. Petr. Gregor. Tolos. lib. 3. de Repub. cap. 9. pag. 138.

Novo Principi magnam subditorum benevolentiam conciliat liberalitas in eos: tributorum remissio: onerum imminutio: privilegiorum concessio. L. Danæus in Aphoris. polit pag. 197.

Magnam novo Principi conciliat populi benevolentiam: si vetera debita & tributa remittat civitatibus. Idem pag. 214.

Neque enim arbitrari debent Principes: tam stolidum esse populum: qui promptè tenetur ad necessaria Reipublicæ conferre: & meritò erubesceret in eam causam auxilia detrectare vel negare: ut non noverit, si causa, quæ falsò prætexitur, subsistat: & quin judicet, quamvis non apertè, de suo Principe: eum avarum & tyrannum effici. *Petr. Gregor. Tolos. pag. priùs dicta.*

EXEMPLA.

I. Laudatur benevolentia Darij, Regis Xerxis patris: qua sibi conciliavit mirificè subditorum animos: ut meritò ab omnibus amaretur. Cùm enim tributum indixisset subditis: accersitos provinciarum præfectos percontatus cùm alijs de rebus: tum etiam an gravia essent populo tributa: & illi respondissent, esse mediocria; jussit ut singuli dimidiam tantùm partem exigerent.

II. Præstantior adhuc responsio Alexandri Magni. Cùm enim quidam admoneret, longè plus vectigalium auferri posse, respondit: καὶ κηπουρὸν μισῶ, τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. Et olitorem, inquit, odi, qui radicitus olera exscindat.

III. Cui illud convenit responsum à Tiberio: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere.

IIII. Cyrus Persarum primus Rex tributum nullum à Persis exegit. Ideo Pater ab eis appellatus fuit: quòd omni ratione de subditis benemereri studeret.

V. Valde acceptus populo Iudæorum Vitellius Syriæ præfectus sub Tiberio: qui civibus Hierosolymitanis totum vectigal fructuum venalium remisit.

VI. Vt contrà Roboam valde exosus ab Israëlitis: quòd tributi onera, imposita à Salomone patre, gravissima noluit remittere. Quare & decem tribus ab ejus regno desciverunt, lapidato Adura, qui super tributa Regis erat.

VII. Periander Corinthiorum Rex à nemine tributum exegit: sed reditibus fori & portuum contentus fuit.

VIII. Maluit Erythrius, præfectus Imperij sub Zenone, magistratu se abdicare: quam majus onus, præter tributa ordinaria populo imponere: cùm tamen fiscum exhaustum profusionibus & largitionibus Cæsarum non esse sufficientem ferendis impensis publicis videret. Abijt autem magistratu, non sine magno civitatis dolore.

IX. Fuit Procleres lapidatus à populo Trevirensi: quòd consilium dedisset Theodeberto Regi, de imponendis subditis novis exactionibus.

X. Achæus Rex Lydiæ, cùm nova tributa à populo vellet extorquere, in factione populari suspensus est, pedibus sursum versum erectis, & capite in aquas Pactoli demisso.

XI. Sic bellis frequentibus fisco exhausto Imperatoris, cùm Theodosius tributum novum præter solitum imposuisset civitatibus: populus Antiochenus vectigal illud novum non tulit: & cùm exactores cerneret, cùm pleraq; alia facere: tum ex civibus quosdam suspendere: nonnullos crudeliter trahere: aliosq; in carcerem conijcere: seditionem movit: & Placillæ, uxoris Theodosij, statuam, suo loco imprudenter dejecit: & traxit per civitatem cum opprobrijs funi per pedes alligatã. *Id. ibid.*

XII. In hoc cum Persis Lacedæmonij conveniunt: quòd, defuncto Rege, alter qui succedit, liberat ære alieno, quicunq; Spartiata aliquid aut Regi, aut Reipublicæ debebat. Apud Persas enim, qui Rex creatus est, omnibus civitatibus tributum, quod debebant, remittit. *Herodotus lib. 6. pag.* 168.

XIII. Post Cambysen regnavit Smerdis menses septem: per quos menses omne genus liberalitatis in subditos munificentiæq; exhibuit: adeò ut ejus defuncti magnũ ceperit desiderium omnes Asiam incolentes: ipsis Persis exceptis. Nam missis ad singulas, quibus imperabat, nationes edictis, Magus immunitatem tributorum ac vacationem militiæ in triennium tribuit; atq; hoc quidem statim adeptus Imperium edixit. *Idem lib. 3. pag.* 90.

CCCCXVIII.

IN politicis negociis sæpè prætexitur rigor justitiæ, quando per practicas aliqui tolluntur: alij autem per sævitiam & minas deterrentur. Aber es gehet doch nicht so hienaus. *Philip. in Post. Pez. part. 4. pag.* 534.

Multis pro constantia placet rigor. Seneca.

EXEMPLVM.

Piso Proconsul cùm iratus duci jussisset eum, qui ex commeatu sine commilitone redierat, quasi interfecisset, quem non exhibebat, roganti tempus aliquod ad conquirendum non dedit: damnatus extra vallum deductus est: & jam cervicem

porrigebat: cùm subitò apparuit ille, qui occisus videbatur. Tunc Centurio supplicio præpositus condere gladium speculatorem jubet: damnatum ad Pisonem reducit, redditurus Pisoni innocentiam: nam militem fortuna reddiderat. Ingenti concursu deducuntur, complexi alter alterum cum magno gaudio castrorum commilitones. Conscendit tribunal furens Piso: ac jubet duci utrumq;: & eum militem qui non occidit; & eum qui non perierat. Quid ergo indignius? quia unus innocens apparuerat, duo peribant. Piso adjecit & tertium: nam illum centurionem, qui damnatum reduxit, duci jussit. Constituti sunt in eodem loco perituri tres ob unius innocentiam. Te, inquit, duci jubeo, quia damnatus es: te, quia causa damnationis commilitoni fuisti: te, quia jussus occidere, Imperatori non paruisti. Excogitavit quemadmodum tria crimina faceret: quia nullum invenerat. *Ioh. Bodinus lib. 3. de Repub. cap. 5. pag. 497.*

CCCCXIX.

PLerunq; illi, qui introducunt peregrinos exercitus, veniunt in odium. Philip. in Postil. Pezel. part. 4. pag. 667.

EXEMPLA.

I. Gratianus Imperator, Valentiniani filius, ist ein feiner Herr gewesen/ doctus & industrius. Interfectus à Maximino præfecto in Gallia, seu Capitaneo, der sahe das der junge Herr war in odium militum kommen/ dieweil er hatte barbaros in Galliam geführet/ Alanos. Da nun Maximinus gesehen hat/ das man jhme darumb feind ist gewesen/ oppressit bonum Principem & valde laudatum. *Idem ibid.*

II. Sicut nobis est insvave, wenn man vns Italos, Gallos, Hispanos, in Germaniam führet. *Ibid.*

CCCCXX.

OCium & segnities militum in castris aut præsidiis, itemq; nulla eorum disciplina, omnium seditionum fons est. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 110.

Hinc vulgò dicitur, exercitum ociosum esse similem incendio.

Ex P. Cornelio Tacito discimus: *ocium militibus præbuisse occasionem seditiones movendi.* Ita enim scribit de legionibus Germanicis: Inferioris exercitus miles in rabiē prolapsus est, orto ab undevicesimanis quintanisq́; initio, & tractis prima quoq; ac vicesima legionibus. Nam ijsdem æstivis, in finibus Vbiorum habebantur per ocium, aut levia munia, &c. Ibi commentator Annibal Scotus Placentinus hanc doctrinam tradit: *Qui ab exercitu suo seditiones arcere vult: is nunquam eum in ocio esse sinat: aut levibus muniis exerceri: sed laboribus & gravibus exercitationibus illum occupet.* Sic de Corbulone idem Tacitus dicit: Ne tamen miles ocium exerceret: inter Mosam Rhenumque, trium & viginti millium spacio, fossam produxit: qua incerta Oceani vitarentur. Quò respexit idem Tacitus, ubi ita dicit: Langvescet alioqui industria, intendetūr socordia: si nullus ex se metus, aut spes. Vbi idem commentator addit: Qui politici ædificatores urbium, debere situm sterilem potiùs, quàm fertilem, eligere, contendunt, hac nimirum ratione adducuntur: ut habitatores hinc impulsi industriam exerceant: & ab ocio incorruptos sese conservent. Nam alioquin langvescet industria: & intendetur socordia: si nullus ex se metus aut spes inerit: sed securi omnes aliena subsidia expectabunt, sibi ignavi, Principi graves. Et idem Scotus super verba ejusdem Taciti, de corrupto exercitu (Per illecebras urbis & inhonesta dictu, corpus vicio, animum libidinibus imminuebat.) Certè corpus, inquit, ocio, animus libidinib. imminuitur. Et sæpe, imò ferè semper, ociū corporis libidines animis infundit & accendit: adeò ut & corpori & animo solum ocium afferat perniciem. Curent itaq; prudentes Principes, primùm, ne ipsi huic vilissimo domino se mācipent: deinde, ne ministri, & illi, quorum strenua opera præcipuè utuntur, id arripiant:

alioquin

alioquin regnum amittent cum dedecore & vitam, &c. Scivit hoc optimè Cyrus ille maximus Persarum Imperator: qui post Medos, Bactrianos, Phryges, Lydos victos & subditos, capta demum Babylone, cùm finem bellorum adesse cerneret, suos amicos pulcherrima oratione adhortatus est, in hanc sententiam: ut ocium fugerent: & semper ad arma prompti essent: sicut Xenophon latè hoc exponit *lib. 7. de pædia Cyri. Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. succis. cap. 32. p. 193.*

EXEMPLVM.

Exercitus Carthaginensis milites ut in Siccam traducti sunt: licentiùs jam per ocium atque socordiam vitam agebant: id quod in exercitu perniciosissimum est & ferè ac solum, ut ita dicam, fons atque origo seditionum omnium. Quidam stipendia insolentiùs quàm antè, ac longè majora, quàm priùs, postulabant: omnes munerum memores, quæ inter pericula Duces, cùm eos ad bellum hortarentur, sibi polliciti fuerant, etiam præter stipendia longè majora expectabant. *Polyb. lib. 1. pag. 91.*

CCCCXXI.

EXercitus extraneus, ex pluribus & diversis populis conflatus, uti ad obediendum paratior est: ita si semel seditionem moveat, implacabilis. Danæus in Aphoris. pag. 110.

EXEMPLA.

I. Extranei milites Carthaginensium (de quibus in præcedenti regula) simul atq; omnes in Sicca oppido convenére: missus ad eos Anno Carthaginensium Dux, non solùm non attulit munera, quæ sperabant: sed de penuria ærarij multa locutus est: & aliquam stipendiorum remissionem postulavit. Quibus rebus commota multitudo confestim insurgere cepit: ingens tumultus, magnaq; in exercitu seditio acturba (quam vocant) orta, ut pote in tanta morum atq; linguarum varietate. Nam Carthaginenses, quòd ex varijs diversisq; hominum generibus exercitum componerent, partim quidem rectè faciebant: siquidem neq; conspirare inter se facilè adeò diversægens poterat: & mandatis ducum faciliùs universi obtemperabant. At si quando furor, aut oblocutio vel seditio in exercitu oritur: tunc neq; mulcere quenquam, neq; alicui modum imponere licet. Gens ignara cum impetu fertur. Vbi semel ad iram ventum est: more ferarum continuè magis crudescit: neq; ullus est sævitiæ modus. Quod ea tempestate in exercitu Carthaginensium evenit. *Polyb. lib. 1. pag. 91. & sequentibus: ubi prolixa hujus militaris seditionis descriptio legitur.*

II. Ex-

II. Exemplo quoq; poterit esse exercitus Cæsareus in urbe Roma. *De hoc vide in rebus gestis Fronspergiorum.*

CCCCXXII.

AB extraneis, propter stipendia non persoluta, semel irritatis, novæ quotidie petitiones, novæq; belli occasiones & querimoniæ proponuntur & quæruntur. Danæus in Aphorism. pag. 111.

De hac Regula vide Polybium loco jam citato.

CCCCXXIII.

LOngior Principum à suis regnis absentia, eorum inter subditos oblivionem & contemptum parit: aut difficiles ad pristinam autoritatem recuperandam aditus præbet. Danæus in Aphoris. pag. 203.

Pertinet huc exemplum de Scythis per annos 28. absentibus: quod vide apud Herodot. *lib. 4. pag. 108.*

CCCCXXIIII.

DVcis præsentia in bellis multum facit ad vincendos hostes, & consequendam victoriam.

Quod Nauclerus in navi, quod Pater in familia, quod Rector in Schola, quod Sol in cœlo, id Regem esse in regno, nullus est qui ignorat: qui si adsit, omnia

prosperè succedũt, omnia belli pacisq; munia rectè administrantur: si absit, omnis regni salus periclitatur. *Iansonius in principio lib. 6. Mercurij Gallobelgici, pag. 515.*

Princeps, qui ipse interest prælio, si magnanimus est ac strenuus: proculdubio militibus animum incredibilem addit, viresq; duplicat: eoq; magis, si exercitui charus sit: ac singulorum virtutem interpellare velit. Vrget enim, ut ait Maro, præsentia Turni. *Sæpe sanè Principis præsentia fugam exercitus repressit.* *Iohan. Bodinus lib. 5. de Repub. cap. 5. pag. 894.*

Multi Regem præliaturum alacres consequuntur: qui aliena imperia recusarent. *Idem pag. 895.*

In medio certamine Rex conspectus vel pugnans, vel ad suos confugiẽs, deniq; inter eos versans, illis maximè animum addit. *L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 159.*

Ipsius Ducis strenuitas & præsentia in periculo conspicua, milites plurimùm animat & confirmat. *Idem pag. 177.*

Exercitus, qui cædi fugæq; expositus esse videbatur, adveniente Rege aut Duce suo, quamprimum victor evadit. Ante oculos enim sui quisque Regis aut Ducis ardentiùs dimicat: & opera virtutis fortiùs ac diligentiùs exhibet: moríque mavult: quàm aliqua ex parte

de gra-

de gradu cedere. *Franciſcus Patritius de Repub. lib. 9. tit. 2. pag. 570.*

In duriſſimis prælijs cernimus fortiſſimum quenque virum ante oculos ſui Regis vel Ducis vel Imperatoris fortiùs alacriuſque bellare: vulnera ſine dolore accipere: & mortem intrepidè oppetere: quando id ſpectaculum peregregium, & virtutis ſuæ conſpicuum theatrum eſſe ducit. Hinc illud Maronis:

—— urget præſentia Turni.

Idem lib. 7. tit. 2. pag. 429.

Eſt Princeps in exercitu veluti numen quoddam: ex quo milites ſpiritus capere videntur fortes. Sed & Princeps præſens in rebus arduis diligentiùs negotia Reipublicæ veluti ſua, quàm abſens, proſpicit: & nemo eſt, qui detrectare audeat ejus imperium: cùm contrà, eo abſente, præfecti Duces, dum certant inter ſe, quis alteri jubere poſſit, in diſcrimina multa exercitum conijciant: alijs pugnandum, alijs ſubſiſtẽdum eſſe, alijs obtemperandum eſſe, alijs minimè, pertinaciter aſſerentibus: quod in noſtris infelicibus bellis ſæpe accidit. *Petrus Gregorius Toloſanus lib. 11. de Repub. cap. 4. pag. 666.*

Hinc Principes paſtores nominantur: qui, cùm fideles ſunt, præeunt ovibus ſuis: & ἡγεμόνες, id eſt, Duces ſtrenui, qui in acie præeunt exercitui ſuo: ut ille ait: Ducis honeſti eſſe, acclamare militibus, huc huc me ſequimini: non, iſtuc iſtuc accedite. *Pezelius in Geneſ. cap. 33. pag. 632.*

EXEMPLA.

I. Bartholdi quondam Grimbergenſium Dynaſtæ, ut in Brabantinorum annalibus commemoratur, cùm multis annis graviſſima cum Brabantinis bella gererent, in omnib. ſuperiores fuerunt: quàm diu Barbati filio mortuo Brabantini Ducém non habuerunt: quem videre, quo cum colloqui, cui in bello poſſent latus claudere. Dux enim in cunis adhuc infans vagiebat. Incredibile dictu eſt, quàm parva ſæpè manu Bartholdi hoſtem fuderint. Prudentiores tandem inter Brabantinos, & longo rerum

uſu exercitatiores, cùm rem penitiùs introſpicerent: animadverterunt, non aliunde hoſtibus tantas victorias, ſibi verò tot clades naſci: quàm quòd illi Ducis ſui præſentia in omni expeditione uterentur: qua ſui deſtituebantur. Conſultiſſimum itaq; viſum fuit, Ducem infantem in caſtra deportari, & in conſpectu pugnantium conſtitui. Argenteæ fiunt cunæ, auro, gemmis, & lapidibus precioſis diſtinctæ: in ijs Godefridi Barbati ex filio nepos Godefridus imberbis collocatur: & inſigni cum comitatu in caſtra deducitur. Dici non poteſt, quanta mox omnium animorum, viſo Duce ſuo, crevit alacritas; gaudia fletu miſcebantur; & certatim omnes vitam & fortunas ſuas pro ſalute Ducis devovebant. Mox ad arma proruunt: excuſſo metu omni hoſtem ultrò provocant: canitur utrinq; claſſicum: Dux in cunis jacens inter duas arbores in conſpectu totius exercitus ſuſpenditur: concurritur, atrociſſimè pugnatur. Alios jam ſensêre, quàm ſolent hoſtes Bartholdi; non jam in fuga Brabantinis, ſed in armis ſpes: vincere aut mori omnibus ſtatutum erat. Nec ſpe ſua fraudati ſunt. Trium namque dierum prælio, omni poſteritati memorabili, Bartholdos vicerunt: eorumq; vires adeò contriverunt: ut manus dare coacti nunquam in poſterum rebellaverint. Tanta potuit unius infantis, ſed Principis legitimi præſentia. *Idem Janſonius ut ſuprà.*

II. Id fecit Cæſar ipſe adverſus Morinos: deinde adverſus Pompeij liberos: cùm de vita dimicaret.

III. Quòd item Eduardus IIII. Rex Anglorum novies ex prælio victoriam reportavit: hoc ideo ei contigiſſe putant: quòd exercitui ſemper imperaret: ac pedes cum hoſte manus ſentereret.

IIII. Cùm Eumenes Imperator ægrotaret: exercitus pugnam detrectavit: ni lectica adveheretur in campum: ut ejus auſpicijs ac ductu prælium inirent. *Bodinus ut ſuprà.*

V. Philippus Priſcus Macedonum Rex, qui ex magnis atavis Alexandri fuit, immatura morte diſcedens Europum vix anniculum filium unicum, quem habebat, regni ſucceſſorem reliquit. Illyrici verò populi, eo tempore ferociſſimi, in re bellica ſtrenui, contempta infantis Regis ætate, Macedonas bello aggrediuntur: quos primo prælio ſuperatos, compluribus cæſis, in fugam convertunt. Atqui cùm anxio animo, quid agerent, Macedones eſſent: moniti ſunt à peritis rerum divinarum, eos idcirco ſuccumbere: quoniam Regis auſpicijs carerent. Tunc verò inſtaurato bello Regem ſuum puſillum (ut erat) ante aciem ſtatuerunt; & conſerto rurſus prælio, quaſi regio ductu, magna virtute ac felicitate pugnam ineunt; & Illyricos, plurima ſtrage edita, in turpem fugam convertunt: & qui modò victi de proprijs mœnibus tuendis cogitabant: victores magna cum gloria evaſerunt: planeq; docuerunt, Regem, non virtutē, eis in ſuperiori prælio defuiſſe. *Patritius ut ſuprà.*

VI. Eodem exemplo Franci, qui pro Clothario alacriter & ſtrenuè pugnarunt contra Childebertum, duorum regnorum Regem, victores extiterunt: cùm viderunt Clotharium adhuc in cunis, & ab uberibus matris Fredegundis pendentem, agmen & exercitum præcedere.

VII. Præſentia certè Principis Hectoris, Trojanorum fortiſſimi, multum profuit militibus. Nam ſuo adventu terga vertentes ad bellum contra Græcos incendit. *Toloſanus ut ſuprà.*

VIII. In bello, quod Antiochus & Ptolemæus inter ſeſe geſſerunt, dextrum Antiochi cornu vicit: lævum verò victum eſt. Phalanges utriusq; integræ permanebant,

dubiam

dubiam de futuro spem habentes. Inter hæc Ptolemæus, fuga ad phalangem facta, cùm in medium venisset: seq; militibus ostendisset: tantum suis animi, hostibus verò terroris addidit: ut qui cum Andromacho & Sosibio erant, abjectis repentè armis, fugæ se commiserint: & Ptolemæus in phalange victoria potitus fuerit. *Polyb. lib.* 5. *pag.* 491.

IX. Cùm Romani Carchedonem obsiderent; & scalas ad murum diligenter apponerent: Publius Scipio seipsum in discrimen tradit: facit autem hoc cautè. Habebat enim secum tres viros, scuta gestantes. Hi superimpositis scutis aspectum desuper à muro impediebant: ac sic tectum Publium communiebant. Hoc pacto ad latera & loca difficiliora subnixus, multum ad expugnandam civitatem contulit. Cùm enim simul quod fiebat cerneret: & ipse conspicuus esset omnibus militibus decertantibus: plurimum indidit alacritatis. Vnde & accidit; ut nihil, quod periculosum esset, omitteretur: sed quicquid illi occasio ad propositum ostendebat: id semper alacriter, sicuti conveniebat, unà cum alijs obibat. *Idem lib.* 10. *pag.* 662.

X. In historia Tripartita Ecclesiastica *part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 8. *pag.* 672. refertur de quodam Britannorum Rege: qui anno CHRISTI 467. in prælio contra Saxones, cùm videret suorum aciem inclinatam, & victoriam ad hostes propendere; ipse, licet ægrotus & ferè semimortuus, lectica in locum pugnæ se deferri jussit; quod quidē ipsius factum hostibus fuit risui & ludibrio: quòd nimirum etiam semimortuus in pugnam descenderet; suis verò animum addidit: ut majori virtute & alacritate pugnarent: & cæsis hostium Ducibus, victoria insigni potirentur. Lætus ob hos successus Rex, quasi jam pristinam recuperasset valetudinem, erigens sese, dixisse fertur: Isti Ambrones me semimortuum putarunt: sed malo semimortuus vincere: quàm bene & rectè valens vinci: præstat enim honestè mori; quàm cum dedecore vivere.

CCCCXXV.

IMperatoris citra controversiam militaris & periti, vel unius præsentia ac sententia, centum Ducum imperitorum judicio & strepitui præstat. *Danæus in Aphoris. polit. pag.* 103.

EXEMPLVM.

Talis fuit Xanthippus Lacedæmonius, vir rei militaris peritissimus, & in bello non mediocriter exercitatus. Is audito Carthaginensiū infelici cum Romanis conflictu, & quemadmodum, quové loco aut tempore accidisset, cognito: considerato præterea Carthaginensium apparatu, equitumq; atq; elephantorum multitudinē: confestim subducta ratione, ad amicos conversus, Minimè, inquit, hanc à Romanis cladē acceperunt Carthaginenses; verùm ipsi à seipsis, ob suorum Ducum imperitiam. Ea voce statim per universam urbem, ac Principes civitatis sparsa; Carthaginenses vo-

care virum, atq; ejus sententiam experiri decreverunt. Cùm igitur ad eos venisset Xanthippus: rationem rerum à se dictarum ante oculos posuit: causam cladis, quam à Romanis acceperant, ostendit: si sibi audire vellent, & relictis montibus, deinceps per loca æqua grassari, illicq; locare castra, atque acies struere, se eos docturû: quo pacto & res eorum in tuto esse, & hostes facilè superari queant. His Xanthippi verbis permoti Carthaginensium Duces, confestim omnem totius rei bellicæ summam in ejus manibus ponunt. Erat jam ob hanc Xanthippi vocem per omnem exercitum coortus rumor, & quidam in ore omnium spe atque lætitia plenus sermo: ubi verò eductis ex urbe copijs, per ordinem cuncta disposuit; & partes aciei movere, deque faciendis mandata dare cepit; tanta inter ipsum atque superiores Duces, qui rei militaris rudes atque imperiti fuerant, differentia apparuit: ut mox omnis multitudo clamore indicaverit: nihil se magis, quàm prælium, cupere; adeò nihil mali pati se posse existimabant, Duce Xanthippo. His ita gestis, Carthaginensium Duces, cognito militum ardore, ac cohortati pro tempore animos, paucis interjectis diebus, adversus hostem copias eduxêre. Vicerunt autem Carthaginenses, Duce Xanthippo, Romanos: & ipsum etiam M. Attilium Regulum vivum ceperunt. Atque ita unus homo, atque una sententia, multitudinem, quæ antea invicta semper atque insuperabilis fuerat, vicit superavitque: ac profligatam urbem, & collapsos tot virorum animos instauravit atque erexit. *Vide Polyb. lib. 1. pag. 51, 52. 53.*

CCCCXXVI.

SÆpe unius fortitudo in bellis salutaris est toti exercitui.

EXEMPLA.

I. P. Decius Murena, Tribunus militum, inducto ab A. Cornelio incautè in cavam vallem exercitu, circaque infestam ab hoste, cùm omnia metus plena, ipsumque Consulem consternatum cerneret; ductis secum legionis unius hastatis, evadens in cacumen hosti imminens, paventibus re inopinata Samnitibus, spacio Consuli ad subducendum agmen in æquiorem locum dato, sua exercitum virtute servavit. Neque hoc facto contentus, Macti virtute, inquit, milites estote, qui alios servastis, vosmetipsos servate, digni, qui quòd pauci pluribus salutem peperistis, nullius ope indigeatis; ne fame ac siti moriendum hic sit: ferro viam aperiamus. Quid cùm hostium castra vi perrupissent, victoresque Consulis castris appropinquarent? Quando, inquit, milites, vestrum hoc factum omnis posteritas laudibus feret: lucem expectemus. Neque enim civium servatores, hostium victores, tantis è periculis reduces, tenebræ ac silentium decent. Luce ac die opus est. Ingressus igitu castra triumphanti

similis,

similis, non expectavit, ut moris erat, à Consule concionem jam habente laudari: sed confirmato ad hostem invadendum Consule, Samnites sua maximè opera fusos, cæsosq; & castris exutos reddidit.

II. Corvinus Consul cùm in ancipiti esse loco rem cerneret: Agite dum, milites, ut me in hostem invectum, ut ferro viam sternentem videritis: sic pro se quisque operam navate: statim omnia, quà maximè stat acies, patefacta cernetis. Quo dicto, ipse primus in hostem illatus, cum quo gradum contulerat, statim obtruncat. Qua è re accensis militibus, ac renovato prælio, in fugam sese dedêre. *Iohan. Iovian. Pontanus lib. 1. de Fortitud. pag. 71.*

CCCCXXVII.

Temeritas in milite seu Duce, quantumvis strenuo & robusto, frequens tandem eum ipsum perdit. L. Danæus in Aphor. pol. pag. 128.

EXEMPLUM.

Demetrius Illyriorum Rex temerè movens bellum contra Romanos, hinc Gallorum, illinc Carthaginensium terrore perculsos, insigni prælio vincitur: fuga tamen salvus evadit. Profectusque ad Philippum Macedoniæ Regem, reliquum ætatis suæ apud eum egit: vir alioquin audax & robustus: sed temerè ac parùm considerate in rebus bellicis se gerens. Quapropter exitum quoque talem habuit: qualis anteacta ejus vita fuerat. Nam cùm ex sententia Philippi Messeniorum urbem oppugnare cepisset: nimia audacia profusus, turpissimè ab hostibus interfectus est. *Vide Polyb. lib. 3. pag. 212. 213. 214. 215. 216.*

CCCCXXVIII.

Ducis ipsius continentia reliquos milites in officio continet. Danæus in Aphoris. polit. pag. 177.

EXEM-

EXEMPLUM.

Cùm ex captivis mulieribus uxor Mandonij, qui frater erat Andobali, Regis Lechetarum, coram Scipione procidisset: & obortis lacrymis peteret: dignaretur meliorem honestatis ipsius gerere curam: quàm Carchedonij fecissent: compassione motus percontatur: quanam in re necessarijs destitueretur. Erat enim mulier natu grandior: & speciem habens primariæ alicujus dignitatis. Illa tacente, vocat eos: quibus mulierum erat cura commissa. His comparentibus, & affirmantibus, quòd Carchedonij mulieribus cuncta competentia largiter procurassent: rursus illa genua ipsius contingens, eadem verba repetit. Publius eam magis considerans, ac cogitans, quòd ij, quibus illa cura concredita fuerat, tanquam negligentes, & in præsenti mendaces apparerent, bono animo jubet esse mulieres: curaturum enim se: ut alij procuratores constituantur: ne quid ipsis rerum necessariarum desit. Illa parumper sese cohibens, Non rectè, inquit, ô Dux, verba nostra accipis: si nos jam opem tuam ventris gratia implorare putas. Tum Publius mulieris animum intelligens, & in facie vigorem filiarum Adobuli, ac plurimi aliorum potentium observans, cogitur ad illacrymãdum: quòd ea mulier paucis efficaciam calamitatis ostenderet. Quocirca cùm manifestum esset: quòd mulieris dictum intelligeret: apprehensa illius dextera, hortatur eam & alias consimiles esse animo bono: pollicetur q́;, habiturum se illarum rationẽ perinde ac sororum & liberorum: ac viros fideles, juxta promissum, ordinaturum: qui curam ipsarum gererent. Postea omnem pecuniam quæstoribus tradit: quæ in publico Carchedoniorum ærario fuerat reperta. Erat autem illa supra sexcenta talenta: sic ut propositis illis, & quadringentis reliquis, quæ is, qui ex Roma aderat, habebat, universa suppeditationis hujus summa millenarium numerum excederet. Per id autem temporis, adolescentes quidam Romani virginem nacti, ætatis flore & corporis venustate reliquas mulieres excellentem, cùm Publium mulieribus delectari scirent: veniunt illam ad eum ducentes: & cùm eam sisterent: dono se illi puellam dare dicunt. Ille obstupefactus, & venustatem admiratus, Siquidem privatus, inquit, essem: nullo alio dono impensiùs delectarer: jam verò quia Dux sum, nullo minùs afficior: illud, ut mihi videtur, hac responsione innuens: quòd quietis ac desidiei tempore jucundus sit ac delectabilis juvenibus talium usus: ubi verò negocia urgent: maxima impedimenta & corporibus & animis ex eo, his qui utuntur, gignantur. Adolescentibus itaq́;, ajebat, se habere gratiam. Vocato autem virginis parente, reddit eam illi: jubetq́; ut matrimonio civi alicui pro suo arbitrio eam jungat. Hoc itaq́; pacto cùm animum ostendisset & continentem & moderatum: admodum factus est subditis acceptus. *Polyb. lib.* 10. *pag.* 669. 670.

CCCCXXIX.

INtestinæ dissensiones, & detrectatio disciplinæ militaris, faciunt nobis hostes nostros superiores.

EXEM-

EXEMPLA.

I. Othmanidarum Sultanus Murathes, collectis & evocatis undiq; magnis copijs, totius orbis Christiani imperium certò jam sibi pollicebatur. Augebant hanc spem multa incommoda, quibus Christianorum res affligebantur: ut *Principum, regnorum, rerumq; publicarum inter se dissidia: pecuniarum, annonæq; penuria: militaris disciplina vel nulla vel exigua: quotidianæ deprecationes non hostium tantùm, sed & amicorum: vita impura, & similia: quæ ubi non sunt, ibi res parvæ crescere, ubi sunt, maximæ ferè dilabi consueverunt.* Neq; enim ignorare poterat Murathes, quid olim à quodam suorum decessorum responsum est suis Senatoribus: quibus, cùm dissuaderent, ne bello Christianos, maximè verò Germanos lacesseret, Non se timere, ait, Christianos, idque multas ob causas: & quidem primò, quia semper inter eos essent odia, lites & contentiones: citiusq; digitos suos æquales fore: quàm inter ipsos pax esset atq; concordia. Secundò, quia laborum, molestiarumque belli minùs essent patientes. Tertiò, quòd pleriq;, & præsertim Germani, noctes atq; dies helluarentur; abdominique suo potiùs, quàm laudi & gloriæ nati viderentur. Quartò, quia nunquam non ingentem scortorum & meretricum numerum secum ad bellum profecturi educerent, quibus in castris fruerentur. Quintò, quia Chiliarchæ, Tribuni militares, Centuriones, cæteriq; Præfecti bellici plumis, mollibusq; pulvinaribus & lectis indormirent. Sextò, quòd disciplinam militarem non observarent; justitiam nec in toga, nec in armis colerent; rectè facta nullis præmijs decorarent: uti nec peccata dignis supplicijs coërcerent. Superbum sanè Tyranni responsum: sed, eheu, nimis verum. Etsi enim non eadem semper vel apud Turcas, vel apud Christianos sit militaris disciplinæ facies: sed ab utrisq; non rarò graviter peccetur: ut plurimum tamen majores sunt apud nostros, quàm apud illos defectus: præsertim in prædis agendis, provincijs desolandis, spoliandis & depopulandis: ubi nostri nec amicorum, nec inimicorum habent rationem; sed obvia quæq; rapiunt: spoliantq; non eos tantùm, qui hostes sunt & Barbari; sed qui subditi, amici & Christiani: imò ne ipsi annonæ, commeatusque advectores in castris semper à spolijs sunt immunes. Apud Turcas alia disciplinæ est forma. Seidlitzius Nobilis, intercessione Legati Gallici è captivitate Turcica dimissus, in suo itinerario asserit: se vidisse in castris Turcicis, quòd si quis ovum aut caseum rapuisset, confestim delatus morti addicebatur: omnia namque præsenti pecunia ut emerent, gravi edicto cautum erat. Sed & corycæi erant constituti: qui observarent, si quis vineam alterius læderet; aut pomum ab arbore sine licentia Domini decerperet. In hujusmodi enim capitali mox animadvertebatur supplicio. Neutiquam enim ferunt, ut ruricolis aliquod damnum inferatur: ut agrum deserendi, & ab agricultura discedendi occasionem habeant. Præclarum hujus rei exemplum refert Simon Vignosius Ligur, classis Genuensis gubernator. Cùm Chios, inquit, à Turcis caperetur; interdictum est militibus: ne quis oppidanorum bona diriperet. Bassæ, illius expeditionis præfecti, filius, adolescens, autoritati & affectui paterno confidens, in vineam quandam vicinam conscendit: & uvas aliquot collectas secum in castra intulit. Re ad patrem delata, jussu illius filius comprehenditur; exutus

vestimentis, uvis ad collum suspensis, per urbem palàm circumducitur: virgisq; atrocissimè cæditur. Plura exempla in medium adferre supersedeo: ut de milite, cui ad accusationem mulieris, quòd lac ipsa invitâ ebiberat, stomachus cultro est apertus, inventoq; in eo lacte, trucidatus est: & alia, quæ abundè satis testantur, constantiorem & severiorem esse apud Barbaros, quàm apud Christianos disciplinam: cui errori tribuunt multi: quòd Turcæ Christianis in bello sunt feliciores: quodq; illorum imperium ex minimis initijs ad maxima pervenit incrementa: Christianorum verò res amplissimas & florentissimas ad summas redactas esse angustias. *Ionsonius in principio lib. 9 Mercurij Gallobelgici, pag. 226. Philip. Camerar. Centur. 2. Oper. succis. cap. 23. pag* 130. 132. 133. *ita differit:* De re militari & disciplina multi scripserunt, & monuerunt viri in bellis periti & prudentes: cùm animadverterent, hoc unicum deesse Christianis auxilium contra hostes, præsertim Turcas: quibus, politico more loquendo, tam præclaras victorias, tam longè lateq; in Europa Imperiū, non ipsorum multitudini & ferè innumerabilibus copijs ascribunt; sed multò magis obedientiæ, constantiæ in ceptis, perseverātiæ in prælijs & obsidionib. frugalitati, concordiæ deniq;. Quę omnia ex disciplina arcta, cui à teneris annis assuefiunt, proficiscuntur. De hac re audivi sæpiùs in comitijs Imperij Spirensibus Anno 1570. egregiū illum heröem Lazarū Svendium conquerentem, & disserentem, quo pacto huic malo remediū afferri posset. Discordia etiam Christianorum Principum Turcis adeò grata est: ut eam omnib. artibus & conatibus foveant: & neq; pecuniæ neq; laboribus parcant: ne illorum consilia & arma conjungantur. Omnium enim prudentiorum constans sententia est: si solummodo Germania (ut de reliquis Christianis Regibus & Principibus taceam) concors & unita esset: favente DEO, ei sufficere milites, opes, instrumenta bellica, annonam, & alias res necessarias ad Turcicam potentiam reprimendā, & eos ex Europa deturbandos. Sed hoc potiùs optandum, quam sperandum est, multis obstaculis tam salutiferum opus impedientibus. Turcis hanc dissensionem notissimam & jucundissimam esse, ex oratione Bessarionis Niceni abundè patet. Referam, inquit (quamvis nota sit vulgo) fabellam: qua nuper usus dicitur Mahometes: cùm ex suis quidam dissuadere ei bellum adversus Christianos conaretur. Nam cùm ille formidandum esse diceret: ne Christiani, bello irritati, tandem in unum convenirent; bellumq; adversus eum communi consilio & ope gererent: at ridens, meminisse, Tyrannus respondit, illius fabulæ convenit. Cùm lupi aliquando magnam canum multitudinē adventare adversus se fortè intellexissent: ingensq; propterea terror eos occupasset: unus ex ijs, qui inter eos senior erat, in propinquum montem profectus, cacumen ejus, ut canum speculāretur adventum, conscendit. Verùm cùm eos multos quidem, sed diversorū colorū esse, conspexisset: lætus gestiensq; ad suos reversus, Bono, inquit, esto animo. Tanta enim est in hostib. nostris colorum, morum, studiorumq; diversitas: ut consentire unà ac conspirare in aliquē simul omnes non possint: singulos verò, si venerint, absorbere sine difficultate poterimus. Easdem cogitationes habuit Imbraimus, interpres Turcici Imperatoris, qui cum Busbequio Francoforti in electione Maximiliani II. Cæsaris, legatus adfuit. Cùm enim illi tres Principes præcipui, Saxo, Bavarus & Iuliacensis, antecedentes in equis Ferdinandum & Maximilianum Cæsares, demonstrarentur: & admoneretur, unumquenq; ex illis proprijs opibus & viribus esse tam potentē: ut justum exercitum contra Turcas colligere & ducere posset: aliosq; plures esse similes illis in Germania: quid existimaret fore, si conjunctis virib. Imperatorem Turcicū

aggrederentur? Subrisisse illum ferunt & dixisse: se facilè ex numero eorum, quos præsentes videret, colligere posse, & absentium potentiam, adeoq; vires Germaniæ esse immensas: sed sibi videri Germanorum animos similes esse belluæ multorum capitum, & plurium caudarum: quæ agitata sepem transire conaretur: unde cùm capita diversa, diversa foramina transeundi quærerent: necessarium fore, ut simul & corpus & caudæ immotæ manerent: & ne progrederentur ulteriùs impedirentur. Imperatorem verò suum se comparare belluæ unicipiti: quæ plures caudas haberet: ita ut si caput per unicum transitum penetraret: necessariò & corpus & caudæ unà absq; omni impedimento cogerentur sequi. Per hanc similitudinem, sanè non insulsam, nihil aliud innuere voluit: quàm dissensionem animorum, & distractionem virium Christianorum; econtrà concordiam & potentiam unitam Turcarum. Turcæ sanè semetipsos nominare consueverunt Islamos, hoc est, unanimes, & inter se pacificos: Deumq; precari non cessant: ut inter se discordes perpetuò Gauros (ita enim Christianos, veluti gentiles aut paganos nominare solent) esse velit. Turcas præterea nihil magis terret: quàm concordia & constantia. Cæterùm Turcas in servanda disciplina militari (licet ea laxior esse ceperit: quàm superioribus annis fuit) reliquas nationes excellere, non obscurum, imò notissimum, cum nostro magno damno & malo, est. Ita enim ex Renato Lusignano refert Hippolytus de Collibus, vir præstantissimus, in suo Principe: Turcæ, inquit, hoc tempore, in servando ordine disciplinaq; militari cunctas nationes antecellere dicuntur. Tanta enim severitate & justitia eam exercent: ut veteres quoque Græcos Romanosque superare putentur. Nulla unquam pugna inter eos exauditur. Nam vel minimum delictum capite vindicatur. Promptè obediunt imperantibus: ita ut nullum, quamvis manifestum, vitæ discrimen subterfugiant: sine tumultu & clamore in castris versantur: & quamvis semper ibi maxima sit frequentia: silentium perpetuum & stupendum observant. Manus minima significatione & nutibus reguntur: profunda tranant flumina: abruptos superant montes: vigiliæ inediæq; tolerantissimi: nec unam quidem mulierem in castris habent: in expeditione nemini infensi: ideo agricolæ ad eorum aspectum nequaquam pavent: tantum abest, ut operas aut domos deserant: cùm nullum damnum, nullam vim reformident.

II. Tacitus de Britannis ita scribit: Olim Regibus parebant: nunc per principes factionis & studijs trahuntur. Nec aliud adversus validissimas gentes pro nobis utilius: quàm quòd in commune non consulunt. Ratus duabus tribusq; civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus. Ita dum singuli pugnant; universi vincuntur.

III. Cum quibus extremis verbis epiphonematicis planè congruit, quod de Græcis pronunciat Iustinus historicus: Græciæ civitates dum imperare singulæ cupiunt: imperium omnes perdiderunt.

IIII. Observavit eadem de Germanis, ante centum & plures annos, Laonicus Chalcondylas: Germanos, inquit, si concordiæ studiosi essent, & sub uno degerent Principe, planè esse invictos, mortaliumq; fortissimos.

V. Sumptum est hoc, ut puto, ex Herodoto, qui de Thracibus eadem scribit: & addit: sed quia id arduum illis est, & nulla ratione contingere potest: imbecilles sunt. *Philip. Camer. ibid.*

CCCCXXX.

INduciarum tempore hostes in urbes admißi, prætextu emendi commeatus, aut aliarum rerum, sæpe facili modo eas occupant. Vide Danæum in Aphorism. polit. pag. 158.

EXEMPLVM.

Sic Selgensium urbs est amissa. Cùm enim cum hostibus, qui eam obsederant, inducias fecissent: & inter hæc in sermonem frequenter invicem convenirent: paulatim quasi consuetudine factum est: ut milites commeatus gratia liberè in urbem proficiscerentur: *quæ res multis sæpenumero internecionis causa fuit.* Quot enim castra, quot munimenta, quot arces, quot & quales civitates per hunc modum in manus hostium devenêre? *Vide Polyb. lib. 5. pag.* 482. 483. 484.

CCCCXXXI.

COllocutiones, quæ tempore induciarum fiunt inter hostiles exercitus, non vacant periculo: & ei præsertim, cujus infirmiores videtur esse partes, magnum sæpè detrimentum afferunt. Sic enim inter homines comparatũ est: ut & augescere cupiant, & sua tueri: eoq; facilè fit: ut sese potentioribus adjungant: & cùm in Principem liberalem incidunt, idoneumq; comparandis hominum gratiis: levi momento traducuntur aliò. Pacis igitur tractatio prudentibus atque fidis hominibus est committenda: eos à legatione reversos, sepa-

ratim audiat Princeps, ac solus: ne si minùs jucunda renuncient: pavorem ea res atq; metum multitudini inferat. Sunt enim omnes cupidi rerum novarum: & non desunt, qui cùm familiariter nôrint legatos: audent sibi polliceri: fore, ut omnia resciscant. Verùm si judicio præditi sint illi: cavebunt modis omnibus, ne quid efferant: quod vel alienationem animis, vel trepidationem excitare possit. Hoc ideo mihi dicendum fuit: quòd Principes non rarò circumveniri à suis sciam in ejusmodi actionibus: illos præsertim, qui præ fastu & arrogantia, quæ sit aliorũ sententia, non auscultant. Nam qui se demittunt: ac libenter aliorum judicia cognoscunt: ij minùs falluntur. *Philip. Cominæus de reb. gest. Lud. & Car. lib. 1. pag. 35. & lib. 2. pag. 43.*

EXEMPLVM.

Dum inter Ludovicum XI. Regem Galliarum, & Carolum Burgundum, tempore induciarum de pace agitur: & utrinq; mittuntur nuncij: inita fuerunt à quibusdam clandestina consilia, de Biturige in Normanniam recipiendo: & eò tandem deducta res fuit: ut ejus ditionis præfecti uxor, vidua, & simul nobiles aliquot, Borbonio, tam arcis, quàm urbis Rothomagi possessionem traderent: quò Biturigi bona fide restitueret. *Idem lib. 2. pag. 44.*

CCCCXXXII.

NOn est consultum, ut Reges in collocutionem ipsi veniant.

Sanè minùs prudenter faciunt Principes: cùm alterius potestati se permittunt, præsertim intercedente bello. Maximum itaque momentum adfert historiarum cognitio, juvenilibus annis percepta. Nam extant in ijs pulcherrimæ picturæ: quæ clarè demonstrant, quàm *multa perfidè sæpè, & insidiosè fiant in ejusmodi collocutionibus: & in quantas acerbitates aliquando*

conjecti sint multi: eò quòd suis adversariis nimiam habuissent fidem. Verum quidem est, non omnes perfidiosè agere: sed unius calamitate complures fieri possunt cautiores. Quantum enim longo rerum usu potui cognoscere: qui jam per annos duodeviginti versatus sum in maximis Regum negociis: equidem sic arbitror: quemadmodum & vitæ diuturnitate, & robore corporis, multò sumus inferiores priscis illis hominibus: ita quoque ab ipsorum fide & integritate permultùm nos degenerasse. Vix enim est: ut providere sibi aliquis diligenter satis possit: quò minus fallatur: & quò sunt potentiores Principes: eò major est insidiis & improbitati locus. Nam & sua quadam sponte illi eò propendent: ut quod libet, licere sibi putent: & qui sunt circum ipsos: quoniam aucupandæ modò gratiæ sunt intenti: planè serviunt illorum cupiditatibus: & si quis ad meliorẽ frugem aliquando hortetur: magnas tempestates excitant. *Philip. Cominæus in Comment. de reb. gest. Lud. & Car. lib. 3 pag. 74.*

Imprudenter faciunt Principes, æquali potentia præditi: quòd in collocutionem ipsi descendunt: nisi fortè ea sint ætate: ut præter jocos & ludum nihil spectent aliud. Nam postea quam grandiores evaserunt: & æmulatio aliqua cepit inter ipsos oriri, quod ferè fit: non est consultum, ut ipsi congrediantur: ac longè præstat, ut controversias, & quicquid est negociorum, curent per legatos, viros bonos atq; prudentes, componi. *Idem lib. eod. pag. 79.*

Sic existimo, debere Principes à congressibus abstinere: modò salvam esse velint & integrã amicitiam.

Fieri

Fieri enim non poteſt: quin ipſorum familiares de rebus anteactis loquantur, non abſque moleſtia, & fremitu alterius partis. Alij ſunt aliis elegantiùs veſtiti: naſcitur exeo ludibrium & jocus. Atq; ita fieri neceſſe eſt, præſertim inter eos: qui lingua & ſermone & moribus differunt. Et ipſis quoque Principibus alij aliis ſunt decentiores, & aſpectu magis honeſto. Iis jucundum eſt prædicari à multis: neque id fieri poteſt abſque alterius, qui deformior eſt, vituperatione. Dimiſſo conventu, paſſim ab omnibus iſta jactantur: initiò quidem tacitè & ſubmiſsè: poſtea verò palàm & clarè. Nihil enim propemodum eſt ita ſecretum: quod non efferatur aliquando. *Idem pag. 82.*

Si tamen Principes acie inſtructa pacti fuerint inducias: ut ſimul ad alloquendum veniant: exarmatos eſſe oportet: ne is qui clàm pugione ſicave armatus ſit, hoſtem eadem fraude, qua Iphicrates Athenienſis Iaſonem tyrannum, aut Mithridates Armeniorum Principem ſororis filium, trucidet: aut ſi alius alio copiis & exercitu multo inſtructior ſit: potentior infimo cavere debet obſidibus aut arce data. Sic Perſeus cùm Quintum Marcium Philippum legatum Romanorum convenire cuperet: & flumen utriusq; imperij finitimum transmittere vellet: Marcius obſides ſibi dari petiit, ſi comites plures tribus ſecum deduceret: Perſeus amiciſſimos obſides dedit, Marcius nullos: quia nec exercitum nec copias ullas haberet. *Ioh. Bodin. lib. 5. de Repub. cap. 6. pag. 940.*

Non immeritò rectiſſimè dictum eſt: *periculoſum eſſe congreſſum Principum.* Vix enim ab invicem recedunt, ſine aliqua æmulatione, invidia aut indignatione: quia neſciunt ſe compati, ſe putant contemni, aut contemnunt. *Petr. Gregor. Toloſ. lib. 4. de Rep. cap. 10. pag. 225.*

EXEM-

EXEMPLA.

I. Quoniam multo rerum usu compertum istud habeo: non gravabor, quid viderim ipse, commemorare. Inter Ludovicum XI. Galliarum Regem & Carolum Burgundum ita convenit: ut mutuis collocutionibus de pace inter ipsos sancienda consilia agitarent. Carolus, qui tum erat Peronæ, initiò non admodum huc inclinabat: eò quòd Leodienses darent non obscuram significationem rebellionis, incitati à Regis legatis. Id cùm quoquo modo excusaretur declinareturque: assensit tandem Carolus: ut Rex, quoniam ita vellet, Peronam veniret: simul fidem dat, ut id ei tutò liceat. Rex igitur ad constitutum locum venit, parvo comitatu, secutus fidem Caroli: cui totum se permisit. Erant cum eo Borbonius, & ejus frater Cardinalis, & alter Baluensis, & Connestablius: qui collocutionem hanc ægrè tulit. Adventanti Regi Carolus obviam progreditur: & hospitium præbet apud Quæstorem oppidi: eò quòd arx angustior erat & ruinosa. Facile quidem est & proclive; ut inter potentes Principes bellum exuscitetur: sed ob diversitatem rerum, quę incidunt, vix magna difficultate componitur. Nocere enim quisque studet adversario suo, quantum potest: & celeres plerunque sunt in ejusmodi rebus animorum motus: qui posteaquam semel in actionem transierunt; sisti non possunt aut revocari. Quod ipsum Regi videmus & Carolo evenisse: qui cùm subitò, & contra plurimorum expectationem, in colloquium venirent: suis legatis, quos aliò miserant, nihil ejus rei significaverant. Carolus enim è Burgundia copias evocaverat: in ijsq; nobiles aliquot erant Sabaudi, infestiores Regi: quòd ab eo fuissent aliquando in carcerem conjecti. Et quo tempore Peronam Rex venit: isti etiam aderant: Burgundiæ verò Mareschallus, quòd & ipse Regem valde odisset, extra oppidum sese continuit cum suis cohortibus. Ea re nunciata, Rex orat Carolum: ut sibi liceret in arcem divertere: quò periculum vitaret. Carolus, confirmato ejus animo, libenter morem gerit. Ad collocutionem posteaquam ventum est: & aliquò usque facta esset progressio: gravis est allatus & intempestivus nuncius è Leodiorum finibus. Nam cùm Peronam Rex iret: de suis legatis, quos Leodium miserat, seditionis excitandæ causa, non cogitabat: & hi quidem iniunctum sibi munus diligenter obibant. Instigati enim ab ipsis Leodij, Tongrorum urbem, in qua tum erat Episcopus, & Imbercortus, & circiter duo hominum millia, ex insidijs capiunt: familiares aliquot Episcopi trucidant: ipsum & Imbercortum captivos abducunt. Inter eundum Imbercortus paciscitur cum nobili quodam viro: in cujus fidem & potestatem receptus, multitudinis insaniam evasit: quæ tanta fuit: ut inter alios Ecclesiastici ordinis viros & Canonicos, Robertum quendam, Episcopi necessarium, membratim conscinderent: & per ludibrium deinde frusta conijcerent alter in alterius caput: breviter, quò longiùs progrediebantur: eò magis incruduit ipsorum furor. Certiores autem facti de collocutione Principum, Burgundionibus aliquot captivis dimissis, præ se ferebant: quicquid ejus rei fecissent: adversus Episcopum modò fecisse: quem & vinctum abducebant Leodium. Captis Tongris, plerique omnes profugerant: ij quacunque transibant, magnam excitarunt trepidationem, ita quidem: ut ad Carolum ilico perferretur nuncius. Dicebant alij, trucidatos esse omnes: alij contrà: & multi simul nunciabant: ex ijsque non pauci spectaverant cædem illam Canonicorum: & credebant in eorum numero fuisse & Episcopum & Imbercortum. De Regis

quoque

quoque legatis affirmabant, se vidisse illos: & qui essent, nominatim dicebant. Ea re Carolus vehementissimè fuit commotus, confirmans Regem insidiosè agere. Iubet igitur claudi portas, tam oppidi, quàm arcis, in qua Rex erat. Interea spargebatur rumor: amissam esse pyxidem cum gemmis, alijsque rebus preciosis. Rex in angustijs positus, valde sibi metuit: præsertim, cùm inspiceret turrim cubiculo suo vicinam: in qua Veromanduorum Comes aliquando necavit quendam Galliæ Regem. Clausis portis, Carolus, remotis omnibus, ad paucos, qui cum ipso eramus cubicularij, conversus, invitum se ac contra voluntatem suam ad eam collocutionem descendisse dicebat: Regem mala fide secum agere: eoque sui prodendi causa venisse. Et cùm deinde, quod apud Leodios acciderat, ordine recitasset: ita fuit exacerbatus: ut graviter interminaretur: neq; dubito, quin atrociter aliquid fuerit facturus in Regem; nisi eorum, quibus loquebatur, oratione fuisset mitigatus. A nobis transiit ad alios; & inter paucas admodum horas ita fuit divulgata res: ut ad Regem deferretur: qui sanè in maximo erat metu. Sed & omnes judicio præditi, tristem aliquem verebantur exitum: & simul videbant, quàm sit difficile, pacificare tam potentes Principes: & quàm inconsideratè ab utrisq; factum esset: quòd suos legatos, antequam ad collocutionem venirent, non revocassent. Interea dum Rex tenetur inclusus; Carolus abstinuit ab eius colloquio: & ex ipsius familiaribus, qui in aliquo essent numero, pauci ad eum accedebant. Erat in oppido magnus admodum fremitus, primo quidem die: postridie fuit aliquantò mitior Carolus: totumque ferè diem & partem aliquam noctis consultabat. In eo rerum statu, Rex per suos necessarios solicitabat omnes: qui putabantur aliquid posse apud Carolum: in eosq; distribui jussit ad quindecim aureorum millia: sed qui huic rei præfectus erat, ejus pecuniæ partem aliquam fraudavit; quod postea compertum est. Rex inprimis metuebat illos, qui aderant ex Burgundia Sabaudiaq; nobiles: de quibus antea sumus locuti. Iam enim ipsius fratri, Normanniæ Duci, se addixisse profitebantur. Convocato concilio sententias Carolus exquirit. Plerique dicebant, Regi datam fidem esse servandam: præsertim, cùm latas haberet pacis conditiones, scripto comprehensas. Erant sententiæ, quæ detinendum esse in carcere censerent; aliæ, quæ fratrem ipsius celeriter evocandum esse dicerent: ut, ipso præsente, pax constitueretur, planè ex usu omnium Principum Galliæ. Sic enim fore videbant: ut ei ponerentur arctiores custodiæ: nec ignorabant, si quidem duriùs ad hunc modum haberetur, difficilem ejus futuram esse liberationem. Ea sententia sic jactata fuit: ut viderim tabellarium: qui ad iter expeditus, Caroli tantùm literas expectabat. Sed commutatum fuit consilium istud. Rex interea, multis in medium adductis rationibus pacis, promittit dare obsides, Borbonium, ejusq; fratrem Cardinalem, & Connestablium, & alios complures: ac petit, ut facta pace, Compendium sibi redire liceat: daturum se operam, ut Leodienses ei de injuriis integrè satisfaciāt; sin minùs, hostium numero se illos habiturum. Tandem tamen remissior factus Carolus, dicebat sibi satisfactum iri: primùm, si Rex jurejurando confirmaret pacem; deinde, si secum in Leodios proficisceretur: in eoq; bello sibi ferret opem, ad ulciscendam injuriam Episcopo, suo propinquo, ab ipsis illatam. Hæc narratio demonstrat: Principibus ipsis, intercedēte bello, in collocutionem non esse descendendum, &c. *Idem Cominæus in fine lib. 2. & initio lib. 3.*

II. Idem Lucovicus, paulò postquam ad ipsum esset delatum Imperium; in collocutionem venit cum Henrico Rege Castiliæ; qui ad Fontemrapidum accessit

magno comitatu; venit etiam eò Regina Arragoniæ, cui cum Henrico lis erat. Colloquio fuit delectus locus prope flumen: quod Galliam ab Hispaniis dividit. Bis modò colloquebantur: neque prolixè admodum: prorsus ex arbitrio Turbendensis Archiepiscopi: cujus apud Henricum erat summa autoritas. Ipsorum domestici famuli, qui Baionæ habebant hospitium, primo statim aduentu inter se pugnarunt. Henricus erat deformior, & cultu corporis inuenusto: & ridebatur à Gallis. Ludouicus brevibus utebatur vestimentis, & adeò neglectis, ut nihil suprà: pileum gestabat diversum ab aliis: & huic affixa erat imago plumbea. Hanc tenuitatem ridebant Hispani; & parsimoniæ tribuebant. Atq; ita quidem tunc discessum fuit, excitatis utrinque ludibrijs: & cùm antea fuisset inter utrosque constans amicitia: ceperunt ab eo tempore relangvescere. Ejus, de qua dixi, litis & controversiæ Ludovicus Rex datus fuit arbiter: ac judicavit secundum Hispaniæ Regem. Id graviter admodum tulerunt Arragonij; qui tametsi ipsius opera deinde sunt usi adversum Barcinonenses; exortum est tamen postea bellum inter eos: quod annos sedecim duravit; & ne hoc quidem tempore satis est pacatum.

III. Carolus, cùm diu sollicitasset, in Trevirorum urbe, cum Friderico Cæsare, qui nunc rerum potitur, congressus est: atque ut opes potentiamque suam ostentaret, sumptuosissimus erat in omnibus. Agebatur ibi de varijs rebus: & inter alia de matrimonio; quod postea contraxerunt ipsorum liberi. Post aliquot dierum collocutionem, Cæsar illinc abiit, insalutato Carolo: eamq; rem secuta est animorum alienatio. Germani vituperabant luxum in Carolo, & genus dicendi paulò sublimius: Burgundiones contra tenuitatem Cæsaris, & exiguum comitatum, & negligentiorem ornatum despiciebant: & eò usq; processit hæc æmulatio: ut adversus Carolū, quando Novesium obsedit, maximam Germanorum manum Cæsar adduceret.

IIII. Eduardus Angliæ Rex, apud Atrebates, per biduum fuit cum Carolo sororio suo. Diffidebant inter se ipsius familiares. Carolus, apud quem utrique querebantur, in alteram factionem magis propendebat; eaque res auxit illis odium. Et quāquam Carolus ipsum juvabat milite, pecunia & navibus, ad recuperandum regnum; è quo profligatus tum erat à Comite Beruicensi: tamen ab eo congressu, malè senserunt & locuti sunt alter de altero.

V. Vidi, quo tempore Carolus Comitem Palatinum Rheni, per complures dies honorificè tractabat Bruxellæ. Burgundiones dicebant, Germanos esse sordidiores in rebus omnibus, ideo potissimùm: quòd ocreas conijcerent in lectos cubiculares, splendidè magnificeque paratos: & levius multò, quàm antea, cùm nondum vidissent, de ipsis judicabant. Germanis autem displicebat luxus ille immodicus & ostentatio.

VI. Vidi, cùm Austriæ Dux Sigismundus ad Carolum venit: eique ditionem Pfirtensem, propinquam superiori Burgundiæ, oppignoravit, acceptis ab eo centum aureorum millibus: cùm ab Helvetijs illam defendere non posset. Erat inter hos magna & ingenij & morum dissimilitudo. Sigismundus tandem reconciliatus Helvetijs, adimit eam Carolo: neque precium reddidit.

VII. Præsens eram, & corâm spectavi, cùm Rex & Eduardus prope Piccenium oppidum, non procul ab Ambianis, convenirent. Abstinuerunt quidem à bello deinceps: atque etiam interjacebat mare: sed benevolentia nulla fuit inter eos: & quæ tum utrinque promittebant: magna ex parte violata fuerunt. *Hactenus Comineus scriptor*

gravissimus & sapientissimus in Commentarijs suis de rebus gestis Ludovici XI. & Caroli Burg. lib. 3. pag. 79. 80. 81. 82.

VIII. Cùm Angli Rothomagum obsiderent: eò deducta res fuit: ut utrinq; data fide, Burgundus & filius Regis (Delphinum Galli vocant) qui postea dictus est Carolus, ejus nominis septimus, apud Monstrelum, viginti supra Lutetiam milliaribus oppidum, ad confluentem Sequanæ & Ionæ, in collocutionem venirent. Ibi tum Burgundus, in conspectu Delphini, ad quem transierat, fuit interemptus à quibusdam Aureliani Ducis familiaribus: quos ad colloquium Delphinus adduxerat. *Sleidanus in appendice ad Commentarios Cominei, pag. 339. Vide AntiMach. lib. 3. pag. 369.*

IX. Carolus V. Imperator cùm in Gallias ad colloquium cum Francisco Rege proficisceretur: satis magnificè & regaliter à Rege exceptus est. Cùm autem Carolus discederet: & Franciscus spe consequendi Ducatum Mediolanensem penitus excidisset: secuta est animorum alienatio. Neque multò pòst recruduerunt inter ipsos bella. *Vide Sleidanum.*

X. Anno 1518. cùm inter Christiernum Daniæ & Stenonem Sueciæ Reges bellum esset: inducias à Stenone Christiernus petivit. Et quia colloquium Stenonis familiare se expetere Christiernus ostendit: quòd inter se communicatis sententijs, omnium optimè de pacis conditionibus, utrique parti æquis & tolerabilibus, conventuri essent: Steno, quantumvis dissvadentibus regni consiliarijs, fidem verbis regijs habere, ac egredi ad eum (tunc Stockholmiam obsidentem) salui passus literis & obsidibus acceptis, constituerat. Verùm cæteri proceres ac regni Senatores, nisi in urbe maneret Steno, se confestim de novo Gubernatore eligendo acturos, neque ipsum redeuntem intra mœnia recepturos esse, constanter affirmârunt. Quod cùm ad Regem delatum esset: ostendit, Pacis causa non gravatè semetipsum in urbem ad Gubernatorem & proceres Svecos venturum esse: si datis obsidibus idoneè ipsius securitati prospiciatur. Hæc etsi seriò à Rege agi, Senatores regni præsentes, vix credebant: tamen ne deesse suò loco tractationi de pace instituendæ viderentur: acceptis priùs de obsidũ securitate literis, sex præcipua ex nobilitate Suecica, quos ipse nominaverat, delectos, obsides ad Christiernum in classem mittunt: Gostavum Erici, qui divina providentia ad regni fastigium postea evectus est: Laurentium Siggonis, postea Marschalcum: Georgium Siggonis: Olaum Ryning: Benedictum Nicolai: & Hemmingum Gaddum. Hi simul atque navem regiam ascenderunt: ex obsidibus captivi facti sunt: & aspirante jam vẽto velis expansis, confestim in Daniam unà cum Rege deportati, & retenti sunt. Gostavus, Erico Banner equiti Dano, arcis Kalloe in Iutia præfecto, in custodiam traditus, venandi facultate ipsi permissa, sequenti anno elapsus, mutato habitu Lubecam ultima Septembris pervenit. *Chytræus in Chronico Saxoniæ lib. 7. pag. 227.*

CCCCXXXIII.

PRincipis nimia familiaritas parit sui contemptũ.

Quod Princeps per alium potest, non per se ipsum faciat.

Principem, qui frequens in judiciis, in Senatu, coram populo esse volet: hunc ego sapientia Salomonem, prudentia Augustum, moderatione Aurelium æquare, aut rarissimè in publicum prodire, rariùs etiam jus dicere volo. Eoq; minùs, si ad eum spectandum conveniant peregrini: qui quæ minùs laudanda videbuntur, non modò in animi, sed etiam in ipsa corporis depravatione, aut non satis splendido cultu: quæq; à subditis excusari solent, turpia judicabunt: ac minima quæque apud exteros cum amplificatione vituperabunt. *Ioh. Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 6. pag. 727.*

Cavebit Princeps, cùm ad Principis colloquium accesserit: quod quàm rarissimè fieri debet: ne quid in cultu corporis, ac multò minus in oratione ac gestu appareat, quod vituperatione dignum videatur: quoniam *præsentia ferè semper minuit eam, quam quisq; de seipso excitavit opinionem ac famam. Idem pag. 728.*

EXEMPLA.

I. De Claudio Imperatore, quo nullus in judicando ineptior, Tranquillus ita scribit: Alium negantem rem cognitionis, sed ordinarij juris esse: subitò causam apud se agere coëgit. Sed hoc tam ineptè: ut quidam Græcis verbis, quæ ab omnibus ferè intelligebantur, stultum senem appellare pro tribunali non dubitaret: καὶ σὺ γέρων εἶ καὶ μωρός. Alius foro abeuntem supplantavit, ac humi prostravit. Eoq; tandem progressa est Imperatoris amentia: ut dormientis os ac vultum pueri domestici atramento deformarent ac fœdarent.

II. Rex Agesilaus sui fama ac rerum gestarum gloria Orientem impleverat: quem tamen Rex Aegyptius, cùm humi fusum, ac vilissimo Græcorum pallio indutum, corporis etiam statura pusillum & claudum intueretur, vehementer despexit.

III. Quod etiam Ludovico XI. Regi patrum memoria contigisse proditum est. Is enim ad fines regendos, & ad lites disceptandas, quæ Regi Castiliæ cum Rege Navarræ intercedebant, arbiter receptus risum & contemptum sui apud Hispanos excitavit: cùm hi splendido cultu non modò pueros, sed etiam equos aureis vestibus ac phaleris instratos deduxissent: Regem Francorum cultu vilissimo sordescere turpe ducebant. Nulla in eo dignitas oris: nulla maiestas: sed hominem Divorum peragrationibus devotum diceres: cujus pileus imagunculis usquequaq; consutus: vestis squalida: totiusq; comitatus vilissima species: ac ni Regis exercitus in planicie apparuisset: nostros homines Hispanorum servos esse putares. Tandem Ludovicus, reputans hominum opinione laudabiles aut vituperatione dignos Principes judicari:

cùm intellexit Venetiarum Legatos magnifico apparatu ad se venire: regias vestes indutus, & ex sublimi sede conspicuus, regalem speciem illis ostentavit.

IIII. Inde laudatur Tarquinius Priscus: quòd ex Hetruria fasces, trabeas, sellas curules, annulos, phaleras, paludamenta, prætextam, togas pictas, aureos currus ad triumphum, cæteraq; regalia decora advexisset: quibus majestas Principis conspicua emineret. *Id. ibid.*

CCCCXXXIIII.

AMbitio, auri cupido, vel Venerea libido, sæpe impellunt Principes: ut extra sui territorij fines, periculosas insidiosasq;, ad alios, tanquam amicos, verùm hostes & insidiatores, profectiones temerè inconsulteque suscipiant. L. Danæus in Aphoris. polit. pag. 201.

EXEMPLVM.

Exemplum hujus Regulæ est Polycrates Samius: qui auri cupidine inescatus, & ab Orœte, ut ad se veniret, persuasus, justas temeritatis & credulitatis suæ dedit pœnas. Etenim Orœtes malè audiebat propter Polycratem: ideo ut animo suo vindictæ cupido gratificaretur: & Polycratem ad se attraheret: singularem comminiscitur astutiam. Cùm enim intellexisset, Polycratem multam concepisse spem Ioniæ atq; insulis dominandi, & imperio maris potiundi: Orœtes nuncium ad eum misit in hæc verba: Orœtes Polycrati ita inquit: Audio te res excellentes agitare animo: sed proposito rem pecuniariam non suppetere. Quòd si ita feceris, ut suadeo: prospexeris & tibi & saluti meæ. Nam Rex Cambyses, ut mihi pro comperto renunciatur, de me interficiendo cogitat. Nunc igitur meipsum recipito, atq; pecunias, earum partem tibi habiturus; partem mihi permissurus; & ipsarum pecuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. De quibus si mihi fidem non habes: mittito quempiam tibi fidissimum, cui fidem faciam. Quo audito, Polycrates gavisus est: atq; obsequi volebat. Majorem enim in modum pecuniam avebat. Mittit itaq; priùs ad rem inspiciendam quendam è popularibus suis Mæandrium Mæandrij filium, scribam suum: qui non longo pòst hoc tempore ornatum conclavis Polycratis, spectatu dignum, templo Iunonis omnem dicavit. Hunc Orœtes cognito speculatorem esse circumspectum, ita sibi agendum putavit. Octo scrinia lapidibus implet, præter admodum parvam partem circa ipsas oras, ac superficiem lapidum auro inducit: eaq; scrinia alligata in promptu habet. Quæ adveniens Mæandrius cùm inspexisset: Polycrati renunciavit. Enimvero ne illuc sese conferret: magnopere dehortabantur tum oracula & amici; tum præcipuè somnium hoc: quod ejus filia viderat. Videbatur sibi patrem in aëre

ſublimem eſſe: qui à Iove quidem lavaretur: à Sole autem inungeretur. Hanc viſionem conſpicata, inſtabat omnino diſſuadere patri: ne à patria proficiſceretur ad Orœtem: quin etiam ad biremem eunti malè ominabatur. Cui cùm ille minitaretur: ſi ſoſpes rediret: fore, ut hæc perdiu maneret virgo: ipſa, ut ita ſibi contingeret, imprecata eſt. Malle enim ſe diutiùs virginem eſſe: quàm patre orbari. Polycrates omne conſilium pro nihilo habens, ad Orœtem navigavit: cùm alios ſecum ducens: tum verò Democedem Calliphontis Crotonienſem medicum: qui eam artem apud ſuos præclariſſimè omnium exercebat. Vbi Magneſiam pervenit Polycrates: tetra morte eſt affectus, indignaq; aut ſua perſona, aut ſuis cogitationibus. Nam neq; eorum, qui Syracuſis Tyranni extiterunt, neq; aliorum Græciæ Tyrannorum ullus eſt magnificentia cum Polycrate comparandus. Eum Orœtes, quod indignum relatu eſt, cruci ſuffixit. Eorum verò, qui comitati illum fuerant, Samios quidem dimiſit, jubens eos gratiam ſibi habere, quòd liberi eſſent: hoſpites autem atq; ſervos jure captivitatis ſibi vendicans, retinuit. Polycrates ergo ſuſpenſus, omnem filiæ viſionem exolvit. Nam ab Iove quidem, cùm plueret, lavabatur: à Sole autem, exudante è membris abdomine, ungebatur. Hunc exitum habuerunt tot proſpera Polycratis: quem vaticinatus ei fuerat Amaſis Rex Aegypti. *Herodot. lib. 3. pag.* 100. 101.

CCCCXXXV.

E*Xcubiarum negligentia, & nimia etiam obſidentis exercitus ſecuritas, hoſtibus, & quidem obſeſſis, victoriam ſæpe dedit. L. Danæus in Aphoriſ. polit. pag. 115.*

EXEMPLVM.

Exemplo ſunt Epirotæ, obſidentes Phœnicem. Cùm enim eis nunciaretur: Scerdilaidum cum quinq; millibus Illyriorum pedeſtri itinere per anguſta Antigoniæ loca adventare: exercitum dividunt: partem in Antigoniam, ſervatum ea loca, tranſmittunt: reliqui ibidem ocioſi ac negligentes permanent: & quæ in ea regione erant, ſecurè conſumunt: eosq;, qui in præſidijs & excubijs erant, contemnunt. Illyrij, qui erant in civitate, cognita & diviſione exercitus, & negligentia hoſtium, intempeſta nocte urbem exeunt: ponti tabulas imponunt: flumen traijciunt: & munitum natura locum nacti, reliquum noctis quieti peragunt. Vix dies advenerat: cùm inſtructis utrinq; aciebus prælium collatis viribus capeſſunt: victoria penes Illyrios fuit: hoſtium paucos fuga ſervavit: cæteri aut occiſi, aut capti. *Vide Polyb. lib. 2. pag.* 122.

CCCCXXXVI.

OBsidio absque commeatu & annona parata, aut horreo vicino, neq; tuta, neq; diuturna, neq; felix esse potest. Danæus in Aphoris. pol. pag. 102.

EXEMPLVM.

Romani obsidebant Agrigentum, & ex Erbeso oppido, haud enim procul aberat, fori usum sumentes, quæ necessaria erant abundè sibi comparabant. Tandem verò cùm fames premere Carthaginenses cepisset, ob ingentem multitudinem, quæ inclusa mœnibus tenebatur (erant enim ultra 50000. millia hominum) Annibal, penes quem summa imperij erat, jam rebus suis prorsus diffidens, confestim Carhaginem misit: qui & circumvallationem urbis nunciarent: & opem atque subsidium peterent: quibus permoti Carthaginenses, instructo exercitu, magnoque elephantorum numero coacto, ac paratis navibus, omnes ad Annonem alterum Carthaginensium Ducem, in Siciliam miserunt. Hic coactis omnibus copijs, Heracleam profectus, principiò rebus omnibus diligentissimè consideratis, Erbesum oppidum, quod usq; in eum diem horreum populi Romani fuerat, per proditionem recepit: & facultatem commeatuum, ac cæterarum rerum exercitui necessariarũ hostibus ademit: quo factum est, ut Romani non minùs obsiderentur, quàm obsiderent. Eò enim ob penuriam annonæ, & cæterarum rerum necessariarum, redacti sunt: ut sæpenumerò de dissolvenda obsidione consilium ceperint: quod tandem procul dubio fecissent: nisi Hieron Syracusanorum Rex summo studio commeatum, & cætera necessaria exercitui suppeditasset. *Polyb. lib. 1. pag. 29.*

CCCCXXXVII.

IN obsidione, qui, præsertim peregrini, de deditione agere deprehenduntur: muneribus & exhortationibus confirmari & leniri potiùs, quàm vi reprimi possunt. Danæus in Aphor. pag. 106.

EXEMPLVM.

Cùm Romani obsiderent Lilybæum: primores quidam præsidiariorum ex conductis militibus de prodenda Romanis urbe consilium ineunt: consensuque com-

militonum freti, per noctem mœnia transilientes, in castra Romanorum proficiscuntur: ac Consulibus rem omnem exponunt. Erat ea tempestate Lilybæi Achæus quidam, nomine Alexon: qui superioribus temporibus Syracusanis urbem tenentibus, Agrigentum à proditione liberaverat: hic, cognitis ijs, quæ de proditione agebantur, è vestigio rem omnem Imilconi pandit. Ille celeriter omnibus, qui ordines in exercitu ducebant, convocatis, præter eos, qui noctu mœnia transgressi fuerunt, universa, quæ de proditione intellexerat, eis aperit: rogat, obtestaturque; ne per ignominiam dedere sese atque urbem hostibus velint: magna insuper præmia, si in fide permanserint, pollicetur. Cùm omnes ad ea, quæ dicebantur, consensissent: confestim unà cum ipsis ad Gallos Annibalem mittit, Annibalis filium: ejus, quem in Sardinià post amissam classem, cruci à Carthaginensibus fixum diximus: gratissimum hunc fore universis ratus: quòd simul cum illis sub patre militaverat. Ad cæteros verò mercenarios milites Alexona ire jussit; quòd magnam in eo viro omnes fiduciam habebant. Confestim vocata ad se multitudine, partim precibus, partim pollicitatione munerum, tandem effecêre: ut omnes unanimiter in fide atque benevolentia erga Carthaginenses permanerent. Quamobrem, adventantibus mox principibus proditionis, rogarecq; eos, & quæ cum Romanis egerant, aperire volentibus: non modò non paruerunt eis: sed ne audire quidem eorum voces voluêre: quin telis lapidibusq; eos insecuti, procul à mœnibus fugarent. Ita Carthaginenses ex manifesto proditionis periculo summo in discrimine per stipendiarios positi, parùm absuit: quin in hostium potestatem venirent: sed Alexon, qui superiori tempore, ob suam in Agrigentinos fidem, non solùm urbem, verùm etiam patriam, leges, libertatem servaverat: nunc quoque, ne Carthaginenses ad extremam perniciem devenirent, confessione omnium causa fuit. *Polyb. lib. 1. pag. 64.*

CCCCXXXVIII.

IN oppugnando temeritas semper malè cedit. Danæus in Aphor. pag. 12.

EXEMPLVM.

Chaones, cùm Stratum Acarnanum urbem obsidere vellent cum alijs barbaris; suis viribus freti, ut qui omnium illius continentis bellacissimi haberentur, non sustinuerunt castris deligere locum: sed robore ipso feroces, additis alijs mutuo auxilio barbaris, urbem se ipso clamore expugnaturos sperabant: suumq; id opus fore. Quos propiùs accedere Stratij animadvertentes, arbitrati, si ab alijs sejunctos superassent, fore ut nequaquam postea Græci similiter accederent, circa urbem insidiis prosilientes circumveniunt timore perculsos: multisq; Chaonum trucidatis, cùm alij barbari hoc cedentes viderunt: ne ipsi quidem jam sustinuêre: sed in fugam se conjecêre; neutro Græcorum agminum sentiente hanc pugnam: ita multum illi præcesserant; sed opinante, deligendis castris occupatos. *Vide Thucyd. lib. 2. pag. 69.*

Eruptio-

CCCCXXXIX.

ERuptiones obsessorum tametsi necessariò fiant aliquando: valde tamen sunt ijs, qui obsidentur, periculosæ. Nullam enim isti faciunt tam parvam jacturam: quin eis, & propter paucitatem ipsorum, & simul propter difficultatem recuperandi nova præsidia, longè maxima videri debeat. Philip. Cominæus in Comment. de reb. gestis Lud. & Car. lib. 3. pag. 88.

EXEMPLA.

I. Qui erant Ambiani in præsidio: constituerāt eruptionem facere in Carolum; si modò Ludovicus Rex eum, quem habebat in Bellovacis, exercitum, auxilio mitteret. Rex autem certior factus, prohibuit, ne quid tentarent. Tametsi enim hæc eruptio videbatur posse non incommodè fieri: tamen ipsis, qui erumperent, erat fortasse periculosa futura. Duabus enim portis erant erupturi: quarum altera non procul distabat à nobis: ideoque si rejecti fuissent: quoniam pedites erant omnes: & se & urbem in discrimen adduxissent. *Idem Cominæus lib. 4. Comment. pag. 113.*

II. Memorant Comitē Serinensem diutius potuisse tolerare obsidionē Sigethi: si tam crebris eruptionib. præsidiariorum numerū non debilitasset nec diminuisset.

CCCCXL.

POpulus fert invitus externum imperium.
Principes externi rarò placent.

Etsi Princeps aliquis externus benè rem gerat, & commodè gubernet: tamen quia moribus & ingenio differt: nec eam erga populum repræsentare potest benevolentiam, ac si esset indigena: faciles oriuntur dissensionum occasiones. Itaque fit, ut ille, quò principatum ad se delatum suasq; fortunas tuea-

tur: aliunde militem & copias adducat: eorumq; se præsidio muniat: qui beneficiis deinde singulariter ab eo, & honoribus aucti, magnæ multitudinis invidiā & odium in se concitant. Quocirca, qui externæ alicujus gentis imperium suscipit, nisi magna quadā & eximia sit præditus dexteritate: multis haud dubiè & longè gravißimis implicabitur difficultatibus. Phil. Comin. in Comm. de reb. gest. Lud. & Car. l. 8. in fine, pag. 271.

Vix ulla est natio: quæ diu ferat peregrinum imperium. Et ubicunq; populus est aliqua mediocri potentia: videmus eum ferè ab indigenis gubernari. Idem ibid.

Non est sperandum: ut peregrinus Princeps à periculis tutus esse poßit: nisi validißimo præsidio seipsum inprimis, deinde arces munierit. Qui autem opibus ac potentia cæteris omnibus præstat: penes eundem jura majestatis & summam imperij esse necesse est: quam ut diutiùs tueatur: civibus imperia, sacerdotia, curationes, exercitus eripiet: ut ijsdē peregrinos cumulare poßit: quo nihil populis omnibus acerbius, minusq; tolerandum videtur. Ioh. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 5. pag. 1162. *Quòd si peregrini Principis domesticus civem occiderit: aut impotenti libidine quid fecerit: peregrinis omnibus exitium impendet.* Idem ibid.

Non solùm alienigenas imperantes oderunt nationes, & ægrè extraneis subijciuntur: sed etiam seditionum occasio & rebellandi sumpta atrociter fuit aliquando. Si qui à Principibus legitimis extranei præponantur, qui eorum nomine jubeant, vel magistratus gerant: vix eis obtemperant. Petr. Gregor. Tolos. lib. 7. de Repub. cap. 4. pag. 411.

EXEMPLA.

I. Cùm Vilelmus Neapoleos ac Siciliæ Rex hominem Gallum Primicerium fecisset: tanta iracundia populus exarsit: ut Gallos ferè omnes una conjuratione necaverint.

II. Hardicanutus Rex Danorum Angliam sub imperium subjunxerat: exercitúque potentissimo populum oppresserat: una tamen conjuratione Danos omnes interemerunt Angli: nec multò pòst Regem ipsum veneno sustulerunt. Anno 1041.

III. Consimili ferè casu Poloni Hungaros, quorum Regem sibi cooptaverant, ob unius Poloni interempti necem occidissent: ni Cracoviensi arce tuti fuissent; nec tamen tumultus antè quievit: quàm Hungari arce relicta domum redijssent.

IIII. Crudeliùs etiam cum Austriacis actum est. Nam cùm Sigismundus Mariam Ludovici filiam duxisset; ac jure mariti regnum arbitratu suo moderari vellet: socrus ambitiosissima generum dominantem ferre non potuit: sed eum regno exegit: ac jam legatos in Galliam mittere cogitabat; ut regnum imperio Francorum subjiceret: nisi Hungari Carolum, Mariæ Reginæ patruum, Regem Neapoleos, supplices accirent: qui non priùs regni gubernacula suscepit: quàm Reginæ mater nihil metuentem interfici mandavit; nec multò pòst parricidio consimili cæsa est: & in flumen Croatiæ Præfecti conjuratione demersa. Tum Sigismundus cum exercitu reversus Hungariam occupavit: ac cædibus civium factionis adversæ omnia complevit.

V. Franciscus Dux Andium ad Belgarum sceptra moderanda accersitus venit & maximis gratulationibus acceptus est. Sed cùm nulla præsidia, nullas arces, nullas urbes haberet: nec meis rogationibus (qui futura prospexeram) id effici potuisset: ingens secuta clades est: quam sine dolore meminisse non possum.

VI. Rursus Franci cum Scotis fœderibus sanctissimis antea semper conjunctissimi fuerant; & utriq; veteres cum Anglis communes inimicitias diutissimè exercuerant; cùm tamen Maria Scotorum Regina Francisco Delphinati Francorum nupsisset: ac Franci leges Scotorum populis dare conarentur: Scoti supplices Anglorum patrocinio se subdere, quàm peregrinorum imperium perpeti maluerunt. Nec priùs Francos Anglorum opibus & auxilijs conjunctis insequi & obsidere desierunt: quàm Franci omnes, pacis conditionibus acceptis, de Scotia decessissent. Ioh. Bodin. ut sup.

VII. Ante annos quadraginta, maximas in Gallijs possessiones tenuerunt An-

gli. Hodierno autem die, præter Caletum, & duo quædam castella, quorum tuitio ipsis magno constat, nihil habent; & temporis ferè puncto amiserunt omnia.

VIII. Galli posséderunt aliquando, & nostris etiam temporibus per complures annos, Siciliam & Neapolim. His autem omnibus ita nunc sunt exuti; ut præter majorum suorum sepulchra, nihil ibi reliquum habeant. *Philip. Cominæus ut suprà.*

IX. Imperium Galliæ non defertur ad fœminas: ut ne summa regni sit penes aliquem externũ Principem. Galli eam legem, qua cavetur inter alia, ne fœminæ ad regni successionem admittantur, Salicam vocant: & est ipsis quodammodo peculiaris. *Id. ibid. & Sleidan. in appendice ad Com. pag.* 344. Lex hæc est lata sub Clodovæo: & postea diversis temporibus, ut sub Philippo Longo, sub Philippo Valesio, approbata. Cujus legis ferendæ Galli has causas ponunt. Primò, ne si ad regnum assumatur fœmina: per maritum illius corona ad exteros devolvatur. Secundò, ne Galli, qui sua magnanimitate semper vicerunt, & adhuc vincunt omnes alios populos, muliebri imperio subijciantur. Hinc factum est Anno 1594. ut Galli in consultationibus de eligendo Rege novo, Navarræum præferrent Infanti Hispaniarum, Philippi Regis Hispaniæ filiæ: quam ejus legatus, Dux de Feria, nomine sui Regis, ad regnum promotam cupiebat. *Vide Mercurium GalloBelgicum lib.* 8. *pag.* 159. *& lib.* 6 *pag.* 593. Externi enim Principis Gallica gens, præter omnes, intolerantissima est; neq; olim, quanquam Romanis armis oppressa, peregrinum dominatum diu tulit: sed jam, imperante Tiberio, rebellionem molita, paulò pòst à Nerone descivit; donec penitus obsequium exueret: & prima provinciarum ab Imperio Romano deficiens, communi consilio arma libertatis recuperandæ causa caperet. Quamobrem nemo repertus est: qui eam legem violare auderet: præter Carolum VI. Is, hortante Philippo Burgũdiæ Duce, Catharinæ filiæ, quam Regi Angliæ in matrimonium collocaverat, Galliæ regnum in dotem dedit, præterito Delphino filio: quem, propterea quòd Iohannis Burgundiæ Ducis interimendi autor extitisset, successioni minimè idoneum, & regno indignum, pronunciavit. Sed hæc donatio, cùm legi Salicæ adversaretur, irrita fuit: atq; ipse adeò Philippus Dux (qui eam Delphini odio procurarat) post Caroli VI. mortem, Delphinum Carolum VII. pro Rege & legitimo regni hærede se habere professus est, &c. Stetit itaq; lex Salica hactenus immota, una ex tribus columnis & munimentis Gallici Principatus; cùm majores nostri dominatum muliebrem pati nulla ratione vellent. *AntiMachiavellus lib.* 1. *pag.* 72.

X. Lycurgus apud Lacedæmonas omnibus viribus & legibus contendit: ne peregrini & extranei in urbem admitterentur.

XI. Aliquando Romæ lege Petronia & Papia, allophyli seu alienigenæ omnino fuerunt civitate pulsi.

XII. Scribit Diogenes Laërtius, in Charside, Anacharsim filium Regis Scytharum, à fratre necatum: cùm regressus à Græcia voluisset patrias leges, ut ei videbatur, in melius immutare. Addit Herodotus *lib.* 4. à tempore, quo Anacharsis occisus est, si quis interrogaret de Anacharside, Scythas negasse, se nescire hominem: ob id, quòd in Græciam peregrinatus fuisset: & externos mores sectatus. *Petr. Greg. Tolosan lib.* 7. *de Repub. cap.* 4. *pag.* 412.

FINIS AXIOMATVM
POLITICORVM.

C

Romanis

Conjura-

D

E

Exercitus

Regem

Gryphus

H

 Har-

I

K

L

Laida

M

Macrinus

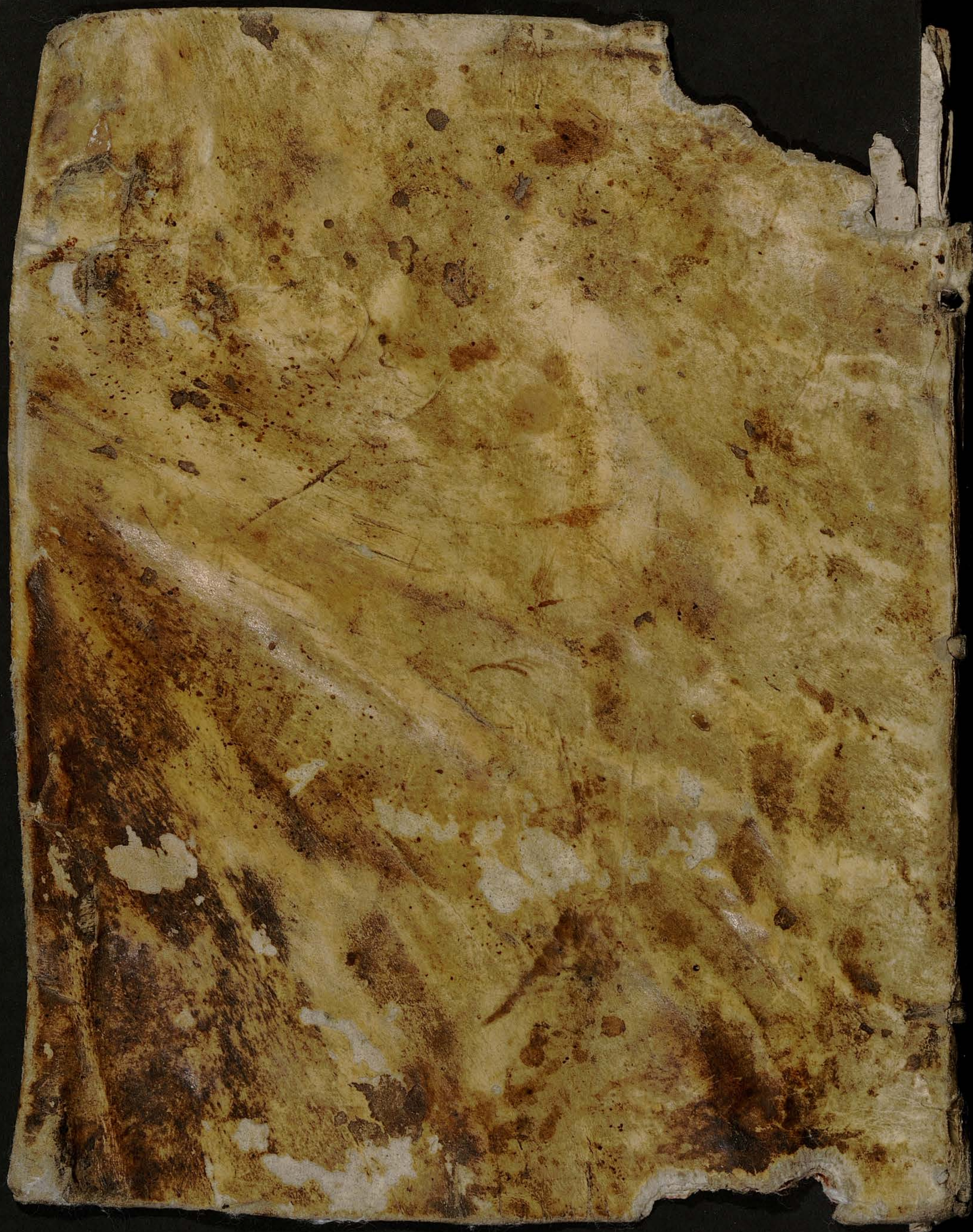
Metellus

Muliercula

Nicepho-

P

Pacuvius

Axiom

Polit